Universidad de Deusto
Biblioteca

Toleti
de
Anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

179729

D. FRANCISCI

TOLETI,

SOCIETATIS IESV.

COMMENTARIA

VNA CVM QVAESTIONIBVS

IN TRES LIBROS ARISTOTELIS

De Anima;

NVNC RECENS MAGNA CVM diligentia in lucem edita.

CVM PRIVILEGIO.

27513
Catalog. Incunab.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D XCII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX COMMENTARIORVM ET QVAESTIONVM

In libros Arist. de Anima.

IN PRIMVM LIBRVM

Quæstiones Proœmiales.

An de anima possit esse scientia. Quæstio I. fol.1.
An Physici sit tractare de anima. Quæstio II. 3.
An Liber de Anima antecedat Librum de animalibus. Quæstio III. 5.
An anima sit subiectum huius libri. Quæstio IIII. 6.

Propositiones aliquot fide tenendæ, quibus vera debet esse Philosophia consentanea. fol.eod.

IN LIBRVM PRIMVM DE ANIMA.

CAP. I.

IN Tex.1.Com. fol.8
An scientia de Anima alias vincat nobilitate & certitudine. Quæst.V. fol.eod.
In Tex.2.Com. 9
In tex.3.com. 10
In tex.4.comm. eodem
In tex.5.comm. 11
In tex.6.comm. eodem
In tex.7.comm. eodem
In tex.8.comm. 12
In tex.9.comm. eodem
In tex.10.comm. eodem
In tex.11.comm. eodem
An accidentia faciant ad cognitionem substantiæ. Quæst. VI. 13
In tex.12.comm. 15
In tex.13.com. Cũ quinque dubijs. f.eod.
In tex.14.comm. 17
In tex.15.comm. eodem
In tex.16.comm. eodem
In tex.17.comm. 18
In tex.18.comm. eodem
An Dialecticus definiat per formam. Quæstio VII. fol. 18.
An Physicus definiat per materiam. Quæstio VIII. fol. 19.

CAP. II.

In tex.19.Comm. f.20
In tex.20.comm. eodem
In tex.21.comm. 21
In tex.22.comm. eod.
In tex.23.comm. eodem
In tex.24.comm. eodem
In tex.25.comm. 22
In tex.26.comm. eodem
In tex.27.comm. eodem
In tex.28.comm. 23
In tex.29.comm. eodem
In tex.30.comm. eodem
In tex.31.comm. eodem
In tex.32.comm. eodem
In tex.33.comm. eodem
In tex.34.comm. 24
In tex.35.comm. eodem

CAP. III.

In Tex.36.Comm. 24
In tex.37. comm. eodem
In tex.38.com. Cum duobus dubijs. eod.
In tex.39.comm. eodem
In tex.40.comm. eodem
In tex.41.comm. 25
In tex.42.comm. eodem
In tex.43.comm. eodem
In tex.44.comm. eodem

in tex.45.com. Vbi disputatur de Platonis opinione de anima. 25
in tex.46.com. 26
in tex.47.com. 27
in tex.48.com. eodem
in tex.49.com. 28
in tex.50.com. eodem
in tex.51.com. eodem
in tex.52.com. eodem
in tex.53.com. eodem
An anima rationalis per se moueri, possit. Quæst. IX. fol.28.
CAP. IIII.
in tex.54.Com. 30
in tex.55.com. eod.
in tex.56.com. 31
in tex.57.com. eod.
in tex.58.com. eod.
in tex.59.com. eod.
in tex.60.com. eod.
in tex.61.com. eod.
in tex.62.com. eod.
in tex.63.com. eod.
in tex.64.com. 32
in tex.65.com. eod.
in tex.66.com.Cum tribus dubijs. 32
in tex.67.com. 33
in tex.68.com. eod.
in tex.69.com. eod.
in tex.70.com. eod.
in tex.71.com. 34
CAP. V.
in tex.72.com. 34
in tex.73.com. eod.
in tex.74.com. eod.
in tex.75.com. eod.
in tex.76.com. eod.
in tex.77.com. eod.
in tex.78.com. eod.
in tex.79.com. eod.
in tex.80.com. 35
in tex.81.com. eod.
in tex.82.com. eod.
in tex.83.com. eod.
in tex.84.com. eod.
in tex.85.com. eod.
in tex.86.com. eod.
in tex.87.com. eod.
in tex.88.com. eod.
in tex.89.com. eod.
in tex.90.com. eod.
in tex.91.com. eod.
in tex.92.com. eod.
in tex.93.com. eod.
in tex.94.com. eod.
In tex.95.com. 37

Finis libri Primi.

IN LIB. SECVNDVM. DE ANIMA.

CAP. I.

IN Tex.1.Com. 37
in tex.2.com. eod.
in tex.3.com. eod.
in tex.4.com. 38
in tex.5.com. 39
in tex.6.com. eodem
in tex.7.com. eod.
in tex.8.com. 40
in tex.9.com. eod.
in tex.10.com. eod.
in tex.11.com. eod.
An anima sit substantia. Quæst.I. fol.40.
An definitio animæ sit vniuoca. Quæst. II. fol.42.

CAP. II.

in tex.12.Com. f.50
in tex.13.com. 51
in tex.14.com. eod.
in tex.15.com. eod.
in tex.16.com. eod.
in tex.17.com. eod.
in tex.18.com. eod.
in tex.19.com. eod.
in tex.20.com. eod.
in tex.21.com. 52
in tex.22.com. eod.
in tex.23.com. eod.
in tex.24.com. eod.
in tex.25.com. eod.
in tex.26.com. eod.
An demonstratio definitionis animę sit à priori. Quæst. III. fol. 52
An anima sit in toto corpore, an verò in aliqua tantum eius parte. Quæst. IIII. 54
An anima sit indiuisibilis. Quæst.V.f. 55

CAP. III.

in tex.27.com. 58
in tex.28.com. 59
in tex.29.com. eodem
in tex.30.com. eodem
in tex.31.com. 60
in tex.32.com. eodem
An sint tantum tria animarum genera, Quæst. VI. fol. 60
An in vno viuente sint plures animæ. Quæst. VII. fol.62

CAP. IV.

in tex.33.com. fol.65
in tex.34.com. eodem
in tex.35.com. 66
in tex.36.com. eodem
in tex.37.com. eodem
in tex.38.com. eodem
in tex.39.com. eodem
in tex.40.com. 67
in tex.41.com. eodem
in tex.42.com. eodem
in tex.43.com. eodem
in tex.44.com. eodem
in tex.45.com. eodem
in tex.46.com. eodem
in tex.47.com. 68
in tex.48.com. eodem
in tex.49.com. eodem
in tex.50.com. eodem
An potentiæ, & actus per obiecta distinguantur, & definiantur. Quæst.VIII. 68
An potētiæ animæ realiter inter se, & ab anima distinguantur. Quæst. IX. fol.70
An potentiæ vegetatiuæ inter se realiter distinguantur. Quæst. X. fol. 73
An gñare simile, sit naturaliter & perfectius opus viuentis inter omnia opera vegetatiuæ. Quæst. XI. fol. 74.

CAP. V.

in tex.51.com. 75
in tex.52.com. 76
in tex.53.com. eodem
in tex.54.com. eodem
in tex.55.com. eodem
in tex.56.com. eodem
in tex.57.com. eodem
in tex.58.com. eodem
in tex.59.com. 77
in tex.60.com. eodem
in tex.61.com. eodem
in tex.62.com. eodem
An sensus sit potentia passiua. Quæst. XII. fol. 77

CAP. VI.

in tex.63.com. 79
in tex.64.com. 80
in tex.65.com. eodem
An sensus erret circa sensibile proprium. Quæst. XIII. fol.80
An sensibile cõe propriã sensibilis imprimat speciem. Quæst. XIV. fol.81
An sensibilia communia sensibus exteriorib⁹ percipiantur. Quæst. XV. fol.82

CAP. VII.

in tex.66.com. fol.83
in tex.67.com. eodem
in tex.68.com. 84
in tex.69.com. eodem
in tex.70.com. eodem
in tex.71.com. eodem
in tex.72.com. 85
in tex.73.com. eodem
in tex.74.com. eodem
in tex.75.com. eodem
in tex.76.com. eodem
An oculus sit sensorium visus. Quæst. XVI. fol.85
An color sit motiuus perspicui in actu, vbi de natura coloris, quid sit, &c. Quæst. XVII. fol.87
An lumẽ sit corpus. Quæst.XVIII. fol.88

CAP. I.

in tex.77.com. fol.91
in tex.78.com. eodem
in tex.79.com. 92
in tex.80.com. eodem
in tex.81.com. eodem
in tex.82.com. eodem
in tex.83.com. eodem
in tex.84.com. eodem
in tex.85.com. 93
in tex.86.com. eodem
in tex.87.com. eodem
in tex.88.com. eodem
in tex.89.com. 94
in tex.90.com. eodem
in tex.91.com. eodem
An sonus sit qualitas præter motum. Quæst. XIX. fol.94
An sonus sit in corpore sonante, an in corpore

Universidad de Deusto
Biblioteca

pore intercepto, aere vel aqua.
Quæst. XX. fol. 95.
An sonus sit realiter in medio vsq; ad auditum. Quæst. XXI. fol. 95.
An Echo sit idem numero cum sono priori. Quæst. XXII. fol. 96.
De vocis natura, causis, & significatione.
Quæst. XXIII. fol. 97.
CAP. IX.
in tex. 92. com. eodem
in tex. 93. com. eodem
in tex. 94. com. 98
in tex. 95. com. eodem
in tex. 96. com. eodem
in tex. 97. com. eodem
in tex. 98. com. eodem
in tex. 99. com. eodem
in tex. 100. com. eodem
An homo tactu vincat animalia omnia, nō tñ olfactu. Quæst. XXIIII. fol. 98.
An odorum scientia bene per sapores tradatur, vbi & de natura odorum.
Quæst. XXV. fol. 100.
An sensorium olfactus sit processus mammillaris. Quæst. XXVI. fol. 100
An odor sit realiter in medio.
Quæst. XXVII. fol. 101.
CAP. X.
in tex. 101. com. fol. 102
in tex. 102. com. eodem
in tex. 103. com. eodem
in tex. 104. com. eodem
An gustus differat à tactu.
Quæst. XXVIII. fol. 103.
An dulce, & amarum sint extremi sapores. Vbi de natura saporis, ac de eius speciebus agitur. Quæst. XXIX. fol. 104
CAP. XI.
in tex. 106. com. fol. 105
in tex. 107. com. eodem
in tex. 108. com. eodem
in tex. 109. com. eodem
in tex. 110. com. eodem
in tex. 111. com. eodem
in tex. 112. com. eodem
in tex. 113. com. eodem
in tex. 114. com. 106
in tex. 115. com. eodem
in tex. 116. com. eodem
in tex. 117. com. eodem
in tex. 118. com. eodem
in tex. 119. com. eodem
in tex. 120. com. eodem
An caro sit tactus sensorium.
Quæst. XXX. fol. 106
An in tactu sit medium extrinsecus necessarium. Quæst. XXXI. fol. 108
An tactus sint plures. Quæst. XXXII. fol. 109.
CAP. XII.
in tex. 121. com. fol. 110
in tex. 122. com. 111
in tex. 123. com. eodem
in tex. 124. com. eodem
in tex. 125. com. eodem
in tex. 126. com. eodem
in tex. 127. com. eodem
An sint species. Quæst. XXXIII. fol. 111
An sint species diuisibiles. Vbi de eorum tota natura agit. Quæst. XXXIIII. f. 112
Finis Libri Secundi.

IN LIB. TERTIVM DE ANIMA.

CAP. I.
IN tex. 128. com. fol. 115
In tex. 129. com. 116
in tex. 130. com. eodem
in tex. 131. com. eodem
in tex. 132. com. eodem
in tex. 133. com. 117
in tex. 134. com. eodem
in tex. 135. com. eodem
An tantum sint quinque sensus exteriores. Quæst. I. fol. 117.
An sensus exteriores indigeant medio.
Quæst. II. fol. 119.
CAP. II.
in tex. 136. com. fol. 120
in tex. 137. com. eodem
in tex. 138. com. eodem
in tex. 139. com. eodem
in tex. 140. com. eodem
in tex. 141. com. 121
in tex. 142. com. eodem
in tex. 143. com. eodem
in tex. 144. com. eodem
in tex. 145. com. eodem
in tex. 146. com. eodem
in tex. 147. com. 122
In tex. 148. com. eodem
in tex. 149. com. eodem
An sensus exteriores percipiāt suam sensationem. Quæst. III. fol. 122
An uehemens sensibile destruat sensum.
Quæst. IIII. fol. 123
An sensus communis sit in corde.
Quæst. V. fol. 124.
CAP. III.
in tex. 150. com. 126
in tex. 151. com. eodem
in tex. 152. com. eodem
in tex. 153. & 154. Com. 127
in tex. 155. com. 127
in tex. 156. com. 127
in tex. 157. com. 127
in tex. 158 com. 127
in tex. 159. com. 127
in tex. 160. com. 128
in tex. 161. com. 128
in tex. 162. com. 128
An phantasia seu imaginatio distinguatur à sensu cōmuni. Vbi & de numero sensuum internorum, ipsorum organis, & operationibus. Quæst. VI. f. 128
An in parte sensitiua sit aliquid rationis.
Quæst. VII. fol. 130.
An formicæ, & apes habeant imaginationem. Vbi & de imaginationis gradibus, ac perfectione. Quæst. VIII. f. 131
CAP. IIII.
in tex. 1. com. fol. 132
in tex. 2. com. 133
in tex. 3. com. eodem
in tex. 4. com. eodem
in tex. 5. com. eodem
in tex. 6. com. eodem
in tex. 7. com. 134
in tex. 8. com. eodem
At intellectus secundum se sit pura potētia. Quæst. IX. fol. 134.
Ad intellectus possibilis sit potentia animæ, uel (quod in idem recidit) An intellectus possibilis sit informans, an substantia separata. Quæst. X. f. 136
An intellectus seipsum intelligat.
Quæst. XI. f. 139
in tex. 9. Com. eodem
in tex. 10. com. 141
in tex. 11. com. eodem
in tex. 12. com. eodem
in tex. 13. com. eodem
in tex. 14. com. eodem
in tex. 15. com. eodem
in tex. 16. com. 142
An singulare sensibile intellectu percipi possit. Quæst. XII. f. 142.
CAP. V.
in tex. 17. Com. fol. 143
in tex. 18. com. eodem
in tex. 19. com. 144
in tex. 20. com. eodem
An sit intellectus agens. Quæst. XIII. fol. 144
An intellectus agens sit substantia separata. Quæst. XIIII. fol. 147.
An rationalis anima sit immortalis secūdum Arist. XV. fol. 148
An secundum philosophiam anima rationalis sit immortalis. Quæst. XVI. f. 152
An anima rationalis producatur à virtute seminali, seu (quod in idem recedit) An educatur de potentia materiæ.
Quæst. XVII. fol. 160.
An animæ intellectiuę sint inter se æquales. Quæst. XVIII. fol. 161.
CAP. VI.
in tex. 21. Com. fol. 163
in tex. 22. com. eodem
in tex. 23. com. 164
in tex. 24. com. eodem
in tex. 25. com. eodem
in tex. 26. com. eodem
CAP. VII.
in tex. 27. com. fol. 164
An compositio intellectus sit unicus ipsius actus. Quæst. XIX. fol. 164.
An quid est, sit obiectum primum intellectus. Quæst. XX. fol. 165
in tex. 28. Com. 167
in tex. 29. com. eodem
in tex. 30. com. eodem
in tex. 31. com. eodem
in tex. 32. com. eodem
in tex. 33. com. eodem
in tex. 34. com. 168
in tex. 35. com. eodem
in tex. 36. com. eodem
An sint species intelligibiles necessariæ.
Quæst. XXI. fol. 168.

An

An intelligere sit pati formaliter. Quæst. XXII. fol.170.
An intellectus in corpore percipiat intelligentias. Quæst. XXIII. fol.171
CAP. VIII.
in tex.37.com. fol.172
in text.38.com. eodem
in tex.39.com. 173
CAP. IX.
in tex.40.Com. fol.173.
in tex.41.com. eodem
in tex.42.com. eodem
in tex.43.com. 174
in tex.44.com. eodem
in tex.45.com. eodem
in tex.46.com. eodem
in tex.47.com. eodem
At sit bona diuisio potentiarum. in rationalem, & irrationalem. Quæst. XXIIII. fol. 174.
CAP. X.
in tex.48.Com. fol.175
in tex.49.com. 176
in tex.50.com. f.eodem
in tex.51.com. f.eodem
in tex.52.com. f.eodem
in tex.53.com. f.eodem
in tex.54.com. f.177
in tex.55.com. f.eodem
Quod sit instrumentū motus animalium. Vbi etiam tria alia dubia de potētijs motiuis tractantur. Quæst. XXV. fol. 177.
CAP. XI.
in tex.56.Com. fol.178
in tex.57.com. f.eodem
in tex.58.com. f.179.
An appetitus sit potētia animę. Vbi quid & quotuplex adpetitus, ac de eius passionibus. Quæstio. XXVI. fol.179
An sit alius appetitus prēter naturalem, & sensitiuum. Quæst. XXVII. f.180
CAP. XII.
in tex.59.Com. fol.181
in tex.60.com. f.eodem
in tex.61.com. fol.182
in tex.62.63.com. f.eodem
in tex.64.com. f.eodem
in tex.65.com. f.eodem
CAP. XIII.
in tex.66.com. f.183
in tex.67.com. f.eodem
in tex.68.com. f.eodem

FINIS LIBRI TERTII DE ANIMA.

Laus Deo, & Domino nostro Iesu Christo; & Virgini Sacratissimę Marię, eius matri glorioſissimę. Amen.

IESVS MARIA.

D. FRANCISCI TOLETI SOCIETATIS IESV COMMENTARIA,

Vnà cum Quæstionibus,

IN ARISTOTELIS LIBROS *De Anima*.

QVAESTIONES PROOEMIALES.

AN DE ANIMA POSSIT esse scientia. Quæst. I.

CVm in oīb. alijs Philosophię partib. exponendis, aliqua, quæ ipsam rem tractandā magis illustrant, merito præmitti soleāt: multo potiori profectò iure hæc eadem in tractatione de Anima, quę non solùm dignitate, & certitudine, sed etiam vtilitate, necessitate, iucūditate, ac ipsa difficultate (id quod tot magnorum Philosophorum commentaria indicant) omnes Philosophiæ partes superat, præstare diligentissime debebimus.

De quib. primo agēdum est. Quatuor igitur nobis in præsentia discutienda sunt. Primum, an de anima possit esse scientia, quam postquam esse ostenderimus, discutiemus cuius artificis sit talem tradere scientiam, an Physici, an Metaphysici, an cuiusuis alterius: quòd si Physici munus ideſt, tertio tractabitur, in qua Physicæ parte, & loco hæc tractatio sit collocanda, & tum quartò quod sit huius tractationis obiectum & materia, postea ad Aristotelem ueniemus.

NOn hoc disputamus, ut inter Peripateticos aliqua elucidetur controuersia, omnes enim conueniunt scientiam esse de anima, at vt id explicet magis, in disputationem adducimus. Videtur igitur non posse de anima esse scientiam.

Primò, aīa nō est sensibilis per se, nec per accidēs, ergo non est scibilis. Consequētia est nota, quia noster intellectus, nihil intelligit, nisi quod aliqua ma sub sensum cadit, vt dī primo Posteri. c. 14. Antecedens probatur primo, cum sit substantia, non est per se sensibilis, sensus.n. primò accidentium est. Quòd aūt non sit per accidens, ostēdo, quia id est p accidens sensibile, quod subijcit accidentibus, at anima cùm non sit compositum, sed compositi pars, nō subijcitur ipsis, non ergo ullo modo sensibilis. *Prima nō ad partē negatiuā.*

Secundò, si de aīa esset scientia, sequeret, q; idē esset species & scitū, nam ipsa cognosceret, & de ipsa esset cognitio: at hoc non hoībus, sed Intelligentijs vī conuenire: ut sint cognita & cognoscētia; ergo non est scientia de anima. *Secunda.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Tertia

Tertiò, anima est quædam forma substantialis: sed de alijs: formis non est scientia per se, non enim de formis elementorum est alia scientia, quàm de elementis, nec de mistorum formis, quàm de mistis: ergo nec de anima.

Quæritur.

Tandem quartò, Scientia est de aliquo toto, & subiecto, at anima non est subiectum, sed subiecti pars, non ergo est de ipsa scientia.

Primum fundamentum quæsit via indagandæ formam substantialem.

Hæc sunt argumenta pro quorum solutione, & rei huius maiori explicatione sunt aliqua prius notanda. sitq; primum fundamentum. Physico viam maximè cõem indagandi formas substãtiales esse per operationes, proprietates, affectiones proprias compositorum, quæ sensib. percipiuntur, cum. n. ista à forma dimanent, optimè & certo in ipsius cognitionem dirigunt intellectum, vnde Philosophi per operationes, & proprietates formæ, naturã comperiunt, vt dicit hoc li. tex. 13. & p diuersitatẽ operationũ, diuersitates ẽt formarũ cognoscunt.

Triplex via per quam animæ cognoscatur, videlicet motus, cognitio, figura.

Sunt igitur tria quæ nobis aïam esse indicant. Per ea enim, quæ sensu in compositis percipiuntur, aïa latens cognoscitur: ista aũt sunt motus, cognitio, figura. Circa motionem nota, tripliciter composita sensibilia se habere ad motionẽ: quædam. n. mouent quidem, non se, sed alia: vt ignis calefacit nõ se, sed aquam: alia mouentur, sed non à se, sed ab alio, vt graue descendit, at ab alio motũ: quædam uero simul coniungunt vtrunq; & mouent, & mouentur à se, ita ut operẽtur in se, & à se aïa dum progreditur; non. n. ab alio externo mouetur aliudve mouet, sed ipsum similiter plantãdum augetur. Cum igitur hæc composita tales sortiantur operationes diuersas ab alijs, ac tales non nisi à formis fluãt, pfecto talium formę, alterius sunt rõnis ab alijs, & hmõi vocantur aïæ, vnde non aliud sibi vult aïa, quam forma, & principium primum, quo composita substãtia & in se, & a se operatur primò, hac igitur uia esse animam compertum est.

Prima uia qũo cognoscatur ex motu.

Secunda uia qũo cognitionem inesse per motum, qui cognitionem sequitur, comperimus; cum aũt hæc cognitio nõ procedat nisi à forma: aliter. n. omnia materialia cognosceret, quod falsum esse experimur, profecto tale formarum genus diuersum ab alijs esse certum est: hocq; aïam uocãt. De his aũt duab. vijs aïam cognoscendi meminit Arist. 1. Animæ tex. 19. ubi dicit, oẽs Philosophos maximè per motũ, & cognitionem, animam inquisisse.

cognoscatur anima ex cognitione.

Tertia via qũo cognoscatur ex figura formæ substantialis.

Tertia uia est, figura ista exterior sensibilis. hæc enim ut alibi diximus, est, quæ maximè formam substantialem commutatur, ac indicat, adeo vt aliqui Philosophi decepti fuerint arbitrantes non aliam esse rei formam substantialem, quam figuram exteriorem, id quod vulgus recipit, at reuera non est ipsa substãtialis forma, sed ipsius comes & signum certum. Pro diuersitate. n. naturarum distinxit naturæ auctor varias figuras unde primo Metaphysic. c. 1. ob hoc laudatur visus quod hmõi sit perceptiuus. Dicit Arist. quod uisus plures rerum differentias manifestat, quas sane præcipue percipit per figurarum diuersitatem.

Quomodo aïa ex figura cognoscatur.

Cum igitur per figuram liceat colligere formam; profecto in quibusdã maximas figurarum distinctiones inuenimus. Nam plantæ, animalia, ac herbæ, diuersis partium figuris ornantur, cum omnia sint heterogenea, reliqua verò uniformem sortiuntur figuram. Vnde colligi põt alterius esse generis alias formas, atq; ad alias ordinari operationes, talesq; aïæ vocantur. His igitur pcipue vijs anima Philosophis esse statuitur.

1. Funda. Tria necessaria, vt aliqua sit scientia.

Sit secundum fundamentum. Vt de aliquo scientia sit, tria esse necessaria Logicus affirmat (loquor aũt de demõstratiua scientia.) Primum est, q̃ sit aliquod uniuersale. Non est enim scientia singularium, quæ corruptibilia sunt, ut dicitur 9. Metaphysi. c. 15. Alterũ est, q̃ passiones ei insint, ac ꝓprietates, has enim scientia inquirit, ut dicitur 4. Metaph. c. 1. Tertium, ut sint cãæ, & principia, per quæ de subiecto passiones ostenduntur. Hæc tria in scientia esse, docet Arist. 11. Meta. c. 6. & 1. Post. cap. 23.

Sit

3. Funda. duplex aïæ status in corpore, & extra corpus separata.

Sit tertium fundũ, q̃ aïa intellectiua duplicẽ hẽt statũ, Alter est, cũ in corpore, ac cum ipso cõiunctas habet operationes. Alter est, quo à corpore separata existit. constat. n. ratione naturali ipsã immortalem esse, ac sine corpore posse existere separatã; & de hoc statu dubiũ esse possit, an possit aïæ esse scientia.

Prima cõclusio, animam esse. Nota qua druplex q̃stionis genus.

His sic suppositis sit prima conclusio. Aïam esse, à posteriori, & quodam modo à priori ostendi potest. Nota, quod cum de re quatuor sint cognitiones & scientiæ, An sit, & quid sit, quæ simplices dicuntur. duæ compositę, Qualis, & propter quid sit: conclusio dicit, de anima haberi primam, scientiam simplicẽ, & à priori, & à posteriori.

Qũo demonstranda quæst. an sit.

Vt autem hoc intelligas, scito quæstionem, an sit, esse reducendam ad quæstionem cõpositam, vt demonstrari possit: reducitur autem sumpta significatione nominis ipsius, quod esse dubitat. V. g. volo probare vacuum non esse, sumã, quid per vacuũ intelligatur; & erit qõ composita, scilicet, locum carentem corpore. Erit igitur quæstio, an sit locus carens corpore; q̃. si nullum locum corpore carere probatur, probabitur non esse vacuum. Similiter volo determinare, an tonitruum sit, reducã ad complexũ per nois significationem: Tonitruum. n. est extinctio ignis in nube, si ergo ostenditur ignis extingui in nube, probatur tonitruũ esse. Ita dico similiter de anima; oportet enim ad significationẽ nois reducere. per aïam enim intelligimus formam, internum principium actiuum operationis in suo composito. hoc igitur demonstrari potest.

Probatur conclusio.

Primò per ipsũ cõpositum, à posteriori. Cum. n. sit cõposita, quę a se, & in se operatur, erit tale principium. Potest ẽt quodãmodo à priori ꝓbari. dico, Quodammodo, quia non est simpliciter demonstratio per materiam in qua, per organicum aũt corpus, quod est materia talis formæ, probat esse formã operatiuam p talia instrumẽta, hæc est anima.

Secunda cõcl. quid sit anima sciri põt p definitionem.

Secunda conclusio, scientia de aïa definitiua habet. Hæc cõclusio nota est. nõ

Tertia cõclusio de anima habetur scientia per demonstrationem. Dubium qũo per passiones q̃ est & contra cognoscam. Solutio.

solũ. n. aïam esse scimus, sed quid ipsa sit definitione cognouimus. vtrumque enim per ipsius affectiones, & passiones consequimur, vt postea latè ostendetur.

Tertia conclusio. De anima habet scientia per demonstrationem. Nã passiones ipsius definitione de ipsa ostendimus.

Dubium esse posset, qũo si per passiones aïæ indaganus q̃d est ipsius, postea per quid est, easdem demõstare potertimus. Dico duo, (& hęc doctrina est etiã Philopon. 1. aïæ tex. 11.) alterum est, q̃ per aliquas notas ipsum quid est, inuestigamus, postea per ipsum alias passiones occultiores ostẽdimus: Alterum, q̃ etiã easdem iterum demonstramus per ipsũ quid est, quia antea nõ cognoscebatur, nisi singulariter: postea verò p ipsũ q̃d est cognoscitur vniuersale. de hoc tamẽ vide 1. Post. cap. 10. vbi latè id ostẽdimus.

4. Concl. Aïa etiã separata habetur scientia.

Quarta conclusio. De anima rationali separata etiã scientiam habemus, quia p ea quæ habuit in corpore, aliqua licet philosophari ex his quæ habet separata. ipsam. n. per se esse, & per se intelligere probamus, & ita ẽt velle quæ intellexit, atq; adeo habere intellectus, ac volũtatis operationes, & sic ẽt liberũ arbitriũ habere, & ita prudenter posse agere, & bene & male, fortiter, cõstãter &c. & ꝓmium pro rectè factis, vel pœnam pro male factis dum viueret, recipere, & similia alia non pauca, quamuis aliqua, quæ in separatione habet, nõ euidenter constant, quia longe à sensibus distant. vnde Aristoteles secundò Cœli. text. 17. non ita perfectè cœlum cognosci dicit, quia eminus est, non loco quidem, sed per accidentia, quæ parum ex illo sentimus. Sic accidentia aiç separatæ ad nos non perueniunt cum nullam operationem exerceat tunc separata circa corpus, quam oculis uideamus, quod intelligentia facit non ergo aliter, quam per præcedens corpus licet de ipsa intelligere, & scientiam accipere. Negare autem prorsus de anima rationali separata esse cognitionẽ hominis, aut scientiam, est non considerantis ex sensibilibus in sensibilia posse cognosci, &

Universidad de Deusto Biblioteca

animam non sic esse abstractam, quin in corpore præ fuerit.

Solutio rationum in contrarium. Ad 1. Prima solutio.

Oportet ad argumenta respõdere. Ad primum, quãuis negari debeat cõsequẽtia, non enim oportet esse sensibile per se, licet per accidens, vt sit de aliquo scientia, sed quòd aliquid illius præfuerit sub sensu. Vnde Dei est scientia, & intelligẽtiarũ, quę non sunt sensibiles vllo mõ: at per effectus sensibiles cognoscunt, idest p hoc eleuat Intellectus ad ipsas substantias cognoscendas, vt dicit Albertus in præsenti ca. 1. & sic posset de aĩa dici.

2. solutio.

Tñ dico q̃ antecedẽs etiam falsum est. aĩa enim est per accidens sensibilis, quia ẽt accidentibus & passionibus subsłat, licet nõ per se, sed cũ cõposito, vnde anima habet rationes principij talium affectionum aliquo modo subiecti.

Ad 2.

Ad secũdum neganda est sequela simpliciter. Aĩa. n. dupliciter potest se intelligere, vno modo in particulari, vt si supra seipsam reflectitur, ac se intelligit, & sic angelus se cognoscit & aĩa rationalis, licet imperfectè, dũ est i corpore. Altero mõ in vniuersali, dum cognoscit. n. aĩam in cõi, cognoscit ẽt se sub illo communi & hoc probat totum argumentũ. & nõ est ullum inconueniens, quo modo Dialectici dicunt, q̃ idẽ terminus significat se. nã ista vox Terminus, significat etiam se, quia est terminus & definitio, hoc pacto seipsam definit.

Ad 3.

Ad tertiũ negãda est minor, est. n. scientia de formis, sed quia nõ habent multam difficultatẽ, p se coniũgitur ipsarũ consideratio cum consideratione compositorũ; at aĩa innumeras habet per se difficultates discutiẽdas, p̃ter cõposita. Idcirco ipsius est cõsideratio peculiaris.

Ad 4.

Ad quartum solutio est nota, quãuis enim anima respectu cõpositi animati sit pars, at si p se cõsideret, genus quod dam est, species sub se habens. Sunt enim plura animarum genera; & species, vt in ipso processu hoc magis compertum erit. & hoc saris de prima quæstione.

AN PHYSICI SIT TRACTARE de Anima. Quæstio. I I.

Primæ in contrarium.

PRæcipua est difficultas hæc, ac multũ necessaria ad ea quæ dicẽda sunt postea. Videtur primũ, q̃ nõ sit Physici tractare de aĩa. Primo Arist. 2. Phys. tex. 3. 4. 5. docet tria, circa q̃ versatur Physicus, naturam, ens naturale, ens fm naturã, q̃ idẽ docuit, quãuis alijs verbis. 1. Cęl. tex. 1. At aĩa nõ est natura, nec ens naturale, nec ens fm naturam, ergo nõ ptinet ad Physicũ. Qd nõ sit ens fm naturam notũ est, nõ. n. est operatio aut effectio aliqua, q̃ dicuntur entia fm naturam. Similiter nõ est ens neutrale; quia non est cõposita substantia. Qd verò non sit natura, patet saltem de intellectiua, & sẽsitiua, quia nõ sunt principia motus; non. n. intelligere vel sentire sũt motus, qualis in definitione naturæ ponitur, non ergo natura sunt. Accedat ẽt Simplicius qui illo loco existimat, nullo mõ aĩam esse naturam.

2. Ratio.

Scdo, physicus agit de formis generabilibus. & corruptibilibus, vt dr 1. Physic. tex. 83. at anima saltem rõnalis incorruptibilis est, vt dr 1. de Aĩa, tex. 65. et in generabilis, vt dr 2. Gẽ. animal. c. 3. non enim educitur de potentia materię, ergo non est negotij physici.

3. Ratio.

Tertio, talis anima est separata à materia, at de formis à materia inseparabilibus solum agit Physicus, ut dicit 6. Metaph. tex. 2. ergo nõ pertinet ad physicũ. Maior est Aristotelis 1. de Part. cap. 1. vbi hoc argumento vtitur ad hoc idem probandum, puta, quod Physicus non de omni anima tractat.

4. Ratio.

Et facit aliud argm̃, quod potest esse quartum. Si de oĩ aĩa ageret Physicus, vtique ageret de omni eius potẽtia, ageret ergo de intellectu, sed de hoc nõ potest, quia ageret de obiecto ipsius. s. de oĩ intelligibili: sicut qui desẽsu tractat, ẽt de sensibili considerat, at illud ad Metaphysicum spectat, qui de oĩ ente tractat, nam intelligibile est ens, ergo non est Pysici tractare de anima.

Quintò

3. Ratio.

Quintò, oĩs forma sensibilis, & Physica aliquam operationem cõicat materiæ, & cõposito: at intelligere solius est animæ non cõe corpori: ergo talis anima non est physici negotij. Hæc sunt argumenta difficiliora in hac parte.

Prima opi. Simpl. & Themist. Nota.

Tres aũt existũt philosophorum snię. Prima est Simplicij prologo Physicorum, & Themistij ibidem, qui dicunt aię considerationem esse mathematicã. Nõ intelligas q̃ velint dicere esse Geometræ, aut Musici tractare de aĩa: sed quod anima habet abstractionẽ admodum mathematicarum, s. mediam inter Physicũ & Metaphysicum; abstractio enim mathematica est accidentium: at anima est substantia: ob id non est Geometræ, uel alterius horum tractare de anima, sed est quædam media scientia. Nam Metaphysica agit de formis oĩno separatis, Physica de formis omnino in mã: at anima partim est separata, partim in materia; separata quidem quo ad intellectiuam, in materia quidem quo ad sensitiuam, & uegetatiuam. Vnde aduerte, q̃ isti Philosophi tractationem de anima in communi ponunt mediam, uelut Mathematicam.

Nota.

Secunda opin. D. Tho. & Auer.

Altera snia est D. Tho. & Auerrois 2. Phys. com 26. & primo. De partibus c. 1. vbi dicit, q̃ Physicus tractat de oĩ aĩa & intellectiua, & de nã cuiusq; in particulari. Dicit ẽt, q̃ aĩa intellectiua est ultimum, & supremũ, quod considerat Philosophus inclusiuè, est aĩa rõnalis media inter intelligẽtias, & formas corporales. Huius snię est Alex. 1. Meteor. cõ. 1. & Philop. in prologo de anima, & Auicenna, & Albertus. & cõis est snia, & eam sequitur Iandunus q. 2.

Tertia opinio.

Tertia snia est quorundam aliorum, qui dicunt aĩam intellectiuã dupliciter considerari posse. Vno mõ quo ad esse, fm quod est in corpore, & sic ad Physicũ spectat. Altero modo quo ad q̃d est, & sic ad Metaphysicũ. sicut intelligẽtiarum consideratio quoad esse, ptinet ad Physicum: quo ad q̃d est, ad Metaphysicũ. hæ sunt snię circa hanc difficultatẽ.

Primum fundamentum Triplex aĩa genus ex operationibꝰ desumptũ.

Primum Pro horum exacta dilucidatione sit primum fundm̃. Triplex esse genus aię. est. n. anima uegetatiua, sensitiua, & intellectiua. Prima in plantis, secunda in animalibus, tertia in hoie: quarum animarum multiplicitas ex operationibus diuersis sumpta est: nã ab augmentatione sumitur vegetatiua: quę. n. se augent, vegetatiuã animam dr habere: sensitiua à cognitione hac sensuũ: at Intellecti ua ab intellectione: tñ, q. a talis operatio non pcipitur ita facilè, ideo sumitur ab his extemis opationibus ipsam iudicãtibus, ut ab ordine opationũ, à politia, à gubernatione, q̃ indicat altius quoddã principium inesse homini pter sensum.

Ordo istarũ aiarũ.

Hę igitur tres sic se habent, q̃ ubi est intellectiua, sunt sensitiua, & vegetatiua: ubi sensitiua, ibi semper est uegetatiua, nõ contra, quia in plantis uegetatiua inuenitur. Nec modo disputo, an in hoie & animali illæ animæ plures sint re uel uirtute. hoc enim dicetur posterius.

2. Fundam. in quo cõueniant, & in quo differant illæ tres anima.

Sit fm fundm̃, istę tres animæ in uno conueniunt, in altero differunt. Conueniunt quidem, quia oẽs sunt formæ informantes mãm, & cum ea unum p se facientes, quod ẽt de mente Aristot. esse probabo inferius. Vt enim reliquæ formæ cum proprijs materijs propria cõposita per se faciunt, ita & istæ. Dria tñ est in operationibus. nam sensitiua, & uegetatiua oẽs operationes suas cõicat corpori, ita ut non sint ipsæ solæ, quæ operãtur, sed compositum immediatè, quod expresè docet Aristoteles de Sõ. & vigil. cap. 1. vbi dicit sentire non esse aĩæ, nec corporis, sed totius compositi ac cõiunctiidem & 1. de anima tex. 66.

Nota de aĩa intellectiua operationibus separatis.

At intellectiua non oẽm operationẽ cõicat, sed aliquas sibi reseruat, & has sola exercet, & in se habet: ut intelligere, & uelle, quæ in sola anima subiectãtur, & ab ipsa sunt: quod expresè docet Aristoteles 2. Gener. animal. cap. 3. vbi intellectum dicit habere operationem, in qua nõ communicat corpus. Ex quo fit, q̃ anima rationalis dici solet separata & immaterialis ab operatione, quã sola facit sine materia q̃ sit concausa. & hoc fundamentum est firmissimum nõ

solùm

solùm in Aristotele, sed in veritate quã in oibus ante oculos habere debemus.

1. Fundam. Duplex anima in celestib. in corpore existẽs physica à corpore pẽdens, et cõtemplatiua non dependẽs.

Sit tertiùm fundamẽtũ valde obseruã dũ pro multis ẽt quæ dicenda sunt postea (ex cuius incõsideratione, ut ipsorũ pace dicam, aliqui in Aristotile decepti sunt) quæ sunt apud Aristotelem intellectiones aĩæ in corpore existẽtis: Altera physica, altera contẽplatiua. Physica est, qa inteligit res à sensib. abstractas, tam Physicas, q̃ mathematicas: ob id intellectio cũcreta dr̃, in qua aĩa depẽdet, à sensu: ab ipso enim abstrahit quæ intelligenda sunt. Cõtẽplatiua verò est, qua intelligit à materia semotas, puta, substantias separatas, & immateriales, & in hac nullo modo à sẽsu depẽdet, sed postea p se intelligit, licèt impfectè: id q̃ etiã aliqui Philosophi & Theologi admittunt.

Probatur in Aristo. primo.

Quòd aũt ista sit sentẽtia Aristotelis, protectò manifeste probat; primo cùm dixisset 3. de anima text. 35. intellectum intelligere in phãtasmate, & à sensu abstrahere: subdit in tex. 36. dubiũ esse an intellectus in corpore existẽs, intelligat intelligẽtias: quod postea speculandũ reliquit, vbi aliũ esse modũ intelligẽdi docet; id n. dubiũ postea soluit 6. Metaph. tex. 22. vbi aĩam dicit esse in potẽtia ad intelligẽdas substãtias immateriales, & non quidem in potẽtia cæcitatis; quasi dicat, non dr̃ sic posse intelligere, vt cæcus, qui nunquam ad actum venit; sed sicut dormiens, qui ad actum venit.

Secundò.

Et 2. Mataph. c. 1. dicit intellectum nostrũ se hꝫe ad speculãdas Intelligentias, sicut oculũ noctuę ad lumẽ Solis, at noctua lumen p se percipit, licèt debiliter.

Tertiò.

Propterea 1. de partibus, c. 1. dicit, si physica tractaret de intellectu, tractaret de omni ente, hæc cõsequentia nulla esset, nisi Intellectus intelligeret immaterialia p se. si enim hæc confusè intelligeret, in ordine ad sensibilia: tũc sequitr̃ ex illa cõsequentia solùm hoc, quod Physicus ageret de sensibilibus: quod nullus negat. Hanc diuisionem intellectionis multùm obserua in via ipsius Arist.

1. Concl.

His suppositis, sit prima cõclusiõ. Physici est tractare de aĩa sensitiua, & vegetatiua. Hæc conclusio probat manifestè ex Aristotele li. 1. de part. animaliũ. c. 1. vbi dicit, Physici est tractare de aĩa, licèt non de oĩ, sed de illa, quæ à materia dependet. huiusmodi autem sunt vegetatiua, & sensitiua, quæ ex potẽtia materiæ educuntur, vt dicit 2. de Gene. anim. c. 3. idem etiam docet 6. Metaph. tex. 2. *Probatur ex Arist.*

Ratio autẽ conclusionis hęc est. Physici est tractare de formis in materia sensibili existentibus, gñabilibus, & corruptibilibus, vt dicitur 1. Phys. tex. 85 attales sunt animæ sensitiuæ, & vegetatiuę, vt ex locis citatis patet, & postea probabitur: ergo Physici est de ipsis dicere. *Ratione.*

2. Concl.

Secunda conclusio. Physicus agit de anima rationali, si secundùm suam substantiam consideretur.

Nota primo.

Pro huius probatione notãdũ est primò, varios in hac re esse dicẽdi modos. Aliqui. n. dr̃nt, q̃ fm substantiã pertinet ad Physicũ, sed fm potẽtiã intellectiuã, & secundũ operationẽ intellectiuã ptinet ad Metaphysicũ. At verò hi nõ satisfaciunt dubitationi: nã qualis substãtia & essentia rei est, talis est eius potentia, & talis operatio, & ad quam scientiam spectat essentia rei: spectat & operatio, quod sanè in omnibus apparet scientijs. *Prima opi.*

2. Opinio.

Ideò aliqui distinguunt gradus diuersos in anima rationali, nõ quidem realiter, sed sola ratione, qa cõtinet in se gradũ vegetatiuum, & sensitiuum, & rationalem. Dr̃nt ergo, hi secundum gradum vegetatiuum sensitiuũ pertinere ad Physicum: secundum verò gradum rationalem, pertinere ad Metaphysicũ. Sed his obijcitur, q̃ etiam secundum gradũ rationalem informat corpus; nã facit nõ solũ animal, sed hominem, hoc est, animal rationale, atque ideo etiam secũdũ illum gradum rationalẽ informat, & est forma. & pertinet ad Physicum. Sed aduertendũ, alios diligentius adhuc distinguere rationale, & alium gradũ propriè intellectiuum, vt angeli. Nam rationale propriè est cum discursu, & vnum post aliud, & ex sensu accipiẽdo, seu ex phãtasmatibus, at intellectiuũ ꝓpriè, vt angeli, est sine discursu, et omnia simul, & non

non ex sensu abstrahendo. Dicunt ergo, aĩam attingere infimum illum gradum angeli supra rõnalem gradum, quæ. s. in supremo & perfectissimo suo actu intelligit, & cõtemplatur simul cã in illo actu nõ utens phantasmate: & talẽ gradũ aĩę supremũ dr̃nt esse intellectiuũ ab inferiori rõnali distinctum non re, sed rõne, & aĩam sub illa rõne non informare: nã facit quidem hoĩem esse aĩal rõnale, sed non esse aĩal intellectiuum, si proprie loquamur: nam hic esset angelus. Et ita dicunt fm hunc vltimum gradum pertinere ad Metaphysicum, secundùm alios tres gradus pertinere ad Physicum.

No. 2. Differt à & conuenit cum anima rõnali cum intelligentijs & aliis formis.

Sed tñ melius, & securius dicendum ẽtit, esse unum simplicem gradũ mediũ aĩæ rõnalis, in uirtute cõtinentẽ oia: est .n. aĩa rõnalis in sua substãtia, & natura media inter intelligẽtias, & formas materiales. cum intelligentijs quidẽ conuenit, quod per se põt existere absq; corpore: at ab ipsis differt, q̃ intelligentia est completa substãtia per se in specie, non apta facere vnum cum mã: & aĩa est substantia incompleta ex se apta cum mã per se facere: & in hoc cũ formis corruptibilib. cõuenit: differt tñ ab eis, q̃ per se põt existere. unde media est substãtia aĩæ, & in confinio corporalium, & spiritualium posita, sicut illa quæ uocantur Zoophyta, quæ sunt media inter animalia sensitiua & plantas, veluti spongia.

Nota 3. Animam definiri debere per corpus. Ratio conclusionis quæ & Auer reprobatur.

Ex hoc sit vnum, quòd anima in sui natura siue sit sine corpore, siue cum illo, respicit corpus, ac per ipsum definiri debet, est enim talis naturę.

Hinc sumitur argm̃ manifestum. esse Physicæ considerationis, quia per materiam definiri habet ipsius substantia, aliter esset angelus. Vnde melius ita dicitur, quam ut aliqui asserunt, secundùm quid ad Metaphysicum pertinere. nõ. n. aduertunt aĩæ substãtiam esse incompletam terminãdam per corpus. & quamuis hoc Auerroes dixerit esse nempe incompletam substantiam, tñ contra dictio est notanda in suis dictis, à qua nõ põt liberari. Ipse enim ponit aĩam intellectiuam substantiam separatam nõ informantem, quod si ita est, iã est cõpletę naturæ, sicut intelligentia: ergo non pertinebit ad Physicũ considerare quid est ipsius, ut ipse docet: sicut nec ptinet cõsiderare qd est Angelus: sed solũ ipsius esse, ut ipsæ sæpe clamat. est Auicennæ 1. Physi. có. 83. & 2. Physi. cõ. 26 & 8. Phys. com 3. & 12. Metaph. cõ. 5. Tenẽda igit est cõclusio certissima, esse Physicã formam, sed cĩum ultimam & supremam.

Imò uerò quãuis in aĩa rõnali gradus illi distinguerentur, & ultimus esset metaphysicus, ille proprie intellectiuus esset simpliciter, aĩa dicenda physicæ cõsiderationis, & nõ metaphysicæ, quadruplici de cã. Primò, quia totus hõ cõpositus quẽ una cũ corpore cõponit est simpliciter & proprie physicæ cõsiderationis, & ad eandẽ scientiã pertinet agere de toto, & de partib. eius. Secdò, qa vere informat, & est uere forma, ut diximus, non Angelus: & hẽt effectũ uere formalẽ. s. dare esse. Tertiò, quia unit corpori ẽt ut dispõnum & causatũ naturaliũ, & licet non attingant cãæ naturales eius essentiã, tñ attingũt eius unionem ad corpus. Quartò, quia uere vult esse i corpore, & quãuis esse possit per se, tñ tũc est impfecta, & desiderat corpus, ut ei vniatur: & melius est in corpore, quã extra, imò & melius intelligit in corpore, quã ex̃, nõ quidẽ in hoc corruptibili, sed in corpore glorioso, tñ re ipsa in corpore.

Tertia cõclusio.

Tertia conclusio. Idẽ dicendũ est, de operationib. aĩæ, oẽs uidelicet ẽt separatas pertinere ad physicum. Quamuis. n. habeat aliquas operationes separatas, & alias coniunctas cum corpore, tñ oẽs ꝓcedũt ab uno illo gradu aĩæ medio, qui est physicæ considerationis: nam sicut à Sole multę procedunt operationes, & à cã vniuersali multi et uarij fiũt effectus, & ab una eius uirtute. V. g. a lumine, qa est una re, sed multiplex uirtute. sic ab illo gradu aĩæ medio uirtute multiplici multæ fiunt operationes, quædã cões cũ brutis, quędã cões cum Angelis. cum ergo Principiũ, à quo procedũt, sit physicũ, ẽt oẽs illæ physicæ erũt cõsiderationis, & a Physico meritò cõsiderabũtur.

Et

Et melius ita dicitur, quàm si dicamus aliquas aiæ operationes pertinere ad Physicum, alias ad Metaphysicum: uel q̃ ipsa aïa intellectiua quantum ad operationem, & intellectionem physicam, pertineat ad physicum: quantũ tñ ad aliam ad Metaphysicum. Fateor tñ q̃ sic ẽt probabiliter diceretur de operationib. nam operatio prior dependet à sensũ, & ad sensum dicit ordinem, atq; ideo proprie est physica.

Posterior operatio nõ pendet a sensu: & sic posses intelligere, quoties Aristoteles dicit nõ pertinere ad physicum tractare de oĩ aia: intellige illum de intellectiua quantum ad hanc contẽplatiuam operationẽ respectu cuius solet dici ab Aristotele Mens, & Intellectus. His sic explicatis, ad argumenta respondetur.

Ad 1. Ad primum rñdeo primo cõtra Simplic. aiam esse naturã, q̃ expresse dicit Arist. 1. de par. c. 1. ubi bis eam naturam uocat, & 8. Physi. tex. 24. dicit animalia seipsa mouere secundum naturam: constat autem, q̃ ab anima mouẽtur: quod ibi etiam Simplicius fatetur.

Nota animam esse naturam etiam in Arist.

2 Solutio. Respondeo secundò ad argm̃, q̃ ut aliqua forma dicat natura, nõ est opus, ut respectu oĩum suarum operationum dicatur natura. V. g. forma ignis, natura dr̃, sed non respectu calefactionis, sed respectu motus localis, quia natura est principiũ motus interni. Ita aïa nostra dicitur, non quidem respectu sensationis, uel intellectionis, sed respectu augmẽtationis, & nutritionis, et motus localis, q̃ exercent à sensitiua, & rõnali.

Ad 2. Ad secundum dico, q̃ de sensitiua, & uegetatiua non procedit argm̃: sunt. n. incorruptibiles: at de intellectiua nõ ẽt procedit, quia licet non sit generabilis, nec corruptibilis, habet se ad modũ generabilium, quia dicit ordinẽ ad mãm quam informat, & una cũ corpore substat accidentib. sensibilib. & alterationibus, sicut reliquæ, & hoc sufficit ad physicam considerationem, & ita 2. Physic. tex. 26. dicitur, q̃ Physicus se extẽdit ad aïam rõnalem, quæ licet separabilis sit, in materia tñ est. Respondeo igitur ad tex. Arist. q̃ uocat formas generabiles, & alterabiles. Aduerte autem q̃ formæ dicuntur generabiles & alterabiles, per accidens tamen, ut dictum est. *Nota.*

Ad 3. Ad tertium respõdeo, quod aïa rõnalis separata adhuc in substantia sua habet ordinem ad materiam, & sic physica forma est. At quia est, ut diximus, gradus medius eminenter in se multa continens: est quidem forma sed separabilis, & ideo etiam inter separatas potuit ab Aristotele computari.

Secundò dicimus habere operationẽ separatã, non oẽm, sed contẽplatiuã: & sic ẽt dici põt ad Physicum non pertinere. Vel ẽt tertiò, ut alij dicunt, illum ultimum gradum intellectiuum esse separatum, & non pertinere ad Physicum.

Ad 4. Prima solutio. Secunda solutio uerior. Ad quartũ aliqui dicunt, argm̃ Arist. esse probabile, & nõ concludere. Nam aliter per illud probaretur, q̃ Metaphysicus saltem, qui tractat de intellectu, tractaret de omni ente: quod friuolum est dicere. Dico tamen, argumentum Arist. esse optimum, & concludere: loquitur enim de obiecto adæquato potẽtiæ: & ita est, q̃ cum obiectum intellectus sit ens, qui tractat de Intellectu, tractabit de ente.

Nota duplex obiectum Intellectus. Tamen nota, q̃ Intellectus habet duo obiecta, fm duas intellectiones. Secundum. n. physicam, habet ens sensibile, non. n. omne ens intelligit, sed quod sensibus põt uenari. At secundum contemplatiuam habet intelligentias. secundũ utraque oĩa, sicut Physicus considerans priorem, tractat de obiecto, ideſt de ente sensibili, ita Metaphysicus cõsiderãs posteriorem, tractat de intelligentijs, q̃ si unus consideraret utrumque, consideraret omnia, quod friuolum est: & sic patet solutio argumenti.

Ad 5. Ad quintum respondeo, q̃ aïa intellectiua cõicat corpori motum, sensum, uegetationem: & hoc sat est. Non enim opus est, ut forma oẽs suas operationes communicet. Dic etiam, q̃ cõmunicat intelligere, quo modo communicari potest: quia pendet intellectio à sensu non cointelligente, sed ministrante ea, quæ

quæ intelligenda sunt, quod alij uocant dependere à corpore, non ut à subiecto sed ut ab obiecto. de hoc tamen postea exactè dicetur.

AN LIBER DE ANIMA ANTEcedat librum de Animalibus.

Quæst. III.

Nota. 1. Sex corporum genera circa quæ uersatur Physica.

POstquam scientiam de aïa Physicam esse diximus, consequẽs est disputare, in qua Physicæ parte sit collocãda. Quod, ut facile intelligas, scito Physicũ uersari circa corpora naturalia, ipsorumq; passiones, & principia, ut dr̃ 1. Cœli tex. 1. Sunt autẽ hmõi corporum gña sex, puta, cœli, elementa, mixta imperfecta, (ut glacies, vẽti, cometę) & mixta pfecta inanimata, (ut metalla & lapides) sunt ẽt plantę, & tandẽ aïalia. hæc oĩa ad Physicũ spectãt.

Nota. 2. diuisio physicæ in octo partes. Tota ergo Physica diuiditur cõi diuisione in octo partes, in prima traduntr̃ principia & passiones coĩa omnib. corporib. ut materia, forma, motus, locus, tps, & hoc faciunt libri Physicorũ, qui locũ primũ obtinent in vniuersa Physica. Postea tractatur de Cœlo, quia passio oĩum prima, s. motus localis, ei inest, & q̃ corpus simplex est, traditur ẽt de elementis, quã parte cum cęlo conueniunt, i. rõne motus localis. Et quia corpora simplicia sunt nõ ex alijs corporibus conflata, & sic fm locum tenent libri de cęlo, qui de simplici corpore mobili fm locum sunt, vt ibi dicit simplicius. Postea sequitur aliud corpus, s. Ile mentum fm se, i. vt generabile, & mutabile est, & aliorum mutationum cã, & hoc fit in libris de Generatione, ubi de ipsa gñatione, & de elemẽtis, quę ipsius sunt cã, traditur, & sic tenent locum tertium. Postea in quarto loco est liber Metheororũ. in quo de mixtis imperfectis agitur. In quinto de Mineralib. liber est, quem ab Aristotele, non habemus, postea sequitur de aïatis. Fit aũt quædam per se consideratio de aïa, ob magnas ac multas ipsius difficultates separata ab aïalib. & plantis, & est in sexto loco. Septimum obtinẽt aïalia. Octauum plantæ. hæ sunt omnes Physicæ partes.

Nota. 3. Ordo partium Phys sic. De ordine tñ discrepãt Doctores, cẽs quidem conueniunt in ordine quinq; partiũ priorũ. Difficultas tñ est in duobus Alterũ est, an liber de Aïa sit in loco sexto ante tractationem aïalium & plantarum, an post. Alterũ est, an liber de plantis antecedat librum de aïalib. an sequatur. Circa primum est opinio Auerrois 1. Metheororum cõ. 1. ubi ulti mũ locũ post aïata dat ipsi aïæ. Idẽ Philop. in hoc prologo, & Alex. no. in 1. Metheor. vbi cõiter citatur, hic. n. nihil dicit, sed in libro suo 1. de anima cap. 2. *1. Opinio. circa primã qõ.*

1 Ratio pro hac opin. Rationes pro hac sua hæ possunt esse. Prima Notiora nobis sunt tradenda prius, at composita sunt nobis notiora suis principijs, ea ergo sunt prius tradẽda, &. si antecedet liber de animalibus.

2. Ratio. Secundò, Si anima antecedet considerationem animatorum, sequitur q̃ deberet ẽt antecedere libros de cœlo, nam cœlum est animatum, ut dixisse uidetur Arist. lib. 2. cœli tex. 1. illud tamen nullus admittit.

3. Ratio. Tertiò, & hoc est argm̃ Auerrois Materia debet præcedere considerationem formæ, cum illa sit prior, at partes & organa sunt materia ipsius aïæ, ergo debẽt præcedere animæ considerationem.

4. Ratio. Quartò, consideratio orbium in 12. Metaphysic. præcedit considerationem Intelligentiarum, ergo ẽt consideratio ipsorum corporum animatorum erit ante animæ considerationem.

5. Ratio. Quintum est argm̃. Anima definitur per corpus organicum, ergo pendet ex cognitione ipsius corporis, ergo huius consideratio prior est, quæ traditur in libro animalium & plantarum.

6. Ratio. Ad Arist. De longit. & brcui. vitæ ubi dicit, q̃ traditis illis passionib. erit absoluta doctrina aïalium, quasi aïalia iam sint tractata ante parua naturalia, ergo ante animam, nam liber de aïa coniunctus est eum paruis naturalibus. Hæc sunt argumenta pro ista sententia.

3 Opinio. Oppositam sententiam tenẽt magni Philosophi, q̃ liber de anima sextum obtineat locũ ante libros de animalib. inter quos est Auicenna, qui ob hanc

eam librum de aīa inscripsit sextū naturalium. Idem Albertus Magnus in pse nti, & 1. Physi. tract. 1. c. 4. & q. 1. de hoīe, & li. 1. aīalium, c. 1. Idē S. Tho. in prsenti & prologo Physi. & Aegi. prolog. Physi. & Appollinaris, & demq; oēs Latini.

1. Quæst. an liber de plantis anteced at librū de anima libus.

Circa alterā difficultatem adhuc est difficultas, nā Auerroes 1. Meteor. li. plārum existimat antecedere librum de aīalib. Ibidem Albertus 1. Physi. tract. 1. c. 4. At Philoponus, & Alexan. 1 Meteororum, librum de aīalib. putāt antecedere, vltimum locum habere plantas.

1. Opin. 2. Opin. Ratio prima opin.

Ro pro Auerroe hęc esse pōt quia Simpliciores sunt plantæ quę tm vegetatiuę sunt; simpliciora autem tradenda prius sunt. Hæ sunt opiniones Philosophorū.

1. Concl. contra Auer.

Pro huius aūt determinatione sit prima conclusio: Liber de aīa anteponendus est libris de aīalib. & plantis: & sic sextum obtinet locum. Hæc conclusio probatur primò, ordine doctrinæ. Principia & causę sunt pri° tradēda: sed aīa est principium aīatorum: ergo ipsius cō sideratio prius est tradenda. Cōsequētia est certa. Maior est Arist. 1. Physi. tex. 1. Minor est ēt ipsius in prsenti prologo tex. 2. ubi aīam principium aīalium, i aīatorum dicit. Hoc argm est Alberti.

Probatur primo

2.

Secundum est S. Tho. in prsenti: cōia sunt prius tradenda, ut dicit, & probat Arist. 1. de par. c. 1 at aīa est oībus animatis communis: ergo prius est tradenda.

3.

Tertium sit argm. Liber de aīa continuatur cum libro paruorum naturaliū, vt patet de sensu tex. 1. at liber parvorū naturaliū antecedit libros de aialib. ergo ēt liber de aīa. Consequentia est certa. Minor probatur. Passiones cōes sunt tradendæ prius q; particulares, vt notū est: at liber ille paruorū naturalium est de passionib cōibus, tum omnib. animalibus, tum omnibus uiuentib. ergo antecedit. Illud autem ex. cap. 1. De sensu patet. ubi tales passiones Aristoteles proponit, ac communes uocat.

2. Concl.

Secunda cōclusio Liber de aīa. & paruorū naliū una pars est Phylosophiæ.

Probatur primo.

Hoc patet ex ipsa explicatione & contextu: nam passiones aīæ dupliciter considerantur. Vno modo, vt ab ipsa sunt, ut a principio, & sic considerantur in libris de anima. Altero modo, ut per corpus exercent: & sic in paruis naturalib. ubi de organis ipsis disseritur, & de corpore ut tales recipit passiones.

1.

Et ita in prsenti textu tertio ꝓponit utrumq; se tractaturum, & de passionibus aīæ secundùm se, 1. respectu ipsius, & de passionib. communibus cum animalib. 1. de ipsis, ut animali per aīam insunt: cui textui rndet c. 1. de sens. ubi dicit, Postquàm de anima fm se dictū est, oportere tradere de cōibus cum aīali, qđ si non placet unicum librum & partem facere, scias tm esse considerandam talem tractationem cum lib. de anima.

3. Concl.

Tertia conclusio. Probabilius puto ordine doctrinæ, antecedere libros de animalib. ultimumq; tenere locum librum plantarum: hoc non fm naturam,

Probatur primo.

nam sic plantæ debent præcedere: sed quia doctrina de plantis traditur per analogiam quandam, & proportionem ad animalia: nam efficia partium plantarum cognoscuntur per efficia partiū animalium, & per ista traduntur.

1.

Adde etiam, ꝙ inuenimus exemplū in Aristotele. Libro n. de anima prius egit de odoratu, quam de gustu: at libro de sensu c. 5. ordinē uertit, prius de corporibus, quàm de odoribus agit, & hoc quia de odoribus loquebatur per similitudinem ad sapores: illi enim sunt difficiliores. Hæc verò mihi uidentur circa horum librorum ordinem.

Ad 1.

Superest, vt ad argumenta respondeamus. Ad primum admitto composita esse notiora nobis: sed neganda est maior: Ordo enim doctrinæ non semper conformatur ordini nostræ cognitionis, sed aliquando ordini naturæ. Vnde in effectibus, & causis tradendis, potius sequitur ordinem naturæ: à causis. n. incipit scientia, & sic Aristoteles prius nos materiam & formam docuit quàm de ullo naturali composito dicere.

Ad 2.

Ad fm, negatur cœlum habere aīam. nam Intelligentia non est cœli forma, cùm sit in se completa substantia: sed dr

ad

ad similitudinem aīatum, quia motum habet a principio existente, seu potius assistēte illi, sed hoc improprie dicitur.

Ad 3.

Ad tertium dico, ꝙ partes non sunt materia aīæ: non. n. pars animalis sumitur absq; anima; ꝙ si ipsa sola materia, & organizatio consideretur, dico potius esse instrumenta animæ: at cognitio instrumenti pendet ex cognitione principalis efficientis, & finis: huiusmodi autem est anima. 1. de par. animal. c. 5.

Ad 4.

Ad quartum dico, ꝙ orbis non comparatur animali. Animal enim totū est ex anima ipsa & corpore: at orbis, mobilis rationem habet.

Prima.

Propterea illic non traditur scientia orbium, sicut de animalib. in libro ipsorum, sed solum quædam confusa cognitio quam de aīalib. tradere nō est opus: quia quilibet scit illam, uel facile suppo ni potest, ut illic sit de orbibus.

Ad 5.

Ad quintum dico, ꝙ aīata dupliciter cognosci possunt. Vno modo distinctè quo ad oēs partes, & cās, & passiones: & hoc pertinet ad ipsorum considerationem, quā dicimus tradi in suo libro, & sequi librum de Aīa. Altero mō confuse fm aliquā cognitionem, quæ facilè hri per se potest: & sic antecedit, & ponit in definitione. Et nota hanc solutionem.

Ad 6.

Ad locū Aristotelis dico, ꝙ sic intelligitur, ꝙ sit absoluta contēplatio aīaliū, idest, earū passionū, quas animalib. cōes proposuerat in principio De sens.

AN ANIMA SIT SVBIECTVM huius libri. Quæstio IIII.

SVbiectum seu obiectum, quod alij materiam scientiæ vocant, idest circa ꝙ talis scientia uersatur, eius naturam & passiones inquirendo, est controuersia, an tale sit anima, huius tractationis, an potius animatum corpus: & vt potius esse hoc, quam aīa.

Rōnes ad partē negatiuam. Prima

Primò. Id est subiectum, cui illius passiones, quæ in scientia considerantur, insunt: sed corpori animato, non aīæ, tales insunt: nā videre, audire, irasci, & reliquæ toti composito competunt: ergo id est subiectum.

Secundo. Subiectum partis alicuius scientiæ totalis, debet esse species subiecti ipsius scientiæ totalis: ergo subiectū scientiæ de anima erit species entis mobilis, quod est subiectum totius Phyūcæ: sed corpus animatum, & non anima, ut notum est, species est entis mobilis: ergo id est subiectum. 2.

Tertiò. Corpus animatum, cum sit commune animalib. & plantis, debet tradi ante animalia, & plantas, non est autem alia pars, nisi in hoc libro, ergo est subiectum. 3.

Quartò. Subiectum præsupponitur in scientia quid sit, at de aīa id non fit, imò definit: ergo non est aīa subiectū. 4.

In hac quæstione sunt tres sniæ. Prima est Pauli Veneti com. 3. quam laudat Iandunus, q. 3. tribuit Alberto Magno: sed nō ita est. Hic dicit duplex esse subiectum in re. Vnum quod, puta illud cui passiones insunt, & de quo prædicantur: & hoc est compositum, ut hō respectu risibilitatis. Alterum est, quo, idest principium, ratione cuius insunt, id quod est forma. Ita dicit in scientia esse hoc duplex subiectū, & quo, & quod. ut. n. est quo insunt, ita est quo considerant inesse, & cui insunt, ita cui considerant inesse. Dicit ergo ꝙ in tractatione de anima est hoc duplex subiectum: aīa est subiectum, quo, corpus animatum, quod.

Prima opinio.

Altera sententia est Apollinaris, q. 3. quæ dicit, unicum esse librum, seu tractationem, scientiam de anima, & paruorum naturalium, & totius esse corpus animatum subiectum: quamuis huius partis de anima sola sit anima subiectum, totum tū coniungi debet, & unicum dari subiectum corpus animatū.

2. Opin.

Tertia sententia est Alberti Magni in prsenti, & S. Tho. & Aegidij, & Iandunni. q. 3. & communis aliorum, ꝙ anima sit subiectum, & non corpus aīatum.

3. Opin.

Pro huius dilucidatione, sit prima cōclusio. Aīa est subiectū huius tractationis, & non corpus aīatum. Probatur primò authoritate. Cap. enim de sens. in principio dicit, de aīa fm se dictum esse. Vide igitur quo pacto solius aię, & nō

1. Concl. Probatur primo ex Arist.

corporis aiati esse cõsiderationẽ hanc?

Præterea ex tituli inscriptione: dr. n. de aĩa, atq; ẽt ex his, quæ proponit se dicturum de anima, & ex toto contextu, vbi patet, non esse dubium secundum Aristotelem, animam esse subiectum.

Secunda probatur ratione.

Probatur secundo. Illud est subiectũ in scientia, cuius definitio ponitur in illa, & species, ac passiones considerãtur: at aĩa definitur hic, ipsius spẽs tractant, s. vegetatiua, sẽsitiua, & intellectiua: passiones etiã, idest, potentiæ, quæ ab ipsa procedunt: ergo anima est subiectum.

Tertiò.

Præterea tertiò. Si corpus aiatum esset subiectum, tunc ista scientia esset generica, solùm ꝙ ageret de quodam viuentium genere: sic aũt nõ esset dignissima, ut dicit Aristoteles: quia perfectior est cognitio specierum, non est igitur animatum corpus, sed anima, subiectum.

Secunda conclusio Probatur prima.

Secunda conclusio. Paruorum naturalium subiectum est ẽt anima. Primò, quia est idem liber continuus. Præterea, quia passiones illic cõsideratæ nõ sunt, vt compositio inhærent absolutè, sed vt ab anima procedunt, & in compositum deriuantur, & sic omnia illa in ordine ad animam tractantur.

Ad 1.

Ad primum igitur dico, ꝙ illæ passiones absolutè prædicantur de composito, tñ de anima etiam prædicantur hoc modo, quia ipsa est illarum principiũ. nam passiones per corpus exercentur, ab anima tamen proueniunt. & hoc modo tales passiones hic tractantur, atque ideo anima est subiectum.

Ad 2.

Ad 2m neganda est illa maior. Non enim id est necessariũ. nã in scientia nõ semper de specieb. agit, sed aliqñ de principijs & causis, & sic in præsenti tradit de aĩa, quæ animatorum est principiũ.

Ad 3.

Ad tertium respondeo, ꝙ uerum est oportuisse prius tradere de animato: tñ quia nihil aliud ferè, quam quod in libro de aĩa traditum est, & in paruis naturalib. idcirco non est alia pars considerationis distincta, sed solùm oportet applicare aĩato, quę dicta sunt de aĩa, quæ est subiectũ huius considerationis.

Ad 4.

Ad quartum dico, quòd scientia supponit de subiecto quid nominis, non quid rei, imò scientiæ est definire suum subiectum, quamuis non demonstrare ipsum quid, ut in Poster. lib.

PROPOSITIONES
aliquot fidè tenendæ, quibus vera debet esse philosophia consentanea.

QVIA multa de anima disputanda sunt, in quib. nõ licet Catholico dubitare, disputantur aũt vt philosophorum errores, & sophismata vitentur, & reijciantur, ac vera philosophia constet: placuit antequã quicquã disputaretur, ea omnia vt fundamenta certa proponere, vt postea securius, & expeditius procedamus. Nec hoc est à nobis hoc loco præter rõnem factum: Nam Concilio Lateran. tertio congregato sub Leone X. anno 1513. sess. 8. impositum est præceptorib. philosophiæ, ut erroneas philosophorum rationes, in his quæ cõtra fidem sunt, soluãt pro uirib. ac ueram & Christianã philosophiam proponãt. Redigemus ergo ea, quæ in præsenti occurrẽt ad aliquot canones seu propositiones, quæ sequuntur, idque addita breuissima probatione, qua constet esse fidei. De eisdem postea suis locis fusius disputaturi.

Prima propositio. Aia rõnalis, & intellectiua nõ ẽ una numero ĩ omnibus hoibus.

Prima propositio. Anima rationalis & intellectiua non est una numero in omnibus hominibus, sed est & fuit & erit pluralitate secundum individuorũ hominũ pluralitatẽ, ita ut singulę sint in singulis. Hæc est de fide determinata in illo Concilio Lateranensi 3. sessione octaua. Oppositum habuit Auerroes, qui unicum Intellectum numero assistentem omnib. hominibus posuit, contra quam amentiam scripserunt multi viri docti, & inter hos præsertim Albert. in libello de vnitate intellectus, ubi soluit triginta argumenta huius erroris, & totidem pro ueritate ponit, scripsit etiam S. Thom. 2. Contra gentes, capit. 73. & similiter Aegidius, & alij, & nos etiam infra disputabimus.

Secunda propositio. i unoquoque hoie una est aia, et nõ plures. error.

Secunda propositio. Secunda propositio, in unoquoq; hoie una est aia, non plures, Augusti. 10. sup Gen. ad literã c. 14. refert ex sua Manichæorum duas aias in hoie, alterã sensitiuam, alteram intellectiuã, & c. 12. refert idem, ex quodam noie Didimo, qđ idẽ habuit Philon Iudæus in opusculo inscripto qd deterius potiori insidiet.

Oppositum docet Augustinus de Ecclesiasticis dogma. c. n 15. inquit: Nec duas aias esse in hoie: unam aialem, qua animetur corpus, & immista sit sanguini: alteram spũalem, quæ rõni ministret; sed dicimus unam & eandem esse aiam in hoie quæ corpus sua societate uiuificet, & semetipsam sua rõne disponat, hæc Augustinus. Idem dicit omnino libro De spũ & aia, c. 9. & lib. de fide & Symbolo, atq; aliis locis. & Damasc. 2. De fide orthodoxa. c. 12. & est expressa huius determinatio. 8. synodo generali act. 10. can. 11. cuius uerba sunt: Apparet quosdã id tẽporis in tm impietatis uenisse, ut duas in hoie animas impudenter dogmatizent, quos oẽs, & similia sentientes, cũ Vetus, & Nouum Testm, & oẽs Ecclesiæ patres unã animã rõnalem in hoie asseuerent, sancta & uniuersalis Synodus anathematizat, hæc sunt uerba. Et quamuis aliquis effugere posset, asserens, non intelligi canonẽ hũc de aĩa sensitiua & rõnali, sed intelligi de pluralitate aiarum utentiũ rõne, quod aliqui catholici, inter quos est Scotus & Paulus Venetus tenẽt esse aiam uegetatiuã & sensitiuã in hoie distinctas à rõnali, nec tm uideatur illos esse damnatos in illo canone, tm hoc fateor, eã esse non ita tutam & certam canonis interpretationem & restrictionem, cum in genere loquatur, & Sanctorum aliorũ testimonia glossam non pati, cum sint manifesta. Et præterea de Christi, redẽptoris nostri, anima sensitiua, quid de ea in morte actũ esset, an mortua fuerit, an in sepulchro manserit, an cũ aĩa rõnali ad limbum descenderit non facile respõderi sine aliqua impietate poterit. Quare arbitror hanc suam esse periculosam & temerariam de qua tamen postea plura suo loco dicemus.

Tertia ꝓpositio. Aia rõnalis secundũ se, & suã substantiam est corporis forma materiamque informat, & cum ipsa unum per se facit.

Tertia propositio. Tertia propositio. Oppositum huius sensit Plato, ut referunt Arist. 2. animæ tex. 11. & Them. 2. animæ cap. 2. qui putauit animã assistere sicut nautam in naui. idem Philoponus 2. animæ c. 1. in fine. & Greg. Nissen. 2. de anima c. 5. ubi reprehendit Aristotelem, tanquam suam esse falsam.

Sed iam post Gregorium, id est dãnatum in Concilio Viennensi, s. unde desumpta fuit clementina, de summa Trinitate & fide catholica. c. unico, & postea approbauit Leo X. idem Cõci. Later. sess 8. ubi illam esse uerè formam informantem secundũ Fidem statuitur.

Aia rõnalis secundũ se, & suã substantiam est corporis forma materiamque informat, & cum ipsa facit unũ per se error.

Probatur ꝓpositio.

Quarta propositio. Anima rõnalis à solo Deo est creata. Scias ergo reliquas formas à Deo ꝓduci, mediis causis particularibus, at animam intellectiuam à solo Deo produci atq; ideo creari.

Quarta ꝓpositio. Aia rõnalis à solo Deo est creata. Primus. error.

Fuerunt in oppositum duo errores, prior Tertulliani, ut refert Augustin. libro de hæresibus, ad Quoduultdeum, c. 26. qui putauit animas esse ex traduce, i. animam unius produci ab anima alterius, ut anima filij ab anima patris.

Secundus error.

Posterior fuit aliorum dicentiũ fuisse factas ab angelis: Hunc errorẽ tenuerunt Hermias, & Seleucus, Galatæ, unde orta fuit hæresis Messalianorum, ut dicitur 7. Histor. Tripar. cap. 12.

Dubium aliqñ an esset de fide.

At circa errorem Tertulliani, quem & habuit Appollinaris Alexãdrinus, ut dicitur. 5. Histo. Tripar. cap. 44. fuit dubius Augustinus, an secundùm fidem esset tenendum, animã à solo Deo creari. nam in illo libro de hæresi, cap. 81. inquit, non propter illud fuisse proclamatum hæreticum Tertulianum. Et in epistola', de origine animæ ad Hieron. credit animas rationales non esse ex semine, sed à solo Deo creari. dubitat tamen an id sit fide tenendum, & respondet quibusdam locis scripturæ, quibus uidebat id fide probari.

Propterea

Propterea Eucherius Epſs Lugdu. poſterior Aug. circiter centum annos, ſuper illa verba Geneſis, Aedificauit dñs Deus coſtã, &c dicit illud eſſe difficile determinatu, quia nihil eſt à ſanctis viris, aut ſcripturarum authoritate certò pronunciarum.

Iam conſtat vẽ error & probatur ꝓpoſitio.

At S. Tho. 2. Contra gentes c. 86. dicit illã opinionem Tertull. eſſe errorem, & in q. de potentia q. 3. artt. 9. dicit, Diligẽter conſiderãti apparebit id eſſe damnatũ. Leo. n. I. epiſtola 91. dicit animas à nullo ĩcorporari, niſi à ſolo Deo ipſarũ creatore. Vbi conuincitur ẽt error poſterior aſſerẽtiũ ab Angelis eſſe factas, cõuincit' ẽt hoc ex illis uerbis Symboli: Factorem omnium, viſibilium, & inuiſibilium. Nam ſi aïa rõnalis eſt ſpũalis, ut eſt, & iã dicemus, neceſſe eſt, ſit creata, & nulla nãli uirtute ꝓducta. ſed de hac re poſtea ſuo loco diligentius: nunc ſatis eſt fidei veritatem digito commonſtraſſe.

3. Propõ. Anima rõnalis eſt ſpiritus, & nõ corpus, nec ex corporibus cõſtata.

Quinta ꝓpoſitio. Aïa rõnalis eſt ſpiritus, nec corpus, nec ex corporibus cõſtata. Hoc fuiſſe Platonis vẽ, qui, vt refert Ariſt. 1. aïę tex. 45. dixit ex elementis eſſe compoſitã, idem dixerũt Cleantes, & Chryſippus, quos referũt Grego. 20. aïç, c. 2. & Tertul. lib. de aïa. huius etiam erroris fuit Apolinaris, de quo ſupra.

error.

Probatur ꝓpoſitio. Reſpõdetur obiectioni.

Hoc tamen eſt aduerſus ſcripturas. Lucę 23. In manus tuas commendo ſpiritum meum. Ad Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.

Nec obſtat 7. Synod generali', actio 5. vbi citatur cuiuſdam patris teſtimoniũ dicẽtis aïas, & angelos ex aere, vel ignea mã eſſe conflatos, ꝙ tñ concilium non reprobauit. Nam id non definitur à Cõcilio, ſed ſolùm inter alia multa patrum teſtimonia citat' ad cõprobationẽ vſus imaginum: non. n ibi quidq̃ de hac materia tractabat', ſed ſolùm de cultu imaginum. Ille aũt ſanctus pr erat opinionis Platonicę, & diſputans cum Iudæo, ex ea opinione licèt falſa, volebat defendere angelorum imagines. Concilium aũt citauit non vt in eo approbaret illum, ſed ut oſtendat illum patrem in uſu imaginum rectè ſecum ſenſiſſe.

At uero tam de angelis, q̃ de anima definita hæc iam ueritas profectò vẽ in Lateranenſi Concilio 1. ſub Innocentio III. vbi dr: Deus ab initio vtranque de nihilo condidit creaturam corporalem, & ſpiritualẽ, angelicam. ſ. & mũdanã. Deinde humanã quaſi communem ex ſpiritu & corpore cõſtitutam, hæc ibi, & habetur Extra de ſum. Trin. & fide catho. can. firmiter credim', id quod aſſeritur in ipſa definitione fidei. vt non facile quis ea uerba poſſit effugere, & nonnulli parum cautè putarunt.

6. Propõ. Aïa non eſt Dei ſubſtãtia nec ex Dei ſubſtantia.

Sexta, Anima non eſt Dei ſubſtantia, nec ex Dei ſubſtantia.

error.

Probatur ꝓpoſitio.

Irenęus lib. 1. aduerſus hæreſes, c. 24. refert Carpocratem fuiſſe huius hæreſis authorẽ, ꝙ aïa ſit ex Dei ſubſtantia, quã receperũt hæretici dicti Gnoſtici, & poſtea Manichęi, & idẽ vẽ ſentire Philon Iudęus lib. allegato, cuius uerba ſunt. Quomodo credibile vẽ tam exiguam mentem humanam membranula cerebri aut corde, haud amplis ſpatijs inclu ſam, tãtã cęli, mundiq; magnitudinem capere, niſi illius diuinæ fœlicisq; ani mę portiuncula eſſet indiuiſibilis?

7. Propõ. Aïa non fuit creata ante corpus, ſed ſimul creaꝛ, & corpori infundit.

Aduerſus hanc hæreſim eſt Cõcil. Bracar. 1. c. 5 Si quis, inquit animas, aut Angelos credit ex Dei ſubſtantia extitiſſe, ſicut Manichęus, & Priſcillianus dixerũt anathema ſit. Idem determinauit Leo Primus, epiſtola, 91. c. 5.

Probatur ꝓpoſitio.

Septima, Aïa nõ fuit creata añ corpus, ſed ſimul à Deo creatur, et corpori infundit. Oppoſitum erroris fuit. Orig. li. 1. Periarchon, c. 7. credẽs animas fuiſſe ante corpora creatas. Cœl Rhodig. lib. 10. c. 16. id refert ex ſententia Platonis, & Macrob. Iſtius erroris meminit Hieron. epiſt. ad Pachmachium. Damnatus eſt autem error hic à Leone Primo epiſt. 71. cõtra errores Priſcillianiſtarum.

8. Propõ. Aïa rõnalis nõ corrumpitur corrupto corpore, ſed manet in æternũ duratura.

Octaua. Aïa rõnalis non corrumpitur corrupto corpore, ſed manet in æternum duratura.

Probatur propoſitio.

Huic oppoſita fuit hæreſis Saducæorũ, quos impugnat Dominus, Matth. 22. & ſunt plurima loca Scripturæ contra hunc errorem, ex quibus ſufficiãt duo.

Mat. 22.

Mat. 22. Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animã autem occidere non poſſunt & Sap. 3. Iuſtorũ animæ in manu Dei ſunt; uiſi ſunt oculis inſipientium mori: illi aũt ſunt in pace, & eſt definitũ id citato illo Lateranẽſi Cõcilio 3. ſeſſ. 8.

error.

Probatur propoſitio 9. Propõ. Aïa manẽtes poſt corpa nõ ſubintrãt alia corpora, nec tranſmigrãt de uno i aliud.

Nona. Animæ manentes poſt corpora non ſubintrant alia corpora, nec trãſmigrant de uno in aliud.

error.

Probatur propoſitio 10. Propõ.

Herodotus dicit trãſmigrationẽ animarum fuiſſe placitũ Philoſophorum Ægyptiorũ, ac inde ſumpſiſſe Græcos, Lactã. lib. 7. refert Phytagorã inter hos. Idem receperunt quidam hæretici diſti Albanenſes, & Albigẽſes, cõtra quos eſt Athan. lib. 6. de beatitudine filij Dei, ubi docet illud eſſe contra fidem.

Decima. Oẽs rõnes nãles, quæ cõtra aïæ immortalitatẽ, & alias ueritates Fidei à Philoſophis factę fuerũt, sũt ſophiſticæ, & vanæ, & ſolubiles. Nec. n. Philoſophia uera repugnat ueritati diuinæ.

Oẽs rõnes naturales cõtra aïæ immortalitatẽ. & alias veritates Fidei ſunt ſophiſticæ, vanæ. & ſolubiles.

Hæc eſt cõtra aliquos, qui abſq; ulla cõſideratione dicunt, ſm philoſophiã eſſe animam mortalem, & in alijs hmõi hoc inepto & impio utuntur loquendi modo, quos damnat Concil. Later. 3. allegatum ſub Leone X. ſeſſ 8. & determinat, quę fidei repugnant, non eſſe ſecundum Philoſophiam uerã. Verum. n. nõ contradicit uero. Eſt autem fides ſupra nãm, non autem cõtra ipſam: & iubet Conciliũ ea ſolui, & ueritatem pro neꝛbis quantum fieri poſſet perſuadere, & docere. Hæc ſunt q̃ maximæ præ oculis ſunt habenda, & tanquam certiſſima tenenda, poſtea accedemus paulatim proprijs in locis ad diſputationem.

IN PRIMVM ARIST. LIBRVM DE ANIMA.

Caput primum.

Bonorum & honorabilium notitiam. Tex. I.

Tria quæ in hoc prologo facit Ariſt.

PROLOGVS hic maximè ſcientiam de anima commendat. eſt. n. ex his, quos Ariſt. edidit, ſcitu digniſſimus. Tria in ipſo facit. Primũ, dignitatem ac utilitatem ſcientiæ huius ponit, in quo beneuolos facit lectores: Secũdum, procedendi modũ, in quo facit dociles: Tertium difficultatem ſcientiæ multis quæſtionibus propoſitis oſtendit, in quo attentos reddit.

Primo de nobilitate ſcientiæ de Anima.

In hoc igitur primo textu nobilitatẽ ponit ſcientiæ huius tali concluſione. Hiſtoria de anima alijs eſt melior & honorabilior ob ſubiecti excellentiam, & ob ſcientiæ certitudinem. Hanc ſic probat: Omnis ſcientia alias nõbilitate materiæ, aut certitudine cognitionis ſuperans, eſt illis melior, ac honorabilior, at ſcientia de anima eſt alias ſuperans in utroque, ergo illis eſt melior & honorabilior.

No. 1.

Aduerte, quod dicit, hiſtoriã aïæ, nõ quia ſummatim, & non exactè de aïa tractet, ut uolunt aliqui, ſed hiſtoriã ſumit pro ſcientia, ut notat Simplicius & Philoponus, dicitur enim hiſtoriographos ſolere dici ſcientes, & ſapientes.

No. 2.

Ante argumenti maiorem, ſupponit fundamentũ, ſ notiũ eſſe bonã & honorabilem, ꝑ notitiã cognitionem uerã intellect' intelligit, ut Simplici' notat.

No. 3.

Aduerte autem, ꝙ cognitio dr bona, ꝙ ſit ſolum bonorum: nam malorum cognitio etiã eſt bona, eſt enim. Intellectus perfectio quæcunque uera cognitio in eo bona dicitur, quãuis obiectũ ſit non bonum, uel malum. Non. n. Intellectus eſt ſicut uoluntas uellen malum, & peccatum, malum eſt, at ipſum cognoſcere bonum eſt ad multaq; & prodeſt, vt Philoponus notat.

Aduer-

Universidad de Deusto Biblioteca

No. 4. Aduerte ẽt literã. sensus. n. est. Cũ opinemur sciẽtiã esse ponẽdã inter bona & honorabilia, ac eo magis quo excedit pⁱ materiæ dignitate, & certitudine, obista utraq; scientia aiæ in primis est ponenda. Cætera quæ dubia sunt in rex tu in quæstione sequenti examinãtur.

AN SCIENTIA ANIMÆ alias vincat nobilitate, & certitudine. Quæst. V.

QVod in hac parte difficultatẽ facit illud est. Vr. n. ꝙ non sit ista scientia alijs nobilior & certior. Primò, quia in 8. Phy sicor. agitur de primo motore, qui tamen nobilior est, quam anima.

Rō prima ad partẽ negas quam.

2. Præterea in libro de cœlo agit de cœ lo, quod cum sit ingñabile vr nobilius anima q̃ pars est cõpositi generabilis.

3. Præterea in libris de animalibus, & plantis videtur subiectum esse nobiliⁿ, nam totum nobilius est parte, & sic ani matum nobilius est anima.

4. Præterea 4. Mathematica vr oẽs exce dere in certitudine, ut dr 2. Metaphysi. tex. 16. non ergo ista est alijs certior.

5. Præterea 5. Metaphysica omnes exce dit nobilitate: Quomodo ergo scientia hæc alijs est certior & dignior?

Duplex i hac qõn. difficul. tas.

In hac re multũ differunt interptes: sed ut distinctè pcipias ꝙd quisq; uelit, scito esse duplicem difficultatẽ. Altera est de cõparatione hac, an scientia de anima cõparetur alijs partibus Philoso phiæ nãlis solum, an omnibus scientijs. Altera est, quomodo sit certior scientia ista uel aliis scientijs, quod difficilius est, vel aliis Philosophiæ partibus.

Opiniones circa primã difficultatem. Prima opinio.

Circa priorem, aliqui existimãt solũ fieri cõparationẽ ad alias Philosophiæ partes, & hoc tenent magni uiri, inter quos sunt S. Tho. Simpl. Philopon. Ægi dius, Tignasius. Alij fieri cõparationem inter oẽs scientias, hi sunt Auerroes, Al be. Pau. Caietanus uterq;, & alii multi.

2. Opin. Opiniones circa se cũdã dif ficultatẽ.

Circa posteriorem uerò, qũo sit cer tior, est multiplex opinio. Prima est, ꝙ scientia de aia non sit certior Mathematica, nec nobilior Metaphysica, si u numquodq; per se sumat, tñ, simul in utroq; excedat utramq; i. honorabilior est Metaphysica, quia quamuis Meta physica habeat obiectum nobilius, tñ non habet modum & certitudinem. Si militer Mathemathica habet certitudi nẽ, non tñ obiectum nobile: at scientia aiæ utrumq; habet, & certitudinem, ia qua uincit Metaphysicam & obiectũ, in quo uincit Mathematicam, Hæc est opinio Burlei, & Caietani Cardinalis.

Prima opin.

2 Opin.

Secunda opin. est Thomistarum, qui hanc scientiam aliis oĩbus certiorẽ uo cant, quia tractat de re, à qua oẽs aliæ habent certitudinem, s. de anima, & cer titudo in animæ assensu consistit.

3. Opin.

Tertia sñia est Philoponi, qui animæ scientiam dicit certiorem, quia est de obiecto immaterialiori, q̃ sint reliquæ Philosophiæ partes, quam certitudinis speciem ponit Arist. 1. Post. cap. 23.

4 Opin.

Quarta opin. est Simplicii, & S. Tho. & Ægydii, ꝙ scientia ista sit certior, qa agit de re nobis certiori, & notiori, quantum ad esse. Quid. n. cuiq; certius, q̃ ꝙ uinat, & operetur, ꝙ animam habeat, cum in se quisque hoc experiatur.

5. Opin.

Hæ tres ultimæ sñiæ loquunt de certi tudine ex parte obiecti, at reliquæ, q̃ se quunt, de certitudine i demõstrõne & mõ cognitionis, q̃ ꝓprie est certitudo.

Quinta sñia est Alberti Magni & Pau li Veneti, & Linconiensis 1. Post. c. 23. Dicunt. n. animæ demonstrationes esse ex se notiores, quam mathematicas. Est autem intelligenda sic opinio, Demon strationes mathematicę nõ habent ro bur, nisi ex lumine intellectus, quo cognoscunt principia p se nota, quibus ip se innituntur, lumen hoc reddit testimo niũ ueritatis principiorũ, at multò magis reddit testimoniũ suorummet prin cipiorum, nisi esset defectⁿ ex parte no stra, & sic demonstrationes de aia ex se sunt certiores, utpotè magis cõfirmatæ lumine ipso intellectus, quantum est ex se, ob id dicunt scientiam de anima esse certiorem in demonstrando omnibus aliis, quantum est ex natura rei.

Sexta

6. Opin.

Sexta sñia est Caietani Thien. qui di cit demonstrationes animæ à posteriori esse oĩbus alijs etiam mathematicis cer tiores: quia procedunt ex nobis notissi mis, & expertis: at effectus, & passiones mathematicæ sunt non sensatæ, quãuis quo ad demõstrationes à priori, mathe matica sit certior. Hæc sunt quæ haben tur ab interpretibus in hac quæstione.

Primum fundm. Duplex bonũ diuisio. Prima bonum dele ctabile, utile, et ho nestum.

In quorum dilucidationẽ sit primũ fundm. Bonum dupliciter diuidit. Primò, in delectabile, utile, & honestũ, ut patet 1. Ethic. c. 8. Delectabile est, quod appetitiui delectationem ingerit, ac ꝓpter eã est expetibile. Vtile est, quod ob aliud appetitur: Honestũ, quod propter se, quales sunt uirtutes, & scientiæ, quã uis ista nõ simpliciter appetant, sed ꝓp Deum, tñ propter se dñr, quia non in a liud bonum inferius fine ultimo: est au tẽ distinctio hæc formalis. Nihil enim uni bono illa tria inesse prohibet, tamẽ ipsorum ratio semper diuersa est.

Secunda diuisio bo ni, laudabile, et ho norabile.

Diuiditur secundò bonum. 1. Ethico. c. 12. in laudabile, & honorabile. Laus nihil est aliud, quàm testimonium exte rius ore exhibitum excellẽtiæ alicuius. Honor uerò reuerentiæ exhibitio. Vn de laudabile bonum est, cui tale testi monium exhibetur: honorabile uerò, cui honor redditur.

No.

Honesto utrumq; inest, & honorabi le, & laudabile: utili uerò tm laudabile unde utilia sunt laudanda, honesta & laudanda & honorãda. Dr aũt bonum laudabile, uel honorabile, qa facit subiectũ tale. Heies igitur studiosos, & doctos honoramus, & laudamus: at ve stem bonã, & artificem tm laudamus, illud honestum, hoc autem utile est.

2. Fundm Ex quib⁹ scientia di catur cer ta, & no bilis, & mirabilis. No. 1.

Sit 2m fundm. Scientia dr certa, no bilis, & mirabilis, tñ diuersis causis. Certa. n. dr ex modo ꝓcedendi, ut si ac quisita est per causam, uel per experien tiam, uel alia ualida uia. Nobilis dicit ex obiecto: quia tractat de ente nobili. Põtq; esse, ꝙ sit una nobilior altera, & minus certa. Exemplũ est Philoponi: Astrologia nobilior est, q̃ Geometria, quia illa tractat de substantia, ut dicit 12. Metaph. tex. 44. at hæc de accidenti: est tamen minus certa, quia non sem per demonstratione procedit.

No. 1

Absolutè tamen, melior scientia dr q̃ melior est, quam quæ certior: qd do cet Arist. 1. de part. c. 5. Res, inquit, supe riores, tametsi leuiter attingere possi mus, tũ ob eius conoscendi generis ex cellentiam amplius oblectamur, quàm si hæc omnia nobis iniuncta tenerem".

Scientia autem mirabilis dr, eo ꝙ causas secretiores, & abstrusiores hẽt, ut notat Alber. Miramur enim cuius cau sam inuestigare difficillimum uide tur. Hæc omnia tria, uni scientiæ inesse ni hil prohibet, sem per ratione diuersa.

3. Fundm. Scia practica & speculatiua finis i quo cõue niunt & differũt.

Sit tertium fundm. Scientia practica primo inclinat ad cognitionẽ. Artifex enim domus per artem cognoscit do mum, sicut etiam habitus speculatiuus inclinat ad cognitionem. Sed differunt. Nam cognitio practica ordinatur ad o pus, cognitio speculatiua in solam co gnitionem: per practicum enim habitũ cognoscimus, ut operemur, per specula tiuum cognoscimus, ut cognoscamus. Ipsa enim cognitio est actus, & simul fi nis habitus speculatiui: practici uero o pus, ut dicitur 2 Metaph. c. 1.

1. Concl.

His constitutis sit prima conclusio. Scientia speculatiua est bonum honora bile, & laudabile.

Explicantur & probatur.

Aduertendum, ꝙ cognitio & habitⁿ potest dupliciter comparari. Vno modo ad obiectum & rem, quæ cognoscitur, & sic dicitur uera cognitio, & uerus ha bitus, quia ita est in re, sicut in cognitio ne. Altero modo ad ipsum subiectum, i. potentiam, & aiam, in qua, & sic dicit bona, quia est ipsius perfectio. Dicit ẽt honorabilis: quia est bonum ex his, quę propter se sunt expetenda, uti diximus in fundamento primo: ac consequenter laudabile est, quamuis bonũ honestum magis sit honorabile, quàm laudabile.

2. Concl.

Secunda cõclusio. Scientia practica simpliciter est laudabilis, aliquo tamẽ modo honorabilis dici potest.

1. pars p batur.

Primum patet; quia est bonũ utile, ob id laudabile est. Posterius patet: quia

2. pars p bat.

per ipſam cognoſcimus, & in hoc cum ſpeculatiua conuenit: aliquo igitur mõ honorabilis eſt, ut differat ab alijs utilibus, quæ cognitionem non habent, hęc n tñ laudabilia ſunt. Adde etiam quòd dicit Sapiens, Honora medicum.

3. Cõclu. Tertia concluſio mihi probabilior eſt ſnĩa S. Tho & Græcorũ, ꝙ ſciẽtia de aĩa ſi comparetur ad reliquas ſolũ Philoſophiæ partes, & eis ſit certior & dignior.

Explicatur & probatur. Quãuis igit̃ maior, ſit uniuerſalis, vt ſcientia ſit honorabilior altera, uel pp certitudinem, uel pp obiectum, tñ concluſio: qua infertur ſcientiam hanc eſſe primam, intelligenda eſt inter oẽs Philoſophiæ partes: non.n. commodè intelligitur, qũo mathematicas certitudine antecellat. Nam ꝓpria certitudo ex mõ demonſtrationis ſumitur, cõſtat aũt hanc eſſe maiorem in Mathematica.

Nec ego nego fm aliquam certitudinem excellere, puta obiecti certitudine, uel ita vt Themiſtius dicit, tamen non videtur propria talis certitudo.

ꝙ Concl. Quarta concluſio. Scientia de anima certior dicitur alijs partibus Philoſophiæ in demonſtrando.

Probatur concluſio. Quia cùm phyſicæ demonſtrationes ſint ab effectib. nullius naturæ rei effectus plures, ab notiores ſunt, quam aiç, ſunt enim interna, & propria experientia noti, de quorum exiſtentia dubitare non contingit, ob id in tali genere demonſtrationes certiores ſunt.

Ad primum. Ad primũ igitur argm̃ de primo motore, reſpõdet Caietanus Thie. ꝙ in ſciẽtia debet conſiderari formale obiectũ, in Phyſicorum aũt 8. agitur de Deo ſub hoc formali, ut motor eſt, de aĩa hic, ut uiuificat, & principium eſt ipſius eſſe: nobilius aũt eſt uiuificare quã mouere.

Eiuſdem clara expoſitio. Sed hæc rñſio ſub ijs verbis parũ ſuſpecta uideri poſſet. Dico igit̃, ꝙ Deus non conſideratur illic fm ſubſtantiam ſuam, ſed fm motum: aĩa aut ſecundum ſubſtantiam conſideratur, ob id dr̃ ſciẽtia nobilior alijs omnib. partib. Philoſophiæ conſiderantibus rei naturam.

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpondeo, ꝙ anima nobilior eſt cœlo, ſaltem intellectiua, eſt enim cœlum inanimatum.

Ad tertium. Ad tertium reſpondeo, ꝙ animal, eſt quidem nobilius aĩa, quia includit perfectionem animæ, & aliud, ideſt corpus tñ ſi ſumatur anima per ſe, & animal quantum ad id, quod propter animam habet, ut in ſcientia de animalibus, ſit, tunc nobilior eſt anima animali.

Ad alia. Ad alia patet ſolutio ex concluſionibus propoſitis.

Videtur autem, & ad veritatem omnem. Tex. II.

De utilitate ſciẽtiæ de anima. PRoposita ſcientiæ dignitate proponit utilitatem. Dicit autem eſſe utilem ad omnem ueritatem. i. ad omnem ſcientiam, non tamen æqualiter, ſed maximè ad cognitionem naturæ. Probat hoc: quia anima eſt principium animalium, quæ naturam habent, nec abſque animæ cognitione poſſunt cognoſci.

Nota. 1. Communis expoſitio omnium eſt, ut per naturam intelligat ſcientiam naturalem: & tunc eſt ſenſus, ꝙ cognitio animæ maximè ſit utilis ad Phyſicam, quia tractat Phyſica de animalibus præcipuè, quorum anima eſt principium.

Aduertendũ aũt, ꝙ dicit, Quaſi principium, non ꝙ dubitet, uel diminuat, ſed affirmat animam eſſe principium.

Nota. 2. Dubium quomodo ſit utilis ad omnes ſcientias. Dices: Qũo ſcientia hæc de aĩa utilis eſt ad oẽs ſcientias? Reſpõdeo, quod eſt utilis ad oẽs in particulari & in vniuerſali. Primo in particulari eſt utilis ad moralem tripliciter. Vno modo quia moralis agit de uirtutibus, & vitijs: hæc autẽ ſunt in aĩæ potentijs, quædam enim in voluntate, quædam in intellectu, quædam in iraſcibili, quædã in concupiſcibili, nec abſq; his potentijs cognoſci, & ſecerni ualent. indiget ergo moralis cognitione hac, in qua tales potẽtiæ inquirunt. qd expreſſe fatetur Ariſt. 1. Ethic. c. 13. & 1. Magnorum Moralium, c. 35.

Soluitur. Præterea ſecundo utilis eſt ad materiam proximam. nam uirtutes, & habitus perficiunt animæ operationes: cognitione igitur opus eſt ipſarum operationum, quæ hic traduntur.

Vtilitas eius ad moralem Philoſoph. 2.

Tertiò,

Tertiò, utilis eſt ex parte finis ultimi; nam moralis conſtituit finem in cõtemplatione, at contemplatio quid, & quomodo ſit, hæc docet ſcientia.

Vtilitas ad Meta. Ad Metaphyſicam eſt ét utilis, quia aĩa intellectiua eſt media natura inter formas oino intellectuales, & inter materiales, docemur ergo in hac ſcientia eleuare iam intellectum aliquo mõ ſupra naturam corpoream, & intellectualem incipimus attingere, quã Metaphyſicus conſiderat, & ob hoc utilis eſt ad Metaphyſicam hæc ſcientia, atq; hanc utilitatem docet Simplic. & hoc ſignificat ét Auer. dum dicit, ꝙ Metaphyſicus accipit ſubſtantiam ſui ſubiecti, ab hac ſcientia.

Docet ét hæc ſciẽtia Intellectus quid ſit, & Intelligere, & alia quæ ſubſtantijs ſeparatis inſunt, alio tamen modo.

Vtilitas ad mathematicas diſciplinas. Eſt ét utilis ad Mathematicum, quia docemur abſtrahere, & quid ſit, & qũo ſit, qua abſtractiõe vtit̃ Mathematicus.

Vtilitas eius ad Dialecti. Vtilis ét eſt ad Dialecticũ, qa hic circa operationũ Intellectus nudos uerſatur.

Vtilitas eius ad omnes ſciẽtias in cõi Eſt etiam utilis ad oẽs in cõi, quia tractat de principio affectiuo aliarum ſcientiarum, quod benè docet Albertus de hoĩe qõ. 1. Vnde notandum eſt, ꝙ in ſcientia ſunt duo, & obiectum, & cognitio. utriuſq; aia eſt principium. Primò obiectorum eſt principium, nam aĩa ꝓ ſuas operationes facit habitus, uirtutes, uitia, & ſcientias, de quib. agit moralis, ſicut ér facit opera artis, aliarum autem ſciẽtiarum facit obiecta, quo ad modũ non.n. eſt ſcientia, niſi de obiecto, ſub abſtractione & aĩa eſt quæ abſtrahit, & ſic facit aliarum ſcientiarum obiecta.

Facit ét cognitionem, nam per ſenſus facit Phyſicã. Phyſica.n. à ſenſu incipit. Per imaginationem facit Mathematicam, ut.n. Phyſica à ſenſu, ita Mathematica ab imaginatione pendet. Per ſpeculationem, & contẽplationẽ, Metaphyſicam: per Practicam, cognitionem moralem. utilis ergo eſt ad omnem ueritatẽ.

Textus expoſitio. Nota. Circa expoſitionem textus aliud notandum, ꝙ quamuis ſit cõis expoſitio, cum dr̃ ſcientia hæc utilis ad naturam, ut intelligatur ad Phyſicam; tñ vr̃ profectò alia mens Ariſt. Eſt aũt expoſitio notatu digna. Dico igitur, ꝙ nã hic ſumitur, pro ea, quæ 2. Phyſic. definita eſt erat.n. duplex natura: Altera mã, altera forma: Vtraq; aũt in inanimatis eſt principium paſſiuum motus primum. Non eſt aũt ulla natura quæ ſit actiuum principium motus interni, niſi aĩatorũ forma, quæ eſt aĩa. Iõ cognitio naturę manifeſta eſt; niſi cognoſcatur aĩa, non enim in alijs eſt, niſi natura paſſiua. Reſtabat igitur natura actiua: ob id dicit, ꝙ maximè iſta ſcientia eſt utilis ad ſcientiam de natura: quod clarè dixit primo de part. c. 1. dicens animã pertinere ad Phyſicum, & probatur, quia Phyſicus conſiderat naturam, & præcipua natura eſt forma, & inter has, anima.

Hinc fit, ꝙ ſub illo uerbo, Veritatẽ, includitur Phyſica, ut iſta ſcientia dicatur utilis ad Phyſicam: quia præcipua pars phyſicæ, quæ de animatis eſt, ſine hac haberi non poteſt.

Et poſt additur, ꝙ eſt utilis ad cognitionem naturę, & probat. Quia aĩa eſt principium aĩantium, quaſi dicat, animantia, quę pręcipue natura mouẽtur, non alia forma, quam anima mouentur, & ſic ipſa pręcipua eſt naturæ pars.

Aĩa eſt principiũ animatorũ in triplici genere cauſæ. Nota ex Philopono, ꝙ aĩa in triplici gñe cãę dr̃ principiũ animatorum. Eſt enim formalis cã eſſe, & ſubſtantiæ ipſorum, cùm ſit forma: eſt effectiua motuum, et eſt finalis organorum & inſtrumentorum: in animam. n. ut in finem, organizatio corporis tota ordinata eſt, ut docet Ariſtoteles 1. de Partib. c. 5.

Quærimus autem contemplari. Tex. III.

De quibus rebus ſit actũrus Ariſto de anima, natura & eius paſſionibus. PRoposítis utilitate, & nobilitate huius ſcientię, proponit, quæ dicturus eſt, ut lectores faciat docíles. Hæc aũt ſunt duo, Primum natura ipſius aiç, alterum paſsiones, quæ ſunt in duplici differentia, quędam enim uidentur propriç ipſius animę, quædam communes ipſius animalibus, per animam.

Universidad de Deusto Biblioteca

Textus expositio.

Nota literam, dicit, ꝙ quærimus contemplari, & cognoscere naturã, & substantiam aiæ, per contemplari, Philoponus intelligit in cõi, & inconfusè cognoscere, qd S. Tho. vocat per effectus, & signa cognoscere, at per cognoscere, intelligit distinctè cognoscere, & scire, utraque. n. animæ cognitio traditur: per substantiam aię, intelligo aię entitatem ipsam, per naturam, quid est, ut sit sensus: Intendimus scire ipsam, & quid est ipsius, cognitio substantiæ respondet cognitioni confusæ; cognitio naturę cognitioni distinctæ, & scientiæ.

Dubium, quid per proprias, & cões passiones animæ intelligẽdũ sit. Prima Auer. solutio.

Dubium occurrit, quid per proprias, quid per cões aiæ passiones oporteat intelligere. Auerroes adhibet huius duas expositiones. Altera est, quam ipse postetius refert, ꝙ passiones aialium sunt in duplici dria. Quædã incipiunt ab aia, & terminãtur in corpore, ut sentire, appetere, recordari: hæc. n. ab aia procedunt in corpus, & in organum. Quędam contra, incipiunt à corpore, & terminantur in aiam, ut dormire, initiũ est à corpore, à quo vapores eleuantur, qui postea opprimunt sensum. similiter mors, & senectus, ac iuuentus: has posteriores vocant cões; priores verò proprias.

Reijcitur prima Auer. solutio.

Quamuis ista expositio, quantum ad doctrinam ex parte sit uera, tñ ad mentem Aristotelis nihil minus facere vi, ꝙ Aristoteles non uocat passiones proprias, nisi quæ aiæ soli insunt; nec cões, nisi quæ aiæ, & corpori simul, ab aia tñ proueniunt, ut ipsa litera manifestat.

Secunda Alber. solutio. Nota. 1.

Est aũt altera expositio, quam sequit Albertus, & S. Tho. & alij, & idem quoque Auer. in cuius gram, nota, ꝙ potentiæ aiæ sunt in duplici dria. Quædam subiectantur non in sola aia licet ab illa vt a principio procedant, sed in toto cõposito, quales sunt potẽtiæ sensitiuæ, & vegetatiuæ oẽs, hę. n. in coniuncta parte ex materia & forma insunt. Quædã in sola subiectantur aia, ut intellectus, voluntas, ac memoria. Cum aũt operationes sequantur potentias, fit ẽt, ut ipsæ se habeant similiter dupliciter. Quędã sunt in coniũcto, ut uidere, audire, & reliquæ, quarum potentiæ sunt in coniuncto: quædam in sola ipsa anima, ut intelligere, & velle.

Nota 2.

Nota tñ ulterius, ꝙ quamuis intelligere sit in sola aia, tñ pendet a corpore, non sicut sentire, sed quia ab his, quæ sunt in corpore, & sensu, sumit species, quib. debet intelligere. Sensus aũt pendent a corpore, ut dixi, tanquam à concausa: nam sensus in coniuncto est. Philosophi itaq; explicantes has dependentias, dicũt, ꝙ sensus pẽdet à corpore, vt à subiecto, intellect⁹ uerò ut ab obiecto.

Solu. dubij.

Hoc suppositio dicunt hi Doctores, ꝙ propria passio uocatur quæ soli animæ inhæret, communis uerò, quę coniuncto ex anima, & corpore: Intelligere ergo est proprium, reliqua, scilicet, sentire, & uegetari, communia sunt.

Reijcitur rõ huius solutionis.

Hęc expositio est conueniens textui: sed in uno non placet mihi, quia intelligere pendens à corpore uocat propriũ: quod tñ est expresse contra Aristotelẽ, inferius tex. 12. ubi dicit, si intelligere est, imaginatio, i. pendet à corpore, ut à subiecto, sicut sẽsus; uel nõ est sine imaginatione, i. pendet, ut ab obiecto, ꝙ illud non est sine corpore, i. non est proprium, quamuis sit simile proprio. Ideo dico ꝙ in isto textu non dixit, quasdam passiones proprias, sed uideri proprias.

Alterantio.

Quapropter dico cum Simplicio, ꝙ fm Aristotelem, intelligere est propriũ, non illud, quod à Phantasia pendet, sed illud, quod nullo modo pendet a sensu, quale est intelligere contemplatiuum, de quo supra diximus. Et nota hic Simplicium fatentem tale intelligere secundum Aristotelem.

Omniquaque autem, & omnino. Tex. IIII.

De difficultate scientię de anima.

Difficultatem scientię tertio loco proponit, in quo attentos facit. Difficultas autem in his duobus consist, in quibus scientia hæc uersatur, puta, circa animæ substantiam, & circa ipsius passiones, ob id dicitur, quòd omniquaque est difficilis scientia de anima.

Hanc

Qões difficiles de aia passionibus.

Hanc difficultatem manifestat proponendo qões difficiles, ex quarum resolutione pendet scientia de anima. Hæ autem qões sunt in duplici differentia. Quædam ex parte substantiæ, quædã ex parte passionum animæ. Quę autem sunt ex parte substantiæ, quædã sunt ex parte modi instãdi naturam, ac substantiã animæ, quædam ex parte ipsius naturæ, scilicet, generis, & differentiarum ipsius.

Prima difficultas multiplex i methodo huius scię.

Est igitur prima omnium difficultas ex parte modi; puta, an sit una methodus inuestigandi definitionem animæ, sicut est una methodus, pro passionib⁹, scilicet demonstratio, an sint plures. Quòd si una est difficultas, est scire, quæ sit ista, an demonstratio, an syllogismus, an inductio, an compositio, & diuisio, uel aliqua alia. ꝙ si plures sunt, ita, ut singulæ pro singulis rebus diuersis seruiant, difficilius adhuc est cognoscere, quæ methodus, cui rei sit necessaria, & quæ pro anima ipsa.

No 1.

Hanc difficultatem dico non solum esse pro scientia de anima, sed etiam est communis in cognitione cuiusque rei, scire inquam, methodum indagandi definitionem illius.

Hic aduertendum est, ꝙ cum Aristoteles dicit, esse demonstrationem pro omnibus passionibus, significatur, ꝙ methodus demonstrationis est ad passiones indagandas in quacunque re. Est enim demonstratio commune instrumentum, quod applicatur cuiq; rei ad ostendendas passiones. Nec intelligas cum Paulo Veneto, unica demonstratione numero, & unico medio omnes rei passiones demonstrari, scilicet per diffinitionem subiecti, seu per passionem primam: talis enim sensus est longè alienus ab Aristotele.

No. 2.

Aduerte ulterius, ꝙ nulla est methodus ad ostendendum definitionem de definito, scilicet, qua uerè ostendatur esse definitionem à priori, ut dicitur 2. Poster. est tñ methodus ipsam cõponendi, & construendi, scilicet compositio, & diuisio, ut illic dictum est.

Si autem non est vnã quædam. Tex. V.

Progreditur in ipsi explicatione difficultatis i inueniendis definitionib. ac principijs.

Continuus est textus hic cum præcedenti, & ibi simul est expositus. Dicit enim, ꝙ si non est una certa methodus pro indagandis omnium definitionibus, sed uariæ pro uarijs reb⁹: tunc maior erit difficultas, quia non solum oportebit cognoscere methodũ pro re, sed distinguere ipsã ab alijs methodis.

Statim cõuertit se ad difficultates ex parte naturæ. Dicit, ꝙ etiam inuenta methodo, adhuc errare contingit in materia, nã diuersæ res, ut nutriri, & continua, diuersa principia habent, similiter & alia, ob id difficile est cuiusq; rei inuenire propria genera, & differentias.

Primum autem fortassis necessarium. Tex. VI.

Secta difficultas ex gẽe ipsius animæ, ꝙ sit. Dupl. expositio tex.

Hic secunda ordine difficultas constituitur, & est ista ex parte rei, scilicet genetis ipsius animæ, an sit substantia, an quantitas, an qualitas, an ali quid aliud horum.

Aduertas aũt illud uerbũ, Fortassis, quod uariè exponitur. Alber. Magnus, dicit, ob id dici, quia aia non hẽt genus cũ sit indirectè in p̃dicamẽto. Ægi. uerò dicit, ob id dici, quia aia non habet propriam definitionem, sed definitur p additamentum, scilicet per corpus, sicut etiam accidens definitur per additamentum, s. per subiectum. Dicitur autem definitio per additamentum, cum definitur res per aliquid sibi extrinsecum, quod non est pars essentiæ ipsius, licet ab eo essentialiter pendeat.

Reijcitur utraq; expositio.

Vtraq; expositio non uidetur ad mẽtem Arist. quãuis doctrina uera sit. Illud tñ Alberti non est cõmuniter uerum, nam anima genus habet, quamuis non in recta linea substantiæ, forma enim substantialis genus est ipsius, & anima genus est ad sensitiuam, & uegetatiuam.

Tertia expositio uerior.

Dico igitur, ꝙ sensus Aristotelis, iste uidetur esse: cum dixisset, difficultates esse ex parte methodi; adhuc post methodũ ẽt ex parte rei, dicit quo fortasse ista

Universidad de Deusto Biblioteca

si ista methodus nō est sine diuisione, id est, ad definitionem indagandam fortasse opus est diuidere genera, & sic ex diuisione facta sumit difficultatem. Dicit autem Fortasse, non quod dubitet opus esse diuisione: sed quia id non probat, sed ex Logica supponit.

Adhuc autem vtrum eorum quæ in potentia.

Tertia difficultas scientia de anima.

TErtiam proponit difficultatē cùm enim sint in quoque genere actus, & potentia, dubium est, dato quod animæ genus habeatur, an sit actus, an potentia in illo genere.

Prima expositio Philop.

Hæc quæstio variè exponit Philopo. per actum, substantiam spiritualem, per potentiam, substantiam corpoream intelligit, & tunc sensus est, an anima sit substantia spiritualis, an corpus.

Reijcitur prima expositio.

Hæc expositio non mihi placet; non n. in his libris vnquam per actum, spiritualem substātiā, p potentiā, corpus intelligit Arist. nec talē quęstionē soluit.

2. Expositio.

Alij dicunt, quòd quæque res dicitur dupliciter. Vno modo in actu, altero modo in potentia. In actu dī, cum hēt esse in se extra suas causas, vt homo, rosa, ignis, postq̄ producta sunt. In potentia verò, cùm nondum in se habent esse, sed in suis causis, vt rosa, quę nondū producta est, sed causam hēt, quę possit producere, dicitur esse in potentia. Dicunt igitur hunc esse Aristotelis sensum, an anima sit actu, vel potentia.

Reijcitur 2. Expositio.

Hæc expositio est lōgius distans à sensu Aristotelis; nam dubitare illud, est dubitare, an anima existat, nec ne; at hoc non dubitat; quia notum est animam esse; & talis quæstio non est difficilis; sed supposito, quòd si dubium esset, an sit actus vel potentia.

3. Expositio verior Simpl.

Dico igitur cū Simplicio, qui videtur optimè intellexisse hunc locum, q quidem per actum intelligit formā, per potentiam materiā, & sensus est, an aīa sit talis substantia, qualis est forma, vel ea, quę est materia. Et ego confirmo expositionem hanc ex locis, vbi soluitur ab Arist. puta 2. de Anima tex. 2. & tex. 25. vbi dicit ipsum animam esse formam, non materiā, ac prętereā esse actum, & non potentiam. Et expositio hæc est notanda. ac ideo dicit Arist. nō parum differre actum, & potentiam: differunt enim vt materia, & forma.

Considerandum autem, & si partibus. Tex. VII.

Quarta difficultas scientiæ de anima.

QVarta proponitur difficultas, quæ variè exponitur. nam varietas rei varium parit sensum verborum. Aduerte igitur, quòd anima quadrupliciter diuidi potest. Primò in partes definitionis, ex quibus ipsius constat natura. Secundò in potentias suas, diuiditur. n. subiectum in potētias suas, Tertiò diuidi potest in partes materiales, scilicet quantitatiuas, quas habet, quia est forma materiæ quantæ. Quartò potest diuidi in species suas, quæ dicuntur partes potentiales.

Nota amiā quadrupliciter dividi

Tex. multiplex expositio.

Ex his patet, quod quæstio omnibus his modis verè potest intelligi. quis tamen sit ad mentem Aristotelis, in præsenti varia est expositio. S. Tho. intelligit de potentia; vt sit sensus; an anima, sit substantia simplex, an composita.

1. Expositio.

Sed ista expositio non uidetur conuenire, quia si loquitur de compositione physica ex materia & forma, superior quæstio fuit de hoc, dum dixit, an actus vel potentia; si verò de compositione generis, & differentiæ, tunc quæstio est Metaphysica.

Reijcitur 1. Expositio.

2. Expositio Philop.

Altera expositio est, & hæc est Philoponi, quòd loquatur de diuisione in potentias, ut sit sensus, an anima habeat plures potentias, vel non.

3. Expositio eiusdem.

Tertia est eiusdem Philoponi, q̄ loquatur de diuisione in species, vel in partes inferiores, & tunc est sensus, an anima sit una numero in omnibus animatis, an plures, ita ut singulæ in singulis: & hanc expositionē ipse magis approbat.

4. Expositio Auer.

Quarta est expositio Auerr. q̄ loquat de pluralitate in vnico animato: vt sit sensus, an vna sit tantùm anima in animato. V. g. in homine vno, an plures, ita vt sint diuisæ secundùm partes diuersas corpo-

corporis, vt posuit Plato, qui dixit animam rationalem esse in cerebro, sensitiuam in corde, vegetatiuam in iecore.

5. Expositio omnium optima Simpli.

Quinta expositio, quæ mihi magis placet, est Simpl. et Caiet. Thie. q̄ sit sermo de partibus quantitatiuis in materia, vt sit sensus, an anima sit extensa, & diuisibilis ad diuisionem materiæ, an indiuisibilis, ita ut licet in materia sit, non tamen ad materiæ extensionem diuisibilis sit, quia est tota in qualibet parte, sicut de anima rationali, & secundum multos, de anima perfectorum animalium. Hæc expositio videtur multum commoda sensui, & uerbis Aristotelis.

Et vtrum sit similis speciei omnis anima.

5. & 6. difficultas scientia de aia.

QVinta difficultas est, ī qua supposito tāquā noto, plures esse animas, petitur, an sint eiusdem speciei, an non, quòd si non sunt eiusdem speciei, omnes, est sexta difficultas, an differant specie tantùm, an potius genere.

Nota.

In quo apparet Antiquorum negligentia, qui non de alia anima locuti sunt, quam de humana, cum tamen alię sint genere diuersæ. at ipsi nec hoc inquisierunt, nec dubitarunt; idcirco in præsenti hoc dubitatur, nā secundùm horum sententiam, non alia anima videtur esse quàm hominis.

Cauendum autem est, vt non lateat. Tex. VIII.

1. Difficultas scientia de anima.

SEptima difficultas est, quā scire maximè curare debemus: an definitio animæ sit una genere, sicut est definitio animalis: an non sic, sed quamque per se animam definire oporteat, & sit definitio specifica, vt si definiretur homo per se, leo per se, capra per se.

Tex. ex positio.

Sensus est, an omnes animæ sic conueniant suo hoc nomine, Animæ, ut vnica possint definiri definitione; an nō, idest an sint uniuocè anima vel æquiuocè.

Præoccupatio obiectionis.

At quia dixerat animal definiri, ne q̄s intelligeret ipsum ponere animal separatū uniuersale, vt Plato posuit ideam, subdit, nō sic esse uniuersale. nam huiusmodi uniuersalia non sunt separata, aut si sūt, posterius sunt, idest per abstractionem intellectus ab ipsis particularibus. & hic est sēsus horum uerborū: Vniuersale aut nihil est, aut posterius est, id est dicitur de quocūque communi prædicato, non enim est separatum, nisi per opus intellectus, atque hæc est huius loci expositio communis & bona.

Nota.

Aliqui solēt hic de vniuersalibus agere: nos tn in Porphyrio de eis diximº aliqua, & libro 7. Metaph. dicemus latius.

Altera expositio textus.

Posset horum uerborum alia expositio dari, vt sit sensus, An definitio animę sit danda in genere, velut cuiusdam vniuersalis, an in particulari, & singularū specierū. Reddit aūt rationem, qua videt probare quòd potius sit danda ipsarum specierum particularium, quia vniuersalium, & generum definitio aut nihil est, idest, non est alia, quam specierum, aut si aliquid diuersitatis habet, est post definitiones particularium.

Not. duobus modis genus considerari potest.

In cuius declarationem aduerte, quòd animal, & quocūque aliud genus dupliciter pōt considerari. Vno modo secundùm illum gradum naturę, quem dicit, ut animal secundum naturam sensitiuā præscindēdo differentias specificas: & sic prius definit, quā homo, & est pars quidditatis ipsius hominis & equi, & aliorum. Definitur autem priùs quia ponitur in definitione hois, & est prior natura talis gradus, & simplicior est; nam species addit differentiam. Nec hoc modo dicitur uniuersale actu in prædicando, seu actu prædicabile.

Altero modo pōt cōsiderari, ut quoddam commune prędicatum cōtinens in vniuersali, & confuso, omnes species & ipsarū differentias: & sic dicitur uniuersale in prædicando, & hoc modo est genus logicum, & sic non definitur, nisi post species, aut simul cum eis, quia nō est aliud quàm omnes simul species in confuso sūptæ aut certè per earum comparationem vel ab eis abstractum.

Hoc modo Arist. dixit. 2. Posi. difficilius est definire genus, & hic dicit definitionem

nitionem ipsius esse post definitionem specierum, aut non esse aliud, quàm illarum definitiones simul sumptæ, idest, omnium differẽtiarum aggregatio sub genere superiori. Hanc generis distinctionem tangit Aegidius & bene. hi: lo eius potest sic commodè etiam exponi, & utraque expositio est bona.

Amplius autem si non multa Tex. IX.

8. Difficultas scientiæ de anima.

OCtaua difficultas proponitur, si in vnoquoque non sit nisi vna aĩa secundum substantiam, tamen ipsius multæ sint potentiæ, quęri potest an prius sit tractanda substantia animę, postea potentiæ, vel contrà.

9. Difficultas. 1 Expositio tex.

Nona difficultas est ipsarum potentiarũ, quæ iuxta Auerroem & Philoponum hunc facit sensum, qui à quibus potentijs distinguãtur, nunquid sensus ab imaginatione, uel imaginatio ab intellectu, & nutritiua ab augumentatiua, & sic de alijs.

2. Expositio tex.

At mihi uidetur alius posse esse sensus ut non distinctione, sed deseparatione fiat sermo secundum diuersa subiecta. V.g. quę potentiæ possunt in aliquo esse subiecto absque alio, an uegetatiuæ absque sensitiuis, & hęc absque intellectiuis, uel contra: & hoc cõsonat literæ.

Et vtrum partes oportet quærere. Tex. X.

10. Difficultas.

DEcima difficultas est, an in inquisitione ipsarum potentiarum sit incipiendum ab ipsis potentijs, an ipsarum operationibus.

11. Diffic.

Vndecima est, an in ipsis adhuc operationibus sit incipiendum ab eis, vel ab earum obiectis, quæ uocat oppositа.

Nota quatuor considerãda in scientia de anima.

Quatuor enim sint cõsideranda. Substantiæ animæ ipsius potentiæ, harum operationes, operationum subiecta, & de ordine doctrinæ inter ista: sunt huiusmodi quæstiones.

Videtur autem non solum ipsum quid est. Tex. XI.

Textus & ratio. Prima.

DIfficile est textum hunc cum antecedentibus continuare. S. Tho. ita continuat, ut postquàm propositæ sunt difficultates ex parte modi inuestigandi definitionem animæ, & ex parte substantiæ ipsius, nunc uelit proponere difficultatem ex parte passionum; ac dicit eas esse difficiles, quia indigemus cognoscere, quid rei, ad ipsas demonstrandas.

Hæc expositio est probabilis, sed non uidetur literæ conuenire multum, non enim passiones animæ sunt ex his, quæ pendent ex quid rei, imo per ipsas indagamus quid sit anima, tanquam per nota nobis.

2.

Aliter exponit Auer. & Caiet. Thie. ut cũ superius dubitaret, an ab anima an ab ipsius operationibus incipiendum esset, quæ sunt ipsius accidentia, & effectus, reddat nunc rõnem dubij, scilicet quod aliqñ substantia est notior accidẽtib. aliqñ contrà. Ideò dubiũ est quomodo in præsenti ista se habeãt. Hæc est ẽt probabilis expositio, & cõueniens, sed mihi placet alia, quę est Philoponi, & Simplicij, vt velit aliquã uiam indagãdi definitionem dare, quod superius dubitaret; & via hæc est ab accidentibus ipsius animę. Idcirco proponit, q̃ non solùm per quid est, cognoscuntur passiones, & hatũ esse, vt i mathematicis fieri solet, per definitionem enim lineæ, & recti, & aliorum, cognoscimus triangulum habere angulos æquales rectis duobus, sed etiam per accidentia, ipsũ quid est, cognoscimus, ac ad ipsum inuestigandum multum conducunt. & hoc in Physicis solet euenire.

3. Varios. Qua via sit indagãda anima definitio.

Cum enim habemus reddere secundum imaginationem.

Qũ accidẽtia conducãt ad cognoscẽdũ quid est, & cõtra.

DVo, quæ dixerat, ostendit, Primò, q̃ accidentia conducant ad quid est. Hoc declarat, & uelut quadam experiẽtia probat, dicit, quòd cũ claram cognitionem sensitiuam, quam uocat imaginationem

ginationẽ, habemus accidentiũ rei, aut oium, aut plurimorũ, tunc facilè possumus percipere q̃d illius rei. Probat iterũ hoc in quo simul ꝓbat alterum, quod dixerat, i. p q̃d rei, cognosci accidentia: quia quid rei, & definitio est principiũ in omni demonstratione à priori, ob id optimè per ipsam cognoscunt accidentia, ut per cãm, & similiter per accidentia inuestigatur ipsa, ut per effectus.

Nõ, quæ sit bona definitio, quæ non. Cur definitio dicatur una & dialectica.

Ex quo infert unum, q̃ definitio, per quam accidentia nõ cognoscuntur statim aut facili labore, illa talis sit vana, & dialectica.

Dices. Quare definitio, dialectica, & vana dr̃? Omissis aliorũ expositionib⁹, dico duo. Primũ, q̃ per dialecticã definitionem, põt inteligi illa, quæ inter disputantes gratia disputationis supponitur, non quod illa uerè sit, sed tantùm ex suppositione: ob id uana uocatur.

Dico etiã secundo, & melius, q̃ est duplex Dialecticus. Alter qui formam dat sciendi, ut qui de syllogismo, de demõstrõne, de propositione, de aliisque hmõi tractat, & talis nullã rẽ considerat, sed oĩa cõsiderandi dat methodum.

Alter est qui uersatur in mãterijs probabili, qui Topicus dr̃, & per probabilia circa omnia uersatur, quòd latè declarauimus 1. Post. in prologo. Hic definitres per cõia accidentia, & quæ omnib⁹ ad sensum patent. Vocat. n. hoiem aĩal mãsuetum, erecta facie, &c. & talis definitio hic dr̃ dialectica, & uana, quia rei naturã non explicat, nec per ipsam passiones rei occultæ queunt percipi.

AN ACCIDENTIA faciant ad cognitionem substantię. Quæst. VI.

Qõnis difficultas.

VOLTA facilem, ac difficilem habent cognitionem: lumẽ. n. colorem, ips, ac motum esse cognoscere facile est, quid autem horũ sit unumquodq; difficile. Hoc in præsenti dubio euenit. Per accidentia. n. & effectus, cognosci substantiam, oẽs fatentur & experiuntur qũo accidentiũ cognitio, substãtiæ cognitionem inducat, id est ualde difficile determinare.

1. arg. ad partẽ negatiuam.

Vt asit hoc examinetur, sit primum argũ contra id, quod hoc textu dicit Arist. Si accidentia faciunt substãtiæ cognitionẽ, & contra, substãtia ipsorũ accidentiũ: iã profectò erit circulus in cognitionibus, qui nullo mõ esse potest.

2. Arg.

Præterea secundò, nullũ posterius cognitione notificat prius: sed accidẽs est posterius cognitione substãtiæ, ergo nõ põt notificare substãtiã. Minor patet ex Arist. 7. Metaph. tex. 4. ubi dicit substantiã esse priorem accidenti cognitione.

3. Arg.

Præterea tertiò, si accidentia faciũt ad cognitionem substantiæ, tunc uel loquimur de cognitione, q̃d est accidentium, uel de cognitione, li est. Nõ de cognitione quid: nam sic accidentia pendent à substantiæ cognitione, quæ in ipsorum ponuntur definitione. Nec de alia cognitione quia experimur multorum accidentia cognosci in esse, & taliũ substantias, & materias ignoramus.

4. Arg.

Præterea quartò. Magis distat intellectus à sensu, quàm sensus à sensu, sed cognitio unius sensus, puta, uisus, nihil facit ad auditionem: ergo nec ad Intellectum: non igitur cognitio accidentium quæ fit sensu, facit ad cognitionem substantiæ, quæ fit intellectu.

5. Arg.

Præterea quintò: quia magis distat accidens à substantia, quàm substantia à substantia: sed cognitio unius substantiæ puta, lapidis, nihil facit ad cognitionem alterius, puta equi: ergo nec cognitio accidentis ad cognitionẽ substãtiæ.

6. Arg.

Præterea sextò, quia imperfectius nõ producit perfectius: ergo nec cognitio, & species accidentis, facient cognitionem, & speciem substantiæ. Hæc sunt argumenta ad partem negatiuam.

Duplex ẽ hac qõne difficultas. Opin. circa primã difficultatem.

Circa qõnem duplex est difficultas. Altera, quæ accidentia faciant ad cognitionem substantiæ. Altera, qũo accidentia faciant ad cognitionem substantiæ. Circa primã est duplex opinio. Prior Tignosii super tex. 11. & Appol q. 7. & aliorum quorundã, tam propria, quam cõia facere ad cognitionẽ substãtię rei.

1. Opin.

Posterior est Philoponi, & aliorũ cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

munis, ꝙ sola propria, & de his Aristotelem locutum esse dicunt.

2. Opin. *Opiniones circa 2ã dificultatẽ.*

Præcipua difficultas est illa secunda circa modũ, in qua multæ existũt Philosophorum sniæ. prima est. Tignosij loco allegato, q̃ dicit accidentia, cum sint effectus substantiæ, esse quandam tenuem similitudinem substantiæ: Intellectus autem recipiens hmõi accidentium species, & ipsa cognoscens prius, statim formar, & elicit conceptũ substãtiæ, eo modo quo Æstimatiua bruti ex specie, lupi sẽsati, statim elicit cognitionẽ inimicitiæ non sensatæ. Ita se habet Intellectus in formãda cognitione substantiæ. Et aduerte, ꝙ loquimur de cognitione simplici, per quã simplici conceptu res cognoscit, & in prima intellectus operatione. Hæc est snia prima.

1. Opin.

Nota.

Altera est Ianduni. q. 10. qui ferè idẽ dicit, tñ alia uia. Notat. n. unum, ꝙ intellectus nr̃ quantum ad ea quæ intelligit ex se, est sicut in mã prima respectu formarum naturalium. Materia. n. prima ex se non habet ullam formam, sed est in pura potentia, & disponitur priº per accidentia ad recipiendam formã substantialem; Ita Intellectus ex se nullã habet rei alicuius cognitionẽ, disponit tñ per cognitionem accidentiũ ad substantiæ cognitionem. Dicit aũt, ꝙ accidentium species in Intellectu, uirtute luminis intellectus agentis, ducit in substantiæ cognitionem: & in hoc uidetur differre hæc opinio à priori, utraq; tamen cõuenit, ꝙ Intellectus percipiat prius accidentia quam substantiam.

2. Opin.

3. Opinio.

Tertia snia est Apollinaris, q. 7. quæ dicit, ꝙ intellectus prius percipit simul accidens cum substantia, i. totum concretum, ut album, calidũ, dulce, & reliqua, sicut sensu percepta sunt, in uniuersali tñ postea uerò discursu, & rõne separat substantiam ab accidenti, & format utrumq; conceptũ, non aũt statim fit substãtiæ conceptus, ut illi putãt, sed añcedẽti discursu & hęc opinio magis postea à nobis declarabit i cõclusiõib⁹.

4. Opin.

Quarta snia est quorundam Thomistarum, inter quos est Sonzi. 7. Meta. q. 14. qui putant Intellectũ primo cognoscere substantiam hoc modò, ꝙ sensibilium species recipiuntur in Phantasia, ac ipsa singularia sensibilia repræsentãt, ac ab is sensibilium accidentium speciebus uirtute Intellectus agentis abstrahitur species substantiæ, per quam Intellectus intelligit substantiam.

5. Opin.

Vltima snia est aliorum, quoꝝ meminit Caie. Thie. ꝙ Cogitatiua hois, quæ est quædã virtus sensitiua, cognoscitiua singularium propositionum, distinguit singulare substantiæ à singulari accidentis, & utraque cognoscit. Singulare autem substantiæ distinctum in cogitatiua imprimit speciem sui in Intellectu vlem, ac cognitionẽ facit substantiæ in intellectu. Hæ sunt opiniones Philosophorum in hac quęstione 1.

1. Fundamentum Duplex. sensus illorum uerborũ accidentiũ cognitio facit ad cognitionẽ substãtiæ. Primus.

Pro huius dilucidatione, sit primum fundm̃, ꝙ duplex est sensus horum uerborum, Accidentium cognitio facit ad substantiæ cognitionem. Alter est, ut per substantiam intelligamus ipsum p̃dicamentum substantiæ, & id quod distinguitur, est accidens. Et erit sensus, ꝙ per cognitionem accidentis uenimus in conceptionem subiectæ substantiæ.

Alter est, ut per substantiam intelligamus naturam cuiusq;, quæ per definitionem explicatur, ut sit sensus; Per passiones, & affectus rei inuestigatur quid est, & definitio ipsius.

Aduertendum maximè, ꝙ iste posterior sensus est, quem Aristot. intẽdit, ut est cõis omnium interpretatio, præsertim Simplicij, quid illud uerbum Substantia, dicit cõiter sumi pro quacũque nã. at alij mouentes de his qõnes, sumpserunt in priori sensu, seu (pace illorum dixerimus) longè ab Aristo. deuiarunt: at nos, & Arist. & ipsorum gratia utrumque determinabimus.

2 Fundam. Duplex substãtiæ cõceptus.

Sit fm fundamentum: ꝙ conceptus substãtiæ ipsius, iuxta priorem sensum, est duplex. Alter absolutus, alter cõnotatiuus: Absolutus est, quo intelligitur substantia pura, & secundùm se absq; respectu ad accidens aliquod. At connotatiuus est, quo intelligitur substantia

tia cum ordine ad accidens vel effectũ. V. g. intelligere hoiem fm solam substãtiam tm̃, est absolutus conceptus, at intelligere substantiã sub hoc, qđ est principium discurrendi, est conceptus connotatiuus. Loquar aũt de conceptu simplici, qui est in apprehensione.

Iterũ conceptus talis simplex, aut est pprius, aut cõis, Proprius, quo cõceptu illi soli cõuenienti rẽ intelligimus, vt cognoscere hoiem sub conceptu hois. Cõmunis est cõceptus superior respectu inferioris, vt cognoscere hoiem in conceptu aĩalis, uel substantiæ, in superiori enim virtualiter includitur inferior.

3. Fundamentum Intellectº põt dupli citer cõsiderari.

Sit tertiũ fundm̃, ꝙ Intellectus, seu potentia nostra intellectiua, põt dupliciter considerari. Vno mõ fm se solã, & sic habet pro obiecto ens quodcunq; ẽt immateriale. Altero mõ fm modũ suæ intellectionis, puta, ꝙ à phãtasmate sensibili pendet, à quo intelligendi species abstrahit, & sic pro obiecto habet ens sensibile, quia nihil intelligit rõne huiusmodi, nisi quod aliqua uia ordinem habeat ad sensum, etiam immaterialia sub ordine ad sensibilia percipit.

1. Conclu.

His suppositis, sit prima cõclusio. Primus conceptus, uia originis simplex in tellectus nostri substantialis est, sed nec propriè est substantiæ, nec accidentis.

Declarat. concl.

Hæc conclusio declaratur. Aduerte. n. ꝙ in re substantia non est separata ab accidenti, nec è contra, sed simul sunt per modum unius, non. n. separantur nisi in cognitione unius absq; altero, totũ hoc ex substantia, & accidenti sensib. objici tur. Non. n. visus uidet albedinẽ, sed album, nec tãgimus calorẽ sed calidũ; & sic ẽt totum hoc in singulari phãtasma repręsentat. Sicut igitur in sensu recipit & cognoscitur totum simul absque abstractione accidentis à substantia, ita ẽt percipitur in intellectu, sed in uniuersali, in sensu aũt in singulari. V. g. sensus videt, hoc album, illud, & istud albũ totum simul; intellectus primò conceptũ format albi in cõi ẽt coniuncti; & hoc est quod dicit conclusio, ꝙ talis conceptus non est distinctus substantiæ, nec accidentis, tñ quia tale ens se habet per modum substãtiæ, quia est p se substãs, & talis modus substantiæ est notus, ob id conceptus dr̃ substantialis, quia per modum substantiæ percipitur.

Quemadmodũ ig. ẽ q. l obijcit sensui, fuit notũ, ita species recepta in sensu totũ illud repręsentat, & spẽs intellectus à phãtasmate abstracta totũ repręsẽtat in vli. Et ita est conclusionis declaratio & (puto) ꝙ hoc uoluit Apollinaris dicere.

Probatur conclu. 1.

Conclusio aũt probatur ex ipsa declaratione; quia cum intellectus incipiat è sensu, & hic totum simul percipiat, in tellectus & totum percipiet. Et probo argò forti, q. a intellectus circa phantasmata uersatur primò abstrahẽdo uniuersali abstractione: ergo totum debet prius cognoscere in uniuersali, ꝙ sensus in singulis, & nãm substantiã per se intelligere, & apprehẽdere. Est alia abstractio distincta ab uniuersali, quę nõ fit p intellectum agentem circa phãtasmata.

Et hoc argumentum concludit, meo iudicio contra omnes dicentes, accidẽs per se aut substantiam per se prius intelligi, cùm sensus totũ simul cognoscat, & prima operatio intellectus sit tãtùm in uniuersali intelligere ꝙ sensus in singulari, uel ipsummet singulare, ut multi dicunt, ut post dicetur.

2. Conclu.

Secunda conclusio, conceptus distinctus substantię ab accidenti uel contrà, non nisi discursu, & ratiocinatione præcedente haberi põt. Explicatur hoc ut substantiam tanquam distinctũ ens ab accidenti uel contrà, apprehendat, opus est discursu intellectus supposito conceptu illo priori totius cõiuncti, fit enim hoc modo. toto coniuncto ex substãtia, accidenti, prius indistinctè percepto, intellectus aliorũ cognitione informata, ac in una re, unum recedere, alterũ manere percipit, uni immanenti aliud succedere, aliqua sp alij aduenire, nunquã per se esse. ex his discurrit, ac distinguit, ac unum alterius rõnis ab altero percipit, & tunc substantiam apprehendit cõ ceptu distincto, similiter & accidens.

Explicatur conclusio & probatur.

Nec est ordo necessarius inter hos cõ-

ceptus, pōt.n.unū, & alterum priùs apprehendere, & sic est ordo naturalis intellectionis primæ, ut quisque pōt in se experiri, ex quo fit ꝙ priùs est coniunctum per modum substantiæ percipere, postea proprios conceptus diuidere.

3. Concl. Tertia conclusio. Facta iā diuisione cōceptus vtriusq; semel, facillimè ex accidenti concipit substantia; tñ eo mō, qui dictus est, quamuis non sit opus iam discursu formali, cum præcesserit.

Nota. Quod aūt dico de substantia in cōi, dico ēt de substantijs diuersis particularib. ſm accidētia particularia, nam per discursum ex accidentib. diuersis non solum separamus substantiā ab accidenti, sed substantiā a substantia, ut per primū discursum, motū ab aīali separamus, & alio discursu aīal esse distinctam substantiam ab alijs apprehendimus, quia alijs motum talem non inesse comperimus.

4. Concl. Quarta conclusio. Intellectus noster in corpore nullū habet conceptū absolutū substantiæ, sed oēs sunt connotatiui. Hæc conclusio est ꝓbabilis, licèt multi cōtrariū sentiant. Sensusq; ipsius est, ꝙ nunquā conceptum habemus substātię distinctum, ita, vt nō concipiat sub ordine ad aliquod accidens sensatum vel ad aliquem effectum, & passionem.

Probatur conclusio Primo. Hoc probatur. Primo Intellectus depēdet in cognoscēdo sp à phantasmate, dū est ī corpore; ergo quicquid intelligit, quāuis sit a phātasmate abstractū, ad ipsum ordinem habebit, sicut effectus ad cām, ergo nulla est spēs ita pura substantia, quin in ipsa ordo sit ad sensū aliquo mō, & sic erit conceptus connotatiuus.

Nota. Non dico, ꝙ sit conceptus ille totalis, ut diximus in prima conclusione, sed est conceptus distinctus substantiæ, cū ordine tamen ad accidens.

2. Probatur secundò argō forti, quia si substantiam pōt per se concipere, posset utiq; ēt distinctè cognoscere Angelos, qd ſm ueritatē concedi non dēt. Consequentia est certa: ñ distat substātia ista materialis ſm se a phātasmate sensibili, sicut intelligentia. Nā parū refert, ꝙ habeat accidentia sensibilia. Nā Angeli ēt effectus sensibiles hñt. Præterea, quia cū accidens multùm sit à natura substātiæ diuersum, non pōt ex ipso species elici, qui puram repræsentet substantiam.

3. Præterea reprobat experientia, dicāt .n. qui intelligunt substantiā, qūo ipsam concipiant, profectò non aliter aīal concipimus, ꝙ conceptu substantiæ se mouentis ſm locum & hoiem, quàm substantiæ habentis discurrendi principiū, & alia omnia hmōi. vnde non est par ratio significationis noīs. Nam aliquando uoces componuntur ad significandas res absolutè, quas non sic concipimus. Verum est, ꝙ si noīa rectè sunt imposita, eorum significatio sumpta est ab accidentibus, & proprietatib. ut lapis à lædēdo pedem, homo ab humo, ex qua factus est, & huiusmodi multa.

Contraria ēt sñia non caret probabilitate. Nam dici posset, ꝙ Intellectus potest rursus abstrahere, id quod ordinatur ad accidens ab ipso ordine, & tūc relinqueretur conceptus absolutus illius rei ab ordine sic seiuncto.

5. Concl. Quinta conclusio. Per accidentia cognoscimus quid est rei cum aliquo discursu, & accidentium ac passionū aliqua collatione, & naturæ ipsarum cognitione aliqua imperfecta.

Exemplo explicatur cōclusio. V.g. uoluit Aristoteles indagare, quid esset locus, sumpsit passiones ipsius, iudelicet esse æquale locato, continere, nō esse locati partem, & alia, & aliqua collocatione inter has facta, & aliquo mō natura ipsarum perfecta conijcitur, qd locus sit, nam est quædam proportio passionum, & rei naturæ, ut per ipsas lumine intellectus facilè ad quid rei perueniatur, ut dicebat prima opinio.

6. Concl. Explicatur & probatur conclusio. Sexta cōclusio. Accidētia ꝓpria solū cōducunt ad cognitionem quid rei particularem. Explico. Si quid hō, ut homo sit, inquirimus, tunc quæ ei, ut tali insunt, consideremus, si ut anima, tunc quæ insunt, vt animal est; si utrumque est, utraque considerentur, & de proprijs loquitur Arist. in textu.

Nota. Aliquando quidem possunt cōia, sed tunc habent rationem propriorum, puta,

puta, cùm singula communia sunt, tamē omnia simul iuncta proprium faciunt. Per hæc patet solutio argumentorum.

Ad primum. Ad primū respondet Philopo. in præsenti, ꝙ aliæ sunt passiones, ꝑ quas inda-
1. gamus quid rei, aliq, puta, occultę, quas ꝑ quid ostendimus; vt per motum inda-
gamus animæ rationalis naturam, & ꝑ hanc probamus ipsius immortalitatē.

2. Dicit secundo, quòd licèt sint eædem, non est circulus; quia primò cognoscimus passionem esse, post cognoscimus quid, & propter quid sit.

3. Adde tu, ꝙ etiam cognoscimus ipsam esse, sed certius, & vniuersaliùs, & necessariò magis, quā ante, vti diximus sępe.

Nota. Nota tamē, quòd quantum ad textū, argumentum sic solui debet, quòd loquitur in scientijs diuersis, & sic de diuersis passionibus diuersorū. Est enim sensus, quòd in aliquibus rebus ꝑ quid cognoscimus passiones, in aliis, vt in physicis, contrà.

Ad secundum. Reijcitur prima solutio. 2. Solutio. Ad secundū Ianduni, & Apollinaris, dicunt, ꝙ substātia est cognitione prior secundùm perfectionem; quia perfectior est eius cognitio: sed non secundū tempus. Ista gloſa nihil valet ad Arist. Dico igitur, quòd loquitur de substātia quātum ad cognitionem illam, de qua diximus in prima conclusione, & ille cōceptus prior est vt illic explicuimus, & nota hanc expositionem.

Ad 3. Ad tertium respondeo, ꝙ nō est opus cognoscere pfectè quid est passionis, sed habere aliquā cognitionē imperfectam simul cū collatione aliarū passionum, vt diximus in quinta conclusione.

Ad 4. Ad quartū respondeo, quòd quamuis Intellectus magis sit diuersus à sensu, quā sensus à sensu; tamē sensus & intellectus sunt potentiæ subordinatæ, pendet.n. operatio Intellectus à sensu, & ob talem subordinationē cognitio sensus conducit ad intellectionem.

Ad 5. Ad quintum respōdeo, quòd accidēs, & passio habet quandam proportionē cum sua causa, quæ est quid rei quā nō habet vna substantia cū alia, ob id ꝑ accidētia talia cognoscere possumus quid rei, & non per aliam substātiam. Similiter accidēs habet aliqua, per quæ possumus distinguere substātiā, ut esse 1 alio, ac separari, & alia hmōi q̄ faciunt nos in conceptum substantiæ venire.

Ad 6. Primò. Ad sextum, quòd imperfectum potest facere cognitionē perfectioris adiuuante aliquo perfecto, & sic per accidens cognoscimus naturam, & substantiam accedente lumine Intellectus.

5. Adde etiam, quòd phantasma accidētis, etiam substantiæ est aliquo modo, vt enim diximus, totum simul repręsentatur, & hinc eleuari potest Intellectus ad cognoscendam substantiam, & quid, semper tamen cum ordine ad effectum, sensus, vt expositum est.

Dubitationem autem habent & passiones. Tex. XII.

Tex. 28 continuatio prima. Themistij. VAriè continuatur ab expositorib. hic textus. Themistius, & Philop. dicunt, quòd cum superius dixisset, per accidētia, propriasque affectiones indagandam esse animæ definitionem, nūc vult ostendere difficultatem inquirēdi aię definitionem, ostendendo difficile esse definire passiones ipsius. Quòd aūt hoc sit difficile, ostēdit: quia difficile est cognoscere, an omnes animæ passiones sint communes, an aliquę proprię, & in hoc ostenditur difficultas in definiēdis passionibus. Nā cōes per corpus definiri debent, non autē propriæ, ut dicemus inferius, ꝙ si id cognoscere est difficile, scilicet quæ propriæ, quæ communes, pariter difficile erit definire illas, & consequenter animam.

Reijcitur prima. Hæc expositio non mihi multum placet, quia fundatur in falso, Non enim opus est passiones oēs definire ad animę definitionem: sat enim, ut diximus, aliqua imperfecta cognitio esi passionū.

2. Continuatio Auerr. Auerroes continuat sic, ut uelit quæstiones duas utiles, & desideratas nunc poponere, circa quas uersatur animæ immortalitas.

Reijcitur Auer. cōtinuatio. At ista nō est exacta continuatio, quia Aristoteles mō totus est positus in ostēdenda

Universidad de Deusto

dē difficultate. Ideo dicebat cū S. Tho. q cū difficiles quæstiones proposuisset, & q̄ sumunt ex parte modi definiendi animam, & ex parte ipsius aiæ, in hoc textu proponitur difficultas ex parte passionum animę vt dictum est in textu. 3. ita igitur est continuatio.

2 Prior. S. Thom. de difficultate huius scientiæ ex parte difficultatum aiæ. 1 ex. prima expositio Auer.

Quid aūt in textu exequatur, varia est expositio etiam. Auerroes. n. putat has duas proponi quæstiones circa virtutes, & animæ potentias. Prior est, an omnis operatio sit communis corpori, an aliqua animæ operatio sit propria ipsi.

Per propriam operationem intelligit eam quæ non communicatur corpori, vt organo, & subiecto, siue pēdeat à corpore, vt obiecto, vel nō, per cōem intelligit eam, quę pēdet a corpore, vt organo vel subiecto, q̄ declarauimus tex. 3.

Altera qō est: Si aliqua propria, an ita sit propria, vt nō pendeat ab existente in corpore, i. à phātasmate, vel corpore, vt obiecto; an potius sit ita propria vt pendeat à corpore vt obiecto. Hāc duplicē qōnē elicit ex litera. Cùm enim dr, An sint cōes: intelligit prioré: cùm dicitur, Et hñtis, intelligit posteriorē: vt sit sensus, an sit propria, ita tñ, vt sit alicuius existētis in corpore, i. pendeat à phātasmate in corpore existente. Ipse r ndet ad qōnem, q̄ potest esse propria vtroq; modo: est. n. intelligere, quod pēdet à phantasmate: & est aliud q̄ nō, vt declarabitur paulò post. Hæc est mens Auerrois, quāuis obscurissime ab eo dicātur ista.

Reijcitur Auer. expositio. Alterum vior expositio communis.

At hęc expositio prorsus est extra mentem. Arist. & deceptus est ignorātia verbi illius, Habentis: significat enim totū oppositum, & est declaratiua dictio antecedentis, vt sit sensus: An passione animæ sint comunes ipsi habenti, ideſt cōposito, & materiæ simul cum forma seu corpori cū anima: an aliqua sit propria ipsi animæ. & ita vnica est quæstio, quā expositionem sequuntur reliqui expositores Græci, & Latini ferè.

Statim addit Aristoteles, q̄ hāc qōnē determinare est necessariū, sed difficile tñ: necessariū quidē, nō vt dicit Philoponus, ad definiēdā aiam: hoc. n. supra reiecimus. sed ẽm Auerroem, necessarium est ad cognoscendā animę separationē, vt in sequenti, textu declarabitur. Est etiā difficile, vt dicit Philoponus, quia hoc per sensum determinari nequit.

Sed hęc etiam ex cōtextu patent. Probat. n. esse difficile id determinare: postea ostēdit id esse necessariū cognoscere: Est difficile ex apparenti experiētia: nam affectus aię, tā actiones, q̄ operationes, & passiones, uident esse cōes corpori, vt irasci, amare, sētire, & reliqua; hęc enim omnia sunt cū corporis mutatione, ac passio. Vnicum restat intelligere, at hoc, si est imaginatio, ideſt, actu potē tiæ sensitiuæ, quæ dicit imaginatiua, id est, non est sine imaginatione, ideſt non exercetur nisi existēte imaginatione, ad huc non esset propriū, sed commune, ideſt, si pendet à corpore, vt organo, vel saltem vt obiecto, nō est proprium. Vbi nota, quod suprà dixi in textu 3. propriam dici passionem, quæ neutro modo pendet à corpore, quod magis dilucidatur in textu sequenti. *Nota. 2.*

Nota etiam cum Philopono, & alijs. quòd loquitur conditionaliter: non. n. dicit, omne intelligere esse aut imaginationē; sed quod si esset, nō esset ꝓpriū. *Nota. 1.*

Si igitur est aliqua animæ operatio. Tex. XIII.

De necessitate, & vtilitate cognoscendæ passionū animæ

CVm difficultatē determinandi quæstionem illam ostendisset, nunc vtilitatem & necessitatē proponit, est enim necessaria ad cognitionem immortalitatis animę, quod explicat docens duo. Alterum, si est aliqua propria operatio animæ ipsa est separabilis. Alterū, si nulla est propria operatio animæ, ipsa non est separabilis à corpore, sed erit sicut res mathematicæ, quę sic se habent, vt eis multa conueniant secundùm se, quę tamen non exercent secundùm se, nisi existentia in sensibilibus.

Nota. Si anima habet operationē propriam est separabilis à corpore, si nō habet nō ita.

V. g. lineæ rectę secundum se inest tangere sphæricum corpus in puncto, nō tamen vtrumque tāgit secūdùm se separata, nisi existens in corpore sensibili: similiter

Exemplo declarat.

Dubiū 1. quid intelligat Arist. ꝓseparabile, & insepārabile. Prima sua.

triangulo ẽm se inest habere angulos æquales rectis, nō tamen illos habet nisi sit ī aliquo sēsibili subiecto. Ita multa inerunt aiæ ẽm se, quæ non exercebit ī corpore, si nulla ei sit opatio ꝓpria.

Circa hoc occurrūt aliqua dubia, quorū primū est; qd intelligat Arist. per separabile & inseparabile à corpore. Aegidius & Tignos. dicunt in pśenti affectus vocari separabiles, & inseparabiles. Df autē affectus separabilis, qui exercetur ab aīa absq; corpore: inseparabilis verò, qui non exercetur nisi per corpus, semper tamen anima existente in corpore.

Et tūc sēsus est: Si est operatio, uel affectus aię ꝓprius, & ille erit separabilis, ideſt, exercebit sine corpore, quāuis ab aīa existēte ī corpore: vel nullus est propri⁹ & nullus exercebit absq; corpore.

Reijcitur prima sententia.

Hæc expositio est contra communem Græcorum, Arabum, & Latinorū interpretationem, qui omnes intelligūt textum de separabilitate animę à corpore. vt sit sensus. Si affectio, vel operatio, est aliqua propria aię, potest per se, absque corpore esse, sin minus, non potest.

Aliter enim ẽm illorum expositionē esset petitio principij. Nā dicere, si est operatio animę propria potest exerceri absque corpore: est dicere, Si est propria, est propria: imò clarius est consequens: & oportebat dicere, Si operatio est absque corpore, illa est propria. Relinquat igitur ista sententia, & sequamur cōem.

2. Sententia cōmunis, & vera.

Dicta ergo hæc Arist. innitūtur huic veritati, q̄ nihil est, nisi aliquā exerceat operationē. esse. n. est ad operandū. Vñ sumūtur hæc duo. Primū, q̄ si aliq̄d potest operari absq; aliquo, pōt eē sine illo, & si nō potest operari absq; aliquo, nec pōt esse. Qui. n. se in operatione omni mutuo indigēt ēt in esse. aliter. n. aliq̄d esset absque operatione, & frustra: qd est se non pōt. Si igitur animæ operatio potest inesse absque corpore, poterit & esse absque ipso: sin minus, non potest, sed dissoluetur separata à corpore.

Dubiū. 2. Quæ dicantur affectio, seu

Alterum dubiū est, quæ dicatur in pśenti affectio seu operatio ꝓpria, q̄ verò communis. In cuius declaratione, ꝓut

ad ipsēs attinet, aduerte, q̄ tripliciter potest vocari operatio cōis: intellige de communitate animæ & corporis.

operatio animæ ꝓprie, ⁊ cōmunis cum corpore, & quomodo

Primò dicetur operatio aīæ cōis, q̄ cōicat corpori ut instrō, id ē, illa opatio, q̄ sic est ab aīa, vt recipiat in organo aliquo corporeo, & cōposito; vt visio i oculo, auditio i aure, gustatio in lingua, ira in corde. Istæ operationes cōes sūt: quia & corpori & animæ insunt, sicut ipsarū potentiæ, & hoc est dependere aīa in operatione à corpore, ut organo.

Primus] mod⁹ operationis cōmunis cum corpore.

Altero modo dicitur communis, cùm non pēdēt quidē ab organo aliquo, q̄a p ipsum exerceat talis operatio, sed q̄a præsupponit operationem factam p organū, ut cū intelligo res materiales, nō quidē per organum intelligo, sed non posū intelligere, nisi illarū prius habeam in organo corporeo similitudines & Phantasmata, à quibus intellectus sūmit species, & intelligit, sicut uisus a colore: & hoc dicit pendere à corpore, ut obiecto, sicut dicit S. Tho. vel pendere à corpore tanq̄ medio, ut dicit Paul. Venet. vel cōicare cū cōicāte corpori, vt dicit Alber. q̄ oīa, idē sūt in re, & talis operatio est communis secundo modo.

2. Mod⁹.

Tertiò dicitur communis, quando sic cōuenit toti, ut nō sulùm alicui organo insit, sed toti ipsi viuenti, ut nutrire, augere, mori, & alia: & hoc é cōmunicari corpori vt subiecto, solūq̄; differt a primo, q̄ illic operatio inerat uni parti corporis, hic verò toti. His igitur modis dicit operatio aliqua, animæ communis.

3. Mod⁹.

Totidem autem dici potest propria. Primò, illa est propria, quæ non exercetur corpore, ut instrō, nec vt subiecto: quamuis pendeat vt ab obiecto.

Primus mod⁹ operationis propriæ animæ.

Secundo, est propria, quæ nec ab obiecto, nec alio modo pendet à corpore.

2. modus.

Tertiò: quæ licèt sit pēdens ab organo nō tamen à subiecto toto, & sic dicitur videre proprium oculo, quia non inest alijs partibus.

3. modus.

Cùm igit̄ his modis proprium dicat̄, dubium est, quomodo sumatur, cū Aristoteles dicit, Si non est propria operatio animæ, ipsa non est separabilis.

Sensus dubij propositi in Arist.

1 sola ver. quidē sed nō ut mentem Arist.

S. Tho. & alij aliqui dñt, ꝙ sumitur, primo modo, ut illa sit ꝓpria, quę ſaltē pendet ab obiecto, licēt nō ab organo, & talis ſufficit, ut aia dicat ſeparabilis.

Hæc expoſitio eſt ueriſſima doctrina, ſufficit.n. aiæ ſeparabilitati, ut talē operationem habeat, licèt nō habeat ſe cūdā propriā, ut benè cōcedit Albert*: ſed non vī mens Ariſtot. Nam in præcedenti textu dixit, ꝙ ſi ab imaginatione pēdet, adhuc nō eſt ꝓpria, ſed cōis. nec potuit in tam proximis uerbis æquiuocare, & iterum illā uocare propriam.

2. Sōla, & uera, & ad mētē Arist.

Dico igitur de mente Ariſt. ꝙ ꝓpria dī ſecūdo mō, quæ nullo modo pendet à corpore, qualis eſt intellectio, quæ ab aīa habetur ipſarum Intelligentiarum, quā intellectionem cōfitetur hic Auer. Alber. c. 6. & Philop. ac Simpl. quamuis differāt. nam Auer. tribuit hanc intellectionem animæ, & intellectui aſſiſtenti, errabat. n. putās eſſe aſſiſtentē. Albertus verò animæ noſtræ uetè informāti.

Probatur hæc ſola in Arist.

Et dubitari non debet, hanc eſſe mentem Ariſt. nam ſi nō eſt cognoſcere aliā operationem propriā, niſi dependentē à phantaſmate, utiq; nō poſſet oſtendere aiæ ſeparabilitatem: quia dependētia talis impediret, quo minus poſſet ſeparata operari, ſicut deficiente obiecto nō pōt eſſe actio. loquitur igitur Ariſt. de operatione, q̄ nullo modo pendet à corpore, quamuis ſm ueritatem ſufficiat illa altera, ut probandū eſt in lib. 3. ſed ſolum ſm Ariſtotelem dicimus hoc.

Nota.

Et nota, ꝙ hoc fuit argm̄ fallax Alexandri, quod malè à quibuſdam putat inſolubile in via Ariſt. ſi aīa non intelligit ſine imaginatione, non pōt eſſe ſine corpore, ut dī in præſenti. at 3. de anima tex. 39. non poteſt intelligere ſine phantaſmate: concluditur: ergo non eſt ſeparabilis. Hoc autem argm̄ nullū eſt, ut docebimus (Deo dante) 3. de Aīa. nam & eſſe poteſt intellectio aliqua ſine imaginatione: & q̄uis ſnitio utatur phātaſmate, tñ productis ſpeciebus intelligibilibus poſtea illas aſſeruat, & eis poteſt ſine phantaſmate uti. Sed de his poſtea.

Dubiū 1.

Dubium tertiū eſt. Vī. n. Ariſt. argumentati de oppoſitō antecedētis, ad oppoſitum conſequentis, qui modus argumentandi uitioſus eſt. Dicit. n. Si eſt operatio propria, anima eſt ſeparabilis, ſi non eſt propria, non eſt ſeparabilis: hoc eſt, ac ſi diceret, Si eſt homo, eſt animal, ſi non eſt homo, non eſt animal.

1. Sōla Paul. Venet.

Ad hoc uatia eſt Philoſophorū expoſitio. Paulus Venetus exiſtimat uitio impreſſorum, locū eſſe incorrectū: debet enim aliter legi, ut fiat ab oppoſito conſequentis ſic: Si eſt operatio propria animæ, ipſa eſt ſeparabilis, ſi non eſt ſeparabilis, non eſt propria operatio ipſi.

Reiicitur prima ſētia.

In hoc non eſt audiendus Paul. Venetus: nam literam iſtam receperunt omnes, antiquiſſimi etiam interpretes Græci Ariſt. & præterea habent optimum ſenſum, ut dicemus.

2. Sōla Themiſt. & Auer.

Aliter rūdet Themiſtius, & Auer. ꝙ in condōnalibus de contingenti, ualet ille modus arguendi. Vocant cōdōnales de cōtingenti, q̄ ſunt bonę cōſequentiæ cū cōtingenti, & nō aliter. v. g. ſi eſt aīal, cōtingit ut ſit hō: hæc eſt cōdōnalis contingentis, quæ eſt bona conſequentia: at niſi eſſet cōtingens, nō eſſet bona: dūt, ꝙ in his ualet, ut ſi eſt coloratū contingit eſſe albū, ſi non eſt coloratum, non contingit eſſe album. Ita dūt in prę ſenti eſſe modum arguendi ſimilem, nō Ariſt. loquitur per uerbum, Contingit.

Reiicitur ſententia Auer.

Mihi non arridet iſta expoſitio: quia uerbum, contingit, in præſentia accipit pro ineſſe: nec Ariſt. curat modo huiuſmodi conſequentias de contingenti: immo, ut Philop. dicit, contingens ſumitur hic pro neceſſario: nam uariè ſumitur aliquando, ut dicitur 1. Priorū.

3. ſētētia Aegi. &c.

Alia eſt expoſitio Ægid. Apollinar. & Caiet. Thien. ꝙ in terminis cōuertibilibus ualet ſimilis arguendi modus, ut notum eſt. Sunt autem huiuſmodi termini conuertibiles, habere propriam operationem, & eſſe ſeparabilem.

Reiicitur 3. ſēta.

Hæc expoſitio melior uī præcedentibus, adhuc tamen non omnino placet nam iam eſſet mala forma argumentationis, & ſolū eſſet bona ſecundum materiam: non autem credi debet, ꝙ in te iſta

iſta Ariſtoteles, tali modo arguendi materiali uteretur, præſertim cùm non conſtet illos eſſe terminos conuertibiles.

4. Sententia D. Tho. Philop. & ſeq. uerior.

Idcirco mihi placet expoſitio S. Tho. Philoponi, & Simplicij, ꝙ hic, nullus fiat argumentandi modus, ſed ſolùm ꝓponantur duo canones, ſeu duæ maximæ, quarum altera ſit: Si eſt propria operatio animæ, ipſa eſt ſeparabilis. Altera: Si nulla eſt propria, non eſt ſeparabilis, nulla tamen fit argumentatio, nec id opus eſt, ut patet.

Dubium 4.

Quartum dubium eſt, circa priorem maximam, quod mouent Græci, Simplic. & Philop. Oculus. n. habet operationem propriam, non tamen eſt ſeparabilis, à toto ut ſeparatus uideat: ſimiliter etiam lingua, & alia huiuſmodi.

Sol. dubij. ex Philo.

Ad hoc reſpondet Philoponus, ut. n. nos ſupra diximus, multipliciter dicitur proprium. Videre autem eſt proprium oculo, tertio modo ut diſtinguitur ab alijs partib. animalis, quib. uidere non ineſt, at non ut comparatur toti. Oculus ēt toti continuus, & ab eo pendens, habet uidere, propterea nō eſt ipſi principium ſic, ſed toti commune. At animę operatio propria dī, in quo totū, ſeu corpus non communicat: atque ob id ipſa ſeparabilis eſt a corpore, ſed non oculus à toto, nec à partibus alijs, ut faciunt, & ſuſtentant totum.

Dubium 5.

Quintum Dubium eſt circa ſecundā maximam. Nauta enim non habet operationes ſuæ artis, niſi in naui, & auriga in curru, ar ſeparari poſſunt ab his.

Solut. ex Simpl. & Philop.

Reſpondet Simplicius, & Philopo. ꝙ quamuis nauta ut nauta, non habeat operationem extra nauim, tamen ut homo eſt, habet opetationes proprias, quarum ratione poteſt ſeparari.

Nota.

Ex quo elicitur unum, quod ut forma ſit ſeparabilis, non opus eſt ut oēs ſuas operationes habeat proprias: ſat eſt, ꝙ ſit aliqua, quā extra corpus poſſit exercere, quamuis non reliquas. Vnde aīa rationalis ſeparata utitur intellectione, non ſenſu, non etiam alijs communibus, & ob illam talem ſeparabilis eſt.

Videntur autem, & animæ paſſiones.

Tex. XIIII.

Quod videatur eſſe communes oēs operationes.

VT modū definiendi paſſiones animæ det, & ut doceat, cuius artificis ſit eas conſiderare, reſpondet dubio propoſito quòd animæ uidentur communes. Loquitur autem dubitatiuè, quia non omnes prorſus communes ſunt, ſed ſenſitiuæ, & appetitiuæ, ac uegetatiuæ. Exempla autem appetitiuatū poſuit, ut declarabimus.

Probatur primo ſi. gno.

Dicit igitur, has eſſe communes aīæ cum corpore, quod duplici oſtendit ſigno. Alterum eſt, quia aliquos experimur, multis illatis iniurijs, non iraſci: alios uerò minima illata multū iraſci, quia ſanguis feruet circa cor, ut hoies cholerici facilè ob calorē iraſcunt, phlegmatici uerò ac melancholici difficilè. Cùm igitur ira nō ſit ſine corporis mutatione, vī eē paſſio cōis, ſimilr de aliis affectib. Ita oēs explicant ſignum hoc, ut ex diuerſorum hominum complexione ſummatur, & eſt bona expoſitio.

Altera eē poſitio.

Quamuis magis ad literā dici poſſit, quod ſit de uno hoie, qui aliquando ira ſcitur leui ex cauſa, aliquādo non, ēt ex graui, & hoc, quia aliqn feruet ſanguis, aliqn non: patet igitur eſſe paſſionem cōem. id autem experientia patet: nam quodam tpe homines facilius iraſcuntur, ut uere, quàm hyeme; & ſaturi, q̄ ieiuni, & potatores uini in ebrietate, ſecundùm etiam alias diſpoſitiones.

Probatur 2 Signo.

Alterum ſignum eſt, quia aliqui nulla oblata cā terroris ita timent, ac illi quibus terribilia oblata ſunt, quales sūt melancholici, quod non poſſet prouenire, niſi temperies corporis iuuaret ad huiuſmodi paſſiones: Sunt ergo communes cum corpore.

Nota. 2.

Nota, ꝙ temperies corporū ad hmōi paſſiones multum faciunt: quidam enim ad has, quidā ad illas ſunt pronio res, ut dī 2. de par. c. 2. & 4. Fecitq; Gal. librum de hoc inſcriptum, ꝙ mores animi tēperaturas corporum ſequantur.

Scias tñ, ꝙ hę paſſiones licet naturales ſint, nec naturalr poſſint eradicari,

Universidad de Deusto Biblioteca

nunquam inferunt uim rõni, nec cogũt libertatem, quãuis multùm alliciant de hoc tñ alibi dicemus. Aduerte uterius, φ hmõi cões affectiones & operationes sunt in triplici differentia. Quædã natu tales, quales sunt uegetatiuæ, ut nutritio & augmentatio. Quædam sensitiuę, quales sunt operationes oium sensuum exteriorum & interiorum, ut uisio, auditio, imaginatio, cogitato, memoratio. Et aliæ quædam appetitiuæ, quæ rursus diuiduntur. Quædã. n. sunt fm irascibilem, quæ tendit in bonum arduum, vel malum, ut ira, timor, audacia. Quędam fm concupiscibilẽ, quæ tendit in bonũ, uel malum, ut amor, odium, tristitia, desiderium, gaudium: oẽs hæ sunt operationes communes, de quibus in sequentibus latè tractandum est.

Nota. Cões affectus, & operationes animæ sunt in triplici differentia.

At Arist. non explicuit oẽs has, sed solùm eas, quæ sunt appetitiuæ. quia illæ propriæ passiones dñt, quia cùm alteratione sensibili fiunt. At uegetatiuæ operationes, actiones sunt: sensitiuæ uerò non sunt cum propria alteratione.

Et aduerte φ quinque exempla priora textus sunt pro irascibili: tria posteriora pro concupiscibili.

Si autem sic habet, manifestum.
Tex. XV.

Infert Arist. ex dictis passiones esse diffiniendas & materiam.

INfert illa duo, pp quæ determinaret aiæ passiones esse cões. Alterum est φ definiri debent per materiam. Et probat, quia sunt rões in materia, & a materia pendentes, ut irasci est passio existens in corpore, & sensibili materia, qa est cum sanguinis motione: debet ergo definiri per talem materiam.

Exemplũ in ira definitione.

Assignat aũt definitionem iræ quæ talis est, motus talis corporis, aut partis, aut potentiæ, ab hoc gña huius. In qua definitione ponitur mã, quæ notat per illa tria uerba, Huius corporis, Partis, Potẽtię: ut dẽ intelligi triplex mã, remota, s. aial, est motus aialis, et ꝓxima pars, scilicet est motus cordis: hæc. n. sunt subiecta: & mã simul cum uirtute alteratiua, s. est motus calidi. Materiam enim cum uirtute alteratiua, uocat potentiã fm Philoponum: aut secundũ pleroſq; Latinos, per potentiam intelligit irascibilis appetitum. Vno ergo ex his modis per materiã definitur. dicitur, Ab hoc, id est ab iniuria illata, in quo notatur efficiẽs, Gratia huius, scilicet propter uindictam, in quo exprimitur finis.

Tex. ex plicatio.

Alterum quod colligit est, Physici esse considerare de anima, aut de omni, aut de ea, quæ huiusmodi passionum materialium est principium: quod idẽ docuit 6. Metaph. tex. 3.

Infert secundum Arist. physici esse considerare ẽ aiã.

Aduertendum aũt, φ dicit, Nõ de oĩ: uel propter intelligentias, ut aliqui dñt quæ assistunt orbib. quamuis propriè non sint cęlorum aię. Vel propter rõnalem aiam quatenus est a corpore separata, ut alij dicunt: quia hæc põt separari a corpore, & per se subsistere. At de rõnali quãtum ad operationem illam, in qua nullo mõ cõicat corpori, ut diximus superiùs, uel ẽt fm illum ultimum gradum intellectiuũ, sicut aliqui dñt, ut uidimus, uel deniq;, quod uerius putamus, Aristoteles eo loco solũ in genere concludit ad Physicum spectare tractationem aiæ, quia hæc habet operationes in materia. Addit aũt, Non de oĩ, uel saltem de tali, ac si dicat sub cõditione, Si aliqua aia reperiretur, quæ non hñret operationes ullas in materia, & corpore, de illa agere non spectaret ad Physicum: at uerò an talis aliqua sit, uel non sit, nil determinat, sed postea tractaturus est cum de intellectiua disseret.

Differenter autem definiet, naturalis.
Tex. XVI.

Alter definiendi modus ꝑ formam.

CVm modũ definiendi Physicũ harũ passionũ posuisset, nunc ab alijs artificib. secernit, & ꝑcipuè a Dialectico, qui easdẽ passiones definit. Est igitur discrimen: φ Dialecticus definit per formam, ut ira definit esse appetitum uindictæ, appetitus aũt uindictæ est forma iræ, at physicus per materiam definit, ut ira est sanguinis motus circa cor.

Exemplũ in ira definitione.

At

Tertius definiendi modus per materiã, et formam simul.

At quia tales formæ in materia sunt fm se, fit, ut sit alia tertia definitio utrũque cõtinens, ut ira est appetitus uindictæ ex ebullitione sanguinis circa cor.

Alterum Exemplũ in definitione domus.

Est etiam aliud exemplum de domo, formalis definitio est, operimentum arcens pluuias, & uentos, materialis, est constructum ex lapidib. lignis, & reliquis, tertia est, ex utroq;, operimentum ex lapidib. lignis, & reliquis arcens uentos, pluuias, ac tempestates.

Et hoc est, quod litera dicit, φ definitio hæc domus, dicit formam in his, scilicet materia, lapide, calce, & alijs, propter ista, id est, ad arcendas tempestates, finis enim cum forma etiam computatur, ut dicit Philoponus.

Quæstio prima Aristotelis, quæ præstatior definitio & magis Physica. Solutio.

Constitutis his definitionibus, duas mouet quæstiones. altera est, quæ sit magis Physica definitio, quæ datur per formam, an quæ datur per materiam, an quæ ex utroque constat.

Ad hoc uult responsum esse, hanc ultimam esse magis physicam, ob rationem datam, quia est perfectius explicãs rem cum pendeat à materia, quam quidem Physicus considerat.

Qũ secunda utra magis Physica ꝑ formam, an ꝑ materiam.

Altera quæstio est, illarum duarum s. per materiam, & illius, quę est per formam, utra sit Physica. Et hoc est quod dicit. Illarum utraque, quæ, idest ex illis duabus prioribus, quæ est physica magis: Respondet in sequenti textu.

An non est aliquis, qui circa passiones.
Tex. XVII.

Sol. qõnis prima.

REspondet illam esse physicam quãuis Philoponus & Simplicius uelint ut respondeat nullius esse artificis, sed textus non id indicat, & in quæstione examinabitur, sed quòd est Physica, uniuersaliter loquendo.

Physicus solus considerat in uniuersũ passiones non separabiles, ut

Et ad huius manifestationẽ dicit, nõ esse artificem, qui considerat materiæ affectus oẽs non separabiles, & inquantũ non separabiles sunt, nisi physicus, q circa sensibile corpus in uniuersali uersatur, quod ostenditur inductione. Nam aliqui bene considerant passiones nõ separabiles à materia, & ut non separabiles, sed non oẽs, sed aliquot in particulari ut medicina corpus humanum.

non separabiles, non alij.

Et artes aliquæ mechanicæ, aliquas materiæ affectiones, ut ligni, uel ferri, vel alterius aliquas qualitates materiæ, & arti cõuenientes, at non uniuersaliter materiam oẽm sensibilem speculantur.

Alij Artifices, considerant quidẽ res, quæ non separantur re a materia, cõsiderant tñ, non ut in materia, sed abstrahẽdo, & remouendo, ut Mathematicus.

Alij considerant ea, quæ non sunt in materia, & hic est metaphysicus: relinq tur ergo uniuersaliter materia Phys. ob id definitio per materiã est magis physica. Hoc tñ in quæstione examinabitur.

Sed redeundum est unde sermo
Tex. XVIII.

Anima Passiones cões non separari a materia.

FActa ista digressiuncula circa dictam Physici ab alijs, regreditur ad id, φ dixerat tex. 15. Dicit, animi passiones. s. communes, esse, quæ a naturali & sensibili materia separari nequeunt, sicut timor, odium, & reliqua, & non sunt sicut linea, & mathematica res, quæ a sensibili materia abstrahuntur, licet in ea sint: materiales uerò passiones & in materia sensibili sunt, & in ea considerantur, & hic est finis Prologi.

AN DIALECTICVS DEFINIAT per formam. Quæstio VII.

Primũ argumentũ ad partẽ negatiuã.

QVæ in hac parte difficultatẽ faciunt, hæc sunt. Primò. Vel cõparatur Dialecticus suis intentionib. uel reb. ipsis, quib. intẽtiones applicantur: si fiat comparatio prior, profectò non per solã formam definit, sed ẽt per materiam. definit. n. propositionem per terminos, qui ipsius materia sunt: definit syllogismum per ꝓpositiones: & demonstrationem per præmissas, ex quib. cõstat, quæ definitiones sunt per materiam. Si uerò dicatur posterius, vr id esse non posse: quia Dialecticus ut talis est, non agit de rebus,

ergo non definit per formam.

2. Arg. Secundò, Dialecticus cũ modus prædicandi considerat, nõ definit, nisi per p̃dicata: at forma non prædicat de re: non.n.dicet, homo est anima: ergo nõ est dialectica definitio per formam.

3. Arg. Tertiò, Definitio dialectica dicit uana tex.11.ergo non est per formam. Nõ enim uana esset, immo melior, quàm Physica, quæ est per materiam, quia melior est forma, quàm materia.

4 Arg. Quartò, quia non essent dria dialecticæ definitionis, à mathematica, & metaphysica: hæ enim etiã p formam sunt.

Prima opinio ferè cõis. Circa hoc est ferè una cõis opin. quã tradit Albertus tract. 1. c. 7. & Iandu. q. 12. & Apollin. q. 9. & Caie. Thie. in p̃senti, & alij dũt formam capi dupliciter. Vno modo pro altera parte compositi distincta contra materiam, & talis dicitur forma partis. Altero modo sumitur pro prædicato substantiali rei, ut animal dicitur forma hominis. In quo autem differant hæ duæ formę, non omnes consentiunt, ut postea dicam.

Duplex forma. Dicunt igitur duo. Primũ, q̃ Dialecticus non definit per formam partis. Præterea, quia multa sunt, quæ non habent formam partis, ut accidentia, quæ simplicia sunt, quæ tũ dialecticus definit per formam, & propterea quòd talis definitio esset diminuta, cum rei substantia materiam includat.

Dicunt secundò, q̃ Dialecticus dicit definire per formam, quia definit per p̃dicata superiora, puta, genera & differentias, quæ sunt forma secũdo modo.

Nota cur definitio per genus & ẽiam dicatur Dialectica, & per formam. Notat tũ Iandunus, q̃ Dialecticus, ut talis est, adhuc non definit per genus & dr̃iam; quia ipsius non est considerare res: sed talis definitio attribuitur dialectico, & nescit ipse causam, quare tribuantur dialectico. enumerat tñias quorundam, quæ illi nõ placent, & meritò.

At Albertus vr̃ huius causam reddere, quia non fiũt tales definitiones, nisi quatenus partes sumũtur sub uniuersali intentione logica generis, & dr̃iæ: ac ob id formalis definitio dr̃, quia intentio est, ut forma, s. esse genus, differentiam. Hæc sunt quæ ex philosophis habemus in hac difficultate.

Primum fundũ. Circa cuius explicationem sit primũ fundm, uãm ut ad præsens spectat, esse triplicem. Quædã est ex qua, puta subiectũ, ex quo aliud fit: ita, ut sit pars ipsius rei factæ: talis est materia prima respectu substantiarũ cõpositarũ, & huic opponit, forma q̃ est altera pars cõpositi. Altera mã est in qua, q̃ non est quidem rei pars, sed subiectũ; sicut substãtia cõposita respectu accidentis, & materia prima respectu formæ. Tertia est mã prædicationis, & talis est inferius respectu superiorum, ut singularia respectu specierũ, & spẽs respectu superiorum.

Triplex ẽ materia, ex qua et in qua & p̃dicationis.

Differimẽ inter materiã subſtãtia & accidẽtis Differt autem inter substantias, & accidentia: q̃ substantiæ pfectæ sensibiles habent quidẽ mãm ex qua, & mãm p̃dicationis. si in uniuersali sumuntẽ, non tñ mãm, in qua. At accidentia habent materiam, in qua, s. subiectum, non tamẽ, ex qua, quia simplices formæ sunt: habent etiam materiam prædicationis, cum prædicamentum componant.

2. Funda. Genera et p̃dicata essẽtialia in substã tijs sensibilibus nõ solũ dũt formam, sed materiam. Sit ẽm fundm notandum. genera & prædicata essentialia in substantiis sensibilibus non solam formam dicunt, sed etiam materiam ex qua. v.g. animal nõ solam animam dicit, sed simul corpus, ac totam rei substantiam: similiter rũtionale, & unumquodque horum.

Sed statim dubitabis, Si ergo ista oĩa prædicata totam rei substantiam claudunt, ut quid de una multa prædicant?

Obiectio. Solutio. Rideo, q̃ forma rei, licẽt una sit in rebus singulis, tñ multiplex est in uirtute, & exercet ea, quæ multæ facerent. v.g. una est in hoĩe anima, at per q̃ materiã recipit esse corpus, ac si esset forma corporis, & esse uiuentis, ac si esset forma uiuentis: & esse aãlis, & esse hois, idẽ sit in aliis, si diuersæ formæ essent utiq; à singulis singula sumerentur p̃dicata. Modò etiã, licẽt una sit, sumunt illa, ad notandũ ipsius multiplicitatem in ualore, & uirtute, ut peneret, & p̃cipiatur materia cuiuscunque rei.

Et sicut forma est multiplex uirtute, ita in mã sunt dispositiones uariẽ ĩ uirtute & re, quæ deseruiunt, p uarijs uirtutibus formæ: unde in ea sunt dispositiones corporis uiuẽtis & aliorũ; qu od est notandum. Ex quo habes, q̃ oĩa prædicata dicunt totã naturam, s. mãm & formam, & singula ẽt p̃dicata, tũ præcipuè formã: ab ea.n. denoiatio sumit; ut albũ dicit corpus, & albedinem, sed hãc præcipuè. Sumitur etiã distinctio ex ipsius formæ multiplicitate uirtuali, de hoc tũ copiosius diximus in Logica.

Nota. Nõ sunt pluresalia in cõposito pro singulis p̃dicatis essẽtialibus. Hinc colligo duo contra Iãdunum. Alterum, q̃ ista prædicata non solũ dũt formam rei, ut ipse putat. Et in hoc differt Iandunus ab Alberto, qui tenet, q̃ dicunt totam rem. Alterũ, q̃ non differunt nisi ratione: ipse.n. existimat, q̃ realiter differant, quia putat esse diuersas formas realiter distinctas, à quibus unũ quodq; sumitur: hoc tamen alibi impugnabitur. Hoc ergo est de substantijs.

De p̃dicatis essẽtialibus accidentũ, an in eludant materiã, & quo. Nota. At in accidentib⁹ aliud est. Cũ.n. sint simplices formę ipsorum genera, & p̃dicata solã formã dũt, nullo mõ mãm q̃uis forsan dicant intrinsecè ordinem ad subiectũ: sed hoc posterius examinabit. Sat est, q̃ nõ includũt mãm sicut substãtiæ: tunc aũt eorum diuersitas sumit ex multiplicitate uirtuali uni⁹ accidentis.

In omnibus autem aduertendũ est, q̃ non sola multiplicitas sufficit ad genera, & differentias, nisi sit per modum compositionis, ut unum determinet alterum, ut alibi diximus.

1. Concl. His suppositis, sit prima cõclusio. Logicus definiens per genus & differentias, definit per formam; sed non definit per genus & differentias res ipsas in quantum Logicus, sed ut simul sumit cum habitibus aliarum scientiarum.

Distinctio q̃dã inter Logicũ, et dialecticũ ex qua explicat conclusio. Hæc oĩa declaro. Aduertendum igit gratia claritatis, hic distinguo inter Logicũ, & Dialecticũ. Voco Dialecticum topicum, qui circa quãcumq; rem probabiliter disputat. Logicũ uoco in præsenti, qui methodum vr̃em docet scien di, qui dr̃ docens, & simul etiam utitur methodo, per alios habitus scientiæ, ut cũ habitu physico definit, & differit de physicis, similiter per metaphysicum & per mathematicũ, de aliis rebus, qui dr̃ Logicus utens: talis logicus est qui definit per genus & differentiã, non ille alius, qui nullam rem uersat, sed solũ methodum rei cognoscendæ, & hoc est quod dicit conclusio.

Dubium cur dicantur Logica definitiones. Solutio. Sed dices; cum ille Logicus sit simul cum habitu alterius scientiæ, quare definitio illi tribuitur, & non potius illi scientiæ, puta physicæ, uel alteri?

Dico, quia est cõis mod⁹ definiendi i oĩbus; non solùm enim res physicę, sed mathematicæ, ac metaphysicę definiuntur genere ac differentia: cumq; modus sit cõis, ideo tales definitiones tribuuntur Logico, ac Logicæ nominantur.

Cur hæ dicãtur definitiones p formã. 1. 2. Dicuntur etiam hmõi definitiones ẽm formam, propter duo. Primò: quia genera, ac differentiæ quamuis totam materiam dicant, præcipuè tũ formam explicant, ac ab ea sumuntur, ut diximus in fundamento Secundo, q̃a sunt prædicata; & talia dicuntur forma respectu eorum, de quibus prædicantur.

2. Concl. Secunda conclusio Dialectica definitio dr̃ etiã ẽm formã, sed alia de causa. Voco hic dialecticam definitionem eã, quæ ab accidentibus sumitur. Dialectici.n. probabile considerãtes, sæpe p accidentia, ac sensibus nota describunt; & hmõi dũr secundum formã, quia accidentia dũr formæ respectu subiectorũ, de qua definitione diximus tex. 11.

3. Concl. Tertia conclusio. Logicus suas intentiones per materiã etiam definit. Hoc notum est ex argumento primò; habet enim suas formas, ac materias Logicus, per quas propria subiecta definit.

Hæ tres concl. esse veras, sed nõ ad mẽtẽ Arist. Hæ tres conclusiones ueræ sunt, nec in ipsis dissentio à cõi doctrina prædictorum Philosophorum: existimo tñ, non esse ad mentem Arist. in præsenti. Nam, ut patet ex ipso tex. 16. solũ loquit de definitionibus physicarũ passionum, & non absolutè de oĩbus definitionibus; quod bñ notauit Paulus Venetus.

Nota. Differimẽ inter definitiones substãtiæ & passionum. Est autem aduertendum, q̃ passiones physicę dicunt quidem mãm, sed non sicut ipsæ substantiæ. Hæ.n. includunt mãm ex qua, & tanquam sui partem:

Universidad de Deusto Biblioteca

tem. Vnde fit, ut nullo mó definiri possint, nisi claudat mã in definitione: alitet non esset definire talem substantiã.

At passiones physicæ, licèt per se, & fm se in mã sint, tñ est materia in qua, & ut subiectum, nec est ipsarum pars cõstitutiua: vñ fit, ut possint definiri absq; eo, q exprimat mã, licèt sit aliquis ordo ad mãm semp, sicut põt definiri albedo absq; eo, q sumat expresè proprium ipsius subiectũ. Tales definitiones dñr formales, quia formarum fm se sunt, & sunt non exactæ definitiones, cum non exprimant rem perfectè, sicut exprimitur cum sumitur materia ipsa.

Quæ sit mẽt Arist. cũ ait formales definitiones esse dialecticas.

Illas igit uocat Arist. dialecticas definitiones, quia talis cognitio tribuitur Dialectico, quia est rei physicæ nõ consideratę modo physico. Vnde sicut probabile, quia nullius est scientiæ, dat Dialectico; ita res propria alicuius scientiæ non considerato modo illius scientiæ, sed communi, datur etiam Dialectico.

Nõ Quæstiõ definitiones formales nũ esse dialecticas.

Ex quo attende, q non est dialectica definitio, quæ dat per formam, sed quæ datur per formam rei fm se pendentis à mã. Vnde Mathematicus ét definit formas, & Metaphysicus: non tñ tales dñr definitiones dialecticæ, quia illæ ex se non dicunt mãm. At illæ dialecticæ sunt quæ sunt rerum fm se à materia pẽdentium, & quæ ut tales deberent considerari: & per mãm non dantur proximam, ac propriam, sed sine materia, uel per materiã cõem, alienam ab illa scientia, ut si diceret, risibilis est potentia ad ridendum. Vel sic, est aptitudo substantiæ ad ridendum. Hãc autem doctrinã, & expositionem multum obserua.

4. Cõclusio iuxta mentem Arist. quæ ex dictis sequitur. Ad 1.

Ex quibus sumitur conclusio. Dialecticus dr definire per formam: quia accidentia secundũ se à materia tali pendentia, non per eam, definit.

Ad argumenta solutio patet. Ad primum dico, q non est sermo de intẽtionibus, sed de rebus, quæ Logico tribuũtur propter id, q diximus in prima conclusione, & propter id, quod notauimus circa tertiam.

Ad 2.

Ad secundum patet solutio. Nam si loquamur de definitione iuxta primã conclusionem, illa prædicatur, cum dicant genera, & differentiam totam rei: si uerò loquamur de animæ passionib⁹, illæ definitiones formales prędicantur, quia subiectum non est pars passionis, & ita dicitur, ira est appetitus uindictę, quæ definitio formalis est.

Ad 3.

Ad tertium iã diximus tex. 11. quare definitio dialectica dicat uana. Dico ét modo, q licèt sit per formam, uana dici põt: quia talem formã non perfectè exprimit, quia fm se à materia pendet.

Ad 4.

Ad quartum solutio patet ex dictis in conclusione tertia: aliter. n. dr Mathematicus, & Metaphysicus definire per formã, aliter Dialecticus. Illi enim definiunt formas secundũ se à materia inde pendentes: at Dialecticus formas materiales, ac pendentes à mã sine propria materia tali definit. Est autem obseruatione digna hui⁹ difficultatis resolc.

AN PHYSICVS DEFINIAT per materiam. Quæst. VIII.

ARISTOTELES hoc docuit intercesse inter Physicum, & Dialecticum, q hic per formã solam, ille per solam materiam, uel per materiam, & formam simul, definiret. At uidetur, quòd fieri non possit, ut p solam materiam definiatur. Primò ex Aristo. 7. Metaph. tex. 34. ubi prohibet definitionem dare per solam materiã. Et confirmo: quia definitio explicare debet totam rei naturam: at sola materia nullius est naturæ: ergo definitio non est per solam materiam.

Primum argũ ad partẽ negatiuam.

2. Arg.

Præterea secundò. Illa definitio, quæ ab Arist. datur per materiam, uidetur habere formam: dicit enim sanguinis ebullitionem circa cor esse irã: at ebullitio forma quædã uidetur: non est igitur materialis talis definitio.

3. Arg.

Præterea tertiò. Definitio danda est per notiora, at materia, ut notum est, ignota est ualde: non ergo per materiã solam definiri contingit.

4. Arg.

Præterea quartò, si considerent definitiones

nitiones physicæ, non vñr esse per materiam. Patet in definitione naturæ, tẽporis, motus, materiæ, causarum, & aliorũ, quæ nõ definiuntur per materiam.

Nota, in quo sensu ab Aristo. & in quo ab eius interpretib. q̃stio tradatur. Rẽsponsio ad q̃stionem.

Hic aduertendũ, q si solus Arist. sẽ suis esset discutiẽdus, facile esset respõdere. Non. n. Arist. dicit, q semper Physicus definit p materiã sensibilẽ, de hac. n. est sermo, sed q has animi passiones definit p materiã sẽsibilẽ, quæ est subiectũ aliquod sensibile: at expositores assumunt in uniuersum, Physicum p sensibilẽ materiam definire, at quo id modo intelligatur, id est à nobis exponendum.

Tria Physicus definit.

Sunt. n. tria, quæ Physicus definit, & nõ omnia uno modo, hæc sunt subiecta & substantiæ compositæ, scilicet, elemẽtum, mixtum uiuens, & species horũ, similiter horum esse, ac principia, similiter etiam eorundem passiones.

Quadrupliciter Philosophus definit p materiã sensibilem.

Quadrupliciter autem definit per materiam sensibilem. Primò per materiam

1. partis, ex qua, & hæc est materia prima, dispositionibus induta, hoc modo definit cõpositas substantias, ut si hominẽ per talem animam, ac corpus difiniret, aut uiuens, aut aliquid aliud.

2. Secundò, definit per materiã in qua, scilicet per subiectũ ipsius definiti proprii, & sic definit passiones, ac proprietates, ac aliquas formas substantiales, ut animam per corpus organicum.

3. Tertiò definit p materiã sẽsibilẽ; quia definit per aliquod p̃dicatũ, qd talẽ materiã includit implicitè, ut cùm definit per genus, & differẽtiã, ut hõ est aial rõnale: animal. n. & rationale sensibilem claudũt materiam, dicunt. n. substantias mutabiles, & cum ordine ad sensibilia, quo pręcipuæ substantię definiuntur.

4. Quarto definit per materiã sensibilẽ, cum definit p motũ, vel aliqué sensibilem effectum, & sic principia definit.

His ergo modis Physicus definit uarijs, in quibus semper dicitur per sensibilem materiam definire, quia definit per aliquid, qd ad sensum ordinem hẽt, & ad mutationẽ, siue hoc, siue illo mõ, vt diximus, & hic est mod⁹ Physico necessarius definiendi, vt physicus est.

Physicus non definit p solã materiã

Aduerte præterea secundò, q Physicus non definit per solam materiam, ita vt nihil nisi materia in definitione sit, quã uis sit materia proxima, quod benè docent Philoponus, Simplic. & S. Thomas, sed sumit aliquid cum materia: & hoc probat textus allegatus in argumẽto primo, similiter etiã ipsum argumẽtũ. Et est alia ét rõ, quia materia sola nõ potest enũciari definitione. Nõ. n. dices, Domus est ligna, lapides, & reliqua, quod si in obliquo dicas, iam aliquid cũ materia sumes, scilicet est compositum ex lignis, lapidibus, & reliquis.

Obiectio. Solutio.

Dices: Ergo modò dicẽt definitio materialis. Respõdeo dici materialem, quia magis materiã explicat, licèt formã cõtineat in cõfuso, sicut formalis, quæ formã explicat, parùm autem materiam, quæ verò ex utraq; est⁹, utrũq; explicat in particulari, quod patet ex definitone domus, quam per materiam, & formã dedit Arist. in textu: Domus est cõpositum defendens à pluuijs, & tempestatibus ex lapidibus, & reliquis.

Reiicitur sententia Philop. & Simplic.

Nec mihi in hoc placet sñia Philoponi, & Simpl. qui dicũt diffinitionẽ materialẽ dici hoc loco eẽ eã, q est p solã materiã, & hãc nullius eẽ Artificis, sed oppositũ ex Arist. colligit, vt expositũ est. Argumentorum ex his solutio patet.

Ad primum.

Ad primum dico, verũ esse, quòd per solam materiam definire nõ contingit; hoc tamen non impedit, quo minus sit definitio materialis, vt dictum est.

Ad secundum.

Ad secundũ respondet Philoponus, q ebullitio est quidem forma aliqua respectu sãguinis, sed est materia respectu formę iræ, scilicet appetitus uindictæ.

Ad tertium.

Ad tertium dico, quòd notitia distincta, notior est materia sẽsibilis, quã cõpositum, est. n. materia principium. Notandum autem, q Physicus non solùm definit per materias secundas, vt credidit Caiet. Thien. sed etiam per primam, vt dicit benè Apollina. q. 9. nã materia prima est generationis subiectum, per quod talis mutatio definiri posset.

Nota.

Ad quartum.

Ad quartum solutio patet. Illæ. n. omnes definitiones sunt per materiã, quã-

uis

uis nõ uno modo, vt diximus in primo fundamento. Atque hæc de proœmio.

Caput secundum.

Intendentes autem de anima.
Tex. XIX.

Quod primò sint ponenda Antiquorum sñia, & cur.

ANtequam animę substantiam uerã ostendat, Antiquorum sententias ponit ob duas causas, quarum prior est, ut si quid ueri dixerũt, recipiamus, ac ꝙ ipsum ad alia iuuemur. Posterior est, q̃ falsa dixerunt, caueamus, ac uitemus: hoc est igitur ꝙ in hoc textu proponit.

Tex. expositio.

Dicit enim, quòd cùm intendamus de anima tractare, necesse est prius dubitare, ac disputare de his, quibus abundare debemus, idest, quæ perfectè scire uolumus. Disputatio autem fiet, si pertranseamus, & attingamus breuiter, quę maiores de anima dixerunt, sic autè per has discurrere debemus, ut uera recipiamus, falsa reijciamus.

Method' ad indagandã animæ scie tiam.

Statuit autem unũ commune fundamentum, in quo ostẽdit methodum indagandi animam, quæ est per motũ, & cognitionem. Hæ enim sunt passiones, per quas animam omnes inuestigabãt, & hoc ob id, quia animata ab inanimatis maximè his duobus differre uidentur quo ostendit animæ passiones esse.

Dubium primum.

Dubitabis fortasse. Animatum differt ab inanimato substantialiter, non ergo per motum, & cognitionem, quæ accidentia sunt.

Solutio.

Respondet bene S. Tho. quòd animatum, & inanimatum differunt essentialiter, & etiam accidentaliter, at quia essentialis differentia est occulta, primò sumimus differentiam accidentalem, & per hanc inuestigamus substantialẽ, & sic per motum, & cognitionem, quibus animata ab inanimatis differũt accidentaliter cognoscimus animam, per quam differunt essentialiter. de hoc tamen diximus in q. 1.

Dubiũ 2.

Dubitabis iterum, quia non uidetur motus inesse solùm animatis, nam elementa, & mixta inanimata localiter mouentur.

Solutio.

Respondet Simplicius, quòd non hic motus quicunq; sumitur; sed qui est ab intrinseco, quo se aliquid mouet, & a se ipso mouetur, talis autem non nisi animatis inest.

Dubiũ 3.

Dubitabis fortè iterum, nam cognitio non inest omnibus animatis, non enim plantis.

Solutio.

Respondet Themistius, quòd hi Philosophi non de alia anima differebãt, nisi de animalium anima, imò forsan de humana, ut superius dixit Arist. tex. 7. forsan etiam, quia plantas putabãt habere sensum, vt dicitur libro de plantis.

Nota.

Aduertendum etiam, quòd per cognitionẽ, maximè tactionẽ, intelligamus, quia omnibus animalibus inest tactus, non autem alij sensus, quamuis melius sit, ut quãcunque cognitionem sumat indifferenter, siue hanc, siue illam, siue sensus, siue Intellectus.

Dicunt enim quidam & maxime.
Tex. XX.

SEntentias Philosophorum in uarias sortes separat. Quidam enim p motum, quidã per cognitionem, quidã per utrumque substantiam animæ indagantes diuersa de ipsa protulerunt.

Quòd diuersa fuerint Philosophorũ uia indagandi animã, atq; adeò diuersè differunt.

Primò enarrat eos, qui per motum indagabant. Hi omnes unico principio nitebãtur, nihil mouere localiter, qđ non moueatur, omne quod mouet moueri, cumq; aiam maximè fontem motus attribuerẽtur, ipsam moueri maximè dicebant; at hinc quisq; quærebat, quod maximè mouetur, talemq; ponebãt aiam.

Qui p motũ indagabant, & quod eorũ principiũ.

Fuit igitur prima sententia Democriti, similiter Leucippi, qui dicebãt, aiam esse ignem, ac calorem quendam Isti n. ponebant atomos esse rerum principia, quas dicebant esse uariarum, ac infinitarum figurarum, inter quas erant rotũda, & ex his esse ignem, & animam.

Primi Democritiẽ sententia, & Leucippi esse ignem animam, seu caloreꝫ quẽdam.

Et hoc propter duas causas. Prior est, quia rotũdum facillimè se cũ alio corpore penetrat, cùm careat angulis, qui transitum impedire solent, similiter rotũdum facillimè mouetur, ut patet. At

Rones Democriti.

hæc

hæc duo maximè animæ insunt, quæ secum corpora penetrant, ac maximè principium est motus.

Explicat, atomos hosce per ramenta, & corpuscula, quę ad solis radios per fenestras immissos apparere solent: dicebat, ꝙ atomorum omniseminarium, id est, concursum esse principia naturaliũ rerum, quæ omnia ex ipsis constant.

Dubiũ. 1.

Dubitabis, Nunquid Democri. illa ramenta apparentia in radiis Solis, senserit esse atomos, ac rerum principia?

Solutio.

Albertus ita credidit: Simplic. tũ Philoponus, & S. Tho. dicunt Arist. nõ eiscere illum posuisse illa ut principia, sed est exemplũ solũ: nã Democritus dicebat esse atomos paruos, diuersarũ figurarum & mouentes, ac per totum sparsos, quæ omnia vnc illis ramẽtis inesse, sed non sunt illa principia. Et hoc mihi vr, ac id etiam indicat textus: illa enim sententia alterius est, ut dicetur tex. 22.

Cãfutatio figuł Democr.

Decipit autem, non enim est necessaria inspiratio, nisi ob cordis calidissimi refrigerationem; Vnde non omnia animalia respirant, nisi quæ sanguinem habent, qui cor calefacit vehementer.

Dubiũ cõtra Dem. & solutio pro ipso.

Dubitat Philoponus, quia in inspiratione non solùm atomi rotundi uidentur recipi, sed aliarum figurarum.

Rñdet, id ita debere esse, qa in egressu ẽt recedũt atomi nõ rotũdi, tñ plures sunt rotundi, qui egrediuntur & recipiunt, ppter ipsarũ maximã agilitatem.

Dubiũ 2.

Dubitabis iterum, an Democritus posuerit atomos esse animam, uel ex his esse animam.

Solutio.

Simplicius, & Themistius dicũt illos esse animam, at Philoponus & pleriq; Latinorum animam esse ex his. Sed parum refert hoc: quia nihil aliud est dicere, quã an aia sint singuli atomi p se, vel multi simul, crediderim tñ sensisse multos simul esse animam, aliter diceret infinitas esse animas in uno, quod est fatui, nec id admitteret Democrit⁹, ex atomis igitur congregatis anima est secundum Democritũ, & Leucippum.

Vnde & viuendi terminum.
Tex. XXI.

QVodam signo suam sñiam confirmabat Democr. seu potius cuiusdã effectus reddebat rõnem. Nã respiratio inest animalibus ita, ut ipsa cessante, cesset uita, ipsa perseuerante, perseueret uita. Huius causam dicebat hãc Democritus, nam à continente medio cõprimuntur ipsa animalia, & coguntur emouere atomos, qui sunt anima, at ipsum animal per inspirationem recuperat atomos, qui iterum indigentes prohibent etiam, ne aliæ omnes egrediãtur. Tamdiu autem durat uita, quamdiu potest animal recuperare atomos. Vnde signũ est atomos esse animam. aliter enim inspiratio non uidetur necessaria.

Secunda sñia eorũ, qui p motũ aiam indagabãt. Quorũdã Pythagam. mã esse ramenta quædam corporũ.

SEcundam ponit sñiam eorum, qui per motum animæ substãtiam indagabant, & hæc est quorundam Pythagoræorum. Hi enim uidentur idem dicere cum Democrito, ponunt etiam animã esse illa ramenta, quæ apparent in radijs Solis, tamen licet uideantur idem dicere, non idem dicunt prorsus. Nam Democritus non posuit illa ramenta atomos, sed atomos illis dixit similes, at isti illa eadem posuerunt.

3 Sententia Archelai aiam esse nõ illa ramenta, sed illorũ prin cipium.

Tertia sñia est aliorum inter quos S. Tho. numerat Archelaum magistrũ Socratis. Isti dicebant, non illa ramenta esse animam, sed principium, quod inest illis, ratione cuius mouentur. Isti duo mouebantur hoc: quia atomi huiusmodi sunt quædam maximè motiua, & mobilia, cum nullo uento existẽte, sed aere tranquillo moueantur talia ramenta: anima autem debet esse maximè mobilis, cum maximè moueat.

4 Sententia Plat. Animam esse subsiãtiam seipsam mouentem.

Quarta sñia citatur, quæ est Platonis, hic enim ob idem principium dixit, aiam esse substantiam se ipsam mouentem. Conuenit cum alijs in hoc, ꝙ animam seipsam mouere, ac maximè mobilem debere esse dixit; at differt, ꝙ nõ ex

atomos, nec ramẽtis esse dixit, sed substantiã aliam quandã, ut post dicemus.

Nota, ex quæ causa ramenta fiant.

Circa hæc ramenta aduerte cum Alberto in præsenti, ꝙ sunt partes crassiores, & terrestriores uaporum resolutorum. Nam & ex his uapores habent inæquales partes quasdam subtiliores, quæ uel citò resoluuntur in aerem, uel eleuantur sursum manentibus particulis terrestrioribus deorsum: & hæ sunt atomi apparentes in radiis.

Ex qua cã mouẽantur. 1. 2.

Dices: quæ est causa motus? Rũdeo, ꝙ est semper agitatio aeris uel minima, & aer suo motu eleuat hos atomos: ipsi aũt sua grauitate descendere conantur, iterumq; eleuantur. Dico ẽt cũ Alberto, ꝙ radius suo calore illos attrahit, q sua grauitate descendunt, ac vi caloris iterum ascendunt, & aliquando velocius quam descenderint propter multum calorem, & sic fit iste motus.

Ex qua cã apparẽt extremitates umbræ tremere.

Huius doctrinæ meminit Arist. sect. proble. 11. q. 12. Quærit, quare extremitates umbræ tremant: non.n. põt id tribui motui Solis, quia tunc umbra non moueret, nisi uno motu uel contractionis, uel dilatationis, at tremete motus cõtinet contrarios. Rũdet, id esse, quia ab extremitate umbræ ad radium ascendunt, & descendunt ista ramenta, quæ faciunt apparere motus contrarios in umbra, sicut quod uidetur post flammam huc illuc motam, tremere uidet.

Similiter autem & Anaxagoras. Tex. XXIII.

3 Anaxagoras

Differimẽ huius à Democrito, q sensum, & intellectum idem esse putabat. Ratio Democriti. 1.

Ascribenda est sententia ista cũ sniã Platonis: ponebat enim Anaxagoras, & illi qui intellectum dixerunt mouisse chaos & mundum; ponebant, inquam, hi animam se mouere maximè.

Tamen isti à Democrito differebant. hic enim animam & intellectum dicebat esse idem: dicere autem intellectũ, & animam esse idem, apud Democritũ, est dicere sensum & intellectũ esse idẽ, & eandem esse potentiam sentiendi, & intelligendi: hoc enim Democritus.

Quòd probabat dupliciter. Primò: quia dicebat, obiectũ intellectus, quod est uerum, esse idem cũ obiecto sensus, quod est apparens, & sic affirmabat, q̃quid apparet, uerum esse, quam opinionem redarguit Arist. 4 Meta. Probabat secundò, ex dicto Homeri. Volens.n. dicere Hectorem iacere sensu priuatum, dixit, intellectu priuatũ, ac si idem esset: in quo tñ deceptus est. Vt enim notant Simpl. & alij, utiẽ aliqũ uocabulis latè: & sapere pro sentire largè sumpsit. 2.

No. secũdũ Arist. intellectũ esse aĩę potentiã, et nõ substãtiam. ab aĩa separatam.

Democritus ergo non ponit Intellectũ esse potentiã aĩæ circa veritatem, ut ueritas est, sed idem dicit esse cũ sensu.

Et notandum hic, ꝙ ẽm Arist. Intellectus, qui Græcè dicitur νοῦς, est potentia animæ inhærens ad ueritatem cognoscendum: & non quid separatum: quod etiam egregiè dicit 1. Ethic. c. 6. Vt, inquit, ineſt pupillæ uisus; ita animæ mens. est enim mens, seu Intellectus, potentia animæ, sicut uisus potentia oculi: non autem est quid separatũ, ut ille ignarus & impius Auerroes dicebat; ut postea discutiemus.

Anaxagoras autem minus explanat. Tex. XXIIII.

Explicat & reprehenditur ista Anaxagoræ.

NVnc quid Anaxagoras dicat circa animam, & intellectum, ostendit, dicitq; non clare loquutum fuisse, imò contraria uisus est potuisse, modo.n. dixit intellectum esse cãm boni, & mali, actus, s. virtutis & uitij, & sic vt dicere, non esse idem cum sensu colligitur: modo tñ dicit Intellectum inesse omnibus animalibus paruis, & magnis, nobilibus & ignobilibus, & in hoc uidetur facere idem Intellectum cum sensu.

Dubium circa expositionẽ tex.

Hoc tamen reprehendit Aristo. quia intellectus secundùm prudentiam, qualis est, qui benè uel malè operatur, non ineſt omnibus animalibus, immo nec omnibus hominibus.

Solutio. 1.

Dices, Quem uocant Intellectũ secũdum prudentiam? Simplicius, & reliq Græci, & Albertus intelligunt Intellectum ẽm prudentiam, ideſt, secundum actũ, & usum: hic autem ob id dicitur non

ineſſe hominibus oibus, quia non omnes usum habẽt Intellectus: pueri.n. Intellectu non utuntur.

S. Th. per intellectum prudentiæ, intelligit intellectum perfectum habitu prudentiæ, & hic non ineſt omnibus hominibus, quamuis enim insit potentia ipsã, non tamen ineſt habitus. Vtraque expositio est bona.

Nota. Intellectus est potentia data à natura secũdum Arist.

Vbi nota, ꝙ Intellectus est potentia animæ data à natura, & hanc singulis habent, & pueri, est enim animæ inhærens, & actus habitus longo post tempore uenit; ob id non dixit Arist. Intellectum non ineſse omnibus, sed, Intellectum ẽm prudentiã. Vnde cæci sunt, qui ex hoc loco colligunt Intellectum non esse à natura, nec omnibus ineſse, cum Arist. sumat intellectum secundũ prudentiam. Et est notandus locus Aristot. sect. 30. problematum. q. 4. ubi manifestè dicit quæ nos hic dicimus. Docet enim Intellectum esse à natura, sicut manum, & esse in omnibus; sed nõ usum Intellectus, nec habitus. Sed hæc omnia suis in locis examinabuntur.

Quicunque igitur ad ipsum moueri. Tex. XXV.

Philosophi, qui ꝙ cognitionem animã indagabant.

COncludit, oẽs, qui per motũ aĩam indagarunt, posuisse animam esse maximè suæ motiuam, ut ostensum est: statim se conuertit ad eos, qui animam per cognitionem indagarunt. Hi autem omnes sibi unum sumpserũt principium. Simile simili cognosci, ex quo collegerũt, cum anima cognoscat omnia, debere ex omnium constare principijs, quamuis fuerint diuersi. Nã qui ex uno principio oia facit, ipsam similiter animã ex uno dicit; qui ex pluribus, & ipsam ex pluribus.

1. Sẽt. Animam ex quatuor elemẽtis cõstare, concordia, & discordia.

Horum aũt refert duas opiniones. Prior est Empedoclis, ꝙ posuit quatuor elemẽta, & concordiã, ac discordiam esse rerum principia, & ita ex his sex cõponebat animam, quod colligit ex ipsius carminibus, quorũ sensus est; Terra cognoscimus terram, & aere aerem, concordia, concordiã; deniq; principiis existentibus in aĩa cognoscimus reliqua, quæ ex eisdem constant principiis, sicque simile cognoscitur simili.

Eodem autem modo, & Plato. Tex. XXVI.

2. Sententia Platonis. Aiam cõponi ex principijs quæ sunt idem & diuersũ.

POsterior sniã est Platonis, qui dixit, animam etiam cõponi ex elemẽtis, ut omnia cognosceret. Citat autem tria testimonia Platonis, quibus hoc dicit. Primum est in Timæo, ubi dicit, simile simili cognosci, & res constare ex principiis, & elementis. Vnde infertur, ꝙ anima ex eisdem rerum elementis constet, si simile cognosci debet simili. Hũc locum explicant benè Themist. Simpl. & Philoponus.

Per huiusmodi elementa Plato intelexit idem, & diuersum, ex quibus omnia dicebat constare, per idem intelligebat substantias immateriales prorsus, quas ob id dicebat ex eodem esse cõpositas, quia semper uniformiter, & inuariabiliter se habebat in suis substantiis, ex diuerso dicebat componi res materiales propter earum diuersibilitatẽ, & uariabilitatem.

Aliorũn sẽtiã Platonẽ, mediã inter formas cõno abstractas, & materiales.

Posuit autem animam rõnalẽ mediã substantiam inter formas omnino abstractas, & formas materiales, quia cũ sit per se, in materia tñ est, qua parte cũ Intelligentiis conuenit, dicebatur ipsas intelligere posse, qua parte cum materialibus, ipsas etiam intelligere ob id dicebat, ꝙ simile cognoscit simile, & quod constat ex eodem, & diuerso; eodem cognoscit eadem, i. Intelligentias; diuerso, diuersa, ideſt, materialia. Hæc est declaratio huius textus.

Ex eodẽ Plat. Animam cõponi ex principijs s. Idea unius, et prima longitudine, et prima altitudine.

Similiter autem, & in his, quæ de Philosophia.

ALterum testimoniũ est ex libro de Philosophia, seu Metaphysica, qui liber est ille, qui dicit de bono, ut dñt Simplic. & Phil. ubi dixit, aĩal componi ex Idea unius, & prima lõgitudine, ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trima altitudina.

prima altitudine, similiter reliqua oia ex eisdem componi, & sic animal cognoscet similia similibus.

Aduerte, q̃ anima dicit hic animal; nam secundùm Platonem, ut dicitur 8. Metaph. cap. 3. homo, & animal, non dicunt, nisi solam formam.

Explicatio fitus Plat. Pythag. qui formas substãtiales uocabãt decadas, siue denarios numeros.

Hoc testimonium declarat. Aduerte igitur primo ex Philopono, q̃ Plato, & Pythagoras numeris explicãt res ipsas, formas uerò substãtiales uocabãt decadas, siue denarios numeros. Vocabãt quidem formas numeros, ꝓpter duo. Primũ, quia sicut numeri continent, & cõprehẽdunt res numeratas, ita ét forma continet ac terminat materiã. Secũdò, sicut numeri habẽt ordinẽ inæqualitatis inter se, oẽsq; à simplici unitate descẽdũt, ita & formæ sunt inæqualis pfectionis inter se, habẽtq; principium ab uno simplicissimo, & summo Deo.

Non solũ autem formas uocabãt numeros, sed denarios, ad denotandum formarum perfectionẽ, sunt enim ipsę quę perficiunt compositum, sicut denarius perficit numeros, nam oẽs numeri uariantur usque ad denarium, ulterius tamen fit repetitio eorundem, & compositio cum denario, ut notum est.

Nota: Plato eã uolebat constare ex unitate, dualitate, trinitate, & quaternitate, & ꝙ hæc intelligebat.

Aduerte ulterius, q̃ denarius conficitur ex his, Vno, duob⁹, tribus, quatuor. Omnes hi sumpti, faciũt æqualiter denarium; ob idq̃ dicebat Plato, omnia constare ex unitate, dualitate, trinitate, quaternitate, oĩum primis. Vocabat unitatem ideam unius; quia non est numerus, sed numerorum principium.

Aduerte etiam, q̃ per lineam intelligit dualitatem; quia constat ex duobus terminis; per latitudinem primã trinitatem, quia prima figura superficialis est triangulus; per altitudinem primã quaternitatem, quia corpus pyramidale, quod fit ex prima figura superficiali, id est, triangulo, fit ex quatuor triangulis.

Concluditur sensus conclusionis Platonis.

Ex his patet sensus. Dicebat animam ex his constare, ut omnia, quæ ex eisdẽ constant, intelligat, quod est dicere; Anima constat ex omnium perfectionibus, ut omnia cognoscat,

Adhuc autem & aliter Intellectus.
Tex. XXVII.

Ité tertiũ ex Platone quadruplex rerum genus, & quadruplex animæ cognitio correspondens.

Tertiũ testimoniũ est, in quo Plato ẽt in ipsis aiæ operationibus constituebat similitudinẽ cũ ipsis rebus. Vbi aduerte, q̃ quatuor sunt genera rerũ cognoscibiliũ. Quædam sunt purè intelligibiles puta, q̃ sine discursu aliquo cognoscunt, quales res immateriales, & principia p se nota; & his rñdet cognitio in aia, quæ dr̃ Intellectus. Sunt res semp eodẽ modo se habẽtes, tñ ab alio pendent, & hæ dr̃ scibiles, quibus rñdet cognitio, quæ scientia dr̃, & est per discursum. Quædam sunt res inconstãtes ab alioq; pẽdentes, inconstantes, in quã, in ueritate uel falsitate, & his rñdet cognitio, quæ dr̃ opinio, & ipsæ dr̃ opinabiles, Quædam aliæ sunt sensibilia singularia, & horum est sensus.

Cognitiones aiæ ẽt ex numeris Plato cõstituebat ut intellectus esset unitas, scientia dualitas opinio trinitas, sẽsus quaternitas.

Plato has aiæ cognitiones dicebat esse ẽt ex numeris, ut per eos res ex numeris cõpositas cognosceret. Primò, Intellectum dicebat unitatẽ, quia, ut unitas est simplex, ita & cognitio illa immediata simplex est, & aliorũ principiũ. Sciẽtiã dicebat dualitatem: quia sicut dualitas ab unitate una in aliam procedit, ita scia ab uno medio in unam conclusionẽ determinatã procedit. Opinionẽ uocabat trinitatẽ; quia ficut trinitas ab una trinitate ĩ duas procedit, ita opinio ex uno medio infert conclusionẽ ꝓbabilem, quæ põt esse uera, potestq; esse falsa. Sensum dicebat quaternitatẽ, qa est corporeus, & circa corpora, quibus inest quaternitas, ut diximus, uel propter elementa quatuor, ex quibus omnia constant corpora. Iste est sensus.

Litera textus explicatio.

Literã attende. Dicit, ꝙ Intellectũ uocabat unũ, & sciam duo, quia ex uno ad unũ ꝓcedit: opinionẽ uerò uocabat numero plani & superficiei, i. trinitate; sẽsum verò numero solidi & corporis, i. quaternitate: quorũ reddit rõnem, quia res numeris constant, at res Intellectu, scia, opinione, sensu iudicant, ergo ista debent numeri esse tales, quales sunt rerũ formæ, quæ sunt prædictis quatuor.

Quo-

Quoniam autem motiuum uidebatur.
Tex. XXVIII.

Philosophi, q̃ animã indagabant ex motu pariter & cognitione.

Posuit opinionem eorum, qui per motum, & eorũ, qui per cognitionẽ, substantiã animæ indigabant, nunc ponit eorum, qui per utrumque, ac ponit sententiam, quam S. Th. dicit esse Platonis. Aegidius dixit esse Xenocratis. Hi enim dicebant, animam numerum seip sum mouentem, numerum quidem ratione cognitionis, quia constabat ex rerũ principijs, qui numeri sunt: se ipsum mouentem, quia est primum principiũ motus, & sic utrũque comprehendit.

Differunt autem de principijs.

Varia Philosophorũ opin. de rerum principijs.

QVia dixerat Philosophos animam ex principijs rerum composuisse, vt cognoscat omnia: vult modo ostendere, quòd non uno modo dixerũt oẽs, qui de principijs varia dixerunt: quam diuersitatẽ ostendit esse in duobus & in substantia, & in numero principiorũ. in substantia quidem, quia quidam posuerũt principia corporea: ut qui elemẽta vel atomos posuerunt, quidã corporea, vt qui numeros: quidam utraq; mi scuerũt corporea, & incorporea, vt Empedocles, qui posuit elementa & concordiam ac discordiam.

Dicit autem Aristot. quòd qui ponũt corporea, et qui incorporea magis inter se differunt, quàm differant ab ijs, qui utraque ponunt; nam illi in nullo conueniunt; at hi cum vtrisque. Qua enim parte ponunt corporea cum prioribus; qua parte incorporea cum posterioribus conueniunt.

Differunt autem in numero, quidam enim unũ, quidam plura principia rerum ponunt, ut constat ex antè dictis.

Consequeter autem ad hæc ad animam.
Tex. XXIX.

Qualis Philosophorũ diuersitas sit à rerũ principijs, talis fuit circa animæ substantiam.

DIuersitas, quæ est in rerum principijs iter Philosophos, est circa animæ substantiam, unusquisque enim, & non immerito credit animam, & quod maximè monet, esse ponendam inter principia; sed error fuit, quia non debuit poni inter principia naturalia.

Hinc est, ꝙ quisque traxit animam ad diuersa, prout variè de principijs sentiebat. Quidam n. posuerunt eã ignem, quia ignis est subtilissimum corpus, ac maximè mobile, & aliorum uidetur principium. Notandum autem, quod Arist. vult hic Philosophos reducere, ad hoc, q̃ etiam per cognitionem animã indagabant, quatenus ex rerum principijs animam conflabant, vt patebit in opinionibus per quas iterum discurrit.

Nota.

Democritus autem elegantius.
Tex. XXX.

Democr. præfertur Anaxag.

DEmocritũ laudat, quia distinctius reddidit rationẽ utriusque, id est, motus & cognitionis, quàm Anaxagoras. Democritus enim sensum, & intellectũ existimauit idem, dixitq; ex atomis rotundis animã esse: & quia atomi sunt principia rerum, potest cognoscere anima res: quia uerò sunt figuræ rotundæ, & subtiles, ac paruæ; ob id anima est maximè mobilis principiumq; motus.

Anaxagoras autem uidetur.
Tex. XXXI.

Anaxagoræ sententia esse intellectum simplicem & incompositum, &c.

POnit sententiam Anaxagoræ circa animam quantum ad motum, & cognitionem. Dicit, quòd hic uidetur distinguere inter intellectum & sensum, seu animam, & Intellectum simplicem facit, ac incompositum; at quamuis ipsum non componat, dicit tamen ipsi motum, & cognitionem ineſſe.

Aduerte, quòd Aristot. citat Philosophos circa ea, quæ de anima dixerunt in communi, quamuis non omnes locuti sint de anima eadem; nam Plato & Anaxagoras, vt dicetur inferiùs, tantùm de anima mundi loquebantur, quem esse animatum, ac quoddam animal crediderunt.

Videtur

Videtur autem, & Thales ex ijs.
Tex. XXXII.

Thaletis sententia, qui et animam esse putauit, q mouet.

CItat sniam Thaletis, qui fuit vnus ex septem sapientibus. hic et animā esse id quod maximè mouet, putauit. Quod aparet ex quodam ipsius dicto. dicebat enim, Magnetem, quia mouet ferrum, animā habere: videtur ergo animam existimasse motus esse principium. Nil aliud ex ipso habetur.

Diogenis sententia aerē esse animam.

Alia sententia est Diogenis, & aliorū qui aerem posuerūt rerum principium, ipsumque dicebant maxime subtilem, ob id facillime mobilem, ex hocque animam esse affirmant. Nam qua parte ex aere sunt omnia, anima potest illa intelligere, quia omnibus est similis, qua parte est subtilissimum corpus, erit anima maximè mobilis ac motiua.

Heraclitisnia vaporē quendā esse animam.

Vlteriùs est sententia Herachiti, hic posuit vaporem quendam esse animam, faciebatque omnia ex uapore: quia uapor erat subtile corpus, q uocat incorporeum, & etiam quia perpetuò mouet, ob idq; dicebat, omnes res esse in motu continuo, similiter etiam animā ipsam, & sic erat omnino eis similis, & vapore cognoscebatur vapor, & id quod mouetur eo, quod etiam mouetur. omnia enim putabat esse in motu, ac fluxu cōtinuo: quod etiam alij cum ipso dixerunt, ut dicitur 4. Metaph.

Similiter autem ex his Alcmeon opinari.

Alcmaonis sententia aiam esse immortalē, semperq; moueri.

PRosequitur enumerare sentētias: est autē Alcmæonis sententia similis. Dicebat enim animam esse immortalē, vt sit similis rebus immortalibus: & q ex immortalitate proueniebat q continuè, & semper moueretur: uel contra, ex eo q perpetuò moueretur, erat immortalis, in quo etiam assimilat immortalibus, quæ semper mouētur; vt Luna, Sol, Cœli. Denique hic posuit animam immortalem, semperque motam, vt esset simillis rebus perpetuis, easque posset intelligere.

Hipponis sniam animam esse ex aquæ substātia.

Altera est opinio Hipponis, qui ex substantia aquæ dicebat animam, quia cuncta humido cōsistere uidebat, & sic dixit semen, & sperma esse animā ipsam; reprehēdebatq; eos, q dicebant animā esse sanguinem, sanguis enim est post semen, anima autem debet esse primū, ob id est semen ipsum.

Reprehensio Hipponis.

Hanc opinionem dicit esse hominis onerosi, & tetri, quod dicit ut notat Simplicius, quia iste Hippo fuit impius, negauitque Deum esse, ac meritò etiam diceretur teter, ob hanc solam opinionem de anima.

Alij autem sanguinem, quemadmodum.

Critiæ sententia animam esse sanguinē.

ALia est sententia Critię, qui animā esse sanguiem dicebat, cuius ratio est, quia sentire, quod maximè est proprium Animæ, est positum in sanguine.

Oīa elemēta fuisse habuisse patronos, vt alij putārēt animā ignē, aerē, &c.

Concludit Arist. quòd omnia elementa habuerunt suos assertores. Quidam enim posuerunt animam ignem esse, quidam aerem, quidam aquam, nullus terram solam, nisi cum alijs iunctam, vt dixit Empedocles.

Definiunt autem omnes animam.
Tex. XXXIII.

Nota.
Oēs antiqui p tria aiam inquirebant, motū, cognitionē, & oēs ad sua rerū principia animā duc unt.

EPilogat sententias omnes, & circa modum inquirendi, & circa ipsas positiones. Omnes enim per tria inquirebant animæ substantiam, per motū, per cognitionem, per incorporeum, id est, per subtilitatē, quæ necessaria est ad motum. & vnusquisq; animā ad principium ducit, id est, esse motus principium, similiter & cognitionis, cumque cognitio fiat per simile, animam esse ex rerum principiis dicunt, præter vnum Anaxagoram: hic enim animam, & Intellectum incompositum dicit, ac simplicissimum, negauitque illud simile cognosci debere suo simili, quod alij omnes receperunt.

Qui-

Quicunque igitur vnam aliquam.
Tex. XXXIIII.

Oēs licèt cōuenirēt in modo ingrendi, tamen in re differebant.

QVamuis in modo conueniant omnes, tamen re differebant. Qui enim vnum principium ponebāt rerū, puta, ignem, aut aerem, aut aquam, talem animam ponebant: qui plura, etiā ex pluribus animam componi affirmabant, præter Anaxagoram, vt diximus, qui prorsus simplicem dixit Intellectum, & nihil habere commune cum rebus, id est, non esse ex principijs, & nō cognoscere simili; at modum: quo cognosceret, nec explicuit, nec ex ipsius dictis haberi potest.

Quicunque autem contrarietates.
Tex. XXXV.

Prosequit idem.

PRosequitur dicere, quòd sicut quisque sensit de principijs, ita etiam de anima: qui enim cōtraria posuit principia, ut Empedocles, ponens omnia elementa, etiam ex contrarijs componit animam. Et qui vnum ponit contrarium, vt ignem, aut aquam, idem dicit de anima.

Et non solum ita dicunt, sed nominibus id explicantibus exprimūt. Qui.n. animā ponit ignem & calidum, uocat viuere ζῆν, quasi feruere: nam verbum hoc ζέω, habet affinitatem cum ζέω, quod est ferueo. Qui dicunt animā esse aquam vel frigidum, uocāt animam ψυχὴν, quasi refrigerationem. Hę igitur sunt Antiquorum opiniones.

Caput tertium.

Considerandum autem primum.
Tex. XXXVI.

Incipit disputare Arist. contra singulas opinio-

SEntentijs Antiquorum propositis, nunc contra eas disputare aggreditur, incipitque ab his qui per motum animæ substantiam indagabant.

Tria autem ipsorum dicta reprehendit Primum, quia in animæ definitione ac substātia, motum ponebāt: quod falsum esse dicet, ut inferius ostendet.

nes animi quorū, ac primo contra eos, q p metū animā indagabāt tria eorū fundamenta reprobāt.
1.
2.
3.

Secundum, quia ipsam secundùm se moueri dicebant, quod non solùm falsum, sed etiam impossibile est.

Tertiò, ipsorum fundamentū falsum erat, ideſt, omne quod mouet, moueri: 8. enim physicorum probatum est, non omne mouens moueri, vt patet de primo motore mouente, non moto. Hoc autē tertiū non probat, quia iā illo loco ostēsū est: reliqua verò duo redarguit.

Dupliciter autem cum moueatur.
Tex. XXXVII.

Impugnatio secundi fundamēti antiquorum.

DIctum secundum impugnat, quòd animę insit secundum se motus, in cuius gratiā primo distinguit, dupliciter aliquid posse moueri: aut secundū seipsum, aut secūdam alterum. Id secundum alterum mouetur, quod mouetur ob id, quia est in eo, quod secundum se mouetur, id uerò secundum se mouetur, quòd per seipsum primo mouetur.

Duob. modis aliquid moueri potest secundum se, et secundum alterum.

V.g. nautæ existentes in naui mouentur dum ipsa mouetur, sed non eodem modo mouetur utrūque: nam nauis secundum se mouetur, nautæ verò secundùm aliud: q patet. Nam motus nautæ, qui illi secundùm se ineſt, est ambulatio, & motus pedum: at in naui, dum ipsius motu, non ambulat; quia potest sedens moueri: ergo tunc, cum mouetur motu nauis secundùm se mouetur. De his modis mouendi, latè dictum est in libro 5. Physicorum.

Dupliciter itaque dicto ipso moueri.
Tex. XXXVIII.

Quòd anima nō moueatur secundū se. Prima ratio.

SVpposita distinctione illius, q moueturdicit quæstionem esse de motu secundum se. An cum Animal moueatur, tunc anima secundum se motum participet. & moueatur. hoc enim affirmant isti Philosophi.

Probat multis argumentis, animam moueri nō posse secundūm se, quarum prima sic potest deduci. Omne q mouetur,

uel, aut alteratione, aut diminutione, aut augmentatione mouetur, aut horũ uno, aut pluribus: sed anima horum nullo secundũ se moueri potest, ergo anima moueri non potest. Consequentia est nota. Similiter maior, quia quatuor sunt motus nomine. Dico nomine: quia augumentatio, & diminutio unius generis sunt sicut alteratio, & sicut latio. Sed minor probatur, qa oẽ, quod sic mouetur, est in loco: at anima nõ est in loco, non ergo moueri potest. Maior est certa: quia oẽs illi quatuor motus sũt in loco. Consequentia etiã certa est, quia nisi anima esset in loco, nõ moueretur secũdũ se, & natura. Hæc est ratio prima.

Dub. 1. Sed dubitabis fortasse: Quomodo hi motus in loco dicuntur esse, non enim alteratio videtur esse in loco, cum sit secundum qualitatem.

Sol multiplex. Respõdet Simplicius, quòd alteratio dicitur fm locũ ratione subiecti, quia quod alteratũ est in loco. S. Th. respõdet alterationem esse secundũ locum, quia psupponit motũ localẽ: nã ante alterationem est approximatio mobilium. Aegidius dicit, alterationem esse secundum locũ: quia omne uerè alterabile, mobile etiam localiter est, saltẽ partes, intellige præter terram, quæ secundum se totam localiter non mouet. Dico igitur omnes respõsiones esse bonas, ac tribus modis uerum esse, alterationem esse secundùm locum: diximus de hoc libro 6. Physicor. textu 32.

Dub. 2. Dubitabis iterum: quia non videtur inconueniens esse, animam esse in loco apud Antiquos, qui eã esse corpus ponebãt, Aristoteles autem, ut benè notat S. Tho. has rationes facit ad hominem, & in doctrina ipsorum Antiquorum.

Sol. 2. Ad hoc respõdet S. Th. dupliciter: Primò, ꝙ non consistit argumentũ in hoc

Reijcitur. inconuenienti, ꝙ anima est in loco, sed deducitur per alia, quæ sequuntur. Hęc responsio non uidetur exacta: nam hoc argumentum est perfectum, distinctumq; ab alijs, quæ sequuntur.

Sol. 2. Aliter respondet iterum, quòd anima nõ potest esse in loco, quia oporteret signare partem aliquam corporis, in qua esset: quod non fecerunt Antiqui. Sed nec hoc valet, nam dicerent, totum corpus esse locum. Preterea, quia aliqui in corde, vel cerebro posuerunt.

Reijcitur. Ægidius respondet, quòd non est in loco per se, quia non existit per se. Sed hoc non ualet; quia corpus secundum hos, & sic per se erat.

Sol. 3. Simplicius dicit, quòd anima non est in loco, quia est indiuisibilis, & est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte. Adhuc hoc non satis facit. nam id nõ est verum in omni anima, & propterea id nihil est in opinione Antiquorum ponentium esse corpus.

Reijcitur. Dico igitur, quòd anima ob id nõ est in loco, quia est forma aiati corporis, at forma non est in loco, sed in materia. esse autem in materia, non est esse in loco, vt ostensum est 4. libro Physicorum. idcirco forma non habet per se locum, consequenter autem nec per se motum.

Sol. 5. ut-rior.

Si autem est substantia anima. Tex. XXXIX.

Quod non satis est, ſi dicant anima moueri ꝙ accident. EXcludit, quod dici poterat, animã non moueri nisi per accidẽs: reijcit hoc, quia si animæ secundum naturã, ac substantiam inest motus, cum sit de eius definitione non erit secundùm accidens, sed secundum se; quod si secundum se inest, erit in loco secundùm se, & non erit sicut albedo, & tricubitum: ista enim accidentia non mouentur secundum se, sed ratione subiecti, ob id non sunt secundum se in loco. Secus autem est de anima, quæ cum secundum se moueatur, ut isti dicunt secundum se erit in loco.

1. Ratio.

Amplius autem si natura mouetur. Tex. XL.

2. Ratio. ARgumentum secũdum facit. Si anima mouetur naturaliter, ergo pôt moueri violenter, & sic quiescere potest naturaliter, & uiolenter. Motus enim naturalis in quietem naturalem, & violen-

uiolentus in violentam terminatur, at animæ hæc inesse non possunt secundũ se, nõ ratione corporis. Non enim, quãuis fingere velimus, apparebit, quis sit motus uiolentus, & quæ uiolẽta quies; nam ut anima est, secundum appetitũ mouetur; naturalis est.

Dubium. Dubitatur hoc loco. aduertatur ratio ni Arist. quia non uidetur ualere, si naturaliter mouetur, quod possit uiolenter moueri: nam cœlo inest primum, non autem uiolentum.

Solutio. Respondeo, ꝙ argumentum procedit doctrina supposita, scilicet, ꝙ sit uel elementum, vel ex elemento, huic enim uterque inest motus.

Amplius autem si quidem sursum.

3. Ratio. RAtio tertia est ex suppositione ẽt. Si anima secundùm se mouetur; ergo uel sursum, & sic erit ignis; uel deorsum, & sic erit terra, uel ad media loca, & sic erit aer, vel aqua.

Obiectio. Dices hoc non esse incõueniens; quia ita dicebant Antiqui.

Solutio. Rñdeo cum Philop. ꝙ non solũ hoc cõcluditur, sed ꝙ ignis erit aia, & quęcumque aqua erit anima; quia anima non habet motum alium quàm elementi, quamuis hoc magis concludat cõtra eos, qui eam incorpoream posuerunt, dicentes esse numerum.

Præterea quoniam videtur monere. Tex. XLI.

4. Ratio. QVartam ponit rationem, quæ talis est. Si anima suo motu mouet corpus, videtur, ꝙ illo motu eodem moueatur quod mouet corpus; & quo mouetur corpus, econtrà etiam, anima moueatur: quod si ita est, cùm corpus moueatur secundùm locum, deferatq; unum locum, & iterum redeat ad ipsum, siue moueatur secundùm partem, siue secundùm totum, poterit etiã anima sic localiter moueri, poteritq; desere unũ corpus, aut partem, & iterum regredi: quod si ita est, animalia mortua poterunt resurgere: quod uidetur impossibile.

Nota. Notat Themistius, quod hæc ratio procedit apud eos qui animam dixerũt solum esse in corpore, sicut nauta in naui, uel aqua in uase, puta, ut in loco; nõ apud eos, qui dicunt esse in corpore certam dispositionem, secundùm quam est anima, ut in materia: hac autem remota, non redibit anima.

Dubium Prophyrij ex Themist. Dubitatur: quia non vẽ uerum, ꝙ anima mouens suo motu corpus, eodẽ motu moueatur: nam Sol circulariter motus, eleuat uapores motu recto: & trahentes nauim, non trahuntur. Hoc dubium est Porphyrij, ut citat Themistius.

Solutio. Respondet autem, ꝙ non debet intelligi eadem specie motus, sed de eodem genere; ut si mouetur corpus localiter, & anima similiter, & ita habet uerũ in trahẽtibus nauim; Ad illud de uapore, dicit ꝙ non immediatè à Sole mouet; tunc. n. non sic moueretur, sed à calore insito: at corpus ab anima immediatè mouetur, & sic procedit argumentum.

Motu autem secundum accidens etiam ab altero. Tex. XLII.

Impugnatio primi fundamẽti Antiquorũ ꝙ motus sit alia substantia. QVintũ facit argm̃, & hoc procedit contra primum dictũ tex. 36. ꝙ motus sit animæ substantia. argumentũ est tale. Omne quod secundum substãtiam mouetur, ac secundum se, nõ pôt ab alio moueri, at anima ex supposito secundum substantiam, & secundum se mouetur, cum motus sit de ipsis definitione: ergo non potest moueri ab altero. At verè moueri potest ab altero, cum animal ipsum ab aliquo uiolentè impellitur, tunc enim constat ab alio moueri animam; ergo non mouetur secundum se. Nam non est moueri ab altero, quod dicitur moueri per accidens, nisi eorum, quæ mouentur non secundum se, sed fm accidens. Maiorẽ exemplo probat. Quod est bonum secundum se, nõ est bonum propter alte-

tum: & quod est bonum propter se, nõ est alterius gratia: ergo nec quod secundum se mouetur, per accidens moueri, uel ab altero potest.

Nō. aliud est bonū secundum se, aliud propter se. Aliud propter se.

Aduerte, quod aliud dicitur bonum secundum se, aliud bonum propter se. Id est bonum propter se, quod non propter alium expetitur finem, ut bona honesta, scilicet, virtutes, & scientiæ. Huic opponitur bonum propter aliud, seu quod est gratia alterius. Bonum uerò secundum se est quod bonitatem habet non participatam, sed ex se, ut solus Deus: sicut albedo est secundum se alba, quia essentialiter: corpus uerò ab alterò est album. Huic opponitur propter aliud esse, uel per aliud.

Hoc est igitur, quod Arist. dicit bonum secundum se, non est bonum per aliud: & bonum propter se, non est gratia alterius. Si ergo anima esset motus substantialiter, non moueretur per accidens, & ab altero, sed ex se semper haberet motum. Hoc argumentum probat, non esse substantiam animę moueri, & sic non debuit definiri per motū.

Animam autem maximè. Tex. XLII.

Præoccupatio obiectionis, & eius solutio.

CVm dixisset, animam non posse moueri ab altero, si secundum se moueretur, ne uideretur intelligere de quocumque mòtu, dicit quòd posset quidem motu cognitionis moueri sensibilibus, sed non est iste motus proprius, de quo est sermo, sed de locali. quòd si anima motu etiam cognitionis secundum se moueretur, adhuc à sensibilibus moueri non posset: quod friuolum apparet.

6. Ratio.

Statim adiungit sextam rationem ad idem, ꝙ si anima secundum se mouetur, remouetur à seipsa, sicut quod secundum se accidens mouetur, remouetur ab accidenti. Nam motus, remotio quædam est; nõ ergo substantia animæ est motus; aliter ipsa à se remoueretur, sicut motus à suis partibus.

Quidam autem, & mouerè animam. Tex. XLIII.

Reprehensio Democr. qui aiebat ānam moueri motu corporis simili.

ARguit Democritum, ꝙ dixit, animam moueri motu corporis simili, ac ob id corpus moueri, quia aīa & atomi inclusi in corpore continuo mouentur. dicit hoc dictum esse simile cuidam quod refert Philoponus quidam Comicus, qui refert Dedalum fecisse Venerem ligneam moueri, infundẽdo argentũ viuum intus, quod suo motu mouebat statuã. ita videtur dicere Democr. atomos, & animam moueri.

1.

At hoc friuolũ est: tunc.n. non posset aĩal quiescere. nam atomi perpetuo, & naturaliter mouent: aiæ aũt motus nõ est hmõi, sed ām Intellectũ, & electionem, id est, est uoluntarius motus.

2.

Nota.

Et hoc argumentũ est ualidũ ad probandum, animam non ām se esse motã naturaliter, quia nunquam quiesceret. Cum igitur non sit perpetuo in motu, non est per motum definienda.

Reiicitur solutio, & dari potest ꝙ Democr.

Forsan loquebatur Democritus de motu cordis, qui necessarius est, & sine quiete: sed tũ anima non solũ illius est causa, sed exterioris motus: ob id argumentum procedit adhuc cõtra ipsum.

Eodem autem modo, & Timæus. Tex. XLV.

Reprehensio Platonis, cuius opinio in tribus cõsistit.

SImiliter etiam rõne arguit Platonẽ, qui aiam mouere corpus eodẽ mõdo dixit, nam affirmauit, animam se mouere: & quia erat corpori affixa, & colligata, secum mouebat, & ipsum corpus.

1.

Præterea Plato dixit, aĩam cõponi ex harmoniis, ut harmonias posset peipe.

2.

Dixit ulterius, ꝙ, ut motus corporũ riderent motibus animæ, oportebat in anima ponere motus cęlorũ. Loquebatur enim de anima cęli, ac ideo posuit motum aiæ rectum, & hunc fecit circularem; circularem autẽ diuisit in duos, & unum horum in septẽ, & sic anima per hosce motus in se poterit motuum corporũ similium esse cã. Hic locus est ualde difficilis, & à paucis intellect⁹ ob

3.

id nõ dẽt videri grauè, si paulò diligẽtius, & lati⁹ exposuero Platonis sniam.

Exponit diligẽtius Plat. sententia.

Sit primum fundm, sex esse consonãtiarum musicalium species, quarũ prima est diapente, quæ est consonantia ex acuto & graui in sexquialtera proportione consistens. Altera est diatessaron, quæ cõsonat in sexquitertia. Altera diapason, quæ ex utraq; componit, & consonat in dupla proportione. Quarta est bisdiapason. quæ cõsonat in quadrupla proportione, Quinta est diapason diapente, & hæc consonat in tripla proportione. Sexta est diapason diatesseron, & hæc à multis non censetur consonãtia, quia consistit in proportione super patiente, ut octo ad tria, quæ est dupla super bipartiens tertias; quia octo, bis cõtinent tria & duas tertias, i. duas unitates, quarum singulæ sunt tertia pars ternarii. At omnis proportio debet esse multiplex, aut superparticularis, si debet consonare: tamen quia recipitur ꝑ consonantia à Ptolomeo, & à Platonicis, nos etiam annumeramus ipsam.

Primum fundamẽtũ, sex esse species consonantiarum, in musica.

1.
2.
3.
4.
5.
6.

7.

Vltra has est unũ principium, ex quo consonantia cõponitur, scilicet tonus, & cõsistit in sexquioctaua ꝓportione.

Quib. numeris dicta consonãtia, cõtineãtur.

Omnes hæ consonantiæ his numeris continentur septem, 1.2.3.4 8.9.27. Nã duo ad unum est dupla, in qua cõsonat diapason: tria ad duo est sexquialtera ꝓportio, in qua consonat diapente: quatuor ad tria, est sexquitertia, in qua consonãt diatesseron. 8. ad 2. est quadrupla bisdiapason. 8. ad tria est dupla super bipartiens, in qua est diapason diatesserõ. 9. ad 8. est sexquioctaua, q̃ est tonus. 27. ad 9. est tripla, i qua est diapasõ diapẽte.

Nota mẽtem Plat. 2. Funda. In illis numeris insunt quatuor cõsonantiæ aspectus rectus.

Volens igitur Plato, animam ex omnibus componere consonãtijs, dixit ex his septem numeris esse compositam.

1.

Sit secundum fundamentum, ꝙ in his numeris insunt quatuor alia, scilicet aspectus rectus, reflexio, duplex ordinatio, identitas, ac diuersitas.

2.

Aspectus rectus est, quia si ordinatè disponantur, ut sunt dispositi, semp quę sequuntur maiores.

Reflexio est, quia positis paribus ex-

Tertium fundamẽtum. Arist. Platonis verba ut sonant, impugnasse: & ideo uidendum, qd ꝙ illa intellexerit Plato. In corporibus cœlestibus quòd illa quatuor, uel quinq, sint consonantiæ aspectus rectus, &c.

3.

vna parte, & imparibus ex altera, pares per unitatem additam fiũt impares, & impares fiũt pares, & hoc satis notũ est: nam par unitate addita, fit impar, & impar, par. Et hoc bũ dr reflexio: qa redit numerus ad suã speciẽ, ut ternarius discedit quodãmodo à se in quaternario, at ꝙ quinariũ regrediẽ: quia quinari⁹ est impar; similiter pares respectu ipariũ.

Duplex coordinatio est, quia pares dispositi per se habent unã proportionem inter se, impares habent aliam, ut si disponas illos pares. 2. 4. 8. est dupla proportio inter hos, scilicet duo ad unum, & 4. ad 2. & 8. ad 4. At si disponas impares, est tripla, ut 3. 9. 27.

Est etiam in his identitas, puta, in imparibus. Si.n sumas oẽs impares ordinatè vt 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. & reliquos, & quadratis resultantib⁹ ex primis addas sequẽtes, fiũt semper quadrati numeri.

Est autẽ quadratus numerus, qui ex aliquo multiplicato per seipsum resultat, ut nouenarius, qui ex ter tribus.

Sume igitur primum quadratum, fit ex tribus cum unitate, qui est quaternarius: adde secũdum imparem, qui est quinarius, fiunt nouem, qui est quadratus. Item huic nouenario adde tertium imparem 7. fiunt 16. qui pariter est quadratus, & sic consequenter.

In paribus uerò id non fit: ob id diuersitas dr esse in illis. Cum autem numeri septem positi partim sint pares, partim impares, ob id in eis, & idem, & diuersum dicuntur inesse.

Sit tertium fundamentum, ꝙ Plato dicit animam esse ex his, non ut uellet animam realiter esse ex numeris, sed ut per eos indicaret ea, quæ in anima sunt. Et si ita est, Aristoteles impugnans ipsum potius uerba quàm rẽ considerat, ut notant Simplicius, & S. Tho. ob id quid per ista uellet explicabimus.

Et quidem in corporibus cœlestibus hæc omnia sunt. Primò est consonantia ob maximã motuum proportionem & primi mobilis, & aliarũ spherarum, & Planetarũ inter se. Non autem ob sonitum musicalẽ, quem dicebant Pytago-

rei prouenire mirabile m, ex illo motu, nosq; ob assuetudinem, non distinguere ut refert Arist. 2. Cœli tex. 52.

1. Est etiam aspectus rectus, s. axis, & linea recta trãsiens per polos, in qua corpora cœlestia mouent. est etiã reflexio,
2. scilicet motus ipsorũ circularis: est duplex coordinatio, i. motus ab Oriente
3. in occidens primi mobilis, & ab Occidente in Orientes Planetarũ, supra diuersos polos, & axes: est idem, i. motus, ppetuitas ac continuitas. est diuersum, s. motuum pluralitas, ob hæc dñr corpora illa cœlestia ex his numeris cõponi.

Quartũ fundũ. Quæ illa quatuor uel quinque in anima reuiãtur.

Sit quartum fundm, q ẽt hæc applicantur aĩæ, non cuicunq;, sm Platonẽ, sed Intellectuali, & quidem sm Platonem, primò animæ mundi deinde nostris. putabat. n. totius mundi, esse quãdam aĩam. licèt in eo deceptus fuerit.

1. Est igitur in aĩa consonantia duplex, & rõne corporis, & rõne sui. Rõne corporis, ob uaria organa, & instrumenta se inter maximè ordinata, & ob magnã proportionem dispositionum in quocumq; organo. Rõne sui, ob ordinationem potentiarum animæ inter se, & cũ ipsa anima, & operationũ similiter, q̃dam. n. antecedunt, quædã sequuntur quędam impetrant, quædã exequuntur, sicut ẽt alia multa, quæ postea dicentur.

2. Est præterea in anima aspectus rectꝰ duplíciter. Primò in fluxu ab animæ primò. n. est substantia animæ; sequit postea potentia ipsius, post potentiã operatio. Secundò; quia cognitio, procedit ab aĩa in res exteriores: & dicitur talis cognitio aspectus rectus, quia est processus ab uno in aliud distinctum.

3. Præterea est reflexio, quatenus ab aĩa procedit cognitio, & terminatur in res, & iterum per rerum externarũ cognitionem anima uenit in cognitionẽ sui ipsius, & est ut circulatio quædam.

4. Est etiam duplex coordinatio, puta sensus, & Intellectus, partis rationalis, & partis rationis expertis.

5. Est identitas, quia una est animæ substantia: est autem diuersitas in potẽtijs, & operationibus. Vide igitur, qualiter hæc reperiantur in anima.

Tex. Arb. expos.

Superest tñ textum declarare. Dicit, enim, q Plato rectum fecit obliquũ, & circulum diuisit in duos, & unũ diuisit in septem: quæ uerba, & corporibus cę lestibus insunt, & aĩalibus rõnalibus.

Rectum uocat mundi axem; & hunc flectere in circulum, est dicere q̃ super hunc fundauit Deus totam machinam cœlestem uelut unum corpus circulare. postea fuit diuisa hæc machina in duos circulos, uidelicet in octauã sphæram, quæ mouetur ab Oriente, & aliã inferiorem quæ ab Occidente. Non. n. Plato, nec Aristot. cognouerunt nisi octo sphæras: postea illam ab Occidente diuisit, in septem sphæras, secundum numerum planetarum.

Quo eadem aĩ me conuertiant.

Ista autem applicãtur animæ. Rectũ, & uelut axis, est ipsius essentia in qua sit circulus: nã est essentia, uirtus, operatio: & hæc iterum redit ad essentiã, q̃a se anima cognoscit. Fuit diuisum hoc ĩ duos circulos, s. in partem intellectiuã, & in partem sensituam: iterum sensituam in septem potentias, id est. Sensum exteriorem. Sensum communem, Imaginationem, Æstimatiuam, Memoriam, Irascibilem, & concupiscibilem.

Fit etiam diuisio ex parte obiectorũ cognoscibilium. Primũ in intelligibilia & sensibilia. Iterum sensibilia diuiduntur in septem corporũ genera, puta cœlum, elemẽta, mista imperfecta, mista pfecta, plantas, animalia, hominem. Hæc sunt, quæ pro intelligentia loci huiꝰ uidentur facere. & sunt notanda, quia per ea declaratur locus Arist. difficilis.

Primum igitur non bene est dicere. Tex. XLVI.

Reprehẽdatur iterum Plato ĩ alijs.

COntra Platonem argumentatur, ipsumque reprẽhendit, & quòd posuerit animã esse magnitudinem, & q̃ posuerit ipsam circulariter moueri. Ne tamen sit æquiuocatio in disputatione, distinguit primò de qua anima loquutus fuerit Plato, s. de Intellectu & anima mundi, non autem de sensitiua

uel appetitiua, illamq; dixit circulariter moueri: sensitiua autẽ, & appetitiua nõ mouentur circulariter, sicuti nec corpora, in quibus sunt: Intellectus verò circulariter mouet, suoq. motu mouet cęlos, atq; de tali locutus est Plato in Timęo.

Intellectus autem unus & continuus est. Tex. XLVII.

Quòd intellectus nõ sit magnitudo. Prima rõ cõtra Platonem.

PRimum facit argumentum, quo probat, Intellectum non posse esse magnitudinem, nec diuisibilem continuè. est autem ratio huiusmodi. Intellectio, quæ est operatio ipsius Intellectus, est una & non sicut magnitudo, sed potius una secundũ numerum, & discretũ: ergo ẽt intellectus est unꝰ nõ sicut magnitudo, sed sicut indiuisibile, uel sicut discretum. Cõsequentia est nota: quia, ut notat Simplicius, res spirituales, cũ non habeant figuram, nec sensibilia accidentia, per operationes considerantur. At antecedens probatur: quia intellectio est sicut notio, idest, res cognita, sed res cognita, non est sicut magnitudo, sed sicut numerus: ergo & intellectio.

Nota expositionẽ rõnis Arist.

Pro declaratione huius rationis nota, q̃ intellectio, est operatio ipsius Intellectus, per quam res intelligũtur ab Intellectu. Hæc aũt intellectio nõ accipit q̃titatẽ à rebus, quia res sunt extra aĩam secundum se, & intellectio est immanens: sicut cũ uideo cęlũ, uisio non accipit quantitatem a cœlo, aliàs tã extensa esset uisio, sicut cęlum: hoc. n. accidit in actionibus trãseuntibus in subiectum, ut tanta est calefactio quãtum id quod calefit. Intellectio igitur nullam prorsus capit magnitudinem a notione, & re intellecta, sed modo indiuisibili est res in intellectione percepta.

Vis & energia rationis Aristot.

Quamuis autẽ intellectio non sumat cõtinuationẽ à re cognita, sumit tamen numerationem, & discretionem: quia unius una est intellectio, & multorum multę, & sic notiones benè dant quantitatem discretam intellectioni.

Dicit igitur Arist. quòd cũ intellectio, ut intellectio est, non sit una cõtinuatione, sed potius secũdùm numerum, nec ipse Intellectus habebit magnitudinẽ, sed erit indiuisibilis, & si quantitatẽ habet, potius erit discreta. Argm̃ igit̃ est, q̃ cùm res indiuisibiliter percipiatur, erit intellectio, & intellectus expers magnitudinis, eritque indiuisibilis.

Qualiter enim intelliget, magnitudo cùm sit.

2. Ratio cõtra Platonem. Suppositio duorũ dictorũ Platonis.

SEcundum facit argumentum, nõ iã ex obiecto, sed ex ipsa Intellectione sumptum: procedit autem ex duobus dictis Platonis. Alterum est, quod intellectus non intelligit rem, nisi ipsam aliquo modo tangat. Alterum, quod intellectus mouetur circulariter, & per motum tangit rem quam intelligit.

Nititur argumẽtum.

Est itaque huiusmodi argumentum. Vt Intellectus, qui magnitudo dicit̃ esse, intelligat, tangit rem, peto, uel debet tangere rem secundùm omnia puncta sua, uel secũdùm omnes partes suas, uel secundùm aliquam, uel unum punctũ solum, uel secundùm totum. Sed nullo modo horum contingit intellectio.

Primò, si secundũ quodlibet suũ punctũ tangere debet rem, cum tangat, mouendo se, & puncta sint infinita, nũquã finietur tactus, & sic nec intellectio.

Secò, si sm oẽs partes debet tãgere cũ sint innumeræ & infinitæ partes, idẽ infinities intelligetur, nã quilibet tactus erit Intellectio: at friuolũ est hoc, quia contingit aliquid semel intelligere.

Tertiò, si dicas, Sat est uno puncto tãgere, uel una parte: sequit, quòd nõ est iam necessarũ quòd Intellectus tangat secũdum alias suas partes: & sic sequũtur duo. Alterum, quòd nõ est opus Intellectũ circulariter moueri, cũ absq; tali motu possit rem semel tangere: alterum, quòd non est magnitudo, quod patet. Nã si, ut intelligat, nõ est opus q̃ totum tangat, sed secundùm aliquid sui, profectò hoc, quòd tangit, erit Intellectus, nec est necessaria quantitas, cum secundum illam non tangat.

Quartò, si dicas, quòd secũdum totũ debet tãgere, i. nulla tactione partium

est

est intellectio, sed cum absolutus est tactus secundùm omnes partes: profectò, non videtur quis sit tactus partium, ideſt, quid sit, cùm singulæ partes per se tangunt, si non est tunc intelligere. Hoc est argumentum.

Obiectæ instæ argumẽtiex plicatio.

Clariùs autem sic proponitur. Si intellectus est magnitudo tactu tẽ intelligens, peto, Vel tangit successiuè omnibus suis punctis, vel partibus, rem in singulis intelligendo; vel uno solo; vel nullo per se intelligit donec absoluat tactus totius Intellectus. Non primũ, quia nunquam finietur intellectio, & infinities idẽ intelligetur. Non secundum: quia frustra erit magnitudo reliqua intellectus, similiter & motus. Non tertium, quia nõ videtur, quid sit tactus partiũ: ergo Intellectus non est magnitudo.

Nota.

Hoc argumento Simplicius & Philoponus voluit probare indiuisibilitatem animæ etiam sensitiuæ: sed non probat hoc argumentum, nisi, quòd secundum se non sit Intellectus magnitudo: vt dicebat Plato, nõ autẽ probat, quòd per accidens ratione subiecti sit diuisibilis; aliter enim potentia sensitiua esset indiuisibilis omnino. sed de hoc latè posteà disputabitur, vbi magis examinabimus rationem hanc, ipsius vim aperiemus: interim sufficiant hæc pro textus expositione.

Amplius quomodo intelliget.
Tex. XLVIII.

3. Ratio.

PRiora uerba textus huius sunt exposita: sunt enim superioribus connectenda, in reliquis fit argumentum tertium, quo nõ per tactum intellectionem fieri posse probatur. nam Intellectus vel est indiuisibilis, vel diuisibilis. si indiuisibilis, quomodo tanget diuisibilia? non enim se adæquabit illis: si autem diuisibilis, quomodo tanget indiuisibilia? Cùm igitur intelligatur vtraque, non potest esse indiuisibilis, sicut punctum, nec diuisibilis, sicut magnitudo, quia non posset sic omnia tangere.

Necessarium autem est intellectum esse circulum hunc.

4. Ratio.

QVartum argumentum facit, quo ostendit, quòd non sit Intellectus magnitudo circularis; & tale est: Si intellectus esset circulus, eius operatio diceretur circularis, nam circuli operatio, circulatio est, & circulatio est circuli: cum ergo Intellectus operatio sit Intellectio, hæc esset circulatio: at id est impossibile, ergo Intellectus non est circularis magnitudo. Probat minorem. Circulatio est perpetua, ideſt, carens principio, & fine, vt notum est, at nulla intellectio non est absque principio, & fine: ergo intellectio non est circulatio.

Actinarum enim intellectionum.

Probẽ minoris syllogismi, quẽ ois intellectio habet principium, & finem.

PRobat omnem intellectionem habere principium & finem, nam intellectio omnis, vel est practica, vel speculatiua: & speculatiua, uel simplex, vel definitiua, vel composita scilicet demõstratiua. At omnes habet terminos: practicæ enim incipiunt à fine, & terminantur in finem: nam causa finalis est principium cognitionis, & finis executionis in practicis, nec vltra finem procedunt; demonstratio autem terminos habet, syllogismum, ideſt, præmissas, & conclusionem.

Præcurrit obiectionis.

At quia posses dicere, quòd non est finis in demonstrationibus, nam ex vna cõclusione potest alia inferri, & ex hac alia; respõdet, q talis motus est potius rectus, non circularis, cùm non fiat regressus ad principia, non est enim circulus in demonstratione.

Nota.

Et aduerte, quòd poterat respondere, adhuc esse finem, quia non est processus infinitus in post, sumendo, vel subsumẽdo, vt probatur 2. Post. Tamen, quod notius est, dixit, scilicet, non esse processum circularẽ, vt Plato uolebat: similiter etiam definitiua cognitio, finita est, cum non fit processus infinitus in prædicatis essentialibus.

Amplius autem, si eadem circulatio.

1. Ratio.

QVintum argumentum facit, quòd cùm circulatio sit regressus frequens eiusdem, oportebit, quòd idem sæpe intelligatur necessario, quod falsum est.

6. Ratio.

Fit etiam sextum argumentum. Nam intellectio simplex similiter discursiua, potius quies dici debet, quàm motus, & hoc in opinione Platonis. Vt enim dicitur 7. Physic. c. 3. quiescentibus passionibus, & corporum turbationibus fiũt cognitiones in anima, secundum Platonem, potius ergo quies est intellectio, vtpote, quæ fit in fine motus.

At verò neque beatum.
Tex. XLIX.

7. Ratio.

SEptimum argumentum facit, quod intelligi debet sic. Intellectus enim vt intellectus est, non est moueri localiter, sed id est præter naturam ipsius, intelligere enim solum est illi naturale. Hoc supposito, argumentum procedit, quòd Intellectus non esset beatus, quod absurdum videtur. Anima enim mũdi maximè debuit beata esse. Sequela autẽ patet, quia mouetur localiter, q motus, cum non sit secundum ipsius naturam, erit illi violẽtus, & cũ difficultate, nihil autem huiusmodi beatum esse potest.

Nota ex Philop.

Philoponus exponit, vt hoc argumẽtum pendeat ex præcedenti, in quo dictum est intelligere potius esse quiescere, vnde sequitur, quòd moueri est propter ipsius naturã. Sed mihi placet magis data expositio prior.

Laborioſum autem est, & commiſtum.

8. Ratio.

OCtauum facit argumẽtum. Quod melius est, id est dandum Intellectui, cum sit nobilissima natura, at melius est esse sine corpore, ergo nõ debet dici, quòd Intellectus est in corpore, ita vt nunquam possit separari, quod dicebat Plato de anima mundi.

Notat Simplicius, quòd esse in corpore intellectum ad tempus non est absurdum, hoc enim nostris accidit animalibus. at esse semper, & inseparabiliter, hoc absurdum est; & sic dicebat Plato de anima mundi, Intellectus enim cùm sit res spiritualis, non est alligandus semper corpori. No. 1. cõt. Simpl.

Dubium. Solutio.

Dices, Nonne Arist. alligauit Intelligentias orbibus? Respondeo ita esse, sed negauit moueri motu orbium, & per se, & per accidens Absurdum autem esset Intellectum ligare orbi, vt simul cum ipso moueretur.

Nota 2. cõtra Auerr.

Ex quo nota locum contra Auerroẽ, qui dixit, vnum Intellectum in omnibus hominibus, hic enim ponit illum, sicut Plato mundi animam.

Nota 3. circa ppe tua vnio nẽ animæ cum corpore.

Hic etiam aduerte, quòd partim dicebant bene isti Philosophi, partim nõ bene circa animam nostrã. Bene quidem; qa nõ debuit Intellectus alligari corruptibili semper, & bonũ est ei absque tali esse corpore, errabãt tamẽ, quia putabant nunquam futurum intellectum in corpore, quin corpus esset corruptibile. At nos, vt veritas habet, credentes corporum immortalium resurrectionem, dicimus, melius esse rationali animæ esse cum tali glorioso corpore.

Immanifeſta autem est.
Tex. L.

9. Ratio.

NOnum facit argumentum, quia ex dictis Platonis non colligitur causa, cur cœlum circulariter moueatur, Non enim est ipsa anima, quia motus localis, vt ostensum est, est illi nõ secundum naturam, nec ipsum cœlum potest sibi esse causa, quia corpus cœleste non est causa circularis motus, sed potius anima, nulla ergo causa per se debetur, secundùm Platonem.

Præterea nec causa finalis debetur, cur circulariter mouetur: & tamen dici non potest, quòd non est causa: nã sicut gloriosus Deus propter finem aliquẽ fecit cœlũ moueri, et quiescere, ita ẽt fecit propter

pter finem quòd circulariter moueretur, & non alio modo. at Plato has causas non explicauit.

Quoniam autem huiusmodi intentio.
Tex. LI. LII.

Prima rō non solum contra Platonē, sed etiam cōtra reliquos Philosophos.

QVia consideratio causarum motus huius circularis ad libros de Cælo pertinebat, hic ad illum remittit locum: Decimum tamen argumentum facit contra Platonem, & contra reliquos Philosophos, quo insufficientiæ arguuntur. Nam cùm omnes animam in corpore esse dicant, nihil de corpore tractent, nec reddunt causam, quare in corpore sit, nec qualiter se habeat ipsum susceptiuum corpus.

At cognitio corporis necessaria est profectò, sicut & corpus necessarium est ad animam, sunt enim inuicem proportionata, aliter vnum non moueret, nec alterum moueretur. Mouere enim, ac moueri inuicem, non quibuscũque inest, sed quæ inuicem habent rationẽ aliquam. Oportebat ergo explicare, & notitiam facere ipsius corporis, tractantes de anima.

Hi autem solum conantur.
Tex. LIII.

Prosequit idẽ ex proportiõe animæ ad proprium corpus.

COntinuat sermonem, dicens, quòd isti nihil de corpore dicentes videtur consentire fabulis Pythagoricis, id est, quòd corpus nullam habet cum anima proportionem ac ob id animas trãsmigrare ex corporibus in varia specie corpora. hoc autem est falsum, quod probatur. Ita enim se habet ad corpus anima, sicut ars ad instrumenta, at non quælibet instrumenta, cuilibet arti competunt, non enim tibi arti faciendi tecta, sed quęcunque instrumenta habent propriam formam, secundũ quam peculiari seruiunt arti, ergo similiter de anima dicendum est; non enim eadem modò corpus hominis, modò equi, modò leonis potest accipere, vt docebat Pythagoras.

An anima rationalis per se moueri possit. Quæst. IX.

Difficultas q̃nis, eiusq; necessitas.

QVæstio hæc difficilis est, tamen admodum necessaria ad intelligentiam immortalitatis animæ, sermo autem est de rationali anima: & petimus, an per se moueri possit anima, ita, vt recipiatur in ipsa motus. Difficultas autẽ est, supposita veritate, puta ipsam esse incorpoream, ac spiritualem, simplicemq́ue substantiam.

Primum argumen. ad partẽ negatiuã.

Videtur primò, quòd non possit moueri. Loquimur autẽ de motu secundũ locum pręcipuè. Nullum nõ existens in loco pòt moueri localiter, at anima nõ existit in loco, ergo non potest moueri. Consequentia est certa cùm maiori. Minor probatur; quia ãa est incorporea, at incorporeum non potest cõmẽsurari loco, qui quantus est, nec possumus signare locum correspõdentem incorporeo, ergo non potest esse in loco.

2. Arg.

Præterea secundò. Motus diuisibilis est ratione temporis, & ratione etiam mobilis partiũ, vt dicitur 6. Physic. tex. 33. at spirituale nullas habet partes, nõ ergo potest motum in se recipere, sicut nec albedinem.

Confirmatio.

Confirmatur 6. Physic. tex. 86. probatur nullum indiuisibile posse moueri.

3. Arg.

Prętera tertiò. Si anima moueretur, vel naturaliter moueretur, vel violẽtè. Si violentè, etiam naturaliter aliquãdo moueretur, tũc, vel moueretur sursum vel deorsũ. si sursum, ergo est ignis, vel ignea. si deorsũ, ergo ẽ terra, vel terrea, q̃ oĩa falsa sũt, cũ sit spiritualis substãtia.

4. Arg.

Præterea quartò. Omne, quod à se mouetur est diuisibile in partẽ motã, & partẽ mouẽtem, vt Arist. probat 8. Physic. per multos textus, sed ãa impartibilis est, & spiritualis, ergo impossibile est, quod moueatur per se, & à se, non igit̃, separata à corpore mouebitur.

5. Arg.

Prętera quintò. Omnis forma substãtialis est immobilis per se, nec aliter q̃ cum composito mouetur: at anima rationalis est verè substantialis forma, ergo est immobilis per se.

Prętera

6. Arg.

Præterea sextò. Quia aliter discursus Arist. periret, quo probat esse primum motorẽ immobilẽ: quia quod mouet, componit̃ ex parte mouẽte, & mota: at primus motor, nõ sic cõponit̃. quod si simplex, & incorporeũ moueri posset, vtiq; non cõuinceretur immobilitas illi⁹, posset. n. moueri absq; tali partiũ distinctione: ergo ãa p se moueri nõ pòt.

Nota his argumentis aliqui decepti pessimè putarũt, secũdum mentem Arist animam esse mortalẽ.

Hæc argumenta probãtia ãam non posse moueri per se, vĩr, saltem secũdũ doctrinã Arist. simul ẽt probare mortalitatem ãæ: nam si non est per se mobilis, vt̃ q̃ ab ipso corpore non sit separabilis. atque ob id his argumentis decepti pessimè credunt aliqui secundum mentem Arist. ipsam esse mortalem. At nos contrarium secundùm uera naturalia principia, & secundum Arist. mentem determinabimus, & demonstrabimus.

1. Fund. de natura loci, q̃ cõsistit in hoc, q̃ ambiat & circũscribat rem. Illationes duæ.

Sit igitur primum fundm̃. Loci naturam consistere in hoc tantum, q̃ ambiat, & circũscribat rẽ ita, ut sit res hic, & non alibi. Et hoc patet ex definitione ipsius. Dicitur enim, locus esse superficies corporis continentis.

1. Nõ repugnat ex natura loci, q̃ duo insint corpora.

Sequitur ex hoc, q̃ non est ex natura loci, q̃ duo corpora sint in loco uno, nõ enim ex parte loci repugnat, duo, vel plura corpora, simul circũscriberi: repugnãtia uerò est ex parte eorũ, q̃ in loco sunt. Nã duo corpora mutuò se impediũt, quo minus in uno sint adęquato loco.

2. Nõ repugnat ex natura loci, q̃ res sit tota in quauis parte loci.

Sequit̃ etiã, q̃ non repugnat naturæ loci, q̃ res existẽs in loco, sit in qualibet parte loci illius res tota: dummodo. n. res sit præsens loco alicui circũscribenti, seu definienti rẽ totã: sat est ut res sit in loco, quãuis res non sic sit in loco, ut pars rei respondeat parti loci: sed sit tota in qualibet parte: q̃ si res non potest esse tota in qualibet loci parte, id nõ ex natura loci, sed ex parte eius, quod in loco est, prouenit; puta, si corpus est, vi

De natura locati est contineri, & circũscribi loco.

de igitur, quid ex natura loci sit.

Sicut igitur nã loci est definire locatũ, & contingere, ita ẽt de natura locati est contineri, & comprehendi à loco, ac ei toti commensurari. Hinc fit, q̃ si nos inuenimus modũ, quo res possint loco limitari, & definiri, inuenimus etiam modum, quo sit in loco.

Duobus modis res pũt loco definiri ex quolibet.

Dupliciter aũt possunt res loco definiri. Quædã per suã quantitatem, & magnitudinẽ, quales sunt corporeæ substãtiæ: hæ. n. sunt in loco per suã quantitatem, nã per hanc aptãtur loco. Quædã aliæ p suã operationem externã possunt aptari loco. Cũ. n. certũ sit, rẽ esse simul cũ sua immediata operatione, fit vt vbi operatio imediata rei sit, ibi ẽt res sit, & hoc modo sunt substantiæ spirituales in loco. Vt. n. corpus per quãtitatẽ suã, locũ in quo sit, sibi determinat: ita substantia incorporea per operationẽ, quã extra se exercet, dicitur esse in loco. Est enim præsens intelligentia ubi operat̃, ac in tanto loco in quanto operatur.

Quo corpora, & quo res spirituales sint in loco.

Nota.

Nec intelligas, q̃ p operationẽ actualẽ est Intelligentia sp in loco: sed p operationẽ uirtualem. Vt. n. si ab isto corpore auferetur quãtitas, uterq; in eodẽ loco maneret, in quo ante, per aptitudinẽ ad talem quantitatem; Sic Intelligentia, & substantia incorporea terminatur in loco tanto in quanto potest immediatè operari, quãuis non operetur semper.

Discrimẽ utriusq; modi.

Est autem iste modus diuersus à prio ri: nã in priori res existit in loco per aliquid internum, s̃per suam quantitatẽ, qua existente diuisibili, id etiam, quod per eam in loco est, diuisibile est, & in existit totum, & in parte pars. At operatio, in ordine ad quam existit in loco incorporea substantia, est extra substantiam ipsam, & ei externa: idcirco non diuiditur Angelus diuisione suæ operationis, potestq́ue esse in loco toto totus, & totus in qualibet parte, sic etiam quæuis incorporea substantia.

Quo Deus esse in ō loco dicitur.

Hinc fit, q̃ neutro modo illorũ duorum Deus in loco est, cũ nulla differentia loci circũscribatur, ac terminetur: est. n. vbi est, & in mundo & extra mundũ, nullibi cõtentus totus. Modus prior illorum duorum dicitur existendi in loco circumscriptiuè: posterior definitiuè, ut dixim⁹ 4. Phys. Deus uerò est idefinitè, & sine termino vbique præsens.

2. Fund.

Sit secundum fundamẽtum. Nõ implicat,

Universidad de Deusto Biblioteca

Nota est necesse, ut si aliquid moueatur a se, detur in eo pars mouens, & pars mota.

plicet, ꝙ aliquid moueat localiter à se, saltē proximè, quin illius motus detur pars mouens, & pars mota in illa re: imo hoc uerissimū est in multis. Primò, mouet ferrū ad magnetē proximè à se, non à lapide, cū dixtet, nec ab aere, cum quiescat: at huius motus non est pars mouēs forma ferri, sed sola virtus impressa, tota aūt substātia est mota. Similiter idem fit in motu cibi ad partes alimentis nutriendas, idē in uapore eleuato p calorē: idē in motu grauiū, & leuium.

Substātia corporea moueri potest à uirtute in se inhærēte.

Si igit substantia proximè mouetur à se motu proueniente à virtute inhærēti, non implicat profectò, substantiam incorpoream moueri à se per aliquam uirtutem existentem in ipsa.

Nec oportet cōponi ex duplici parte substātię: repugnaret utiq; incorporeū moueri à se, si esset tā simplex, ut nullā admitteret, nec accidētis cōpositionē, sed actus purus, qualiter se hēt gloriosus Deus, & quales quadā ex parte putauit Arist. esse intelligētias: ob id dixit, esse imobiles, nō tm, quia carēt partib⁹ substātialibus, id ꝓbat, sed qa sunt oīno simplices, & puri actus, vt patet 12. Metaph. 8. & 9. at aia rōnalis hēt uirtutes, & potētias, nec tātā simplicitatē sortit, non ergo prohibet ipsam p se moueri posse, & à se. & hoc fundm considera.

Nō repugnat aiā moueri per se, et à se.

3 Funda. quibus cōueniat ꝓ se esse in loco.

Sit tertium fundm, esse in loco p se, siue uno modo, siue altero dictorū non cōpetit nisi his, quæ per se sunt. vnde formæ substantiales omnes, quæ per se esse nequeunt, nullo modo per se in loco sunt, nec animæ oēs, præter humanam, cum etiā per se esse non possint.

At aia rōnalis, q̄ media est inter spūalia, & corporalia, potēs p se subsistere extra corpus, pōt in loco esse p se, cū corpus, relinquit, quāuis nōdū est in corpore, sicut nec reliquę formæ substātiales.

1. Concl.

His uerissimis fundamētis suppositis, sit prima conclusio circa qōnē. Substātia incorporea pōt localiter moueri, & ab uno in alium locum mutari, nec id ullo modo repugnat. Probatur primò. Si aliqua esset repugnantia, quominus moueret, esset, quia non est in loco, sed

1. Ratio.

est in loco, ergo moueri pōt: nec id repugnat. Sequela patet ex Arist. tex. 38.

Sed minorē probo primò ex Arist. 8. Physic. tex. 84. Dicit, Intelligētiam mouentē cœlū, esse in orbe. peto, qūo sit in orbe: si discurras per omnes modos quibus unum est in alio, enumeratos ab ipso. 4 Physic. non inuenies aliū nisi esse in loco, nisi contra ipsum alium fingas. Vide igit esse in loco incorporea.

Probo etiam idem: quia incorporeū intra certum loci spacium est, ita, ut alibi, & extra non sit: ergo est in loco. Est profectò euidens argumentum.

2. Ratio.

Probatur secundò. Si aliqua esset repugnantia, esset, qa non cōponit: ergo nō ꝓuenit ex illa parte repugnātia. nec ulla alia vī esse: quia quāuis ꝓbetur, id esse non posse solū sequeret, ꝙ à se non moueretur: sed non ostenderet, ꝙ non moueretur ab alio: at res dī per se moueri, & cū à se, & cum ab alio mouetur.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Intelligētia pōt assistere uni corpori, puta, lapidi sicut assistit cęlo: lapide igit moto, mouebit simul Intelligentia, cū semper ei assistat: ergo potest per se moueri: nā quod mouetur in alio, potens per se, potest per se moueri. Nec est simile de orbe, quod aliqui non benè considerāt: nam orbis non mutat locum totus, sed intra ſm partes, mouetur in eodem loco: ob id Arist. dicit, absque suo motu mouere Intelligentiam, at si totum mutaret locū, utiq; moueretur, vt in casu posito.

Nec talis casus repugnat: nam Auerr. Intelligentiam corporibus humanis assistentē ponit, quā necessario fateri debet moueri cum ipsis: ergo poterit etiā per se moueri, sicut nauta extra nauim.

2. Concl.

Secunda conclusio. Probabilis est mihi ualdè Platonis sententia cōtra Arist. ꝙ anima moueatur per se in corpore, & suo motu moueat ét corpus sibi alligatum, & coniunctum; & hoc maiorem probabilitatem habet in sententia Platonis, qui ponit animas rōnales assistere corporib⁹, & nō informare, sicut nautas nauibus, tñ adhuc dico, id esse probabile, q̄uis dicamus informare.

hæc

hæc conclusio, quamuis noua sit, credo, quòd placebit.

Reijcitur quorūdā Plat. expositio.

Omnes ferè exponūt Platonem, cū dixit, animam seipsam mouentem loquutum fuisse de motu improprio, s. de Intellectione ſm quam se intelligit. sed profecto ista expositio est potius eius extorsio: non enim nisi de motu ꝓprio locali loquebatur, existimauitq; aiam se mouere primò, sicut quędam Intelligentia se mouet, ac cōsequenter mouere corpus sibi alligatū. Hanc itaq; sententiā dico esse ualde probabilem.

Probatur conclusio. 1. Ratio.

Probatur primò, suppositō cōmuni doctrina Arist. aiam saltem hois esse indiuisibilem, ac unam in unoquoq;, sit igitur argm. Cùm nutritur homo, anima, quæ antè erat, egreditur in nutrimēto: similiter in diminutione recedit, ergo anima sola mouetur in corpore citra corpus. similiter in abscissione mēbri retrahitur: & primū, quod uiuit, & ultimum moriens, est cor, ergo anima profectò per se mouetur his motibus, & non cum corpore, nam partes corporis ibidem semper manent. Nec est dicendum, quòd cum parte materiæ recedit, uel accidit pars animæ; quia in homine una est, & indiuisibilis.

2. Ratio.

Probo secundò, anima habet potētiā mouendi in seipsa; ergo pōt per se moueri etiam in corpore. Consequentia uidetur certa. Antecedens patet; quia si non habet potentiā mouendi, dum est in corpore, nec separata mouebit: quod falsum est, quāuis Duran. id admittat.

Nota, duplicem in anima potentiam motiuam.

Vbi nota, ꝙ est duplex potentia motiua. Altera ſm quàm corpus mouetur, & hæc est in neruis, & musculis secundū quas partes anima mouet totū corpus; & hæc est organica, nec manet cōposito dissoluto, sicut nec manet potentia sensitiua. Altera est ſm quā mouet ipsos neruos; & hæc in sola aīa manet, & corpore dissoluto supstes est, & ſm quam mouere se potest in corpore.

3. Ratio.

Quòd si non esset talis potentia, sed omnis esset organica, cogeret quis fateri, ꝙ separata anima, non pōt moueri, nec recedit à corpore, nisi ab alio violentè expulsa; quod est fictum. Loquimur autem de anima rationali.

Probatur tertiò. Anima rōnalis est p se, quamuis forma sit, ut igit potest moueri separata, pōt etiam in corpore, immo forsan sic prouenit, cum aliqui ex oratione feruenti eleuant à terra, quod prouenire vī ex motu ipsius animæ ferente corpus secū, qui motus est in anima ex suauissima mentis in Deū contēplatione, quo ipetu quodā ad ipsū fert.

Hæc sunt probabilia: nec in hoc credo Aristoteli, qui talem sniam putat impossibilē; uidetur profectò probabilis.

3. Concl.

Tertia conclusio. Snia Arist. est probabilior, ꝙ anima non mouetur per se, sed per accidens ad motum totius corporis, ita ut unius sit motus totius, & accidens anima moueatur, ut totum facit cum materia, & per accidens se mouet; quia est causa motus totius, quo ipsa mouetur. Loquimur aūt de anima, ut est in corpore. hoc teneo propter authoritatē Arist. & oīum interptū ipsius.

Probatur conclu. 1. Ratio.

Probatur etiā. primò, si anima per se in corpore moueretur modo quo diximus, sequeret duos motus esse in aialibus quorū neuter esset naturalis, quod uidetur absurdum. Sequela patet: nam esset unus motus animæ, & alter corporis, sicut unus libri, & alter ipsius manus mouentis librum. Motus animæ non esset naturalis, quia non est à principio interno substantiali, sed à uirtute motiua, anima enim simplex est substātia, motus corporis esset uiolentus, quia esset ab extrinseco, & contra proprietates corporis, cum enim sit graue, motus progressiuus esset illi uiolentus.

2. Ratio.

Probatur secundò. Aīa est forma informans, unumque per se cum corpore faciens, sicut aliæ formæ: ergo non potest moueri per se, dū est in corpore motu proprio, quousque separetur.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Quia si aia moueretur illo modo, tūc corpus, quod est materia, per se moueretur, nō enim est in corpore, citra animā, alia forma substātialis. sed est sola mā: at materia non potest per se moueri localiter, ut alibi

probat Aristoteles. Hæc sunt pro Arist. nec inuenio fortiora argumenta.

1. Concl. Quarta conclusio. Secundùm Aristotelē, aīa seperata moueri pōt per se, nec quidquam cōcludunt loca ista contra Platonem: in omnibus.n. loquitur de anima existente in corpore. At quia huius probatio est solutio rōnū propositatū in principio, ipsas conabimur soluere.

Probatur ex solutione rōnum cōtrariū.

Ad 1. Ad primū sufficienter patet solutio ex primo fundamento, & prima cōclusione, vbi etiam ſm Arist. diximus & ostendimus, incorporea esse in loco: aīa autem in corpore existens, non est in loco per se, ideo ab Arist. profertur, nō posse moueri per se: at de anima seperata alia est ratio, sicut de intelligentia.

Ad 2. Ad secundum solutio est nota. Arist. loquit̄ de motu corporum naturaliū; tale.n. Physicus cōsiderat: & hic dupliciter est diuisibilis, nō tn quicūq; motus.

Quod aūt dixit Lib. 6 indiuisibile nō moueri, manifestè loquitur de indiuisibili habenti positurā in continuo, s. de puncto, ut ipse se exponit. At non sic est Intelligentia, uel anima: nā est in loco quāto, ac loco continetur, nō sicut punctū, quamuis non occupet locum, sicut corp⁹; occupare.n. locū, est, nō solū esse in loco, sed impedire, quomin⁹ aliud fit ībi corpus, & hoc propriū est corporū.

Ad 3. 1. Ad tertium dico, illud argm̄ esse Aristot. contra Antiquos dicentes animam esse corpus, & tunc procedit. Si sursum mouetur erit ignis, at anima non est corpus, ob id argumentum non ualet.

2. Præterea etiam, quia anima non mouetur determinatè sursum, sicut ignis, sed sursum, uel deorsum, est.n. motus uoluntarius, & secundum appetitum.

Ad 4. 1. Ad quartum dico, illum Aristot. discursum esse in corporibus, ut satis liquet ex ipsius rationibus, vbi de continuo argumētatur, quod aūt incorporea moueant, diximus in conclusionibus.

2. Et propterea non concluditur, aiam non moueri ullo modo, sed non à se, sed nec hoc concluditur.

Ad 5. Ad quintū dico, procedit de forma ꝓ statu, quo est in mā, nō de seperata aia.

Ad 6. Ad sextum respōsum est in secundo fundamento q. Arist. colligit immobilitatem primi motoris ex omnimoda ipsius simplicitate, quia purus actus est.

Caput quartum.

Alia autem quædam opinio.
Tex. LIIII.

Confutat Arist. opi. quādam celebriorē, quæ asserit animam esse harmoniam.

COnfutare prosequitur sniās Philosophorum, atque unam impugnat, quàm dicit multis fuisse visam probabilem, & rationabilior vī omnibus pcedentibus, at rationalibus, ac argumētis damnata est tanquam falsa. Quamuis igitur uisa multis sit probabilis, tn rationes sunt cōtra ipsam, quas rōnes dicit esse traditas in sermonibus cōibus.

Per sermones cōes intelligit Simplicium dialogum Platonis, qui dicitur Phædo, vbi rationibus communibus talis opinio impugnatur, & dicit posse intelligi dialogum compositum ab Arist. qui nominatur Eudemus, in quo impugnatur illa sententia, & hoc dicit Philoponus, adducitque quinque rationes ex illo.

Nota.

Exponitq; sniam hanc, quæ est animam esse harmoniam, & proportionē contrariorum in corpore. Cum.n. corpora ex cōtrariis, constent, crediderunt esse corporis in illorū proportione cōsistere, ac ob id talem aliquam proportionem, ac harmoniam aiam crediderunt.

Atqui harmonia ratio quædam.
Tex. LV.

1. Ratio. IMpugnat hanc sniam quatuor rōnibus, quarū prima est. Omnis harmonia, aut i mistione, sicut in cōpositione multorū est: at aīa non est huiusmodi, ergo non est harmonia. Maior declaratur. Harmonia est proportio q̄dā multorum: multa aūt dupliciter proportionant̄; aut ſm compositionem, ut partes integrales, in animali, & domo, & aliis, hæc.n. congregantur absque sui passione, aut etiam secūdū mistionem, ut elemēta in misto, quæ alterata manēt. Vnde

de fit, quòd harmonia sit duplex, & mistio & cōpositio. Minorem nō probat, sed probari potest: quia anima substantia est; at neutra harmonia est substantia.

2. Ratio. Alteram rationē facit. Anima est principium motus, ut omnes fatētur: at harmonia non est principium motus, ergo non est anima. Minorem non probat, sed potest facile probari, quia potius est finis motus, non principium.

Congruit autem magis.
Tex. LVI.

3. Ratio. TErtiam prolaturus rationem, dicit, quod corporis habitus, puta sanitatem, robur, pulchitudinem, magis est rationabile dicere, esse harmoniam, cum sint temperie contrariorum, sed non ipsam animam.

Vbi nota, videri Arist. asserere hoc loco non esse illos habitus qualitates distinctas à proportione contrariarum qualitatum, & menbrorum dispositione, vel proportione.

Obiectio. Solutio. 1. 2.

Quòd autem anima non sit huiusmodi, probat, quia passionū animæ, & operationum simul, non potest reddi ratio per harmoniam, ergo non est anima: aliter enim per ipsam redderetur ratio passionum. Per passiones, intelligit Simplicius, odium, irā, & huiusmodi: per opera, cognitiones, & Intellectiones.

Dices. Quare non potest reddi ratio p harmoniā? Dico primò, quia passiones potius sunt improportiones, & non harmoniç, quàm harmonia. Dico secundò, quòd Arist. vtrumque contingit: passiones enim, & cognitiones sensus, & ratio dissonant fœpissimè: non ergo in harmoniam sunt reducenda.

Amplius autem si dicamus.
Tex. LVII.

4. Ratio. Suppositio, quid significet harmonia

QVartam facit rationem, quæ talis est: primo tamen ponitur distinctio harmoniæ facta, sed nunc clarè ab Arist. explicat. Harmonia est analoga significās duo, Vnum per prius, alterum per posterius. Per prius significat ꝓportionem magnitudinum sensibilium, habentium positionem inter se talem, ita, ut nihil illius generis desit. V.g. cùm lapides ita disponuntur in domo, ut nullus lapis desit ad talem dispositionem: similiter cùm chordæ ita in motu, & sono aptantur, ut nihil illius generis deficiat, talis est harmonia quæ dicitur compositio. Et per posterius dicitur harmonia, quæ fit in mistione duorum, uel plurium.

Nectitur ratio.

Probat igitur Aristot. Quòd neutra harum sit anima. Primo, quòd non sit compositio quia compositio multum inuestigabilis est, ideſt, multiplex est in uno corpore: sunt enim multa organa, & mēbra diuersis composita partibus, ut notum est, quarū nulla videtur anima esse; quia non est, unde assignetur ratio, ut talis compositio sit anima intellectiua, talis sensitiua, talis appetitus; nec ipsi assignant hanc distinctionem in tali compositione.

Similiter autem, & inconueniens.
Tex. LVIII.

Altera eiusdē rōnis pars.

PRobat alteram partē, quòd non sit mistio. Mistio elementorū est varia pro partium uarietate, ut in osse, carne, & neruo: si igitur anima est mistio in uno toto, erunt plures animæ: quod relinquitur vt impossibile. Alia.n. erit in osse, alià in neruo; alia in alijs partibus ꝓ mistionum diuersitate: nā quælibet pars mista est: hoc idem etiam sequebatur, si anima esset compositio.

Nota. Arist. absurdū putare, plures animas in uno composito.

Et nota hic aliter, quo Aristot. dixerit absurdum in vno cōposito, plures aīas ponere, quod posterius examinabitur.

Postulauit hoc vtique aliquis.
Tex. LIX.

Reprehēsio Empedo. in tribus.

EMpedoclem huius sniæ authorē taxat, eo q̄ indistinctè locutus fuerit: & hoc in tribus. Primò dixit, quamqūe animam in ratione, & proportione

1. consistere

Universidad de Deusto Biblioteca

cōstitere: sed non explicuit, an ipsa proportio esset anima, an aliud aduenies toti, & mēbris propter proportionem, & rationem: quod sit illud dixit, rationes factę militant contra ipsum; si uerò hoc, iam anima non est harmonia.

Secūdò, dixit, amicitiam esse causam mistionis, sed non explicuit, an sit causa omnis mistionis, etiam illius, quæ non est anima: an solius huius, quæ est secundum rationem, & anima est: si enim est causa cuiuslibet, tunc oportebat dicere quomodo sit causa huius, quæ est anima, si verò est istius, tunc debuit ponere aliam aliarum mistionum causam: quam non ponit.

3. Tertiò dixit amicitiā esse causam mistionis; sed non explicuit, an ipsa amicitia sit mistio: & ratio, ut uidet esse, an aliquid ꝓpter mistionē. Hæc igitur dubia insoluta reliquit Empedocles, quę tn ꝓfecto debuit enodare et explicare.

Si verò est aliud à mistione.
Tex. LX.

Ratio prę sua, & harmonia Emp.

COmmunis expositio est, ut velit Arist. huius sententiæ rationē ponere, propter quam videt probabilis. Ratio autēm est ista. Id videtur anima, quo posito, ponit, quo ablato, aufertur anima; at huiusmodi est cōpositio, & harmonia: nam ablato esse, ac proportione carnis, & partium aliarum, etiam tollitur anima: præterea, ablata anima, tollitur talis harmonia partium.

Solu. huius rōnis.

Hoc nō soluit Aristoteles, sed solutio facilis est. non enim valet à concomitantia mutua ad identitatem. Posito enim vno relatiuo, ponit alterum: & ipso ablato, aufertur; non tamen idem sunt. Similiter de subiecto, & eius passione; de materia, & forma. Quamuis ergo anima consequatur harmoniam, & econtrà; non sunt idem, sed harmonia est proxima materia, & dispositio animæ, non tamen est anima, ideoque fit talis conuersio mutua, & soluitur huius opinionis argumentum.

Quod igitur neque harmoniam possibile esse. Tex. LXI.

Epilogus dictorū.

EPilogat quæ dicta sunt, scilicet duo, animā non esse harmoniam, nec animam moueri, & per se, sed per accidens moueri, & per accidens se mouere, dum totum mouet, ut diximus, nec aliter contingit ipsam moueri localiter, dum in corpore est, nisi per accidēs.

Rationabilius autem dubitauit.
Tex. LXII.

Obiectio Arist. contra suam sniam q aīa uidetur mouer: passionibus.

CVm animā per se moueri non posse, probasset; nūc dubū & argumētū quoddā proponit, quo merito quis posset dubitare, an moueretur anima. Argumētum autem uidetur ex animę ipsius passionibus, scilicet, gaudere, irasci, cogitare, timere: hi enim aīæ motus sunt, ac huiscē videtur anima moueri per se, dum gaudet, timet, uel irascitur.

Hoc autem non est necesse.
Tex. LXIII.

Solutio. Arist.

SOluit argumentum, q̄ nō est necesse asserere hic, animam moueri, quāuis sint motus, seu potius unūquodque sit moueri in concreto: anima ergo nō mouetur per se hisce, sed organum & compositum, puta cor, vel alia pars.

Nota.

At quia numerat, cogitare, ideſt, intelligere, inter ista, dicit, quod aut est tale, puta, per organū, aut aliud aliquid; non autem uelle determinare modo, an sit per organum, ut quidam dixerunt, an sine organo, ut ipse probabit post. Vide igitur, qnòd non mouetur anima his motibus per se, sed per accidens simul cum organo.

Passiones fieri cum motu cōmitante, sed nō esse motus.

Distinguit autē, quòd hæ passiones q̄dam fiunt cū motu locali, ut ira, in qua spiritus a corde mouentur, uel timor, in quo spiritus confugiunt ad cor, quædā cum alteratione, ut sensatio cum mutatione per speciem, & alia, quæ fiunt cum calore, vel frigiditate.

Nota.

Notatque Themistius, quod eiusmodi passiones non sunt essentialiter tales motus, sed ipsos prę̄supponūt: Arist. autem circa explicationem motuum concomitantium passiones, remittit se ad alium locum.

Dicere autem irasci animam.
Tex. LXIIII.

Prosequit solutionē, quòd aīa per passiones non dicatur gaudere, irasci, sed totū per animam, atq; adeo nec moueri per illam.

RE explicata, nunc modum loquendi docet, dicitque non esse dicendum, animam gaudere, vel timere, sicut nec texere, nec ædificare, sed homo per animam, non igitur tribuitur motus animę tanquam subiecto, & tanquam ei, quod per se mouetur, sed quia per ipsam inest talis motus compositio.

Et hoc dupliciter. Vno modo incipiēdo à re exteriori, vt in sensatione, quæ fit, quia res, & obiectum imprimit sui similitudinem in cōposito, quod sensit, quia animam habet; & hoc est motum prouenire à re vsque ad animam.

Altero modo incipit ab aīa, vt in reminiscentia, quæ fit, non quia moueat obiectum exterius, sed quòd anima interius operatur, & discursu vtitur; & tunc dicitur motus ab anima vsque ad rem, quia per recordationem venit in speciem rei præteritæ.

Quam speciem vocat motū, vel quietem; quietem secundùm quod erat in memoria; motum secundū quod est in actuali cognitione. Vide ergo, ꝓ nullus motuū horum per se est in anima.

Intellectus autem videtur.
Tex. LXV.

Quod aīa intellectiua sit incorruptibilis, et impassibilis.

CVm animam per se non moueri probasset alteratione, nec motu locali, nūc, vt Simplic. et Auerr. dicūt ostendit, nec etiā corrumpit, atq; hoc de Intellectu probat. Proponit ergo intellectum, seu mentem innasci hominibus, ac substantiam quandam esse, quæ corrumpi non potest.

3. Quòd autem non corrumpatur, signo ostendit. Si corrumperetur, maximè id fieret ex debilitate q̄ fit in senio, sed in tali non corrūpitur, ergo in nullo alio. Sequela nota est, nam senium est uia in corruptionem totius, & dissolutionem eorum, quæ in ipso sunt.

At quòd in tali non corrumpatur, ostendit, dicens, esse simile hoc ei, quod accidit circa sensoria sensuum, qui quidem corrumpuntur, anima non corrupta, nec debilitata secundum se, vnde se nex debilitatur visu ratione organi, sed non ratione animę. Cuius argumento illud est, quòd si animæ senis daretur Instrumentum, & oculus iuuenis, videret sicut iuuenis: non igitur patitur anima secundum se, sed secundùm corpus.

4. Hoc idem accidit in morbis & ebrietatibus, anima enim videtur debilitari, cum impediatur à suis operationibus; sed id non est secundum se, sed ratione corporis. Hic textus magis in sequenti dilucidabitur.

Ipsum igitur intelligere, & ipsum speculari. Tex. LXVI.

Quòd ipsa ēt aīa operatio intelligere & speculari nō corrūpat per se.

OStensa animæ substantiæ impassibilitate secundum se, nunc ipsarū operationum eius impassibilitatem ponit, dicitque, intelligere, & speculari, quę ipsius Intellectus operationes sunt, marcescere, & debilitari, & non secundum se, sed ratione alterius, scilicet imaginationis, uel spirituum in corpore, in quo est anima.

Obiectio.

Tu posses dubitare. Nā cogitare odisse, irasci, & alia, quæ sunt opera Intellectus, corrumpuntur, nec manent post compositū. Respondet, ita esse, sed non erant ipsius Intellectus solius, sed compositū ex ipso corpore, & intellectus, ob id composito dissoluto, non manent cum solo Intellectu similes operationes. Non sic autem est de intelligere, & speculari, quę solius intellectus sunt, ob id cum ipso manent.

Solutio.

Nota.

Ex quo sequitur, cum intellectus, & ipsius propria operatio non corrumpantur, quòd fortasse intellectus est quid diuinius, & nobilioris naturæ, quàm res sensibiles.

Nota,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota 1.

Nota, ꝙ per intelligere, possimus exponere siplicē itellectionē, ꝑ speculari, cōpositā, vtrāq; speculatiuā: ꝑ cogitare itelligit cognitionē sēsitiuā quādā circa particularia, et particulares ꝓpositiōes.

Ex his omnibus concludit, quòd anima nullo modo per se mouetur in corpore, quòd si non moueri potest, ne à se mouebitur, vt dicebant Philosophi illi.

Conclusio rationis Arist. animam non moueri per se Dubiū 1. qd ꝑ intellectū Arist. hoc loco intelligat. Alex. sententia ꝙ sit ipse Deus, reijcitur etiā in Arist. 1. 2. 3. 4.

Circa horum duorum textuū expositionē dubitabis, quid per Intellectum hic velit Arist. significare. Alexan. quia sustinet animas omnes esse mortales, timens Aristotelem sibi contrarium, per Intellectum, exponit Deum, propter illud verbū, Esse fortasse quid diuinius.

2. Auerr. suia ipia, ꝙ sit unus intellectus in oibus hominibus. Nota.

At Philoponus bene reijcit hoc ex verbis ipsius Arist. Nam dī, ꝙ Intellectus innascitur, at Deus nō innascitur. Dī prēte rea, Vī non corrūpi, at de Deo nō oportebat dicere, Vī, sed certissimē nō corrūpitur. Prēterea Intellectus statim dī aīa; at Deus nō est aīa. Præterea dicitur, Fortasse, diuinius, at Deus absque, Fortasse, diuinissimus est; non ergo per Intellectum Deus intelligitur, & nos id manifestissimē paulò post ostendemus.

Auerroes aliter exponit. in cuius declarationē aduerte, ꝙ in hoie ponit aīam, & Intellectum, aīa hominis est quędam substantialis forma, quę dī cogitatiua, & est sentitiua quædam aīa per quā homo cognoscit, ac formar propositiones singulares; & per hanc distinguit à brutis alijs aīalibus, & qlibet homo habet suam aīam. Hæc autē est corruptibilis, & generabilis, eductaq; de potētia materiæ. Præter animam ponit in unoquoque homine Intellectum, qui nō est forma informans, sed substātia quædā separata immaterialis, assistens, quæ vnitur hominibꝰ singulis ſm operationem, & per phantasmata ad intelligendum. Vnde non est hominibus cunctis, nisi in habentibus phantasmata, quibus possit secundùm intellectum copulari.

Hæc aūt est vna in oībus hominibꝰ, & hæc est ingñabilis, & incorruptibilis, ꝑcedens: & manens post composita, & de hoc Intellectu loqui Aristot. dicit.

Reijcitur impia Auer. sniа, & in Aristo.

At veritate huius opinionis ꝑtermissa, de qua postea erit sermo, vbi ostēdemus esse falsā, & impiā, nunc tñ euidenter, ꝓbo, contrarium dicere Arist. & hoc loco ipsum cōuinci. Primò, ꝙa quē Arist. uocat prius Intellectū, statim noīat aīam, ac dicit, esse principiū uidēdi, ac nō pati nec corrūpi; ergo quo ad substantiā idētificatur Intellectus cū aīa sensitiua, vt in homine eadem sit substantia, quæ est principiū intelligendi, et q̄ est principiū sentiēdi quamuis potentię diuersæ sint, quia vna est organica, altera non: Aristo. itaq; loquens hic de aīæ substantia, ꝑ eodem sumit Intellectum, & sensitiua animam hominis, at secundum Auer. id esse non potest, alia est enim substantia Intellectus, anima sensitiua in homine, & hæc est corruptibilis: illa verò nō: quod manifestè contradicit Arist. qui eā, quæ sensationem exercet, dicit non corrūpi.

Sed secundò cōuincitur euidētius ex illo qđ Aristo. dicit, ꝙ cogitare, et amare, & odisse nō sunt opera solius Intellectus, sed coniuncti, & habentis Intellectū ꝑ aīa illud hēt. Quid clarius dici potuit ꝙ cogitare, et amare, et similia ab intellectu vt à pricipio ꝓueniūt, et vt Intellectus est; nō ergo cogitatiua est distincta ab Intellectu, cū aptè dicat, qđ à quo ꝓuenit itelligere & speculari, ab eodē ꝓuenit & cogitare & amare, sed illud est solius Intellectus, hoc autem cōiuncti.

Ex quo collige contra Auerroem, cū Intellectus sit principium cogitandi, & amādi in composito, quod est hominis forma informans, & dans esse, & talis substantia est separabilis & immortalis, contra Alexandrum.

1. Sententia Simp. & Philo. ꝑ intellectū Arist. intelligisse aīam rationalem.

Vnde dico cum Simplicio, & Philopono, quòd per Intellectum hic Arist. vult significare animam nostram rationalē, ob id dicit, innasci nobis, tanquam formam: alius textus dicit, aduenire, ideſt, nō educi de potentia materię, quod alibi examinabimus. Dicit substantiam quandā, vt notat Philosophus, ad discrimen formarū accidentium, dicit nō corrūpi, ad discrimen aliarum formarum, quę substantię sunt, sed corrumpuntur.

Aliud

Dubiū 2. circa litē de incorruptibilitate animæ rōnalis. Prima sententia. Auerr. & Simpl.

Aliud dubium est. Vī, enim signum esse cōtra Aristotelem; nam probaretur ꝙ anima sensitiua brutorū est incorruptibilis, quia non patitur, nisi ratione organi tñ ipsa secundùm se non patitur.

Ad hoc Auer. respondet, esse argumētum Aristotelis probabile tantùm, quia non ualet, si anima non patitur passione corporis, ꝙ ipsa sit incorruptibilis, & hoc uidetur Simplicius dicere, exponitur enim textus secundum hos, comparatiuè, sic Intellectus non corrumpitur senio sicut nec uisus.

Reijcitur Auer. sententia. 1.

Sed hæc expositio non est uera, tunc enim non sequeretur quod intendit, s. ob id, Intellectum esse incorruptibilē. Quid autem absurdius, quàm asserere Aristotelem contra Antiquos disputantem, de re tā seria, proposuisse argumentum ineptū? Nō enim est probabile, cū tam apertam habeat instantiam.

2.

Præterea, quia non pati passionibus corporis videtur esse sufficiēs medium ad incorruptibilitatem formæ, quia alter non potest pati.

2. Sñia uerior.

Dico igitur, ꝙ Aristot. in illo textu loquitur de substantia animæ, quæ eadem est sensitiua, & intellectiua in homine, & ideo est incorruptibilis & sensitiua secundum substantiam, & de hac loquitur non autem de aliis putè sensitiuis, quæ debilitantur cum corpore, sicut & aliæ formæ.

No. Secūdū Arist. aīam sensitiua in hoie eadē re est cū intellectiua.

Quòd autem identificetur secundū substantiam intellectiua cum sensitiua in homine, probat sequēs textus, in quo dicit Intellectum esse principiū cogitādi, & amādi, & reliquorū, ubi clarè colligitur, eandem esse substantiam. & hoc magis rationabile uidetur, quàm dicere, Arist. Argumentum non esse bonū, nec probare, nisi probabiliter.

Dubiū 3.

Aliud dubium est. Quomodo dicit Arist. intelligere, & speculari marcescere?

Solutio.

Rñdeo, ꝙ non ita marcescunt, ut nō maneant post corpus, nam hoc discrimē posuit inter illa, & cogitare, & amare, quod hæc manent, cum sint ipsius cōpositi, illa verò nō manēt, sed marcescūt, quia nō ita facilè exercentur, propter ordinem, quem habēt ad corpus, quamuis in eo sint tanquā in subiecto.

Nota ex Simp. etc. intelligere animam cū phantasmate, & contēplatiuè.

Notat hic Simplicius, ꝙ est duplex animæ intelligere; Alterū, quod à phantasmate pendet; alterum contemplatiuum, in primo habet ordinem ad corpus, in altero non, tamen utrumque impeditur ratione corporis.

Quod quidē eleganti explicat exemplo. Nauta in naui, ventis ualidè agitantibus, & infestantibus nauim, non solū impeditur in illis actionibus, quibus à nauī dependet, i. regere, & gubernare, sed etiam in aliis, quas extra nauim poterit exercere per se, scilicet ambulare, discurrere, uesci, dormire, hæc enim præturbatione non potest commodè exercere, ita fit in intellectu.

Nota aīa dū est in corpore habet operationē independentē à corpore.

Vbi nota secūdum Simpliciū, in anima dum est in corpore esse intellectionē independentem à corpore, quamuis ego non credam ēm ueritatem ita esse, est tamen secundum Aristotelem.

Multo autem his, quæ dicta sunt. Tex. LXVII.

Confutat ab Arist. sniа Xen. asserētis aniмa ēt se numerū se mouentem.

IMpugnata sententia eorum, qui animam moueri per se dicebant, impugnat nunc sententiam Xenocratis, qui non solum moueri dicebat, sed esse numerum seipsum mouentem: dicitq; hanc sententiam esse irrationabiliorem aliis; quia ipsam sequunt inconuenientia, quæ sequuntur, dicentes, animam moueri per se, & præter hæc sequuntur inconuenientia propria, quatenus dicit anima esse numerum.

1. Ratio.

Hoc autem impugnat multis rationibus, quarū prima est. In eo, quod se mouet, est id, quod mouet, & id quod mouetur, sed in unitate cū sit indiuisibilis, & non habens dīam in partibus, id esse non potest, ergo non potest se mouere, non ergo est anima numerus se mouens. tunc enim unitates mouerentur, non vī autem à quo moueātur, & quomodo, ut probatum est. Sic uidetur argumentum procedere, quamuis Philoponus, & Simplicius aliter exponant.

Amplius autem, quomodo dicunt lineam. Tex. LXVIII.

2 Ratio. Suppositio 1.

ALtera ratio est, quæ procedit ex duobus suppositis. Alterū est geometrarum, ꝙ punctum suo motu relinquit post se lineam, & linea superficiē, & superficies corpus. Nec hoc intelligi debet de vero motu: quia non possunt illa moueri, sed tantum per imaginationem, uel ex conditione, quòd si moueantur, ita fieret.

Suppositio. 2.

Alterum est; ꝙ tam punctum, quàm unitas, sint quid indiuisibile, scilicet differenter. Nam punctum habet positionem: vnde si auferas positiones non habere, ab unitate indiuisibili, fiet pūctū.

Ex his fit argumentū. Numerus vnitatum habentium positionem, est numerus punctorum: anima est talis numerus, quia est in continuo corpore: ergo est numerus punctorum. Vlterius, talia puncta mouentur: ergo lineam faciunt. ergo anima non est numerus, sed linea, & continuum. Ista est ratio secunda sic exponenda.

Amplius autem à numero si auferat.

3. Ratio.

TErtia ratio est. Omnis numerus aliqua facta diminutione, uel additione mutat speciem: anima nō mutat speciem ablatione facta; ergo anima nō est numerus: consequentia euidens cū maiori. Minor probatur. in animalibus & plantis, in quibus non mutatur species animæ quamuis auferatur aliqua pars ipsius, cum abscinditur ramus uel pars animalis, quod sæpe accidit.

Videbitur autem utiq; nihil differre. Tex. LXIX.

4. Ratio. Reducū hanc ſnīam, ad ſententiā Dem.

QVartam facit rationem prius tamen reducit sententiam hanc ad illam Democriti, ut utrāque impugnet. Democritus dicebat, atomorum, & corpusculorum numerum, & multitudinē esse animam: hæc etiam opinio ponit animam numerum: in hoc tamen differt, quòd ille atomos, hic puncta, & unitates & positionem habentes ponit, tamen vterque, quantitatem ponit animā ipsam multa faciens.

Nectitur ratio.

Contra hoc fit argumentum. Omne quantum se mouens, siue discretum, siue continuum constat ex eo, quod mouet, & ex eo, quod mouetur: sed ille numerus se mouet: ergo habet quod mouet, & quod mouetur. Sed animæ in animali est mouere: ergo etiam in numero, id, quod mouet ipsum anima est, non autem ipse.

Illam maiorem ostendit, dicens, ꝙ siue sint atomi, siue corpora magna, siue quid aliud, dummodo quantum sit, si se mouet, debet habere id, quod mouet, & aliud quod mouetur.

At verò quomodo possibile est. Tex. LXX.

5. Ratio. Suppositio 3.

QVintam facit rationem, supposito primum uno, quod punctū nō differt ab alio puncto nisi positione, cū vnicum sit, & indiuisibile. Vnde quia in alia parte continui est hoc, in alia illud, ob id differunt, adeo vt duo simul, & adequatè esse nequeant, quin unum fit, non autem duo.

Nectitur ratio.

Tunc fit argumentum. Cum anima sit numerus unitatum in corpore, erit punctorum numerus: peto, uel ista puncta differunt à corporis punctis, uel nō. Dici non potest quod differant: quia, cū sit simul punctum animæ cum puncto corporis, & penetratiuè, non erunt plura, nec differentia.

Præterea, qua ratione unum pūctum animæ est in uno pūcto corporis, poterunt esse omnia; quia non occupant locum nec indigent loco diuisibili, & sic tota anima esset in uno pūcto, vni enim possunt esse infinita simul, si semel duo esse possunt. Iam enim ipsorum locus est indiuisibilis, sicut & ipsa.

Si uerò dicas, non differre puncta animæ à punctis corporis, sequitur, ꝙ omnia corpora haberent animam, quia habent

Nota 1.

bent puncta, imo infinita: At fluuolum est corpora omnia habere animam, ergo anima non est numerus.

Aduerte literam. Dicit enim, Si puncta corporis sunt numerus anima, hoc per conuersionem accipiendum est: id est si numerus animæ est numerus punctorum corporum: quod idem est.

Amplius autem. Tex. LXXI.

6. Ratio.

VErba huius textus priora continuanda sunt cum præcedentibus, & sequentibus. Facit sextam rationem talem; Anima est separabilis, ut Xenocrates fatetur; at puncta non sunt separabilia à magnitudine; ergo anima non est numerus. non enim esset numerus, & discretum, nisi puncta essent extra continuum.

Minor probatur, quia magnitudo non potest diuidi in puncta; ergo non possunt separari puncta. Non enim nisi per diuisionem possunt separari: vel si possent separari, posset etiam esse diuisio in puncta: quod est impossibile. Hæ sunt rationes contra istam sententiam.

Caput quintum.

Accidit autem, sicut diximus. Tex. LXXII.

Hāc Xenocr sententiā, asserit aiam esse numerum esse aliis irrōnabiliorē ꝙ sequatur incōmenientia. Quòd incidat in inconueniēs illud ponētium aiam esse corpus.

QVod superius dixerat, scilicet hāc sententiam aliis esse irrationabiliorem, quia omnium inconuenientia ipsam sequuntur, nunc ostendit.

Sunt autem duæ sentētiæ, & eorum, qui corpus aliquod subtile animā posuerunt, & eorum, qui atomos, & per atomorum motum moueri corpus, sicut statua, in qua est argentum viuum ut dictum est.

Dicit ergo Arist. ꝙ accidit isti sentiæ fateri proprium inconueniens, quod euenit ponentibus animam esse corpus; accidit etiam alia ex parte fateri, ꝙ fuit inconueniens in opinione Democriti, scilicet, moueri corpus motu alicuius in eo incluſi.

Explicat inconueniens priorum ponentium corpus. Hi enim debent fateri, si anima est corpus, quòd duo corpora se penetrent, scilicet anima, & corpus; nam simul esse debent. Quòd autem hoc debeat fateri Xenocrates, ostēdit; quia debet dicere, vt expositum est, quòd puncta animæ sunt simul cū punctis corporis, nisi velit esse eadem, & tunc omnia corpora haberent animam. Hoc autem idem est absurdum. Vt enim nec corpus cum corpore, ita nec punctum cum alio puncto simul esse potest, quin unum fiant.

Accidit ꝙ animal moueri à numero. Tex. LXXIII.

Quòd incidat in inconueniēs Democr.

OStendit modò etiam sequi inconueniens Democri. Sicut enim dicebat, motu atomorum moueri corpus: ita etiam debet hoc fateri, qui animam numerum se mouentem intra corpus ponit. Parum enim differt, ꝙ hic numerum unitatum, ille atomos ponat, dummodo modus idem mouendi sit, in quo consistit inconueniens.

Complectentibus igitur in vnum. Tex. LXXIIII.

Cōcludit nō solūm non esse definitionem aīæ, numerū esse mouētē, sed neq; hanc esse eius passionē.

COncludit, quòd his, qui simul dicunt, animam se mouere, & numerum esse, accidunt inconuenientia dicta, & alia multa dicitque non solum illam non esse animæ definitionem, scilicet numerum se mouentem, sed necesse accidens animæ, cum talia inesse non possint animæ. Ita exponunt Themistius, & S. Tho.

Ostendit autem, non esse definitionem: quia per ipsam non potest reddi ratio operum & passionum animæ. Quæ enim proportio est inter numerum, & intelligere, sentire, & amare, & reliqua?

Tribus autem modis traditis.
Tex. LXXV.

Epilogat uniuersaliter, quæ dicta sunt. Triplici enim uia, indagabant Philosophi animam, & per motum, dicentes seipsam mouere: & per incorporeum, dicentes, ipsam corpus esse subtilium partium; & per cognitionem, dicentes, eam componi ex principiis omnium, ut omnia cognoscat. Duæ sententiæ priores sunt discussæ, tertiam nunc discutiendam proponit.

Epilogus dictã esse cõtra eos qui p motum & per incorporeũ aiam indagabãt, nunc esse dicendũ cõtra eos qui p cognitionẽ indagarunt.

Necessarium autem est accidere.
Tex. LXXVI. & LXXVII.

Decem rationibus impugnat sententiam hanc, quarum aliquæ sunt contra Empedoclem aliæ cõtra alios; ferè omnes.n. huius sententiæ fuerunt.

Est prima rõ, sumpto ipsorum fundamento. Dicunt enim animam cõponi ex omnium principijs, perinde, ac si res omnes esset, ut oia cognoscat: est ergo argumentum. Plura multo cognoscit anima, quã sint principia; & plura multò sunt entia, quàm principia: ergo vel nõ cognoscit anima talia, vel ex eis componitur: quorum utrumque est falsum, & secundum est impossibile.

Cõtra eos Philosop qui p cognitionẽ aiam indagabãt, rõnes decem.

1. Ratio.

Antecedens declaratur, quia cõposita non dicunt solum rerum principia, sed aliud quid, & accidentia multa, ac passiones, q̃ nõ sunt ipsa principia materialia, qualia ista ponunt, ut homo, os, aĩal, nõ sola elemẽta quatuor, uel solos atomos dicunt, sed rationem, ac proportionem saltem aliquam includunt.

Probõ an tecedẽtis.

Et hoc idem confirmatur ex Empedocle, qui nõ solum principia ponit in cõpositis, sed proportionem. Citat carmina quorum sensus est, quod os est album, quia constat ex pluribus partibus ignis, fit enim ex duabus partib⁹ terrę, & ex una fluidi, i. aquæ, & altera luminis, i. aeris, recepti in infundibulis, i. cõcauitatibus terræ, & ex quatuor Vulcani, ideſt, ignis. Vide ergo quomodo in compositio ponit ultra principia; prõportionem. Aduertẽdum, q̃ terram vocabant concinnam, quia erat numerus cubus, qui dicit maximè harmonicus.

Confirmatio.

Consequentia est certa, quod non cognoscet anima ipsa composita: & hoc falsum est, experimur enim tãlium cognitionem.

Probatio cõsequentia.

Nec potest dici, q̃ ex his constet anima, ideſt, ex hoĩe, leone, petra, & reliquis, quod tanquã manifestum impossibile relinquit. His duobus textibus cõtinetur ratio, idcirco non exposui separatos, & litera est satis manifesta.

Obiectio & eius solutio.

Amplius autem cum multipliciter.
Tex. LXXVIII.

Secunda ratio proponitur, duobus suppositis. Alterum est, quòd ens diuisum est in decem genera, quod apud omnes receptum erat. Alterum, q̃ omnium horum non sunt eadem principia essentialia: quia sunt genera primò diuersa, & in nullo uniuoce conueniunt: quod probat Arist. 12. Meta. cap. 4. & 5.

2. Ratio.

Suppositiones duæ.

Est igitur argumentum. Anima uel cõstat ex principijs solius substãtiæ, uel ex proprijs ẽt aliorũ. nulla.n. omnibus cõmunia sunt. Sed ex solius substantiæ si constat, tunc non intelliget alia genera, quod superfluum est, si uero ex aliis, hoc esse non põt, nam ex proprijs principijs quantitatis, nõ fit nisi quãtitas, & ex qualitatis, qualitas. At anima substantia est, quæ non potest ex accidentibus esse, non ergo anima ex omnium principiis constare potest.

Nectitur argũ.

Inconueniens autem est dicere.
Tex. LXXIX.

Tertium ponit argũ, quod est ad hominem, reducitq́; ipsos ad contradictionem. Ipsi enim dicunt duo. Alterum est, simile non posse pati à simili, ut habetur 1. De generat. Alterum est, q̃ simile cognoscimus simili, & cognoscere ac sentire esse quoddã pati, &

3. Ratio.

moueri

moueri ab obiecto. Ista duo contradicunt, nam ex hoc sequitur oppositum prioris, & econtra est prioris oppositum posterioris.

Nota.

Aduerte, quòd cognoscere dicitur pati, quia immutatur potẽtia à specie obiecti, vt cognoscat, de quo post dicitur latè in lib. 2. huius.

Cum autem multas dubitationes.

4. Ratio.

Quartam facit rationem, dicẽs, quòd cùm multa inconueniẽtia sequantur cõtra Empedoclem, sequitur etiam hoc quod dictum est, id est, dicetur, vt exponit Simplic. Et est argumentum quartum. Si simile simili cognoscitur, sequitur, quòd ossa, nerui, pili, & reliquæ animatorum partes, quæ multum habent terræ, sentirent, imò maximè, cũ abundent principio, & simili. At oppositum fit; ista enim non cognoscunt: ergo non fit argumentum illo modo.

Nota.

Notandum, quòd dicit neruum non sentire, quod post examinabitur.

Amplius autem vnicuique principiorum. Tex. LXXX.

5. Ratio.

Quintam facit rationem. Principio cognitionis plus debet inesse scientiæ, quàm ignorantiæ, aliàs potius erit principium nesciendi: sed si anima ex talibus principijs componatur, id sequitur: ergo non componitur. Minor patet: quia anima per terram non cognoscit nisi terram, omnia alia ignorat: similiter per aquam cognoscit solùm aquã, reliqua ignorat: ergo principijs singulis plus ignorantiæ inest, quàm scientiæ: quod videtur absurdum.

6. Ratio.

Addit sextam rationẽ. Sequitur, quòd Deus est aliorũ insipientissimus, secundum Empedoclẽ. Patet: quia omnia alia cõponuntur ex omnibus, id est, quatuor elementis, concordia, & discordia, & sic omnia cognoscunt. At Deus non cõstat, nisi ex quinque, non enim ex discordia: ergo cognoscit minus aliis.

Hic notandum, quòd Aristoteles censet Deum fore insipientissimum, nisi cognosceret discordiam, id quod infert, ut absurdum contra Empedoclem: colligi ergo potest secundum Aristotelem, Deum inferiora ista cognoscere, & prouidentiam habere, aliter multò esset insipientior.

Nota secundum Arist. Deũ hæc inferiora etiã cognoscere, aliter esset insipientior aliis.

Omnino autem propter quam causam.
Tex. LXXXI.

Septimam facit. Sequitur, quòd omnia cognoscerent: quod est apertè falsum. Sequela patet: quia omnia, aut sunt elemẽtum, aut ex vno, duobus, tribus, vel omnibus constant, elementis, quocunque modo assimilantur aliis, quæ poterunt cognoscere.

7. Ratio.

Aduerte, quòd non est mixtum, quod ex vno elemento constet: sed id dicit, vt diuisio sit completa, uel ut comprehendat eos Philosophos, qui ex uno faciebant omnia.

Nota.

Dubitabit autem aliquis.
Tex. LXXXII.

Octauam facit rationem, si ex elemẽtis fit anima, ut dicit Empedocles; quo fiunt elemẽta illa vnũ, & quo determinat? vel alio, uel nullo. Nullo, esse nõ potest, cum talia sint materia: si autem alio, id erit anima. Quod probatur, anima est nobilissimum entium naturalium. quod autem continet, est nobilius contento, & determinato: ergo anima est potius id quod continet.

8. Ratio.

Dicit, quòd anima nihil est nobilius, multo minus nobilius est aliquid Intellectu, qui est antiquissimus, & dominus secundum naturam. Simpli. & Philop. per Intellectum intelligũt animam rationalem, dicuntque esse dominum secundum naturam, id est, nobilioris naturę, quàm sint naturalia: & antiquissima, quia est prior natura, quàm materia: actus enim est prior potentia, ut dicitur 9. Metaphysic.

Nota, circa tex. explicationem 1. Exposi.

Sed

3. Ratio

Sed mihi videt, quod hic per intellectum intelligat Empedocl. mentem, & Deũ, quem putauit mundi animam, dicitque hoc nihil esse nobilius, nec antiquius, igitur debet esse continens. At isti nihil ponunt esse animam, nisi ipsa principia & elementa. quod falsum est, sunt enim tantùm materia, indigentque determinatis, & tale est anima.

Omnes autem, & qui ex eo.
Tex. LXXXIII.

9. Ratio. cõis etiã cõtra omnes alios Philosophos.

NOna ratio est communis cõtra omnes Philosophos, tã eos, qui dicunt animam ex elementis, & principijs compositam; ut omnia cognoscat, quã eos, qui animã se mouere dicunt. Omnes hi definiunt animam diminutè; non enim omnes comprehendũt animas: quod patet. Quia non omnia animata habẽt motum, qualem ipsi ponunt, scilicet localem; per hunc enim definiunt animam, sunt autem animata immobilia, vt conchę, & spõgię, et alia, similiter & plantę.

Similiter etiam, non omnia animata sentiunt, vt plantæ, nec omnia habent Intellectum: ob id, qui animam, & intellectum idem esse ponunt, diminutè loquuntur.

Si autem aliquis & hoc concesserit.
Tex. LXXXIIII.

Obiectio 3 Philosophis illis.

EXcludit responsionem. Possent dicere, ꝙ anima est una specie, & non plures; sensitiuum autem, & Intellectiuum ac motiuum sunt partes, ac potentiæ animæ: ideoque loquuntur de omni anima, cùm Intellectiuum & reliqua non sit animæ.

Respons.

Respondet, adhuc non loqui de omni, nec de tota. Non quidem de omni, quia nõ de vna; & singulis loquuntur; quia non de illa, quæ est in his, quæ non mouentur, nec sentiunt. Non de tota, quia non de omnibus ipsius partibus, & potentijs dicunt.

Reprahẽdit Orph.

Hunc defectum dicit etiam esse in ratione, & opinione Orphei. Hic enim totum aerem, & mũdum credit animatũ esse, & ex toto isto ingredi animam in particularia animata motu venti agitata, & per respirationem. Ad huc autem iste diminutus est, quia non loquitur de plantis, nec de multis animalibus, quæ non respirant; ob id his non contingit anima illo modo.

Opin. eadem ratione.

Hoc autem latuit sic opinantes.
Tex. LXXXV.

VErba ista continuant superioribus, Sensus est, ꝙ omnes Philosophi in hoc communiter defecerunt, ꝙ non de omni anima locuti sunt. Statim addit rationẽ decimam. Frustra fit per plura, quod potest fieri per paucioratsed quãuis illo modo cognitio fieret, poterat esse, quin anima ex oibus elemẽtis cõstaret, ergo nõ debuit ex omnibus componi. Minor patet: quia per rectum cognoscitur rectum, & obliquum, & per positiuum, priuatiuum, & positiuum, nõ tamen econtra: at inter contraria elemẽta vnum reducitur ad obliquum, ergo poterit cognosci per alterũ: semper enim vnum contrariorum est imperfectius altero: locum tenens priuatiui: non ergo ex omnibus constat.

10. Ratio.

Et in toto miſtam quidem esse dicunt.
Tex. LXXXVI. & LXXXVII.

REgreditur ad impugnandam sententiam Orphei, quæ fuit Zenonis; Varronis Romani, & videtur fuisse Democriti. Hi dicebant, Deum esse formam & animam omnium rerum & totius mundi, quæ in varijs uaria erat, in elementis simplex forma, in animatis animæ, in mistis compositio: denique per omnia se diffundebat, & miscebat. Quod significare videtur Virgilius, dum dixit.

Regreditur ad impugnãdã opin. Orphaa, quæ etiã fuit Deũ & Deum, esse animã omniũ rerũ ac totius mundi.

Principio cœlum ac terras, camposque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra.
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Contra

1. Ratio.

Contra hanc suam proponit duas dubitationes, quæ duo argumẽta sunt. Prior est, quare aer, & ignis, cũ habeãt animam, non sunt animalia. est autem argumentũ sic. Si aer, & ignis animam haberent talem, utique animalia essent: at irrationabile est dicere, ipsa esse animalia: ergo non habent animam.

2. Ratio.

Altera est, quare illorum anima est nobilior quàm animalium, cum horũ anima sit mortalior, non autem illorum? Vnde est argumentum, ꝙ si esset animata, haberent nobiliorem animã, quia elementa semper sunt: & absurdum est ignem uel aerem dicere meliorem animalibus.

Opinari autem videntur.
Tex. LXXXVIII.

Ratio pro Orphaa opino.

RAtionem ponit eorum, qui totum aerem, & mundum animatum ponunt. Pars est eiusdem rationis cũ toto: sed pars est animata; ergo & totum. Minor probatur de parte aeris sumpta per respirationem: hæc enim yĩ animata, quia facit animal animatum: non enim consisteret absq; respiratione: ergo anima est, & consequenter totũ ipsum. Hæc est horum ratio unica.

Quare necessarium ipsis dicere, & animam.

Confutatio eius ratio.

ARistoteles subtiliter consequentiã illorum enecuat sic. Si ob id aer est animatus, scilicet illa particula per respirationem discerpta, quia facit animata, sequitur ꝙ est eiusdem speciei anima aeris, cum omnibus animalibus, & inter se: est enim aer eiusdem speciei: at id manifestè est absurdum. Quòd partes aeris licet sint eiusdem rationis, tamẽ sint diuersarum animarum specie, iam non licet colligere. Ergo totus aer est animatus; sed una pars sit, altera nõ: quia non est eiusdem speciei pars cum parte, nec cum toto.

Vnde concludit, ꝙ oportet concedere, aut ꝙ est eiusdem speciei anima in omnibus, aut ꝙ non in toto aere, & mundo est anima. sed hoc inest; hoc non; id est, una pars habet animam, nõ autem altera. Consequentia ergo, & ratio illorum nihil probat.

Concludit tandem duo, quæ hactenus sunt discussa, animam non componi ex elementis, ut cognoscat, nec per se moueri.

Cõclusio totius disputationis.

Quoniam autem cognoscere animæ est.
Tex. LXXXIX.

Dubita de numero, & indiuisibilitate animæ.

SEntentijs Philosophorum circa animæ substantiam impugnatis, nunc breuiter circa numerum, & animæ diuisibilitatem dubitat. Duas autem proponit quæstiones. Altera: cum multæ sint operationes, quæ ab anima proueniunt, scilicet cognoscere, sentire, opinari, concupiscere, deliberare, moueri, quiescere, augeri, discrescere, quorum aliqua sunt opera Intellectus, alia sensus, alia appetitus, alia uegetationis: dubium est, an omnia ista, quæ in uno subiecto, puta, hominis, reperiuntur, procedant ab unica anima, & tota; an à diuersis partibus, ideſt; diuersis specie animabus in uno existentibus, ita, ut quædam ab una, quædã ab alia procedant. Notandum quòd uocat partes, species.

1. Qẽ de numero, & partitione animæ.

Altera quæstio; cum ea quæ animam habent, uiuant, an uita consistat in omnibus his operationibus simul, an in vna illarum saltem, an in multis simul, an in nullis, sed in aliquo alio.

2. Qẽ, in qua operatione uita cõsistat.

Ac si dicat, ut aliquid uiuat, satis nõ est, ut unam harum operationum exerceat uel omnes simul, aut plures sunt opus, aut potius harum nulla, sed aliud quid opus sit. Hæ sunt quæstiones.

Plat. opinatur esse animas in hoc, intellectiuã in cerebro, sensitiuã in corde, uegetatiuã in hepate.

Dicunt itaque quidam.
Tex. XC. XCI.

OPinionem narrat Platonis, qui animam partibilem ponebat, & in uno tres animas specie multiplicabat, Intellectiuam in cerebro ad intelligendum, sensitiuam in corde, uegetatiuam in

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Ratio contra Plat.

o separate; quod idē dixit Pythagoras.

Contra hanc sententiam argumentatur tripliciter. Et primo. Illæ tres animæ, cum vnum faciunt compositum, quo continentur, & copulantur inter se? non quidem se ipsis, cum sint substantiæ specie diuersæ inter se: non corpore, quia potius corpus continetur ab anima: cuius signum est, ꝙ egrediente anima ipsum dissoluitur in elementa. ergo alio continentur. hoc igitur erit anima, nam animæ est continere.

Cōfirmatio. Iterum petam, an hoc continens sit vnum, vel plura: si plura, simile faciam argumentum, donec ad vnum simplex, & specie deueniatur, cum non sit processus in infinitum, id quod erit anima. Cum igitur tandem ad unum sit deueniendum, non oportet tot admittere processus, sed statim in vno una est ponenda specie anima.

Nota. Hoc est argumentū Aristotelis, quānuis primam partem prætermiserit, scilicet, ꝙ non se ipsis contineantur. reliquit id tanquam notum, cum sint actus specie differentes.

Dubitabit autem aliquis, & de ipsius.
Tex. XCII.

2. Ratio. SEcundam facit rationem, si anima tota plures partes habet specie differentes, sequitur, quod tota erit in toto corpore, & pars in parte corporis: oportebit ergo dare partem, in qua sit pars, quæ dicitur Intellectus: at huius nulla dabitur, licet velimus fingere, quia Intellectus non alligatur organo vlli.

Nota. Et nota rationem hanc. Nam intellectiua anima ob id est in corpore forma, quia quo ad substantiam est idem realiter cum sensitiua: ꝙ si ab ea omnino esset separata, ita, ut esset purus Intellectus, seu purè intellectiua tantum, non esset forma. Cum ergo isti ipsam separent, non possunt eam alligare corpori, nec toti, nec parti.

Videntur autem, & plantæ viuere.
Tex. XCIII.

3. Ratio. TErtiam facit rationem. Partes animalium insectorum, & plātarum diuisæ, sunt eiusdem speciei: ergo & in toto erant eiusdem speciei, licet non numero, quia erant diuersæ partes. Consequentia est certa. Antecedens probat: quia in utraq; parte abscissa reperit motus, & sensus, non autem in una tantum vnum, in altera, alterum, sed in vtraque vtrumque. sunt igitur eiusdem speciei.

Si autem non permanent.
Tex. XCIIII.

Obiectio. EXcludit dubitationem. Posset quis dicere: Si anima manet in abscissa parte, & eiusdem speciei cū tota? quid est cur non duret multùm?

Solutio. Respōdet, id esse, quia desunt instrumenta, quia operari possit, & est imperfecta dispositio. Vnde fit, vt qui paucioribus indigent instrumentis, diutius durent; tamen in utraque animæ parte insunt omnes partes, ideſt potentiæ animæ, scilicet motiua, & sensitiua.

Suntq; eiusdem speciei ad inuicem illæ animæ partes, & cū ipsa tota. Ad inuicem quidem, quia non sunt separabiles, ideſt non separantur secundum potentias, sed, ut diximus, in utraq, parte per se ineſt, & motiua, & sensitiua potētia. Sunt etiam eiusdem speciei cum tota, quia tota anima est indiuisibilis specie, uelut exponunt Græci iuxta aliam literam, est indiuisibilis in partem eiusdem rationis, sicut albedo: ita enim diuiditur anima per accidens, quamuis non omnis, vt alibi dicemus.

No. vnā tm aiam esse in vno, & secūdū Arist. & in ea plures esse potentias. Ex his colligitur Arist. sententia, animæ substantiam esse vnam in uno, tamen potentias esse multas: sicut pomi substantia una est, accidentia tamen ipsius multa sunt. sententia ergo Arist. est, esse animam in vno vnam; quod inferius disputabitur.

Nota cl. Et nota quoque contra Auerroē, ꝙ principium, quo intelligimus, est idem subſtantiam cum eo, quo sentimus, doceāde esse substantiā q̄ est qua intelligimus principiū & qua sē timus. cetq; omnes operationes haſce ab vnica prouenire animā.

Scita q̄nis solutio, in qua operatio ne vita cō sistat. *Videtur autem & quod in plantis.*
Tex. XCV.

SOluit posteriorem quæstionem, docens, quòd plantæ habent animā, quæ est tantùm principium vegetandi, & in hac communicant omnia animalia, & omnibus est communis huius operatio. Quæ enim sensum habent, etiam vegetantur, & similiter quæ habent Intellectum; sed non ecōtra. Ex quo sequitur, quòd in illius operationibus consistit maximè vita, quia omnia, quæ uitam habent, illas habent.

Nota, viuere dupliciter dicitur actu 1. & 2. Aduerte, quod dupliciter dicitur viuere. Vno modo sumitur pro ipso esse substantiali viuentis; ut viuere non sit aliud, quàm esse animatum, & uita sit tale esse in abstracto, & sic dicitur uita actus primus, & uita substantia est.

Aliter dicitur viuere, pro ipsa operatione, quæ à tali esse procedit, & dicitur uita actus secundus, & viuere est operari secundùm vitam, & operatio uita est; & de hoc uiuere loquitur Aristoteles, suntq; operationes dictæ vita, sed vniuersalissimè ipsæ operationes vegetandi, quæ insunt omnibus habentibus animam.

Finis primi Libri.

IN SECVNDVM ARIST. LIBRVM DE ANIMA.

Caput primum.

Cùm autem quæ à prioribus. Tex. I.

De quibus agat Arist. in hoc 2. et 3 li. POSTQVAM Antiquorū sententias circa animæ substantiam discussit, nunc quid ipsa sit, explicare secundùm propriam sententiam aggreditur, triaque facit in hoc libro. Primò, quid sit anima in communi ostendit, quotuplexq; sit. Secundò, de vegetatiua. Tertiò, de sensitiua, ipsarumq; potentijs differit. In libro verò tertio de Intellectu.

Intentio Arist. q̄d sit alia inquirere. Proponit igitur suam intētionem in præsenti textu, dicens, se uelle definire in communi, quid anima sit, postquàm ab Antiquis non accepimus definitionem vllam animæ bonam.

No 1. Attende, ꝙ dicit, iterum se tanquam à principio incepturum, quia Antiqui non dederunt nobis cognitionem ferre vllam animæ; dicit tamen, Tanquā à principio, quia saltem ab aliis accepimus animam esse, & per motum, ac cognitionem esse inuestigandam.

No 2. Attende vlterius, ꝙ definitio communis dicitur dupliciter. Vno modo, quæ per accidentia communia, & per extrinseca datur, & talis dialectica, & vana superius dicta est. Altero modo dicitur communis, quia est alicuius definiti communis, quamuis sit essentialis: & talis est ista, quam Aristoteles intendit, quæ bona est, & necessaria.

Dicimus itaque vnum quoddam. Tex. 11.

Suppositiones diuisionū quarundam.

ANimæ definitionem inuestigaturus, diuisiones quasdam communes præmittit, ex quibus quid ipsa sit, dicit. Est autem prima diuisio, entium multa esse genera, puta, decem, quorū vnum est substantia.

2. Secunda est subdiuisio substātiæ, est enim triplex, materia, forma, compositum ex utraque. De materia dicit duo. Alterum, ꝙ secundùm se nō est hoc aliquid. Alterum, ꝙ est quædam potentia. & nos simul coniungamus, dicentes, esse potentia hoc aliquid.

No. 1. Vocatur hoc aliquid substantia pfecta, & determinata ī aliqua specie, qualis est cōposita, ut ignis, leo, hō, planta.

Materia igit est talis substantia, quæ non est quidem aliqua ex his perfectis substantijs, tñ est in potentia quæ eīsq;.

De forma dicit etiam alia duo. Alterum ꝙ est id, quo est iam hoc aliquid. Alterum, ꝙ est actus. ex posteriori hoc emanat prius.

No. 2. Vbi nota, quòd Actus Græcè est ἐντελέχεια explicat Themistius optimā pfectionē. Id.n. ꝙ incōsummatū cōsummat, imperfectum perficit, incōpletum complet, id actus hic dē. talis est forma respectu materiæ, ipsam perficiens; ob id dicitur, quod per formam iā est hoc aliquid, id est, perficitur, & completur.

Dubiū in Arist. Hic dubitabis. Nam 7. Metaph. tex. 7. c. 3. substantia quadrupliciter diuidit, scilicet, materia, forma, compositum, & uniuersale. Idem tex. 44

Solutio. Respondeo, ꝙ illa diuisio est famosa, & secundùm Platonem. Non enim probat Arist. Vniuersale esse substantiā, imo ibidem multis impugnat rationibus, contra Platonem, qui credidit uniuersalia esse Ideas separatas. Hæc respōsio patet ex Arist. 8. Metaph. tex. 2. vbi ipsemet dicit per vniuersalia intelligere Ideas. In præsenti autem sumit tantùm ueras substantias.

Nota, de principio individuationis. Aduerte ulterius, quòd ex hoc aliqui sumunt, formā esse principium individuationis, quia ipsa dicitur facere hoc aliquid, id est indiuiduū. At quicquid de hac re sit, tamen locus nihil probat, nam per hoc aliquid, compositum substantiam intelligit uniuersaliter, siue in singulari sumatur, siue in specie.

Et hoc dupliciter, hoc quidem sicut scientia.

TErtiā ponit diuisionem, quæ subdiuisio est actus ipsius. Actus duplex est. Alter est, esse ipsum, Alter est operatio. Ille dicitur primus, & est ipsa forma, ut scientia, Alter est secundus, & est operatio fluens à forma. *3. Diuisio*

Auerr. intelligit hanc diuisionem esse eiusdem rei ad diuersa cōparatæ, ut forma ſm se dicatur actus primus; forma secundum operationem, & ut operans est, dicatur actus secundus, & pro hac sententia uidetur facere, ꝙ Aristot. postquam dixit, animam esse formam, ostendit, ꝙ sit actus primus, non secundus; ꝙ si forma esset tantum actus primus, non erat opus id ostendere. *1. Expositio Auer.*

At Græci, Themistius, Simpl. & Philop. hanc diuisionem intelligunt tanq; duarum rerū, ut forma sit actus primꝰ, operatio autē ab ipsa procedēs, sit actus secundus. Et hoc ita est, nec rō illa quicquam valet. Nā cum Arist. dixisset, animam esse formam, nō dubitauit. an sit actus primus, vel secūdus, sed uelut inferens dixit, esse actum primum. Hoc etiam recipit S. Th. & alij etiam Latini. *2. Expositio Themist. Simplic. Philop.*

Substantiæ autem maximè esse videntur. Tex. 111.

SAnctus Thomas, Ægidius, & alij existimant, hic fieri quartā diuisionem, ſ. substantiarum, alia est corporea, alia incorporea. Dicunt tamen, quòd non est expressa, sed uirtualis. Nam dicit, corpora maximè uideri substantias; in hoc manifestat alias esse substantias, quæ sunt incorporeæ, quæ non ita sunt cognitæ substantiæ. *2. Expos.*

At Themistius, Simplicius, Philoponus, *3. Expos.*

nus, quos secutus est Auer. nullā hic cē sent diuisionē fieri; sed qd uolēs Arist. diuidere cōpositam substātiā, quę corpus dī, dicit, esse magis substantias, quā mām, & formam, i. notiores substantię sunt compositæ, q̄ materia, & forma. Corpora. n. cōmuniter uulgus substantias uocat.

Et mihi non placet ista expō, qa ista diuisio substantiæ in spūalem, & corpoream, non vī ad rē, quia debuit præcedere diuisionē, in materiam, formā, & cōpositum, cum ista sit subdiuisio illius.

Verus Aristot. sensus. Dicamus igitur, nullā hic fieri diuisionem talem, sed cōparationem inter diuisas substantias, ſ materiam, formā, compositum, quarum cōposita, notissima est substantia: imò est maximè, cum maximè per se subsistet. At quia corpora quædam sunt naturalia, quædā mathematica, uel artificialia: dicit naturalia esse maximè substantias, quia sunt principia aliorum. Artificiata enim in naturalibus sustentantur, & mathematica in naturalibus insunt, ab ipsisq; abstrahuntur, consideratione sola.

Naturalium autem alia quidem.

4. Diuisio. QVartā hic diuisionē ponit, quę corporis nāalis subdiuisio est. Quædā corpora naturalia habent uitam, quædam non habent uitam; & hæc est eadē cum illa, quędam sunt animata, quædā inanimata: animata quidem, quæ uitā habent; inanimata quæ uita carent.

Quid sit vita. Quid autem uita sit, explicat, dicēs: Vita est alitio, augmētatio, diminutio, quæ p ipsum corpus fit: ac si dicat, sunt hi motus, ut procedunt à principio intimo ipsius corporis naturalis. Vnde augmentatio, quæ ab extrinseco fit, i. per additionem, quomodo augetꝰ aqua non est uita, nec aqua dicitur habere uitam: similiter nutritio ab externo, quomodo foueꝰ ignis, non est uita, nec ignis dicitur uiuere: at uita tunc sunt, cū ab actiuo interno principio ueniunt.

Obiectio & solu. Dices, Quare has operationes uocat uitam, non alias, scilicet sensationem, & motus secundùm locum?

Rñsiceqa istæ sunt cōmunissimæ operationes omnibus uiuentibus cōpetentes: hic aūt, quod cōmune est, cōsiderat.

Dubitat Philoponus de fętu in utero *Dubium ex Philo.* motus, quod uiuere uidetur, tamen nō per se nutritur, nec augetur, sed à matre per umbilicum trahit alimentum.

Ad hoc dicit duo. Alterum est, ꝙ p se *Resp. eius dem.* nutritur, & augetur: non.n. à principio interno matris, sed à suo nutrit: mater autem solū præparat illi cibum, & minis strat, sicut nutrix, quę ſmansum cibum præbet puero. Hoc dictum uerum est.

Alterum, quod dicit, esse, nō esse secū- *Reprehēditur ex parte Philo.* dum animal: quia motū non habet localem, nec sensum: hoc falsum est, & est argumentum. Fuer in utero, & extra uterum eandem habet speciem, & numero formam substantialem: ergo sicut simpliciter est animal extra uterum, ita intra: & satis est habere potentias, quāuis non exerceat illas actu.

Cùm Arist. declarasset, quid sit uita, *Quid sit corpus in uens, & ꝙ aia sit substantia.* ut inde notum esset, quid esset corpus uitam habens, ſ quod per se tales operationes habet, & in se principium ipsarum continet, tale corpus substantiam esse dicit, & non quācumque, sed compositā: in quo uult ostendere, animam esse substantiam. Si enim corpus uitā habens, est substantia, & non habet uitam, nec illos motus nisi per animam, profectò & anima est substantia.

Ex quo dico, ꝙ non suppositū in pri- *Reprehensio Auer.* ma diuisione, aiam esse substantiam, vt dicit Auer. sed id modò ostendit ex eo, ꝙ corpus vitam habens, substiantia est.

Quoniam autem est corpus huiusmodi. Tex. 1111.

OStenso aīam esse substantiam, nūc *Quòd anima nō sit corpꝰ, sed forma corporis.* qualis substātia sit declarat, & probat, facit hoc argumentum. Corpus nō est in alio: at anima est in alio, ergo aia non est corpus: si igitur non est corpus, etit forma corporis naturalis habētis vitam in potentia. Quod corpus sit nō in alio, ostendit, quia corpus est tale. ſ. habens vitā: at aīa non est habens vitā: cor

pus ergo subijcitur, & habet rationem materiæ: animę verò, quod habetur, est, & habet rationem formæ.

Aduerte, ꝙ illud, Enim, est declarationis; nec intelligas, ꝙ anima est in subiecto sicut accidēs, sed sicut forma in mā. Longe enim aliter est in alio, q̄ accidēs in subiecto, vt diximus olim in 1. Phy.

1. Dubiū. Dubium hic est, quid per corp° intelligat Arist. Scito.n. corpus dupliciter sumi. Vno modo pro compositā ipsa naturali substantia, ut ignis dicitur corpus, & homo, & leo, & plāta. Altero modo pro altera parte compositi, & præcipuè animati; vt cum dicimus, animal constare ex aia, & corpore. Hic enim corp°, non compositam dicit substantiam, sed materiam cum proximis dispositionibus ad materiam ipsam. Dubium igit est quomodo hic sumatur, cum dr anima non esse corpus, sed actus corporis.

2. Sōta. S. Thom. S.Tho. Ægidius, & aliqui Latini, dicunt sumi pro altera parte compositi, vt anima dicatur actus talis materiæ, sic dispositæ, & ꝙ non est corpus, id est, non materia, sed forma.

2. Sententia Themist. Themist. & Simpl. & Philoponus videntur declinare in oppositum, quos ēt sequitur Auerroes. Dicunt, ꝙ corpus ꝓ toto composito naturali sumitur; vt sit sensus, Anima est forma ipsius corporis naturalis, sicut anima rationalis dr forma hois; & mihi magis hoc placet. Nā sumit corp° naturale, eo modo quo textu antecedenti sumpserit, idest, pro composita substantia: similiter, corpus uitā habens sumpserat pro cōposita substantia, & huius formā dicit esse animam, & hoc inferius magis apparebit. Probatio ergo Arist. est, ꝙ non sit anima composita substātia uiuēs, sed ipsius forma.

Obiectio. Dices, Vnde ualet, ꝙ si non est cōpositā substantia, quòd sit forma?

Solutio. Respondeo, ꝙ hoc argm etiam contra alios est oppositæ sniæ. Vnde.n. valet, si non est materia, ꝙ sit forma: dico tamen cum Auerroe, ꝙ supponit, animam non esse mām: quia id est notum, cum mā sit communis omni corpori, nec p eā differt aiatum à non animato.

Dico etiam, ꝙ qua probatione probatur non esse corpus, & compositum, quia compositum non est in alio: etiā probatur non esse materia anima.

Dubiū. 2. Nota. 1. Dubitatur, quid intelligat per Potētia uitam habentis. Aduerte, ꝙ dupliciter dicitur uita, uno modo pro forma substātiali, quo compositum dr uiuēs, seu potius pro actu formali, & essentiali, quem dat corpori, hoc est tale esse, & talis dicitur uita, actus primus. Altero modo, uita est operatio ab anima, & tale esse veniens, scilicet nutritio, & augmentatio, motus, & alia: & talis dicitur uita, actus secundus.

Nota 2. Aduerte ulterius, ꝙ dupliciter aliq̄d potest habere uitam potentia. Vno modo potētia essentiali, ut est tūc, cū caret aīa, vt semen dr habere uitam in potentia essentiali, non.n. actu animam habet saltē sensitiuam. Altero modo habet uitam in potentia accidentali, cū habet quidem animam, sed est in potentia ad operationes ipsius, vt augeatur, vel moueatur, sicut quod est calidum dicitur in potentia accidentali, vt calefacit.

Duplex expositio. Iuxta hoc est duplex modus exponēdi, qui enim corpus pro materia sumūt, dicunt, ꝙ potentia sumitur pro essentiali, & uita pro actu primo; vt sit sensus. Corpus, & mā est in potentia ad uitā, & animam recipiendam. At qui tenēt, sumi corpus pro composito, potentiam pro accidentali, & uitam pro actu secūdo sumūt; & tunc est facilis sensus: Anima est forma illius corporis naturalis, quod est in se potentiam habens, ut nutriatur, vel augeatur, uel moueatur.

Rō pro secunda expositione. Et hoc profectō confirmat hāc expositionem: Nam eo modo sumitur uita in definitione, quo declarata fuit in p̄cedenti textu: ac illic pro operationib° sumpta est. Præterea, quia ridiculum esset dicere, anima est forma corporis quod potētia habet animam. definitio enim esset obscurior: melius definitur per compositum cum operationibus, quæ notiores sunt: est enim sensus, Anima est forma corporis illius naturalis, quod per se nutritur, & operatur.

Subtian-

Substantia autem actus.
Tex. V.

Quòd aīa sit primus actus corporis. ANimam esse formam docuit, nunc actum, & primum esse ostēdit, & facit hoc argumentū: Substantia, idest, forma omnis, actus est: (Supplēda est minor.) at anima forma est, igit actus est: ergo aīa actus corporis talis, id est potentia uitam habentis. Et uocat hic substantiam formam, vt dicit Simplicius.

Statim deducit esse actum primum, facta distinctione. Est enim actus primus, vt scientia, & forma rei: est autem actus secūdus, ut speculatio, & operatio à forma uel habitu procedēs. Aīa actus quidem est, sed primus, vt sciētia, & hoc patet ex eo, quia aīa forma substantiæ est.

Ostendit etiā aliter, quòd sit actus primus, quia sicut speculatio à scientia procedit, & hæc est illius principium, ita ab anima somnus, & vigilia procedunt, & uigilia similatur speculationi, ut somnus habitui, & scientiæ.

Nota, quod accidentales formæ sūt actus primi & secundi respectu diuersorū. Aduerte hic primò, ꝙ dupliciter accidētales formæ possunt comparari. Vno modo ad ipsam substantialem formam compositi, in quo sunt. Altero modo ad suas operationes ab ipsis procedētes. Si modo priori cōsiderentur, omnes actus secundi dicuntur: si verò modo posteriori, sunt actus primi. V.g. calor respectu formę substātialis est ignis actus secundus; at respectu calefactionis, actus est primus. Similiter scientia homini respectu animæ, actus est secundus: at respectu speculationis ab ipsa procedentis, actus est primus. Idē ētiā fit in reliquis.

Sensus Aristote. Aristo. ergo utitur comparatione, nō uniuoca, sed ꝓportionali. s. Ita se habet aīa respectu operationū uitę, sicut sciētia respectu speculationis; sed hęc est actus primus: ergo & aīa. Sed simpliciter non est æqua cō: anima simpliciter est actus primus uiuenti, non autem scientia.

Dubij cuiusdam solutio. Ex quo intelliges cuiusdā dubij solutionem, quare Arist. assimilans animam scientiæ, postea dixit, quod est ante somnū & uigiliam, & somnus est sicut sciētia. Dixit.n. hoc, ut indicaret, nō sic esse prorsus sicut scientiam. est enim anima actus primus simpliciter in re, & ante speculationem, & ante scientiam, cùm sit ante somnum, quæ simulatur scientiæ. & nota expositionem.

Nota. 2. Aduerte iterum, ꝙ speculatio, quæ est scientiæ operatio duplex est: Altera p̄cedens habitum sciētię, per quam fit habitus: nam ex frequentibus actibus, & speculationibus fit habitus. Altera est, quæ est post habitum scientiæ: postquam.n. habet quis habitū scientiæ, speculatur. Et quamuis speculationes antecedētes, & sequentes scientiæ habitū, sint eiusdē speciei; tamen, quæ sequuntur, sunt perfectiores, faciliores, & promptiores. Hæc eadem distinctio sit in omnibus actibus cuiusque habitus naturalis.

Sensus Arist. Arist. ergo loquit hic de speculatione perfecta, quæ à sciētiæ habitu procedit, & talis actus secūdus dicitur; adhuc autē talis speculatio in eodē debet sumi: nā in diuersis, speculatio prior est habitu, ut speculatio magistri prior est habitu discipuli: at in eodē prior est habitus.

Quomodo anima fit actus primus. Et per hoc intelligimus, quòd anima est actus primus non absolutè, sed in eodē cōposito respectu operationū illius: quod est dicere, esse primū in gñe causę formalis, est.n. primus actus illius rei.

Ex quibus colligit Arist. quod cum anima sit actus & sit primus, poterit sic definiri. Est actus, primus corporis naturalis potentia uitam habentis.

Prior autem generatione in eodem.
Tex. VI.

Quo anima sit simillis habitui. VErba textus priora, iam superius declarata sunt; vnum tamen superest declarandum, quomodo anima sit similis habitui.

1. Expositio reijcitur. Exponunt enim communiter, quod sicut habitus potest cessare ab operationibus, ita anima à suis. Hoc autem uidetur dubium, nam à nutritione non vacat, quia dum viuit, nutritur uiuens.

2. Aliqui dicunt, quòd sat est, quòd aliquibus vacet, scilicet, augmentatione, motu, sensu.

Alij

Universidad de Deusto Biblioteca

3. Alij dicunt, ꝙ non cõtinnò nutritio fit, sed per aliquod tempus frequenter vacat, & præsertim prope mortem, & in infirmitatibus, & aliàs etiam: sed verum est, quòd non consistet multum temporis absque nutritione; & ob id dicitur, dum viuit, nutriri.

At quamuis ista expositio sit bona, mihi videtur posse dici, quòd Arist. comparat animam scientiæ habitui in hoc, ꝙ est principium operationis: & in hoc, ꝙ ratio habitus nõ consistit in operando, siue operetur, siue nõ. Ita anima est principium operationum vitæ: & esse animæ non consistit in operando, sed in eo, ꝙ sit principium operationum. Vnde habere uitam potentia, non est non operari, sed habere principium, quo sic operetur, siue operetur, siue non. Est igitur anima actus corporis physici potentis & habentis facultatem operandi opera uitæ. Et est notanda expositio.

Quod corpus vitã habẽs sit organicũ.

In sequentibus verbis textus probat, quod corpus hoc uitã habens, sit organicum, & instrumentale, habens varias partes, quibus operetur. Cùm enim animata in se, & à se operentur, debent habere principium, ut à se operentur, & organa ut in se variè operentur.

Hoc ostendit ex ipso sensu à minori: nam plantæ, quæ inter viuentia minus sunt organica, adeo vt simplicia, & similia videantur, habent organa: ergo etiam alia omnia. Antecedẽs patet: nam habẽt folia, quæ sunt cooperimenta illius, quòd est circa fructũ, id est, putaminum, & quod est circa fructum, id est, putamen, cooperit fructum: habet etiam radices, quæ sunt sicuti os in animali, quibus cibum trahunt: denique cum varia habeant munera, & varias debent habere partes.

Completur tota anima definitio.

Est igit anima, actus primus corporis physici, & organici. In hoc verbo includitur potentia vitã habentis, quamuis ad maiorem declarationem, soleat addi, Actus primus: indicat esse formam substantialem corporis physici, id est, non artificialis, sed naturalis, non cuiusque, sed uiuentis, ut declaratum est.

Si autem aliquid commune in omni. Tex. VII.

Definitio nem illã omni anima competere.

COncludit, si aliquid commune omni animę dandum est, esse definitionem datã: hęc enim omni animę cõpetit, in communique complectitur rationalem sensitiuam, & vegetatiuam.

Dubium. quõ ex anima & corpore fiat vnũ ens p se.

Vnum statim excludit dubiũ, quod poterat aliquis opponere. Videt enim, quòd anima non sit corpus aliquid, sed potius aliquid per se: nã quomodo ex anima, & corpore potest fieri unum, quod sit animatum, nisi aliquid aliud vniens ponatur? & hoc potius erit anima. Sic enim argumentabat Arist. contra Platonem 1. de anima. tex. 91. quod non sint plures animæ in uno, quia oporteret illas quodam alio vniri.

Responsio

Respondet ad hoc, ꝙ nõ oportet quę rere causam, quare ex corpore, & alia vnum fiat, sicut ne quare ex corpore, & anima fiat ens per se. Vnum. n. & ens, pari modo dicuntur, & se sequũtur. Vt. n. est ens per se, & p accidens, ita unum; & vt ex anima, & corpore fit ens, per se, ita vnum per se. Fit autem ens per se, quia anima est actus, & corpus potentia, & actus, est, quod propriè est; ob id anima tum ab anima dicitur esse, & unũ esse.

Nota.

Aduerte circa horum intelligentiam, quod 8. Metaph. cap. 6. quæritur, quare ex materia, & forma fiat unũ per se, cũ ipsa duo sint. & 7. Metaph. c. 11. quare ex gẽe & differentia fiat vnũ: & utrobique respondet; quia unum est ut actus, alterum ut potentia: ex actu autem, & potentia, natum est fieri unum per se.

Per potẽtiam intelligit imperfectum, inconsumatum, & incompletum ens: Per actũ, id, quod complet, & consummat. Ex incõpleto autem, & completo vnum fit: nec est alia causa, nisi quia vnum est inconsumatum, alterum consumãs: materia est imperfectum quid, forma perficiens, ob id ex materia, & forma fit unum per se.

Sensus Aristo.

Hoc est igitur, qđ modò dicit: anima est ut actus perficiens, & complens: corpus, ut materia, incõpletum, & imperfectum.

Non est opus igitur quærere, quo modo aut quo fiat ex his unũ, sicut nec quæritur, quare ex cera, & figura vnum fiat; sed hoc unum accidẽtale, ex anima verò & corpore unũ essentiale; sicut illud est ens per accidẽs, & hoc ens per se.

Aduertẽdum.

Attẽde, quòd hic sumitur corpus pro materia ipsa, & altera compositi parte; sed non ob id putes, sic sumi in animæ definitione: in illa enim probabilius est ut diximus sumi corpus Physicum viuens quod compositum est: at argumentum cõtra Platonem adhuc vim habet; nam plures animæ non sunt, vt actus, & potentia, sed ut actus tantùm.

Vniuersaliter igitur dictum est quid sit anima. Tex. VIII.

Animam esse formam.

ITerum concludit animæ definitionem uniuersalem. Est enim anima substantia secundum rationem, id est, forma, & quòd quid, id est, natura talis corporis, scilicet uiuentis corporis. Vide quomodo corpus pro composito sumatur; nam anima est, quòd quid, & natura corporis totius.

Exemplũ

Explicat hoc exẽplo artificiati corporis, quod similitudinem habet cum naturali. Si securis esset animal, anima ipsius, non ferrum, sed figura esset: ita similiter corporis habentis in se principiũ motus, & quietis, forma est anima.

Vbi iterum corpus pro composito sumi videtur; non enim materia est corpus habens in se principium motus, & quietis, sed compositum; & talis forma corporis dicitur anima. Et sicut securis non esset ablata figura, nisi vocabulo æquiuocè sumpto; ita nec viuens esset viuens, ablata forma, seu anima. Hoc est unum exemplum.

Considerare autem & in partibus. Tex. IX.

2. Exemplum.

ALtero exemplo vtitur ex parte uiuentis sumpto. Si oculus esset per se animal, profectò anima esset in pupilla, i. illa pars carnis, sed visus & videndi principium, quæ est oculi forma, quo ablato non esset oculus, sed æquiuocè, sicut pictus oculus dicitur oculus. Si igitur in parte forma esset anima si esset talis pars animal, hoc idem erit in toto, ut principium sentiendi in toto, & totius forma anima sensitiui, ut sensituum est.

Non est autem, quod abiecit. Tex. X.

Quomodo corpus cuius actus est anima dicat habere vitam in potentia.

QValiter corpus, cuius actus est anima dicatur habere vitam in potentia, explicat; in quo manifestatur ex Positio superius data. Dicit, non sic dici corpus in potentia, ac si non haberet animam, sicut semen dicitur potentia uiuens, quia non habet animã: sed dicitur potẽtia viuens quod animam quidem habet, per quam possit exercere opera vitæ, & talis corporis anima, actus est primus.

Assimilat iterum eisdẽ exemplis. Nã antè solùm animam explicat, nùc explicat, & comparat uitã, quæ est operatio animę: Vigilia, & animæ operationes sũt sicut incisio in securi, & uisio in oculo, anima est sicut figura in securi, & uisus in oculo; corpus, in quo est anima, sicut in materia, est sicut ferrum, vel pupilla; totum autem animal, & animatum, est sicut pupilla simul cum visu.

Quòd igitur non sit anima separabilis. Tex. XI.

Aliquas animę partes esse inseparabiles a corpore et alias separabiles. Dubium & Solutio.

CVm Arist. Animam actum corporis definisset, ac inde videretur aliquid colligi circa ipsius separabilitatẽ; hoc ipsũ manifestat, dicitq; quòd manifestũ est, aliquas animæ partes inseparabiles esse à corporeitas, scilicet, quæ sũt actus corporis; aliquas etiam separabiles esse: quę nullius corporis actus sunt.

Dices; Qurd intelligit Arist per partes? Philopon' dicit, partes substantiales & species, vt sit sensus; Animę aliquę inseparabiles sunt, i. sensitiuę, & vegetatiuę, quia sunt actus corporum: at rationalis

nitis non est actus corporis, ob id separabilis est.

Notat autē Philoponus duo; Alterum q̄ anima rationalis non sit forma informans secūdùm Aristot. Alterum, quòd sint plures animæ in homine, in quo dicit nō sibi constare, nam libro primo id reprehendit contra Platonem. hæc eadem expositio ferè est Auerr. nisi quòd hic ponit unum intellectū in omnibus.

2. Altera expositio Simplicij, Themistij, Alexan. S. Tho. Caiet. & aliorum, q̄ per partes intelligat potentias, sitque sermo de anima humana, ut quātū ad aliquas potentias, sit inseparabilis, ideſt organicas, quales sunt sensitiuæ, & uegetatiuę: quantū ad alias, sit separabilis, quia non sunt organicę, scilicet secūdùm Intellectum, quod idē dixerunt. 1. aiæ tex. 66. quod intelligere est sōlius animę intellectiuę: sentire est compositi ex tali aīa, & corpore: ob id illud separatur, hoc non.

Confirmatio. Et hoc ēt confirmatur, quia absurdū est dicere, sibi Aristot. cōtradicere, multasq̄ in uno animas ponere, quod etiam inferius reprobat. Et absurdum quoq; est asserere animam rationalem nō esse formā informātē, nec actū esse corporis, atq; adeò nec datā in cōi animæ definitionē ab Aristotele omni animę conuenire, aut non uniuocè conuenire, cùm tñ Aristoteles simpliciter, & in communi omnem animā definierit, & uniuersalē definitionem assignarit, & omnem actū esse corporis organici uoluerit, etc.

Amplius autem manifestum.

An aīa sit actus corporis, vt nauta in naui. QVia separabilem animam dixerat, quia secundum aliquas potentias non est corporis actus, posset quis dubitare an anima talis sit actus corpori, ut est nauta in naui, scilicet solùm utens corpore, & non dans esse, dicit, hoc nondum esse manifestum.

Ne intelligas, q̄ uult significare, quod in definitione actus utroq; modo sumi potest, & nō sit manifestum, quomodo sumatur; sic enim aliqui intelligūt, & decipiunt, ut nos. q. 2. probabim°. sed uult dicere, quāuis ex definitione cōstet esse animam omnem actū informantem, tamē id nondū est probatum, & certificatū, & sic exponit Alexander, & benè.

AN ANIMA SIT SVBSTANTIA. Quæstio I.

Primum argum. à parte negatiua. VT Animę definitionem examinemus, ab ipso genere incipiamus. Ponitur autem anima ab Aristotele in genere substantiæ. Videtur autem primū non ita esse, substātia est, quod subsistit, at anima non subsistit. Quod enim est quid incompletum, & non per sē, non subsistit: tale autem est anima, ergo non est substantia.

Præterea secundò. Substantia est, q̄ secundum se substat accidentib. at anima non est huiusmodi, nam accidentia non insunt animę, sed compositæ substantię, ergo non est substantia. *2.*

Præterea tertiò. Aia est in subiecto, ut hic fatetur Arist. non ergo est substantia. *3.*

Præterea quartò. Anima nō est species nec genus, indiuiduum prædicamenti substantię, cùm non sit totum, uel quid completum, ergo substantia non prædicabitur de ipsa, nec dicetur substantia. *4.*

1. Opin. Galen. Attēde, q̄ Galenus fuit dubius in hoc, putans, animam esse temperamētū qualitatū primarū, et sic esset accidēs, nā talis tēperies, uel est ipsæ qualitates simul proportionatę, uel una simplex restans, Vnde lib. 3. de locis affectis, cap. 5. dicit animam esse temperamentum qualitatum, ac cū his immutari. Idem lib. 3. de symptom. & lib. 7. de usu partiū, c 8. fatetur, se ignorare aiæ naturā. & lib. de eo, q̄ mores animæ temperatura corporis sequatur, dubius est, & inclinare uidetur, quod sit temperies, eo q̄ fit animę mutatio in ebrietatibus, & in uarijs ueniens uarios effectus efficientibus: quędā enim melācholiam, quędam pituitam, quædam lethargū inducūt, ac si anima sit temperies, illa mutabilis.

2. Opin. Hanc aūt huic similem sententiam recitat etiam Arist. tex. 64. dicitque esse rationabilem alijs multis, puta, quòd anima sit harmonia.

Alij

3. Opin. Alij Philosophi dixerunt aiam esse substātiā corpoream, ut expositum est in Arist. Alii esse ex substātia Dei, vt meminimus superius. Variè varij senserūt.

4.

1. Concl. At pro dilucidatione sit prima cōclusio Anima non est accidens, sed substantia. Hanc solent aliqui probare, sed iudicio meo non efficaciter.

1. Rō Auicen. Auic. Lib. de aia c. 3. & Alb. summa de hoie. q. 3. faciūt hāc rōnē. Susceptiuū cōtrariorum est substātia, at aīa est susceptiua cōtrariorum: suscipit enim in se habitus contrarios: ergo est substantia.

Confutatio hic et 1ª rationis. Sed hoc nō vē cōcludere, Primo, q̄a id est, in sola aīa humana. Prēterea secūdo, quia negatetur maior. Nā superficies susceptiua est cōtrariorum, i. albedinis & nigredinis, tñ nō est substātia. Quòd si diceres, superficiem recipere, quia nō est in alio, pariter diceret ille de anima.

2 Ratio Auerr. Auerr. cō. 1. dicit esse per se notum, animam esse substantiam, facit autem argumentum. Omnis substantia est nobilior accidentibus: at anima est nobilior accidentibus, ergo est substantia.

Reijcitur rō Auer. Sed ille negaret minorē. Et aduerte, q̄ est argm in secunda figura ex affirmatiuis duabus, & ita nil cōcludit. Quòd si maiorem cōuersam assumeret. Quicquid est nobili° accidētibus, id est substātia; sed anima est nobilior: ergo, &c. tūc maior esset dubia, nam perfectissimum accidens esset cæteris omnibus perfectius; & prætereà, qui diceret animam esse accidens, & negaret minorem, anima est nobilior omnibus accidentib°.

3. Ratio Alber. Albertus in p̄senti aliter ꝓbat: q̄a aia est pars substantię, cū sit pars aiati corporis, quod est substantia. Sed adhuc nō concludit: quia negari id potest facilè.

4. Ratio. Ob id mihi uidetur id posse sic ostēdi primò duobus suppositis.

Primum suppositū. Alterum est, q̄ accidens non agit unquā in uirtute ꝓpria, nisi ab aliqua substantia sumptum, ut Infirm, & calor nō agit, nisi in uirtute ignis, nec frigiditas, nisi in in uirtute agentis alicuius principalis. Hoc enim principio utimur ad probandum grauia, & leuia moueri à generāte, uel remouente prohibēs. Nō enim grauitas, uel leuitas possunt agere, nisi ut alicuius instra, sicut uirtus in ferro trahit ipsum ferrū, sed ut talis uirtus est in magnete. Nunq̄. n. accidens est cā principalis: q̄a cum non habeat esse, neq; māt per se, neq; habebit similiter operationē. Hoc principio utimur ad indagandum diuersitatem substātiarum ex diuersitate uirtutū, & passionū.

Secundū. Alterum principium est, animā esse primum principiū internum motionis: hoc. n. cōiter omnes uocant animam.

Ex his fit argm. Nullum accidens est principium primum motionis: anima ois est principium primum motionis: ergo nulla aia est accidens. Consequentia est euidēs: & maior, & minor ex suppositis patet. Si. n. accidens esset istud, non moueret nisi in uirtute alicuius substantialis principii, & tale esset aīa.

Ratio. Probat secundò. Id, quo duæ substantiæ substātialiter differūt, necessariò est substātia, at corpus uiuens, & nō uiuēs sunt substātiæ substantialiter differētes per aiam, ergo anima est substantia. Cōsequentia est certa cum maiori. Probo minorem, q̄ substātialiter illa differāt, nam differre per animam, certum est.

Si non differunt substātialiter, ergo accidentaliter, & per aliquod accidens, sicut corpus album, & nō album, tunc peto, Illud accidens, uel est cōe, uel proprium. Si cōe, ergo poterit inesse non uiuenti, & sic lapis per solā alterationem fieret aīal, qd est ipossibile. Si propriū, ergo aliqua ēt est forma substātialis viuenti propria, non n. differt in proprio accidenti, nisi differret in propria forma. quia propria à formis emanant, & distincta à distinctis, ergo illud erit aīa, nam per animam primò differunt.

3. Ratio. Probat item tertio. Si esset accidens, vel esset qualitas prima, uel ex qualitatibus primis, cum uiuētia sint mista, sed neutra possunt esse, nā tales qualitates nō sunt principia multipliciū motuū, & opationum, quales insunt uiuētib°, nō ergo aīa est accidens, nec esse potest.

4. Ratio. Deniq; consimilibus rōnibus, quibus in libris Physicorum ꝓbāt forma

substãtialis, hic potest in uiuẽtibus anima probari ex operatione, uidelicet rei propria naturali, & semper eadẽ cõstanti, & permanẽte, hæc.n. indicat potẽtiã, & potẽtia essentiam, vnde prouenit, ac primum eius principiũ constãs, & permanens, naturale, & semper idem, atque adeo nõ accidens, sed substantiam.

5. Ratio. Probatur tandem quintò, qa oia accidentia viuentis, et oia organorũ, & eorũ temperies, & dispositio ab aĩa cõseruatur, quod expetiẽtia videmus, nã ipsa recedẽte, oĩa diffluũt, & cortũpunt, ergo aia aliud est ab ipsa accidentiũ oĩum cõgerie, & aboĩ deniq; rei accidẽte, quod cõseruat. Cõfirmatur, q̃ omnia rei accidẽtia, & tota temperies accidẽtium cõtrariorum, & diuersorum inter se ab aliquo debent conseruari, ahàs secum pugnarent, & dissoluerentur statim, ergo opus est præsto ipsa accidentia aliud vinculum ipsa colligens, & retinens.

2. Concl. 2. Ratio. Secunda cõclusio. Aĩa nõ potest esse corpus. Probatur primo argumento Arist. 1. Aiẽ, tex. 72. Corpus nõ potest esse simul, & cum qualibet parte alterius corporis. Nõ enim est penetratio corporũ, at aia est in quaq; corporis parte, ergo non potest esse corpus. Minor ꝓbatur, quia in quacunq; parte corporis est aĩæ opus. s. nutritio, motus, sensus, ergo est aia. nõ enim potentia separatur ab ipsa.

2. Ratio. Probatur secundò ex illo principio superiori. Nullum corpus est principiũ primũ motus, at aia est principiũ primũ motus animati: ergo nõ est corpus. Probatur maior. Si corpus primo mouet, animal ipsum etiam mouebitur, corpus enim non mouet, nisi motum sit.

Vlterius, Oẽ corpus se mouens, habet partẽ motã, & mouẽtem, ergo corpus illud, quod dr aĩa, habebit partem mouẽtem, erit ergo hæc motus principiũ, ergo aĩæ, cumq; hæc sufficiat mouere, nõ opus fuit ipsam ponere corpus.

3 Ratio. Præterea probatur tertiò. Si anima est corpus, uel est elemẽtum, uel ex elemẽtis mixtum, uel ex natura cęlestis corporis. Sed nullum horum potest esse. Non quidem elementum, quia elemẽta hẽnt determinatos motus uel sursũ, uel deorsum, at aĩa nõ tales, propterea illa necessario, hæc secũdũ appetitum mouetur.

Non mistum, quia tunc impediretur à cognitione accidẽtiũ. Quod enim cognoscit, debet denudari ab eo, quod cognoscit, ut dicetur inferius, et experiẽtia patet. Cũ enim manus est calida, non potest discernere calorem alienę manus taẽtæ, & cum est frigida, non sentit alienam frigiditatẽ, quòd si anima esset corpus mixtum, utiq; haberet qualitates, & accidentia uaria, quibus impediretur ab exteriorum cognitione.

Præterea, non potest esse corpus cæleste, quia hoc est inalterabile, & incorruptibile, at anima oĩs alterabilis est saltẽ paccidẽs, & corruptibilis sicut Vegetatiua, et sẽsitiua: nõ ergo aĩa est corpus.

3. Concl. 1. Ratio. Tertia conclusio. Aĩa non est materia.

Probatur. Materia enim non est principium actiuum motus, anima autẽ sic.

2. Ratio. Prẽterea. Corpora uiuentia à nõ uientibus nõ differũt in materia, differũt aũt in anima; ergo anima non est materia.

4. Concl. Quarta conclusio. Anima est materia. Hæc colligitur discursu Aristotelis. Anima est substantia, non materia, non compositum, ergo forma.

Obiectio. Vnum supereſt dubium cõtra discursum talẽ. Nõ enim videtur ualere, si anima est substantia, & nõ materia, nec cõpositũ, quòd sit forma. Nam dicet quis esse aliam substãtiam spiritualem, nam hæc diuisio est corporeæ substantiæ, nõ autem substãtiæ in communi, quæ diuiditur in spiritualem, & corpoream.

Solutio. Ad hoc respondemus primò, Aristotelem supponere, animam nõ esse ens cõpletum, sed incompletum, & ita non opus erat, ut ostenderet, non esse aliã substantiam spiritualem separatam completam. Deinde secò, necessario debet fateri, quòd Arist. supponit animam esse in corpore, & esse actũ corporis, ut ex eius definitione liquet. Quare ex hoc iã reijcitur sufficienter, non esse substantiã separatam, quæ nõ sit actus corporis. Deinde tertio, quia cõstat, animã esse subiectum accidentibus sensibilibus, & motibus

tibus saltem per accidens cum corpore animato, id autem non est substantiæ separatæ, sed corpore existentis, & corpori unitæ corporaliter, & substantialiter. Quod cũ ita sit, uide apertum argumentum contra Auerroem, qui dicit animam intellectiuam esse spiritualem substantiam unam in omnibus, tunc enim destruitur discursus Arist. Oportebat enim substantiam in communi sumi: & sic insufficienter esset diuisa, & discursus esset nullus. Hoc considera.

Ad 1. Soluamus argumenta. Ad primum dico, quòd substantia non dr ab eo, q̃ substitit tãquam oppositũ per se, sed ab eo, q̃ nõ est in alio inhæsiuè, & sic sũpta diuiditur in illa tria mẽbra. Loquor de corporea substãtia, & ita forma ẽ substãtia.

Ad 2. Ad 2m pari modo respondetur. Non enim ab eo, q̃ per se subsistat accidẽtib⁹ substantia cõmunis sumitur: id est proprium primis substantijs: sed, ut diximus ab eo, quòd nõ sit inhærens alteri.

Ad 3. Ad tertium, solutio est nota ex his, quę sæpe alibi diximus. forma enim & aĩa non sic dicunt esse in subiecto, sicut accidens dicitur esse. Non enim accidens subiectum, sicut forma materiã pficit.

Ad 4. Ad quartum respõdeo, quòd, cum dicitur anima est substantia, non prædico substantiam, quæ est genus generalissimum: hæc enim est substantia completa: at anima incompleta, est substãtia, & pars substantiæ, non autem cõpleta substantia. Dicitur aũt substãtia uniuersaliter sumpta pro composita, & pro parte, quã dicũt esse analogã, vt alibi dicemus.

Dubium. Dices, Nũqd aĩa est genus uel species? Prædicat. n. uniuocè i quid de pluribus.

Solu. 1. Dico quòd est species logica, sed non Physica. Vt sit species, vel genus logicũ, sat est, vt quoddam commune prædicatum quidditatiuum: at ut species sit physica, ulterius debet esse completa natura, & non pars, qualis est anima. Reductiuè ergo ad genus pertinet.

2. Secundò respõdeo, quod sicut anima est pars, ita etiam dici potest habere partialia genera, & partiales species, &c.

3. Tertiò, & fortasse probabilius dicimus, ꝙ genus aĩæ propriè nõ est substantia, sed forma substãtialis. Hoc aũt esse uerũ & ꝓpriè genus, & uere & ꝓpriè habere species formarum substãtialiũ sub se uegetatiuã, sensitiuã. Hæc nota, quãuis breuiter dicta, non enim immoror in his, quia logica, uel metaphysica sũt.

AN DEFINITIO ANIMAE SIT uniuoca, siue (quod in idem recidit) An sit anima assistens: & una in omnibus hominibus, an sit informãs, & in singulis diuersa. Quæstio II.

HAEC est solennis illa difficultas de anima assistẽte, ipsius. n. determinatio, & elucidatio, & eorum, quæ dicta sunt & dicendorum, magnam afferet ueritatis lucem.

Quæ in hac quæstione agẽda. Vt igitur distinctè procedatus, faciã sex. Primò sensum quæstionis aperiam, ac opiniones illustrium Philosophorũ ponam. Secundò opinionẽ Auerrois peculiariter explanabo cum suis rõnibus, nulla, me sciente, prętermissa. Tertiò euidenter probabo, esse cõtra Aristotelem, & contra principia Arist. Quarto, esse cõtra ueram Philosophiam, & lumẽ naturale. Quinto opiniones alias falsas cõfutabo, & ꝑsertim Mirãdulani, & Achillini non minus impias, & fatuas, quam Auerrois, de unitate scilicet animæ informãtis in omnibus hominibus. Sextò proponam ueram doctrinam. Et tandẽ septimò soluam rationes in oppositum.

Circa primũ, forma dupliciter accipitur. Quæstiones. Circa primũ, forma dupliciter accipitur. Vno modo pro parte substantiæ, quæ informat materiam, & cum ipsa unum per se essentiale compositum facit: & talis dicitur forma informans.

Quid intelligamus per formam, seu actũ informãtẽ, & assistentem. Altero modo pro forma, uel substãtia, quæ non unitur essentialiter, nec secundùm substantiam, sed solùm secundùm operationem quandam, sicut nauta unitur naui, quam mouet, & Intelligentia orbi: & talis dicitur forma assistens. Cũ autem forma his duobus modis sumi possit, pariter etiam actus. Erit itaque duplex actus & informans, & assistens.

In quo Ex hoc surgit difficultas, quomodo in

Universidad de Deusto Biblioteca

consistat difficultas.

definitionem aiæ sumatur. Et quidem, si sumatur tantùm pro informate, tùc definitio erit vniuoca: si tamen partim pro informante, partim pro assistente, vel in communi, non erit vniuoca.

Difficultas autem tota est de aia rationali: de uegetatiua enim, & sensitiua omnes fatentur, esse actus informates, de rationali est controuersia. Vnde qui hanc dicunt non informare, dicunt esse definitionem analogã; qui dicũt informare, dicunt illam uniuocam esse.

Sensus qõnis. Sensus ergo qõnis est, an, in aiæ definitione comprehenderit omnem aiam & actus tantùm sumãt pro informãte, & si uis clarius, an anima rõnalis ẽm substantiam suam sit corporis forma.

Et quãuis sit multũ cũ hac coniuncta mã de immortalitate ipsius, nihil tñ hic ea de re tractabit, sed suo loco lib. 3. solũ ergo hic de informatione tractabo.

3. Opin. S. Th. Alex. &c. Sunt igit quatuor sententiæ in hac parte. Prima est S. Th. Alexandri, Ægidij, & ferè Latinorum, quòd definitio est vniuoca, quia anima rationalis corporis est forma informans.

2. Opi Philop Simpl. Alia est sñia Philo. tex. 11. & Simplic. tex 7. qui animam rationalem non informantem creditat, sed solũ utentem corpore, sicut nauta est in naui, ita tñ, vt quælibet anima sit in suo corpore. Quæ sñia fuit Platonis, & Greg. Nysseni. 2. de aia, c. 5. Credebat autem Plato ꝙ homo esset sola aia, corpus aũt non esset hominis pars, sed instrumentum, & mobile, cum tñ non ita sit, sed verè homo ex utroq; essentialiter constet.

3 Opinio Themist. Tertia sñia fuit Themistij 2. de anima cap. 27. vsque ad 32. ꝙ anima intellectiua sit assistens solum, & substãtia quædam incorporea, ac immaterialis, sempiterna, una numero in omnibus hominibus. Credidit autem, ꝙ homo substantialiter consistit in tali forma, imò non est aliud homo, quàm talis forma, quæ dicitur Intellectus.

ꝙ Opinio Auerr. de vnico intellectu oibus hominibus. Quarta sñia est Auerr. 3. de aia cõm. 5. differens ab omnibus Græcis, quam Bessarion lib. 3. contra calumniatorem Platonis c. 22. dicit solius fuisse Auerr. & Alber. tract. contra unitatem Intellectus, dicit tñ esse illius: Ipse aũt Auerr. dubitando dixisse id uidetur & rogando alios, ut sua placita scriberent, sed quod ille dubitatiuè dixit, quidam tanquam certissimum receperunt. Snïa ergo Auerr. exponatur, & sit secunda pars quæstionis ex his, quas proposuimus.

Sententia Auer. cõsistit in tribus. Snïa Auerrois consistit in his tribus. Primum, ꝙ est quædam anima particularis hoïs, ei essentialis, per quam distinguitur à cæteris animalibus, quæ cogitatiua dr; & hæc est sensitiua, tota organica quantum ad omnes ipsius potentias, per quam sola singularia cognoscũtur, educiturq; de potentia materiæ, & corrumpitur corrupto cõposito, & generat cum ipso, multiplexq; est, ꝙ multitudine hoium, quilibet. n. habet suã.

2. Secundũ est, esse quandã aliam aiam Intellectiuã q nõ informat sicut prior, sed assistit, & per hanc hõ nõ distinguit essentialiter à brutis, nec ab ista suã sumit speciem: hæc aũt est sempiterna una in omnibus hoïbus singulos precedens & posi singulos manens, singulisque unitur per phantasmata, & per eã quisq; intelligit. Aduertendum autem, ꝙ differt à Themistio multũ. Nã Auer. hoiem putat non essentialiter cõstitui per intellectum; sed per animam cogitatiuam; at Themistius, putat hoiem esse ipsum Intellectum: & hoc minus est absurdum, quia saltem saluat modum, quo homo intelligat, quem non potest assignare Auerroes, ut dicemus. Ne. differimen. inter Themist. & Auer.

3. Dicit tandẽ tertiò Auer. ꝙ Intellectꝰ hic dr plures extrinsecè, quatenꝰ diuersa phantasmata habent ordinẽ ad ipsũ; sicut colũna dr dextera & sinistra respectu diuersorum, tñ i se una est; ita Intellectus hic multiplex est respectu phãtasmatũ diuersorũ hoium, quibus operat.

Dubium in Auer. Dices, Quæ vnio est ista? Dico ꝙ nec ipsemet Auerroes (credo) intellexit, & quisque uarie exponit, omnes autem modi sunt imaginarij, tamen dicam illum, qui ei conformior est.

Explicatio eius. Aduerte igitur ex 3. physic. quod eadem operatio, qua agẽs agit, & patitur patiens,

patiens, vt eadẽ est recalefactio, qua calefacit ignis, & calet aqua: ex quo sequitur, quòd sit vnio quædã ratione huius operationis inter agens & patiens, quia una est operatio. Cùm igitur obiectum habeat rationem agẽtis, & potentia rationẽ patientis in respectu speciei, sequitur, quòd eadem est operatio per quã phãtasma agit in intellectu speciẽ, vel Intellectus sumit speciem à phantasmate: ob id ratione huius vnit nobiscũ ille Intellectus. Et notandũ, ꝙ qua parte recipit species, dr possibilis, qua parte agit, & intelligit, dr agens, una tñ est substãtia separata. hæc est impij Auerr. sñia.

5. Opin. Quinta opinio est non minus fatua, & impia, quam Auerrois, atq; haud scio an magis asserentis, vnã esse animam rationalẽ, nõ assistentẽ, ut ille erat intellectus Auerroisticus, sed informantem in omnibus hominibus; estq; Mirãdulani lib 31. de euersione singularis certaminis, sectione 1. & lib. 33 sect. 2. & 6. & Achilini libro de intelligẽtijs, quodlibeto 3. dubio 2. & vbi uterq; cõtendit per Philosophiã, & rationẽ naturalẽ ita esse, & per Aristotelem quoq;, quamuis p fidẽ dicãt aliud esse dicẽdo. Hæc opinio in nullo alio ferè differt ab Auerroe, q ꝙ ille assistẽtem, isti verò eam ponãt vnam informãtem: hoc ergo impium deliramentum post confutationem Auerrois euertemus: nunc iam rationes Auerrois, & eius fundamenta refutemus.

Primò pro Auerr. ab Auctoritate. Probatur ergo Auerr. stultitia. Primò authoritate, quamuis re ipsa nulla sit in toto Arist. q probet talem vnitatẽ intellectus, imò nec vllũ ei referat vestigiũ, nec ipse citat: tamen adducam aliqua loca, quæ pro illo adferri posse, alicui videntur. Primò animę tex. 82. dicit Intellectũ esse antiquissimum, & ẽm naturã dñium. Præterea 2. aiæ tex. 11. dicit non esse actũ corporis, & 3. de anima tex. 5. se se immistum, & separatum. & 2. de generatione animal. cap. 3. de foris uenire.

2. Ratio. Probatur etiam secundo argumento, quod facit Auerroes disput. 1. cap. 8. Omne quod plurificatur numero habet materiam: sed intellectus non habet materiam, ut dicit Aristoteles 3. animæ tex. 5. ergo non potest esse plures numero, ergo erit idem in omnibus, & unum.

3. Ratio Præterea tertio ibidem arguit. Nã si plurificaretur, cũ ipse sit immortalis, ac mundus ab æterno secundum Aristo. sequitur, ꝙ essent animæ infinitæ actu: at infinitum actu esse non potest.

4. Ratio. Præterea quartò, & hoc est fortissimũ apud ipsũ, qd sũpsit tñ à Themi. Si Intellectus est in materia, ergo est singularis, sed singularis esse non põt: ergo non est in materia. Probat minor. Si esset singularis, nõ posset recipere speciem uniuersalem, nec intelligere uniuersale. Cum autem intelliget uniuersalia, erit profectò uniuersalis, & abstractus.

5. Ratio. Præterea quinto. Si esset forma, nõ posset esse aũ corpꝰ, sed necessariò deberet de nouo ꝓduci: hoc aũt esse non põt: nã seqt, ꝙ esset corruptibilis: qd patet. Nã ẽm Arist. qd incepit esse, non erit perpetuũ. Nam 1. Cœli c. 10. arguit cõtra Platonem dicentem mũdũ fuisse factũ, dicit, ꝙ si factus est, utique corrũperetur.

6. Ratio. Præterea sextò ex Iãdu. 3. de aia. q. 5. si Intellectus iformat; ergo pẽdet ex dispositionibus sensibilibus materiæ: ergo illis remotis corrũperet. quod. n. est in materia pendens à dispositionibus ipsius, his remotis corrũpitur. hoc aũt falsũ est.

7. Ratio Præterea ibidẽ septimò. Si intellectiua aïa ẽm suã substãtiam informat, unitur-que materiæ, peto de illa unione, Vel est substãtia ipsius aiæ, uel accidẽs. Si substãtia: ergo remota unione, non manet aiæ substãtia, & si corrũpit. Si accidẽs: ergo separabile, uel iseparabile. Si inseparabile: ergo illo remoto, simul destruet aïa: aliter nõ esset iseparabile. Si separabile: ergo põt manere aïa in mã absq; unione, & sic erit unita absq; unione: qd est impossibile: ergo aïa non unitur ẽm se.

8. Ratio. Præterea octauò sequeretur, quòd homo nunquam esset corruptus: quod est falsũ. Deducit sequelam sic: Si anima intellectiua est forma; ergo in homine nulla est alia forma substantialis nisi illa: sed illa est incorruptibilis, similiter & materia, et homo nõ dicit aliud nisi ista: ergo

non

Universidad de Deusto Biblioteca

non corrũpitur, sed est quædã separatio.

2. Ratio. Arguit nonò. Si intellectus est forma; ergo diuisibilis est saltem per accidens; quia cum sit in materia quanta, diuidi, & extendi debet extensione illius: at intellectiua anima indiuisibilis est: ergo non potest esse forma.

10 Ratio. Tandẽ est decimum argumentũ nostrum. Si anima est forma secundùm suã substantiam: ergo omnes ipsius potẽtiæ sunt organicę: Sed hoc est impossibile: tunc enim nõ esset separabilis. Cõsequẽtia probo: quia si aliqua esset non organica, tunc talis esset abstractior, quã aiæ substantiæ: quod esse nõ potest. Non.n. accidẽs est abstracti⁹ suo subiecto. Hęc sunt argumẽta, quibus ista sententia nititur, & hæc est secũda pars q̃stionis.

Confutatio impij. Auerr. Probandũ est modò talẽ sententiam esse prorsus contra Arist. & contra principia ipsius: & quidẽ hoc non est operosum probare, adeò.n. constat, vt Aristotelẽ videãtur ignorare, & oculos obstinatè claudere, qui talem errorẽ ei adscribunt. Incipiamus ergo id ostendere.

Quod ei⁹ sententia sit contra Aristo. & Arist. principia. Est primus locus 12. Metaphy. tex. 17. vbi dicit, causas efficiẽtes esse ante suos effectus, tñ formalẽ simul esse cũ ipsis, nec posse antè esse: vt sanitas non potest esse ante sanũ: at à parte post non ita est; nõ enim prohibet, aliquã formalẽ causam manere post effectũ, & hęc est aia, nõ ois fortasse, sed mẽs. Hæc dicit Arist.

Primus locus Arist. contra Auer. manifestus. Vbi nota, mẽtem esse causam formalem, non antecedẽtem effectum: q̃ si nõ antecedit, producta est, si nõ antecedit, informans est: nam assistens illa Auerrois, æterna est. Nec poteris dicere, q̃ per mentem intelligit cogitatiuã: nam cogitatiua non manet post effectum: est enim corruptibilis: at mens manet.

Nota. Reijciuntur oẽs fugæ quæ ex cogitari possunt. Nec poteris dicere, quòd dicitur non esse ante omnes homines simul, nã hoc modo non diceret, quod manet post: loquitur ergo de singulis per se. Etiam nõ poteris dicere, quod loquitur dubitatiuè, nam cum dixit, Fortasse, non dubitauit de mente, sed de omni anima: at de mente, vt certum protulit.

Nec fuit ex sententia Platonis, quia id est contra ipsum: nec alterius Philosophi, quia nullius meminit unq̃ Aristot. qui talem habuerit sententiam, ergo id ex propria sententia dixit.

Vnde habes mentẽ esse formã informantem productam, & immortalẽ, ac consequenter multiplicatã, cũ non antecedat effectum, & cõpositũ. Hoc unũ sufficiebat testimoniũ profectò, cũ talis error nullũ pro se testimonium habeat.

Secundus locus Arist. cõtra Auer. non minus efficax. Sed notãdum etiam ẽm testimoniũ. 1. de anima, tex. 66. loquens de Intellectu immortali, dicit hæc uerba: Ipsum intelligere, & ipsum speculari marcescit alio quodam interius corrupto: ipsum autem impassibile. Cogitare autem, & amare, aut odisse, non sunt illius passiones, sed huius habentis illum, & prout illum habet. Hæc Aristoteles.

Nota. Vbi nota, quòd cogitare, & amare, & passiones sensus dñr esse cõpositi ex Intellectu seu aia intellectiua, & corpore, & q̃ nõ p aliud principiũ cogitamus, amamus, odio habem⁹, & exercemus reliquas cõpositi affectiones sẽsibiles, nisi p illudmet principiũ, quo speculamur: quod si ita est, quomodo audet dicere Auer. quod p Intellectum solũ speculamur: et p aliã distinctã aiam cogitam⁹, cũ eidẽ principio hęc oĩa tribuat Arist.? Quòd si idẽ est principium sentiẽdi, & intelligendi essentiale. s. Intellectus, erit ꝑfectò forma informãs: nã prĩcipiũ sentiẽdi non põt esse abstractũ, cũ sẽtire sit compositi, & totius, nullo reclamante.

3. Locus Arist. Sit tertiũ testimonium 1. Ethic. c. 7. volens indagare homnis beatitudinẽ, sumit principiũ hoc, Beatitudinẽ hoĩs esse ponendã in ea ipsa operatione, quę homini est propria, in qua à brutis distinguitur, atq; ex hoc infert q̃ non in vegetatiua, nec in sensitiua collocanda est: hę.n. cões sunt cũ alijs; sed in sola rationali & intellectiua parte poni debet: hæc enim est homini propria, in qua à brutis distinguitur. Hęc dicit Arist.

Quomodo ergo dixit Auerr. hominẽ non per Intellectum à brutis distingui, sed per animã cogitatiuã? ponenda ergo erat i huius operatione fęlicitas. Intellectus

tellectus enim nõ pertinet per ipsum ad hominis naturã constituendam, nec est pars hominis, per quam ab alijs differt.

Ineptissima fuga reijcitur. Quod si dicat, q̃ Aristot. loquitur ibi vulgariter. Profectò hoc est responsum indignum homine. Quis enim patietur Arist. indagantem rem maximi momenti, scilicet hominis fęlicitatem, & finem vltimum, ac beatitudinem, quòd procedat vulgariter, & ex principio falso?

4. Locus Arist. Problema Arist. Sit quartum testimoniũ Proble. sect. 30. q. 4. qui locus est maximè nominandus, & dignus, vt ab omnibus legat: in eo omnes hi mordernorũ errores eradicãtur: Ibi quærit Arist. cur senes vigeant magis mente, & facilius discant. Respõdet in vltimis verbis: quia senes sunt iã pleni scientia, & perceperũt multa, cũque mens non sit infinita, vt infinita capiat, nõ potest de nouo recipere plura, sicut iuuenes, quia vacuam habẽt mentẽ.

Quadam Arist. dicta. Vt tñ hoc explicaret ipse, præmisit aliqua, quorũ primum est, naturã dedisse nobis duo instrumẽta, cũ nos fecit, manũ, & mentem: mentẽ dedit aiæ, manũ corpori. Vt enim est manus instrumẽtũ corporis, ita mens instrumẽtum animę:

1. Nota. notatique vtrumque esse opus naturæ.

Perpende iã hic mentẽ non esse separatã Intelligentiam: nõ.n. esset animæ instrumentum, nec esset opus naturæ. Sed colligetu, mentem esse potentiam aiæ rationalis, quod dicit 1. Ethic. cap. 6. vt visus inest pupillæ, ita mens in anima.

2. Dicit illic secundò, q̃ sicut manus q̃uis à natura, non statim perfecta est, sed paulatim perficitur tpe succedente: ita mẽs, licet sit à natura, tñ non statim pfecta est, vt possit operari, sed post tẽpus.

Nota. Nota iterum, esse opus naturæ mentẽ, & imperfectam à principio: quæ non possunt intelligentię separatę inesse.

3. Dicit tertiò, quòd sicut manus instrumẽta alia acquirit, quibus operetur perfectè, scilicet gladium, tibiam, calamum, & alia: ita mens sua instrumenta, & hæc sunt scientiæ.

Addit quartò, quòd instrumẽta mentis tardè acquiruntur: ob id dicitur mẽs contingere senibus, non quia nõ sit potentia animæ à natura data, sed quia tardè perficitur per scientias, & habitus.

Nota. Nota ex hoc, cũ dicit Arist. alias mẽtẽ aduenire, nõ velle dicere, q̃ sit Intelligẽtia separata, sed q̃ non à natura oẽm suã habeat perfectionẽ, sed post tẽpus. Hoc enim clarè ipsemet exponit. Vide tu quomodo ista quadrẽt vni Intelligẽtiæ sempiternæ omnibus solum assistenti.

Reijcitur fuga quædam. Nec poteris dicere, nõ esse ex propria sententia Aristotelis, quia nullus Philosophus est, cui tale possit adscribi.

3. Locus Arist. contra Auer. Sed ne à libris de anima discedamus, discurramus per eos libros de anima, in quibus mens Aristotelis magis apparebit. Sit quintũ testimonium ex 1. de anima tex. 12. & 13. vbi inquirit, an oẽs animę passiones sint communes, vel aliquę sint propriæ: dixitq; conducere hoc maximè ad aiæ separabilitatem cognoscendã. Dicit ergo, intelligere esse propriũ, seu uideri proprium ipsius animę, tamẽ reliquas operationes esse communes animæ cum corpore. Absque dubio de anima Intellectiua hic sermo est.

Nota. Si igitur anima intellectiua est, quæ habet operationes cões, s. sentire, amare, & reliqua, & quæ vẽ habere proprium, s. intelligere: rectè sequitur profectò, q̃ idem sit principium, eademque anima, qua intelligere, & sẽtire nobis ꝑuenit, ergo est forma informãs, aliter nõ esset sẽtiendi principiũ. Qũo ergo Auerroes duas ponit aias, vnã ad sentiẽdum in materia, alteram ad intelligendum abstractam, quæ nomen animę non meretur.

6. Locus Arist. contra Auer. Sit sextum testimonium ex eõdem 1. tex. Dixit esse fabulã Pythagoricã, q̃ aia subintret corpora varia. Et ratione dedit, quia corpus est instrumẽtũ animę. Vt autem ars non vtitur instrumentis alterius, non enim vtitur tectonica tibijs, ita nec anima vna diuersõ corpore.

Nota. Perpendet ergo, si ista aia intellectiua vna prorsus est, quomodo potest modò in me, post in alio, modò in his, postea in alijs venturis esse, profectò nihil potest respondeti, quod posset dicere Pythagoras contra Aristotelem, non igitur tale figmentum est doctrina Arist.

Septi-

7. Locus Arist.

Septimum testimoniũ est eodem in textu 90. & sequẽtibus, vbi Arist. reprehendit Platonẽ dicẽtẽ, intelligere, sentire, & appetere, & reliqua prouenire in vnõ horũ à diuisis animalib⁹, scilicet Intellectiua, quæ erat in cerebro, in corde sẽsitiua, & in hepate vegetatiua: & hoc arguit, & vult vnã esse aiæ substantiã, à qua oĩno ista ꝓuenit ẽm varias tñ potẽtias. Et hanc mentem Aristot. explicant insignes Philosophi, Simplicius & Philoponus, elegãter ibi. Igitur idem est principium secundum substantiam, quo sentimus, & intelligimus: aliter enim totus ille corruit Aristotelicus discursus.

Nota.

8. Locus.

Sed accedamus ad ẽm librũ, & sit octauũ testimoniũ. Aia oĩs esse actus primus definit. Si ergo aia intellectiua est aia, vt oẽs ipsi ẽt fatent, siue vniuocè, siue analogicè sit, debet esse actus primus: ergo non vnius solum ẽm operationem: sic. n esset actus secundus. Vide expressum testimonium, quod ipsi non aduertunt.

Nota.

Confirmatur idem.

Adde ẽt, ꝙ ἐντελεχεία, significat quod perficit: cõsumit, & complet, quod propriè est actus & formæ informãtis: non enim dicitur nauta ἐντελεχείᾳ nauis.

9. Locus Aristo.

Prẽterea sit nonum ex eodẽ 2. textu 7. dicit, Non oportere dubitare, qũo ex aia, & corpore fiat per se vnum, quia est id, sicut ex actu, et potẽtia; at ex actu assistente, & corpore ipossibile est fieri vnũ per se, cum vtrumq; sit secundũ se completum, ex sola forma informãte vnum fit per se, cum materia. cùm aũt ex omni anima cum corpore fieri dicetur vnum per se, profectò forma erit informans.

10 Locus Aristo.

Prẽterea est decimũ ex eodẽ 2. lib. tex. 74. et est hoc adeò testimoniũ expressũ, vt respondi non possit. Dicit Aristo. ꝙ duplici forma dicimur scire. Vna est habitus scientiæ, secũdùm quem sumus potẽtes contemplari, sicut potentia sensitiua sentire. Alterum est principium primum formale, sicut sanitate dicimur sani. Dicit statim, ꝙ anima non est sicut illud prius, sed sicut posterius: aia enim intelligim⁹, sicut sanitate sani dicimur. Vide clarè, animam intellectiuam verè formam esse vnitam secundùm esse.

Et aduerte ibi, ꝙ ibi dicitur, sciẽtiam, Græcè dicitur ἐπιστήμην, quod vocabulũ, scientiam perfectã apud Aristotelem significare solet: vt colligas de Intellectu sermonem facere, non de cogitatiua.

Nota.

11. Locus Aristo.

Vndecimum ex eodem tex. 31. vbi Intellectiuum dicit cõtinere sensitiuum, sicut tetragonũ trigonũ. Constat autem ꝙ trigonus non est in tetragono formaliter, sed est vna figura in substantia: est igitur vna aiæ substantia in homine, quę simul est sẽsitiua, simul & intellectiua.

Nota.

Nec poteris dicere, ꝙ intellectiuũ significat cogitatiuũ illud Auerro. nã Græcè habetur διανοητικὸς, quòd est discursiuum, vel intellectiuum, quod ad mentem attinet: venit enim à νοῦς, quod dicitur mens, & Intellectus.

12 Locus Arist contra Auer.

Sed accedamus ad librum tertiũ, & sit duodecimum testimoniũ. Staum tex. 1. dicit, De parte, qua aia sapit, & intelligit, oportet tractare. Peto, quid per partem intelligat. Necessariò dices, ꝙ potentiam, nam aliter non diceret, ꝙ aia sapit parte, cùm aũt ista pars sit intellectus, ergo Intellectus potentia quædam est anima, non substantia aliqua separata.

13. Locus Arist. contra Auer.

Accedat vltimũ testimoniũ, quod est pulcherrimum, & cõsideratione dignũ, paulò tñ latius est exponendus Aristoteles volens sensũ, & Intellectũ distinguere, textu enim 11. sumpsit hanc viam distinguẽdi obiecta: dixitq. aliud esse quid rei, aliud eĩ ipsi⁹ rei, vt aliud caro, aliud quid est caro. Cũ aũt illud sensus, hoc intellectu dignoscatur diuersus erit ab ipso sensus Intellectus. Dicit tamẽ, ꝙ sicut quid, & esse rei non separantur, ita nec Intellectus, & sensus, nisi ratione.

At vidẽs Arist. ꝙ intelligim⁹ res separatas realiter, vel potius, videns Intellectum esse in magnitudine, & nõ separatum à sensu, sicut quid est rei sensibilis, non separatur à re, dubitat in text. 36. an possit intelligere substantias separatas, vbi ipsum in materia supponit esse. Quid manifestius dici poterat? Hoc itaq; multum considerandum.

Ex quibus omnibus liquet profectò illud Auer. monstrum esse alienum à tota Aristote-

Aristotelica doctrina, ipsiusq; proprium somnium esse, atque delirium, quod melius foret ipsi, non propalasse.

Quòd hæc Auer fata sit cõtra Arist. doctrinæ principia

Ostendam tamen adhuc esse contra principia, quæ Aristoteles in sua obseruauit doctrina. Et primo Auerr. hunc intellectum ponit substantiam immaterialem per se subsistentem. Est enim Intelligentia quædam, quæ varias recipiens species à phantasmatibus diuersorũ indiuiduorũ intelligit in multis, & per ipsam multi intelligere dicuntur.

1. Ad hominem, ex Arist. iuxta ipsi⁹ Auer. interpretationem.

Examinemus ergo, quæ Arist. dicit de natura substantiarum separatarum à materia, & videamus, an conueniant huic Auerroisticæ Intelligentiæ: sed prius ad hominem ipsum, ex Aristotele iuxta eiusdem Auerrois interpretationem.

Auer. interpretatio.

Igitur Arist. 12. Metaphysic. tex 45. ait separatas Intelligentias esse immutabiles, seu immobiles. Vnde colligit Auerroes, nulla eas recipere accidentia de nouo: & tales, secundùm Auerroem, posuit Aristoteles substantias immateriales. Si ergo iste Intellectus substantia immaterialis per se subsistens est, quomodo recipit de nouo species intelligendi? quomodo habitus?

Confirmatur idem.

Prætera, si recipit & intelligit, debet habere diuersam potentiam: alteram, secundùm quam recipiat, alteram, secũdùm quam sit agens, & intelligens: quia ab eadem potentia non proueniunt ista, secundùm Aristotelem. Ac multò magis si quis putet, vt idem Auerroes, Aristotelem feeisse substantias separatas puros actus, aut verò purissimos, & simplicissimos, vt quidam Auerroistæ: nam tunc nec accidentia vlla ab essentia diuersa, nec potentias illas duas, quas diximus, habere possent, quibus agerent, & reciperent. Profectò hoc puto esse ad hominem tam validum argumentum, vt non possit respondere.

Iterum ad hominẽ ex altero dicto Arist.

Alterum dictum est Aristote. de talibus substantijs. 12. Metaph. tex. 51. vbi ex eius Auerr. sententia docet, substantias illas, quas ipse putabat æternas, non habere intellectionem distinctam à sua substantia, sed ipsarum intelligere ait esse propriam substantiam, aliter, inquit, lassarentur. Quicquid de hoc sit, & an ita senserit Aristoteles, tamen hanc doctrinam esse Aristotelis, iuxta Auerrois sententiam. palàm est. Si ergo iste Intellectus immaterialis, æternus est: quomodo in se nouas intellectiones recipit, secundùm Auerroem, & ab ipsis rebus? Si autem ista recipit, cur & aliæ non possunt recipere? Vides quam ista repugnant inter se: atque hoc ad hominem.

1. Principiũ Aristo. cui repugnat Auer.

Est autem alterum principium verè Aristotelis. Quis enim ignorabat Ideas ab Aristotele vbique impugnari? Peto ergo: Iste Intellectus existens in omnibus hominibus, vel est vniuersalis natura, vel singularis. Si vniuersalis natura: ergo est Idea prorsus. Si ergo singularis: ergo habet materiam, & nõ intelliget vniuersalia. Nam propter hoc argumentum Auerr. cogitur ponere Intellectum extra materiam, quia si esset in materia, inquit, singularis esset, nec posset vniuersalia intelligere. Si ergo eiusmodi argumentum valet, profectò Intellectus ille esset Idea: vel si singularis natura, non intelligeret vniuersalia. Pugnat ergo talis ratio ipsius cum principio Aristot.

3. Principiũ Arist.

Est tertium principium 8. Physico. Dicit, debere esse proportionem inter motorem, & mobile: vt si mobile vnum, motor vnus: si mobile æternum, motor æternus, & econtrà. Si ita est, quæ proportio est inter Intellectum hunc æternum, & corpora humana, quorum omnia corruptibilia sunt?

Reiicitur fuga Auer.

Et quamuis, vt ipse dicit, non possint omnia corrumpi, quin aliqua maneant: tamen talis perpetuitas est per accidens, & in specie: at perpetuitas Intellectus illius est in natura vnica singulari: & propterea quamuis detur, quòd non deficiet indiuiduum humanum, profectò id non potest esse simpliciter necessarium, sicut Intelligentia illa: propterea non concluderet Aristot. ex perpetuitate Intelligentiæ, perpetuitatem orbis. Nam posset dici, ꝙ fit est perpetuitas in specie, scilicet quòd sit alius, & alius orbis.

4 Principiũ Aristotel. cui repugnat Auer.

Est quartum principium Arist. Dicit, quod motis nobis, mouentur ea quæ sunt in nobis: si ergo Intelligentia est in me, & solùm in hominibus, motis hominibus, mouebitur falsò per accidens Intelligentia, quia homines mutant totum locum, & non sunt sicut cœlum, quod intra vnũ locum mouetur, ob id potest Intelligentia non moueri cum ipso: at in hominibus

totum locum mutantibus est intelligibile, quòd non moueatur. At ipse dicit Auerr. 1. de anima com. 66. quòd nec per se, nec per accidens mouetur: quòd hoc potest concordare, concordetur puto fieri non posse.

1. Principiū Arist. Quintum principium est Arist. 5. Phys. solùm tres modos ponit, quibus aliquid dicitur operari. Primus est secundùm totum, vt ignis calefacit. Alter secundùm partem, vt homo pulsat: quia manus pulsat. Tertius est per accidens, vt album ædificat, quia ædificator albus est. nec alium modum Arist. inuenit.

Cùm ergo ista propositio sit verissima & dicta ab Arist. 1. de anima: Homo intelligit, homo discit, tex. 64. peto, Vel per accidens intelligit: & hoc quis ferat, quod homo per accidens, & non per se intelligat: & quòd hominis sit intelligere, sicut musici ædificare, cùm sit passio ipsius, & operatio propria, in qua beatitudo consistit?

Si non per accidens: ergo vel ratione totius, & hoc non, cùm corpus non intelligat: vel ratione partis, & ita Intellectus est pars hominis ipsum componens.

Reiicitur fulta, & 3. pia solutio Ianduni. Nec patiantur aures impiam planè imò & stultam doctrinam Ianduni indignam Philosopho non solùm Christiano, sed etiam ethnico. Dicit enim, quòd cùm dicitur homo intelligit, homo sumitur pro congregato simul cum intellectu; sicut dicitur cœlum se mouet, sumitur pro orbe cum Intelligentia.

Sed quis, obsecro, vnquà dixit hominē sumi pro tali aggregato, quod est per accidens, sicut lapis, & Intelligentia, vel Deus illi assistens? Homo enim non constituitur apud hos, nisi per cogitatiuam integrè. & illud præterea exemplum est ineptum. Si enim Intelligentia non est forma cœli informans, est totum per accidens, & tunc cōceditur illa propositio, Sicut ista amphora vini est in amphora vini: nullus tamen dicit q̄ cœlū intelligat, at homo per se intelligit, & non tale aggregatum: vanissima igitur est talis doctrina.

4. Principiū Arist. Sextum principium est 12. Metha. indagans numerum Intelligentiarum, solùm vtitur ministerio Astrologię, per orbium numerum multiplicans Intelligentias. & in lib. 1. de Cœlo tex. 100. supra eę los etiam alias ponit Intelligentias, nec vtrobiq; meminit talis Intelligentię humanę, nec in tota Philosophia, aut libris de cœlo, aut alibi verbum illius fit, cùm tamen ipsius his locis, aut alibi oportebat mentionem fieri, & præsertim in Metaphysicis, nam huius tractatio pertinet ad Metaphysicū: est enim abstracta: ergo non est secundùm Aristotelem principia ponenda.

Adde septimum, quod est multum notandum, quòd perirer discursus, quo vtitur Arist. ad definiendam omnem animā: dixit. n. ipsam esse substantiā, & hāc in formam, materiam, cōpositum diuisit. probauitq; non esse compositum, nec materiam, inde colligit esse formam. Si ergo anima intellectiua anima est, vt ipsi fatentur: ergo forma erit, & altera pars compositi.

7. Principiū Arist. cui aduersatur Auer.

Reiicitur solutio. Nec satis est dicere, quòd est forma assistens; nam Arist. diuisit formam contra materiam, & ex vtraque dixit esse corpus: propterea dixit formam esse, qua est hoc aliquid: hęc non insunt nisi informanti: Quid ergo clarius spectas? colligam' ergo talem errorem esse perspicuè contra Aristotelem, & contra ipsius principia.

Quòd hæc Auer. falsa sit contra naturale lumen. Sed accedamus iā ad quartam partem nostrę disputationis initio propositam: & probemus esse veram Philosophiam, & lumen naturale.

Euidens 8. Th. prima ratio cōtra Auer. Primam argumentum est S. Thom. quod etiam fuit Alberti contundens capita Auerroistarum. Operatio propria non potest esse, nisi à propria forma dante esse rei: at intelligere est hominis operatio propria: ergo à forma dante proprium esse prouenire debet. Quis enim potest imaginari, quod per oculos alterius possim ego videre? Quis etiam potest imaginari, quòd per Intellectum Intelligentię mihi assistenti, quę non est pars substantię meę, possim intelligere? reuera id impossibile esse, manifestum est. Nec valet soluuo Ianduni. quòd aggregatū intelligit: hoc enim iam superius reiecimus.

Reiicitur soluto inepta ādu. Est secundum argumentum. Cùm habitus & actus sint in isto Intellectu, si vnus est in omnibus, fatendum est, quòd in vno numero Intellectu sunt innumerabiles habitus contrarij hominum omnium, & innume-

merabiles actus, sic contrarij, & contra dictorij, & varij simul, & vno in tempore. Quis autem capit hoc, quamuis somniet? Et aduertendum, de hoc argumentum nō solùm esse secundùm rationem naturalē, sed etiam in doctrina Arist. qui sępe docet habitus, & actus contrarios non posse simul esse in eodem numero subiecto.

Confirmatius fit: Hinc sequuntur tot impossibilia, & tot ridicula, vt nequeat quis risum continere. Sequitur, inquam, vt ille vnus Intellectus in vno sit sapiens, in alio insipiens, & stultus; in vno erret, in alio verè sciat; in vno sit bonus, in alio sceleratus: in vno iustus, in alio iniustus, in vno fœlix, in alio miser; & hoc simul, & semel eodem tempore. Hęc sanè sunt non solùm impossibilia, sed planè ridicula.

2. Rō. Præterea tertiò. Si homo substantialiter differt ab eo quo per cogitatiuam, & per hanc constituitur, peto, Vel est ista anima rationalis, vel non. Si rationalis est: ergo cognosceret vniuersalia, & sic erit Intellectus: non enim potest vti ratione, quin cognoscat vniuersalia: nullus enim est discursus sine propositione: nulla propositio, vbi nō sit aliquod extremū vniuersale, vt Petrus est homo. Si nō rationalis: ergo est brutum expers rationis secundùm se, ac consequenter expers quoque libertatis. Vbi enim non est ratio, non est libertas. Vide obsecro quales facit homines Auer. tum bruta animalia, tum absque libertate: quod nec insani dicerent. Sed non miror talem sententiam sustinere, qui seipsū secundùm suum esse brutum, & irrationale existimauit.

4. Rō. Præterea quartò. Hominem intelligere cùm vult, manifestum est. Si ergo Intellectus est quid separatum, peto, Quo determinatur in me ad intelligendum? Non à phantasmate, quia stat phantasma esse sine intellectione: non ab actu imaginandi, quia stat me imaginari absque eo, quod intelligam: non ab appetitu, quia contra meum appetitum sensitiuum ego aliquando me conuerto ad intelligēdum: nihil ergo est in me, quo determinet ad intelligendum. Quomodo ergo intelligo cùm volo? nam voluntas, & Intellectus sunt Intelligentię illius communis omnibus, qui ex se non determinatur ad intelligendum magis in hoc, quàm in illo: Igitur intellectiua anima, pars nostra est, quam per volitionem ad intelligendum determinamus. Puto esse validum argumentum.

1. Rō. Præterea qui ntò, contra id quod dicitur Intelligentiam vniri, & assistere omnibus hominibus. Peto, Vel assistit etiam medio interstitio, & toti deniq; orbi, vel solis hominibus. sed primum esse non potest, non enim medio, quia nullam habet operationem cum ipso. Præterea sicut Intelligentia Lunæ nō vnitur alteri orbi quàm suo, ita ista humana Intelligentia non vniretur cum alijs. Præterea, quia etiam possent intelligere equi, si in illis est Intelligētia, vtique intelligerēt, cùm phantasmata ipsorum non differant specie à nostris.

Quòd si in solis hominibus, cùm isti sint, hinc inde dispersi, quomodo potest intelligentia præsens assistere his, & illis, non autem in intermedio, cùm vna sit, & indiuisibilis? Profectò est naturaliter impossibile: nam manifestè sequitur, aliquid esse in pluribus locis separatis, & distinctis simul, quod naturaliter esse non potest.

5. Rō. Præterea sextò: quia illa vnio per operationem non sufficit denominare rem intelligentem. Si enim ego intelligo, quia à phantasmate meo Intelligentia sumit speciem: & paries videbit, quia à colore ipsius oculus recipit speciem.

Reiicitur solutio. Quòd si dicas, Oculus non est intra parietem, sicut Intelligētia intra hominem. Hoc nihil refert: quia tota vnio non consistit nisi in operatione, & hæc verè est in oculo & pariete.

7. Rō. Præterea septimò, est contradictio in ipsamet opinione: nam antequā Petrus esset homo, non erat ei Intelligentia assistens: postquàm est homo, assistens est ei, quomodo ergo assistit, cùm antè non assisteret? Vel cognouit Petrum esse hominē, vel non: si non, quomodo ei aduenit? Profectò naturali motu veniet, sicut lapis fertur ad centrum, & tunc aliud mouēs oportebit ponere: quod non conceditur.

Si per cognitionem enim non cognoscat nisi per phantasmata, nec sit vnde possit illud per se habere, videtur quòd cognitione no possit aduenire, & propterea necessariò fatendum est moueri vel mutari: quod ille prorsus negat.

Universidad de Deusto Biblioteca

1. Ratio ex qua mortalis apparet Auer. ipsius.

Præterea octauò, est ratio moralis. Nam ponere talem Intelligentiam solã immortalem, perinde est, ac dicere animas hominum mortales esse, & absurda omnia, quæ sequuntur ex mortalitate animarum, sequuntur ex isto errore: manent enim boni absque præmio, mali absque punitione, ex bono enim & malo, idem Intellectus manet qui & præfuit. Vide tu qualiter sibi impius Auerroes constet, quia ex vna parte clamat contra Alexandrum immortalitatem: ex altera verò parte prorsus illam euertit, & aufert, à quo quidem ipsi Arabes, Auicen. & Algaze. & alij vehementer abhorrent, tãquam illud sit extirpare omnes bonos, & omnes leges, & Respublicas, vt bene dixit Algaz. contra ipsũ.

2. Ex.

Tandem nonò. Cùm origo actuum vitiosorum; & studiosorum sit voluntas, debet fateri, quòd talis Intelligẽtia est principium omnium peccatorum hominum: nam voluntas est immaterialis, sicut Intellectus.

Imò rursus tunc sequitur, oportere hãc ipsam intelligentiam puniri propter ipsa peccata, & tot scelera, quæ committit, & ita diuina iustitia postulare, vt quę peccat, puniatur. Omnia ista conuincunt esse nõ solùm impiam, & cõtra bonos morer, sed planè insanam talem sententiam.

Reprehensio erroris Iandun.

Vnde reprehendendus est meritò Iandunus, qui obcęcatus dictis Auerr. dicit se simplici fide tenere, veritatem, quia rationes physicæ sunt fortissimæ, cùm tamen non sola fide, sed ratione naturali clara, & doctis Arist. constet illud esse figmentum.

Imò verò monstrum quoddam non absimile ab illa ficta Dialecticorum chimera, vt iam possint similibus exemplis abunda re. Si quis adhuc plura aduersus hanc sententiam desideraret, reperiet apud Albertum alia triginta sex egregia argumenta, vt alios auctores omittam, quę tamen omnia vitandæ prolixitatis causa relinquo. Accedamus ergo ad quintam nostrę disputationis partem propositam, & euertamus illud aliud consimile delirium, Achilini, & Mirandulani.

Confutatio opin. erroneæ Achilini, & Mirandulani. 1. Concl.

Sit ergo hæc conclusio. Falsum est, secundum verã philosophiam, & rationem, & secũdùm Aristotelem, quòd sit vna forma informans in omnibus hominibus,

Hæc quidem opinio vnius formę infor

mantis, tã est per se ipsa cõsiderata, à ratione aliena, tam absurda, tam fatua, & tam impia, vt vix digna sit, contra quam disputetur; tamen præter illa omnia, quæ contra impium Auerroem attulimus, quę etiam maxima ex parte hanc quoque opinionem, seu errorem euertũt, aliqua pauca nunc addemus aduersus hanc, quæ eam proprius impugnent: quibus ostendamus non solùm rationi, veræque Philosophię, sed etiam Aristoteli aduersari.

1. Ab auctoritate Arist.

Igitur primò potest refelli testimonijs Aristotelis. 2. Physicorum. tex. 26. ait, eandem esse rationẽ matetiæ & formæ, quippe cùm sint correlatiua. Idem 2. de anima tex. 24. Vnusquisque actus est in propria materia, & nõ in multis materijs. imò, inquit, vno variato, variatur & alterum, quippè eum sint relatiua. Item 2. de anima, tex. 7. & 7. Metaphy. 49. inquit, Vnitas & distinctio, & esse rei sumitur ab actu, & forma. Item 7. Metaphy. tex. 15. fatetur impossibile esse, vt idem numero sit multorum singulorum ratio ac substantia, & similia. quæ omnia sanè maximè repugnant huic sententiæ.

Rationes. Prima.

Confutatur etiam ratione. Prima ratio ex absurdissimis quibusdam, quæ ex hac opinione sequuntur, & inter se etiam contrarijs. Nam si vna esset forma in omnibus, ergo omnes homines haberent eadẽ animæ potentias, eundem nùmero Intellectum, voluntatem, & memoriam, & easdem operationes, & accidentia spiritualia eadem numero: vtpote in eadem numero anima: quod sanè est per quam ridiculũ, & falsum, & contra experientiam.

2.

Et contrà, sequeretur, quòd illa anima in vno esset fatua, in alio sapiens, in vno iusta, in alio peccatrix, in vno beata, in alio misera, atque ita illa eademmet anima numero esset simul & semel eodem tempore sapiens, & insipiens, iusta & iniusta, imò misera & beata, imò & damnata in inferno post mortem scilicet impiorum, & in gloria post mortem, scilicet Sanctorum, & piorum.

3.

Prætera tertiò, sequeretur aliud absurdissimum, videlicet, quòd stultus homo & sceleratus haberet animam optimam & sapientissimam, & contrà vir omnibus virtutibus ornatus, & sapiens haberet animam

mam insipientissimam, & sceleratissimam: & hoc manifestè sequitur: nam cùm sit vnamet numero anima in vtrisque, oportet, habeat sua in se bona, vel mala spiritualia, quæ immediatè inhærent ipsi animæ, & maculas ac reatus peccatorum, & bonorum operum merita, quæ fuit vel in hoc, vel in illo homine: nam verè ea fecit, quamuis diuersis locis, & in diuersis corporibus.

4.

Item sequeretur, quòd vna & eadẽ res numero naturaliter posset esse in diuersis locis, & quidem distinctis & separatis inter se; & quod peius adhuc, vna numero pars in multis distinctis totis, & vnum inhæsiuè in mulis subiectis, imò verò si de hac conceditur, ergo & de alijs rebus esset possibile naturaliter. Probatur, quia difficultas essendi in pluribus locis simul, eadem est vtrobique: & eadem inconuenientia in hac & in alijs rebus sequerentur.

5.

Præterea vel est essentia cõpleta, vel incompleta: si completa, ergo non informans: si incompleta, ergo completur, & perficitur per habitudinem ad vnam materiam, & ad vnum solum compositum. At non completur per vnam materiam, nec per aliam, &c. ergo sic manet semper incompleta, & imperfecta: imò quotidie etiam mutaret perfectionem, cùm quotidie nouam acquirit materiam, & nouam in particulari deperdit.

Confirmatur. Forma informãs est proportionata capacitati informati, ita, vt nec excedat, nec excedatur: alioquin si forma excederet, tunc materia non haberet proportionem cum illa, atque ita non esset essentialis vnio cum materia.

6.

Præterea sextò. Eadem forma haberet infinitos actus formales, quos daret quotidie successiuè: atq; adeò sequeretur, quòd esset infinitæ virtutis informatiuæ: quod euidenter probatur calculatione communi. Nam illa forma, quæ posset vnum tantum actũ formalem talem efficere, esset ali cuius virtutis informatiuę: & quæ posset duos tales actus formales efficere, esset in duplo maioris virtutis, & quæ quatuor sic successiuè, esset in quadruplo maioris virtutis informatiuę successiuè, & sic sine termino, ergo quę infinita potest successiuè corpora deserere & informare, esset infinitæ virtutis.

Confirmatur. Quia consimili ratione Aristoteles colligit primam causam infinitæ virtutis motiuæ; quia successiuè moueret infinito tempore: vt ipse putauit.

7.

Præterea septimo. Esset concedenda ista propositio, omnes homines sunt vnus homo formaliter: sicut si omnia alba vnam numero haberent albedinem, esset concedendam, quòd omnia alba essent vnum album formaliter.

8.

Præterea, Forma informãs debet esse intrinseca & propria eius cuius est forma. Nam si forma haberet, vt posset dare aliũ actum alteri rei, sanè non esset informans propiè. Hac enim ratione accidens commune non dicitur proprium, sed commune: Imò nec in ipso accidente communi vnum accidens potest esse in multis, si est vnum numero; quod tamen isti concedũt in forma substantiali vna numero.

9.

Præterea nonò, ex corpore ipso, seu materia idem probatur. Nam materia potest quidem esse sub varijs formis: tamen vel secundùm diuersas portiones suas, vel successiuè diuersis temporibus. Et non est imaginabile, quòd eadem portio materiæ sit sub diuersis formis eiusdem speciei simul: sed forma multò magis debet esse contenta, quàm materia: ergo si hoc est impossibile in materia, multò magis in forma.

Confirmatur. Nam materia habet capacitatem ad totum actum formæ: ergo cùm informatur à forma, non erit possibile, vt eadem forma informet alias materias,

Confirmatur secundò: quia si materia informaretur a forma, ita vt forma posset informare aliam: ergo omnes materię nõ essent plenè informatæ, sed seminformatæ: quare omnes homines essent semihomines, non perfecti homines.

10.

Præterea decimò. Si hęc forma potest plura simul corpora informare, & ad hoc habet aptitudiem, inclinationem, & capacitatem, ac potestatem: quæro, Ad quot numero informanda? an ad duo tantum, vel tria, vel centum, vel mille, vel ad mille millia simul &c. vel ad infinita simul corpora informanda? Non infinita simul corpora: quia esse non possunt, & frustra talis esset potentia, quæ nõ posset ad actum reduci,

Universidad de Deusto Biblioteca

dijs, & inanis talis naturalis appetitus. Si verò ad centum mille, v. g. simul, vel mille milia simul. Iam ergo si pauciores essent homines, vt cùm peste moriuntur, tanè illa forma esset violenter suo appetitu priuata: & contrà illo numero expleto non possent plures tunc alij generari homines, quousque illi morerentur: ac si vacarent generationi, non possent tunc illa plura corpora informari, sed omnia corpora nascerentur mortua: quę sunt dictu ridicula.

11. Præterea sit vndecimum argumentum, ex cogitatiua, quam isti simul ponunt, à qua volunt homines habere distinctionē: eadem enim de hac dici possunt, quę contra Auerroes, & plura. Nam hęc cogitatiua vel dat esse humanum vltimum, vel non. Si dat, ergo rationalis non est informans, nec dat vltimum esse homini. Si non: ergo illa non dat vltimam vnitatem & distinctionem: nam distinctio sumitur ab vltimo actu, Aristotele 7. Metaphys. tex. 49.

2. Item cogitatiua illa, quę informat, dat esse per se, ergo facit vnum per se, & non per accidens: quęro, an illud per se sit homo rationalis, & intellectiuus, an sensitiuus tantùm. Non primum, quia illud facit anima rationalis superueniens: ergo est vnum per se sensitiuum: ergo tunc sequeretur, quòd esset homo compositus ex illo bruto, & anima rationali: at hoc absurdum.

3. Item, quia sequeretur eundem hominem esse bis individuum diuersę speciei: nam primo esset cogitatiuum. Secundò per rationalem informātem esset homo. & sequeretur habere duo esse, humanum, & illud sensitiuum.

4. Denique omnes rationes, quę fiunt cōtra pluralitatem animarum, quibus illa etiam opinio erronea esse conuincitur, vt posteà suo loco ostendemus, hanc etiam opinionem euertunt, & impietatis planè conuincunt.

11. Tandem, si ita placet delirare, vt vna sit informans anima in tota specie humana: posses etiam consimiliter delirare in alije animantium speciebus, & eadem facilitate vtrunque defenderes, & ratione consimili: neque verò plura absurda ad hoc, quam ad illud sequerentur. Sic autem asserere de alijs speciebus, esset noua res, & summa stultitia, aut plusquàm stultitia.

Confirmatur: quia illud asserere est cōtra omnes alias species non solùm animalium, sed rerum omnium, quę omnes in individuis habent vnam materiam numero differentem, & vnam similiter numero differentem formam.

11. Postremò hic error de vnitate Intellectus in omnibus hominibus, damnatus est in Concilio 5. Lateran. sub Leone X. antea citato, sess. 8. & locis antea citatis. Quocunque ergo modo dicatur, siue assistat, siue insistat, error est, aut potius hęresis, si vnicus dicitur. Nam & huic sequeretur, vt aliquid ex Theologia proferamus, animam rationalem Redemptoris nostri, & Iudę esse eandem, atque adeò esse eū Iuda dānatam: quod esset impiissima hæresis: imò sequeretur, nullum esse discrimē electorum, & prędestinatorum. damnandorum, & saluādorum post mortem. qui ergò secundùm rationem naturalem, vel secundùm Philosophiam id esse verum, vel etiam probabile diceret, tum factè, tum hereticè erraret. Qui verò secundùm Aristotelem assereret, nō solùm id falsè, vt ostendimus, diceret, sed magnam insipientię, & contradictionis notam ipsi Aristoteli, ne dicam sibimet inureret: & in hac voce nō nihil quoq; impietatis subest, cùm penè idem apud plerosque valeat, hęc vox, (Secundùm Aristotelem,) & illa (Secūdùm Philosophiā) in Concilijs condemnata. Et de his hactenus.

Accedendum iam erit, ad sextam nostrę dispositionis partem propositam, vt ostendemus, quid secundùm veritatem, & secundùm etiam Aristotelem tenendum sit, & asserendum.

Sit itaque primum fundamentum. Anima rationalis non est purè intellectualis substantia, nec purè sensitiua forma, sed media quędam substantia vtrunque complectens. Est enim sic Intellectualis, vt sit principium sentiendi, in quo ab Intelligentijs differt: sic autem sensitiua, vt sit principium intelligendi, vt differat à puris formis, & hoc vtrunque sub vna simplici substantia continet: vnde dici solet orizon formarum spiritualium, & corporalium, & cognouit Arist. cùm in homine idem

Primum fundamē. Quid verè sit tenēdū, quòd natura anima rationalis sit media inter substantias formales, & Intelligentias seu Angelos.

idem fecit principium sentiendi, & intelligendi secundùm substantiam.

Ex hoc sundamento sequuntur tres, Primum, q̄ anima rationalis sit forma informans.

Ex hac natura sequitur primò, q̄ anima rationalis sit secundùm suam substantiam forma informans: non enim aliter sensitiuam naturam comprehenderet, & tamen sic forma, vt per se possit separata existere, & in hoc includit intelligendi naturam.

Quòd duo sint alię potentiarum genera.

Sequitur secundò, q̄ geminæ potentiæ ab anima procedāt: quædam, qua parte est principij sentiēdi & forma, & hę sunt sensitiuę, quæ communes cum corpore sunt, cùm ab ipsa, vt forma est, procedant: quædam intellectiuæ, & ipsius solius sunt, quia ab ipsa, vt apta est per se esse, sequuntur. Idem dico de operationibus, quæ medijs potentijs exercentur.

Quòd alia sit nō pura Intellectiua, vt Angeli, sed rationalis.

Sequitur tertiò, quòd hæc est causa, quare homines intelligere sit eum discursu: quia nō est purum, sed à sensitiuo dependens, & cum eo essentialiter coniunctum. Nec est simplex intelligere, vt simul omnia intelligat, vt Angeli; sed vnum ex alio, & vnum post aliud: & hoc significat illa differentia hominis, rationale. Dicit enim discursum ex vno ad aliud: & ita etiā dicit sensitiuum cum intellectuo, vel intellectiuum cum sensitiuo.

2. Fund. Triplex anima status.

Sit secundùm fundamentū. Anima rationalis, quantum ad intellectiuam partem, habet tres status.

2. Primus est, cùm solam habet potētiam ad intelligendum, sicut visus ad videndū: & hoc à natura habemus. Cùm enim animam recepimus, statim est cum tali potentia producta: & ob id dixit Arist. 6. Ethic. ca. 11. Sensus, & Intellectus à natura sunt. Et sect. 30. problem. q. 4. dicit, opus esse naturæ mētem, quam simul recepimus cum anima, & manum cum corpore.

2. Secundus status est, in quo Intellectus habet habitus, & artes, ac scientias: non enim per se poterat intelligere perfectè: & hic status non est à natura, sed longo post tempore, inuentione enim, & labore, ac studio ista consequimur: ob id dicit Arist. 6. Ethic. cap. 11. Nemo sapiens à natura. Et problemate allegato: scientias, & artes esse opera nostra, mentem opus naturæ.

3. Tertius status est, in quo est iam ī actu perfecto, & intellectione: & hoc posterius aduenit, nec continuè durat: quia nō semper intelligimus: idcirco Arist. 12. Metaphy. tex. 39. dixit, quòd beatitudo nostra quæ in tali actu consistit, esset nobis pauco tempore. Hic autem dicitur Intellectus in actu, & duplex est. Quidam speculatiuus, cùm cognoscimus res non in ordine ad opus. Quidam practicus, quo cognoscimus ad operādum. Et speculatiuus est triplex. Physicus, quo cognoscimus res physicas. Mathematicus, quo res mathematicas. Contemplatiuus, quo res abstractas: & hic est vltimus omnium.

Nota varias diffinitiones seu acceptiones Intellectus.

Nota vale de.

Cùm audis tot distinctiones Intellectuum, ne putes esse multas potentias, sed vna est secundùm varios status. Et præ oculis habe has distinctiones; nam Arist. & Philosophi diuersos loquendi modos habent, qui fuerunt occasio errandi ignorantibus. Cùm ergo audieris, Intellectum cōtemplatiuum aduenire posse, intellige significare, quòd potentia tandē perficitur secundùm talem actum. Similiter cùm audieris, Intellectum non inesse hominibus omnibus, nec dormientibus, intellige de Intellectu perfecto per habitum, vel per actū. Alia multa per hęc intelliges passim.

Ex his omnibus colligamus conclusionem: quòd rationalis anima forma est informans, ac ob id multiplex secundùm multitudinem individuorum, & secundùm veram Philosophiam, & secūdùm doctrinam Arist.

Concl. 1.

Quæ satis ex dictis probata est rationibus, & testimonijs pro veritate tota Auerroem: quibus etiam, si quis rectè consideret, etiam Themistij opinio, & omnium aliorum, qui animam faciunt assistentem, confutantur. Quòd autem anima rationalis sit forma informans, & in singulis hominibus propria, non solùm per philosophiam veram tenenda est, sed Fide catholica, quæ stabilita est in concilio Viennensi sub clemente V. & habetur in Clementinis, de summa Trinitate, & fide catholica, cap. vnico, & in Concilio Lateranen. sub Leone x. sess. 8. vt antea in propositionibus diximus fide tenendas initio primi libri positas, propositione tertia. Et in eodē Lateranense error ille condemnatus, quòd sit vna in omnibus hominibus, vt illic diximus, propositione prima.

Concl. 2.

Et ex hoc quoque sequitur definitionē esse vniuocam, & genericam, quamuis habet

habeat aliquid impropriæ analogiæ: in quoque enim genere est talis analogia, secundùm quam perfectior est vna species altera: & anima rationalis est aliis perfectior: sed hoc non aufert vniuocationem.

Dissoluuntur argumẽta contraria.

Ad primũ ex authoritate sũpti.

Supereſt, vt in vltima parte argumentis respondeamus, in quarum solutione multum declaratur res hæc. Ad primum, quod ex authoritate sumitur, dico, quòd ille locus 1. de anima, vt illic diximus, loquitur de Intellectu secundùm sentẽtiam Empedoc. qui erat Deus: illic enim contra Empedoclem loquitur.

Ad duo alia testimonia.

Ad alia duo testimonia dico, quòd Intellectus sæpe ab Arist. dicitur separatus, & purus, non, quia sit per se subsistens, vt malè intelligit Auerroes, & falsò, sed quia possit per se subsistere, & non sit virtus organo alligata, neque inhærens corpori, hoc est, ita ab eo dependens, vt non possit separari, & inextensa, & immaterialis, & quia intelligere nõ exerceatur à corpore, neq; etiam à composito immediatè, sicut sentire, sed ab ipsamet anima.

Ad aliud testimoniũ.

Ad locum De generatio. animal. dico, quòd si aliquid concludit, potius est pro Platone, & Pythagor. quòd animæ rationales præcesserint corpora: hoc enim illic videtur dicere: de vnitate tamẽ intellectus nec vllum verbum est.

At quia talis opinio Platonis, & Pythagoræ est etiam contra Arist. respondeo ad locum istum tripliciter.

1. Solutio.

Primò dico, quòd si in hoc loco dicit mentem antecedere corpus, in alio loco 12. Metaph. tex. 17. dicit, impossibile esse mentem antecedere. Cùm igitur isti duo loci sint contrarij, tunc argumento vti oportet ad mentem Arist. dignoscendam. Primò illic esse Aristo. sensum, fatendum est, cui plura alia loca consonant, sed ostẽdi superiùs qualiter illi loco Metaph. multa alia respondeant, non alteri: ergo talem esse sensum Arist.

Cõfirmatur soluto.

Fatendũ est præterea, quia quæ dicit in Metaph. non potest adscribi vlli Philosopho: nullus enim tale dixit ante ipsum: at ille locus conuenit cum Platone: ergo credendum est illic secundùm morem Platonis fuisse locutũ, præsertim cùm illic multorum sententias expresserit.

Cõfirmatur rursum.

Adde, quòd illic non erat locus id examinandi, quia historiam animalium docebat, hîc verò est Metaphysicus, vbi id ex professo examinabat. Fatendum ergo est, mentem hominis esse formam, non antecedentem tempore effectum, secundùm Aristotelem: & profectò hæc mea solutio mihi satisfacit.

1. Solu.

Dico tamen secundò, quòd illa loca nõ contradicunt. Cùm enim dicitur Intellectus de foris venire, non significatur, quòd sit ante corpus ipsa anima: sed loquitur de Intellectu secundùm habitum, qui perfectus est: cuique tota perfectio Intellectus non sit à natura, sed magna ex parte post. & est opus nostrum: ob id dicitur de foris venire: & huic consonat quod dixit Proble. sect. 30. q. 4. quòd mens, non statim nobis contingit, quia habitus, qui ipsius perfectio sunt, nõ sunt à natura. Et in hoc differt à sensu: sensus enim non indigent habitu, sed statim à natura perfectus datur, propterea Intellectus cũ habitu assimillatur sensui soli, vt docet Arist. 2. de anima tex. 59. & hæc est bona expositio, vt vterque locus concilietur.

2. Solu.

Dico etiam tertiò, quòd anima rationalis dicitur extrinsecus aduenire, non quòd antecedat corpus: sed quòd non educatur de potentia materiæ sicut exteræ formæ. Quòd si dicas, Ergo iam admittitur creatio secundùm Arist. Neganda est consequentia: nam Arist. non vocat creationẽ, cùm aliqua forma educitur de potentia materiæ, vel producitur in materia: nam aliter lumen crearetur, & species sensibiles & intelligibiles, quæ secundùm ipsum, non educuntur de potentia materiæ vel subiecti, sed inducuntur ab agente. Quòd si illam vis vocare creationem, vocabis & hanc: non enim refert, quòd sit substantia, vel accidens, quantum ad hoc: sed tamen hoc sufficit, vt absolutè non dicatur res ex nihilo fieri, siquidem præsuppositio subiecto, in quo fiat, licèt non ex illo, atq; ita hæc simpliciter, & propriè non dicetur creatio, ac si Angeli producerentur, sed icreatio, seu concreatio.

Nota, an & Aristo. ala crearit.

Atque hæc doctrina in Arist. obseruanda est: nam secundùm veritatem, certum est; animas rationales à Deo solo creari, at Aristo. fortè produci credit ab vniuersalibus agentibus, simul cum proximis causis.

Vel certè circa id nõ considerarit, aut si consideraſſet

consideravit, tñ tacuit ea de re, & quãuis Arist creationem non cognouerit, nec expresserit; tñ ex eius doctrinæ principijs optimè probatur, & hoc est unũ de animæ rationalis creatione satis uehemẽs cũ alijs, ut in lib. Physi. diximus.

Ad 2.

Ad 2m distinguo maiorem. Dupliciter. n. aliud dr̃ habere materiã. Vno modo tanquam partem sui, sicut cõposita physica, quæ ex forma & mã constant. Altero mõ, quia est in mã receptum, ut formæ accidentales, atq; substantiales. Dico ergo, q̃ non solùm multiplicatur numero, quod habet materiam priori modo, sed etiam posteriori, ut satis patet in formis inanimatorum. Cum igitur rationalis anima verè sit forma in materia, multiplicabitur numero.

Cùm aũt Aristoteles dicit, Intellectũ esse separatum non intelligit, quòd realiter sit abstractus a materia, cũ tex. 36. li. 3. dixerit esset in magnitudine, sed loquitur de potẽtia aĩæ, qua intelligimus, quæ separata dr̃, quia nulli affigitur organo, sed per se Intellectionem exercet quod superius declaratum est satis.

Præterea. Substãtia ipsa rõnalis aĩa dr̃ ẽt separata a mã, quæ licèt informet, nõ tñ inhæret, & nõ ita ab ea pendet, quin possit separari, atq; ẽt est indiuisibilis, & nõ extensa corpori, & immaterialis.

Ad 3.

Ad tertiũ, qd̃ est ipsorũ Achilles, s. de infinito numero aĩarum, examinemus, quod inconuenien. ex hoc sequatur.

Auer. inconueniẽtia tria.

Auer. disp. 1. c. 8. solum duo impossibilia ponit. Alterũ est, q̃ infinitũ susciperet magis, puta, si mõ sunt aĩæ infinitę, plures erunt post cẽtũ Annos. Alterum est, q̃ totũ est æquale parti; nã aĩæ, quæ mõ sunt, & quę simul erant, post mille annos tot erũt: quia unum infinitũ non est maius altero, & tñ numerus aiarũ, q̃ modo sunt, est pars illius numeri aĩarũ quæ sunt, & erunt. Adde tu tertium inconueniens, q̃ Arist. 3. Physi. negat prorsus infinitum numerum actu.

Solut. horum inconuenientium.

1.

In primis secundùm veritatem, hoc nihil ualet, tenemus enim mundum nõ fuisse ab æterno, nec potuisse esse.

2.

At, ut hoc diligenter in Aristo. soluamus examinemus an repugnet ipsius principijs. In primis non inueniẽ princi piũ aliud, cui repugnet, nisi ille locus, 3. Phy. Sed quamuis talis locus id exprimeret, nonne melius esset asserere illud non esse uerum, q̃ negare totum cõtextum librorum de aĩa, & peruertere multa alia principia, ut deduximus.

Sed ille locus nõ contradicit huic dicto, imò, id esse ex principijs Arist. euidenter ostendã. Nõ. n. negat Arist. quodlibet infinitum. Ipse. n. mundum abæterno credidit, vt notũ est, Dicit mihi Auer. quot dies præcesserint. Necessariò fatebitur esse infinitos, & quotidie tñ addunẽ de nouo dies, & ita illa sua sequerentur inconuenientia. Iterum petam, quę sint plura, num dies, an horæ. Si dicet, horas, ergo unũ infinitum dabitur maius altero. Si dicit neutrũ esse altero plus; ergo pars est æqualis toti. quod igit ipse reputat impossibile in numero infinito aĩarum, necessariò fatebitur in numero dierum, imò Arist ipse tenetur id fateri.

2.

Dicet mihi Auerr. q̃ dies actu non sunt sicut animæ ideò quia in tempore id fit, non in animalibus.

Obiectio.

Sed uana hæc rñsio, Primum, numerus dicit formã, s multitudinem, & pluralitatem, & dicit materiam, s. ipsas res: peto, An repugnãtia, q̃ nõ sit numerus infinitus, ex forma, an ex mã, pueniat? Si dicas, Ex mã, petã, Quare repugnat, esse res infinitas ex parte rerum? Non inuenies aliã repugnantiam, nisi quia mã est finita, uel locus, qui non põt infinita capere. Hæc ergo repugnantia in corporib. erit solũ occupantib. locum, non in his, quæ locum non occupãt, vt accidentib. & animalibus, & punctis.

Auerrois confutatio.

Si dicas, Rõne formæ, cũ forma numeri cõsistat i multitudine, pfectò impertinẽs est q̃ res existant, uel fuerint, quominus infinitũ esse nõ posset. At uidemus Arist. cõcedentẽ dies infinitos esse, ergo nõ negauit infinitũ actu quodcumq;, sed solùm corporum, & partiũ, q̃ resultant ex continui diuisione: talem .n numerum infinitum non esse docuit 3. Phys. non tamen quemcunque, aliter

nō posset dicere mundū ab æterno fuisse.

Ad 4e vnū, quod docet 4. Physi. ꝙ ipsū esse existere, cum unum nunc continuatiuum temporis adest; quomodo dicimus, nunc esse talem diem, talem annum. Cum ergo totum tempus præteritum, & futurum continuatur præsenti nunc, & sit infinitum, iam secundum Arist. principia, actu infinitum est.

Ad 5e et, ꝙ secundum Aristotelem, sunt infinita puncta ut continuo actu, non dico actu separata, sed actu existentia; & infinitæ partes licet nō actu separatæ, sed actu existētes, & in potēcia separabiles, ergo non negat Arist. oēm infinitum numerū, nec ipsius principijs repugnat alias infinitas esse: & quāuis repugnaret, potius oportebat dicere sibi non constare; quod melius esset, quam tam fatuam sibi imponere.

Quarto rīdemus præterea, vt antea dicebamus, Arist. fortasse non præuidisse hoc inconueniens infinitatis aiarum, quod sequebatur ad suam illam mundi æternitatem: sed posteros Philosophos hoc considerasse, & intulisse, & ió hæc eis fuit cā, varia in Aristotele sentiendi, hoc argumento perturbatis, nam ob id unus mortales fecit aīas, ut Alex. alter vnicum posuit Intellectū, ut Auerroes; alius trāsmigrationem aiarum induxit cum Phythagora, alius concessit infinitas aīas, ut Auicenna, quod in reb. partialib. & incōpletis non putauit incōueniens. Denīq;, vt mundi æternitatem defenderent, variè deliraruntt, nesciētes argm̄ soluere: cùm tm̄ multo melius cōtra collegissent, ex tali inconuenienti mundum ab æterno nō fuisse, ut habet ueritas: sed ut antea diximus, forte Aristoteles hoc non cogitauit, nec considerauit, aut, si cōsiderauit, certē id tacuit. Habes itaq; sufficienter solutum argm̄.

Ad quartum respondeo, ꝙ species intelligibilis pōt dupliciter considerari. Vno mō ſm suum esse, est enim accidēs quoddam, & sic singulare quoddā est: non enim est uniuersale aliquod existēs extra singularia, & tale inhæret Intellectui. Altero modo ſm quod repræsentat, & sic dicitur vniuersale in repræsentando, per ipsam enim uniuersale cognoscimus. Dico ergo, ꝙ ut Intellectus recipiat speciem, non est opus, ꝙ sit uniuersalis, imò necessario debet esse natura singularis, nam species est accidens quoddam singulare quod à subiecto sumit singularitatem, sed sequitur, ꝙ intellectus non sit uirtus organica. Nam singularitas non impedit cognitionem uniuersalis, sed organum, nos autem Intellectum non alligamus organo.

Ad 4m.

Dubium.

Quòd si petes, quare uirtus organica nō cognoscat uniuersalia, rīndeo, quia species recepta ī organo, est accidēs corporeū, & indiuisibile, nihil aūt tale pōt repræsentare uniuersale quod est immateriale, at spēs recepta in Intellectu, spirituale accidēs est, & indiuisibile: ideoque repræsentare pōt nām separatè, & uniuersaliter. Est aūt notāda solutio, q̄ non solum soluit sufficienter argm̄, sed ignorantiam id asserentium ostendit.

Solutio.

Ad quintum.

Ad quintum dico simpliciter, illud esse falsum, Oē quod incēpit, hēt finē. Nam est textus Arist in cōtrariū expressus 12. Metaph. tex. 17. Mens non fuit ante effectum, tm̄ manet post. qd autem dixit 1. Cœli tex. 102. solum loquit contra Philosophos, q̄ mundū ex mā aliqua factum posuerunt, & duraturum semper.

1. Solu.

Contra hos argumentatur, quia si generatum est, corrumpet, cum mā sit eiusdem rōnis semper, scilicet in potentia. Ex hac rōne colliges intētionem ipsius. At anima non habet in se materiam, ratione cuius corrumpi possit, sed est in materia, & tantum probat, ꝙ separabitur à materia: & hoc non negamus.

2. Solu.

Secundò respondemus illam propositionem esse ueram de inceptione per generationē, uidelicet per motum, & ex mā i. de qua loquebatur ibi: & intelligebat Aristoteles. Nam, ꝙ sic generat, corrumpit, & quod est ita generabile, est ét corruptibile; at uero ꝙ creatur, & non incipit per generationem, sed per creationem, non sequitur, ꝙ corrumpatur, nec ꝙ sit corruptibile: sed quòd sit annihilabile, quòd per eandem videlicet

cet causam, & potentiam, per quā fuit creatum, possit annihilari. i. diuinā; & hoc uerum est; sed non etiā sequitur ne cessariò, ꝙ annihilabitur re ipsa, quia tam creatio, quam annihilatio ex ipsa Dei sola uoluntate libera pendet, sed nec opus suum destruet, & tm̄ opus.

Ad 6e.

Ad sextum facilis est solutio Dico, ꝙ omne quod est in materia sic, ut in omnibus suis operationibus pendeat à dispositionibus materiæ, corrumpet utique separatū à materia: at non sic est de rōnali anima. licēt. n. sit in materia, nō in omnibus ab ea pendet, & ideo quantum ad hæc manebit. Vnde hinc etiam fit, ut non ipsa anima, sed eius sola unio cū corpore pendeat à dispositionibus.

Ad 7m. 1.

Ad septimum: cui multū confidit Iandu. rīndeo dupliciter. Primò, idem retorqueo argm̄ de mā. Materia est unita formæ ignis ſm se. Peto de illa unione, uel est substantia materiæ, uel accidens. Si substantia: ergo separata forma ignis, corumpetur mā, quia destruitur unio. Si est accidens, peto, uel separabile, uel inseparabile. Si inseparabile: ergo corrupto illo per destructionem formæ, ēt destruetur materia. Si separabile: ergo poterit manere materia cum forma unita absque unione. Vide simile argumentum esse contra ipsum, ex quo apparet esse uanum argumentum.

2.

Rīndeo ergo ꝙ unio sumit pro actione qua duo cōiunguntur, & nō sic modo loquimur. Altero mō, ꝙ mutua habitudine cōiunctorū, q̄ dī respectus quidā transcēdētalis, & talis est separabilis ab aīa rōnali, sed tunc nō manebit in mā, sed ꝑ se, sicut albedo, separabilis est ab homine albo, sed non manebit albus.

Ad 8e.

Ad octauum satis est alibi rūsum, Nō enim mā, non forma producitur, uel corrumpitur, sed compositum: quōcúque aūt compositum non sit, siue corrupta forma, siue recedente, dī corrumpi.

Ad 9m.

Ad nonum posset idē retorqueri cōtra ipsos. Nam ponunt animas brutorū perfectorū indiuisibiles, & informare: sed tamen dicimus id non esse inconueniens quod paulo inferius examinabimus in quæstione quadam.

Ad 10e.

Ad decimum dico, ꝙ anima non est prorsus vt cæteræ formæ, sed habet participationem cum incorporeis substantiis quatenus per se pōt esse, ideoq; potentias quasdam habet non organicas. Nec ob id dāt abstractiores potentiæ, quàm anima, quia licēt non sint organicæ, non tamen sunt per se, sed in subiecto. s. anima: res autem magis abstracta est, quia magis per se esse non potest.

Alij cōcedūt id, ꝙ abstractior sit potētia: sed melius mihi vī, quod dixi prius.

Atq; hæc sint de hac qōne quæ multa continet utilia, tum per se, tum ad ea quæ sequuntur. Sed iam ad Aristot. redeamus.

Caput secundum.

Quoniam autem ex obscuris quidem. Tex. XII.

De secunda aīa definitione formali, seu per causam. Quo procedendū, et q̄ Arist. intentio.

POstquam Arist. animæ definitionē in communi posuit, nunc intendit aliā animæ definitionē ponere, q̄ distinctius explicet animarum spēs, & quæ reddat causam p̄cedentis definitionis.

Prius autem modum procedendi explicat, qui est, Ab obscuris, scilicet, natura nōbis autem notioribus ad notiora secundum rationem procedere.

Explicato modo procedēdi, intentionem ponit, se velle definitionem animę aliam tradere, quæ causam contineat, & cām det: quia non solum oportet tradere de re, definitionem, quòd sit, sed cur etiam sit, quod explicat exemplo.

No. definitionum cāliti triplex genus.

Aduertendum tm̄, definitionum triplex esse genus, ut habetur. 1. Poste. c. 7. Quædam est definitio, quæ per formā, uel materiam datur: ut Eclipsis est priuatio luminis Solis, Domus est compositum ex lapidibus, lignis, &c.

Quædam quæ datur per finē, uel efficientē: ut domus est ias cōseruatiuum, seu contentiuum hoium. Eclipsis Lunę est interpositio terræ inter Solē, & Lunam: & hæc propriè causalis dicitur.

2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Alia utrumq; comprehendit, & causam, & formam, seu materiam: vt Eclipsis Lunæ est priuatio luminis ex terræ interpositione. Domus est constructū ex lapidibus, & signis defendēs nos ab incommodis externis.

Nota 1. Prima definitio dr, ut cōclusio: quia demonstrari solet per secundam, quæ ob id dr demōstrationis mediū. Tertia dr demōstratio positione differēs: qa cō tinet oia, q̄ in demōstratione sunt: si medium, & p̄dicatum, nempe vtrāq; definitionem; deest tn forma syllogistica Aris. solū duarū primarū meminit, prio rē dicit explicare q̄d res sit, seu rē ipsam: posteriorem verò explicare causam, & vtraque danda est in re habente illas.

Ad exempli Arist. intelligētiā aduerte, q̄ dato uno quadrāgulo rectilineo, potest dari unum quadratum tantum aerem includens. Voco autem quadrangulum figuram quadrangularem duorum laterum æqualium, ut A.

Nō. 2. ad intelligentiā exempli Arist. de inuentione media linea.

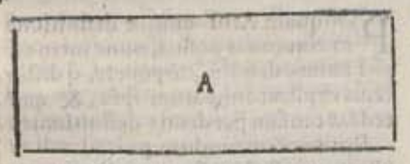

Quadratum uerò omnium quatuor æqualium, vt B.

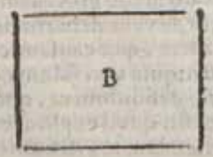

Quadrare autem quadrāgulum, est dare, & inuenire unum quadratū æquale illi, quod fit per inuentionem mediæ lineæ. Media linea est illa, quæ inter latus maius quadranguli, & latus minus, ita se habet, ut in qua proportione est maius ad ipsam, in eadem sit ipsa ad minus, ex tali linea quadratum factum est æquale quadrangulo dato.

Inuenies illam sic. cōiunge latus maius & minus in rectum, & super illam totam lineam describe semicirculum, & à puncto coniunctionis erige lineā vsque ad circumferentiam, & illa est media, ex qua fit quadratum æquale.

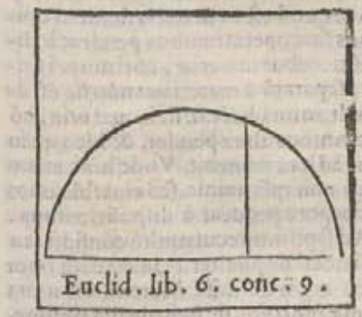

Euclid. lib. 6. conc. 9.

In numeris hoc est facile. Fac quadrangulum ex duodecim, cuius latus minus sint tria, sume numerum medium proportionaliter, inter duodecim & tria, quæ est sex, & fac quadratum, id est, sexties sex: tunc tantum resultat ex ter duodecim, sicut ex sexies sex. Respice factas figuras, & ex eis facilius intelliges.

Idē often detur in numeris.

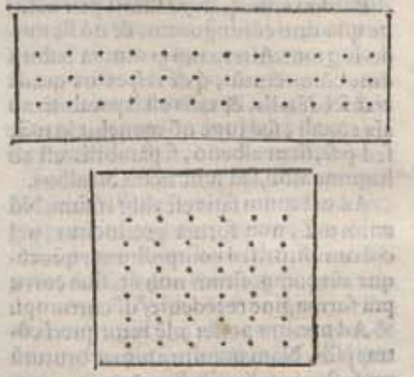

Aduertēdum ergo, quòd quadrationem, quæ dicitur teragonismos, possumus

Nota 3. Exempli Aristotelici ad

animæ definitiones applicationem. mus bifariā definite. Vno modo definitione quid est, scilicet. Quadratio est cōstructio quadrati, æqualis quadrāgulo. Altero modo definitione explicāte causam, scilicet Quadratio est inuentio mediæ lineæ inter latera inæqualia quadrāguli. Hæc explicat causam, scilicet, quia est media linea, ob id est æquale.

Sic igitur prior animæ definitio explicat, quid sit. at ista secūda iam dāda, causam cur ita sit; nam quia est principiū, quo uiuimus, sentimus, & mouemur, & intelligimus, ob id est actus primus corporis, physici, & organici: ut dicemus post.

Nota 4. ex Philopono, tria esse notiora nobis. Notat Philoponus, quòd tria sunt notiora nobis à quib. incipere solet Physicus, effectus, Vniuersalia, Composita. Et hęc omnia obseruat Aristoteles in hac definitiones tradēda: incępit. n. a priori tanquā ab effectu huius: Similiter prior est uniuersalior, quatenus cōfusè explicat animæ species: ista uerò distinctè. Prętera in tradenda hac definitione, à composito incępit, scilicet ab animato corpore, vt explicabitur.

Nota 5. Nota q̄ plures definitiones dicit explicare q̄d est, scilicet, esse per formā: quia solus Physicus est, qui per efficiētem, & frequenter per finem definiat propriè.

Dicamus igitur principium accipientes.
Tex. XIII.

Qd sit vita prīcipiū. PEr opera uitæ vult indagare definitionem animæ, ac primò sumit, animatum ab inanimato distingui per uitam, ut ex hoc pateat, animā esse principium uitæ: Principium enim propriarum passionum subiecti, est principium ipsius esse subiecti.

Quatuor genera operationū vitæ quorum singula dicēntur uita. At ut multiplicitas animæ appareat, distinguit quatuor genera operationum uitæ, quarum singulæ dicuntur uita; & singulas, aut omnes habens, dicitur uiuere: sunt autem, Vita, intellectio, sensatio, motio localis, ab intento principio actiuo, & uegetatiuo, quæ cōprehendit augmentationem, diminutionem, & nutritionem. Hæc sunt uitæ opera.

Nec mireris, si superius numerauit tātum uegetatiuam, quia illic loquebatur de communi uita, quæ omnibus inerat uiuentibus.

Vnde & uegetabilia omnia.
Tex. XIIII.

De uegetatiuo. DE uegetatiuo seorsum tractat primum, ac tria docet. Primò plantæ participat uegetationem. quod probat, quia ab interno augentur, & alunt non solum ad unā differentiam loci sursum uel deorsum, (sic enim uiderētur uegetari impropriè per additionē in animata) sed ad omnem loci differētiam, & secūdum omnem positionem, uiuūt quedum alimentum possunt recipere.

1. Quòd vegetatiua primus in est plāris.

Separari autem hoc quidem.
Tex. XV.

2. Quòd uegetatio possit ab aliis separari, non contra. ALterum, quod dicit de uegetatiuo, est. q̄ pōt separari ab aliis, alia non ab ipso in mortalibus: ac si dicat, Reperiri potest uiuens, in quo sola uegetatio sit, ut planta, non tamen reperiri potest uiuens, in quo sensatio, aut intellectio, quin in eo sit uegetatio, ut patet in animalibus, & hominibus.

Nota. Dicit tamen, In mortalibus, propter cœlos, quos Antiqui crediderunt esse animatos sensu uel intellectu, tamen sine vegetatione; sed de hoc alibi disputandum est.

Viuere igitur propter hoc principium.
Tex. XVI.

3. Quòd vegetatio sit cōmunis omnibus uiuentibus. TErtium est, quòd ista operatio uitæ scilicet uegetatio est communis omnibus uiuentibus, cum sit in animalibus, & in homnibus.

De sensu q̄ primò insit animalibus. Statim tractat de sensu, docetque alia tria. primum est, quòd sensus ineat primò animalibus. Vt. n. uegetatio est plantis primò insita, ita sensus animalibus: nullumq; est animal sine sensu: habent igitur animalia uiuere, scilicet uegetari, & ultra hoc etiam sentire.

Sen-

Sensus autem primo inest.
Tex. XVII.

1. Quòd tactus sit sensus ei bus animalibus communis.

ALterum est, quòd iste sensus, quod animal constituit, est tactus: omnibus enim animalib. inest tactus, nec sine hoc possunt consistere.

3. Quòd tactus potest ab oibus alijs sensibus separari, & non cõtra.

Tertium, est, ꝙ sicut uegetatiuum separari potest ab alijs uitæ operibus, ut accidit in plãtis, ita tactus separatur a reliquis tribus. Sunt n. animalia, quibus nõ inest nisi tactus. sub tactu continetur gustus. Gustus enim est quidã tactus ut dicetur inferius. Alij tamen sensus nõ separantur à tactu: qui enim uident, audiunt aut olfaciunt, necessariò habent tactũ.

Quid sit uegetandi & tangẽdi principium.

Explicat, quid uegetatiuum, & tactiuũ sit dicens, quod uegetatiuum, est animę species, quam plantæ habent, principium autem tangendi animalibus inest, ipsorumque anima est.

Propter quam autem causam.
Tex. XVIII.

Nota.

CVm separari uegetatiuam ab alijs animæ paribus, & tactum à reliquis sensibus docuisset, causam utriusque in posterius reseruat: alia autẽ, uitæ operatio scilicet, motio, & intellectio, per hæc nota relinquuntur: inest enim intellectio hominibus, ac principium ipsius anima est.

Cõcludit animi definitio formalis seu ꝙ causã.

Ex quo concludit definitionem animæ, quòd anima est principium uegetandi, sentiendi, & mouendi, & intelligendi: quamuis forsan alicui uideatur, quòd non solum hic definitionem constituat, sed dicta epiloget.

Sed melius est si dicamus utrũque pariter facere, scilicet epilogo dictorum, definitionem colligere, postea diligentius probandam.

Not quid ꝙ cogitatiuũ hoc loco intelligat Aristo contra Anerr.

Aduertẽ, quòd illud uerbum, Cogitatiuo: non significat actum illius potentiæ cogitatiuæ, quã ponit Anerr. sed idẽ est cũ intellectiuo, ut hic notat Simplicius Græcè enim habetur. διανοητικὸν, qd est intellectiuo: nã uerbũ διανοέω descẽdit à νοῦς, quod est mẽs, & Intellectus. Et primo. Post dicitur omnis doctrina, omnisque disciplina. διανοητικὸν scilicet discursiua, & intellectiua: ob id Argyrop. uertit Intellectiuum: & Boetius cogitatiuum: sed hoc opus est mentis.

Virum autem unumquodque.
Tex. XIX.

Duplex Aristo. qũ 1. Quæst.

DVas mouet quæstiones, Altera est: Cum hæc omnia, uel horum aliqua in uno animato sint, an procedant à diuersis specieb. animæ, an ab una potius pluribus tamẽ potẽtijs illius: Et qa hęc qstio, vt dicit Simpl. soluta fuit l. 3. ubi determinatũ est, unã tãtùm in uno esse aiam secundum substantiam, multiplices autem illius esse potentias: ponit alteram quæstionem supposita hac determinatione. An tales potentiæ sint separatę loco, ita ut diuersę sint istę diuersis subiecti partibus, an simul sint subiecto, solaque ratione separentur. Ad hãc respondens dicit, quòd in quibusdam facile est determinare hoc, in quibusdam dubium est, nec ita facile. Explicat autem primò in quibus sit facile, postea in quibus difficile.

2. Quæst. An aę potẽtiæ sint loco separatæ in diuersis partibus animalibus. Respons.

Sicut enim in plantis.
Tex. XX.

In quibus animalibus potentiæ non separentur loco, seu subiecto.

IN quibusdam animalibus notum esse, dicit, ꝙ potentiæ sola ratione sepa rẽtur, scilicet in insectis, & his, quorum partes decisæ uiuunt: nam in illis partibus singulis experimur esse motum, sensum, & appetitũ, cùm insit doloritista n. cuspidem refugiũ: non ergo loco separantur hæ potentiæ: & per hęc animalia de alijs fit iudiciũ, quorum partes decisæ non uiuunt. Assimilantur autẽ ista animalia in hoc plantis, quæ decisæ uiuunt, cum anima sit extensa per totum, unaque sit actu, & multæ potẽtiæ; quatenus per diuisionem actu multæ fiunt.

Nota 1.

Nota, ꝙ hic per sẽsum intelligit tactũ, hic enim est sensus sparsus per corpus cum apetitiuo, & loco motiuo.

Nota 2.

Notãdum etiam, quòd phantasiã uocat imaginationem quandam imperfectã, quæ caret organo determinato, sed simul est cum actu, de qua post dicetur: nam perfecta est in cerebro, & hæc est imperfectis tantum animalibus. Per deliderium, appetitum intelligit.

De intellectu autem, & speculatiua.
Text. XXI.

In quib potentijs dubium est an separentur subiecto. Nota.

EXplicat in quibus dubium sit, an separentur subiecto, dicẽs, dubium esse de Intellectu, & speculatiua potentia: & per utrumq; eandem rem intelligit, ut Simplicius notat.

Dubium autẽ est, ꝙ nondum manifestum est an sit organica potentia Intellectus, an separata ab organo, ut dicetur 3. de anima, text. 5. Quòd si ita est, tunc non solum ratione, sed ẽt re aptã est separari ab alijs: & anima, cuius talis est potentia, est alterius generis ab istis: sensitiua scilicet, & uegetatiua: potestque separari ab illis, & manere perpetua, & incorruptibilis

No. 2. pro anima rõnalis separabilitate, & in mortalitate.

Vbi notandũ, ꝙ non dicit separatam esse, sed posse separari: nam in corpore coniuncta est cũ sensu, & uegetatiua potentia, tũ post mortẽ, potentiæ tales corrũpunt, manetq; aia cũ solo Intellectu. Et hic colligitur aiæ immortalitas, contra Alexandrũ, qui locũ hunc dicit legẽdum dubitatiuè, pp illud uerbũ, Vt. At Simplic. & Philop. & alij dicunt, & bene, tale uerbum assertiuè intelligendũ, ac si diceret, Manifestum est. At de hoc posterius exactè dicemus.

Reliquæ autem partes animę.
Tex. XXII.

Notan. reliquas sensitiuas & uegetatiuas nõ separari subiecto, ut Plato uolebat.

RElIquas potentias sensitiuas, & uegetatiuas in uno cõposito nõ separari subiecto, docet, ut uolebat Plato, q sensitiuam in corde, appetitiuã in iecore ponit: sed solum ratione. Similiter ẽt sensum & Intellectũ ratione distingui notũ est. De distinctione. n. Em subiectũ, dixit superius dubium esse, tamen de distinctione rationis non est dubium, ꝙ p actus prior. Cũ enim aliud sit opinari, ideſt intelligere, aliud sentire, etiã diuersæ sunt potentiæ sensus, & Intellectus. Per operationes enim potentiæ, & operationes per obiecta distingui cognoscuntur.

Adhuc autem quibusdam animalium.
Tex. XXIII.

De distinctione potentiarũ in diuersis animãtibus.

CVm has potentias, qualiter in uno distinguere deberemus, docuisset, scilicet ratione, nõ autem omnes subiecto: nunc qualiter in diuersis compositis distinctæ inueniantur docet, dicitq; in quibusdam omnes has esse, in alijs unam, in alijs plures.

Quatuor animarũ gradus. 1. 2. 3. 4.

Possumus enim quatuor gradus, & differẽtias uiuentium secundùm has sumere. Primus est eorum, qui sola operatione uegetandi gaudent: tales sunt plantæ: Secundus est eorum, qui propter uegetatiuam superaddunt solum sensum: huiusmodi sunt quæda animalia immota, ut conchæ, & spõgiæ, & alia. Tertius est eorum, qui istis motum localem superaddunt, ut animalia multa alia. Quartus eorum, qui adhuc utruntur Intellectu, ut sunt homines.

Ordo horum graduum.

Est autem ordo iste, ut ubi sint gradus posteriores, sint priores: ubi enim Intellectus est, ibi & reliqua; ubi motus, ibi sensus, & uegetatio: ubi sensus, & uegetatio ratio, non è contra.

Sensuum ordo in animalibus.

Iste etiam ordo cõstituitur inter quinque sensus. Quædam enim tactum cum gustu tantum habent: est enim tactus necessarius. Quædam superaddunt olfactum, quædam auditum, quædam omnes habent, idemq; est ordo.

Quoniam autem id, quo uiuimus.
Tex. XXIIII.

Intentio Aristo. eliciẽdi aliã definitionem.

ARist. intendit ex his, quæ dicta sunt, definitionem animæ elicere, ac per eam demonstrare sequentia. Ad hoc assumit duo. Alterum est; quod sicut duobus modis dicitur scire aliquis, & duobus sanus esse: ita

Suppõ. 1.

etiam

Universidad de Deusto Biblioteca

Duobus dicimur uiuere, scilicet & sentire.

& duobus dī uiuere. Scimus.n.scientia tanquam forma, quæ facit scientes: scimus aīa, tanquā immediato subiecto, in quo recipitur scientia. Similiter sanitate tanquam forma: sani ēt sumus corpore, uel aliqua corporis parte, ut subiecto. Ita duplici ēt principio uiuimus; altero ut forma, altero vt mā.

Suppō. 2. Actus, & forma recipiuntur in ppijs subiectis ita etiam id quo uiuimus.

Alterum, quod supponit est, Formas, & actus recipi in proprijs, subiectis. Propria.n. forma est supra propria mām, ut sanitas in certo receptiuo corpore, similiter scientia in proprio receptiuo. Ita ēt id, quo uiuimus, ut forma, erit i ꝓprio receptiuo: in uniuersum.n. actus actuorum sunt in patiēte dispositō; idest, agētia non producunt suas formas, nisi in ꝓprias & dispositas materias. Hæc duo sunt, quæ sumit Arist. quorum utrūq; probauit à simili in sano, & sciente.

No. actus actuorū sunt in patiēte disposito.

Infertur, & probat ex dictis, animā definitio quo dam syllogismō.

Ex his colligit definitionem hoc mō, Quo uiuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus primò, aut est forma, aut mā, seu subiectū. Sed aīa uiuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus primò, sunt.n. ista aiatorum propria, vt dictum est: ergo aīa est aut mā, aut forma. Sed non est materia, nec subiectū: ergo aīa est forma, actus, seu rō, quia primo uiuimus, sētimus, mouemur, et intelligim⁹.

Nota.

Et nota, q; dī, Primò, ad excludendū ipsam operationem, qua uiuimus secundò: & iste est textus ualidissimus, quo probatur aīam intellectiuam esse formam ſm esse unitam, & non tm secundùm operationem. At quia minor illa, scilicet, Animam non esse subiectum, sumpserat: id probat in textu sequenti repetita diuisione substantiæ.

Tripliciter enim dicta substantia.
Tex. XXV.

Probatur minor syl logismi, suppositā substātiæ diuisione.

PRobat minorē, suppositā substātiæ diuisione. Quædā est forma, q̄ dī actus. Quædā materia, q̄ dī potentia. Quædā est ex utraq; composita. Probat solum, q; materia non sit compositum. Materiam.n. non esse, certum est, cùm sit cōis animato, & inanimato: corpus, seu compositum, cùm ex materia & forma constet, non pōt alterius esse actus. nec in alio recipi: ergo aīa nō erit corpus: nam anima recipitur in animato: ergo erit corporis animati actus.

Nota, contra Auer. animā intellectiuā esse formā informantē in dris.

Hic nota contra Auerroem, animam intellectiuam esse formam, ex qua cum materia dicit Arist. fieri tertiam substātiam: ergo ūnitur secundùm esse: aliter non fieret tertia substantia. Notanda est horum duorum textuum expositio.

Et propter hoc benè opinantur.
Tex. XXVI.

Laus quorūdā antiquorum aliorūq; reprahēsio.

LAudat quosdam Antiquos, quos dā reprehendit sunt, qui animam non esse corpus dicebant, simul tm asserebant esse in corpore, & esse aliquid corporis, & talis corporis, s. physici, organici. Illi autem reprehendendi sunt, qui nihil de corpore determinarunt, nec ex presserunt, quod, & quale corpus sit, quod haberet animam; cum tamen cōstet, non quoduis recipere quoduis, sed proprium actum esse in propria materia, & secundum rationem, ac conueniens sit, ut proprius actus sit in proprio receptiuo.

Nota.

Nota illud, Quāuis, æquialere cum denotante cām, ut legit Philoponus.

Alter discursus, quo colligitur aīa definitio prima ex hac secunda.

Ex his sumitur alter discursus, quo colligitur definitio aīæ. Illa prior, Ois actus, quo primò uiuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus, est actus corporis cuiusdam, & non cuiusq;, aīa est hmōi: ergo erit actus corporis talis, s. physici, organici. Vide ergo cām, quare sit actus cuiusdā corporis, quia est particularis actus ad certas operationes.

AN DEMONSTRATIO DEFINItionis animæ sit a priori. Quæst. III.

Opinantiū uarietas & cōtrouersia, in tribus potissimē consistit. Primum in numero definitionum.

1. Opin. Aegi. esse definitiones quatuor, in unam collectas.

2. Opin. Simpl. esse soli us animæ rationalis definitionem.

TEr definitionem aīæ posterius traditam, ostendi diximus illā priorem: inquirendum est si talis demonstratio sit a priori, & per causam; ut uidetur Aristot. dicere. & statim uidebitur, quòd non. Primò Operationes

1. Arg. ad partē nega.

rationes sūt effectus posteriores anima, cùm sint actus secundi: sed ista posterior definitio reddit causam.

2. Arg.

Præterea secundò. Primum est esse actum primum corporis, quàm esse principiū operationum vitę. ergo illa prior definitio potius est p causā. Antecedens patet: nam post quàm aīa est in corpore, consequenter est principiū operationū.

3. Arg.

Præterea tertiò. Vel ista posterior definitio est propria alicuius animæ, uel cō munis omni. Si est propria alicui, per ip sam non poterit demonstrari illa prior, quę communis est. Si autē communis est: quomodo ergo dicitur propria, & distincta definitio ſpecierum animę.

4 Arg.

Præterea quartò. Videtur nulli animę talis definitio conuenire, nisi soli rationali. Sēsitiua enim, & uegetatiua nō est actus: seu principium, quo uiuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus.

5 Arg.

Præterea quintò. Quia Intellectiua anima non vr actus, & forma alicuius corporis, cùm intellectio nō sit corporis: ergo vt talis est, nō est forma, nec principiū quo intelligim⁹, sed potius qđ intelligit.

In hac quæstione, multæ & uariæ sunt sententiæ, vt aūt distinguere eas possis, nota cōtrouersiā in tribus consistere, & in numero definitionis, & in demōstratione, & in qualitate demonstrationis. In numero quidē: nam Aegidius putat definitionem illam, Principiū, quo uiuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus: nō esse unā, sed quatuor, breuitatis cā in unam collectas. Putat.n. esse quatuor aīas, & singulas definiri vegetatiua est principiū viuēdi, sēsitiua sentiendi, motiua mouēdi. intellectiua itelligēdi.

Simpl. esse soli us animæ rationalis definitionem.

At reliqui Interpretes, unam recepetūt hanc definitionē, tm differēter. Simpli.n. putat esse definitionē uni⁹ speciei aīæ, scilicet rōnalis: quia ipsa est potissima, & cui omnia quatuor hæc insunt

Nota. Simpl. asserre ip sam intellectiuā esse formā ut sensitiuæ in homine.

Et nota Simplic. asserentem unam animā Intellectiuā in substātia esse simul sensitiuā, & uegetatiuam in homine.

3. Opi. esse cōmunem definitionem omnium animæ 2 & 3. in demonstratione definitionis, & eius qualitate.

Alij Interpretes reliqui, hāc definitionem ut communem omni animæ, & uniuersalem receperunt.

Circa demonstrationem adhuc est diuersitas.

1. Opi. Auer. nullā fieri demōstrationem. Rō Auer. Dubij solutio.

Nam Auerroes putat nullam fieri demōstrationē, sed solū duas dari aīæ definitiones; alterā in c. antecedenti, quæ explicet esse animæ; & hanc, quæ causam explicet finalem per operationem.

2 Opin. S. Tho. esse demōstrationem à posteriori.

Ratio, aūt quare Auerroes uult nō fieri demonstrationē, est: quia mediū in demonstratione debet esse notū naturaliter, & notius cōclusione: at utraque aīæ definitio est naturaliter ignota, & ex p̄batione aliqua a posteriori pēdet. Quod si petatur, Quare ergo illa prior definitio dī ab Arist. conclusio, & ista mediū? Respōdet, id ad similitudinē dici, nō q; ita sit: sed ista dī mediū, quia dicit causam, illa conclusio, quia est uelut huius effectus: tm non sit demōstratio, quia medium est ignotum naturaliter, id est, nō euidens, nec ab alio sumit euidentiam.

3. Opi. esse à priori demonstrationē Themist. & rō huius opia.

Reliqui dicunt esse demōstrationem, sed differunt circa qualitatē. S. Tho. dicit esse a posteriori: quia est per effectus & per operationes.

4 Opi Aegi. improprium esse demonstrationē. Ratio Aegid.

Themistius, & Phil. dicunt esse à priori: Caiet. Cardi. sequēs Albertum putat, esse à priori: notat enim subtiliter, quòd esse principium vitæ, & aliarū operationū, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt dicat actū ipsum, quod actu sit principium operationum, & hoc posterius est, quàm esse actum primum corporis. Altero modo i aptitudine quadā, & modo ipsius substantiæ animæ: vt sit sensus animam ex se talem esse substantiam, ut sit apta principiū esse vitę: & sic dicit prius natura animam esse principium operationum, quàm esse actū corporis; & hoc pacto in prę̄senti dicit simi ac fieri demōstrationem a priori.

Aegidius impropriā dicit putat demōstrationem: existimat enim esse quatuor definitiones quas dicit vocari cās, quia ex singulis iferē illa cōis, sed nō è cōtra: ex particulari enim colligit commune, non è cōtra. Valet enim, Est homo, ergo animal, nō è cōtra affirmatiuē. Hæc sūt quæ ab ipsis expositoribus habemus: superest, ut quid sētiēdum sit aperiamus.

Universidad de Deusto

Prima cõclusio. Posterior aiæ definitio est vera.

Sit prima cõclusio. Definitio ista posterior aiæ, una est, & uniuersalis aiæ. Hanc teneo contra Aegid. in primis: quia est expressa ſuia Arist. Dicit n. tex. 12. ꝙ non tolũ danda est definitio aiæ, ut contingit, sed et, ut cã. Vbi docet, eiusdem esse has duas definitiones: sed illa prior est animę in communi, ergo & ista.

Probatur primo ex Arist.

1. Ratio.

Præterea, quia falsum est esse quatuor aiarũ genera, ut putat Aegidius, & nos inferius id ostendimus: & ppea Arist. in toto c. semper uniuersaliter loquitur.

2. Conclusio. una definitio ab Arist. per alteram demonstratur.

Secunda cõclusio Arist. utitur demõstratione, per uiam definitionem ostendendo alteram. Hãc teneo cum cõi sententia contra Auerroem. Videtur enim ex tor sio literæ, ꝙ ista sint intelligenda per similitudinem, ut dicit Auerr.

Probatur primò.

Nec ipsius argm̃ est ualidum. nã, ista posterior definitio, quamuis ſm se non sit nota, tñ discursu & sensu sit simul nota: sentimus. n. opera vitæ & discursu tenemus, ab anima esse: Vnde definitionem colligimus. Et hoc sufficit, ut sit medium sufficienter notum ad demonstrationem physicam: non est enim in omnibus æqua certitudo quærenda.

Solu. argumenti Auer.

3. Conclusio. Illa demonstratio secundo definitionis per primam: & a priori per cãm finalem.

Tertio conclusio. Talis demonstratio est a priori per genus causæ finalis.

Nota. 1.

Pro explicatione scito operationes rei dupliciter posse considerari. Vno mõ, vt effectus ipsius rei, a quo procedunt: & sic posteriores sunt. Altero mõ, vt finis, in quem res ordinatur, etenim rei ob suam operationẽ, vt 9. Metaph. c. 9. dicit Aristo. uisum habemus, ut uideamus, ut uim habeamus: & sic prior est operatio, cum sit finis. n. quãtum ad exe cutionem posterior est: est enim sic effectus tñ quantum ad intentionem prior est: est. n. sic finalis cã: sunt aũt operationes maximè fines in rebus Physicis.

Nota. 2.

Aduerte ulterius, ꝙ sicut in reb. practicis finis est regula & norma formæ ita est in Physicis. V. g. quia serra est ad scindẽdum, inde est ꝙ talis est forma & materia: & quia domus est ad talem finem, inde talis efficit. In physicis ẽt tales natura res facit, qualis est finis ut oculus talis est, quia ad uidẽdũ reliqua alia etiam secundùm suos fines.

Ex dictis probatur conclusio.

Ex quo sequitur, ꝙ sit optima natura lis demonstratio per finem; talis est ista, finis. n. aiæ est, ut per eam uiuamus, sentiamus, moueamur, intelligamus: si talis finis est, debuit esse actus corporis organici primus; non ergo tales operationes ut effectus, sed ut fines sumendę sũt.

Nota 3. Quod sit etiam vera sententia Caietani sed. non ita ad mentẽ Arist. Ad 1. & 2.

Mihi ẽt placet Caieta. Quia ex se animam esse talẽ substãtiã, ut sit ex se principium uitæ prius est, & cã cur sit actus corporis: sed quãuis illud uerum sit, tñ non est talis demonstratio physica, & ꝙ cãm physicam, sed ferè Metaphysica per quasdam rationes formales. Aristo. autem non uidetur illo modo definiuisse, sed operationes ipsas.

Ad primũ & ſm argm̃ solutio patet. Nã quamuis operatio in executione sit posterior, & sit effectus, actus primus ipsius corporis, tamen intentione est prior, cum sit finis.

Ad 3.

Ad tertium dico, qđ ista definitio dr̃ propria, non ꝙ sit alicuius speciei aiæ, sed quia ꝑ eam facilius colligi possunt singularũ definitiones, quam ex prima.

Ad 4.

Ad quartum rñdeo cum Caietano. Thien. & alijs, ꝙ facit definitio sensum disiunctũ in illis operationib. aliter. n. soli rõnali competet: sic aũt oĩb. sicut in definitione naturæ diximus olim.

Ad 5.

Ad quintum. Ibi petit̃ difficultas an rõnalis aia, ut intellectiua est, sit forma. Dico igit̃ duo. Alterum est, ꝙ ipsam ſm substantiã, & entitatem, formam esse in formantẽ nõ licet dubitare. Dico ſdò, ꝙ an ipsa ſm illũ gradum intellectiuũ informet, non puto esse periculosũ negare cum multis affirmantib. ipsam esse formam secundùm gradum sentiendi.

Tamen aduertendum est, cum aia in hoĩe non solùm det sensitiuum, sed ẽt det esse hoĩem, non solùm, inquam, det esse aial, seu aial rõnale: unde hoĩs totius essentia est esse aial rõnale, nõ solũ est concedendum ſm gradum sensitiuũ informare, sed etiam ſm gradum rõnalis. Distinguendum ergo est. Aliud. n. est simpliciter intellectiuum, quod est sine discursu oia simul intelligere, ut Angeli intel-

intelligunt, & aia in sua vltima, & perfectissima cõtemplatione attingens ultimum Angeli, Aliud est rõnale ꝓpriè, quod est intelligere cũ discursu, & unũ post aliud, & ita aia propriè dr̃ rõnalis, & hõ dr̃ aial rõnale, & non propriè dr̃ aial intellectiuum, ut Angeli. Igit̃ dici probabiliter põt, licèt non informet ſm gradum illum ultimum intellectiuũ, in quo conuenit cum Angelis, tñ informare ſm gradum, non solùm sensitiuũ, & uegetatiuum, sed rationale quoque. Est aũt notandum, hos gradus rõnalis, & intellectiui non esse apertè re distinctos, sed solum rõne distingui, ita, vt aia considerata sub illa rõne, nõ dicat in formare, ut uidelicet intellectiua, sed vt rõnalis. Sed mihi adhuc melius, & securius vr̃, ꝙ ipsa adhuc ſm illum ultimũ gradum sit forma, quia licet intelligere non sit corporis, ut organi, & subiecti, est tamen ab ipso obiectiuè, & antecedenter saltem dependens, ut diximus.

Imò uerò multò adhuc melius est, si dicamus, unicum esse simplicissimum gradum aiæ, tale. s. medium eminenter, eminenter hæc in se cĩa continens, & ita informare per se totum, & simpliciter, & qa medius est gradus, habet operationes quasdã, & potẽtias cũ corpore cõiũctas, & alias operõnes. & potentias a corpore separatas. Ac de his hactenus.

AN ANIMA SIT IN TOTO corpore, an uerò in aliqua tantùm eius parte. Quæstio. IIII.

1. Argu. quod non in toto sit corpore.

Ensus qõnis notus est, petimus .n. an aia toti corpori, & ipsius partib. oĩb. insit, an in aliqua tm illius resideat parte. Et in primis videtur, quòd non in toto sit corpore.

Et argm̃ primum est ab authoritate Arist. libello de cõi aialium notione. Dicit expresè, totum aial esse, sicut ciuitatem optimè institutam, & aiam sicut Regem, dicitq;, ꝙ sicut Rex non est in tota ciuitate, sed in una præcipua parte; ita nec aia in toto corpore, sed in una præcipua parte, scilicet corde.

Præterea lib. de senectute, c. 2. & 3. De partib. aialium c. 4. dicit Principium sensus esse in corde, ergo ibi erit anima.

Præterea 8. Physicorũ tex 84. intelligentiam non in toto cęlo, sed in cęli parte posuit, ergo anima non in toto corpore, quia eadem est proportio Intelligentiæ ad orbem, & animæ ad corpus.

2. Arg.

Præterea est ſm argm̃. Aia non est, nisi ubi sunt potentiæ, sed potentiæ non sunt sparsæ per totum corpus, non. n. uisus, auditus, et deniq; sensus sunt in omnib. partib. corporis, ergo nec anima.

3. Arg.

Præterea tertiò. Si anima esset in toto corpore, esset in partib. similarib. corporis, scilicet in osse, carne, uena, & alijs, sed anima in talibus esse non potest, quia materia animæ est organica, & dissimilaris, ut ex definitione colligitur, ergo non est in omnib. partibus.

4. Ar.

Tãdem quartò. Si in oĩb. esset partib. singulas denominaret partes, & qlibet pars diceretur aial, sicut quælibet ignis pars dr̃ ignis, quod tamen falsum est.

Opinantium varietas.

Aduertendum est, uiros doctos tam philosophos, quàm Theologos non esse conformes in hac parte. Cicero. 1. Tuscu. cum Platone animam rationalem in mente posuit.

1. Opinio Platonis, 2. Opinio Alber.

At Alb. tract. 1. c. 7. animam sensitiuã oẽm in corde ponit, uel in aliquo habẽte locum cordis, ut in spina in aialib. quorum partes decisæ uiuunt, sanguillis, uermibus, & alijs, uel in annulis, in aialibus annulosis, ut uespis, & apib. & alijs: ac ob id dicit, ꝙ cum secundum latus abscinditur partes, non uiuunt, quia si scinditur annulus, uel spina nomanet: at cum per longum, viuũr, quia in parte spinę integra, uel annulo manet aia, in alijs animalib. perfectis, ho c, leone, & reliquis, anima est in corde.

3. Opi Simonis Portij &c.

Simon Portius, libello de mente humana c. 7. contendit eam esse in corde. Adde etiam, quod Diuus Hieronymus lib. 2. super Matthæum, c. 14 ponit animam nostram in corde; reprehendit q; Platonem, ꝙ in cerebro collocauit, ale garq́e illud Matth. 23. A corde exeunt cogitationes prauæ. Et Tertul. lib. de anima, c. de hegemonico, ideſt de principali

cipali gradu aię multis testimonijs Scripturę cõtendit ostẽdere ea esse in corde, & lib. de resurrectione carnis allegat illud, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. Idẽ habet Philõ Iudæ⁹ opusculo de eo, quod deterius potiori insidietur.

Aquin. & Thie. &c.

At in oppositum est. S. Tho. disputa. de anima. art. 10. & 2. Contra gent. ca. 72. & Turrianus monachus li. 2. microthecni. Gale. cõ. 12. dub. 4. & Iandu. q. 7. & Apolli. q. 6. Caiet. Thie. quòd anima est in toto corpore viuentis.

1. Funda.

Pro determinatione primo notandũ partes viuentis, & præsertim animaliũ esse in duplici differentia, vt docet ipse Arist. 1. hist. cap. 1. Quędam sunt similares, quę sunt eiusdẽ denominationis cũ suis particulis, vt ossa, caro, neruus, vena: qlibet. n. ossis pars dr os, & venę vena. Quędã dissimilares, q̃ ex his cõponũtur, nec eãdẽ habẽt denominationẽ cũ suis priculis, vt caput, pes, cor, iecur, et tales partes vocant mẽbra, li. 2. hist. c. 1.

Aduerte vlterius inter similares quasdam alias esse partes in animali quæ inseruiunt ad partiũ consistẽtium aliarũ, temperiem, & nutritionẽ, & ad cõseruationem vitæ, illæ enim erant partes solidæ, & cõsistentes, istę sunt fluidæ, vt humores quatuor, pituita, bilis atra, & flaua, atq; sanguis: hęc enim corpus temperãt, & sanguis inter hos humores habet aliud quoddã, quod sit sedes vitæ, & pręterea sit nutrimentum aialis, ob id plus alijs abundat. Inter has ẽt partes, sunt spiritus; per hos enim, & vita conseruatur, & operationes vitales fiũt, & species mãdantur in organa interiora, sicut per medium aerẽ ad sẽsus exteriores ab obiectis: his ẽt interueniẽtibus fit motus in neruis, et cor calefacit, et fouet partes corporis. Ex his ergo oĩbus totũ cõstat & cõstituitur corpus aialis. Alia verò sunt, quæ non sunt partes aialis, sed ad ornatũ pertinent, vel ex excremẽtis nutritionis partium ꝓueniũt, vt vngues, capilli, barba, pili, hæc oĩa partes non sunt aialis, nec ad ipsius integritatem faciũt, vt dictum est: nam his ablatis, animal manet integrum. Iuxta hoc respõdetur qųestioni.

Sit itaq; prima conclusio. Aĩa secũdũ suam substantiã, est in omnibus animalis partibus, quæ ad ipsius ptinent constitutionẽ. Hãc conclusionẽ probo primò ex Aristo. definitione. Aĩa est actus corporis organici. Vide qualr mãm ꝓximam aĩæ corpus ponit organicũ: ergo anima est in ipso corpore organico. Præterea tex. 9. dicit, Sicut visus ad oculum, ita anima ad totum simul animal. Præterea tex. 20. animã in omnibus partibus ponit, similitudine plãtarum, quarum animæ per totum sunt corpus.

1. Concl.

Probatur primo ex Arist. testimonijs. 2. 8.

Sed ꝓbat secũdò ratione. Si aĩa in vna tñ parte corporis eẽt, reliquæ corporis partes aliã haberent substantialẽ partẽ, imò cũ plures sint partes distinctæ inter se, plures essẽt in vno composito partes substantialiter, & specie differẽtes, sic autem nõ posset esse vnum p se, sed totum per quãdam aggregationem, tuncq; fieret argumentum Arist. contra Plat. 1. animæ tex. 91. ꝙ nõ esset, quo ille plures formæ inter se vnirent, ac vnũ cõponerent.

2. Probat ratione.

Probatur tertiò, & est forte argumentum. Potentia non potest seperari à propria forma: sed potentiæ animæ sunt in toto cõposito, & in qualibet parte: similiter & operationes animę, ergo ibi etiã est anima. Cõsequentia patet. Nam si est tantum potentia, & operatio animæ, sine propria forma, & principio, sequitur, quod erit cũ altera diuersa forma, & sic non erit cum ea naturaliter, sed violentẽ, sicut calor in aqua. Antecedẽs notum est, nam in ossibus est animæ potentia, & operatio, similiter in carne, neruo, reliquisque partibus: erit ergo & animæ substantia.

3. Ratio.

Secunda conclusio. Anima secundùm omnes suas potentias, non est in qualibet corporis parte.

2. Concl.

Aduerte, quod potentię animæ, quædam sunt in ipsa solum, vt Intellectus, & sic vbi ipsa est, etiam, Intellectus, & voluntas. Quãuis; quæ istis ministrant ad intelligendum non sint in quauis corporis parte, sed in capite, vel etiam in corde.

Explicat & probatur rõne.

At aliæ sunt totius coniuncti, cõmunicatę

nicatæ tñ ab aĩa, vt reliquæ oẽs: tales, cũ sint simul in mã, et aĩa, & nõ in quauis materia, sed certo mõ disposita, nõ sunt vbicunq; est aĩa, sed in partib. talem dispositionem habentib. Vnde in ossib. est potentia vegetatiua, non sensitiua: quia caret dispositione ad talem potentiam, in neruis est motiua potentia, in oculo visiua, in carne, neruis, alijsq; multis tactus, in cerebro & capite imaginatiua; tamen anima vbique est secundum suam substantiam, similiter etiam & secundum uegetatiuam potentiam.

In oĩb. his, quę vegetantur, & conseruantur, & per quas vita retinet; est dãs, non esse aĩatum, ut dicantur viuere, sed esse simpliciter mixti, ut sanguini: nam aĩa, ut diximus, eminenter continet oẽs alias formas inferiores, sensitiuum, & vegetatiuum, & simplicem mixti, & ita quibusdam partib. conuenit sentire, quibusdã uegetare, quibusdã esse tm mixti: aĩa enim sicut requirit corpus ethero geneũ, & organicum, ita dat esse ethero geneum, & una est aĩæ substãtia in vno, vt dicemus post, uarias communicans potentias uarijs corporis partib. secundum ipsarum uariam dispositionem.

Dubium de sanguine, an sit anima tus & part. Solutio.

Tertia conclusio, In alijs, quæ partes animalis non sunt, nec secundum substantiam, nec secundum potentiam anima est. Non sunt igitur capilli animati, nec pili, nec ungues.

3. Concl.

Probatur: quia quod non est pars cõpositi naturalis, nõ participat formam talis compositi: at illa non sunt partes, ut dictum est: ergo non participant animam, quæ est animalis forma.

Probatur primo ratione.

Præterea quia nulla in eis est operatio aĩ: non ergo habent animam. Antecedens patet: nam si qua esset, vegetatio esset: at hæc nõ est: non enim hmõi, nisi per additionem ab extrinseco augent, non ꝙ virtutem internam habeant attrahendi alimentum, ut pili per iuxta positionem excrementi, & per impulsionem quandam crescunt, & superflui excrementorum humores per additionem: non ergo habent animam.

2. Ratio.

Obijcies Arist. 3. hist. c. 19. ubi dicit, solum sanguinem animari, & ita non solum esse acciperet ab anima, sed vitã. Respondeo, ꝙ sanguis non dicitur animari, quasi, ꝙ habeat in se uitam, & uiuat, sed ꝙ solus est, qui in animatum conuertitur, cum sit nutrimentum.

Probabile sanguinẽ viuere secũdum Aristotelem.

Quamuis non caret aliqua probabilitate aliquo mõ sanguinem participare uitam: nam uerè participat aliquas operationes uitales, puta motũ localem ad oẽs partes corporis & fouendas, & nutriendas, & fouet, & conseruat uitã totius aialis, & aĩam ipsam in corpore cõseruat, ita ut dicatur aĩæ sedes. Accedit ad hoc ipsum Arist. testimonium, ubi ait expresẽ; Sanguis aĩatur, & feruet. Sed quicquid sit de hac re, an sit sanguis aĩatus, necne, & uiuens: tũ hoc negari nullo mõ põt, nec debet, esse uerè partem corporis aialis, & spectare ad ueritatẽ, & integritatem naturæ, imò qui id negaret, uideretur temerarius. Nam Concilium Trid. Sess. 13. de Eucharist. ca. 3. apertè sanguinem numerat inter partes Christi, qui surrexit a mortuis, ex ui cõnexionis talis partium naturalis, & concomitantis sub speciẽb. panis, non solũ corpus, sed sanguinem ait, et aĩam Christi contineri: quia partes Christ inter se copulantur. & concilium Ephesinum ait in epistola ad Nestorium: Verbum Dei hominem factum assumptione carnis & sanguinis: aliàs, nisi pars esset, nõ esset unius hypostaticè: quod asserere esset error. Sed & Arist. li. 3. historię animal. c. 2. sanguinem inter partes similares numerat, & ait earum oium esse partem potiissimum. D. Tho. 3. par. q. 54. Sanguis, inquit, unitus erat Verbo, & ut pars humana corporis, & ut spectans ad unitatem naturæ humanæ.

Nec obstat, ꝙ dicat ẽt potentia pars; nam est quidẽ pars uerè fouens aĩam, ut diximus, & sustinens uitam eius, & tuens, & cõseruans, & corroborãs aial: tũ pars talis quę est in potentia aliæ partes, ꝙ in eas potest conuerti, sicut ẽt caro eit pars, sed aliquando circa os conuertit in os, & elementa sunt orbis partes, quamuis conuertantur in mixta.

Nec

Universidad de Deusto Biblioteca

Nec ẽt obstat, quod Arist. li. 2. de partibus aũlium, c. 10. ait, sanguinem non sentire, quippe qui nulla pars sit animalium. Nam intelligit. i. animata pars, vel etherogenea pars, nec est membrum animalis. aliàs eodem modo sequeretur q̃ nec os esset pars, nec arteriæ, & uenę, & omnes aliæ partes, quæ tantum vegetantur non essent partes: quod manifestè falsum est, & contra eundem.

Igitur cum sanguis uerè sit pars corporis, & aĩa totum corpus informet, & oẽs eius partes integrantes, necesse est, & hãc quoq; informet, sicut & reliquas corporis partes cõicando, si nõ vitã, saltem esse mixti, & licet non diceret̃ viuens, tñ dicetur esse accipere ab aĩa.

Ad primũ arg. Ad argumenta ergo rñdetur. Ad primum locum Arist. est notanda solutio, q̃ aĩa põt dupliciter considerari. Vno mõ, ut corporis forma, & sic in toto est corpore. Altero mõ, ut motor est, & sic dr̃ esse in præcipua parte corporis: quia quantũ ad potẽtiã motiuam est in certa parte. vt. n. uisus in oculo est, ita motiua potentia in neruis, & corde, unde ſm Arist. originẽ hñt, quãuis ſm Galenũ, à cerebro: per has. n. partes mouet alias.

Arist. ergo illic loquebatur de aĩa, vt mouet. Et quia potentia motiua non est in omnibus partibus, sed in quadam principali: hinc est, quòd dixit, non esse in toto corpore: quantum tamen ad informationem, in toto est.

Ad alterum locũ Arist. Ad alium locum dico, q̃ sensus non solum est in corde, sed præcipuè dr̃ trahere originẽ a corde, & quãuis in solo esset corde, nõ ob id aĩa in solo corde secundùm suam substãtiam esset: sunt. n. aliæ potentiæ, quæ in alijs partib. sunt, in quib. necesse est animam inesse.

Ad aliũ locũ Arist. Ad alium locum dico, q̃ non est similis Intelligentia aiæ oĩno. Nã Intelligentia est solum motor orbis, quare non est opus, q̃ sit in toto orbe. At aĩa est simul forma, ideoq; debet esse in toto corpore, quamuis secundum potentiam motiuam sit in aliqua parte determinata.

Ad 2. argum. Ad ſm argm̃ concedo, q̃ sunt aliquæ potentiæ, quæ non sunt in toto corpore: sed non sequitur, q̃ aĩa non sit in toto: quia illæ tales potentiæ non sunt in sola aĩa, sed in coniuncto: potestq; eadem aĩa existẽs in toto corpore, in quibusdam partibus habere aliquas potentias, in alijs verò alias: imò cum in oĩb. partibus non desit potentia animæ, sequitur, q̃ in toto erit anima.

Ad 3. Ad tertium dico, q̃ est duplex materia. Prima, & secunda. Prima est, in qua primò recipitur res: secunda est, quæ primam componit. Materia prima animę est, corpus organicum: secunda, partes similares quæ organa componunt, in utraq; aũt est aĩa. Cum autem dr̃ corpus organicum esse materia animæ, sermo est de prima, & proxima.

Ad 4. Ad quartum dico, q̃ forma non denominat nisi materiam proximã, & primam: talis aũt est corpus organicũ: ob id non quæuis pars dicitur animal, aliquo tñ modo denominatur: nam quælibet particula aĩalis dicitur animata, aliquo saltem modo: quædam quidem sensitiuè, quædam uegetatiuè, quædam saltem quantum ad esse mixti simpliciter ab anima esse accipiunt. & hoc sufficit.

VTRVM OMNIS ANIMA sit indiuisibilis. Quæstio V.

Nota tituli qõnis sensum. ARdua hæc est quæstio & difficilis. Primò autem est sensus q. exponendus. Igitur, prout ad præsens spectat, tripliciter potest aliquid esse diuisibile. Primò in partes essentiales, sicut in materiam, & formã, genus, & differentiam. Secundò in potentias, & uirtutes suas. Tertiò in partes quantitatiuas, & integrantes.

Tribus modis aliquid dicitur visibile.

De qua diuisibilitate animæ sit qõ & contro uersia. Nec de his oĩb. modis est difficultas. Nam aiam esse indiuisibilem essentialiter physicè certum est: non. n. componitur ex materia, & forma. Esse uerò diuisibilem metaphysicè, dubium non est, cùm habeat gradus essentiales, ex quib. & genera & differentiæ sumuntur. Vnde non benè dixit Iandu. quæstione septima, qui eam nullo mõ esse totum essentiale affirmauit, cum tñ certum sit compositum habere essentiam, cùm non sit purus actus.

Reprahẽsio Iandu.

Similiter non est difficultas de diuisibilitate ſm potentias. Certum. n. est, animam, quãuis unã, in sua substantia multas hãc virtutes, ac ptãtes. Sed de partib. ſm quantitatem difficultas est.

Nota 2. tripliciter aliquid est diuisibile secũdum quantitatem.

1. Vbi iterũ nota, q̃ tripliciter est aliqd ſm quantitatem diuisibile. Vno mõ per se primò, puta, q̃ rõne sui et nõ alterius extensionis partes habet, & sic sola quãtitas diuisibilis est. Altero mõ per se secundò, q̃ non quidem rõne sui, sed ratione alterius, qd tñ in eo est primò, diuisibile est, sicut substantia corporea & composita: hęc. n. rõne quãtitatis diuisibilis est, tñ quantitas in ea, ut in primo subiecto recipit. Tertiò mõ est aliquid diuisibile per accidens, quia est simul cum eo, qd per se diuisibile est: sicut albedo dr̃ diuisibilis per accidẽs, quia est in subiecto habente partes. Hoc ẽt mõ forma substantialis dicitur diuisibilis per accidens ad compositi diuisionem.

2.

Aduertendum igitur q̃ non quærimus, an aĩa sit diuisibilis per se primò, nec per s. secundò: nec enim est anima quantitas, nec composita substantia physica: sed tantum quæritur, an sit diuisibilis per accidens.

De qua diuisibilitate secũdum quãtitatẽ sit quæstio.

Vt sit sensus: Sicut albedo, quæ est in tota manu, sic habet partes, ut quod est in uno digito albedinis, nõ sit id, quod est in alio: & tota albedo, nec sit in uno digito per se, nec in alteo, sed in utroque simul: Ita ẽt aĩa sic sit in toto corpore, ut quod animæ est in manu, non sit id, quod est in capite, & hoc non sit aliud: sic enim erit tota anima in toto corpore, & pars in parte corporis.

Sensus qõnis.

Quòd si aliter se habet, & si ita, ut id prorsus, quod est in manu, sit in capite alijsque corporis partibus, tunc anima dicetur in diuisibilis omni mõ, & tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. Secus uero erit diuisibilis per accidens atque hoc quidem de omni aĩa quærimus, & hic est quæstionis sensus.

Scito aũt esse quatuor ſnias hac de re, quarũ duæ sunt extremiæ, duæ verò mediæ. Prima extrema & erronea est cuiusdam Hierardi, oẽs aĩas, ẽt rõnalẽ esse diuisibiles ad sensum expositũ: nec multum dissentit ab hoc Iandu. 3. de aĩa. q. 5. qui sola fide dicit se tenere rõnalem aĩam esse formam, & indiuisibilẽ, lib. ẽt. 2. q. 7. oẽm formam in materia simpliciter putat esse diuisibilem. Pompo. quoq; li. 1. de nutritione c. 11 putat ſm Philosophiã oẽm aĩam diuisibilẽ, solaque fide tenet esse indiuisibilẽ rõnalẽ.

1. *Opin. erronea Hierardi &c. oẽs animas etiã rõnales esse diuisibiles, aut saltẽ per solã fidẽ de rõnali credi esse formã. & indiuisibilẽ: nõ verò per philosophiã primum pro hac erronea fuĩt argumentum.*

Est aũt pro horum erronea ſnia argm̃ Primum. Oĩs forma recepta in subiecto quanto, est diuisibilis: Oĩs aĩa informãs est recepta in subiecto, & materia quanta: ergo oĩs aĩa est diuisibilis. Consequẽtia est certa cum minori. Maior probatur. Omne. n. quod recipitur ad modũ recipientis recipitur: ergo quod in quãto recipitur, quanto coextenditur.

2. *Arg.*

Probatur secundo. Substantia composita. s. homo, est, quod recipit quantitatem: sed homo non est aliud, quam partes simul sumptæ. s. corpus, & aĩa: ergo anima simul quantitatem recipit, & sic diuisibilis est, aliter sola materia reciperet quantitatem.

3. arg.

Præterea tertiò. Quicquid identificatur cum extenso, est diuisibile: at rõnalis aĩa identificatur cum sensitiua, & uegetatiua, & hæc cum forma corporeitatis, quia non est nisi una forma in uno composito: sed talis forma est diuisibilis, ergo & anima.

4. arg.

Præterea quartò. Quia pars hoĩs abscisa uiuit, quãuis parũ: mouet. n. abscissa manus: & lingua S. Pauli locuta est ĩ abscisso capite, ergo aĩa rõnalis ẽt diuisibilis est: q̃ si hæc ẽ diuisibilis, ẽt aliæ erũt.

2. *Opinio Marsi & aliorũ omnes aĩas esse indiuisibiles.*

Altera est opposita ſnia eorum, qui oẽm animam etiam plantarum, putarũt esse indiuisibilem, & hoc habet Marsi. Fici. lib. 6. Theolog. Platonis, & de hoc idẽ refert ex Plato. Ploti. & Porphyrio. Idem vr̃ dicere Simplicius. 1. aĩæ, tex. 47. de animalib. & in hoc secundo lib. tex. 20 de plantis, ubi dicit, q̃ in ramo non manet aĩa, sed est in potentia proxima, ut si plantetur, producatur. ait, idem habet Caiet. Thien. in præsenti & Hugo

Senen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Senen. quem citat Pompo. c. 10. dicitq; esse modum rationabilem dicendi. Hi igitur omnes sunt in hac sententia.

1. Arg. & hæc secunda opin.

Argumenta sunt duo, alterum sumit ex augmentatione. Cum. n. accedit nutrimentum, uel producitur noua pars eiusdem aiæ in illo nutrimento, uel nō, sed quæ fuit in mā proxima, simul illam informat. Si noua producitur, iā tunc impropria est augmentatio, & per additionem: sic. n. ignis augetur, quia cōburit lignum, ac sibi unitur. Si aūt detur alterū, sequit, ꝙ est indiuisibilis: nō. n. pōt una eademq; aīa simul informare, & mām quam habebat & alterā, nisi sit indiuisibilis, & tota i qualibet parte.

2. Arg.

Alterum argm est D. August. lib. de immortalitate aiæ, c. vlt. uermis, si pungatur in cauda, se totum mouet: eo ꝙ aīa, quæ est in cauda, illa eadem est in toto corpore, & sic indiuisibilis est. Hæ itaq, sunt duæ extremæ sententiæ.

3. opi. media S. I h. &c. aias perfectorum aialiū, & rōnalē esse indiuisibiles: reliquas diuisibiles.

Tertia est media: putat enim aīas plātarum, & imperfectorum aialium esse diuisibiles, aiam autem rōnalem & perfectorum animalium esse indiuisibiles.

Et huic sniæ fauet Arist. de senect. c. 1. vbi postquam dixit animas imperfectorum animalium esse singulas diuisibiles, unam actu, plures potētia, subdit ꝙ in animalibus probē cōstitutis, aia est quām maximē fieri potest una, & simplex. Hāc opinionem sequitur D. Th. 1. p. q. 76. ar. 8. & Thomistæ omnes inter quos est Herueus. 1. sent. d. 8. q 4. & alii.

Caiet. p. p. loco allegato uolēs reddere causam opinionis, notat tripliciter se habere formas ad materiam aliquā, quam informant.

Rō Caie. No. tripliciter se hēa formas ad materiā 1.

Primò q̄dam sic respiciunt aliquā totam mām, ut æq; primo respiciant partem illius, quales sunt inanimatorum, forma. s. elementorum, & mistorū quæ ita primò ordinant, & recipiunt in aliqua mā, ut possit recipi in parte illius: & rō huius est, quia dispositio tota necessaria ad talem formā, est in tota illa mā, & in quauis parte: ut dispositio ignis formæ, calor est, qui tam primo est in mā aliqua magna, sicut parua, quia in utraque potest esse ut toto.

2.

Quædam aliæ formæ sunt in opposito extremo, quæ sic habēt ordinē ad aliquam totam mām, ut nullo modo respiciant partē: quod prouenit ex perfecta dispositione, quam tales formæ petunt, quæ nō possunt inueniri, nisi in tota simul illa mā, non autem in parte: & huiusmodi sunt anima rationalis, & animæ perfectorum aialium: hæ. n. non sunt nisi existente tali dispositione, quæ non est nisi in tota simul materia.

3.

Aliæ formæ sunt mediæ, quæ sic respiciunt aliquā mām, ut non æquè primo respiciant partem, sicut primæ, nec prorsus totam mām tantum respiciant, sed aliquo modo & minus principaliter partē respiciant, eo ꝙ non sunt tam perfectæ, nec tantā petunt dispositionē in materia: huiusmodi sunt animæ plātarum, & animalium imperfectorum.

Ex dictis infertur cōclusio.

Ex hoc uult Caiet. ꝙ primæ formæ, ꝙa respiciunt aliquam totam mām, & partē æquè primo, ꝙ sint diuisibiles in illa mā, ut pars formæ respiciat partem materiæ, ita ut possit separata per se esse. Similiter & tertiæ, quia respiciūt aliquo modo partē materiæ, sunt extensa, tamen quia æquè primo non respiciunt illam partem, non possunt in illa sola multum permanere separata: at aliæ formæ, quæ nullo modo respiciunt partem, non sunt extensæ, sed in tota materia totæ, & totæ in qualibet parte.

Reiicitur hæc ratio Caiet. 1.

Hæc ratio Caietani mihi nullo modo placet; nā solū colligi pōt ex hoc, ꝙ animæ perfectorum non sint sic in materia, ut in qualibet parte diuisæ possint perseuerare; non tū ꝙ illic non sint extensæ. non enim quia in partibus diuisæ nō manēt, inde colligitur esse indiuisibiles, nam in minimo naturali aquæ forma extensa est, non tū manebit in partibus diuisis defectu quantitatis: ita illæ animæ non manent defectu dispositionis, prius tamen erant extensæ.

2.

Imò, potius sequit' oppositum illius, quod prætendit. Si enim elemēti forma sic respicit aliquā materiam totam, ut æquè primo respiciat partē illius, profecto

cto erit in tota materia, etiam in qualibet parte tota, quia omnia æquè primo respicit; & ex opposito, formæ, quę non respiciunt partes æquè primo materię, non erunt totæ in partibus.

4. Opin. Aegidij. Apo &c. oēs aīas ꝑter rōnalem esse diuisibiles.

Alia est ultima sīia, quæ magis ad unum uergit extremum; omnes aīas esse diuisibiles tam plantarum, quàm animalium perfectorum & imperfectorū præter animam rationalem. hanc sustinet Ægidius. 1. Sent. d. 8. 2. p. illius dist. 2. princip. q. 4. & Iandu. hic, q. 7. & Appollinar. q. 6. & Marsil. 1. Gen. q. 10. & Alber. Saxo. 1. Gen. qō. 12. & Auerr. 7. Physi. com. 78. vbi omnem formam in materia putat diuisibilem, quāuis non existimet Intellectum esse in materia.

1. Concl.

Circa huius difficultatis resolutionē sit prima conclusio. Aīa rōnalis, quam superius esse ueré formam probauim°, est indiuisibilis, tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte. Hęc est cōis Philosophorū, & habet à S. Aug. 6. lib. de trinitate. c. 3. Sunt aūt duo exempla, quibus hoc explicari potest, Alterū est Aug. epist. fundamenti cōtra Manic. c. 16. existimat Deum esse in mundo, animæ existenti in corpore quantū ad hoc. Deus n. totus in mūdo est, & totus in qualibet parte, ita ut quod hic est sit id, quod illic est: ita aīa in corpore. Sed est dria: Deus non informat mundum sed assistit, nec includitur in mūdo: at aīa informat corpus in ipsoq; cōcludit.

Declaratur exemplo.

Alterum exēplum.

Alterū exemplū est. S. Th. q. dispur. de anima. q. 10. ad 18. argumentum dicit, ꝙ sicut Angelus est in tanto loco, ut nō possit dici pars est in hac parte, sed in qualibet est totus, ita anima est in corpore, differenter tamen, quòd ille non informat, anima autem informat.

1. Ratio.

Atq; ex his exemplis sumitur primū argm contra eos, qui naturaliter id nō posse constare dicunt. Si enim constat, substantias incorporeas esse; præsentesque loco esse, totas quidē in tota, & totas in parte, profectò cōstabit in anima quæ poterit toti corpori indiuisibiliter inesse: quod enim repugnans hinc alicui uidetur esse, ēt est in intellectualibus subiectantijs circa p̄sentiam in loco.

2. Ratio

Sit 2m argumentum. Si anima esset diuisibilis, sequitur, ꝙ esset mortalis; sed consequens est falsum, etiam secundum ueram Philosophiam, ergo anima rationalis non est indiuisibilis.

Probatur sequela. Sit aia extensa per corpus, & habeat partē in parte, abscindatur manus peto de parte aiæ, quę erat in illa manu, uel est retracta ad mām ꝓximam antecedentem, & hoc esse non pōt. Impossibile n. est, ꝙ duæ partes distinctæ formæ simul informent eandē mām, & pręterea, quia nō possent unū fieri, cùm non sit talis modus excogitabilis, quo fiat unum per se, debet ergo recedere cum manu. Petam, an illa sit mortalis, uel non. Dicere esse immortalem, & ex una aīa rōnali fieri duas immortales, imò innumerabiles 2m innumeras diuisiones, quæ fieri possunt, est adeò absurdū, vt ipugnatione nō egeat.

Si autem omnes particulæ mortales sunt, cùm sint omnes eiusdem rationis, erit tota mortalis. Hoc argm puto habere multum roboris & concludere.

3. Ratio.

Sit tertium argm, quod ex hominis augmentatione, & diminutione sumitur. Sequitur enim si extensa est, ꝙ in augmentatione noua anima semper producitur in nutrimento, & aliqua pars in diminutione destruitur, atq; ita eadem, quæ superius deducebamus, incōmoda sequerent': & præterea, debemus fateri, ꝙ anima rationalis educit' de potentia materiæ, ꝙ si non educitur, ergo noua pars, quæ producitur, non poterit continuari cum precedenti', sicut nec duę animę duorum hominum.

Et si in diminutione corrumpitur, sequitur, ꝙ post multum tempus, & assiduam diminutionē homo amittit aiam rōnalem, quam habebat, & habitus ac scientias, quę in ea erant, quę oia sunt absurdissima & impossibilia. ergo aīa non est diuisibiliter existēs in corpore.

4. Ratio.

Sit quartum argumentum ex cognitione uniuersalis. Intellectus. n. cognoscit uniuersale absq; figura, loco, quātitate. ergo est omnino indiuisibilis, ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter enim, si esset extensus, per spēm extensum intelligeret: at spēs extensa non pōt repræsentare nisi rem extensam & in loco. Et hoc est argm optimum.

3. Ratio. Quintum est. Intellectus cognoscit, quod est in sensu cōi, & imaginatione, ac memoria sensitiua, ac oia inter se cōparat. si ergo extensus per illa tria organa, ita, ut pars quæ est cum sensu cōi, non sit, vbi aliæ sunt; impossibile est iudicare simul de istis: quia iudicium nō est nisi ab eo, quod omnia cognoscit: ergo fateri oportet, ꝙ Intellectus est prorsus idem in sensu cōmuni, & imaginatione, & per totum corpus, ita ut quod hic est, sit illic. & in quauis parte. Ista ratio est Simpl. & Philopo. 1. de anima tex. 47. & sumpta est ab Arist.

2. Concl. 1. Ratio. Secūda cōclusio. Mihi est ꝓbabilius oēs aliasaias pfectorū ac imperfectorū animalium esse diuisibiles. Hanc mihi persuadeo: quia oēs educuntur de potē tia materiæ quantæ. Omnis aūt forma educta ex potentia materiæ quantæ, p accidens est quanta: aliter. n. tota educeret ex qualibet parte materiæ, quod est inimaginabile. Tota. n. de tota, & pars de pte educit, sicuti albedo à subiecto.

Cōfirmatio. Imò hæc est potissima uia respondendi, & occurrendi dubiis circa indiuisibilitatem animæ rationalis, nisi quia non est educta de potentia materiæ.

Cōfirmatio Adde ēt, ꝙ nulla ꝓrsus est rō, quare magis probet indiuisibilitas aiarum in perfectis, q̄ in imperfectis animalibus.

2. Ratio. Secunda rō Præterea: actio qua quælibet aīa pp rōnabilem producitur, est diuisibilis, qa in quanto est: ergo & aia nō. n. actio à termino distinguitur, nisi rōne sola. Est aūt notatu dignum hoc argm ad conclusionis probationem.

3. Concl. Sit tertia conclusio. Aiæ perfectorum animalium aliquo modo sunt indiuisibiles. Aduertendum aūt dupliciter formam diuidi posse. Vno modo in partes, quæ diuisæ permaneant quō diuidi pōt in partes, quæ non consistant, sed diuisione corrumpantur: sicut si minimū naturale aquæ diuideretur, utique forma aquæ non maneret in partibus.

No dupliciter forma possit diuidi

Hoc est igitur discrimen inter aīas pfectorum, & imperfectorum animaliū, ꝙ perfectorum animæ diuersæ non cōsistunt in partibus, sed diuisione corrūpuntur, ac ob id indiuisibiles dīr. Et hoc uoluit indicare Arist. de senect. c. 1. non tū ꝙ non essent extensæ, at imperfectorum aiæ diuisæ consistunt in partibus per aliquod tempus: plantarū autē consistunt, & iterum ad perfectionem reducūtur, fit enim ex ramo arbor. & hic est sensus propositæ conclusionis. Explicat & reducitur rō cōclusionis.

Dubitabis. Quare ex ramo abscisso fit alia similis arbor, at ex parte abscissa animalis, non fit iterum simile animal. Dubium.

Iandu. q. 6. & alij rūdent, quia anima in ramo durat plus temporis, quia minorem requirit perfectionem, quā aīa aialis, quæ citò recedit. Hæc rūsio non mihi vī rei difficultatem euacuare, nā ego petā, Quare abscissa manus nunq̄ reparatur, cum tamen in corpore reliquo multum temporis maneat anima. Solutio. reiicitur.

Sciendum igitur, ꝙ in animali sunt partes, quę non nisi ex spermate p virtutē seminalem fabricantur, ut diximus 1. Gene. & hę non reparanē per humidū nutrimentale, unde abscisę semel non restaurantur. At plāta ex semine nō nisi paucas partes habet, ramos. n. ex nutrimento habet, ob id reparare pōt ipsos. 2. Solut.

Tertiò dici potest, hæc reparari posse quia habent seminalem uirtutem sparsam & uim fructus, & fœtus producendi undequaque per omnes ramos, non ita animalia, sed in quadam parte tantum uim generatricem sortiuntur. 3 Solut.

Sit quarta conclusio. Essentia animę in qualibet parte est tota: non solū animæ, sed etiam cuiuslibet formę accidentalis, & substantialis. 4. Concl.

Quælibet enim particula albedinis habet eandem naturam, & definitionē cum tota: & quælibet etiā pars formæ similiter, & animæ: & hinc est, quòd quęlibet particula est principium vegetandi, & sentiendi, si fuerit sensitiua: est enim similaris forma. Ex his habetur resolutio huius quæstionis. Ratio conclusio. Solu. arg. 1. opin. erronea.

Supereſt modo ad argumenta eorū, qui

qui dicunt etiam aīam rationalē esse diuisibilem, respōdere. Sed pro solutione aduertendum primò, ꝙ aliquid esse tale dupliciter contingit. Vno modo formaliter, altero modo uirtualiter. v. g. corpus per albedinem formaliter est albū: at albedo non est alba, nisi uirtute & potestate, quia albū facit. Sol non est formaliter calidus, sed virtualiter; deniq; quicquid pōt facere, quod alterū facit, dī esse i uirtute illud. Vnde fit, ut, q̄uis aliquid nō sit, nisi vnū formaliter, possit tū esse multa uirtualiter, & in ptate, quia potest facere quæ plura faciunt.

1. Nota dupliciter aliquid esse tale.

2. No. potestatis formarū, ordinem. Aduertendum ulterius: ꝙ iste est ordo vniuersi, ꝙ quæ perfectiores sint formæ, possint simul, quæ possunt inferiores, & aliud quid. Cum autem animæ sint formæ superiores aliis, faciunt, quę aliæ faciunt, & aliud quid.

Vnde sicut forma totā informat materiam, & ita aīa: & inter has aias, rationalis, quę nobilissima est, uirtute includit oīa, quæ in alijs sunt: est. n. principiū sentiendi, & uegetandi, & componēdi substantiam compositā: est enim una in substātia, i uirtute multa, ut optimè explicat August. lib. de spiritu, & anima.

Illatio ex dictis, qū sit de aliqua re philosophādū, q̄ est uirtute multiplex. Ex hoc sequitur unum maximè notandū, ꝙ cū aliquid est tale in uirtute, non est philosophandū de eius substantia, ac si esset illud formaliter. Vnde si aia informat, si componit substantiam corpoream, non statim est argm, ꝙ prsus eodem modo se habeat, sicut & aliæ formæ, quæ animæ non sunt. Cumque anima rationalis sit omnium, nobilissima forma, non statim erit, sicut & aliæ formæ, diuisibiles: virtute enim facit, quod aliæ; tū modus substantiæ non est idem, vt magis declarabitur in solutione singulorum argumentorum.

Ad 1. argum. Ad primū, negāda est illa maior. Nō enim omne quod est in mā quanta, est diuisibile, nisi id quod est principium primum recipiendi quantitatem ipsa materia: cōpositum enim per mām recipit quantitatem: at non omne, quod quocunque modo est in quanto est diuisibile; aliter Deus in mundo existens, & Angelus in loco, diuisibiles essent.

Hoc autem est necessarium oi existē ti quocunq; modo in quanto, ꝙ sit præsens, & sit per totum illud: & sic anima est in toto corpore. Quòd autē sic sit in quanto, ꝙ pars sit in parte: hoc non est de natura eius, quod est in quanto nisi accedant aliæ causæ, puta, ꝙ sit principium primum recipiendi quantitatē, vel sic eductum de potentia quāti, qualis non est anima rationalis.

Vt igit dicatur recipi ad modū recipiētis, sat est, ꝙ sit in ipso toto ac si esset diuisibilis, q̄uis non sit indiuisibilis, est enim talis uirtute, sed nō formaliter, s. extensa. Et hæc solutio est notatu digna.

Ad 2. Ad 2m rūdeo, quod tota substantia composita est subiectum proximum quantitatis: ex hoc tū non sequitur ꝙ anima rationalis sit diuisibilis per accidens, sed ꝙ sit in tota materia ac si esset diuisibilis, & ita se habet: non enim est indiuisibilis, ita ut sit in puncto; sed est in tota materia, indiuisibiliter tū, sicut Angelus toti alicui loco. Totum autem sicut sit rationale rōne animæ, ita sit extensum ratione materiæ extensæ.

Ad 3. Ad tertium solutio est facilis: anima enim rōnalis est idem quo ad subsistantiam, cum corporeitatis forma & uegetatiua & sensitiua: hæ cū corporeitatis forma non sunt diuisibiles in homine: non. n. sunt formaliter, sed in uirtute, & potestate animæ rationalis, quæ facit, quòd aliæ omnes formæ faciunt.

Ad 4. Ad quartum Albertus Mag. summa de hoīe. q. 2. ar. 3. dicit, ꝙ motus partiū quorundā in aialibus perfectis, præsertim in homine (abscissa enim manus, mouetur) non prouenit ab anima, sed à virtute, & spū relicto ab anima. v. g. cum quis proijcit lapidem, lapis mouetur, & quiescēte iā proijciente, quia manet impetus impressus. Ita similiter spiritus & calor sunt uelut impetus, quo aīa mouet partes, aia nō relicta i manu mouetur manus à spiritib⁹ manētibus.

Obiectio. Quòd si dices: Idē posset dici de imperfectis animalibus. Respōdet non ita esse: quia in his durat per multum tem- solu. cio. poris.

Universidad de Deusto Biblioteca

portis, quod non posset esse nisi ibi esset anima: & propterea videntur habere tactum, si enim pungantur refugiunt.

Aduertendum tñ, ꝙ sunt aliqui motus, qui non possunt tribui causæ nãli. Quod enim abscissum caput S. Pauli locutum sit, miraculũ fuit, nec crederet Arist. nãliter fieri posse. Ipse enim 3. de partibus c. 10. dicit, ictu traiecta præcordia risum attulisse uerisimilius est, q̃ ꝙ referunt de capite, ꝙ abscissum sit locutum: vbi asserit, id fieri non posse.

Non tñ negare oportet, ꝙ ablato capite manere possit aĩa in residua corporis parte per aliquod spatium temporis: nec tunc quod residuũ est ablato capite, dici debet pars, sed imperfectum, qd Arist. uocat Colobon. 5. Metaph. cap. 1.

Quorumdã fuit de anima liũ imperfectorum sectione.

Hic ẽt aduerte, ꝙ in parte animalis imperfecti, ſm aliquos, non manet pars aĩæ, quæ erat antè, sed dicit ꝙ corrumpitur quæ erat antè, & duę de nouo producunt, in una parte una, & in alia altera: sicut cũ diuiditur linea, corrumpit punctum continuans, & duo de nouo producunt cum utraq; parte. Hoc dicit Caiet. Thien. & Marsil. Ficin. ut defendãt aĩas esse indiuisibiles: nõ. n. diuidit præcedẽs, sed corrumpitur, & in singulis partibus alię de nouo producuntur.

Circa ramum autem plantę, Simplicius dicit, ꝙ ibi non manet anima, sed dispositio proxima ad animam.

Reijcitur hęc sũa. x.

Sed oĩa ista apertè sunt contra Arist. qui aĩam esse diuisionem putat, & potestate esse plures, non ꝙ fiat productio de nouo, sed per separationẽ solã quo ignũ unũ est plura potentia, non ꝙ partes generent per diuisionẽ, sed separatio facta sint per se, & opposita, Philosophiæ est figmentũ. Quis. n. capit unico instãti p solã diuisionẽ produci multas aĩas realiter distinctas de nouo, & antecedentẽ corrumpi? Sic igitur patet solutio ad argumenta primæ opinionis

2.

Ad argu. opin. Ad 1.

Ad alia duo alterius opinionis rñdetur, & quidem ad primum satis dixim⁹ 1. de Genera. Quãuis enim in uiuentibus preter hoiem noua pars formæ ꝓducatur in nutritione, non ob id augẽtur uel nutriuntur sicut inanimatã: illa enim per intus susceptionẽ, & ad oẽm differentiam per se nutriuntur, & augẽtur: & in hoc differunt, habentq; uirtutẽ internã attractiuam, & actiuam. Imò Arist. uolẽs ꝓbare tex. 14. plantas augeri, sicut uiuens, non aliter probauit q̃, quia ſm omnem positionem augẽtur.

Ad 2.

Ad secundum dico, ꝙ ille motus totius prouenit, quia tota aĩa cõtinua est, & dum mouetur una pars, scilicet cauda, totum moueri potest, sicut cum unã ligni partem moueo tangendo, mouentur reliquæ ob continuationem.

Et ꝑterea, per sympathiam possunt ẽt aliæ partes condolere, uel etiam per influxum quendam doloris communicatum ad alias partes, uel doloris cognitionem. Sed de his postea dicemus. ad quæstionem autem dicta sunt satis.

Caput tertium.

Potentiarum autem animæ. Tex. XXVII.

De potentijs hĩs aĩatorũ gradib⁹; Quinque esse potentias aĩa vegetatiua, & sensitiua. Quatuor aĩaterũ gradus. 1. Grad. 2. Grad.

CVM vitæ operationes, ac potẽtias non omnibus ineſſe ſuperius dixisset, sed quibusdam omnes, alius alias: nunc distinctè hoc docet, & ꝑsertim de potentiis. Primũ autem numerum ipsarũ constituit, docens esse quinque, puta, uegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, loco motiuum, & Intellectiuum. Secundũ has potentias constituit quatuor animatorum gradus, qui superius constituti sunt, quantum ad operationes. Primus est, in quo solum est uegetatiuũ, & istæ sunt Plantæ. Secundus gradus est eorum, quibus ineſt uegetatiuũ, simul etiam sensitiuum, & appetitiuum: est autem ista potentia appetitiua simul cõiuncta cum sensitiuo, Non est enim sensitiuum, quod non sit appetitiuum, ob id non facit nouum gradum.

Appetitiua potentia simul est cũ sen

Quòd autem appetitus sit semper cũ sensu, duplici probat ratione, facta priꝰ diuisione ipsius appetitus. Est enim q̃dam

Ipsius, & ideo non facit diſtũ ẽũ gradũ Suppositio diuisio appetitus.

1. Rõ nectitur.

rationalis, & dicitur uoluntas, est alter sensitiuus, cuius duplex est genus. Concupiscibilis, & Irascibilis, quos uocat iram & concupiscentiam, quos superius declarauimus. Hic autem de appetitu sensitiuo loquitur, cum hoc enim est sensitiua potentia.

Hoc præmisso, facit priorem rationem, quæ potest sic componi. Quibuscunque ineſt tactus, ineſt uoluptas, & dolor, at quibus ineſt sensus, ineſt tactus, ergo, quibus ineſt sensus, ineſt uoluptas, & dolor, sed talia sunt appetitus, vt notum est, ergo quibus ineſt sensus, ineſt appetitus. Maior patet. Nã tactus est doloris, & uoluptatis. Minor etiam patet. Nam tactus est sensus necessarius: nulli enim ineſt sensus, cui non tactus.

No. Auic. doloris definitionẽ.

Aduerte circa doloris naturam. Auicen. fen 2. doctr. 1. cap. 19. dicit dolorem esse sensibilitatem contrarij, Vocat sensibilitatem sensationem, tactus uocat contratium, quod est uehemẽs, ita, vt dissoluat temperiem, talis enim cõtrariæ qualitatis actiuæ, quæ tactus sit, dolor est.

Doloris causa.

Ponit duas doloris causas, altera est contraria qualitas fortis, altera solutio cõtinui. Partes enim naturalis corporis sensitiui habent quandam continuationem in se naturalẽ, cuius solutio efficit dolorem. has duas causas Galen. lib. 1. de locis affectis, cap. 2. uocat species.

1. Sylla. 2.

Auicenna tamen reprehendit Galen. qui lib. de symptom. ca. 6. non aliam causam posuit doloris, quàm continui solutionem. Concili. diffe. 76. uarias in hoc medicorum ponit factiones.

3.

Mihi uidetur dicendum, doloris causam non solum esse contrarium, nec solam solutionem continui, sed simul utrumque, ut sensatio contrarij soluentis cõtinuationem, uel solutionis inducentis contrariam qualitatem, sit dolor. Nec oportet, ꝙ fiat solutio ista cõtinuationis per sectionem, sat est, ꝙ fiat cõtractione, uel dilatatione partium, quæ sit calore distrahente, uel frigiditate comprimẽte, utriusq; autem sensatio dolor est tamẽ formale obiectum, & causa est ipsum contrarium, hoc enim est tãgibile. Solutio autem continuationis, est uelut materiale. & hęc sunt satis de hac re.

Adhuc autem alimenti sensum. Tex. XXVIII.

2. Ratio.

SEcundam facit rationem, qua appetitũ simul cũ sensu esse docet, & põt sic ad formã reduci. Quibus ineſt sensus alimenti, ineſt appetitus, at quibus ineſt tactus, ineſt sẽsus alimẽti, ergo qbus ineſt tactus, ineſt appetitus. Vlterius: Quibus ineſt tactꝰ, ineſt sensus, ergo quibꝰ ineſt sensus, ineſt appetitus. Maiorem probat. Quibus ineſt fames, & sitis, ineſt appetitus, q̃a fames est appetitus calidi, & sicci, sitis uerò appetitꝰ frigidi, & humidi. Sed quibus ineſt sensus alimẽti, ineſt fames, & sitis, ut notũ est, ergo quibus ineſt sensus alimẽti, ineſt appetitus. Et hęc erat maior. Probat minorem illam, scilicet, quod tactus sit sensus alimẽti. sẽsus alimenti est, quòd sentimus alimẽtum, sed tactu percipitur alimentum, ergo tactus est sensus alimenti. Minor probat. Nã alimentũ est calidum, siccum, humidum, frigidum, horũ autem tactus est.

Obiectionis solutio

Quòd si dicas. Alimentum est etiam colbratum, & odoriferum. Respondet, id esse per accidens, nõ enim nutrimur alimento, nisi ut mistum est, quia ut talia sumus, corrũpimur, & deperdimus substantiam, & sic per talia reparamur.

Alterius obiectionis solutio

Quòd si dicas, Sapor est per se in nutrimento. Respondent, quòd nõ est tanquã necessarium, nisi ut cõdimentum quod dam; natura enim in necessarijs ad cõseruationem animalium, operationibus apposuit delectationẽ quãdam, qua ad exercitiũ inuitaret; & sic in cibis apposuit saporẽ. Quòd, si dici solet, Quod sapit, nutrit, & res boni saporis, esse bonũ alimentum: Id fit, quia sapor ostẽdit cõmistionem qualitatum temperatam, uel intẽperatam, in qua per se consistit nutrimentum, seu alimentum, & alimenti bonitas, uel malitia. Perpende hos discursus. sic enim sensus Aristo. ordinatus uidetur, nec facilè ex litera ista eos ordinare poteris.

Dubitabis

Universidad de Deusto Biblioteca

Dubitabis de fame, Quomodo dicit appetitus calidi & sicci: quia non sit ēt humidi & frigidi, sed quia id, quo uescimur, comparatione eius, quod potamus, est magis calidum & siccum.

Dubium de fame, & sitis solutio.

Notādum itaque, q̄ cū aīalis substantia sit in continua destructione, natura prouidit, vt per nutritionē repararet, ali quo mō recepto alimēto, & sūpto ab externo; fame autē significauit defectū talis alimēti. At qa nutrimētū erat graue, & consistens, vt nō posset facilè ,plabi p partes & vias arctas corporū: addidit potū rerum fluidarū, q̄bus cibus deferat p vias: & huic vsui est aqua, & potus; simul ēt, vt refrigeret calorē vehementē cōcoctionis. Et defectu huius potus excitat passio, quę dr̄ sitis, quę est appetitus humidi & frigidi, præsertim tamē humidi.

Exactiùs autem manifestandum.
Tex. XXIX.

Reijciuntur quædā, quæ non ipse tant ad præsentē tractationem.

QVia aliqua de alimento dixerat, quod nō est præsentis loci discutere, remittit se in aliū locū, vbi exactius de hoc dicetur, similiter ēt de Imaginatione alibi dicet, an insit oībus aīalib⁹, vel aliquibus. Aduertēdū autem, q̄ loquitur de imaginatione perfecta, quæ est potentia sensitiua interior, habens organum in parte media cerebri. Hactenus de secundo gradu viuentium dictum est, quæ per vegetatiuam cum sensitiuo, & appetitiuo constituitur.

3. Gradus aīatorū.

Tertium statim ponit, qui est eorum qui vltra prædicta habent potentiam motiuam secundùm locum.

4. Grad⁹ aīatorū.

Et quartus est eorum, qui vltra oīa p̄dicta habēt cogitatiuū, & Intellectiuū, & hoc gradu sunt hoīes, & si quid est hoīe melius, quod dicit ,ppter Intelligētias, & cælos, quos antiqui animatos crediderūt, quibus inest Intellectus potētia.

Not. quid per cogitatiuam, & intellectiuam intelligat Aristot.

Aduerte, per cogitatiuū discursiuum Intelligi, & per intellectiuū contemplationem; non quòd sint potentię diuersę: vna enim est potētia Intellectus, sed hoc res à phantasia pendētes cognoscimus: & dicitur cogitatiuū, & dianœa, & res abstracta, & dicitur Intellectus.

Vbi nota hic contra Auerroē. Si enim per intellectiuum intelligit Arist. humanā illā intelligentiā, nō diceret Arist. q̄ inest alijs ab homine. Præterea non cōputaretur inter potentias animæ, cùm sit substantia, cuius tamen oppositum facit Aristot. Vide ergo quàm manifestè ipsi Auerr. Aristotelis textus aduersetur. Adde etiam, quòd cogitatiuum Græcè est, διανοητικὸν, quod est opus & potentia mentis: venit à νοῦς, quod est mens.

No. Contra Intellectū illū Auerroistarum. 1. 2.

Manifestum igitur est, quod.
Tex. XXX.

Quomodo se habeāt aīa definitiones ad ipsā aīam, quas similitudine explicat.

ABsoluta definitione aīæ in cōi, & ipsius operationibus, ac potentijs enarratis, distinctionē aīarū venaturus definitionem aīæ, & ipsam animam cōparat, ac exemplo explicat, dicitq̄, q̄ definitiones datæ animę sunt sicut definitio figuræ in cōi. Est autem similitudo in duobus. Alterum: definitio figuræ nō est alicuius figuræ realiter abstractæ ab omnibus, quæ in nulla particulariū insit, ita definitio communis animæ non est alicuius aīa communis naturaliter abstracta, a particularibus, qualem ponunt Idearum assertores.

Duplex error cauēd' ī definitione alicuius cōmunis.

Alterū est, sicut definitio communis figuræ est alicuius rōnis cōmunis, quę tn̄ insit particularibus, nec realiter sit ab eis separata, ita ēt definitio aīæ. Ex quo monet duos errores extremos cauēdos. Alter est, velle definitionē dare alicuius cōis separati, q̄ non sit in particularibus. Alter verò, velle statim definire particularia, neglecta definitione cōmuni. Non enim vniuersalia prorsus reijciuntur: sunt enim, sed non per se existentia.

1.
2.

Not. Aduersus eos qui definiūt animā putāt analogā æquiuocā

Ex hoc loco manifestè reuincūtur qui definitionem animę putant analogam, & æquiuocam, vt nullam cōmunem rationem dicat, cùm tamen apertè dicat oppositū Arist. & fateatur esse communem genericè, nisi, velis dicere figuram esse æquiuocum, quam tamē Aristo. in prædicamēto qualitatis, genus esse docuit. Solùm ergo animæ definitio habet analogiam perfectionis, quia nō aufert vniuocationem, sed est in omni genere.

Similiter autem se habenti ei, quod est.
Tex. XXXI.

Comparatio animæ cum figura.

NVnc ipsam aīam figuræ comparat in alijs duobus. Alterum est. Figuræ. n. consequenter se habent: est. n. vna post alterā. Ita ēt, & aīæ: est. n. ordo perfectionis inter eas: est. n. vegetatiua omnium infima, post quam sensitiua est, supremum gradum cōtinet intellectiua. Alterū est. Figuræ sic se habent, q̄ priores sunt in consequentib. non actu, sed virtute, & ptāte: vt Trigonum in Tetragono, & Tetragonum in Pentagono, & sic de alijs. ita ēt est in aīab. vegetatiua .n. est in sensitiua, nō actu, sed ptāte: qa pōt sensitiua præstare operationes, q̄ uegetatiuę sūt, & utraq; ē in Intellectiua.

Vnde dicit esse considerandum, quas his est anima in horum vnoquoque, quia diuersam habent formaliter animam. In plantis enim est vegetatiua; in animalibus sensitiua formaliter, sed uirtute vegetatiua: in homine intellectiua formaliter, sed uirtute aliæ duæ.

Nota contra docentes plures animas ī vno composito, & contra Auer. distinguentē cogitatiuam hominē à sensitiua, & intellectiua.

Vbi hæc notanda sunt contra ponentes plures aīas in uno composito realiter distinctas. Nota ēt cōtra Auerroem, quomodo distinguit hominis animam à sensitiua, docens esse tres animas, & in hominis anima esse uirtualiter duas; quod de cogitatiua illa intelligi nō pōt: est enim formaliter sensitiua, sicut animā equi, aut alterius: tunc autem non oportet tria genera distinguere.

De singulis potentijs animæ, ac primo de vegetatiua incipit agere.

Propter quam autem causam.

QVod dixerat de operationibus vitæ puta, quærendā esse cām, pp quā separentur hæ operationes ab alijs. idē nunc de potentijs dicit, in quo se ppārat: ut de singulis differat, ordine incipiendo ab his, quæ ab alijs separatę inueniuntur, scilicet uegetatiua.

Numerātur iterū

Nunc aūt numerat iterum gradus sed magis in particulari numerato sensitiuo. Facit aūt quinque. Primus, est eorū, quæ uegetatiuum tm̄ habent. Secundus eorū, qui habent simul sensitiuū, & hæc habent uegetatiuum. Tertius est eorū: quæ habent alios sensus pp tactum nam in secundo solus tactus computatur.

gradus animatorū & magis in particulari diuiso sensitiuo in tres.

Et sensitiuorum alia quidem.
Tex. XXXII.

4. Grad⁹. 5. Grad⁹.

QVartus gradus eorū, quæ superaddunt morum fm̄ locum. Vltimus est eorum, quæ Rōnem habent & Intellectum: quod supra declarauimus, & uocat minima & ultima. Sunt. n. homines dicti mīnimi, quia non diuiditur iam homo in species. Vltimi, quia est supremus corruptibilium rerum.

Dubium.

Dices, Quare iterū hi gradus numerātur? Respondeo, q̄ aliter quàm antè. Suprà enim solum distributionem eorum secundùm subiecta considerauit; hic autem quod à quo separetur.

Solutio.

Quæ à quibus separātur.

Vnde de nouo docet, q̄ posteriora à prioribus non separantur: benè tamen econtrà. Vegetatiuum enim, quod non sit sensitiuum, non econtrà. Similiter, habens alios sensus, habet tactum, non econtrà: Similiter habens Intellectum in mortalibus, habet reliqua, sed nō econtrà: quod ob Intelligentias dicit, in quibus est Intellectus purus absque alijs. Cùm autem dixisset non omnib. inesse rationem, dicit quod alijs animalib. rationis expertibus quibusdam inest imaginatio, quibusdam non: loquitur autem de perfecta imaginatione, de qua nihil modo dicimus, quia infertùs de ista erit sermo in fine huius libri.

De speculatiuo autem Intellectu.

PHiloponus, & alij, per speculatiuū Intellectum, eandem potentiam cū ratiocinatiua intelligunt, sed ratione diuersam; vt Intellectus dicatur contemplatiuus secundum intellectionem eorum, quæ à phantasmate non pendent, cuius consideratio physica non est.

Quid sit speculatiuus intellectus. 1. Expō.

Auerr purat per speculatiuum Intellectum

2. Expō.

lectum intelligi non Intellectum hominis, sed Intelligentias separatas, quarum consideratio physica non est. Vtraque expositio est bona, hoc tamen magis in quæstione examinabitur.

Quomodo de animæ singulis differendum.

Distinctis igitur oibus his potentijs, concludit unum, scilicet, q̃ cum de illis particulariter dictum fuerit, ẽt dictum erit de animabus in particulari: quę.n. de potentijs uegetatiuis dicentur, hæc aĩæ uegetatiuæ propria erunt, quæ uero de sensitiuis, sensitiuæ: quæ autem de intellectiuis, intellectiuę pari modo.

AN SINT TANTVM TRIA animarum genera. Quæstio VI.

EX his, quæ capite isto discussa sunt, tria genera animarũ colliguntur, scilicet Vegetatiua, sensitiua, & intellectiua. Vt autem melius percipiatur hoc, ponuntur aliquot argumenta.

Primum Argumẽtũ ad partem negatiuam.

Primum est. Potentiæ fluunt immediatè ab anima: ergo penes numerum potentiarum genere debet sumi generis cus animarum numerus. sed quinque sunt potentiæ genere, scilicet, Vegetatiuum, Sensitiuum, Appetitiuum, loco Motiuum, & Intellectiuum: ergo tot erunt animarum genera.

2. Arg. Præterea secundò. Saltem penes aĩatorum gradus sumetur numerus aĩarum: sed quatuor sunt gradus animatorum, & uiuentium, ut sæpe dictum est: ergo ẽt quatuor erunt animarum genera.

3. Arg. Præterea tertiò. Ita se habet aĩa hois propria ad hoiem, sicut aĩa eq ad equũ, & leonis ad leonem, & alterius speciei ad ipsam: sed iſtæ aĩæ non faciunt nouũ genus, aliter innumera essent animarũ genera: ergo nec aĩa hominis faciet genus ab alijs duobus distinctum.

4. Arg. Præterea quartò. Anima hois non cõ prædẽdit multas species sub se, sicut uegetatiua, & sensitiua: ergo nõ est genus aĩæ. genus.n. species sub se continet.

5. Arg. Præterea quintò. Plantę habent suum proprium appetitum: ergo non solũ appetitum in animalibus; & sic erunt sex potentiæ animæ, & non tantum quinque, ut dicit Arist.

Pro horum resolutione sunt aliquot fundamenta notanda. Primum est. Animarum numerus dupliciter sumi põt, & utroque modo sumit S. Tho. Vnus modus habetur a S. Tho. 1. p. q. 78. art. 1. alter in præsenti capite.

1. Fundamentum de animarum numero dupliciter sumi potest.

Prior aũt est in hoc capite, & procedit suppositio fundamento, aĩam esse formam quandam eleuatam, & altioris naturæ, quam sint formæ materiales, & corporeæ: & hoc notum est. Animata enim sunt altioris generis, ac perfectioris, quàm sint inanimata corpora.

1. Modus à priori. Suppositio.

Numerus aiarum sumitur secundum modum, quo unius forma esse est magis eleuatũ, quàm alterius.

Ex hoc sequit, q̃ fm modos, quibus aliqua forma põt eleuari in esse, supra formas materiales, erit numerus aĩarũ genericus. Tripliciter aũt põt una forma eleuari in esse. Quod ut intelligas, aduerte, q̃ unum, & idem põt sub tripli ci esse considerari, V.g. lapis primò sub esse naturalis: & est illud quod habet in se materiale sensibile, & corruptibile. Secundò sub esse prorsus intelligibili, & immateriali, & sic se habet prout repræsentatur in specie Intellectus: illic .n. non repręsentatur, nisi in vli abstractus a loco, tpe, & accidẽtib. Tertiò sub esse medio, nec oino materiali, & sic se habet lapis, uel repręsentatur sub specie sensus: illa enim species non habet in se qualitates, & materiam lapidis, ob id aliquo mõ immaterialis est: non tamen omnino, quia repræsentat lapidem in materia, & ipsa est in materia, fm organo, Vide igitur triplex esse genus. Iuxta hoc triplex est genus aĩæ. Prima est intellectiua, quę ob id eleuatissima est omnium sensibilium formarum: quia ipsa est, in qua res habent esse eleuatum, primum scilicet intelligibile: species enim illæ immateriales in ea esse habent. Altera est sensitiua, fm quam res habent esse eleuatius naturali, sed nõ oino immateriale. Tertia est uegetatiua: quia non ob id dicitur habere esse naturale eleuatius, quia in se, & à se operatur, reliqua extra se operantur. Vide ergo tres formas diuersimodè eleuatas supra formas

Tripliciter vna forma potest eleuari in esse.
1.
2.
3.

corporeas: erit ergo triplex aĩæ genus.

Alter modus à posteriori, quo numerus idem colligũ animarum ex earum operationibus

Alter modus sumendi animarum numerũ, est à posteriori penes opationes: est.n. aĩa principium opationis eleuatæ supra opationes corporũ inanimatorũ.

Quæ eleuatio triplex esse põt fm q̃ tria insunt operationibus corporum in animatorũ. Primũ est, quod sunt à principio exterio, quę.n. agũt, extra se agũt, quæ patiuntur, ab externo principio patiũtur, nulla est ab interno operatio in his. Alterũ est, opationes hæ mediis qualitatibus primis exercẽtur, ut instrumẽtis, s. lùm n. illæ quatuor actiuæ sunt in inaĩatis, uel illæ, quę ab his procedunt. Tertiũ est, omnes tales operationes in coniuncto recipiũtur, non in nuda forma, sed uel in cõposito, uel in materia.

Trib' modis eleuari põt operatio supra operãtia inanimatorum.
1.
2.
3.

Tripliciter eleuari põt operatio supra operãtia inanimatorũ, ex quibus triplex animarum genus colligitur.

Cum igitur sic se habeant corporeæ operationes, tripliciter cõcingit eleuari supra has. Sũt.n. quędam, quę ab intrinseco sũt principio, reliqua tamẽ habẽt, scilicet, sunt in corpore & exercentur uirtute qualitatis primæ: talis est augmẽtatio, seu uegetatio, hæ.n. sũt à principio interno ĩ planta, tñ exercenẽ uirtute caloris naturalis, & in cõiũcto recipiunẽ.

Aliæ sunt, quę magis eleuãtur, quę nõ exercentur uirtute qualitatis primæ, vt sensatio, & motus localis, non.n. uirtute qualitatum primarum sunt, sed uirtute potentiæ ab anima ptocedentis, quę nõ est ulla ex illis qualitatibus, tamen recipiuntur adhuc in corpore.

Aliæ sunt quæ in organo recipiuntur, vt itellectio, & ista est eleuatissima. Iuxta has tres operationes diuersæ eleuationis, cõstituitur triplex animæ genus.

Nota cur aĩa hominis nõ faciat genus distinctũ.

Ex quo unum aliud colligitur notandum, q̃ anima hominis ob id facit vnũ genus distinctum a sensitiua, quia altioris est esse, & operationis, at aliquorum aĩalium aĩę solũ diuersas species faciũt, non aũt nouum genus, quia nullam habent operationem, nec esse altius quam sit operatio: & esse animæ sensitiuæ.

2 Fundam. q̃ animæ potentiæ, & anima

Sit secundum fundamentum, Animę potentiæ: & animatorum gradus nõ eo dem modo: quo animarum numerus, sumuntur, potentiæ enim penes operationes vitæ diuersas multiplicant, q̃ quin que gñe, scilicet uegetari, sentire, appetere, moueri fm locũ, & intelligere, ob id quinque sunt potentiæ, harum operationum immediata principia. Gradus aũt animatorũ nõ sic, sed penes diuersitatẽ subiectorum, in quibus hę potẽtiæ & operationes separatę inueniũtur, sumi debẽt. Et quia quadrupliciter separatur iste fm subiecta, in quibusdam inest solum uegetatiuum, in alijs uegetatiuum cum solo sensitiuo, & appetitiuo, in alijs ultra illa, loco motiuum, in alijs simul intellectiuũ, ob id quatuor sunt gradus animatorum. Sunt igitur animarum genera tria, animatorũ gradus quatuor, potentiæ quinque.

tertiũ gradus no eo dẽ modo sumãtur.

Nota cur pauciores sint animæ, quàm aĩatorum gradus, et hi pauciores, quàm potentiæ.

Est aũt hoc cõueniẽs: sp.n. prĩcipia pauciora sunt, & quo magis recedit à principijs, eo maior est multiplicatio, qã in vna aĩa percipi põt. Aĩa hois una est, potentia, quæ immediatè ab aĩa fluũt multæ, habitus, qui post potentias sunt, sunt plures. Nam sicut in una aĩa multæ potẽtiæ, ita in una potentia multi habitus. Actus aũt q̃ post habitus sũt, adhuc plures, ab uno.n. habitu multi sunt actus, & adhuc plures res, nã per unũ actum multas res comprẽhendimus. Et simile est in arbore, ab uno trunco rami, & ab his alijs plures, & plures multiplicant. Ita animarũ numerus minor, est maior anima torum. adhuc maior potentiarũ ipsorũ animatorum numerus, ut patet.

3. Fundam. de potentia appetitiua inter bina naturalia tria considerare possumus. formam, appetitum, & operãtẽ. istorum ordo.

Sit tertium fundamentum, q̃ in rebus naturalibus considerare possumus tria. Primum est, propria rei forma, & fm talem formã perfectio. Alterum est, inclinatio in perfectionem propriã quæ dr appetitus; Tertiũ est, operatio, qua res propriam consequitur perfectionem.

Est autem ordo, ut post formã sequatur appetitus, post appetitum operatio, & motus, appętitus ergo semper sequitur formam aliquam rei.

Forma tribus modis se hẽt ita, & appetitus qui illam consequitur.

Cum autem dupliciter se habeat ista forma, tripliciter ẽt se habebit & appetitus. Est quædam forma naturalis, quæ simul atque res est, ipsam à natura habet. subsstantiaque ipsius est, ut forma ignis

igitur, & lapidis lapidi, & aliorū formę naturales ipsis, quorū formæ sunt, à natura sūt. Inclinationes aūt, quæ fm tales formas sūt in rebus dīr appetitus, naturales: unde inclinatio lapidis, & ignis, & aliorum imperfectiores secūdùm ꝓprias formas, dicit appetitus naturalis.

Primus naturalium appetitus.

Triplex naturalis appetitus.

Et hic est triplex, puta appetitus elemēti mixti, inanimati, & uegetabilis: qlibet. n. est inclinatio in id, quod secundùm talē formam naturalē sibi conueniens est: imò iste appetitus per cuncta uagatur, quatenꝰ, unūquodque inclinatur in perfectionē quæ propria ei est fm gradum entis, quæ à natura recipitur.

2. Appetitus sensitivus.

Alia est forma nō per naturam recepta, sed per cognitionem apprehēsā. Animal enim dum cognoscit res ipsas per ipsarum imagines in se recipit, & ex his oritur quidā appetitus, quo in id, quod sensū p̄ceptū est, inclinatur: & dicitur appetitus sensitiuus, q tā in imperfectis quàm imperfectis reperitur animalibus, licèt multo perfectius in perfectis.

Multiplex appetitus sensitivus.

Est aūt hic appetitus multiplex fm multitudinem modorū, quibus una res pót ꝑ sensū apprehēdi, ut alibi dicemus.

3. Appetitus rationalis seu intellectivus. s. voluntas.

Alia est forma ꝑ Intellectum apprehēsa, & hanc sequitur appetitus rationalis, qui in hominibus, & Angelis repetitur, diciturque uolūtas. Vide igitur, qualiter appetitus semper consequatur formam aliquam rei, siue natura habitā, siue per sensum, siue per Intellectum.

Sicut diversi sunt appetitus, ita & operationes eorum.

Aduerte ulteriùs, ꝙ sicut est appetitus triplex, & uarꝰ, ita operationes quibus res in id, qd appetūt, & tēdūt, sunt uariæ. Nam appetitū naturalē elementi cōsequitur motus suus naturalis: ꝑ hūc enim consequitur id, ꝙ appetit. scilicet esse i suo loco: similiter generare, per qd consequitur perfectionem, ideſt conseruare se in esse appetitu mīsti, ꝓpria sūt: operatio cōsequitur; & motus: appetitū plantæ sequunt uegetatio, nutritio, augmētatio, & gnatio: per has. n. operationes quicquid appetit plāta, consequitur appetitū aīalis, sequit motus localis, si adsint instrumēta motus, uel alię operationes particulares: appetitū rationalē sequuntur operationes humanæ, per quas consequitur, quod appetit. Hic est igitur ordo appetituum, & operationū.

Quo res corporeæ mixtæ sūt superiores eo plures habēt appetitus, et operationes.

Aduertendū ulterius, ꝙ res corporeæ, mixtæ quo superiores sunt, eo plures appetitus cōgregant, ac operationes, unde in plantis est appetitus corporum inanimatorum, quatenus plantæ corpora sunt, & sic locum deorsum appetūt: est ēt suus apetitus proprius in animali, est naturalis, & sensitiuus: in homine uerò omnes uarijs rationibꝰ, & sic multę operationes sunt & plures quàm in alijs.

Obiectio.

Dubitabis aduersus hoc fortasse. Nam Aris. dicit, ꝙ quātò res perfectiores sūt, tanto debent paucioribus operationibus perfectionem cōsequi: perfectiusq; est una perfectione cōsequi, quàm pluribus: quomodo ergo tot operationibus consequetur suam perfectionem?

Solutio.

Respondeo, ꝙ respectu eiusdem finis, & perfectionis melius est paucioribus operationibus cōsequi finem, quàm pluribus: tñ cùm perfectio ac finis melior, est, & maior, tunc perfectius est cōsequi talem finē, quāuis pluribus actionibus, quàm finem inferiorem paucioribus: & sic sit in præsenti. Est. n. maior pfectio hominis, quàm aīalium, & animalis, q̄ plantarum, & harum quàm inanimatorū. Angelus aūt, quia perfectior est homine, eandem imò maiorem perfectionē consequit paucioribus, quàm homo.

Dubium de appetitu naturali plantæ.

Ex his patet solutio cuiusdam dubii, quare Arist. appetitū plantæ nō cōputauit inter potētias aīæ, opationes aūt plātæ sic, aīalis uerò appetitū, & operationes inter potentias, ac opera aīæ retulit.

Respon.

Respōdeo, quod appetitus plātæ, licet ab anima prouenīat, tamē sequitur formam à natura datā, in quo cum appetitu elemēti, & inanimati conuenit, non numerauit inter animæ potentias. At operationes plātæ inter uitæ opera sūt, qa in his differt ab operationibus inanimatorū, sunt enim illæ a principio interno. Appetitus uerò animalis cōputatur ab Arist. quia nō sequitur formā naturalem, sed formā habitā per cognitionē, quę est opus uitæ, & quia iste ab appetitu

petitu naturali differebat. Et hæc satis de appetitu.

4. Fund. De vitæ operibus, ꝙ sint qn que.

Sit quartum fundm̄ notādum, quinque esse vitæ opera, generationem, sensationem, appetitionem, motionem secundum locum, & intellectionem.

Duo seorsum ab alijs separata reperiūtur.

Harum duæ extremæ, ideſt, prima, & quinta inueniuntur puræ, & ab alijs separatæ, uegetatio quidē in plātis, & intellectio in substātijs separatis, hæ enim viuere dicuntur, & multò melius, quā inferiora ista corporea, ut docet Arist. 1. Cœli. c. 9. & 12. Metaph. tex. 39.

Ad quā sententiam de intell. tractava spectet.

Sed horum duorum viuentium, primum est Physicæ speculationis, ultimū ad Metaphysicum spectat. Nō enim intelligere, purum ab alijs secretū inuenit in Physicis substātijs, & hoc uoluit dicere Arist. tex. 15. cum dixit, in mortalibus non separari intelligere, & forsan hoc uocat Intellectū speculatiuū, quod dicit esse perpetuū, & esse alterius cōsiderationis. Et obserua multū hanc expositionem: hoc. n. non intelligentes finxerunt intellectum separatum in hoībus, cum Aristot. nihil tale somniauerit.

No. cōtra ponentes intellectū in homine separatū Reliqua uitæ opera nō reperiunt separata ab alijs. No. Anima rationalis naturam.

Reliqua uitæ opera nō sunt pura, nec reperiunt̄ separata, sed in aīalibꝰ est sensitiuū cū uegetatiuo solo, in hominibꝰ sensitiuum cum Intellectiuo, & intellectiuum cū sensitiuo; utrumq; enim animæ rōnalis substantia complectitur.

Vnde nā aīæ rationalis, mirabilis est: esse. n. vī intellectiuum contractū sensitiuo, & sensitiuum contractum intellectiuo, ita, ut videri possit forma physica dīam habens quodammodo metaphysicam, & forma quodāmodo metaphysica differentiam habens physicam: si enim inter formas physicas sensibiles cōsideratur, tunc differt ab aliis per intellectiuū, si uerò inter intellectiuas metaphysicas, differt tunc per sensitiuum.

Quāquam melius diceretur, simplex essentiæ gradus medius inter corporeas formas, & purè intellectiuas, s. Angelos, & ideo eminenter cōtinet inferiora, & infima attigit superiorū, ut antea dixi mus: & ideo quasdā habet potentias, & operationes communes cū illis, & cōmunes cum istis.

No. dict. Alberti.

Ex quo intelliges quod dixit Albertꝰ lib. 2. de aīalibus ca. 6. ꝙ homo plusquā specie differt ab equo, & ab aliis. Benè dixit, nam plus differunt homo, & leo, quàm leo, & equus. Differt enim homo per dīam altioris generis, id est, intellectiuum. Similiter dicere posses eodem sensu, ꝙ anima plusquam specie differt ab Angelo, & magis quam unus Angelus ab altero, quia differt quodāmodo per dīam inferioris generis, s. sensitiuum, & quia est forma informans.

1. Concl. Tria tñ sunt animarū genera. Explicatur, & ex dictis probatur conclusio.

His igitur suppositis, sit prima cōclusio. Tantum tria sunt genera animatū.

Hæc est contra Ægidium, & Caietanum, qui quatuor animarū species faciunt, uegetatiuam, sensitiuam, motiuā fm locum, & intellectiuā: & tñ non ita vī. Nam motiua potius est species sensitiuæ; non. n. dicit operationem eleuatio rē quàm sit operatio sensitiua, imo ex eodē gradu eleuationis prouenit utrūque, ꝙ si non omnia sentientia mouentur, id prouenit defectu instrumentorum, quæ natura non oībus concessit.

Fateor igitur sensitiuā diuidi in sensitiuam motiuā, & nō motiuā: tñ nō ex æquo est diuisio hæc faciēda cū intellectiua, & uegetatiua, sed prima diuisio ē in tria genera: rursus unū i alia diuidit.

2. Cœlu. ex dictis nota Potētiæ aīæ cōes sunt quinque, aīatorum quatuor. Ad 1. & 2.

Secunda conclusio. potentiæ cōes animæ quinque sunt, animatorum autem gradus quatuor. Hæc nota sunt ex his, quæ diximus in fundamentis.

Supereſt mō ad argumenta rīndere.

Ad prima autem duo rñsio patet, nō enim ex potentiarum numero, nec ex gradibus animatorum sumēdus est numerus animatorū, cum principia pauciora sint, quam ea, quæ ex principiis deducuntur, sumitur tamen, secundū modos dictos in primo fundamento.

Ad 3.

Ad tertiū, cōcesso antecedēti; negatur consequentia. Aia enim hominis dicit genus operationis altioris supra opationes inanimatorum, & sensibiliū: aīæ verò aliorū aīaliū non dāt operationē eleuationē q̄ sit sensitiua: ob id omnes animæ brutorum solum specie differunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad 4. Ad quartum dico, q anima rationalis dr esse aliud genus, non q sit genus, sed q collocata sit sub alio genere formarum. s. intellectualium, quarum non considerat Physicus aliam, nisi animã, quia reliquæ sunt prorsus à mã abstractæ. Eodẽ ẽt modo dr albedo esse aliud genus entis ab hoĩe, quia est in alio genere, sed q non sit genus. Secundo, dicimus esse aliud genus animæ, quia videlicet, medius est, vt uidim⁹, essentiæ gradus inter aiam sensitiuã & intellectuales substantias, per se conditinctus ab vtroq; genere: & ita, quãuis sit species, est tn tãquam quoddam genus mediũ.

Ad 5. Ad quintum dico, esse appetitiuũ in plantis: sed quia hoc est eiusdem generis cum naturali, (sequitur enim formã substantialem naturalem, vt diximus in tertio fundamento) ob id non computatur inter peculiares potentias animæ. Et satis sit de ista quæstione.

AN IN VNO VIVENTE SINT plures animæ. Quæst. VII.

Tituli ex positio No. Aliud est plures esse formas i uno compesito edcd re. & aliud plures esse animas Sensus qõnis.

Aduerte, circa tituli intelligentiam aliud esse in uno plures formas substãtiales ponere, aliud plures animas. Qui ponunt plures aias, plures etiã ponunt in vno substantiales formas, sed nõ oẽs, q ponũt plures formas, cõsequẽter ponũt plures aias. Scotus. n. 4 Sent. dist. 11. q. 3. & alij ponũt ĩ viuẽte formas plures, sed illarum tantum vnam dicunt animam.

Nos disputamus in præsenti solũ de animorum pluralitate, vt sit sensus, an in animali sint duæ animæ distinctæ; altera sensitiua, altera vegetatiua, & in homine præter has sit etiam intellectiua: an potius sit una in unoquoque in substantia, in uirtute continens plures.

1. Arg. ex Arist. ad partem affirm.

Videtur autem, Plures esse in uno distinctas. Primò ex Arist. 2. Genera. animalium. c. 3. homo prius viuit uita plãtæ, post uita animalis, tandem uita hominis. Loquitur autem de prioritate tẽporis, ut ex textu notum est. Si ergo homo paulatim perficitur recipiendo plures animas: ergo plures in homine profectò animæ sunt in substantia.

2. Arg. Secundò. Vbi est operõ propria alicuius formæ, ibi, dicit Philosophus, esse talẽ formã: sed in hoĩe vltra intellectionẽ, sunt operationes ꝓpriæ aliarũ aiarum: ergo sunt & aliq aiç, at in aiali est operatio vegetatiuç, ergo & ipsa vegetatiua.

3. Arg. Præterea tertio. Operationes contrariæ non sunt ab uno principio: sed sensus, & rõ sunt contraria. caro enim concupiscit aduersus spũm, ergo non potest esse ab una anima. Hoc est argumentũ Philoponi, & Manichæorum.

4. Arg. Præterea quartò. Vbi sunt operõnes genere differẽtes, ibi sũt formę ẽt differentes: at in hoĩe sunt operationes genere differentes, puta, intellectio sensatio, vegetatio, ergo & animæ differentes.

5. Arg. Præterea quintò. Corruptibile, & incorruptibile differunt genere. 10. Metaphy. c. 13. ergo non possunt in unã conuenire substantiam, sed anima rationalis est incorruptibilis, reliquæ corruptibiles, ergo non põt esse una substantia.

Cõfirmatio. Præterea, quia anima rõnalis non est educta ex potentia materiæ, reliquæ verò sic, ergo sunt plures in homine.

6. Arg. ex Auer. Præterea sextò. ex Auer. 6. Phytic. cõ. 59. dicit q cor, & caput, & hmõi partes differunt specie, ergo habent diuersas aias. Confirmat, quia os non sentit, caro sentit. ergo non põt eandem habere aiam. Hęc sunt præcipua eius argumenta, quæ contra ueritatẽ fiunt, quibus ꝓbare contendunt aliqui, plures esse in hoĩe, & in unoquoq; animali animas.

Prima opinio, seu pti⁹ error. In hac parte sunt uariæ Philosophorum sniç. Prima est quorũdam erronea, quam refert Alber. summa de homine. Hi non solum in uno uiuente, unã esse animam dixerunt, sed in omnibus viuentibus unicam tantũm esse animã, quæ ratione diuersarum in corporibus dispositionum varia operatur.

1. Exemplũ huius opin. Duplici explicabãt exemplo. Alterũ est. Sicut in homine uno vna est aia secundum veritatem, at in ossibus unum operatur, in neruis aliud, ĩ oculis aliud, aliudq; aliis in partibus, sic de hac anima dicitur respectu omnium uiuentiũ.

2. Exemplum. Aliud exẽplũ, Ignis quibusdã ẽt lumẽ, vt ferro cadenti: quibusdã ẽt suam impertitur formam, ut ligno & stuppæ. unus tn est, qui in oĩb. operatur, ita anima.

Ratio huius opin. Probabant hoc, quia anima non habet dr̃ias oppositas, quibus multiplicetur, maximè enim esset uegetatiuum, sensitiuum, & intellectiuum, sed hæ nõ repugnant, cùm uni insint homini.

2. Opinio quæ est ẽt ferè error. Altera sententia ẽt erronea est Philoponi 1. animæ tex. 91 qui non consentiens Arist. circa unitatem hoĩs animæ, ponit esse tres non discretas loco, ut dicebat Plato, sed in uno eodemq; subiecto, quamuis li. 12. Generat. animali. c. 3. non uideatur id probare, sed forsan ẽm Arist. loquebatur, quia unam ponit in uno animam. Idem vĩ dicere cũ Philopo. Ochã quodlib. 2. q. 2. et Manichęi, ut refert Augustinus 10. super Gen. ad literam c. 16. Idem Iandunus lib. 1. q. 12. in fine, dicunt in homine esse tres animas distinctas realiter, uegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuam.

3. Opin. ẽt erronea. Tertia sniã est Pauli Veneti Summa de anima c. 5. qui non solùm confusissimè loquitur, sed malè & erroneè. contentus enim sententia. Auer. de Intellectu uno, nec uerbũ dixit pro ueritate.

Dicit igitur Paulus duo. Primum. q in plantis una est anima uegetatiua, & in imperfectis una est anima, & ea sensitiua. Secundò in homine esse duas animas totales, sensitiuam corruptibilem, intellectiuam immortalem, & ultra has esse plures uegetatiuas specie differentes secundùm multitudinem partium, & unam in osse, aliam in carne, aliam in corde, & reliquas eodem modo.

4. Opinio cõmunis. Quarta sententia est communis, vnã in uno ẽm substantiam animam esse in animali sensitiuam, in homine intellectiuam, quæ uirtute alias continet: qd declarabitur in conclusionibus. Hæc sunt Philosophorum placita.

1. Conclusio cõtra. Pro quorum resolutione sit prima cõclusio. Anima nõ potest esse una in omnibus uiuentibus. Hæc est contra illam

primam sniam, & quamuis multa possent argumenta adduci, tn, quia ipsius impossibilitas nota est, paucis agemus. Supposita illa ueritate iam demõstrata, aiam esse formam substantialem informãtem, est argm. Diuersæ materiæ quãtitate seiunctæ nequeunt una numero forma informari, talia sunt corpora uiuentium in se, ergo nullo mõ possunt unam numero hĩe aiam. Discursus est notus cum minori. Maior probat. Oẽs .n. formæ diuisibiles in materia, quales sunt plantarum, & animalium animæ multiplicantur continui diuisione, ergo diuersæ sunt in diuersis continuis.

Primum opin.

Aia non potest esse una in omnibus. 1. Ratio.

Reprobãtur exempla istorũ opin. Nec est simile de aĩa in uno, nã partes unius ordinant ad unam partem. s. cor. à quo dependent, uel certè ad unũ totũ indiuiduum per se existens, & hñt colligationẽ quandam inter se, non aũt sic se habent uiuentia omnia simul.

Nec est idem de igne, qui est cã efficiens, & operatur producendo aliquid extra se, non sic autem anima.

2. Ratio. Præterea, Si una esset in oĩbus anima, unũ esset tunc aiatum, cũ non esset aliqua cã multiplicationis, q si unum est aiatum, nõ oportet in multis repeti easdem operationes, sed in uno uideret, in alio audiret corpore, uariasq; in uarijs, non easdem exerceret operationes.

3. Ratio. Præterea tertiò. Sequeretur esse eiusdem speciei hominẽ, & leonẽ, & equũ, & arborem, &c. quando quidem eandẽ haberent aiam, & solùm corporali dispositione differrent, quo quid absurdius dici possit, uix poterit excogitari.

4. Ratio. Præterea quartò, Vbi in aliquo toto reperimus proprias dispõnes ab alijs distinctas, & proprias operationes, easq; naturales & permanentes, & sp tales; necesse est concedamus ubi proprium, & diuersum esse principium earũ operationũ, propriumq; cõseruans, & uniens illas dispositiones, & accidentia, ne diffluant, ac pereant; & ita propria in singulis ac diuersa aĩa. Atq; hæ duæ proximæ rõnes non solum probant non esse unam numero, sed nec unam esse specie in omnibus animalibus.

Præterea

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Ratio. Præterea quintò. Cum plantarũ aĩa, & inſectilium ſit extenſa, ut ex diuiſione patet: ſequitur, aliam eſſe partem in una, aliã in alia, atq; iõ multo magis in totis diuerſis, Cumq; corrumpant plantæ ut experientia uidemus, neceſſe eſt alterum ex duob. cõcedere: uel aĩam migrare de ſubiecto in ſubiectũ, uel ſi non migrat, ſeparatã remanere: quorũ utrũque eſt abſurdum. Aut ſi corrumpit' (vt ueritas eſt) eſſe diuerſã in diuerſis. Denique conſimilib. hæc opinio argumẽtis reprobari poſſet, quibus Parmenidis opinio aſſerentis omnia eſſe unum.

2. Concl. in uno homine una eſt anima & ea rationalis, uirtutealias continens. Sit tñ ſecunda concluſio tum Philoſophiæ, tum Fidei catholicæ maximè conſentanea. In hoie uno una eſt aĩa, & ea eſt rõnalis, uirtute alias continens. Dr aũt uirtute continere alias: quia poteſt oĩa, quæ aliæ faciunt, præſtare; licèt ſubſtãtia ipſius ſit ab alijs diſtincta: & quia eminenter eſſentialiter eas continet.

Authores celeberrimi tum Philoſophi, tum Theologi, huius ſententiæ. Hæc concluſio eſt. Aug. multis in locis, ꝑcipuè tñ libro de Eccle. dogmatib. c. 15. contra Manichæos. Idẽ docet Alb. tract. 2. c. 1. & li. de origine aĩç. c. 4. dicit hęc uerba. Error eſt contra oẽm ueritatem naturę, ſenſitiuum, & vegetatiuum plures facere ſubſtãtias in aĩali: nec unquam ullus Peripateticorũ dixit hoc, ſed quidã Philoſophiam ignorantes, errantes confinxere. Idem dixit S. Tho. 2. Contra gent. c. 58. & 1. p. q. 76. ar. 4. & de ſpu. de aĩa arg. 11. Eſt ét Simplicij, ut diximus ſuperius. & Auicennę 6. Naturalium. par 1. c. 3. & aliorum inſignium.

Primò ꝓbatur ex teſtimonijs Ariſto. Probat' primo authoritate, 1. de Aĩa in tex. 91. ubi Ariſt. reprehendit Platonem qui plures in uno poſuerit aĩas, uolens eſſe in uno tm̃ unã fm̃ ſubſtantiam, potentias aũt plures: & eo. 1. tex. 66. ab vna aĩa docet prouenire intelligere, amare, iraſci, cogitare: & lib. 2. tex. 31. expreſsè docet eſſe uegetatiuum in ſenſitiuo, & hoc in intellectiuo, ſicut eſt figura inferior in ſuperiori, ſ. trigonum in tetragono, & tetragonum in pentagono.

2. Ratio. Probatur ſecundò rõne, ut arbitror, ualidiſſima. Si aĩa intellectiua non eſt idem cũ ſenſitiua in ſubſtãtia, ſequeret, ꝙ non poſſet eſſe forma. Conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur ſequela: quia tunc maneret pure intellectiua: at pure intellectiuum nõ põt corpori uniri ſecundum ſe: debet ergo coniungi cum aliquo per ſe habente ordinem ad corpus, ſcilicet ſenſitiuo, & ſic fiet natura media apta informari.

Et hoc mihi facit ſuſpitionem in illa Synodo gñali ſuperius allegata, Viẽnẽſi & hĩ in Clementinis, de ſum. Trinit. & fide catholica, capite unico, damnatam eſſe hanc ſiniam quã habet Philoponus, & Paulus Venetus: quia uidit Conciliũ perinde eſſe dicere, non eſſe idẽ cũ ſenſitiua, & uegetatiua rõnalem, & dicere non eſſe formã, & informantem qđ eſt error. Vnde hanc ſententiam aut puto erroneam, aut ualdè periculoſam.

3. Ratio. Probatur tertio argõ. Auicen. Omnes actiones aĩç in uno mutuò ſe impediũt: nã contẽplatio impedit ſenſationẽ, imo ipſam nutritionẽ, & ſenſatio contẽplationẽ, ut notũ eſt: ergo ab unica proueniunt aĩa. Si n. eſſent plures formæ, quę operarent, utiq; una non impediret neceſſario motũ alterius. Et hac rõne contentus Auicenna non vult aliã ponere.

4. Ratio. Probat quartò. Si in hoie eſt totius aliqua aĩa ſenſitiua, & uegetatiua prꝫter rõnalem, peto, Vel illç formę ſunt vl'es, uel particulares. Non erũt vniuerſales, eſſent enim ideę: ergo in particulari & in indiuiduo debẽt ſumi: erit ergo unus homo triplex indiuiduum in triplici ſpecie: indiuiduum in aliqua ſpecie plãtę, & indiuiduum aliud in ſpecie animalis tantum ſenſitiui, & in ſpecie hominis: quod eſt falſiſſimum.

5. Ratio. Prꝫterea quintò. Eſſet totum per accidens, & per aggregationem, cũ habeat diuerſa eſſe perfecta in ſubſtantia. Nam dicere, ꝙ aĩa uegetatiua, & ſenſitiua in hoie ſunt ſicut potẽtia, & materia; hoc nihil eſt prorſus. Nam cum ſint indiuiduę, & eiuſdem rõnis omnino cum aĩa arboris uel plantę alicuius, utique ipſa unum per ſe conſtituent, & reliquę cum ipſa unum facient per accidens.

6. Ratio. Prꝫterea: Quia illa anima ſenſitiua: ſi eſt

eſt informans corpus: ergo facit unũ, & non quidẽ per accidens: ergo per ſe: igit' homo eſſet compoſitus ex bruto & aĩa rõnali. ſ. ex illo bruto prꝫcedente, & ſuperueniente aĩa rõnali, ſi utrumque manet. Confirmat: quia ét anrè erat ſub aliqua ſpecie, & aliqua eſſentia ſenſitiuũ, illic in uentre matris, puta, ſenſitiuum quoddam: Confirmatur. Si nunc fieret coniunctio, aut fieri imaginaret animę rõnalis cum quouis bruto alio, puta, cũ leone, uel equo: quod reſultaret, eſſet cõpoſitum ex bruto, & anima rõnali: ergo & tunc idem confiteri coguntur.

Confirmatio. Confirmat: quia ex duob. per ſe, non põt fieri unum p ſe: & ex duob. in actu unum in actu; et ex duob. eſſe, vnũ eſſe.

7. Ratio. Prꝫterea: quia ſi ita eſſet. per aliud eſſet animal. ſ. per formam ſenſitiuam. & per aliud homo, ſcilicet per animam rationalem, & ita hæc eſſet falſa, Homo eſt animal: nec intrinſeca, nec per ſe, ſed ſicut iſta, Album eſt dulce.

8. Ratio. Prꝫterea. Anima rõnalis eſt ſub genere formarum: nam continetur ſub formæ genere, & eſt quædam forma ſpecifica, & continet gradus entis vſq; ad ens ſubordinatos, licèt eos cõtineat, ut pars, ergo dabit ét eſſe genericum quatenus ea eſt generici gradus: quæro, Quod eſt ſe genericiũ dabit, niſi eſſe ſenſitiuum?

Confirmatio. Cõfirmat'. Ab aĩa ét rõnali fit anima tum non minus, q a ſenſitiua, & uegetatiua: ergo dabit ét genus animati: igit' genus animati eſſet a tribus animabus: aut, quod peius eſt, in uno eodẽ eſſent tria genera animati. vt animatum. Alia uerò genera & ſpecies ab una tm̃ anima ſumerentur, uegetatiuum a uegetatiua, ſenſitiuum a ſenſitiua, &c. Hæc autem ſunt abſurda & manifeſtè falſa.

9. Ratio. Prꝫterea. Potentia generatiua eſt propria aĩæ uegetatricis, ut pluribus locis ait Ariſt. Iam ita in brutis anima ſenſitiua generat ſenſitiuã: ergo habet ipſamet potentiam generatricem: ſed hæc potẽtia non põt eſſe formæ vegetatiuę, quia uegetatiua forma, aut potentia eius nõ poſſunt gñare niſi uegetatricem formã non ſenſitiuam: ergo neceſſe eſt cõfiteri illam eſſe potentiã ſenſitiuæ ipſiuſmet aĩæ, qua generat ſenſitiuã: ergo, cũ hęc potentia generatrix ſit propria uegetatricis aĩæ, conſequit' in uirtute contineri, & eminẽter in ſenſitiua, alioquin ſenſitiua non poſſet ſenſitiuam generare.

Soluitur quæ dari poſſet. Quòd ſi dicas: aĩa uegetatiua, quia eſt coniuncta cũ ſenſitiua, prouenit. ut ſenſitiua poſſit generare aliam ſenſitiuam.

Reſpondendum eſt, ét ſi eſſet coniuncta uegetatiuæ: tñ non eius uirtute poſſet generare ſenſitiuam, quæ non poteſt aſcendere ad tm̃ effectum: ergo uirtute propria ipſiuſmet ſenſitiuæ generat. Itẽ aut ſenſitiua nihil agit, & tum neque generaretur ſenſitiua: aut ſi agit, ergo habet in ſe generandi virtutem.

10. Ratio. Prꝫterea decimò & ultimò rõne Theologica idem cõprobemus: quia in morte Xpi redemptoris noſtri, aut aĩa Xpi ſenſitiua eſſet mortua, aut non. Si mortua, ergo mors ñ ſolũ fuit aĩæ Xpi a corpore ſeparatio: ſed ét eius alicuius aĩæ corruptio, & ita Sãctũ eius uidiſſet corruptionẽ: & qđ ſemel aſſumpſit, diuiſiſſet: quæ ſunt erronea & contra Patres, ac ſacras lĩas: & poſtea ét eius aĩa ſenſitiua reſurrexiſſet poſt eius corruptionẽ: quæ ſunt Patrib. inaudita. Aut non fuit mortua: & tũ, aut manſit in ſepulchro unà cũ corpore unita, & ita corpus adhuc eſſet uiuẽs, & nõ mortuũ, aut deſcendit unà, cũ aĩa rõnali Saluatoris ad inferos, ita ut eius duæ aĩæ ſimul deſcẽderit: aut mãſit alicubi ſeorſũ ſola ſeparata, q oĩa ſunt erronea. Prꝫterea ſequeret, poſſe ét ſeparari ſenſitiuã aĩam, ſicut rõnalis a corpore, & per ſe ſubſiſtere: & hinc ét ſequeret', non ſolum rõnalem, ſed etiam ſenſitiuam eſſe immortalem.

Ex Sãctorũ & conciliorum authoritate. Adde Sanctorũ eſſe Patrum, & Cõciliorũ pleraq; teſtimonia, unã tm̃ aĩam in hoie aſſerentium, & non eſſe diuerſas in hoie ſenſitiuam, & rõnalem, ut initio primi libri in propoſitionib. fide tenendis oſtenſum eſt propoſitione ſecunda: & inter alios D. Aug. 10. ſuper Geneſi ad lĩam, ca. 12. refert ex ſnia Manichæorum duas eſſe aĩas in hoie, alterã ſenſitiuam, alteram intellectiuã, quod

idem

idem habuit Philon Iudæus in opusculo inscripto, Quod deterius potiori insidiet. Oppositũ uero docet ipse. D. Aug. non solum ibi tanquam hæreticorũ sententiam eam proferens, sed alijs locis, vt de Eccl. dog. c. 15. sup. citato, inquit: Nec duas aias esse in hoie dicimus, unã animalẽ, qua animetur corpus, & immixta sit sanguini: alteram spũalem, quæ rõnẽ ministret. Sed dicimus unam esse & eandem aiam in corpore, quæ corpus sua societate uiuificet, & semetipsam sua ratione disponat. Hæc Aug. Idem oĩno & ferè eisdẽ uerbis dicit libro de spiritu, & aia c. 9. Idẽ dicit libro de fide & symbolo, & Damascenus secundo de fide, c. 12. & est expressa huius determinatio Actione. 10. Can. 11. octauæ synodi gñalis, quæ est Cõstantinopolitana quarta, ubi sic ait: Apparet quasdam id tpis in tm impietatis uenisse, ut duas in hoie aias imprudenter dogmatizent. Quos oẽs. et similia sentiẽtes cũ uetus, et nouũ Testm, & oẽs ecclesiæ Patres, unam animam rõnalem in hoie asseruerint. Sancta & vlis synodus anathematizat Hęc ibi. Quare sententia illa, plurium in homine animarum, nõ solùm ueræ Philosophiæ aduersatur, sed tanquam ferè erronea & temeraria reijcienda est.

3. Conclusio. In uno aiali una est aia, & ea sensitiua uirtute cõtinens uegetatiuam.

Tertia conclusio. In animali uno una est anima, & ea est sensitiua uirtute cõtinens uegetatiuam. Hæc ex præcedenti nota est atque probata.

4. Concl. Vnius animæ multæ sunt potẽtiæ. Explicatur concl.

Quarta conclusio. Quamuis in vno, una tm sit anima in substantia, tñ potentiæ ipsius multæ. Explico. In homine est una anima rõnalis in substantia, tamen in ipsa est, intellectus, sensus, & uegetatiua potentia. In animali una est aia sensitiua in substãtia, tñ sensus, & uegetatiua potẽtia sũt ĩ ipsa. In plãta una est aia uegetatiua in substãtia, sũt ẽt potẽtiæ uegetatiuæ, s. nutritiua, actiua, generatiua.

Nota tribus modis accipi uocabula hæc, Vegetatiuum, Sensitiuũ, & Intellectiuum.

Pro cuius intelligentia, notãdum est ꝙ ista uocabula, intellectiuũ, Sensitiuũ, Vegetatiuũ, pñt sumi, & usurpari tripliciter. Primò, ut significãt potẽtias operatiuas, & sic d suis subiectis p se pdicant, sicut passiones, & oẽs formaliter sunt in hoie, & uegetetiuũ in aiali ẽt. Vnde homo formaliter est intellectiuus, sensitiuus, & uegetatiuus: & aial est formaliter sensitiuũ, & uegetatiuũ, similiter plãta est uegetatiuũ. Omnes hæ prædicationes sunt per se in secundo modo, licẽt quædam immediatè, quædam mediatè.

1. Modus.

2. Modus.

Secundo possunt considerari, ut dñt principiũ essentiale operationis determinatũ & particulare, ut intellectiuũ sit quod tã principium essentiale intelligendi, sensitiuum, principium, essentiale sentiendi, & non intelligendi: & uegetatiuum principium uegetãdi, & nõ alterius, ita ut ab imperfectiori excludatur perfectius, & sic sunt diuersa, nec in uicem prædicantur, imò sunt differẽtiæ oppositæ, Intellectiuum hominis, sensitiuum bruti, uegetatiuum plantæ.

3. Modus.

Tertiò pñt cõsiderari pśertim duo ultima, ꝙ principio esẽtiali absq; exclusione, ut uegetatiuũ sit qdq; principiũ hñs essentiale uegetãdi, siue intelligat, siue sẽtiat, siue nõ, & sic est genus, qd d oĩ aĩato pdicat; simlr sẽsitiuũ pro habẽte principiũ sentiẽdi essẽtiale, siue intelligat, siue non: & sic dria est generica, quæ de homine, & de bruto prędicatur.

Rõ prima opin. soluitur.

Ex huius distinctionis ignorantia ꝙ cedit argumentum illius primæ opinionis, & per hanc soluitur facile.

Ad primũ principale argum. 1 Solutio. D. Tho.

Supereſt ad argumenta superius posita rndere. Ad primum S. Th. disput. de aĩa arg. 11. ad 1. dicit, ꝙ prius tpe homo uiuit uita plantæ, quia semen recipit animam plantæ, & postea animam sensitiuam: hac tñ adueniente destruitur uegetatiua præcedens, & post uenit intellectiua, & per hanc destruitur sensitiua, ita, ut una maneat tantum in hoie, Satis probabilis hæc est responsio.

Obiectio.

Quòd si obijcias. Si illud semen hẽt aĩam plantæ, ergo etit essentialiter planta, & in aliquo genere, & specie, ac indiuiduo plantæ, simlr in animali, imò videtur, perfecta planta, quia formæ substantiales non suscipiunt intensionem.

Solutio obiectionis.

Respondendum est, esse quasdam formas uegetatiuas, atq; ẽt sensitiuas, quæ ad illas ordinantur; & non intenduntur per se à natura; sed propter aliud pfectius, & ut perfectioris formæ dispoſitiones, quæ cum sint multæ & magnæ, possunt quidem in materiam paulatim introduci, & aliter introduci nõ pñt: & hæ sunt formæ imperfectæ in eo genere, quas uocamus formas embrionis, quæ quidem non ualent dare esse perfectũ in eo genere, ut permanens, aut per se, sed tanquam in uia ad aliam ad cuius finẽ ordinantur, & ideo hæ nõ debẽt manere, sed expelli adueniente forma pfectiore, quòd non solũ in animalium ſętibus cernimus, sed ẽt ĩ plãtarũ: ut V. g. ĩ amygdalis, priùs est aqua quædã, deinde, lac postea congelatur, postea durescit. & fit fructus amygdalæ: aliæ quæ præcesserũt formæ dici pñt non amygdala propriè, sed amygdala secundũ quid, & imperfecta. Sic ergo respondeo, propriè illã nõ uocari plantam, quæ in fœtu animaliũ præcedit, nisi imperfecto quodã modo & secundùm quid: sed, quamuis sit uerè alicuius speciei & indiuiduũ, tamẽ nomine generis sic exprimi, scilicet tale uegetatiuum imperfectum, ho est embrionem, aut tale sensitiuum imperfectum.

Ad 1.

2. Solutio. Secũdò, & facile responderi potest, genus uegetatiuum habere duas sub se species seu genera, ut alterum sit plãta, alterum embrio: & similiter sensitiuũ, alterum perfectum, ut animal, alterum imperfectũ, ut embrio cum sentit solum.

3. Solutio.

Tertiò respõdeo, si quis nolit illas formas admittere ꝙ illud semen nõ habet aĩam quo vsq; disponat & organizetur p uirtutẽ seminalẽ, qua dispositione facta inducitur aĩa rationalis: hæc autem non statim omnes suas exercet operationes, sed temporis successu: primo enim exercet opera uegetationis, postea motũ post sensum, tandem intellectionem: ac ob id nõ dicit Aristoteles, prius esse plãtam, sed uiuere uitã plantæ. Ista interpretatio est Alberti, summa de homine: & Philoponi, eodem loco Arist. Ex hoc aũt non colligitur pluralitas animarum in uno, imò unitas quantum ad substãtiã.

Ad 2.

Ad secundùm dico, quòd ubi est operatio propria alicuius formæ, ibi est ipsa aut secũdùm se, aut uirtualiter, & eminenter, ut ubi est calefactio ibi, ignis, aut formaliter, ut sub esse suo perfectiore est. Sic pariter, ubi est uegetatio, ibi aut est formaliter uegetatiua anima, qualis est planta. aut aĩa altioris gradus uirtute ipsam continens.

Ad 3.

Ad tertium dico ꝙ non sunt omnino contraria Sensus. & Ratio respiciunt. n. obiecta diuersi generis, sensitiuus enim appetitꝰ respicit delectabile, ratio uerò honestum: quamuis autem essent cõtraria, nõ idcirco diuersas animas oportet colligere: nam contrarij actus non solũ ab una anima, sed ab una potentia possunt procedere, ab intellectu enim assensus, & dissensus contrarij proueniunt: a uolũtate multi pariter contrarij actus.

Ad 4.

Ad quartũ dico, ꝙ diuersę operationes arguũt diuersas formas suppoſita diuersitate subiectorũ: at in uno subiecto solum arguit formam altioris, & eminentioris naturæ uirtute multa cõtinẽtis, diuesisq; utentis potẽtijs, qualis est aĩa, et inter has intellectiua, & post hãc sẽsitiua.

Ad 5. 1. Solutio.

Ad quintum respondeo primò, quòd per genus Arist. intelligit materiã, quæ diuersa est in cęlis incorruptibilis, & in inferioribꝰ istis, atque ideo genere dicũtur differre, sed non genere logico: Intelligentiæ uerò, quia nullam habẽt materiam, plusquàm genere differre dicunt.

2. Solutio.

Dico secũdò ad rem, ꝙ aĩa sensitiua, & uegetatiua in homine, cũ idẽ sit cũ intellectiua quantum ad substãtiã, est immortalis, & nõ educta de potentia materię idcirco nõ est implicatio ulla. Argumentũ supponit aĩam sensitiuã in hoie esse mortalẽ & eductã: quod falsum est.

Obiectio.

Qd si dicas: Ergo hõ nõ erit aĩal sicut leo, cũ sensitiua hoĩs sit incorruptibilis.

Ad 6.

Respondet S. Th. q. disput. de aĩa ad argumentum decimũ quartum, ꝙ non ualet consequentia. Na qd in genere ponitur, non est anima, sed tota substantia, scilicet homo, & ista corrupribilis est.

Ad sextũ respondeo, ꝙ illę partes dupliciter possunt considerari. Vno modo, ut partes unius totius, & secundum suam substantiã, & sic unius speciei sũt,

habent enim formam eandē substantialem. Altero modo, ut organa, & instra ad uarias operationes; & sic specie differunt non essentiali, sed accidētali: quia forma instri, vt instrm est, est potētia ipsar & quia sunt potentiæ specie differentes in uariis, ideo aliquo mō spē differre dūr: ꝙ si in esse non est sensus, inde nō colligit, non habere eandem aīam: nā aīa una non oēs suas potentias oībus cōicat partibus: aliàs in oculo esset audi tus cum sit eadem anima in utroque.

Caput quartum.

Necessarium autem est, cum.
Tex. XXXIII.

De singulis potentijs quanta & methodo agēdum.

ENumeratis potentiis aiæ nunc singulas tractare aggreditur, ac primò methodum obseruandam in ipsarū tractatione proponit per duas conclusiones, quarum una est, primū constituere oportet in tractatione & doctrina cuiusque potentiæ ex dictis quid ipsa sit: postea autem quæ sint attinentia. i. quæ passiones, quæ accidentia, quod organum ipsius.

2. No. Potentia actus per obiecta cognosci.

Altera conclusio est. In cōstituenda definitione potentiæ, obseruandū est, ut prius quid actus ipsius sit proponat; & ante actum, quid obiectū; ut si de visu agēdum sit, quid uisibile, quid uisio, tandem quid visus sit, definiatur: similiter in qualibet alia potēua, vt si quid intellectiuum, prius obiectū ipsius, puta, intelligibile, & quid actus, s. intelligere. Si quid sensitiuum, priùs de sensibili, post de actu, i. sentire: si quid uegetatiuum, quid alimentum, quod est ipsius obiectū, & quid actus ostendatur.

Rō reddi tur ꝓscripta methodi.

Ratio autem huius est: quia id quod est prius rōne, quàm alterū, debet in doctrina antecedere, sed actus est prior ratione, quàm potentia, cū potentia definiatur per actum, ergo debet actus doctrina antecedere. Et eadem est ratio de actu & obiecto, ut enim potentia per actus ita actus per obiecta definiūt, ob id ab his primò incipiendum est in potentiarum definitione.

Quarum primùm de alimento.
Tex. XXXIIII.

De uegetatiua potētia, ac primo de alimento eius obiecto agēdū esse, secundo de operationibus.

IVxta traditam methodum, cum de uegetatiua potentia prius quam de aliis agendum esset, proponit prius se tractaturum de alimento, quod est eius obiectum, deinde de actibus, qui sunt tres, generare nutriri, augeri, & hæc duo sub unico nomine claudit, scilicet alimento uti, nam in nutritione, & augmentatione, est conuersio alimenti in uiuens, quamuis sub diuersa ratione.

Cur de uegetatiua potentia prius agēdum.

Duo autem ex his, quæ dicta sunt, ꝓbat. Alterum, ꝙ prius de uegetatiua potentia, quàm de aliis sit agendū. Alterum, quòd generare sit operatio ipsius.

1. Ratio. Arist.

Prius ꝓbat dupliciter. Primò ex causalitate; quia per animam uegetatiuam inest aliis omnibus uiuere, nā ob id uiuere est, scilicet nutriri, & augeri, quia anima est uegetatiua aut formaliter, ut in plantis, aut uirtualiter, ut in aliis.

2. Ratio. Arist.

Secundo ex uitate. Nam ista potentia omnibus inest uiuentibus, quare ob hæc duo ab ipsa est incipiendum.

Quod generare sit actus uegetatiuæ potentiæ. 1. Ratio.

Alterum probat tali rōne. Opus naturalissimum uiuentis ab ipsius anima procedit: at gñare est naturalissimū opꝰ uiuētis; ergo ab ipsius aīa procedit: maior est certa: est. n. forma, & anima natura magis p̄cipua: vnde qđ magis naturale est, ab ipsa existimādū est ꝓcedere.

Quid sit generare, & qua uiuentia generent.

Explicat aūt, quid sit generare, & q̄ uiuentia generēt. Generare, est sibi simile in specie producere, Generant aūt uiuentia, quæ habēt tres cōditiones. Prima est, ꝙ non sint imperfecta, id est, ad statum imperfectū nondū peruenerint. Vnde pueri non generant: natura. n. intēta perfectioni ipsorū, totū alimētū in substantiam indiuidui conuertit, nihil relinquit ad generationē. Secūda est, ꝙ nō sit mutilata, vt eunuchi & frigidi ex nā, & aliis impedita causis; hæc omnia mutilata dicuntur, nec generare possunt. Tertia est, ꝙ non sint spōtè generata,

nerata, id est, ex putrefactione: hæc. n. non generant: quod in quæstione declarabit. Ex his collige, ꝙ generare, viuentium est omnino, si tamen perfecta sint.

Probatio minoris ex fine. Nota Finē generationis assimilari Deo, ut resposiūt, in perpetuitate.

Minorem illam probat, quòd hoc sit opus naturalissimum. Probat autem ex fine ipso, qui perfectissimum quid est. Est autem finis generationis assimilari Deo in esse, ac se perpetuare: quod non solum uiuentia, sed & omnia naturalia desiderant: conseruant autem se in esse per generationem, qua simile producunt, in quo conseruantur, si non in indiuiduo, saltem in specie.

Ipsum autem cuius natura.
Tex. XXXV.

Duplex est finis Cuius & Cui. & ēt in generatione.

FInem distinguit duplicem, est enim finis cuius, & finis cui. Finis cuius est id, in quod vltimò res ordinatur, ut sectio est finis cuius, ferræ; & visio Dei, est finis cuius, noster. Finis cui est id, in cuius utilitatem est finis cuius.

V.g. si quis faciat malleū alicui artifici, finis cuius est operatio mallei: finis cui, est ille cui fit malleus. Ita in p̄senti, finis, gratia cuius, est ppetuitas, & Dei assimilatio, finis cui, est ipsum viuens.

Alius finis, Quo.

Alius esse potest finis quo, scilicet, id quo consequimur finem gratia cuius, & hic est generatio: hæc enim obtinetur perpetuitas.

Finis gñationis est perpetuitas in specie, cū ne queat in indiuiduo esse perpetua. Varijs gradibus diuersis conuenire uiuentibus. Nota.

Explicat tamen, quòd non est omnimoda perpetuitas, sed qualis potest esse in generabilibus, scilicet in specie, nō in indiuiduo.

Adhuc quibusdam inest magis, vt pote his, quorum species nullo tempore deest actu, quibusdam minus, vtpote, his, quæ non nisi statutis temporibus veniunt, ut aliqua animalia ex putrefactione, & aliquæ herbæ.

Patet igitur, esse hanc operationem naturalissimam, id est, ad quam natura maximè inclinat, ac inde in viuentibus ab anima est, in reliquis à forma, quia hæc magis natura; hunc generationis finem docuit etiam libro de generatione animalium, cap. 1.

Est autem anima viuentis.
Tex. XXXVI.

De cā effectiua operationū vegetatiuarum.

COnstituto vno, scilicet ab animæ vegetatiuæ potentia esse incipiendū, ab ipsiusq; operationibus, & obiecto: nunc ipsam cām effectiuam talium motuum esse, vult ostendere: ad cuius declarationem, animā in triplici genere causæ principium esse corporis viuētis, docet: est. n. causa formalis, finalis, & efficiens, secūdum tamē diuersa.

Quod anima sit cā in triplici gñe corporis viuentis, ac primo ꝙ sit formalis causa. 1. Ratio.

Primò esse causam formalem viuētis duplici ratione probat. Prior est. Quod dat esse rei, est forma ipsi⁹: at anima dat esse viuenti: ergo est ipsius forma. Minorem probat: quia aīa dat viuere uiuenti: at uiuere est ipsius viuentis esse: ergo anima est causa ipsius esse. Sumitur hic uiuere, non pro operatione vitæ, sed ꝓ ipso esse essentiali viuentis corporis.

No. 1.

No. 2. qūe causę dāt esse.

Circa maiorem, nota, ꝙ aliquid dupliciter dat esse. Vno modo extra se ꝓducendo aliud, & sic efficiens causa, & finis dant esse. Alio modo seipsis, ita, ut ipsa sint partes illius esse, sicut albedo seipsa facit album: & hoc modo materia, & forma dant esse, sed differenter: nam materia est indeterminata, & communis: at forma contrahit, & limitat, datque determinatum, consummatū, & distinctum esse.

Sic est maior intelligenda: Oē enim dās seipso determinatum & pfectū esse, est forma: talis autē est anima respectu viuentis: est ergo ipsius forma, quę essētia dicitur, & substātia. Posterior ratio est. Actus alicuius potentiæ terminatiuus est forma, at anima est actus potentiam materiæ terminans, & cum ea unum per se faciens, ergo est forma.

Manifestum est autem, & cuius gratia.
Tex. XXXVII.

Quòd sit aīa cā finalis. Suppositio.

CAusam finalē esse, nunc ostendit, supponitq; unum, ꝙ sicut Intellectus agit propter finem, id est, quę Intellectu, & arte operantur, propter finem aliquem agunt. Sic etiam natura

Universidad de Deusto Biblioteca

& naturalia agentia agunt propter finem, vt dictum est secundo Physic.

Sumit ex hoc argm̃ Finis est, propter quem agunt, quæ agunt: & propter quę alia sunt; sed aïa est finis, propter quem corpora naturalia sunt; ergo ipsa finis est secundum naturam, id est, non per artem, seu ab Intellectu intentus, sicut artificialia, sed per naturam intentus.

Probat minorem: quia corpora viuẽtium instrumenta sunt ipsius animę: ut enim est tibia artifici ad sonandum, ita organa corporis sunt uiuentibus ad animam: quod declarat. 1. de partibus c. 5.

Repetitur distinctio finis ultimi, & cuius.

Statim repetit distinctionem finis, s. cuius, & cui; & per finem cui, possum⁹ intelligere ipsum viuens: per finem cuius; animam: in quos fines organa, ordinantur corporis. Vel per finem cuius, animæ operationes: per finem cui, ipsam animam, quę per organa operatur.

Nota.

Nota, ꝙ dicit, omnia corpora esse gratia animæ: non uniuersaliter debes intelligere: sed limirat statim, scilicet corpora animalium, & plantarum: hęc enim animæ organa sunt.

At verò, & vnde primum.

Quòd aïa sit cã efficiẽs f. operationum & motuũ viuentis.

CAusam efficientem nunc ostendit motuum, & operationum uiuentibus proprium, quales sunt localis motus in his in quibus est: non enim inest omnibus: similiter alterationis, qualis est sensatio, & augmẽti, ac decrementi, quæ omnibus insunt.

3. Ratio.

Hac ergo ratione probat. Motus, qui aïatis, & non aliis insunt, ratione aïæ proueniunt: sed omnes prædicti (ut notũ est) non nisi animatis insunt, ergo ab aïa proueniunt, non formaliter, nec materialiter, ut certum est, ergo effectiuè. Ex quo habetur, ꝙ istæ operationes vegetatiuæ ab anima effectiuè procedũt.

Nota, cuius sit aïa cã formalis, cuius efficiens, & finis.

Concludamus, animam esse causam formalem ipsius esse, & substantiæ uiuẽtis; finalem corporis, & instrumentorũ; efficientem propriam operationum, & motuum, quæ in ipsis sunt uiuentibus: quod probatum est.

Empedocles autem non benè.
Tex. XXXVIII.

Cõfirmatio erroris Empedocl. qui elemẽtis tribuebat motũ augmentationis.

CVm hos motus ab anima prouenire docuisset, duos Philosophorũ errores refutat. Alter est Empedoclis, qui motũ augmenti tribuebat elementis, dicens: ideo plantam deorsum augeri, quia partes terræ, quæ ĩ ea sunt, descendunt deorsum, partes autẽ ignis, sursum. Hoc duplici ratione reiicitur.

1. Ratio.

Prima est, quia, si ita esset, tunc radices dicerentur deorsum, rami uerò sursum. Sed contra accidit; nam rami deorsum, radices sursum dicuntur.

Nota, quo sumatur sursum et deorsum in viuentibus, & non viuẽtibus.

Pro quo notat, ꝙ non eodem modo sumitur sursum & deorsum in omnibus. In mundo enim sursum dicitur, quo tendunt leuia, deorsum, quò tendunt grauia, & hoc ex natura rei, & non respectu nostri, quamuis enim nos essemus supra cœlũ, adhuc locus ignis sursum diceretur. In animalibus autem non sic illa sumuntur, sed sursum dicitur, quo alimentum sumitur, deorsum quo excrementa expelluntur, siue sic, siue aliter se habeant in loco. In inanimatis pariter non ex natura rei, sed respectu nostri sumuntur.

Concludi. tur ratio.

Cum igitur radix sit qua elementũ sumitur, dicetur sursum, & rami quib⁹ excrementa expelluntur, qui, sunt fructus, dicentur deorsum. Nam instrumẽta non aliter diuersa, uel eadem dici debent, quam ex operationibus. Cum ergo radix in plantis, & os in animalibus eiusdem sint operationis, sit, ut eiusdẽ rationis sint instrumenta, & utrumque sursum dici debeat, non enim penes ordinem uniuersi de his iudicandum est.

Ad hæc autem quid est.
Tex. XXXIX.

2. Ratio. cõtra Emped.

SEcundã facit rationem. Quia illa eleméta, uel continent, & coercent ab aliquo, uel non. Si nõ, vtiq; distrahitur vnũquodq; in suũ locũ, & mistũ dissoluetur. Si aũt ab aliquo alio continetur in planta, id iam erit talis motus principium

principium primum, idque erit anima, quæ erit principium vegetandi.

Videtur autem quibusdam.
Tex. XL.

Confutatio erroris Democ. & Leucip. q ignis sit causa nutritionis & augmenti.

ALteram impugnat sententiam quæ erat Democriti, & Leucippi. Hi enim ignem putabant esse causam nutritionis, & augmenti, innixti tali argumento; quod ignis inter eleméta maximè nutriri, & augeri uidetur: ob id is simpliciter, & uniuersaliter erit causa nutritionis in omnibus viuentibus.

Hic autem concausa quidem.
Tex. XLI.

Approbatur ex parte horum sententia. & ex parte reprobatur.
1.

PArtim probat, partim reprobat posi tam opinionem. Probatur quidẽ, quatenus ignis aliquo modo est causa nutritionis, scilicet per calorẽ: est enim calor necessarium instrumentum, quo fit nutritio & augmentatio. Colore enim alteratur alimentum.

Reprobatur tñ, quatenus ignis non est cã principalis augmẽti, nisi aïa ipsa. Quod probat: quia ignis augmentum ex se nõ habet terminum, sed crescit sine limite: quantum materiæ ei additũ fuerit: at uiuentia oĩa, quę dicuntur natura constantia, certũ limitem suæ quãtitatis habent, quos transgredi nõ licet, quantumcunq; eis alimenta addantur.

2. Nota.

Probat etiam alia ratione. Quia augmentatio magis fit secũdum formam, quàm secundum materiam: at elementa in mistis potius sunt, ut materia. Hic posset tractari quęstio de termino, quãtitatis corporum: sed supra. 1. Physicorum satis diximus.

Quoniam autem eadem potentia.
Tex. XLII.

De potentia ipsa vegetatiua, quas in tres distinguitur.

POstquàm constituit motũ augmẽti, nutritionis, & generationis esse ab anima, nunc de potentia vegetatiua tractare aggreditur, quæ includit sub se generatiuam, & nutritiuam, ac augmentatiuam: quas duas uocat hic nomine vegetatiuæ, dicens ꝙ hæc ad eandem potentiam pertinent, ideſt, sub una genere potentia continentur, atque uegetatiuas in his operationibus dictis, ab alijs secernitur potentijs.

De alimẽto, eius obiecto, quid. & quotuplex dicendũ.

Cum autem prius ab obiecto sit inciendum, ab alimento exorditur: hoc enim est obiectum ipsius, & de hoc tractat quid sit, quale, & quotuplex sit, & quæ ab ipso denominationem habeãt.

Videtur autem esse alimentum.
Tex. XLIII.

Tres conditiones alimenti.
1.

NVnc, quid alimentum sit, docet, assignans tres ipsius conditiones. Prima est, ꝙ sit contrarium alito, debet .n. mutari in ipsum. Non esset aũt mutatio nisi aliquo mõ esset contrarium.

2.

Secunda, ꝙ sit ex illis contrarijs quorum mutatio sic se habet, ut unius mutatio alterum augeat.

Nota.

Est enim duplex mutatio contrariorum. Vna est, cùm unũ subiectũ ex una contraria forma transit in alteram, ut homo ex albo fit niger, & materia ex aere fit aqua. Altera est, cum nõ solum ex una mutatur in alteram formam, sed unitur cum contrario, à quo mutat; ut cum aer mutat se in aquã, & ignis se in aerem, & talia contraria dñr sua mutatione augere contrarium, himõi debet esse alimentum ex illis, puta, contratijs, quæ mutata augent contraria.

3.

Tertia est, quòd sic augeat, ut nõ fiat mutua mutuatio. Non enim alitum in alimentum, sed alimentum in alitũ conuertitur: quod exemplo probat. Aqua enim alimentum est ignis, non tamen ignis aquæ.

Nota.

In hoc exẽplo non negat, ignem conuerti posse in aquã: sed dicit, ꝙ ista conuersio ignis in aquam non dr augmentum: sicut cum ex aqua fit ignis, quia ignis est elementum uelut forma, aqua ut mã: quia uero augmentatio est fm formam, ob id ignis ex aqua magis augeri dr, quam aqua ex igne: nec est uera augmentatio qualis in viuentibus

est

Universidad de Deusto Biblioteca

est, ut alibi satis diximus. Vel certè ideo id dicit Aristoteles, quia fouetur ignis humido tanquam pabulo.

Concluditur qd sit alimentum.

Ex his patet, quid alimentum sit. Est enim alimentum contrarium, quod sua mutatione animatum crescere facit, nõ aũt ipsum crescit animati mutatione.

Nota tamen, ꝙ nondum integra habetur ista definitio ex his, quę hactenus dixit Arist. quousq; doceat in tex. 46. alimentum referri ad animatum.

Dubitationem autem habet. Tex. XLIIII.

Dubium. An alimentum debeat esse contrarium alito, an simile.

QVia alimentum contrarium dixerat; nunc id in dubiũ uertit. Sunt enim duæ Philosophorum opiniones.

Quidam dicunt esse simile alito, quorum ratio est. Ex eodem nutrimur, & augemur, sed non fit auctio, nisi ex simili, ergo nec nutritio.

2. Opin. ꝙ debeat esse contrarium

Alij contrarium, ut diximus, dicunt alimentũ. quorum ratio. Prior est, Non fit mutatio nisi in contrarium, aut in medium, quod etiam contrarium est, sed alimentum mutatur in alitum, ergo debet esse ei contrarium, & non simile.

1. Ratio.

Adhuc autem alimentum. Tex. XLV.

2 Ratio.

POsterior horum ratio est. Alimentũ patitur ab alito, digeritur enim, & concoquitur. ergo debet ei contrarium esse. Nã simile non potest pati à simili.

Nota 1.

Nota unum, ꝙ alitum non patitur ab alimento, sicut fabet patitur à ligno, sed solum lignum a fabro patitur, quãuis uerum sit, ꝙ aliqua mutatio est in fabro secundùm operationẽ, quia prius non operabatur, & post operatur, similiter uiuens ante non alebatur, postea alitur, sic mutatur, sed non ut in alimentum conuertatur, sicut alimentum in ipsum conuertitur.

Nota. 2.

Et ita debes intelligere, ꝙ alitum non patitur ab alimento, puta, secundum substantiam non conuertitur in alimentum, sicut alimentum in ipsum, quamuis negari non possit, alitũ aliquo modo repati a qualitatibus alimenti reagentibus in ipsum alitum, & uiuens.

Virum autem sit alimentum.

Dissoluit dubiũ Aristo. distinctione quadam.

SOluit dubium posita distinctione. Alimẽtum enim dupliciter potest considerari. Vno modo, ut est imperfectum, indigestum, & incoctum. Altero modo, ut digestum, & perfectũ est, ac factum simile alendæ parti, sic. n. est proximum subiectum, & materia nutritioni. Multùm autem differt hoc uel illo modo considerare. Si enim imperfectum consideretur, tunc est contrarium, et dissimile, si autem proximum, simile est. Vnde fit, ut utroque modo contingat. In principio enim est contrarium, in fine uero simile, & sic utraque opinio dicit rectè, sed nõ omnino: quia alimentum utrumque est, puta, contrarium, & simile.

Aduertendum autem, ꝙ contrarium alimentum est prius tempore, quàm sit pura nutritio: cum tamen est simile, solum est prius natura.

Quoniam autem nihil alitur non participans. Tex. XLVI.

Vt alimẽti definitio compleatur, ostenditur alimentũ habere ordinẽ ad animatũ. Nota. ali. quid dupliciter referri ꝙ se & per accidẽs.

VT naturam alimenti compleat. quale ipsum sit explicat, dicens alimẽtum hĩe ordinem per se ad aĩatum, quia nihil alitur, quod sit expers uitæ, & animæ. Ex quo colliges integram definitionem alimenti superius positam.

Aduerte, ꝙ aliquid dupliciter potest ad alterum referri. Vno modo per se, & ita refertur ad aliud, ut tali ablato non amplius referretur; sicut pater per se refertur ad filium, quòd ablata ratione filij, non amplius referretur. Altero modo per accidens, cum hoc coniungitur cum eo, quod est per se, & quatenus ipsum auferetur, adhuc non auferetur relatio, quo modo pater dicitur referri ad Philosophum, si filius philosophus sit, sed id est per accidens Alimentum ergo nõ per accidens ad animatum, sed per se ordinem habet, nec putes alimentũ non esse aliud, quam relationem, est enim relatio secundum dici.

Est autem esse aliud alimento. Tex. XLVII.

Quòd tribus modis alimentũ sumaĩ pro portiõ ad tres vegetatiuæ potentias.
1.
2.
3.

NVnc quot modis alimentum sumatur exponit. Tripliciter autem considerari potest. Vno modo, secundũ substantiam, & sic est obiectum nutritionis. Substantia enim reparatur substantia. Altero modo secundum quantitatem autem, sic augmentatiuum, & augumentationis obiectum. Tertiò, vt est residuum superfluumque alimenti, & sic est generatiuum non eiusdem numero uiuentis, cùm hoc iam sit, & quòd est, non generatur, sed alterius similis in specie.

No. 2.

Notandum, quòd non dicitur alimenti superfluum, quasi sit excremẽtũ & materia fœculenta, imò semen est ex purissimo alimento, sed dicitur superfluum, quatenus est illud alimentum, quod natura reliquit, quia in propriũ individuum per nutritionem uel augmentationem non conuertit, sed illud in uasa quædam mandat, vbi ad generationem id conseruatur. Vnde in generatione debet esse facta nutritio tunc enim natura apta est ministrare materiam ad generandum.

Atque id in causa est, vt illusiones nocturnæ carnis post mediam accidant noctem, cùm nutritionis tempus versus finem properat, atq; ideò contra, maximum est remedium sobrietas & abstinentia, vt subtrahatur materia, vnde id generatur.

Vide igitur, quo pacto tripliciter alimentum considerari possit, sicq; ad tres animæ vegetatiuæ potentias ordinetur: in communi autem alimentum ad potentiam vegetiuam & vegetationem in communi, ordinem habeat.

Quare huiusmodi animæ. Tex. XLVIII.

Definitio nutritiuæ potentiæ.

QVid alimentum, & quotuplex sit expositio, nunc ad potentias transit, vnamque definit, reliquas enim eodem modo definire facile est. Est igitur potentia nutritiua, vis animæ ad conseruandam ipsam viuentis substantiam, vt viuens est.

Definitio augmentatiuæ.

Augmentatiua verò, est vis animæ ad perficiendam viuentis qualitatem.

Definitio generatiuæ.

Generatiua autẽ, vis ad generandum simile in specie, & per distinctionem enim illam alimenti definire potentias facile est, alimentum enim est obiectum & præparatio operationis potentiæ, siue quo non est operatio.

Definitio nutritionis, augmentationis & generõnis. Nota.

Facile etiam est operationes definire. Nutritio enim est mutatio alimenti in propriam substantiam viuẽtis. Augmentatio est mutatio alimenti in propriam quantitatem uiuentis. Generatio est productio uiuentis ab interno.

Dico, Ab interno, quia uiuens ex se præbet materiam generationis, scilicet semen, at nõ uiuentia, ex materia externa generant. Vide igitur breuiter omnium horum naturas.

Quoniam autem sunt tria. Tex XLIX.

Tria hæ sũt quod alit, quod alitur, & quo alit.

EXplicat tandem quot denominationem ab alimento sumant. Sunt autem tria, quod alitur, quod alit, quo alitur. Quod alit est ipsa uegetatiua anima; hæc enim motus primum principium, quod alitur, est compositum ipsum uiuens, quo autem alitur, est alimentum.

Definitio animæ uegetatiuæ ex fine.

His positis, ipsum animam uegetatiuam definit. Definitionem autem à fine dicit esse sumendam, est autem finis generatio. Hæc est enim nobilissima operatio. Est igitur anima uegetatiua principium primum generandi simile uiuens sibi, at huic est potentia, quæ uegetatiua dicitur.

Est

Universidad de Deusto Biblioteca

Est autem id, quo alitur, duplex. Tex. L.

Duplex est id quo quid alitur.

DIstinguit id, quo alitur, esse duplex sicut duplex contingit esse instrumentū, quo nauta nauim mouet, & manus, & temo. Temo est instrumentū motum: manus verò instrumentū mouens, & motū: Ita harū operationū est duplex instrumentum. vnum qđ mouet, & mouetur, & hoc est naturalis calor, quo fit cōcoctio, & digestio alimenti: vnde oīa viuentia calore participant. Alterū est, quod mouetur tm̄, & hoc est alimentū quod non mouet aliud instrumentum.

Nota circa litera expositionem.

Ita, vt exposuimus, est exponenda litera hæc. nam Græci legūt, Quod dicitur mouet, mouetur solùm, & sic interpretatur Philopo. & Sanctus, Thomas, cōcludit figura, idest, in cōmuni dictū esse de alimeto: nam exactè de ipso posterius dicetur in particulari cōsideratione, scilicet libris de generatione animalium.

Nota circa horum ordinem.

Vbi nota, istos libros dici posteriores, ac esse post libros de anima, & hoc docet Philoponus recantans quod dixerat in Prologo. Atque hæc sunt, quæ docet Aristoteles de parte seu anima hac vegetatiua, de obiecto, de operationibus, ac potentijs ipsius.

AN POTENTIAE, ET ACTVS per obiecta distinguantur, & definiantur. Quæst. VIII.

1. Arg. in partē negatiuam.

HAec difficultas circa tex. 33. mouet, vbi docet Aris. cē obiecta priora definitione, potentijs, & nos cū alijs exposuim⁹, quia potentia per obiecta definiuntur. Videtur autem non ita esse. Primò: Posterius non potest esse de definitione prioris, nec ipsum distinguere, sed act⁹ circa obiectum est posterior potētia: est enim ipsius effectus, ergo non potest distinguere, nec definire potentias.

2. Arg. Præterea secundò. Quod nō est essentia, nec pars essentiæ, non definit, nec distinguit: sed actus, & obiecta sunt extrinseca potentijs, nec sunt potentiarum partes nec ipsarum essentia: ergo nō possūt definire, nec distinguere.

3. Arg. Præterea tertiò. Si obiecta definiunt potentias, etiam distinguūt: quia a quo sumitur definitio, sumitur distinctio, puta ab ultima differentia. Sed probo obiecta non distinguere potentias. Nam vel obiecta debēt realiter distīgui, vt diuersas potentias faciant, vel nō. Sed neutrū dici potest, sunt enim potētiæ distinctę, & ipsarum obiecta realiter sunt idē, ut Intellectus, & uoluntas, illius uerum, huius bonum est obiectum, at bonum, & uerum idem sunt realiter.

4. Arg. Sunt etiam potentiæ, quarū obiecta distinguuntur realiter, ut Visus, et Auditus, illius color, huius sonus est obiectū, qui distinguūt realiter: nō ergo vī necessaria distincto obiectorū ad potētias distinguēdas, & cōsequenter potentiæ nec distinguuntur, nec definiūtur obiecta.

Præterea quartò. Si potētiæ etiam per actus distinguunt, maximè p actus contrarios, sed non ita sit, imo ab una potentia sunt actus cōtrarij, ut ab Intellectu assensus, et dissensus, à uisu, uisio albi, & uisio nigri, nō ergo p actus est distinctio.

5. Arg. Præterea quintò, Ita se habent duæ potētiæ inter se, scilicet Visus, & Auditus, sicut albedo, & nigredo, sed hæc absolutè, & non per ordinem ad aliud distinguuntur, ergo nec potentiæ.

6. Arg. Sextum argumētum sit. Non uidetur posse assignari ratio, quare unum genus rerum, V.g. calor, unā habeat potētiam, & etiam sapor, &c. & multa alia genera rerum, & accidentium non habeant, ut V.g. quantitas, figura, tempus, &c. aut alię occultę qualitates similiter. Sic etiā ens habeat unam potentiā, puta, Intellectum, & corpus, seu imaginabile, alteram, puta, imaginationem, & alia genera intermedia non habeant, scilicet substantia, animal, uel animatum, cum reliquis. Hæc sunt argumenta, quæ uidētur rem dubiam facere.

Consensus oīum Philosophorū in duob⁹. 1.

In hac re est Philosophorum consensus circa duo, in uno, autē discordia est. Cōueniunt primo omnes, q̄ definiunt potentiæ per actus, & obiecta, tāquam per notiora nobis, & ista sūt distinctiua potētiarū secundum nos. Conuenīt secundò, q̄ etiā definiuntur per ista tanquam per priora natura, & sunt distincti ua priora, sed in genere causæ finalis, sūt .n. potentiarū actus, & obiecta, fines: & hoc docet Philopon⁹, & alij hoc tex. 33.

In quo cōsistat controuersia, & difficultas.

At difficultas in hoc est, an obiectas, & actus aliquo mō ad formā & causā intrī secā potētiarū spectēt, nō q̄ ipsis actus et obiecta sit formę potētiaru iternę, certū enim est nō esse, sed habitudo q̄dam ad obiecta; & actus, ita, vt potentia in sua essentia dicat habitudinem ad obiectū, & actū, illaq; dria, q̄ varia est p diuersitate obiectorū. Hęc igit est controuersia.

1. Opi. est Scoti, & ē potētias à se ipsis distīgui.

Duæ sunt opiniones in hoc. Prima est Scoti. 1. Sentent. d. 16. q. unica, quam sequitur Herue. q. lib. 1. q. 12. & Iandu. hoc lib. q. 8. & Caiet. Thien. Hi uident dicere, q̄ potentiæ seipsis distīguunt, & absolutè, non aūt per actus, & obiecta, nisi extrinsecè, & quo ad nos, et nām, sed in genere solius causæ finalis. Vndæ si essentia potentiæ in se consideratur, nullo modo obiectum respicit⁹.

2. Opinio. S. Th'ete. distīgui p habitudinem ad obiecta.

Altera opinio est S. Tho. in presenti q̄ multi sequunt, q̄ actus & obiecta sunt quodāmodo forma potētiarū, quater⁹ ab ipsis forma potentiarū sumit. Nā cōstruit potētia in sua essentia cōpleta per habitudinem ad obiecta, & sic obiecta sunt de essētia ipsarū quodāmodo tanq̄ terminantia, & complentia essentias. Non .n. dria potētiarum absque obiecto consistit. Hæ sunt opiniones in hoc.

1 Funda. Alia potētiæ aliæ sunt actiuæ, aliæ passiuæ.

Pro huius qōnis dissolutione sit primum fundamentum. Animæ potentiæ se habent in duplici dria. Quædam sūt passiuæ à suis obiectis, ita, ut obiecta sint, vt causa effectiua operationum potētiarū, quales sunt potētiæ sēsitiuæ, hæ operantur obiectis agentibus in ipsis, & imprimentibus suas similitudines.

Quo d. finiuntur p obiecta.

Quædam aliæ sunt actiuæ, agunt enim in sua obiecta, quales sunt vegetatiuæ, hæ enim in alimentum agunt.

Vnde sit, q̄ in genere causæ efficiētis, non omnis potentia, & actus per obiectum definitur, at in genere causæ finalis omnis definitur, quia in omni potētia & actu obiectum est velut finis: & in hac doctrina omnes conueniunt⁹.

2. Funda. Obiectum potētiæ est triplex. primo: alterū per se, alterū aūt per accidēs: Per se primo illud est, qđ primò terminat actū potentiæ, ita, vt talis, nō ordinet in aliquod nisi rōne illius: qūo sapor est obiectū per se primo gustus. nihil .n. gustu pcipit, qđ saporē nō participet, & eatenus pcipit, q̄a sapor est. Per se, illud est, qđ potētiā q̄dē terminat, sed nō sēp, nec ob id, quia tale est, pcipit: vt albedo est obiectū per se visus, sed nō primò; quia q̄uis albedo a visu cōprehendat; nō tm̄, quia albedo est, ad visum pertinet, sed quia color. Per accidens est, qđ à potētia non comprehendit, sed eatenus cōprehendi denominatur quatenus coniunctum est cum obiecto per se, quō pacto dulce dicit̄ videri, sed per accidens, quia albū dulce est. Primū obiectū horū dici solet formale, reliqua materialia, q̄uis minus secundùm, quàm tertium.

Nota ē obiecto materiali & formali.

Notandum est insuper, formale obiectum esse duplex. Alterū ipsius rei in se, quod reale vocari solet, seu obiectū qđ, hoc est illud ipsum cōe genus rei, quod primo terminat potentiam, ut diximus, qđq; æquale est ipsi potētiæ: vt V.g. color ipsi⁹ visus, sapor gust⁹, sonus ipsius auditus, &c. Alterū est formale obiectū, qđ dr obiectū sub quo, seu obiectū, quo. Dr aūt obiectū sub quo, q̄a sub ea rōne tendit potentia ad obiectū ipsiū reale: & hoc sumitur respectu potētiæ. V.g. visibile in colore, gustabile in sapore, audibile in sono. Nascitur aūt hæc ratio formalis sub qua, ex prima altera rem̄a quia color est, ideo est visibilis, & quia sapor, ideo est gustabilis, & sic de alijs.

3. Funda. Quot sint & quę ligatur à posteriori. quot sint potētiæ, q̄ sit obiectum formale potētiarum.

Tertium fundm̄ valdè notandū. Quę & quot sint potētiæ, & quod sit cuiusq; obiectum formale, colligitur a posteriori ex actibus, & obiecto materiali hoc modo, non quidem ita, ut non nulli decepti putarūt, vt quot sint actus, tot sint potentiæ, vel quot sint in mūdo obiecta formalia tot sint potentiæ, uel quot

actus, tot obiecta, vel contra. nã hoc pspicuè falsum est, probant argumenta, & experientia constat, sed colliguntˀ, & collecti sunt à Philosophis hoc mõ: quoties uidemus, si priuet quis uno actu ex aliquo impedimento, vel morbo, ꝙ priuet ẽt oibus, & si põt unũ exercere, possit oẽs, tunc dicimus oẽs illos actus ad vnã & eãdẽ potentiã spectare. Contra verò, si qs priuet uno actu, non tñ priuet aliis, sed potest alios exercere, & similiter si potest unum, tamen non potest exercere alium, tũc dicimus, & colligimus meritò diuersas esse potentias.

Exemplo declarat, seu inductione in oibus potentijs & earũ actibus.

V.g. videO, ꝙ quicũq; põt uelle, põt, & nolle, & odisse, & amare, & eligere & cæteros voluntatis exercere actus, ut hõ rõnis cõpos; ut contra, qui non põt uelle, nec nolle põt, nec eligere, &c. vt amentes uel rõnis expertes, &c. Tũc infero; ergo una est potentia volũtatis, & nõ plures, quæ oẽs illos põt actus. Sic ẽt in Intellectu, video quod quicunq; põt rõcinari põt contẽplari, meditari, iudicare, deliberare, &c. Et contra, qui non põt unũ, vt phreniticus, vel dormiẽs, vt bruta, non põt omnes. Infero ergo, omnes illos actus ad vnam & eandem potentiam pertinere, uidelicet Intellectˀ.

Sic ẽt in uegetatiuis, quia põt aliquis habere actum nutriendi, & non augendi, vt in senibus, & vtrumq; posset quis habere, sed nõ posset generare, si tali priuati sint & careant, hinc colligimus à posteriori diuersas has esse potẽtias, nutritiuã, vegetatiuam, generatiuã. Vñ ẽt meritò Galenus, & alij Medici ẽt nutritiuam distinxerunt in plures. s. expulsiuam, attractiuam, concoctricẽ, seu conuersiuã; quia uidebãt sæpe in infirmis alterũ ab altero separari, ita aliquẽ benè cõcoquere & malè expellere, bñ expellere, malè attrahere, uel cõcoquere, &c.

Idẽ offendi tur in obiectis potentiarum.

Et simili modo ẽt in obiectis. Si quis cum priuatur actu erga unum obiectũ, priuetur ẽt actibus erga alia obiecta & si põt in unum obiectũ, possit etiam in alia, tunc dicimus, & colligimus rectè à posteriori, oia illa obiecta ad eandem potentiam spectare, & in quadã rõne cõi oĩa conuenire, quæ rñdent suæ potẽtiæ ex æquo; quod uocamus obiectum primum formale. Et contra cũ priuatˀ aliquis actu erga vnum aliquod obiectum, non priuatˀ actu erga alia quoq; obiecta, & cũ possit in unum, non possit in alia; tunc meritò colligimus, erga illa, obiecta. diuersas esse potentias.

Exemplo seu inductione declaratur.

V.g. cũ quis uidet albedinem, experimur ꝙ potest videre nigredinẽ & rubedinem, & oẽs alios colores, & si non potest uidere albedinem, non potest ẽt alios videre, hinc dicimus vnam eandẽ esse visiuam potentiam, & non multas, & omnia illa obiecta conuenire in vnam primam rationem æqualem ipsi visiuæ potentiæ, uidelicet, coloremꝛ.

Et similis ratio est de imaginatione, & sensu cõi, & Intellectu, & cæteris potẽtiis à posteriori. Nã qui potest imaginari circa unã rem apprehensam, põt circa quamcũq; imaginabilẽ, & qui potest ratiocinari circa unam rem, põt ẽt circa aliã quamcũq;. Vnde obiectũ Intellectus dicimus esse omne ens, & imaginationis imaginabile, seu corporeũ, & ita in oibus aliis potẽtiis contingit.

1. Concl.

His suppositis sit prima cõclusio. Potẽtiæ aĩæ distiguunt. & definiunt̃ p actˀ & obiecta, à priori in gñe causæ finalis. In hac nulla est cõtrouersia, ut dictũ est.

2. Concl.

Secunda conclusio. Potentiæ intrinsecè, & essentialiter habent ordinẽ, & habitudinẽ ad actˀ, & obiecta. Hęc est, ẽm S. Tho. contra alios. Volo dicere, ꝙ accidens non constituitur essentialiter in genere potentiæ, nisi per habitudinem ad operationem, & ab obiectum.

Nota.

Est autem considerandum, duplicẽ intelligere nos posse habitudinẽ; Vnã, quæ sit ipsa relatio, & ipse ordo actualis, seu potẽtialis potentiæ ad obiectũ, atq; hic non est, nec esse potest de essentia potentiæ, vt quidã putarũt sic interpretantes opinionem D. Thomæ; sed est relatio extra eius essentiã, cuius fundm̃ est potentia, & terminus obiectum, estq; ipsa media inter utrũq; terminum. Altero modo intelligimus habitudinẽ essentialem ipsius potentiæ, i. primum

principium in ipsa potentia unde nascitur illa talis extrinseca habitudo, illa relatio, & ordo: illa, inquam est ipsa potẽtiæ essentialis differentia, per quam & constituitur, & ab aliis differt. Et in hoc sensu est accipienda conclusio.

2. Ratio.

Hoc ergo iam probo. Per id cõstituitˀ essentialiter aliquid, per ꝙ essentialiter differt ab alio: sed potentia essentialiter differt ab alia generibus eiusdem prædicamenti per talem habitudinem: ergo essentialiter claudit illã. Discursus est notus, sed probatur minor: maior. n. est ñdubitata, nam potentia, quæ est secundum genus qualitatis, non in alio differt à reliquis generibus, nisi ꝙ est principium immediatum operandi.

2. Ratio.

Nec profectò quis põt excogitare, qd potentia sit, quin habitudo ad operandũ intelligat̃: & Arist. 5. Metaph. c. 12. potentiã definiens actiuam, & passiuã, non aliter, quàm per operationem obiectum definit. Et hoc est argm̃ ẽm: Si. n. intellectus, non aliter cõcipit quod est ipsius potentiæ, nisi simul percepta ad operationem, & obiectum habitudine: profectò ea ad ipsius spectat essentiam.

3. Concl.

Tertia conclusio. Distinctio obiectorũ formaliũ & primorũ per se, est quæ distinguit potẽtias. Vnde quãuis multa sint obiecta p se, & p accidẽs in una potẽtia, non ob. i. multiplicanda, sed respicere oportet obiectũ formale: & patet, ut in secũdo fundamento declaratũ est.

4. Concl.

Quarta conclusio. Actus diuersificãt potentias, non quicunque, sed qui sunt circa obiecta etiã formalia, & prima diuersa. Atque hæ duæ notæ sunt ex fundamento, nec in eis est controuersia.

5. Concl.

Quinta cõclusio. A posteriori cognoscimus illa omnia, uidelicet, an oẽs, an aliqui actus: item an unum, uel multa obiecta ad unam uel ad plures spectent potentias: & ex cõsequenti, qd sit obiectum formale cuiusq; potentiæ colligimus, & quis earum numerus, ac distinctio. Quæ cõclusio ex tertio fundamẽto satis probata relinquitur, superior etenim distinctio sumpta est à priori sufficiatq; in præsenti ista resolutio breuis.

Vide Anic. lib. 6. naturalium cap. 4.

Superest, vt rñdeamus ad argumẽta proposita. Ad primum dico primò, ꝙ quãuis actus sit posterior potẽtiã inexecutione. tñ in intẽtione prior est; est. n. cã finalis: similiter & obiectũ. Dico secũdò ꝙ nos non dicimus actũ & obiectũ esse essentiã potẽtiæ, nec dria̅m; sed quod ab his sumit̃ dria potentiæ: est. n. habitudo q̃dam ad actum, & obiectũ nec habitudo, q̃ est accidẽtalis relatio, sed principium illius habitudinis, quæ rectè ideo uocatˀ essentialis habitudo. *Ad 1.*

Ad 2m ex hoc, eadem solutio patet. *Ad 2.*

Ad tertium dico, ꝙ distinctio formalis obiectorum ad sensum expositorum diuersas facit potentias, siue obiecta distinguantur realiter siue non talis. n. distinctio, seu identitas nihil facit ad rẽ, sed formalis, quæ includit, & realiter distincta, & realiter eadem. *Ad 3.*

Ad quartum respondeo, ꝙ contrarij non multiplicant potentias, imo unam esse indicant, nam contraria ad idẽ genus pertinent, ab eadem potentia uisio albi, & uisio nigri procedit ꝛ. *Ad 4.*

Nec mihi placet Ꝛadunus, & meritò est reprehendẽdus, qui dicit posse sustineri esse plures potentias uisiuas specie secundum pluralitatem cõtrariorũ obiectorum. Hoc mihi vr̃ non posse sustineri in Philosophia, oportebat n. eadem ratione multiplicare Intellectus, & uoluntates, & sensus cões: quæ omnia absurda sunt. Vna enim est potentia, quæ contraria percipit, cum sub una forma li, & prima rõne conueniant. Quòd si albedo, & nigredo in gñe naturæ, ut res quædam, & accidentia, distinguantur formaliter, & specie, in ratione tamen obiecti primi formalis, non distinguntur, nec potentiam multiplicat. *Reprehẽsio Ꝛaduni.*

Ad quintum rñdetur ex doctrina S. Tho. esse quædam accidentia absoluta: quæ in sui natura nullum ordinẽ ad extrinsecum habẽt, ꝑter subiectũ: & hæc non definiuntur per aliud extra se. Sunt quædam alia quæ quãuis absoluta sint, aliquem tamen ordinem includunt ad extrinsecũ, cuius generis sunt potentiç. *Ad 5. Nota.*

actus, & habit⁹, & sciētiæ: & hæc absq; extrinseco definiri, & distingui nó possunt non ꝙ illi respectus, aut res extrinsecæ de earum sint essentia, sed (ut diximus) principiū essentiale illorū respectuū, qđ quidē eodē vocat noīe: nec ob id sunt relatiua. Non.n. sunt illi respectus, nisi fortè vocares illud relationis principium relatiuū essentiale, quia talis habitudinis sit principiū, Neq; n. placet alia solutio, quæ dari solet, potentiam esse qđ cōpositū ex absoluto, & respectiuo.

Per hæc patet solutio ad argumentū. Alia enim ratio est de albedine, & nigredine, quæ priori modo se habent, alia de potentiis, & habitibus.

Ad 6. Ad sextum ex secundo, & tertio sundamēto patet trīsio, nā posteriori cognoscimus, ꝙ sit obiectū formale, cuius sit potentiæ, & quatenus se extēdat illa potētia, & an una, uel plures sint modo illic dicto. A priori aūt, cā est ipsa talis nā obiecti, & potētiæ, & ipsa aīæ essentia talis quæ has vel illas requirit potētias ad sui uel utilitatem uel necessitatem; quæ circa hęc uel illa agant obiecta, Ex quibus argumenta soluta manent. Non nego oppositam sniam esse probabilē, imo ab hac opinione D. Thomæ sic intellecta, ut posuimus, nō multū differt.

AN POTENTIÆ ANIMÆ realiter inter se, & ab anima distinguantur. Quæst. IX.

Tria in hac qōne tractāda de subiecto potentiarū, de distinctione earum & causarum.

Tres difficultates concurrūt in præsenti quas vnica disputatione discutiemus, eo ꝙ inter se multum connexæ sunt. Prima est de subiecto proximo, & immediato potentiarum animæ, an in anima, an in cōiūcto sint immediatè. Altera est an ab eo, in quo sunt, distinguantur realiter, sicut albedo, & dulcedo in lacte. Tertia est, cum hæ potentiæ ab anima sint, in quo genere causæ se habeat anima respectu ipsarum. Aduerte autē, ꝙ uocamus potentiam, vim & facultatem, quæ est proximum & immediatum principiū operandi; siue agendi, siue patiendi.

Nota.

Sunt autem argumēta, quibus probari vīr, potentias animæ non esse accidentia distincta, sed potius ipsammet aīam &. Primum. Simpliciter est, & nobilior forma substantialis quàm accidentalis: at accidētalis per se ipsam operat⁹ absq; ulla superaddita potentia: ergo ēt substantialis: erit igitur anima ipsa potētia. Maior nota est, quia substantialis forma non intenditur sicut accidentalis. Præterea, substantia est, est ergo simplicior, & nobilior. Minor patet, nā calor & reliquæ qualitates per se operantur, non autem per potentias superadditas.

1. Arg. quod potētiæ non distinguūtur ab anima.

2. Arg.

Probat secundò. Forma nobilior est q̄ mā, sed potentia materiæ realiter est idem cum ipsa mā, q̄ per se immediatè operat, recipitq; formā ego & forma p se ipsam operat, & sic est ipsa potentia.

3. Arg.

Præterea tertiò. Potentia est primum principiū operandi: at anima, vt ex desinitione posteriori patet, est principium primum, & per se operandi, ergo ipsa est sua potentia; aliter enim per aliud operaretur, & non secundum se.

4. Arg.

Præterea quartò. Potentia recipit cōtraria, puta actus, & habitus cōtrarios; sed hoc proprium est substantiæ, ergo potentia substantia est, non alia q̄ anima uel subiectum ipsum compositum.

5. Arg.

Præterea quinto. Animæ tribuendū est, quod pfectius est in uiuente, sed perfectius est, ꝙ per se ipsam operetur, quā per aliud superadditum accidens, ergo est immediatum suarum operationum principium, & sic ipsa est sua potentia.

6 Arg. ꝙ non distinguantur potentiæ inter se.

Præterea sextò. Non est maior distinctio ponēda in potentiis, quàm in obiectis, cū p obiecta distinguant, sed obiecta aliqñ sint idē realit, ut patet de Vero qđ est Intellectus, & de Bono, quod est Volūtatis obiectū, q̄ realiter sunt idem, ergo & ipsa uoluntas & Intellectus idē sunt inter se, similiter cum aīa; quia qua liter ītr se, ita à subiecto distingui vīr.

7. Arg. ꝙ potentiæ sint in anima, & non in toto compositō.

Præterea septimò. Propriū est in eo, cui propriū est: sed potētiæ sunt aīæ ꝓpriæ passiones, ergo vīr esse immediatè in aīa & nō in coniuncto. Hęc sunt ꝑcipua argumenta, q̄ difficultatē pariunt.

Est

1 Opin ꝙ oēs potentiæ sint in aīa, vt in subiecto, & sint realiter distinctæ inter se, et à subiecto.

Est autē diligenter aduertendū, quinque esse opiniones in hac re. Prima est quorundam, qui asserunt duo. Alterum est, oēs potentias animæ esse immediatè in anima, ut in subiecto. unde iuxta horum sententiam tam Intellectus, quàm omnes aliæ sensitiuę potētiæ uegetatiuę & motiuæ sunt in nuda anima. Hoc tenēt Iandun. q. 7. & 10. & Apollina. q. 7.

Alterum est, ꝙ sunt realiter distinctæ & inter se & cū subiecto: sicut albedo, & dulcedo, & odor in lacte: & hoc tenent præfati Doctores, Iandu. autē q. 9.

2 Opinio, distingui oēs realiter, esse tamen cōes potentias in aīa particulares in toto cōposito, vt in subiecto.

Secūda opinio est Pauli Veneti in summa, c. 4. qui conuenit cum prædictis in eo, ꝙ potentiæ distinguantur realiter, tamen differt subiecto. Dicit enim, ꝙ potētię cōes, quales illę quinq; suegetatiuū, sensitiuū, appetitiuū, loco motiuū, et Intellectiuū, q̄ dūr cōmunes, quia genere differūt, sūt immediatè in aīa ipsa; at particulares, idest quinq; sensus exteriores, & interiores sunt immediatè in particula, & corporis, puta, uisus in oculo, gustus in lingua: & sic de alijs.

3. Opin. ꝙ nō distinguant ab aīa, nec īter se realiter, sed solum ratione.

Tertia sententia est aliorum, qui non ponunt potētias distingui ab anima, sed ipsammet esse potentiā dicūt, & immediatè ītelligere, appetere, uidere, nutrire & reliqua. unaq; aīa pp uarias operationes uaria sortiē nomina, ipsa. n. est sēsus, et Intellectus, et uolūtas, et reliqua. Hoc tenet Gregor. 2. sen. d. 16. q. 3. & Marsil. 1. sent. q. 7. art. 7. & est ferè Nominalium.

4. Opi distingui tātum inter se, & ab anima, & à subiecto formaliter. esse autem solū ītellectū, & voluntatē in anima, reliquas in toto composito.

Quarta sententia est Scoti, qui tenet potentias formaliter solùm distingui, et inter se, & ab anima, & à subiecto, esse tñ idem realiter cum subiecto. Hoc tenet Secundo Sent. d. 16. q. unic. Tenet tamen ꝙ non sunt omnes in anima, sed Intellectus, & uoluntas, reliquæ tamen in cōiuncto, ut Visus in oculo, qui compositum est quoddam, & gustus in lingua, licēt nón realiter distinguantur à coniuncto. Hoc tenet 4. Sen. d. 45. q. 3.

5. Opi distinguēs omnes in cōiuncto; & hoc tenet S. Tho. 1. p. q. 77. ar. & 5. & 8. Aegid. quodl. 3. q. 10. Herue. qālib. 1. q̄st. 9. & alij multi, itē Philop. tex. 52. sēsitiua in cōiūcto ponit.

Hæ sunt sentētiæ doctissimorum hominū. Vnde si distinctio considerctur, cōueniūt tres sentētię. Prima, secunda, & ultima, ꝙ realiter distinguuntur; aliæ duæ, quòd sint idē realiter. De subiecto autem, tres primæ dicunt esse animam: duæ ultimæ, quarundam animam, quarundam coniunctum, ut dictum est.

Nec reali ter ab ipso, & inter se, sed Intellectum & uoluntatē esse immediatè i anima, alias in toto composito.

Igitur proponendæ iam erunt aliquot conclusiones, quarum prima sit. Potētię aīæ & inter se, & ab anima seu subiecto realiter distinguunt. Hęc argumētis q̄busdā probabilius solet probari, quæ mihi tñ videtur solui posse, ideo adducam ea primò, ac soluā, postea alias duas, quas puto probabiliores adferam rationes.

In quibus hæ opiniones cōueniant, & in quibus differant.

1. Concl. Potentiæ distinguūtur realiter inter se ab anima seu subiecto.

S. Tho. 1. p. q. 77. ar. 1. duas ponit rationes, quib⁹ distingui potentias realiter à subiecto, probat. Prior est, Actus, et potētia sūt in eodē genere, ut habetur. 9. Metaphysic. text. 1. et 12. Metaphysic. tex. 26. cum igitur operatio, quę est actus, sit accidens, potentia etiam erit accidens, & sic non erit ipsa anima, vel subiectum.

Quædam rōnes ꝓbabiles, quæ tñ non omnino cōcludere uidētur.

Hæc ratio primò (ut uidetur) nō concludit, quicquam, nam si aliqd necessario concluderet, oportebat dicere, quòd potētia sit in genere actionis, uel passionis, vbi est operatio, quod tamē falsum est, cùm potentia sit in qualitate, non ergo in eodem genere. Diuersa enim prædicamenta nullo modo ad idem pertinent genus, cùm sint primò diuersa.

1. Soluitur hæc ratio.

Preterea. vt, mihi uidetur, alius est sensus, quem Aristoteles intendit in 12. Metaph. Pro quo nota, quòd aliud est dicere, potentiā; aliud, quod est in potentia, aliud actū, aliud quod est actu. Potētia quidē est uis, et facultas subiecti, act⁹ est forma, & hoc modo potētia, & actus non sunt eiusdem prædicamēti, quānis potentia sit in unoquoque prædicamento, sed talis potentia non constituitur in illo, ut species, sed ut principiū, nam in alio prædicamento est, ut v. g. potētia ad quantitatem, est principium quātitatis,

2. Nota sensum locutiōis Aristot.

& sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic dr, ꝙ potentia reperitur in genere quantitatis: sed non dicitur, ꝙ ipsa sit quantitas: potest enim esse substantia & hoc est, quod dicitur. 9. Metaph.

Si verò dicatur, ꝙ potẽtia, tunc significat ipsum compositum, ita, vt non diuersæ res, sed idẽ qd est actu, fuit prius in potentia: & hoc modo quod est potẽtia & actu, idem sunt, & in eodẽ prædicamento: & hoc, ut arbitror, dicitur illo loco 12. Metaph. & vt apparet, posset colligi ex ipsis verbis, inquit. n. Homo caro, vinum, quæ fuerũt potentia, sunt modo eadẽ actu. Vide quomodo si ita est, ex illis locis Arist. nõ necessario colligeretur: circa potentiam, & facultatem operandi, quòd sit accidens vel substantia cum actu. & sic argumentum non necessariò probaret, quamuis si in sensu D. Thomæ, qui satis est probabilis, accipiatur, necessariò probaret.

2. Ratio. Alterum probabile argumẽtum facit S. Tho. ibidẽ. Si anima per seipsam operatur: ergo semper operatur: consequẽs est falsum, vt notũ est: ergo & antecedẽs. Sequela patet: nam anima semper dat esse, dũ est in corpore, quia p seipsum dat esse: semper ergo operabitur, si per se ipsam dat operari: non ergo per se, sed per potentiam superadditam operatur.

Soluitur 2. Ratio. 1. Hoc etiam solui potest. Si enim in eodem genere causæ, utrũq; faceret, utiq; probaret: sed nõ ita fit: respectu enim ipsius esse, est causa formalis: ob id ipsa dũ est in materia, semper dat esse: at quia respectu operationis est cã efficiẽs, nõ semper dat operationẽ: quia causa efficiẽs, nõ semp dũ est, operat: pẽdet. n. a materia. Similiter anima ab obiecto, qd multis modis impeditur, ob id non semper operat. sicut calor subiecto dat semper esse calidum, quia respectu esse, cã formalis est, sed nõ semper dat calefacere.

2. Præterea probarẽ ego illo argumento adhuc, ꝙ saltẽ ipsa potentia semper operaretur; cum per se ipsam suamq; substantiã operetur: quod tamẽ est falsum.

3. Ratio. Aegidius loco allegato facit hoc argumentum. Accidens uariabile, nõ potest inesse immediatè substãtiæ inuariabili, nisi per aliquod mediũ inuariabile: sed operatio est variabilis, modò. n. est, modo non est: anima est inuariabilis, ergo operatio inerit animę per accidens aliud pmanens, scilicet per potentiam.

Soluitur 3. Ratio. 1. Hoc argumentum non probat, non enim probat maiorem. Vnde, qua facilitate affirmatur, eadem reijcitur.

2. Imò ex ipsa seqr, ꝙ adhuc oportebat fingere aliud accidẽs mediũ, p qd operatio inesset potentiæ, q̃ ẽt inuariabilis est.

4. Ratio. Alij faciũt argumetũ. Ita se habet principiũ essendi ad esse, sicut principiũ operãdi ad operãdũ: ergo ita se habet principia essẽdi & operãdi inter se, sicut operati: & esse iter se: sed esse & operari realiter distinguntur: ergo principiũ essendi, quod est forma, & principiũ operandi, qđ est potentia, realiter distinguntur.

Soluitur 4. Ratio. Argm̃ hoc fallax est: nã in actibus nõ subordinatis inuicem ualet argm̃. V. g. esse albũ, & dulce distinguntur: ergo & albedo, & dulcedo, in subordinatis verò quorũ vnus est ex alio, nõ valet. V. g. nõ valet eẽ albũ & esse disgregatiuũ visus, sũt diuersa ergo pricipiũ vni°, et alteri°.

Similitet nõ ualet, calefacere, & liquefacere sũt diuersa, ergo et pricipia. Vnũ. n. est utriusq; principiũ, q a illi ordinati & cõsequẽtes sũt. Ita de esse, & operari, sunt. n. ordinati, post esse, est operari, & ab vtroq; est, huiusmodi igit arguméta parũ concludũt quicquid uelint aliqui.

Rõnes arguẽtis, quæ videtur potentiores, & magis necessariæ. 1. Auctoritate Arist. 1. 2. 3. 4. Alijs ergo iam argumẽtis probabilio ribus probo cõclusionem eandẽ, s. potẽtias realiter distingui, & inter se, & à subiecto. Sitq; primũ ab authoritate Aristotelis; arbitror enim certissime quòd Aristoteles huius fuerit sententiæ, nã 1. animæ tex. 90. & sequentibus, unam animam secundum substantiam in uno ponit, potentias autem multiplicat.

Præterea secundo de aia, cap. 3. de potẽtijs dubitãt, an sint simul subiecto, an diuersę sint subiecto, et determinat: q̃ omnia supponunt esse potentias diuersas realiter, & inter se, & ab anima. Præterea 3. de anima, c. 4. sensum ualde ab Intellectu differre docet, ac Intellectum immistum, & nõ organicũ uocat. Præterea

rea in Ethicis, varijs potentijs uarios habitus applicat: quæ omnia indicant diuersas uirtutes, & potentias realiter.

2. Ratio. Probat secundò rõne. Ab uno, ut vnũ est, non possunt immediatè plura pcedere: at ab aia una & simplici procedũt multæ operationes gñe diuersę: ergo aliqua pluralitas in ea est constituenda realis, & hæc erit potẽtiarũ: uarijs. n. facultatib. et uirtutib. unũ plura operari põt.

Obiectio. Nec obstat Scoti instantia: dicit. n. ipse argumentum esse nullũ; quia qũo potentiæ ipsę plures fuerunt ab aia immediatè, ita potuerunt esse operationes.

Solutio. Hoc tñ non est simile: nã aia non est cã efficiens suarũ potentiarũ, sed subiectiua: at operationum est cã efficiens: ió non repugnat plura immediatè subiectari in vno. At producì diuersa ab uno immediatè, hoc nõ fit nisi ẽm uarias virtutes, ꝙ si ex nulla uarietate actionũ licet uirtutum multitudinẽ colligere & distinctionẽ, profectò nullũ esset argm̃ ad probandum in igne esse siccitatẽ distinctam à calore: posset enim quis dicere, ꝙ calor idem exsiccat. & calefacit.

3. Ratio Probatur tertiò. In elementis, quę maximè actiua corpora sunt, ponuntur virtutes distinctæ ad operandum, calor, & siccitas in igne, aliæq; virtutes in alijs: ergo pari rõne in aia ad suas operationes, ponendæ sunt uirtutes distinctæ ab ipsa, licèt non percipiantur sensu.

4. Ratio. Præterea quartò: quia multa enuncia mus de potẽtijs quæ saluari nõ possunt, nisi facta distinctione reali inter se, & à subiecto earũ. Dicimus. n. in uno aiam esse vnam, potentias multas; plura esse genera aiarum, quàm potentiarum; Intellectum esse nobiliorem potentiam alijs, & non esse potentiam organicam; sensus exteriores esse quinque, distingui subiecto, & alia multa, quę non possunt dici, nisi esset distinctio realis.

5. Ratio. Præterea. Potentia est accidens, & absolutum accidens: anima substantia: non ergo idem re esse uidentur.

6. Ratio. Præterea sextò. De quibusdam potentijs oĩno negari non põt, quin realiter differant; nam põt vna separari ab altera, & esse sine altera, & contrà: vt uisus sine auditu, & auditus sine uisu, & ita in multis alijs, in quib. oib. necesse est confiteri illa differre realiter. Non. n. alia certior regula ad distinctionẽ realẽ cognoscendã, q̃ ꝙ unũ possit manere sine altero, & contra, alterum sine altero.

7. Ratio. Septima rõ, & postrema. Substantia non est per se immediatè operatiua, vt uidemus experientia. Nam ignis non agit nisi per calorem, & siccitatem: & aqua per frigiditatem, & si his instẽtis accidentium carerent, nec ignis calefaceret, nec aqua frigefaceret. Ergo cum aia sit substantia, non poterit agere immediatè, sed per aliquod instrumentum accidentale quod vocamus potentiam.

1. Conclusio. Intellectus & uoluntas in tota aia, alia potentia in toto composito. Prima pars est nostra, secunda probãda est. Sit secunda conclusio. Potentiæ sensitiuæ, & uegetatiuæ, & appetitiuæ in coniuncto sunt: Intellectus, verò & Volũtas in sola aia immediatè inhærent.

Hæc conclusio, quantum ad posteriorem partem de intellectu, & Volũtate nulli dubia est: in priori aũt parte est tota cõtrouersia. Nos. n. nõ in sola mã, nec in ipsa aĩa ponimus immediatè illas potẽtias, sed in cõiuncto, ut uisus in oculo est cõpositio ex aia, et parte corporis; appetitus in corde sensus interiores i cerebro: de quib. oib. posterius dicemus.

1. Ab auctoritate Arist. Probat conclusio. Primo authoritate Arist. Est aũt testimoniũ expressũ, & notandũ li. de somno, & uig. c. 1. ubi dicit, ꝙ sentire nõ est corporis nec aĩæ, sed cõiuncti. Et probat; quia cuius est potẽtia, ipsius est actus: sed potẽtia, & est cõiuncti: ergo et actus. Quid clarius dici põt? Quòd si sensus est coniuncti, multo magis aliæ dictæ, quæ materialiores sunt.

2. Præterea, 1. de anima tex. 66 dicit, cogitare, amare, odisse, & reliqua, esse totius coniuncti, atque ideo non manent in anima separata.

2. Ratio. Probatur secundo ratione. Potentia uisiua est in aia: ergo uisio esset in aia: quia ubi est potentia, ibi est actus, cum immanens est. Et hoc etiam qui contrariæ sunt opinionis, concedunt: sed ex hoc infero, ꝙ anima bruti esset immortalis; quòd probo argumento ad hominem.

minem. Nam anima intellectiua, ió immortalis ponitur, quia in se habet potẽtiam & in se operatur & intelligit.

Regitur solutio. q̃ dari pos-sit.

Si dicas, ꝙ uisio pendet ab oculo; Nõ obstat: nam ẽt intellectus pẽdet ab imaginatiua: sed quia nõ pendet ut ab organo, & subiecto, non ob id mortalis est.

1. 2. 3. Nec video, pfectò qũo visio, et vis⁹ dicerent organica, si nõ essẽt in coniũcto.

Nec uero ulla dependẽtia videretur maior in visione, q̃ intellectione, quod aũt dr̃ de uisione, dici oporteret de alijs. Cum igitur aĩæ sensitiuæ, & uegetatiuæ separabiles sint, pfectò nec potẽtiæ: nec operationes in ipsa sunt, sed in cõiũcto.

5. Ratio Probat̃ tertiò: Si uisio in sola aĩa: peto de specie visibili, per quam fit visio, vel recipit̃ in corpore, uel in sola aĩa. Non in corpore, q̃a ibi est species, ubi est potentia uisiua, cũ species, sua receptione uisionẽ faciat. Si ergo in aĩa sola; ergo species uisibilis est indiuisibilis; & immaterialis sicut & aĩa, non ergo repræsentat singulare quãtũ: imò nec pót producere in ipsa aĩa, nisi ponat̃ sensus agẽs, sicut ponitur Intellectus agens: quia species debent esse immateriales.

4. Ratio. Præterea quarto. Si in aĩa est potentia visiua, peto de aĩa bruti: Illa potẽtia vel est in particula illa aĩæ, quæ correspondet oculo, vel est in tota aĩa, quæ est in toto corpore, cũ diuisibilis sit. Et quam uis Apolli. vtrumq; cõcedat probabiliter, neutrum pót esse. Non quidẽ in parte: quia aĩa oẽs partes habet eiusdẽ rõnis fm se: non ergo in vna parte habet potentiã, in altera non. Non.n. dici põt, ꝙ potentia talis fiat à mã oculi: quia aĩa secundum ipsos sola habet talem potentiam, nec recipit à materia talem potentiam in vllo genere causæ.

Si dicat esse in tota, profecto vanum est dicere, visum esse in pedibus, non.n. potentia est, nisi ubi est organum conueniens operationi ipsius.

3. Conclu. Potentiæ motiuam esse in anima imme- Tertia sit cõclusio, quæ mihi est probabilis; potentiam motiuam esse in sola aĩa. Aduerte igitur, ꝙ aĩa mouet corpus totum aĩalium, sed non oẽs partes eodẽ modo, sed immediate neruos, & per neruos, alias partes. Dico ergo, ꝙ aĩa habet potentiam in se, qua mouet neruum, & per hunc, ut instrumentum, mouet partem. Nec mihi videtur esse alia potentia distincta in neruo, per q̃ mouet, sed mouet, ut instrumentum motum ab anima.

diatè est probabile.

Explicat̃ conclusio.

Hoc mihi persuadeo, primo pp aĩam rationalem, quę non posset separata moueri per se, nisi in se habuisset virtutem mouendi, nam si in neruo esset, utique destrueretur, sicut & sensus.

1. Ratio.

Præterea secundò, quia cùm aĩa sit, quæ primo mouet neruum, & non totus se totum, aĩæ erit potentia, quia illius est potentia, quod primo operatur, & immediate. Et puto esse hoc ualidũ argumentum, si intelligatur.

2 Ratio.

4. Concl. Aĩa seu compositũ non solum est causa subiect̃. Quarta conclusio Aĩa seu coniunctũ non solũ est cã materialis, & subiectiua suarũ potentiarũ, sed ẽt quasi efficiens, & quasi formalis. Est contra Iandu. q. 9. qui solam materialem cãm ponit aĩam.

Explico. Aĩa non est cã efficiens potentiarum quasi per actionem aliquam eas producat, sed est sicut subiectũ respectu propriæ passionis, habet.n. hoc, ꝙ agens producens subiectum determinatur quodammodo, ut secundùm subiectum tales producat passiones, ac idcirco passiones dicũtur fluere a subiecto, est enim quædam necessaria dependentia, & ordo. Ita ergo potentiæ se habent ad animam, vel ad coniunctum, ideoq; meritò dr̃ anima, & coniunctum, non solum cã materialis, & receptiua, sed quodammodo efficiens uel formalis. Supereſt ad argumenta respondere.

ua, ut materialis potentiarũ, sed etiam quasi efficiens, & formalis. Explicatur cõclusio, & pariter pretẽditur.

Ad primum, neganda est consequentia: Non.n. accidens nobilius est substãtia, quamuis operetur immediate, & proximè, quia operatur vt instrumentum & vt uirtus formæ substantiæ. *Ad 1.*

Nec hoc derogat, nec aufert simplicitatẽ formæ substantialis, quia per aliud operet̃, quia nõ cõponitur ex eo, forma aũt cùm immediatè det esse substantiale per se, non per se ordinatur ad operãdum, nisi per uirtutem superadditam, quæ cùm non det esse per se, sed accidentale,

dentale, immediate se hẽt ad operãdũ.

Ad 2. Ad secundum respondeo, ꝙ potẽtia materiæ est immediatè ordinata ad substantiam, idcirco idem est realiter cum substantia, scilicet materia; & est potentia receptiua ad recipiendum: at potentiæ animæ sunt ad operandum: ideo accidentia sunt, & distincta. Non enim substantia est immediate operatiua.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ anima non dicit̃ principium primum, quasi sit proximũ operans, sed primum, ideſt principale, & primo mouẽs instrm, & non dependẽs ab alio: sicut natura dr̃ principium motus, non ꝙ immediatè moueat: hoc enim est grauitatis, uel leuitatis, uel alterius uirtutis: sed quia in re illa nõ sit aliud prius, à quo motus pendeat.

Ad 4. Ad quartum rñdeo, ꝙ immediatè recipere contraria, non est substantiæ, nã superficies, quæ immediatè recipit albedinem & nigredinem, & reliqua cõtraria, non est substantia, sed accidens: substantia aũt est subiectũ primum, & ut quod. Dico ergo, ꝙ potẽtia recipit contraria, nõ primò, sed immediatè, sicut supficies in corpe, atq; ió accidens est.

Retorquetur argu. ẽ aduersarios. Imo ex hoc sumitur argm̃, cõtra aduersarios ipsos: Nã sicut substantia cõposita non recipit contraria sensibilia immediatè, nisi per accidens medium, scilicet superficiem, & quantitatẽ, ita nec anima, uel coniunctum, nisi ꝑ potẽtias, q̃ sunt uelut supficies in corpore.

Ad 5. Ad quintum dico, ꝙ non est nobili⁹ se ipso operari, sed primò, & independenter operari, & hoc competit animę.

Obiectio eiusq; solutio. Quòd si dicas, melius esse, ꝙ sit aliq̃d simul primum principiũ, & proximum operationis. respondeo, uerũ esse: tamẽ id non potest inesse animæ pp datas rationes, nec omne, ꝙ melius est, dare oportet animæ, nisi id sit illi possibile.

Ad 6. Ad sextum dico, ꝙ non est quæreda in obiecto tanta distinctio, quãa est in potentijs. Distinctio.n. formalis obiectorum diuersificat realiter potentias, sicut & habitus: Plures.n. animæ & habitus sunt circa rem unam, fm plures rationes. Et cõsuat sic, quia obiecta sunt causa finalis potentiarum: non est autem tanta distinctio in causa, quanta in effectu, ut diximus superius.

Ad 7. Ad septimum dico, ꝙ anima respectu quarundam potentiarum est subiectũ immediatum: respectu aliarum mediatum puta, cum coniuncto, omnes tamẽ dicuntur ipsius passiones, quia uel in ea sunt, uel per eam coniuncto insunt.

Secundo aduertendum est, aliud esse aptitudinem rei ad aliquid agendũ, vel patiendũ, aliud uerò potentiam, seu potestatem id agendi. In aĩa ergo ipsa etiã separata, uel amissis organis corporeis. V. g. uisus uel auditus, est quidẽ aptitudo naturalis ad sentiendũ, & uidendũ & audiendum, sed hæ aptitudines naturales, sunt propriæ passiones animæ: vel ẽt totius, ut aptitudo ad ridẽdum totũ enim est aptum ut quod, anima ut quo. At uerò potentiæ sentiendi cũ organis simul pereunt, cũ corrumpuntur organa, uel desunt, & hæ potẽtię ideò sunt ĩ toto cõposito, nec sunt propriæ passiones, sed qualitates quędã corruptibiles.

AN POTENTIÆ VEGETATIUÆ inter se realiter distinguantur. Quæst. X.

LX his, quæ in expositione capitis dicta sunt, tres potẽtias in parte uegetatiua constituisse Arist. patet. Dubium autem est, an oẽs tres realiter inter se distinguant, uel potius sit una uarias fortita operationes.

1. Arg. ꝙ sit una tã potẽtia & nõ tres realiter distincta. Et vẽ, ꝙ sit una. Primo: Potentiæ multiplicant̃ ratione obiectorum, sed omnium illarum trium unum est obiectum, puta, alimentum, ut ex textu patet, ergo una potentia est.

2. Arg. Præterea secundò, Obiectũ fm magis & minus nõ uariat potẽtias, sed augmẽtatiua, & nutritiua differũt in subiecto fm magis, & minus. Nutritiua enim est, cũ conuertit̃ alimentum: augmẽtatiua est cum conuertitur plus alimenti quã sit deperditũ ex substantia uiuẽtis, hoc autem non est, nisi fm magis uel min⁹: ergo non distinguuntur illæ potentiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Arg. Præterea tertio. Nutritiua aiat alimentum similiter generatiua: ergo sunt eiusdem rationis. Nam, ꝙ nutritiua animet partes uniendo, generatiua uerò separãdo, & extra se: uidetur hoc non sufficere ad diuersificandas potentias.

2. Opin. In hac ergo re sunt duæ sententiæ. Prima est Philop. sup. text. 47. qui augmẽtatiuã, & nutritiuã eãdẽ dicit esse potẽtiã.

3. Opin. Altera est Alberti tract. 2. c. 6. & 9. & Iandun. q. 13. Aegi. quodl. 3. q. 12. Caiet. text. 50. & aliorũ, qui tres potẽtias multiplicant, distinctasq; realiter faciunt.

1. Fundamentum. Viuens habet tres operationes, atque ideo etiã tres potentias. Sit ergo primum argumentorum. Viuens tres sortitur operationes.

Prima, est nutritio: hæc enim reparat, quod deperdit ex sua substantia. Calor enim naturalis consumens humidum semper, & continuè, corrumpit uiuẽtis partes, quæ reparantur, per conuersionẽ alimenti in propriam uiuentis substantiam, quæ dicitur nutritio.

1. Præterea. Viuens in principio nõ potuit habere suam sufficientem quantitatem, qua perfectè exerceret suas operationes: quia mã ex qua fuit factũ viuẽs: fuit pauca, quia sumpta est ex altero uiuente, & iõ in parua nascitur quantitate: ob id est alia opatio, qua uiuẽs ex nutrimẽto externo ꝓducitur ad suũ debitũ terminum, & talis dr augmentatio.

2. Quia autem uiuens corruptibile est, ex nutrimento suo facit aliud sibi simile, & talis operatio generatio dicitur.

Ad has autem operationes, cùm non immediatè ab anima procedant, ponũtur uirtutes quædam & potentiæ subiecto quidem separatæ. Nutritiua enim, & augmentatiua sunt in toto corpore spatiæ quia per totum fit augmentatio, & nutritio: at uis generatiua est in corporis determinata parte.

1. Concl. Generatiua differt realiter à nutritiua. Hoc igitur fundamento præiacto, sit prima cõclusio. Virtus generatiua, quæ in generante est, differt ratione, & realiter à nutritiua & augmentatiua.

In primis, ꝙ ratione differat, nulli dubium est: quia habet aliam definitionem, & uersatur circa obiectum alia ratione quàm aliæ, ut dictum est.

1. Ratio. Quòd autem ab alijs realiter differat, probatur. Differt enim subiecto, nam nutritiua, & augmentatiua per totum sunt corpus: at generatiua, in parte residet determinata, ut diximus.

2. Ratio. Præterea effectum dissimilem habet, Generatiua. n. semen facit, non aũt aliẽ.

2. Concl. calor naturalis est eiusdẽ speciei cum calore elementi. Secunda conclusio: Calor naturalis est eiusdem speciei cum calore elemẽti. Hæc est contra aliquos, sed mihi uidetur probabilior, quod in animali solùm sit calor elementaris, motus ab anima multos sortitur effectus.

1. Ratio. Hæc conclusio rõne hac probatur, Calor productus à Sole & ab igne, sunt eiusdem speciei: ergo & calor naturalis, qui complexionalis dicitur, hic enim est eiusdem rõnis cum calore cœlesti. Antecedens probatur, nam calor Solis est proxima dispositio ignis, ut patet. Radij enim Solis reflexi ex speculo cõcauo generant ignem ergo reuera est eiusdem speciei uterque calor.

Occurritur obiectio. Quòd si Solis calor uiuificus est, id fit quia à Sole ut a cũ principali prouenit. Instrumenta aũt multum sequũtur naturam cãæ principalis, sicut in arte calamus, & quoduis aliud instrm, sequitur formam artificis, quàm habet in mẽte.

Nota ex Alberto. Albertus lib. 20. de anim alib. tracta. 2. cap. 4. notat egregiè, qualiter qualitates elementares, ut instrumẽta sunt animæ uariè operantur.

Qualitates elemẽtares ut instrumẽta sunt animæ uarie operanti. Ponit aũt quinque dfias. Prima est in modo. v. g. calor, ut ab igne est urit, dissoluit partes, consumendo humidum per vstionem, trahit ad sui naturam.

1. At ut ab anima est, calor temperat humidum frigido, & sicco, non dissolut, sed commiscet & continet partes, conseruat in propria specie uiuentis.

2. Secundò calor differt in forma, nam in igne mouet à forma ignis, quæ sibi assimilare rem appetit, at in aiali mouet ab aia, ob id non facit ignem ille calor.

3. Tertiò differt in acumine actionis. Calor ignis actiuus multùm non penetrat omnem dimensionẽ, sed sursum trahit partes, at calor ẽm omnem dimensionẽ in uiuente operatur, & partes dilatat.

Quar-

4. Quartò in multiplicitate. Nã calor ignis solũ ꝓ se calescit, reliqua ꝓ accidẽs facit: at calor uiuẽtis ꝓ se calefacit, digerit, adunat, assimilat, aiat, organizat.

5. Quintò in fine actionis: calor ignis reducit corpus ad cineres: at aĩalis calor inducit aĩam, & conseruat: hoc ẽt fit in aliis qualitatibus, vt explicat Albertus.

3. Concl. probabilis. Nutritiua, & augmẽtatiua non differunt realiter. Tertia cõclusio. Nutritiua, & augmẽtatiua nõ sunt realiter duæ potentiæ diuersæ, sed rõne sola, & definitione. Hęc cõclusio est cõtra Ægid. & Iand. Caiet. & alios. Sed profectò est argm satis validũ. Probatur conclusio. Potentiæ, quæ actũ unũ re habent, sunt eadẽ re: sed nutritiuæ, & augmentatiuæ, idẽ est actus, & operatio re: ergo sunt idẽ re. Consequentia est certa: sed minor ꝓbatur. Cũ nutrimentum conuertitur in nutritũ, eodẽ actu reali, & eadem operatione fit mutatio substantiæ in substãtiã, & quãtitatis in quantitatẽ nutriti: sicut cum ignis stuppã iniectã cõuertit, eadẽ actione mutat substantiam & quantitatem stuppæ: ergo una est actio vtriusque.

Obiectio de essentia augmẽtationis. Aduerte tamen, ꝙ Caiet. & Ægid. atque alii probabiliter nolunt augmentationem esse illã cõuersionẽ cibi in nutritum, seu augmentum illud quantitatis tunc pariter factum: sed facta illa cõuersione, & uitione, postea fit quædam extensio, & dilatatio, & rarefactio partium, quæ dicitur augmentatio.

Confutatio. 1. Sed probabilius vr contrariũ. Primò: quia pono, ꝙ conuersio maioris cibi, q̃ fit deperditũ ex uiuente tunc in eodem instanti, in quo facta est illa conuersio, uiuẽs maius est, quàm ante: ergo est auctum: non ergo opus est expectare illã dilatationem, seu rarefactionem.

2. Præterea: quia in illa dilatatione nõ acquiritur noua quantitas, sicut nec in rarefactione: ergo illa non est augmentatio, sed quid consequens.

3. Præterea; quia sic non esset alimentũ obiectũ augmentationis, quia facta cõuersione, non est alimentum: quomodo ergo dicit Arist ꝙ circa alimẽta, ut quãtum est, uersatur augmentatio circa idem ut substantia nutritiua? Probabilior ergo hæc est sententia.

4. Concl. Augmentatiua & nutritiua differunt rõne & specie. Quarta conclusio sit, ꝙ licèt nõ differant realiter istæ duæ virtutes, specie tamen, & ratione differunt. Cõsistit aũt differentia in quatuor, vt docet Albert. tract. 1. c. 6. Primò, augmentatiua respicit alimentum, ut quantũ: nutritiua, ut substantiam. Secũdò augmentatio magis fit ẽm longitudinem uiuentium nutritio æqualiter secundum omnem latitudinem. Tertiò, nutritiua non indiget tanto calore, quanto augmentatiua, ob maiorem cibi conuersionem. Quartò augmentatio non semper est defectu caloris: at uiuens, dum viuit, nutritur.

1. ária. 2. 3. 4.

Ad 1. Ex his omnibus argumenta soluere facile est. Ad primum dico, ꝙ alimentũ unum uariis tamen rationibus, uariis deseruit potentijs: & sufficit hoc ad diuersificandas specie potentias.

Ad 2. Ad secundũ dico, ꝙ augmentatiua, & nutritiua, non differũt penes maius & minus in obiecto, sed penes quantũ, & non quantum: una enim substantiã, altera quantitatem respicit.

Ad 3. Ad tertium patet responsio. differunt enim, quia nutritiua partes solum aggenerat, altero verò generat totum: & ita illa nõ potest per se producere aliquod indiuiduũ, hæc potest: & totũ corpus organizare variis organis: & mã etiam diuersa utuntur, scilicet, cibo, uel semine, & altera esse potest sine altera. Hoc enim cum aliis, quæ diximus, sufficit facere differentiam, & realem.

AN GENERARE SIMILE SIT naturale, & perfectius opus viuentis inter omnia opera vegetatiuæ. Quæst. XI.

1. Ratio. Vę in hac re difficultatẽ faciũt, sunt hæc argumenta. Primò.

ad partẽ negatiuã. Quòd est in nocumentum uiuentis, non naturale, sed potius violentum est: at generatio est in nocumentum uiuentis: non ergo est illi naturalissimum opus. Minor patet. Nam animalia per generationẽ uitã abbreuiant. Dicit enim Arist. lib. de longi. veræ. c. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

aialia salatia esse breuioris vitę, quã casta, non ergo est opus nãlius, quia nullũ quodq; sibi, q̃ alijs studet consulere.

2. Ratio. Præterea secundò. Naturalior est operatio, p̃r quã quodq; in se cõseruatur, magis quam quæ conseruat in specie, sed per nutritionem conseruatur uiuẽs in individuo, & in se, ergo illa est nobilissima operatio.

3. Ratio. Præterea tertiò. Perfectior vr̃ operatio, quæ omnibus inest, quàm quæ paucis, sed nutritio omnibus inest viuentibus, non autem generatio, ergo illa est perfectior, quia inest etiam semper.

4. Ratio. Præterea quartò, Generatio inest ẽt, inanimatis, vt elementis, ergo non est propria viuẽtib⁹, Nutritio uerò & augmẽtatio sunt ꝓpria, ergo magis illis nãlia.

1. Ratio. Præterea quintò. Intelligere est opus oĩum pfectissimũ, ergo magis naturale.

1. Funda. in quo differat generatio uiuentis à non uiuẽte. Pro declaratione huius dubij sit primum fundm̃. Generatio viuẽtis differt à non viuentis generatione in quatuor. Primò in principio, si quidem nõ viuẽs ꝑm quamlibet sui partem generat, vt patet de igne. Viuens non ita, sed secundum aliquam partem sui corporis.

1. 2. Secundò, uiuens ex se sumit mãm, quam ministrat, ut constat ex ramis arborum, & plãtarũ, cũ generant fructus, & eorum semen: At non uiuens, nõ ita, sed in externam producit materiã, nil ex se accipiens, vt constat etiã de igne.

3. Tertiò, non solum dat materiã generationis, s. materiam augmenti, ut patet in eisdem fructibus, & fœtu in uentre materno, ubi augeẽ ꝑ aliquod tps, & nutrit, ob id 5. Metaph. c. 4. definiẽs nasci quid sit, quod ꝓpriè inest uiuẽtibus, dicit, nasci illa, quæ ab alio augmẽtũ sumunt, per tactum, & adnascentiã.

Dubij dissolutio. Dices, Quo hoc fit in ouiparis aialibus? Respondeo. q̃ ouũ, ut docet Arist. 3. Gener. animal. cap. 1. constat ex duplici parte, candida & rubea, ex candida fit pullus, rubea est cibus, quo nutritur, & augetur, dum est in ouo.

4. Quartò, uiuentia non statim alia similia uiuẽtia producũt, sed primò materiã ministrãt, ex qua postea similia viuẽtia fiant, vt arbor semen, vñ postea arbor alteri similis nascãt. Ad nõ uiuẽtia ꝑ qualitates statim simile sibi ꝓducũt.

Adde ẽt, q̃ est dr̃ia in uoce, nam non viuentia generari quidem dicuntur, at uiuentia sola & nasci, & generari, Imò non uiuentia produci, vel fieri, sed generari ĩpropriè, at uiuentia proprius generari dicuntur, ob causas dictas.

2. Funda. aialia tripliciter generantur. Sit secundum fundamẽtum. Animalia tripliciter generantur. Quædã semper ex putrefactione generanr̃, vt anguillæ, & alia animalia, quorũ meminit Arist. 6. hist. ca. 15. & 16. hæc enim semper ex putrefactione generantur.

1. Quædam alia semper ex partu generant, ut homo, equus, & alia, quorũ meminit Aristot. in problema. sectio. 10. q. 64. vbi petit, cur aliqua sp̃ ex partu fiãt, aliqua aliq̃ ex putrefactione. Rñdet, quia sunt aialia perfecta, quæ ad sui ꝓductionem indigent multo tpe, & hæc non possunt ex putrefactione fieri, q̃a mãterior non potest tanto tempore conseruari. Quędam alia breui fiunt, & sic putrefactione aliquando fiunt.

Nota. Ex quo nota cõtra Anic. qui lib. 15. de animalibus, dixit, ẽt hoies posse ex putrefactione fieri, quẽ meritò irridet Auerroes secundo Metaphy. com. 15.

Nota de quibusdã aialibus ex putrefactione genitis. Quædã sunt alia animalia in tertio gradu, quæ modo ex putrefactione, modo ex partu fiunt, ut uespæ, mures, & alia, quorũ meminit Arist. 7. Meta. c. 7.

Aduertẽdum ulterius, q̃, quæ ex putrefactione sunt, quædam nunquã generãt, ut anguillæ, & alia, ut docet Arist. 6. hist. c. 16. Alia generant, sed sibi dissimile in specie, quod docet Arist. 1. de gener. animal. c. 1. Vt ranæ ranunculos, & muscæ aliud diuersum generãt, ut docet Plin. lib. 10. c. 68. Et bõbices, ex quibus fit sericũ, cũ sint vermes, producũt papiliones, & illi rursus ouа pariũt, ex quibus ouis iterum fiunt ijdẽ vermes. Quædã alia sibi simile ĩ specie generãt, ut mures & vespæ, q̃ ex putrefactione sunt, iterũ uespas sibi ĩ spẽ similes generant, ut docet Philoponus super tex. 34.

Nota 2. Iterum aduerte, q̃ animalium quædam

Triplex animantium genus. dã sunt viuipara, quędam ouipara, quędam uermipara, ut dr̃ 1. hist. c. 5. illa dñr uiuipara, quæ non emittunt extra se fœtum, donec sit aĩatus, & perfectè organizatus. Illa ouipara, quæ pariunt oua, ex quib. pulli postea nascunt. illa aũt uermipara, quæ uermes pariunt informes, postea formãdos: uermis hic. n. dr̃ hoc loco, qd inuoluntũ est papilione, seu conopęo habente foramen, unde ab exterior alimentum prouenĩat: esse. n. solet affixũ terræ, uel fauo, uel alteri, vñ trahit alimentum: hmõi sunt formicæ, apes, vespę, aranęæ, & alia, quorum meminit Arist. 5 hist. c. 22. & sequentib. ex oĩb. intelligas, qualiter unumquoque ad generandum sibi simile prouenĩat.

Nota. 3. Nec mireris, quare Arist. dixit animalia ex putrefactione nõ generare. loquitur. n. uniuersaliter. s. non omnia talia generant: aliqua tamen generare, certum est, ut ostendimus.

3. Funda. Aialium, quæ ex putrefactione generantur ã efficiens, ẽ Solis lumen, & calor. Sit tertium fundm̃. Animalia ex putrefactione generata habent pro cã effi cienti lumen, & calorem Solis, qui est loco uirtutis aialis, & formatiuæ. Vnde, quãuis mã in remota sit diuersa ab his, quæ ex partu producuntur, tñ dispõnes propinquæ, sunt eædem, ut. n. ignis ex stuppa, & ex ligno eiusdem sunt speciei eandemq; materiam propinquam hñt, scilicet dispositiones, ita & animal ex semine, & idem ex putrefactione, scilicet mus ex semine, & mus ex terra factus.

3. Concl. His suppositis, sit prima conclusio. Animal ex putrefactione & aliud simile ex partu ut v. g mus ex semine, & mꝰ ex terra, uespæ, & alia eiusmodi, sunt eiusdem speciei. Hæc est contra Auerroem. 8. Physico. com. 46. & cõtra Iadu. 7. Meta. q. 14. & alios, qui putãt differre.

4. Ab auctoritate Arist. Sed probat manifestè conclusio. Primò ex Arist. 7. Metaph. c. 7. ubi dicit, q̃ aliqua fiunt ex semine, & eadem sine illo. Peto, de qua identitate loquat Nõ de numerica; quia idem bis generari non põt, nec de generica, qa tũc nihil aliud esset dicere, q̃ q̃ quædã ex putrefactione, quædam aliter fiunt. Arist. autem nõ sic dicit, sed quod eadem, ergo de identitate specifica loquitur.

2. Ratio. Præterea scdò. Ignis ex Sole ꝓductus, & ex altero igne sũt eiusdẽ speciei ut notũ est: ergo mus, seu aĩal à Sole ex terra productum, est eiusdem speciei: non. n. est maior ratio unius, quam alterius.

3. Ratio. Præterea tertiò magis distat creatum a generato, q̃ ꝓductum ex putrefactione a generato: sed creatum & generatũ sunt aliquando eiusdẽ speciei, ut patet de Adamo; & eius filio: ergo & illa.

4. Ratio. Præterea quartò. Sit mus ex putrefactione, & generet murẽ: iste, uel est eiusdẽ speciei, uel nõ, cũ priori. Sic hã intentum. Si non: ergo mus ille est cã æquiuoca. Et præterea, iste mus genitus generet aliũ, q̃ erit eiusdẽ speciei, cum uterq; sit genitus: ridicula ergo Philosophia è dicere, q̃ primus, & scds mus differũt specie: scds, & tertius sunt eiusdem speciei.

5. Ratio. Præterea quintò. Quia Philosophus non debet destituere sensum; at in utroque mure reperimus easdem passiones, proprietates, figuras, accidentia: ergo, re uera, eiusdem sunt speciei.

2. Concl. Secunda conclusio. Augmentatio diminutio, nutritio, propria sunt uiuentibus, & ab aĩa prouenĩunt, ut a primo principio effectiuè. hæc conclusio probata est ab Arist. contra Empedo.

Nota. Tamen unicum est hic notandũ, q̃ aĩa non sic est cã effectiua augmentationis, sicut diminutionis: augmentationis enim cã efficiens positiua: at diminutionis est cã priuatiua, sicut nauta nauis subuersionis dr̃ cã efficiens priuatiua, ut dicitur 2. Phys. c. 3. sic anima est causa diminutionis: quia defectu ipsius actionis accidit diminutio in uiuente.

3. Concl. Tertia conclusio Generatio inter opera vegetatiua est naturalius, & pfectius opus uiuentis. Non. n. fit hic cõparatio inter oĩa opera oĩum uiuentiũ: sed inter opera cõia, qualia sunt partis uegetatiuæ, inter quæ præcipua est generatio.

Nota. Aduertendum ẽt, q̃ aliud est aliquod esse magis necessarium, aliud magis esse perfectum. Potest quidem aliquid esse necessariũ magis, at minus perfectum: vt actus, magis quidem necessarius est

anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

animalibus, ut tuius magis perfect⁹. Ita nutritio magis est uiuenti necessaria, generatio uerò perfectior, & ob id naturalis dicitur.

1. Ratio. Probat cõclusio primò. Illud est opus pfectius, quod finem nobiliorẽ cõsequitur: at generatio est in finẽ nobiliorẽ, puta, in perpetuitatẽ, qua Deo fit assimilatio: ergo est inter alias, scilicet augmẽtationẽ, & nutritionem opus perfectius.

2. Ratio. Probatur secundò, quia non ineſt, nisi in perfectis plantis, & cum perfectis animalibus: ergo est perfectior.

3. Ratio. Præterea tertiò; quia generatio includit secum nutritionem, & augmentationem, non autem econtra.

4. Concl. Quarta cõclusio. Intelligere est opus absolutè perfectissimum omnium operationũ uitę. Patet: quia ineſt intelligentijs, & per ipsum maximè Deo assimilamur, & est immaterialis operatio, & p quam res perpetuatur in indiuiduo. Per hæc ad argumenta respondetur.

Ad 1. Ad primũ dico, certũ est, castitatem cõferre ad longitudinem uitæ, imò etiã ad perspicacitatem ingenij, et iudicij. et ad firmitatẽ memoriæ, & si hic finis speetaretur, uerè nocumentũ adferret. Sed propter speciei conseruationem, natura patit aliquam nocumenti partem in indiuiduo, sicut ẽt totius formæ ligni corruptionem ad productionẽ ignis, quod plus est, & ex hoc fine naturale opus dr.

Ad 2. Ad 2m dico, quòd nutritio, si cõseruaret ppetuò indiuiduũ, esset perfectior, tamen nõ cõseruant, nisi ad tempus, nobilius autem est perpetuum esse in specie, quàm ad tempus in indiuiduo.

Ad 3. Ad tertium dico, quod probat tantũ nutritionẽ eé magis necessariã, quia oĩbus ineſt uiuẽtibus, sed nõ magis perfectam, imò pfectius ineſt paucioribus.

Ad 4. Ad quartum respondetur, q̃ non est eadẽ generatio uiuẽtis, qualis nõ uiuẽtis, ut dictum est in primo fundamẽto.

Ad 5. Ad quintum dico, quod generare dicitur opus perfectius de animæ parte uegetatiua facta comparatione nõ uniuersãliter, sed ad operationes partis uegetatiuæ, ut dictum est.

Caput quintum.

Determinatis autem his, dicamus.
Tex. LI.

COmpleta parte uegetatiua, nũc ad sensitiuam tractandam accedit, hæc .n. post uegetatiuã communior est. Tria autẽ circa eam facit. Primò, quid in communi sensui, & sensibili accidat, tradit. secundo de singulis exterioribus sensibus, ipsorumque obiectis disserit, ut de uisibili & uisu, de audibili & auditu, & de reliquis. Tertiò de sensibus exterioribus.

Intentio Aristo. in capite de sensu in cõi. an sit potentia passiua.

In hoc igitur capite. circa sensum in cõmuni duo docere intendit. Alterũ est potẽtiam sensitiuam, esse passiuam; differunt .n. potẽtię uegetatiuę à sensitiuis. Vegetatiuæ enim in sua agunt obiecta, nec per se ab eis patiuntur, at & sensitiuę potius ab obiectis patiuntur, non .n. uisus in colorem, sed potius color in uisum agit & odor in olfactũ, sensibileq; in sensum. Alterũ, quod docet, est, quid est id, quod potentiam sensitiuam ducit ad actum, & in ipsam agit.

Conclusio Aristot. q̃ sensus sit potentia passiua.

In hoc igitur textu conclusionem p̃ ponit, sensum, idest sensationem esse, cũ aliquod moueẽ, & patitur. Ac si dicat, sentire est pati quodam, & moueri, & sensatio alteratio quędam, & motio est, ut dictum est, puta tex. 37. superiori, vbi quod sentit, moueri, & alterari dictum est, & ille est textus, quem allegat, cum dicit, ut dictum est, ut dicit Philopo.

A qua patiatur sensus.

Si sensatio alteratio quędam, & passio est, statim cõsequens erat quęstio, à quo patiatur: à simili, an à dissimili, sed hãc iam dicit esse determinatã in libro communi de Generatione, ubi dictũ est, quo modo à simili, & à dissimili sit actio, & passio.

Habet

Habet autem dubitationem.
Tex. LII.

Probata conclusio proposito quodam dubio.

ARistoteles probare intendit cõclusionem propositam, & vtitur artificio, quod notat Philopho. Ponit enim dubium, quod solui non potest, nisi ex proposita conclusione, scilicet q̃ sensus sit potentia passiua.

Dubium Aristo.

Dubium autem est bipartitum, quare sensus non sentit, ut uisus cur non se uidet. Præterea, cum elementa sint in ipso tactu, aut saltem ipsorum qualitates, quæ sunt sensibiles: cur tactus non sentit suas qualitates, ut neruus suũ calorem, & frigiditatem.

Responsio eiusdem

Respondet nõ esse ob aliud, nisi quia sensus non est actiua potentia, sed indiget mutari ab alio. Si enim actiua esset, vũque se sentiret, sicut combustibile non se comburit, quia in potentia passiua est. Si autem actiuam potentiam haberet, vtique se combureret, etiam non existente igne exerno.

1. Obiectio.

Dubitabis fortasse, Non enim videtur hoc ita esse, nam ignis est actiua potentia, tamen non se calefacit.

Solutio.

Respõdet Cáietanus Thi. benè, quòd Aristo. supponit unum certũ puta sensationem esse in animali sentiente, & non transire in materiam exteriorem: tunc autem, si actiua esset, cùm esset in ipso animali, utiq; esset in se, & ita ageret in se, se sentiendo, sicut si ignis calefactio esset immanens, utique se calefaceret.

2. Obiect.

Dubitabit aliquis forte iterum. Videtur enim tactus sentire suas qualitates: sentit enim infirmus suæ febris ardorem.

Solutio.

Respondet bene Philopon. q̃ tactus non sentit calorem suum, sed sanguinis, & aliorum humorum feruentium, qui suo calore agunt in neruos ubi tactus est. Similiter pars bene habens, sentit affectionem alterius malè habentis. Vnde cum febris est in ipsa carne, & neruis, non sentitur, & hæc pessima est, qualis est Hectica.

Quoniam autem sentire dicimus.
Tex. LIII.

Quot modis sentire, & sensus dicatur.

CVm sensum potentiam dixisset, nunc distinguere vult, quot modis sentire, & sensus dicantur, ne sit æquiuocatio. Sentire dupliciter dicit. Vno modo potentia, ut dicimus sentire, quod potest videre, licet actu dormiat: & audire, quamuis nõ audiat de præsenti. Altero modo dicitur sentire, actu ipso, ut cùm uidemus actu, & operamur.

Similiter sensatio dicitur dupliciter, & ipsa potẽtia sentiẽdi, & ipsa sensatio, & opera sentiendi, quæ dicitur actus.

Primum igitur tanquam sit idem.
Tex. LIIII.

Quid sit actu sentire, et sẽ sus actu.

QVia ipsum sentire, & operari dixit esse in actu, ne quis dubitaret, putans per actum formã aliquam intelligi permanentem: id declarat, dicens, quòd moueri, & pati, ipsumque operari, uocat agere, id est esse in actu: & ipsa operatio actus dicitur. Nec hoc alienũ est ab his, quæ dicta sunt, nam motus, actus quidam est, licet imperfectus. Cũ igitur sensatio actus dicitur, sic oportet intelligere, quòd sit actus, ut motus quidam, & passio.

Ab alique debere reduci ex potẽtia in actum.

Ex quo sequitur, q̃ debeat aliquod agens constitui, à quo fit ista passio. Nã quæ patiuntur, ab aliquo in actu existẽte patiuntur, quod quidem sit dissimile passo ante passionẽ, & in principio, tamen post passionem & finem sit simile. Hoc autem declarẽtũ est sæpe. Hinc insinuat id, quod reducit in actum id, quod est in potentia sensitiuum, ut ipsum declaret, & ostendat.

Dividendum autem est de potentia.
Tex. LV.

Quid sit, & quot modis dicatur potentia sensitiua.

EXplanaturus, quod potentia sensitiuum in actum reducat, quot modis potentia sensitiuũ dicatur prius explicat, dicitque uidendum esse quot modis

modis potentia dicatur non simpliciter, id est, uniuersaliter potentia sumpta, sed ut ad præsens spectat.

Duobus modis dicitur scire potẽ tia.

Constituit autem dupliciter aliquid dici posse potentia sentire, sicut potentia scire. Primo dr aliquid sapiens in potentia remota, cum caret actu scientiæ, & caret habitu, solum tñ habet animã, qua dr scire posse, ut puer, nel indoctus homo. Altero mõ in potentia proxima, cum caret actu, tamen habitum habet, ut si dormiat, nel alteri intendat, tamen habitum habet. Hic autem non dr in potentia, sicut prior: nam ille ob id dici tur scire posse, quia est eorum animalium: quibus inesse potest scientia, quæ potentia remota est, at posterior dr posse scire, quia statim, cum uoluerit, perueniet ad actum, & ad speculandum si nihil extrinsecum impediat, puta, infirmitas, aut somnus, uel aliud, quæ extra Intellectum sunt; sunt enim impedimẽta ex parte corporum.

1. 2.

Alius autem iam speculans, Tex. LVI.

Quid scire actu, et in quo ab alijs differat.

Illi duo prædicti, dicuntur scire potentia, cum nõ eodem modo. Alius tertio dicitur scire actu, quia operatur contemplando, & speculando hanc literam, A. uel aliquam conclusionem, & principiũ, & talis dicitur scire actu, reliqui uero in potentia.

Aliud differimẽ inter illos, qui potentia sciũt.

Inter quos adhuc est vnum aliud discrimen, ꝙ qui priori modo est in potentia, non venit ad speculationem, & actum perfectum, nisi prius alteretur, & recipiat habitum aliquem, imo aliquando non solum recipit habitum, sed etiam reijcit alium habitum contrarium, ut ij, qui accedunt ad scientias acquirendas cum erroribus, & ignorantijs prauæ dispositionis: oportet enim eos non solum doceri, sed dedoceri.

At posterior est quidem in potentia ad agendum, & speculandum, sed alio modo: nihil enim recipit, nisi ipsum actum, cum iam præhabeat habitum.

Non est autem simplex, neque ipsum. Tex. LVII.

Quomodo sensorio dicatur & sit passio.

Hvcusque sensationem, scientiam, & speculationem uocauit passionem, & alterationem: nunc distinguit, dicitque passionẽ dici non simpliciter, sed analogicè. Vno modo pro passione corruptiua, quæ secundum qualitates primas fit, & hæc proptiè passio, & alteratio est. Altero modo pro receptione alicuius perficientis, ut cum Intellectus recipit habitum, uel actum: hæc.n. non in subiecti destructionem, sed perfectionem tendunt; idcirco non simpliciter passiones uel alterationes dici debent. Perficitur enim per has potẽtias, sicut potentia dici solet perfici ab actu, & à simili, id est, sibi conuenienti, & proportionato.

Hinc sequitur, quòd cum aliquis ex habitu uenit in speculationem, non est dicenda alteratio talis mutatio, sed est velut quædam additio, & consummatio actus ipsius, & habitus, quod si alteratio, uel passio dicatur, intelligat aliud esse alterationis genus. De hac alteratio nis distinctione lege quę diximus 7. Physicorum, quæst. 3.

Quocirca non rectè se habet. Tex. LVIII.

Quomodo actu scire, aut dicai altera ratio.

Infert, sapientem, & habentem habitum, cum actu sapit, non esse dicendum alterari: sicut nec ædificatorem, cum ædificat. Vlterius, illa mutatio, qua ex habitu uenit in actum, non debet etiam dici doctrina, uel disciplina: non enim docetur tunc, sed aliter est nominanda.

Cum uerò ex non habitu acquirit habitum a magistro, & docente, tunc talis motus doctrina dicetur, sed non alteratio, nisi faciamus duos alterationis modos, & secundum contrarias, & & priuatiuas, id est, corruptiuas qualitates, & secundum habitum, qui perficit naturam subiecti.

Sensi-

Sensitiui autem prima mutatio. Tex. LIX.

Quid sit id à quo reducitur de potentia ad actum. Nota.

Qvòd sit reducens sensitiuũ ex potentia in actum nunc ostenditur. Pro declaratione autem aduerte, ꝙ in sensibus non sunt habitus, sicut in intellectu: sed statim potentia immediatè fertur in actum absq; habitu. Vnde fit ut potentia in sensitiuo sit sicut habitus in intellectu, & sit proxima potentia. Sẽ sitiuum uerò in potẽtia remota, id sit, quod caret anima, sed est proxima potentia ut eam recipiat, sicut corpus iã dispositum. & hoc est in tali potentia ad sensationem, in qua est puer ad speculationem. Ob id superius. tex. 56. posuit exemplum Grammaticæ, & sensus: nam qui habet potentiam sensitiuam est sicut qui habet habitum, ad speculandum.

Quid reducat sensitiuũ ex potẽtia remota ad actum primum.

Dico, ergo quod reducens sensitiuũ ex priori potentia, est generans ipsum animal: cum.n. semen accipit animam, & à quo recipit eam accipit potentiã; sicut magister est qui puerum ducit ex potentia priori in habitum ipsum, est enim generans in sensu, ut magister ad speculationem.

Quod autem secundum actum similiter dicitur.

Quid reducat sensitiuũ ex potẽtia ꝓxima ad actũ ipsũ sentiendi.

Nvnc autem quid reducens ex posteriore potentia in actum ipsum ostendit, dicitque sentire actu in sensu, esse sicut speculari actu in Intellectu, utrumque autem reduci in actum ab obiecto ut uisio ab obiecto suo, intellectio pariter à suo.

Differimẽ inter obiectum sensus & intellectus.

Quamuis discrimen sit inter obiecta ꝙ sensuum obiecta sunt singularia & extra animam existentia, ut uisibile, scilicet color, sonus & alia: at obiecta Intellectus sunt quodammodo in aĩa. Cuius ratio est, quia sensus est singularium quæ extra animam habent esse: Intellectus uerò uniuersalium, quæ non habẽt esse nisi in anima.

Nota.

Vbi notanter aduertendum, ꝙ hic loquitur de Intellectu possibili, cuius est intelligere uniuersalia, quæ non immutãt, nec mouent ipsum prius quàm fiãt per alteram uirtutem animæ, quæ dicitur Intellectus agens. qui à phantasmate abstrahit speciem, ideo Intellectus possibilis non habet suum obiectum, nisi per animam, quæ est causa effectiua obiecti per Intellectum, agentem.

Aduertendum etiam, ꝙ hic loquitur de sensibus exterioribus, qui notissimi sunt apud omnes. Notandum ꝙ sensum secundum actum vocat ipsam sensationem, seu potentiam cum operatione. *Nota.*

Vnde intelligere in ipso est cum vult. Tex. LX.

Discrimẽ inter sensuum cognitionem & intellectus.

Ex discrimine posito inter obiecta sensus, & Intellectus, infertur unũ aliud inter ipsum Intellectum, & sensum, ꝙ intelligimus, cum uolumus, non autem sentimus nisi obiecto exterius præsente: quia Intellectus est circa uniuersalia, quæ in anima sunt.

Nota circa expositionẽ textus.

Quod sic debes intelligere, vt Them. & Philop. explicant. Cum semel intellectus intellexit uniuersalia, sibi ipsorum speciem reseruat, ut cum uelit intelligat etiam absentibus singularibus. At sensus exterior non, quãtumcũq; enim millies uisus unum uiderit, non uidebit semel, nisi illud rursus sit præsens.

Ratio assignati discriminis.

Hoc autem. ob id fit, ꝙ nisus & alii exteriores sensus, non faciunt sibi obiectum, sed species de ipsis subiectis capiunt: at anima in se habet uirtutem, ut faciat sibi speciem, qua intelligat, si semel intellexit res ipsas, & in hoc sensus assimilatur scientis sensibilium, quæ pendent ab exteriori semper, quia circa singularia sunt.

Nota.

Per scientias sensibilium rectè exponunt Philop. & Themist. mechanicas artes, hæ enim quamuis sæpissimè operatæ fuerint, dependent tamen semper in operando à præsentia obiecti, quia circa talia sunt singularia.

Hunc autem tantùm sit definitum.
Tex. LXI. LXII.

Excusatur Aris. quare obiter illa de intellectu dixerit, et nouã noĩa ĩduxerit.

DE differentia hac inter sensum & intellectũ, se in futurum remittit dicens, non ex professo dicta fuisse, sed ut manifestetur quomodo sit sensituũ in potẽtia duplici, remota, & ꝓpinqua, sicut puer est in potẽtia remota ad militãdum, & cũ fuerit uir in propinqua.

Quamuis autem nomina non habeamus harum potentiarum, sat sit, cognoscere ipsas esse diuersas, & quo modo diuersæ sint.

Vlterius, quamuis non sit alteratio propriè, uel passio in sensu, ut dictũ est: tamen vtemur his nominibus, ac si ꝓpria essent de effectu aliorum.

Vnde concludit, quòd cùm sensitiuum sit potentia passiua, ante passionẽ est dissimile.

Nota.

Non intelligas, ꝙ oculus fiat coloratus, dum uidet colorem: sed quia accipit spẽm coloris, quodãmodo coratũ: similiter & alij sensus, ut post dicemus.

AN SENSVS SIT POTENTIA passiua. Quæstio XII.

Nota, ad tituli q̃nis expositionẽ duplices sensus actiones.

QVæstio igitur, & difficilis est & valde necessaria. Aduerte igitur pro tituli declaratione, ꝙ non negamus esse actiones aliquas in sensuum organis: oculo.n. basiliscus interficit, oculi uetularum inficiunt & fascinant pueros: & ut Aristoteles dicit lib. de somno, oculus menstruatæ labẽ inurit speculo. Omnia hæc Philosophi fatentur, tamen nõ proueniunt ab oculo ratione potentiæ uisiuæ, sed ut corpꝰ quoddam physicum est uaporans, & emittens extra se nocuas illas exhalationes, quibus medium inficit.

Disputatio nostra est de operatione sentiendi procedente à ui sensitiua, an sit actio uel passio.

De qua actiõe est intelligẽda quæst.

Aduertendum ulterius, unũ esse modo supponendũ, quod postea probabitur, q. 33. in quo Peripatetici conueniũt ꝙ qualibet sensatione exteriori potentia recipit ab obiecto aliquam qualitatem, quæ dicitur species, & quam aliqui similitudinem rei vocant: & hac posita in organo fit sensatio.

Suppositio quadã postea probãda, uidelicet ſpẽs sensibiles dari. Sensu qũnis.

Quæstio autem est, an sensatio sit sola receptio speciei in organo, vel post receptionem fiat alia operatio, quæ dicat sensatio. Si.n. prius dicatur, tunc sensatio erit passio, & sensus potentia purè passiua: si uero dicat posterius, erit actio & potẽtia actiua. Videtur autem Arist. sensum potentiam facere passiuã, & sensationem passionem.

1 Arg. ad partẽ ne ga.

Contra hoc tamen, est primum argumentum. Nobilius est agere quam pati, ut notum est, sed potentiæ uegetatiuæ quę ignobiliores sunt sensitiuis, actiuæ sunt: ergo & sensitiuæ.

2. Arg.

Præterea secundò. Vr argũ. Arist. quo probat sensum esse potentiam passiuã, nullum esse. Dicit enim, quod sensus si est potentia actiua, se sentiret, & qualitates, quæ in eo sunt, cum sensatio sit immanens. Hoc vr esse nullũ: quia tãtũ sequitur, ꝙ sensatio maneret in ipso sensu, sed per eam possemus exteriora sentire, sicut uolũtas actiuè uult in se, tamẽ non idcirco vult semper, sed alia à se.

3. Arg.

Præterea tertiò, quia uidere, audire, & sentire, sunt uerba actionem significantia quod ergo videt, agit.

1 Opi Plotin. Simp. sensationẽ esse actionẽ aĩæ solius non passionẽ.

In hac difficultate mulæ extant Philosophorum sententiæ. Prima est Plotini Æneade 4 lib. 5. quam tenet Simplicius. 51. & 52. qui putant sensationem esse actionem solius animæ & nullo modo passionem. Dicunt enim spẽm in solo organo corporeo recipi, quæ excitat animam uelut sopitã ad sentiendum: ipsa tamen anima est, quæ sola ꝓ potẽtiã sibi inherentem uidet, audit, & sentit.

Hæc sententia apertè est cõtra Arist. lib. de somno, cap. 1. Sentire, inquit nõ est animæ solius, nec corporis, sed coniuncti, cuius est potentia.

Reijcitur, hæc Opin. 1.

Et propterea si anima bruti per se uidet, utiq; separabilis. Quod enim depẽdeat à specie existẽti in oculo parũ facit: nam Intellectus etiam pendet à phãtasmate: posset etiam illa anima capere, speciem,

ſpeciem a medio, in quo est separata. Hanc ſniam iam supertùs reiecimus.

2 Opi. Alber. sensationem à ſpecie fieri i potentia recepta, & iõ potẽtiam esse simpliciter passiuam.

Secũda ſnia est Alberti Magni libro de apprẽhensione, in principio, et sũma de hoie q. post sensus exteriores, fo. 112. q̃ credit speciẽ in organo esse principiũ actiuũ sensationis, & potẽtiã organicã per speciẽ receptã, esse principiũ sensationis, sensationemq́; actionem esse, tñ potentiam esse simpliciter passiuam.

Exemplo explicat.

Hoc aũt exẽplo intelliges. Aqua recipit caloré, & actiuè calefacit, cuius calefactionis solus calor est actiuum principiũ, nõ aũt aqua, ut ait, sed solũ est passiua potentia ad recipiẽdũ caloré: & si calefactio esset actio immanẽs passiua, reciperet, & sentiret. Ita dicit de specie recepta i organica potẽtia, ipsa ẽ principiũ actiuũ: & sẽsatio actio est, tñ potẽtia passiua est. Dicitque esse cõtra oẽs Philosophos potentiã actiuam ponere sensum.

Nota, triplex sensituum ex Alber.

Notat aũt Albertus, ꝙ tripliciter est sensituum potentia. sicut intellectiuũ. Primò puer dr intellectiuus in potentia, sed remota: cùm aũt dicit, est in potẽtia propinquiori: cùm habet habitum, in proxima ad perfectè intelligendum. Ita sensitiuũ, cùm est in organo, est sicut puer; cũm est dispositio, & spiritus in organo, est sicut qui discit: cùm autem est species, est sicut qui habet habitum. Hęc est sententia. Alb. Magni.

Obijcit contra assũpta opi.

Sed vnum vr non parũ facere contra istã ſniam. Si n. sola species est principiũ actiuum sensationis, & potẽtia est subiecta, utiq; si per potentiã diuinã esset per se illa species, sentiret, sicut calor calefaceret: quod tamen impossibile.

2.

Præterea, in medio posset uidere. Et quamuis ad hoc responderi possit, tamen non exactè, ut dicetur post.

3 Opinio D. Th. & verè eius sẽsationẽ fieri à ſpẽ & à potẽtia mediãte ſpecie, & in potẽtiã esse

Tertia ſnia est S. Thom. 1. p. q. 59. art. 1. qui speciem fatetur esse principiũ sensationis, cum Alber. tamen simul potentiam dicit esse actiuam, non immediatè, sed mediatè, quia per ipsam operatur: sicut ignis agit, sed per calorem. Et hoc est exemplum ipsius S. Tho.

Species igit est, in sensu, nõ sicut calor in aqua, sed sicut calor in igne operat: est enim ignis actiuum principium. Vn de potentia sensitiua partim est actiua, partim passiua, passiua quidem, dum recipit speciem, actiua quidem, dum per ipsam agit, ac sensationem producit.

actiuum mediatè, nõ immediate.

Hanc sententiam habet Scot. 2. de anima. q. 12. & Capr. 3. sent. d. 14. q. 1. art. 3. & fere communis est.

4 Opi. Iãdu. & Apolli esse potẽtiã ex ſua vnam agentẽ et alteram patiẽtem in singulis sensib.

Quarta sentẽtia est. Ioã. q. 16. & Apolina. q. 13. huius libri. Hi dicunt, duas esse potentias sensitiuas in quolibet organo realiter distinctas, agentem, & patiẽtem & organum rõne potentiæ, & sensus passiui recipit species, rõne agentis, sentit, & agit, & sensatio actio est.

1. Ratio huius.

Mouent aũt ad distingnẽdas has duas potẽtias, quia dñt, ꝙ ab una immediata virtute nõ põt actio, & passio ꝓcedere.

4. Opin. 1.

Et ꝓterea, ob id Arist. distinxit. Intellectũ agẽtem a possibili, unus.n. agit, alter patitur, & recipit. Hæc est horum ſnia.

5. Op esse potẽtiam simpliciter passiuam, & sensationẽ esse ipsam non ſpeciei receptionẽ.

Quinta ſnia est aliorum, qui potentiam passiuam cm dicunt, ac sensationẽ formaliter esse speciei receptionem.

Explicatur hic opi.

Explicanda est igitur hæc ſnia. Ad uisionem, uel ad sensationem, duo conueniunt necessariò, unum ex parte obiecti, & hoc est species, & similitudo ipsius, alterum ex parte sentientis, & hoc est uis, & potẽtia sensitiua, horum alterum deficiente nõ est sensatio. At horum utroq; posito, sensatio est, ita, ut sẽsatio nõ sit aliud, q̃ receptio, & unio speciei sẽsibilis cũ potẽtia, & ui sẽsitiua. Vñ in medio non dr receptio speciei sensatio, quia deest uis sẽsitiua, in organo autem aĩato sensatio est, suisio, uel auditio, receptio ergo speciei ab aĩa hr, & potẽtia ꝙ dicatur sensatio, & uisio, uel auditio, ob id aliquo modo potentia dici põt efficiens sensationis, sed non ꝙ eliceat actum aliud præter speciei receptionẽ, hæc enim formaliter est sensatio.

Nota, speciẽ dupliciter posse considerari vt accidens inhærens & vt obiectũ re ſsentãs.

Aduerte vlteriùs, ꝙ species dupliciter põt considerari. Vno modo, ut accidens quoddam inhærens est. Altero modo, ut obiectum ipsum repræsentat, & ipsum quodammodo est, sub alio tamen modo essendi, ut species coloris, est color sub esse immaterialiori.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quæ rõne sit spēs receptio sensatio.

Dicit ergo, q̃ receptio speciei, ut accidens est, nõ sensatio, sed ut ipsũ obiectũ est quodammodo, & p ipsam vnio quædam sit inter potentiã, & obiectũ, talis igit unio, sensatio est, sic sensatio formaliter est passio, & sensus potẽtia passiua.

Hæc opinio est Aegid. q. 1. de cognitione angelorũ, vbi recãtat, q̃ ipse aliàs dixerat, est ẽt Caiet. Thiẽ. & Caieta. Cardin. in præsenti, qui uocat pauperes eos, qui oppositum sentiunt, & ẽt Pauli Veneti, ca. 10. Sũma de aĩa, & Niphi, libel. contra Iand. de sensu agente, & quorundam aliorum, quam ego partem secutus sum olim, sed re maturiùs multò pspecta mutaui sniam, eam tñ libet confirmare testimonijs Aristo. quæ solitus eram proponere, quæ re uera sũt adeò apparentia, ut uideantur concludere.

Auctō. huius opin.

Testimoniũ Arist. pro hac 3. opin.

Primum est in hoc c. ubi sensitiuum tm̃ ponit in duplici potẽtia, assimilatq; potentiam & uim sentienti, habenti habitũ, q̃ si pp potentiã ponimus speciem distinctã a sensatione, per quã fiat sensatio: iã non assimilabit habitui ipsa potẽtia sola, sed potius potentia cum specie.

1.

2.

Præterea, assimilat sensitiuũ, & quod habet uim sentiendi, uiro, qui immediatè potest militare, ergo potentia sensitiua immediatè recipit sensationem, & non priùs speciem.

3.

Præterea iã non reducetur ad actum ab obiecto, sed ad potentiam proximã, scilicet ad speciẽ, & ipsum post sentiret.

2. Testimonium Arist.

Est alterũ testimoniũ insigne 2. de aĩa tex. 139. & 140. ubi dicit, q̃ eadẽ est operatio obiecti, & potentiæ, re, sed diuersa rõne, ex parte obiecti, actio est, ex parte potentiæ, passio, sicut in alijs agentib. & patientibus. Ponit exemplum. Eadẽ est operatio, qua color agit in uisum, & uisus uidet, sed ex parte coloris actio est, & coloratio dr: ex parte uisus, passio est, & uisio dicitur, similiter in alijs. Vide ergo uisionem non aliam esse actionẽ, nisi operationem, & passionem, quæ re idem est cum actione obiecti.

Confirmatio.

Et hoc est, q̃ sæpe dicere solet sensus in actu, & obiectum in actu idẽ sunt, idest, eadem est utriusq; operatio. Fateor hunc locum me olim conuicisse.

3. Testimonium Arist.

Est aliud testimoniũ de Sõno, c. 5. Definiens sentire, dicit, Sensatio est motio aĩæ, corporis interuentu proueniẽs. Vbi motio, ut litera Grẽca manifestat, p motione passiua sumit. Hæc igitur est horũ snia multum Aristotelis conformis.

Auctoris opinio 6.

Superest, ut quid mihi in hac re uideatur aperiam, pace aũt tantorum Philosophorũ (quos ego ut magistros semper ueneror & uenerari æquum est) dixerim, mihi in hac re non omo satisfaciunt, nec satis rem attigisse uidentur.

Explicatã facta suppositione i appetitione duos esse motus i querũ altero nihil patiatur, in altero agit.

Dico igit̃, perinde iudicandũ esse de sẽsatione, sicut de appetitione. Appetitio duos dicit motus, largè sumpto vocabulo, unũ materialiter alterũ formaliter & essentialiter. v. g. ira formaliter dicit actũ quo appetimus uindictã, materialiter, feruorẽ sãguinis in corde. Timor dicit formaliter actũ, quo malũ fugimus, materialiter, sanguinis accessũ ad cor. Horũ duorũ alter cõpetit organo, rõne materiæ, alter rõne aĩæ, & potentiæ, uterque tamen eidem organo.

Præterea, qui formalis est, actio est, et hic est essentialiter appetitio, q̃ materialis est, passio est, nec est essentialiter appetitio, sed ipsam necessario cõmitans.

Idẽ ostenditur ex sensatione pro potentione ad appetitionis motus.

Ita pari mõ in sensatione dico. Visio, vel sensatio alia duos motus dicit, vnũ materialiter, & hic est receptio speciei, alterũ formaliter, & hic est actio, prior ineſt organo rõne materiæ, posterior rõne potentiæ, & aĩæ, tamen uterq; eidem ineſt organo. Prior quidem nõ est substantialiter, & essentialiter sensatio, sed concomitans, & uelut dispositio, posterior est essentialiter sensatio.

1. Ratio.

Præterea, sicut in appetitione, motus materialis nõ est cã effectiua motus formalis; ita in sensu receptiuo species tm̃ dispõ quædam, & solius est potentiæ organicę elicere uisionem, uel sensationẽ.

2. Ratio.

Præterea, sicut in appetitu est duplex prædicatio, & fm materiale, & fm formale, diximus enim, Ira est feruor sanguinis, & Ira est appetitus uindictæ. Ita in sensu, est enim sensato actio organi, similiter & passio. Vnde potentia dicitur

dicitur modo actiua, modo passiua.

3. Ratio.

Discrimẽ inter illos motus, appetitionis, & sensationis.

Sed unũ est discrimẽ inter appetitionẽ, & sensationẽ: q̃ motus materialis appetitionis sequitur formalem: ut prior est appetitus uindictæ, posterior motus sanguinis. At ecõtra in sensatione: prior est passio, & alteratio organi, posterior eius actio. Loquor secundum naturam.

Probatur dictum ex Arist.

Et hoc egregiè docet Arist. 1. de anima tex. 63. & 64. quos textus qui perpenderit, facile ibit in nostram sniam. Dicit enim quod sensus incipit ab instrumento, & corpore, & terminatur in animã: reliqui incipiunt ab anima, & terminãtur in corpus: ut intelligas hos duos motus esse in sensatione.

1. Conclu. Sensatio non est sola speciei adeptio.

Præterea, tex. 51. huius capitis dixit, sẽsationẽ esse, cũ aliquid mouetur: in quo notat sensationem nõ illam passionem, sed post illam passionem esse.

1. Probatur per Arist.

Sed ut quæ diximus, ꝓbemus, sit prima cõclusio. Sensatio nõ est sola speciei receptio. Hęc ẽ cõtra sniam vltimã. Hęc idẽ Philop. 2. de aĩa tex. 121. & Alex. 1. de aĩa, c. 12. ubi præter passionẽ, iudiciũ & actionẽ ponunt in potẽtia: & expresse idem Alex. 1. de anima, cap. de Intellectu practico, & speculatiuo.

1.

Probatur authoritate Aristo. 2. de aĩa, tex. 37. ubi apertè dicit, aĩam esse causã effectiuam generationis, motº, augmentationis, & sensationis: ergo sentire, est agere, & non solùm recipere.

2.

Præterea 9. Metaph. 10. uisionẽ ponit actionem immanẽtem: ergo uisio actio est, & non sola speciei receptio.

3.

Præterea, de sensu cap. 2. cõtra Democritũ arguit, qui dicebat uisionẽ eé emphasim, & apparitionẽ q̃dã rei obiectæ in ipso oculo: repñdit hoc dicẽs, q̃ speculũ uideret, si uisio talis esset; nõ ergo ẽ sola speciei receptio uisio, uel sẽsatio.

2. Probatur rõne.

Probatur secundò. Si stat, speciẽ esse receptã i oculo & iam videret, ut patet in dormientibus apertis oculis, vel in his qui alijs sunt mente intenti: & tamẽ nõ uidẽt: ergo nõ sola receptio est uisio.

Reijcitur solutio.

Respõdent aduersarij, q̃ requiritur conatus, & aduertentia potentiæ. Hoc euertitur: qa nõ est intelligibile, qd sit conatus, uel aduertẽtia illa, q̃ actio aĩæ & ipsius organicæ potentiæ: ergo uidere formaliter nõ est recipere, sed agere.

3. Ratio.

Probatur tertiò, & est argumẽtũ Plotini. Sequeretur, si sola receptio speciei esset uisio, q̃ nõ posset uisus apprehẽdere distãtiã rei, quã certissimè uidemus, & discernimus uisu. Sequela probatur, quia species eadem est, quæ à re patum, uel plus distanti in oculo recipitur.

4. Ratio.

Quòd si dicas, Facit maiorẽ, uel minorẽ angulũ in oculo. Hoc nõ euacuat difficultatẽ: qa maior uel minor angulus a quantitate maiori, uel minori obiecti ẽt prouenit: utiq; ergo nõ possemus distantias percipere, nisi oculus augeret.

5. Ratio.

Prẽterea quarto, & est argumentũ forte. Quia sensatio est operatio uitæ: ergo est ab interno principio actiuo motionis, aliter non esset uitę opus. Id. n. est uita, interna motio ab ipso uiuẽte effecta.

2. Concl. Species nõ est effectiuũ principium sensationis.

Prẽterea quinto, qa sensus interiores agũt, ut notũ est, ut qñ sensũ communi percipimus non uidere, et calorẽ discernimus a sono, cum Aestimatiua iudicat sibi conueniens: ergo etiam exteriores agunt circa sua propria obiecta.

1. Ratio.

Secũda conclusio. Species non est effectiuũ principium sensationis. Hæc est contra Scotum, Capr. Alber. & alios.

Probatur aũt primò. Si species est effectiua, puta, uisionis, uel simul potentia est actiua immediata, ita, ut duo sint immediata principia effectiua, uel sola species est immediatũ principium: potentia autẽ, uel nõ est, ut dicit Albertº, uel est mediatè, ut dicit S. Tho. Sed neutrũ potest dici. Non quidẽ prius, quia cũ uisio sit actio simplex & immanes, nõ potest procedere à duobus agẽtibº immediatis realiter distinctis: vt notũ est mediocri metaphysico. Nec posterius dici põt, quia potẽtia est immediatũ principiũ opationis: ergo operat absq; specie aliquid: aliter poti° esset subiectum, q̃ potentia: nõ enim est potentia, quę non est elicitiua intrinsecæ operationis.

2. Ratio.

Probatur idẽ secũdo. Si sola species est immediatũ ptincipiũ uisionis, profecto ubicũque esset, eliceret illã, sicut

calor

Universidad de Deusto Biblioteca

calor vbique calefacere posset: quod tamen impossibile est.

6. Ratio.

Probatur tertio, quod me multũ mouet: quia sentire est opus animæ, & facultatis animæ: non ergo debet tribui accidenti cuidam externo, scilicet speciei, quæ etiam in medio inuenitur, & in re inanimata: esset enim tunc sentire valde per accidens, animæ.

3. Concl. Sensatio est effectiuè a sola potentia immediatè. Rõ concl.

Tertia conclusio. Sentire est actiuè, siue effectiuè à sola ipsa potẽtia immediatè vt visio à visu, auditio ab auditu. Loquor aũt de sẽsatione formaliter: nã materialiter, vti dixim⁹, passio quędã est, et alteratio secũdum speciem ab obiecto.

Et hæc colligitur ex argumentis contra alias sententias. Si enim sentire formaliter, actio est organica, non à specie elicita; erit ergo à potentia immediatè.

3. Concl. Spẽs concurrunt ad visionem, vt dispositio potentiæ, & motiuè, et obiectiuè.

Quarta conclusio. Species cõcurrit ad visionem, vt dispositio potẽtiæ, & motiuè & obiectiuè: & eatenus vera est opinio communis, & D. Thomæ.

1. Pars. 2. Pars. 1.

Probatur conclusio. Nam dispositiuè quidem: quia nisi esset informatũ prius organum tali specie, potentia seu anima videre non posset.

2.

Motiuè: quia sua repræsẽtatione excitat potentiam ad videndum, seu sentiẽdum rem ipsam. Et obiectiuè cõcurrit, tũ quia rem hanc, uel illam ostendit in se repręsentatam, quam potentiæ & anima ibi cognoscant: tũ quia est ipsius sẽsationis primus, et immediatè termin⁹, & obiectum proximum, & internũ: res vero à parte rei, obiectũ remotũ & externũ: tum demũ, quia obiectũ ipsum reale. V.g. color potẽtiã obiectiuè mouet ad sui cognitionẽ mediãte illa sua specie; est.n. tãquã instrumẽtũ obiecti.

3.

4.

Et ideo meritò dr̃ speciem se tenere ex parte obiecti, lumen verò naturale uel supernaturale ex parte potentiæ: & ex his duobus, nempè obiecto, & potẽtia fieri visionem: ab illo obiectiuè mouendo, & terminando, ab ista, effectiuè visionem producendo.

Ad testimonia Aristot. in quibus aiebat sensationẽ comprehensionem.

Per hanc doctrinam facilè soluuntur loca Arist. adducta, q⁹ sensatio sit passio. In illis enim loquit̃ de sensatione materialiter, quæ potest dici apprehensio, non autem formaliter.

Ad rõnẽ Iandu.

Potest etiam solui argumẽtum Iand. de sensus agẽte. Non enim est opus multiplicare duas potẽtias: qa ẽm diuersa, idem postea agere, et pati: recipit quidẽ speciẽ, sed actionis, & sẽsationis est causa actiua. Aliud est autem species à visione, & sensatione. Impossibilitas aũt ista forsan esset, si idem sensus facere, & reciperet speciem. Sed hoc non dicimus; obiectum.n. speciem imprimit, potentia visionis est effectiua causa: ob id nõ est simile de intellectu, qui fecit speciẽ intelligibilẽ, & recipit; ob id distinguitur duplex Intellectus: sed ad recipiendum speciem, & iudicandum non est nisi vnus Intellectus possibis: Ita de sensu recipiente speciem, & iudicante.

Ad arg. initio qõnis factũ. No. tex. Aris. exposition.

Argumẽta in principio posita faciũt pro nostra sententia: secundum tũ est declarandum, ut exponatur Arist. Sensus hic est. Si sensus ita esset actiuus, vt non esset necessariũ pati ab obiecto exteriori vel alio, tũc sẽtiret se, quia in se habet quid sentiat: cum ergo non se sentiat, ergo signum est, esse passiuum: cũq; nihil a se patiatur, non se sentit. Atque hęc expositio est notãda, & ita text⁹ cõfirmat nostram sententiam, quòd sensus nõ potest agere, nisi existente passione organi, quæ non potest esse nisi ab externo.

Caput sextum.

Dicendum autem secundum vnumquemque. Tex. LXIII.

De obiecto sensus in cõi. s. de sensibili.

DE singulis potentijs sensitiuis tractaturus, prius de obiecto, & sensibili in cõi tractat. Posset aũt dubium suboriri: cur de sensu in communi prius dixit modo de obiecto: iuxta ipsius.n. methodum de obiecto prius, quàm de potentia dicendum erat.

Dubium, cur nunc de obiecto agat.

Respondeo, quòd si Aristo. definijsset sensus in communi, vtique à sensibili exordiũ sumpsisset: sed id non fecit, sed solum propensionẽ quãdam sensitiuis potentis communẽ docuit, scilicet passiuas esse, reduciq; ad actũ à generante, & ab obiecto, aliter & aliter: ob id nõ p uertit sibi propositam methodum, qua dicitur, quòd indagando, quid est potentia, incipiatur ab obiecto.

Diuisio sensibiliũ.

Proponit igit̃ sensibiliũ diuisionẽ, & subdiuisionẽ. Quędã.n. sunt p se, q̃dam per accidens. Et eorũ, quæ per se, quædã cõia, quædam propria sensibilia sũt, ut liceat tria sensibilia facere, propriũ per se, commune per se, & per accidens.

De sensibili p̃prio quid sit. 1.

Sensibile proprium tripliciter describit: primò esse id quod à nullo alio percipitur sensu, præter illum, cuius est obiectũ: quomodo color, visus est proprium obiectum: non enim ab alio percipitur, & sonus, auditus, sapor, gustus: & qualitates primæ, quæ non habent commune nomen, sunt tactus.

2.

Altera descriptio est. Sẽsibile propriũ est, circa quod nõ errat sensus, cuius est, ut visus nõ errat circa colorẽ, nec auditus circa sonum: non.n. colorem pro nõ colore, & sonũ pro nõ sono percipiunt. Explicat tamen, quòd errãt in subiecto uel loco: vt quod sit coloratum, & ubi sit quod nos in quęstione statim sequẽti exactè declarabimus. Tertiam descriptionem in fine capitis ponit.

3.

Hic nota, quomodo dicit Aristo. unũquemque sensum exteriorem iudicare de suo proprio obiecto: ergo agit: nam iudicare quis ignorat esse agere?

Communia autem motus, quies. Tex. LXIIII.

Nota. De sensibili cõi. quid sit.

SEnsibile commune dicit esse, quòd nõ unũ, sed pluribus percipitur sensibus, ut motus localis, qui uisu, et tactu dignosci potest, ut patet. actu.n. motum pulsus sentit Medicus: uisu & auditu equum currentem percipimus.

Quinque cõia sensibilia numerãtur. Nota.

Enumerat aũt q̃nq; cõia sẽsibilia de qbus differemus post: hmõi sũt. Figura, Magnitudo, Numerus, Motus, Quies.

Aduertendum, q⁹ commune sensibile sentitur, & immutat sensum: ob id dicitur per se: aliter enim esset per accidens, ut declarabitur in sequenti textu.

Secundum accidens autem dicitur. Tex. LXV.

De sensibili p accidẽs. qd sit.

SEnsibile per accidens describit illud esse, quod non immutat sensum, nec ab eo patitur sẽsus, ut tale est, nisi quia coniunguntur cum sensibili per se, ut filius Diaris, si albus sit, dicitur sensibile per accidens, & dicimus uidere nos filium Diaris: sed non immutat sensum, qua parte filius est, sed qua parte albus est.

Nota comparẽnem ad ætiam sensibiliũ inter se p̃prij, cõis, & per accidens.

Sensibile ergo proprium, & commune agunt in sensum per se, illud in unum, hoc in plures: per accidens autem sensibile, non per se, sed per alia.

Statim cõparat utrumque sensibile; per se, dicens, proprium esse magis propriè per se sensibile, quàm cõmune. Causam dat, quia organi cuiusq; temperies magis est proportionata & adæquata proportio, quàm communis, ut post declarabitur.

Tertiò de scribii sensibile proprium.

Ex quo possumus sumere tertiam descriptionem proprij sensibilis, puta, quòd propriæ organi temperaturæ correspondet; uel secundum Philoponum, ad quod talis potentia refertur. Est enim potentia relatiuum, & quæque ad proprium refertur.

AN SENSVS ERRET CIRCA sensibile proprium. Quæst. XIII.

2. Argu. ad partẽ affirmatiuam.

ARistot. unam ex descriptionibus proprij sensibilis eam assignauit, quòd circa ipsum non contingit sensum errare. uidetur, non esse id uerum: nam commune, esset etiam proprium: quia circa commune non contingit error. Quod probatur: quia non est error, ubi non est ueritas: at in sensib. nulla est ueritas, cum non componant; nec propositionem formant: ergo nec error.

2. Arg. à numerõne multorum errorum sen. & sue.

Quod si adhuc errorem posse esse dicas, circa proprium; error erit, nam uisus aliquando albũ a longe positũ percipit pro nigro, ut dicitur 3. Metheor. c. 4. & colores apparẽt in iride, qui uere nõ sunt

Universidad de Deusto Biblioteca

sunt, vt ibidem dicitur: similiter in collo columbæ. Et infirmus gustu iudicat amarum cibum, qui tamē dulcis est: est ergo error in proprio sensibili.

In qua cōsistat quæstionis difficultas. Difficultas consistit in hoc vno explicādo, quomodo sensus dicatur nō errare circa sensibile proprium, sunt aūt diuersa placita. Auer. in præsenti commendicit, quod in maiori parte nō decipitur sensus circa proprium sensibile: vt visus non decipitur in colore, an sit albū, uel nigrum, sed an sit nix, vel aliud quid.

1. Opinio Auerr.

Reijcitur opi. Auer.

1. Ista sententia reijciēda est. Primò, qa absolutè dicit Aristot. sensum non decipi circa proprium sensibile, & non solum, quòd maiori ex parte.

2. Præterea, falsum est ipsius exēplū. Visus.n. decipitur in albo, & nigro, vt diximus ex Arist. albū à lōgè nigrū apparet.

2. Opinio Alberti. Altera sīnia est Alberti tract. 3. cap. 5. quā sequit Apoll. q. 13. q. dicit, ꝙ nullo modo sensus decipitur in proprio sensibili: qa error debet cōsiderari iuxta speciē receptā: & qa semp producitur sensatio, qualis est species, nō est deceptio. Vnde, si album apparet nigrū, tamen visus non decipit; quia species talis alibi distantis nata est facere productionem nigri sensationis, similiter species quæque producit sensationem, qualis ipsa, est, quæ variè se habet ratione medij & dispositionis organi diuersæ.

Reijcitur sententia.

1. Hæc sentētia non uidetur planè satisfacere. Primò quāuis spēs talē sēsationē faciat, qualiter ipsa se habet, tñ hoc vocamus errare, qñ aliā facit sensationem, et aliter quam res se habeat. Præterea quia illo ēt modo nec esset error circa cōmune sensibile: quod tamen est falsum.

2. Tertia sīnia est cōis, q̄ est Themistij. c. 12. & Simplicij, & Iand. q. 17. Hi limitāt propositionē Arist. triplici conditione. Prima est, ꝙ sit organi debita dispositio; aliter.n. error accidet i ꝓprio obiecto, vt lingua male habētis ob indispositionem iudicat de amaritudine cū errore. Altera est, ꝙ si mediū debitè etiam dispositum vnde, per vitrum rubeum res conspecta apparet rubea. Tertia, quòd sit debita distantia, res enim à longe alterius apparent coloris, quam sint.

3. Opin. cōmunis Themistii. Simplic. &c.

Triplex cōditio requisita ne erret sensus.

1.

2.

3. Hæc sententia non etiā euacat totam difficultatē, licēt magna ex parte veritatē attingat. vñ, si ppēdis, validū argumē tū vī esse contra ipsam, nā Arist. dedit hanc descriptionē propriā obiecto proprio vt distinguitur circa commune.

Obijcitur cōtra hac sententiā.

4. Opinio. Ob id aliquid addendū est huic opinioni cōi, vt in aliquo sensu Arist. dicto nulla sit apponēda limitatio, sed vniuersaliter est proferēda propositio illa, aliquo saltē modo quā vt intelligas, aduerte, At si tres has limitationes apponas ēt, ut videtur, cōueniet cōi. nō. n. sic errabit, tripliciter posse intelligi, sēsum errare circa sensibile propriū. Vno modo circa rationē cōem, vt si sonū pro nō sono auditus perciperet, & gustus saporē pro nō sapore. Secūdò in particulari rōne, ut album pro nigro, amarū pro dulci. Tertio in applicatione subiecti, uel loci; vt si album apprehenderet in alio subiecto, uel loco, quam est.

Nota triplici modo posse sensū errare.

1.

2.

3.

Dico igitur primò, quòd sensus nullo pōt errare circa rationē cōem sui obiecti, nec i hoc est opus vlla limitatione, vt uisus nō peipit, nisi cū visibile est. nec gustus peipiet, nisi saporē, & hic esse vī sēsus Aristo. ut ex ipsū litera patet. Circa cōmunia. n. errat, ut circa motum, circa getē, & alia, quod. n. quiescit mouere, qđ mouetur quiescere aliqñ apparet.

Qutmodo nunq̄ erret sensus, et quo modo erret.

Obijci tñ posset, ꝙ in aliquibus sensibilibus communibus, secūdùm rationē communem eorum, idem cōtingat, ut scilicet in genere sub ratione cōi nō possit ēe deceptio, ut V. g. in magnitudine. Nam quidquid uidet, necessariò sub aliqua magnitudine uidetur, et apparet, et sine omni magnitudine uideri non posset, sicut nec sine omni colore. Idē in rei duratione seu tempore, nam necessariò uidetur res durare aliquo tēpore, si omni careret tēpore, uel duraret tantū per istans non uideretur. Idem in numero; nam necessariò apparet res una esse, uel plures, imò et necessariò sub aliqua figura uidetur. Quare uidetur eadem etiam ratio in communibus sensibilibus.

Obiectio.

Respōdendū est primò, quod quamuis in

Solutio.

ijs in ijs. Idem accidat, tñ non in alijs sēsibilibus cōmunib., vt in motu, ac quiete. Deinde colori primò, vt color, cōuenit: alijs verò secūdariò, & per colorem, & idem dicendum in alijs sensibus.

2. Dico secūdo. Sensus decipitur circa rationes particulares obiecti, vt album apparet nigrum aliquando, & dulce amarum, vt notum.

3. Dico tertiò, quòd in applicatione tam proprię & particulares, quam communis, decipitur. V. g. manus post vitrū rubeum rubea apparet: hic nō est deceptio in rubore, sed in applicatione subiecti: non enim est rubor in manu. Similiter color vitreæ fenestræ apparet in pariete, sed non est error in loco.

Nota circa intelligentiam Arist. contra Auer.

Et hoc est, ꝙ dixit Aristoteles in textu, ꝙ visus nō errat in colore, sed i quid sit coloratū. Nec intelligas per quid coloratū, qdditatē colorati, quod male intellexit Auerroes: sed intellige subiectū, scilicet, quę res sit colorata. similiter gustus infirmi non decipitur in amaritudine, est enim verè amaritudo in saliua ipsius: sed in applicatione.

Reūcitur fuga quedam.

Nec intelligas cum Appoll. ꝙ Intellectus est, q. errat iudicando id: hoc enim falsum est, nā ipsi⁹ sensus est error: visui enim offertur man⁹ rubea, quæ non est.

Opinio oūis, quo, & quatenus sit vera.

Vide ergo, qualiter dupliciter error eueniat in sensibili ꝓprio, sed nō primo modo, de quo loquit Arist. circa cōe verò oibus tribus modis errare cōtingit.

Vnū ex his sequitur, quòd illæ conditiones tres assignatæ ab opinione communi, sunt veræ, & concludūt, ne sit error secundo, nec tertio modo in sensibilibus proprijs, imò etiam similiter in communib⁹ sensibilibus: sed potissimū in ꝓprijs. nam aliquando omnibus illis cōditionibus positis esse posset in cōmunib⁹ deceptio, vt in motu, & figura, & numero, & nō in proprijs, ita, vt certè, & verè per sensū cōstet sensibile propriū. V. g. color, quod scilicet sit aliquid albū vel nigrum, & tamen ignoretur, nec videatur, quę sit figura eius rei, quę ue quantitas, & an quiescat, vel moueatur res illa, quæ uere videtur alba vel nigra at que ita liquet, opinionē illam cōmunem veram esse, ita intellectam, & eo addito quod diximus. Hæc est igitur huius difficultatis dissolutio, & similiter expositio Arist.

Argumentorum solutio patet. Ad primum dico, ꝙ loquimur de veritate simplici, qua cognoscit & apprehenditur res sicut est in se, & ista ēt est in sensu.

Ad 1.

Ad secundùm ex dictis solutio patet. Vnum tamē nota, ꝙ color pro isto colore mixto est primum subiectum ipsius visus, sed ut lumen, & lucem comprehēdit, & in hoc visus errare non potest.

Ad 2.

Nota obiectum proprium visus.

AN SENSIBILE COMMVNE propriam sensui imprimat speciem. Quæst. XIIII.

Sensus quę fiunt.

Difficilis quidē hæc est quæstio; sensus aūt ipsius primo explicandus erit. Diximus supērius, ꝙ sensus non percipit obiectū, nisi recepta aliqua qualitate, & specie ab illo. Cum igitur ex Arist. percipiamus duo, & proprium cōe obiectum, dubitare quis posset an id fiat per unā speciem, an per duas distinctas, ita, ut p unam, colorem, per alteram, magnitudinem corporis & figuram percipiamus.

Primū ad quæstionem ad partē affirmatiuam.

Videtur autem, quod debeant esse distinctæ. Primò, sumo coloratum cùm mouetur, peto, uel imprimit tantùm quod imprimebat antequam moueretur, uel aliud. Si aliud habetur intētum, quod motus per speciem propriam uidetur. Si non aliud, ergo non percipietur res moueri, sicut nec ante.

1. Arg.

Præterea secundo. Sumo coloratum corpus triāgulare, & postea facio idem quadrangulare, peto. Vel imprimitur sola species coloris, & sic eodem modo apparebit, sicut ante, uel imprimitur aliud, & habetur intentum, hoc erit species figuræ.

2. Arg.

Præterea tertiò. Magnitudo, figura, color, sunt formę diuersæ, ergo per unam speciem non possunt cognosci, sed per uarias, ergo quodq; sensibile propriam imprimit speciem.

3. Arg.

6. Arg. Præterea quartò. Sensibile p se imutat sensus, & potentia patit ab eo: at cõe est sensibile per se: ergo immutat sensũ per se, hoc aũt non faceret nisi imprimẽ do propriam speciem: ergo imprimit.

Prima opinio Auer. Cur sensibile cõe sit p se sensibile.

Est igitur prima sñia. Auerr. Com. 65. & duas cãs assignat, quare sensibile cõe sit per se. Altera est: quia est coniunctũ necessariò cũ sensibilibus propriis, i. proprium sensibile non põt percipi absq; cõi: non.n. albedo absq; quanto percipi põt; Altera est; quia sensibile cõe est obiectum proprium sensus communis.

Explicatio Auerroistarũ.

Auerroistæ explicant, per sensum cõem, non significare illum primum interiorem sensum, sed quemcunq; particularem, ut sensus est: erit igitur sñia Auerrois, q̃ visus percipit quantum, nõ vt visus, sed vt sensus; & denique commune sensibile est proprium cuiq; sensui, non ut talis, sed ut sensus ẽst.

Reijcitur prima cã Auerro.

Vtraq; ista cõditio non est satis, quãtumcũque sic explicẽt, & defendere conenẽ Auerroistæ. Probaĩ de priori. Peto itaq; cum dicit sensibile cõe an sit necessariò cum sensibili proprio, vel uelit significare, q̃ commune absq; proprio sentiri non possit: & hoc nihil est. nam sensibile per accidens hoc etiam habet: vel significat, vt ipsi uolunt, q̃ propriũ absque communi non sentiri potest: & hoc probãt, q̃ solum quantum est commune: nam sine motu, & quiete, & numero percipi possunt obiecta propria.

Reijcitur secunda cã Auerr.

Nec secunda cõditio, seu causa est satis. imò nec vera: quia uisus non pcipit vt sensus est, figuram: non enim figura, ẽt ipso Auerroe fatente, respicit sensum, vt sensus est; quia solo visu, & tactu pcipitur. Sunt etiam alia, quæ in omnibus sensibus recipiuntur, & sic non respiciunt sensus, vt sensus sunt.

Nota.

Quidquid tũ de his sit, ex Auerroe non hẽ distinctè, an per distinctã spẽm percipiantur cõia sensibilia magis: vẽ tamen indicare negatiuam partem.

2. Opinio Ægid. & Sco. sensibilia cõia p̃ducere propriam ſpeciem.

Altera sñia est Ægidij in præsenti, & Scot. 4. Senten. d. 12. q. 3. & Iandu. q 38. quæ tribui solet etiam Albert. tract. 3. c. 5. sed non videtur id dicere, cum ca. 1. oppositũ doceat, vt dicemus. Hi tenent q̃ communia sensibilia habent propriã speciem distinctam à specie sensibilis proprij. Horum argumenta sunt propo sita in principio.

3. Opinio S. Thomæ & Philo. & c. sensibile cõe nõ producere propriã ſpeciem, ſed modificare ſpẽm. ſenſibilis proprij.

Tertia sñia est S. Tho. uera in præsenti, & Philop. & Caie. Thie. & Pauli Veneti c. 11. Pro cuius intelligentia aduertendum, q̃ in specie possumus duo considerare. Vnum est, ipsa entitas, & subsistãtia speciei. Alterũ est, modꝰ ipsius, q̃ sic, vel aliter se habeat. Et est exẽplũ. In albedine possumꝰ cõsiderare ipsam albedinem, & modũ ipsius. Fm quem aliter se habet in corpore triãgulari, aliter in quadrãgulari, & sic etiam in specie.

No. in ſpẽ eſſe duo entitatem et modũ. Exprimit D. Tho. ſentẽtiã.

Dicunt igit̃, q̃ una est species, qua sensibile propriũ, & cõe simul immutant sensum: tũ proprium sensibile producit spẽm quo ad entitatem suã, at cõe dat modum, quem, quod est dicere, colora tũ spẽm producit: at quia coloratum est talis figuræ, vel talis magnitudinis, uel mouet, vel quiescit, vel unũ, uel multiplex est, ob id talẽ, uel talem speciẽ producit non distinctã, sed modificatam, & aliter se habentẽ: & hoc pacto etiam commune sensibile dr̃ agere in sensum, quamuis non per propriam speciẽ. Hęc est sententia S. Thom. & aliorum.

1. Conclu. Sensibile cõe nõ imprimit ſpeciẽ diſtinctã à ſpecie proprij ſenſibilis.

Circa huius resolutionẽ sit prima cõclusio: q̃ sensibile cõe nõ imprimit speciẽ distinctã à specie proprij sensibilis.

Nota ex Albert.

Pro huius probatione, aduerte unũ ex Alb. tract. 3. c. 4. q̃ sensus non percipit formas sensibiles in abstracto, sed i concreto, & in indiuiduo: vt uisus non videt albedinẽ, sed hoc, vel illud albũ; gustus non percipit saporẽ, sed hoc, vel illud dulce. Vt enim corpus sine colore, ita ẽt color sine quanto indiuisibilis est: quod etiã docet Arist. de sensu, c. 6. in principio. Sensus coniunctorum, & singulariũ sensibilũ perceptiuus est, nõ ipsarum formarũ. Vnde notat Albertus, q̃ Philosophi non dicunt sensus percipere formas singularium, sed intentiones: intentio enim significat speciem totius. Ex his habemus vnum, q̃ sensus proprium sensibile cum cõmuni in separabi-

parabiliter, & per modũ unius pcipit.

1. Ratio. Hinc iam sumo argm̃ primum. Sensus per modum unius coniuncti percipit singulare proprium cum communi sensibili, ergo per vnam simplicem speciem illud totum percipit: si enim per duas realiter distinctas. utiq; nõ p modũ unius, perciperet, cũ illæ species nullam unionem inter se faciant, & est ut mihi uidetur optimum argumentum.

2. Ratio. Probatur secũdò, sequeretur, q̃ utrũque per se esset sensibile, & quantum absq; colore, si esset, & color absq; quãto quod tñ impossibile est sentire, probo sequelã. Si utrumq; speciem producit immediatè, utiq; utrũq; suam producet spẽm, & non unum per alterum sunt: ultrà sequitur, si duæ formę immediatè suos effectus p̃ducunt, & non una per alteram, quantumcũq; separẽtur illæ, adhuc p̃ducent. Vt si calor calefacit in corpore albo, & non p albedinẽ, & albedo disgregat, & nõ p calorẽ, separatę illæ formæ adhuc operabuntur. Sic igit̃ de quanto, & de colore erit in spẽ p̃ducẽda singulorũ p̃pria & distincta.

3. Ratio. Præterea tertiò. Quia dicãt mihi isti, quæ spẽs erit à numero distincta ab aliis propriis; similiter, quæ à motu, & quæ à quiete. Profectò ẽt si fingere velint, non uidentur inueniri posse: à multitudine enim quomodo una species simplex erit, & à motu una species permanens, & à quiete, quæ priuatio est, una positiua. Vanum ergo est id affirmare.

2. Concl. Senſibilia cõia modificant ſpẽm ſenſibilis proprij. vẽ cõclu ſionis.

Secunda cõclusio. Sensibilia cõia modificant speciem sensibilis p̃prij, ut declaratum est in sñia S. Tho. Cum.n. proprium cũ communi simul, & ut unum pcipiatur, una erit species taliter se habens, ut rõne ipsius entitatis cognoscet proprium, rõne modi cognoscetur cõe sensibile. Vnde commune agit quidem in sensum, non secundùm substantiam speciei, sed secundùm modum ipsius.

3 Concl. Senſibile per accidens, nec quo ad ſubſtãtiã

Tertia conclusio. Sẽsibile p accidẽs, nec quo ad substãtiã, nec quo ad modũ in sensum exteriorem agit, sed coniunctum est cũ eo; quod est sensibile per se.

Nota ex S. Tho. lect. 13. tria esse necessaria. ut sit sensibile per accidens. Primò ipſi, nec quo ad modũ in ſenſum exteriorem agit.

Nota ex S. Thom. neceſſaria, ut ſit ſenſibile per accidens.

Vnde fit esse triplex sensibile p accidens. Vnum quod est quidem sensibile per se respectu sensus alterius exteriori, vt dulcedo est uisibilis p accidens, quæ tamen est gustabilis per se: deniq; sensibilia aliorũ sensuũ exteriorũ sunt aliis sensibus p accidens sensibilia, quatenus iungunt cũ sensibilibus eorum per se.

Nota, q̃ triplex ſit ſẽſibile p accidens. 1. 2.

Alterum est sensibile per accidẽs qd sentitur per se respectu sensus interioris, ut filius Diaris est uisibilis per accidẽs, si albus sit: tamẽ per se à cogitatiua cognoscit. Similiter lupi inimicitia est uisibilis per accidens oui, q̃a æstimatiua cognoscit illam per se: cognoscit.n. bruti æstimatiua singularia substãtiæ in ordine ad operationem, uel sub rõne conuenientiæ, uel disconuenientiæ, ut notãt Philo. & Ægid. non tamen secundũ naturã propriã, sicut cogitatiua hominis.

3. Tertium est sensibile per accidẽs, qd Intellectu dignoscitur. ut video p accidens hominem, qui tamen est per se in Intellectu pceptibilis, ex quo fit, q̃ brutum non sit substãtia: uel ut'le per accidens sensibile, q̃a non habet potẽtiam, qua per se cognoscat: bñ tamen singularia substantiæ sunt ei sensibilia per accidens, quia p æstimatiuam cognoscit illa, non absolutè, ut paulo ante dixi.

3. Condũ. ut ſit ſenſibile, p̃ accidens.

Tertia cõditio est, q̃ facilè possit illud sensibile per accidẽs cognosci à potẽtia per se cognoscente. Vnde substantia non dicitur propriè sensibilis per accidens: non.n. facilè ex tali cognitione Intellectus percipit illam principiorimo do tamen cum cognita est, facile cognoscitur, saltem corporea.

Ad 1. & 2.

Ex his facilè est soluere argumẽta. Primum, & secundum solũ probant uariari modũ ĩ spẽ, nõ aũt ipsũ multiplicari.

Ad 3.

Ad tertium dico, q̃ licet in sediuersæ sint, tñ vt ad sensum ordinantur, ratione

tionem unius habēt, & sic una specie cognoscuntur, quamuis aliter, & aliter: re perit. n. modus & substantia in specie.

Ad 4. Ad quartum dico, ꝙ immutāt nō p̄bendo substantiam specie, sed modū, & hoc sufficit: vt sint per se sensibilia.

AN SENSIBILIA COMMVnia sensu exteriore percipiantur. Quæst. XV.

3. Arg. ad partē negā.

HE Aristotelis sentētia nulla est controuersia: ipse enim manifestè docet communia per se sentiri sensibus exterioribus.

Sed hoc non vī uerum, & est primū argumentum. Quies dicit priuationē: at priuatio, cum ens rationis sit, à nullo sensu per se potest percipi: ergo non est sensibile per se.

2. Arg.

Secundò si sensus numerum peciperet utiq; id esset datū brutis: at bruta nō percipiunt numerum cum non possint numerare: solus. n. hō inter omnia animantia numerare scit, ut docet Aristot. sect. 30. problem. quæst. 5. qui petit, quare homini sit danda fides, respondet, qa solus scit inter omnia numerare, & solus Deum uenerat, non ergo est sensibilis per se numerus, sed ad rōnē spectat.

3. Arg.

Præterea tertiò, Motus non pōt percipi absque memoria partium præteritarum coniunctarum cum sequentibus, at sensus exterior non habet memoriā: ergo non percipit motum per se.

4. Arg.

Præterea quartò. Videntur esse plura sensibilia, quàm, quæ ponūtur hic. Nā 2. de anima tex. 33. ponit, p̄ter ista, unū & de sens. c. 4. ponit alia quatuor, s. obtusum, acutum, asperum, & lene.

5. Arg.

Præterea quintò. Perspectiui ponunt decem, & nouem, ut patet ex Vitellione li. 3. in principio, & patet de aliqb⁹ equale, inæquale, simile, dissimile, maius, minus, experimur. n. bruta illa percipere: nam canis uiso esse maiori, relinquit minorē, & equus, sequitur uias rectas, relinquit asperas, & anfractuosas.

Prima explicantur hæc sensibilia cōia.

Hæc sunt argumēta: ad quorū resolutionē aliqua sunt notāda, ex qbus tota difficultas euacuat. Primū est, declarō illorū sensibiliū cōium quæ ponit Arist.

Quid per magnitudinē signifīcā. & numerū intelligat.

Aduertendum ergo p magnitudinē intelligi molē & corpulentiā per figuram, quæ corporibus naturalibus inest, p numerum, rerum discontinuationē.

No. numerū dupliciter cōsiderari.

Vbi notādum, quod numerus dupliciter considerari potest. Vno modo, ut mensura est rerū numeratarū, & sic nullus numerat, nisi homo, quia numerū comprehēdit percipitq; esse quatuor, uel tria, uel plura. Altero modo dicit ipsam discontinuationem, & multitudinē: & hoc uisu & sensu percipit, & ipsius oppositum esse unum, quod coniūctionem & continuationem rei dicit.

Quid per quietē & motum.

Per quietem rei consistentiā sub uno situ intelligimus; per motum aūt recessum à situ, & multiplicitatem ſm locū: & hæc omnia, non quantum ad quid sint, sed materialiter, & ſm qđ existunt in re, uel potius ſm ꝙ sunt modi corporis sēsibilis, sic, uel aliter se habētis. Hęc est igitur declaratio illorum sensibiliū.

Nota.

Secundò sensibile cōe dr qđ uel oībus uel pluribus sensibus exterioribus ꝓcipiunt.

Aduerte secundo, ꝙ dr̄ sensibilia cō munia, nō quia singula omnibus sensibus exterioribus percipiant: sed uel oībus, uel pluribus, seu multi, ut notant Simplic. Philop. Auer. & S. Th. quāuis: atiqui uelint, qđ omnibus, inter quos vī Themist. sed hoc vī contra Arist. qui de Sen. c. 4. dicit expresè, figuram & magnitudinem esse communia sensibilia, & si non omnibus sensibus, saltem, inquit, uisui, & tactui percipiantur.

Quibus sensib⁹ exterioribꝫ, qua sensibilia cōia percipiāntur.

Dicamus igitur cū his auctoribus. Figura & magnitudo uisu, & tactu cognoscuntur, non aūt aliis sensibus: numerus aūt omnibus. De tactu & uisu certū est: de auditu, probatur, quia sentit harmoniā in qua pluralitas est sonorum. Præterea gustus simul duos sapores percipiēs diuersitatem, ac multitudinem percipit similiter & olfactus plures simul odores percipit: motꝰ, & qes uisu & tactu p cipiunt, ut notū est: similiter auditu, hic. n. p sensum continuā approximationē percipit corporis, qui motus est, similiter elongationē, eodē modo olfactus.

Dubiū de gustu.

At, de gustu negat Philop. dicens, ꝙ non

non percipit gustus motū corporis, ut gustus est, nisi ut tactus est. Conueniūt enim in lingua utrique sensus, scilicet gustus, & tactus. Dico tamē cum alijs, quod etiā gustus illa percipit, nam gustu sentimus extensionem saporis immutantis uarias partes linguæ.

Vnum posset hic addi, ꝙ magnitudo omnibus percipiatur sensibus, nā cum omnia sensibilia propria in magnitudine sint, vr̄ꝙ nō pnt immutare, nisi per spēs modificatas à magnitudine, & sic ab oibus pcipitur quamuis impfectè ab alijs pręter uisum, & tactū, at unū sicut & [illegible], ab oībus percipitur sensibus.

Tertio ꝓponitur ꝑcipua difficultas, an solo sensu exteriori ꝓcipiantē, an interiori.

Aduerte tertiò, ꝙ difficultas ē, an ista cōia sensibilia solo sensu exteriore, an simul cum sensu interiore percipiantur.

Prima opinio. Secūda opinio. Tertia opi. ver ior, quā ad quæstiōnē respondet.

Apolli. q. 18. sensibilia cōmunia solo sensu communi per se percipi arbitrat.

Perspectiui, percipi à sensu exteriori, sed non solo, nisi concurrente sensu cōmuni, & ita dicunt solum colorem & lucem à uisu spoliato percipi, uocant sensum spoliatum solum sensum exteriorem remoto interiori.

Sed ista omnia iā sunt euacuata. Dixi mus enim, ꝙ sensus non percipit sensibile proprium, & commune, nisi coniunctè, & per modum unius: ut ergo quisque sensus percipit sibi proprium spoliatus, ita percipit commune, quāuis nō omnia, ut dictum est: nec est opꝰ actione sensus interioris concurrente.

Ad ea, quæ ab Arist. posita sūt, fateor ꝙ illa, quæ in argumēto quinto sunt posita, non percipiuntur à sensu exteriori spoliato, sed concurrente actione interioris sensus, & ideo forsan ab Aristot. prætermissa sunt, tanquam non absolutè communia, & per se.

Quarto de errore sensus in cōibus sensibilibus multis modis errant sensus.

Aduerte quartò, ꝙ in cōibus sensibilibus multiplicitèr errant sensus, & in rōne cōi, & in particulari, & in applicatione subiecti, & in loco, ut suprà dixim⁹. Quę. n. mouent, aliq̄ quiescere, & qa scientia moueri uidentur, & res per mediū motū usq; moueri uident. Sūt alia multa q̄ cuilibet nota sunt, & in capite sequenti aliquorum rationē reddem⁹.

Nota. Dupliciter errare sensus dicuntur, & in se, & vt causa qua intellectus erret.

Notandum tamē, quòd dupliciter dicitur sensus errare. Vno modo, cum in ipso error ē, ut cū albū nigrū, & magnū paruū oculo repręsentatur. Altero modo, cū est causa erroris in intellectu, uel alia potētia, & hoc modo error accidit in sensibilibus, per accidens; errat enim Intellectus, uel potentia interior, ob sensum exteriorē, ut uiso albo, errat Intellectus putās esse lac; & uiso liquore errat æstimatiua bruti iudicās aquā. Per hæc facilis ē solutio ꝓpositarū difficultatū:

Ad primum.

Ad primum dico, quod quies nō formaliter pro priuatione sumitur, sed materialiter pro re consistenter, & permanenter se habente in uno situ.

Ad secundum.

Motus autem similiter, non formaliter pro fluxu cōtinuo: sic enim argumētū procedit, sed materialiter pro re aliter se habēte secūdum situm, accipitur.

Ad tertiū

De numero autem iam diximus non sumi pro mensura. Vnde cessat obiectio Greg. Nysse. lib. de uiribus animæ, ca. 3. qui dicit sensum non posse cognoscere numerum ultra quatuor, nec figuram plurium quatuor angulorum: nec id percipit in ratione mensuræ.

Ad quartum.

Ad quartum dico, ꝙ unum reducitur ad numerum, reliqua ad figuram.

Ad quintum.

Ad quintū dico, quòd Arist. non posuit illa, uel quia non sunt pura per se ut diximus: uel quia sub alijs ut in causa continentur: sub figura enim similitudo, & dissimilitudo, sub magnitudine æqualitas, & inęqualitas, & maius, uel minus concluduntur.

Caput septimum.

Cuius igitur est uisus. Tex. LXVI.

De singulis sensib. in particulari, ac primò de Visu alioꝝ præstantissimo.

DE singulis in particulari exterioribus potentijs sensuum tractaturus, meritò à uisu sumpsit exordium. Nam uisus est nobilior alijs omnibus, ut sensus est, tactus quidem est necessarius, nō ꝓpter suam cognitionem, sed propter suam temperiem, in qua anima lis uita etiam cōsistit: at uisus ob cogni-

tio-

Universidad de Deusto Biblioteca

tione ipsam antecellit & tactū, et alios.

Visus excellit alios sensus quatuor. 1. 2. Hæc aūt excellentia consistit in quatuor. Primò in obiecti nobilitate, uersatur.n. circa lucē, & lumē, q̄ reliquas superāt sensibiles qualitates: similiter videmus cœlestia corpora, q̄ dignissima sūt. Secūdo in obiecti vniuersalitate: sentimus.n. corpora, q̄ nullo sensu pcipi pñt, s. corpora cœlestia & astra; similiter corpora mollia, q̄ non habēt sonū, & ignē, & terram, quæ carent sapore, & odore.

3. Tertiò in corporum dīia: uisu.n. distinguimus innumeras figuras, & corporum modos, quos nullus percipit sensus. ob id Arist. 1. Metaph. c. 1. dicebat, ꝙ uisus, maximè diligit ad scientias inueniendas, quia multas differentias rerum manifestant. ꝙ si magis iuuamur auditu ad scientias, id est per accidens, quatenus uoces ad significandum sunt impositæ: nō.n. ex natura sua significāt: & quatenus per alios scire uolumus.

Nota.

4. Quartò immaterialitate, & altitudine cognitionis qd apparet ex trib. Primò ex citissima, et uelocissima cognitione, quæ oēs alios antecedit; ut multò aū vī fulgur; quā audiat tonitru, cū simul fiant. Scdo in clara, & manifesta cognitione. Tertiò in eo ꝙ uno contrario nō impeditur ob alterius cognitionem, gustus enim qui percipit amarum, manet per ipsum ineptum ad dulce; similiter quilibet alius: non sic uisus, imò cum albo & nigrum simul perfectè uidet. Adde ēt quartum, in distantia.n. remotissima videmus. meritò ergo a uisu incipit, ac iuxta ipsius methodum ab obiecto.

De obiecto Visus s. de visibili.

Incipit igitur ab obiecto. Quia aūt dixerat in fine textus præcedentis, quenque sensum ad proprium referri obiectum, & non ad cōe, ex hoc sermonem continuans, dicit, uisum per se referri ad uisibile, ut ad proprium obiectum.

Quid sit hoc uisibile.

At quid ūt istud uisibile, exponit per enumerationē inferiorem. s. est color, & pariter alia. s. qualitate, qua multa ēt nocte uidentur, ut lamprides, & conchæ, & ligna putrefacta, de quib inferius dicet: oratione ergo explicari pōt obiectū uisus, non tamen unicum est impositū nomen, sunt enim alia præter colorem quæ uidentur, de quibus in processu capitis dicit se dicturum.

De colore quo sit visibilis.

Primò tñ colorem explicat, dicitq̄;, ipsum esse uisibilem, At qualiter uisibilis sit docēs, ponit hæc uerba. Est in eo, qd est fm se uisibile, fm se aūt, nō rōne, sed quia in se habet cām, ut sit uisibile. Quæ uerba uariè exponuntur. S. Th. & Caiet. & cōiter Latini, & Auerroes hūc sensum facere arbitrantur, quod color non sit uisibilis fm se rōne, idest in primo mō dicendi per se, ut prædicatum sit de definitione subiecti, non.n. color est uisibilis, essentialis est prædicatio, sed est in 2do mō, quia subiectum est cā prædicati, ut homo est causa risibilitatis, & ita & color, uisibilitatis.

Prima expositio textus Arist.

Reijcitur prima expositio.

Hæc expositio non placet, non.n. est consentanea līæ Aristotelis. Non.n. dī, color est uisibilis fm se. sed in eo, est ꝙ est uisibile fm se. Præterea non est doctrina oīno uera, quia uisibile non est in 2cundo mō dicendi per se de colore. Color enim non est de definitione uisibilis, sicut nec homo est de definitione sensitiui, quia uisibile immediatè prædicatur de colore, sunt enim alia visibilia præter colorem, ut dixit Arist.

Secunda expositio varior.

Dico ergo cum Themist. qué sequuntur, Simpl. & Philop. ꝙ Arist. vult declarare, qualis color est uisibilis. Dicit aūt eē eū, q̄ est i supficie corporis. Supficies aūt est fm se uisibilis, nō ꝙ ipsa uideat, sed ꝙ ipsa sit, q̄ colorē uisibilē recipit, ac corpus per ipsam vī, non.n. profundum corporis, nisi per extimam superficiem vī ut plurimum. Et hæc est consona literæ Aristotelis expositio.

Omnis enim color mouens est.
Tex. LXVII.

Definitur quid sit color.

COlorem definit, esse motiuū perspici in actu, i. corporis illuminati transparentis, & hanc ipsius dicit esse naturam Color enim dupliciter consideratur, Vno modo fm suam naturam absolutè, & sic non debet definiri per perspicuum. Altero modo, ut uisibilis

Nota.

is est: & sic tali definitione definit, quæ est ipsius nā, ut uisibilis est, est ergo color id, quod suas spēs non mandat in uisum, nisi ꝙ mediū, diaphannū illuminatū, qd dī actu perspicuū. Vnde fit, ꝙ color nō sit uisibilis, nisi in lumine: lumē.n. est, ꝙ actuat diaphanum, ut moueri possit a colore. ut igitur definitio coloris nota sit, incipere oportet a declaratione luminis, sine quo cōlor uisibilis non est: agit ergo prius, quid lumen sit.

Est igitur aliquid perspicuum.
Tex. LXVIII.

Definitur ꝙspicuū.

QVid lumē sit, explicaturus, a subiecto incipit, id est perspicuo, seu diaphano, quod idem est, diaphanum esse, quid ipsum sit, ponit, dicens, perspicuum esse, quod secundum se non est uisibile, nisi per colorem externum.

Prima definitionis expositio Sīpl. &c.

Hæc definitio est uariè exposita. Simp. quem sequit Auer. & S. Tho. & alij Latini, colorem externū lumen intelligūt: est.n. color quiddam ipsius perspicui: in eo.n. recipitur: dī nō externus, quia non est constans, & ab externo prouenit: pp quod etiam Arist. de sens. c. 3. dixit colorem esse per accidens. Dicunt ergo, ꝙ perspicuum non videtur, nisi per lumē, & cum illuminatum est.

Reijcitur prima expositio.

Huic expositioni obstat hoc unū, ꝙ coloratum ēt opacum vī, nisi p lumen, ut notum est, non ergo est sufficiens definitio, nisi aliquid addatur.

Secunda expositio Philop.

Altera est expositio Philoponi, ꝙ per colorem alienū, intelligit colorem corporis opaci obiecti: ut sit sensus, ꝙspicuū & illuminatum fm se, non est uisibile, nisi obijciatur corpus opacum, in quo terminet uisus, non.n. uidemus aerem, nisi terminato uisu in obiecta corpora.

Probatur experientia. 1. 2.

Experientiam ponit Philop. Si lucerna ponatur intra ollam operto ore in loco obscuro, lumen solum uidebit in tecto, & nullo mō in aere medio illuminato. Adde ēt aliam: cum.n. pluit, non inspicimus guttas in aere, nisi in oculo terminato in obiectum opacum, vel in obscurū aliquod. Est igitur perspicuū, quod alieno colore percipitur.

Nec obstat, si sit cornu, uel uitrum, q̄ per se videntur, non enim planè perspicua sunt. Et hæc est bona expositio.

Occurrit obiectioni. Quæ sint perspicua exemplo ostēditur. & cur.

Declarato, quid perspicuum sit, exemplo manifestat, q̄ perspicua dicant. Dicit aerē, & aquā esse perspicua, & multa solida corpora, ut cornu, uitrū, christallus, & corpora cœlestia, nec inest istis pspicuitas fm quod talis est nā: non.n. aqua perspicua est, ut aqua: nec aer, ut aer, sed quandam naturam cōmunem, qua omnia conueniunt.

Dubium.

Aliqui dubitant, qūo eadem nā dī inesse corpori cœlesti, & corruptibi.

Solutio.

Aliqui dicūt, ꝙ hæc est identitas analogica. Sed nullū est absurdum, si dicamus, uniuocè cōuenire in gñe corporis & talis corporis. Genera.n. & differentię magis formam dicunt, q̄ materiam, & quamuis materiæ differant, tñ in eodem genere possunt esse, saltem communi. Sed de hoc late alibi dicemus.

Dici etiam secundò facilè pōt, hanc naturam cōem non esse essentialem sed formam quandam accidentalem, quæ uocetur diaphaneitas, seu perspicuitas corporis, forma uidelicet perspicui, ut perspicuum est; quæ facit esse aptum, & in potentia, ut lumen intra se recipiat. Sat ergo nunc sit, ꝙ nulli est propria perspicuitas: si omnibus his communis est, utrique communis dicatur.

Lumen autem est actus huius.
Tex. LXIX.

Definitur quid sit lumen.

COnsituto, quid sit perspicuum, quid lumen sit ostendit, dicens, lumen esse actum perspicui, ut perspicuum est. Vt sit sensus, perspicuū est quod alieno colore est uisibile potentia, qua uideri pōt, sed qā perspicuum terminatum reducit ad actum, ut uideatur, lumen est: Vnde per alienum colorem acquirit potentiā, ut uideri possit, secundum se enim non potest uideri, per lumen autem, actum, ut uideatur, habet: est ergo lumen actus perspicui, ut tale est, idest, ut potest uideri.

Vbi

Vbi autem lumen actu est, sunt tenebræ in potentia. Sunt enim tenebræ priuatio luminis, unicoque insunt subiecto, non simul, sed cùm unum actu est, alterum est in potentia.

Quæ causa differentiæ actu perspicui sit.

Causam efficientem perspicui actu docet, dicens, esse ignem, uel cœlum, vel aliud corpus lucidum. In hoc enim conueniunt superiora corpora cum inferioribus, quòd lucem participãt, qua actuant perspicuum.

Quid igitur perspicuũ, & quid lumen.

Errores tres reijciuntur Antiquorum circa lumen assentium esse corpus.

EX definitionibus luminis, & perspicui positis tres reijcit errores. Primus est quorundam, qui ignem quoddam putabant lumen, ut Plato. Alij corpus quodam diuinum, ut Empedo. Alij rasuras corporis lucidi, ut Democri. ꝙ si rasura erat lumen, corpus etiã erat, rasura enim corpus est. Omnes igitur hi tres, lumen faciebant corpus.

Prima rõ Aristo.

Quos reijcit Arist. duplici argumento. Alterum est, quia duo corpora se penetrarent, quod est impossibile. Sequela patet, nam diaphanum corpus est, lumen autem est ut color illius existens in ipso toto, etiam in profundo, quòd si lumen corpus est, penetraretur cũ perspicuo, non est igitur corpus, sed ex præsentia corporis lucidi proueniens in perspicuo, scilicet corporis effectus, non autem ipsum corpus.

Videtur autem lumen contrarium.
Tex. LXX.

Progressũ in eadem ratione.

OStendit non corpus ipsum, sed habitum, ac qualitatem corporis effectum esse lumen, quia tenebræ, & lumen opponuntur, sed tenebræ dicunt priuationem actus in perspicuo, ergo lumen est actus, & non corpus: Tunc n. non esset actus, & forma, nec tenebræ essent priuatio in perspicuo. Si n. corpus esset, reciperetur ubi sunt tenebræ, & priuatio, cumque hęc sit in toto perspicuo, esset corporum penetratio: quod quidem impossibile est.

Et non rectè Empedocles.

Secunda rõ Arist.

ALterum argumentum ponit, reijciens dictum Empedoclis. Argumentum est; quia si lumen esset corpus, vtique moueretur localiter, cum per aerem diffunditur ab Oriente in Occidens: at non mouetur, ut experientia ostendit: non ergo corpus est.

Solutio Empedo. reijcitur.

Respondet Emped. ꝙ mouetur quidem, sed nos latet. Hoc reijcit, dicens, esse contra rationem, & contra experientiam. Si enim esset motus, quomodo in tanta distantia occultaretur, quamuis esset citissimus? Dicere autem quod in tam immensa distantia motum corpus non percipitur, est magna petitio, idest, dicit absque probatione, quod difficillimum est creditu.

Est autem coloris quidem.
Tex. LXXI.

Probatur perspicuũ aptũ esse ad recipiẽdũ colorem.

QVia colorem dixerat motiuũ perspicui, nunc ipsum perspicuum aptum esse ad suscipiendum colorem, & vt ab ipso moueatur ostendit, facitq; argumentum. Corpus, quod colore uacat, est maxime aptum ad susciẽdam immutationem a colore.

(Intellige inter ea, quæ à colore moueri possunt) sed perspicuum est maximè colore uacans, ergo est susceptiuum colorum. Maiorem a simili ostendit. Id .n. est susceptiuũ soni, ꝙ absonũ est: & uniuersaliter, quod susscipit, debet ẽm se denudari a natura susceptι. Minorem probat: quia perspicuum est inuisibile.

Explicat quo inuisibile, ut notant Alex. & Philop. quia uix vr, sicut tenebrosum dr uix uideri. Ita perspicuum, non cum actu est, sed cum potentia: cũ autem actu est, uidetur quidem, sed in termino alieno, ut diximus.

Occurrit obiectioni.

Nec idcirco putes, esse diuersum cũ lumine, uel sine illo, nã idem est subiectum, quod modo sub lumine, modo sub tenebris est, & hoc significat, cum dicit: Eadem natura modo est lumen, modò tenebræ.

Non

Non omnia autem visibilia.
Tex. LXXII.

Quod nõ solus color sit visibilis. sed alia ẽt uisibilia videãtur in tenebris, Nota.

COlorem non solum esse visibilẽ, ita, vt nihil aliud videatur, ostendit, cum alia etiam sint visibilia à quibus omnibus distinguit colorem ex definitione ipsius posita. Dicit igitur, ꝙ non omnia sunt visibilia in lumine, sed solus color proprius cuique corpori. Sunt enim aliqua, quæ in tenebris uidentur, ut aliqua ignea & lucem participantia, quæ uno communi nomine carent, vt cornu, fungus, putrefacta ligna, & aliqua huiusmodi. Hæc enim habent colorem, & simul lucem aliquã: in tenebris ipsorum lux apparet, in die verò ipsorum color: cuius causam posterius dicit esse tradendam, & nos etiã in quæstione dabimus.

Nunc autem in tantum.
Tex. LXXIII.

Excusatio datur non reddat eam huius rei.

EXcusauit se à tradenda causa, quare quædam in tenebris appareant ipsorum colore laẽte. huius excusationis dat modo causam: quia id non ex professo dictum est, nisi ut manifeste tur coloris definitio, & natura: color. n. videtur, sed in perspicuo actu iam: at illa alia sunt quidem uisibilia, sed non indigent perspicuo facto in actu.

Colorem solum uideri cum actu perspicui.

Quod autem color non videatur, nisi in perspicuo actu, à signo probat. Si enim coloratum supra uisum ponatur, non videtur: quod non aliunde prouenit, nisi quia deest perspicuum actu, scilicet aer illuminatus: hunc enim mouet color, & aer motus mouet oculum, cui ipse contiguus est.

Non enim bene hoc dicit.
Tex. LXXIIII.

Reprehensio Democriti, ubi probatur requiri medium.

REprehendit Democritum, qui nõ solum non esse necessarium putabat perspicuum ad videndum, sed dicebat potius esse impedimento: vnde si esset vacuum à terra in cœlum, vtiq; formica existẽs in cœlo exquisitissimè perspiceretur.

Contra hoc facit argumentum, ad ostendendum necessitatem medij in uisu. Non fit uisio, nisi existente aliqua passione ab obiecto: sed à colorato non potest oculus pati, ut signo superius ostendit: ergo debet pati à medio: in vacuo igitur nihil uideri posset.

Aliud tertium constituit, scilicet ignem, & lucentia corpora.

Aliud visibile tertium constituit, scilicet ignem, & lucentia corpora: hæc. n. noctu & diu videntur: noctu enim faciunt ipsa actu perspicuum: illuminant enim medium.

Nota. Differentia inter colorẽ & alia visibilia ipso medio.

Vbi notandum est, ꝙ ad visionẽ sem per concurrit perspicuum actu, & medium illuminatum, sed non eodem modo in omnibus visibilibus. Color enim præsupponit aliunde illuminatum medium, & post ipsum mouet: at reliqua mouent medium ipsum illuminando, & faciendo actu, ob id bene definitur color motiuus actus perspicui.

Dña ter primũ. & tertiũ genus visibilium.

Est etiam dña inter primum visibile, & ultimum: ꝙ primũ in solis tenebris, & noctu vr, nõ autem die, si autem die videtur, non est id, quod noctu videbatur, sed color. habet enim colorem & lucẽ at ignis, & alia huiusmodi & in die, & in nocte uidentur, solamq; lucem habent absq; colore. quorum causas & rationes trademus in quæstione de colore post capitis expositionem.

Eadem autem ratio est, & de sono.
Tex. LXXV.

Quòd sensibile supra sensũ non facit sensationẽ, & medium requiritur.

QVod de visu dixerat, s indigere medio, quod sensibile, supra sensum positum non facit sensationem, dicit modo commune esse omni sensui, scilicet auditui, odoratui, & aliis, quamuis in gustu, & tactu, id non videatur, sed tamen habent re uera medium, non quidem aerem, uel externum quid, sed internum, & quod si pars, puta, caro, uel quid aliud, vt in ipsorum disputatione dicetur: vnde sumitur illa communis propositio. Sensibile supra sensum non facit sensationem.

Medium autem sono quidem. Tex. LXXVI.

In quo differat medium visus à cæteris.

DIstinguit mediũ visus ab alijs. Medium visus est perspicuum oẽ, siue aer sit̃e aqua, siue aliud: auditus verò aer, olfactus verò aer, & aqua, uel aliquid commune eis, quod nõ habet nomen: in visu enim nomen habet, s. perspicuum, non tamen in olfactu.

Signo autem id ostendit, nam pisces odorant sine respiratione in aqua, terrestria verò progressiua per aerẽ, non.n. absq; respiratione odorant, cuius causam dicit se traditurũ post, lib. de sens.

Nota 1. Ea verò est, quia instrm odoratus in respirantibus, operculum habet ante, quod sola inspiratione eleuat, at in non respirãtibus sensoriũ est in propatulo.

Nota 2. Habes igitur, quid obiectũ uisus, & qd medium. potẽtiã relinquit; quia facilè est per hoc definire, est.n. vis animæ organica colorum, lucis, & luminis primò perceptiua. Hęc Arist. docet de visu.

AN OCVLVS SIT SENSORium visus. Quæstio XVI.

Cur agendũ desinforio, seu organo uisus, hoc ẽ. de oculo.

PLacuit ab hac disputatione incipere. ut totã oculi compositionem proponerem, quę maximè digna est scitu, nec Philosophus tam miræ cognitionis debet esse ignarus, quamuis non hoc ad hanc Philosophiæ partem attineat. Lege Arist. 1. hist. c. 9. qui aliqua de oculo dicit. lege Gale. lib. 10. de usu partium per multa capitã: & Vesalium. lib. 7. c. 14.

Primo ꝓponũ descriptio oculi, & partium eius.

Aduerte igitur, ꝙ oculis corpusculũ est rotundũ maximè, quãuis, nõ in mathematica rotũditate, est heterogeneũ diuersis cõstãs partibus, in ipsius cẽtro est substãtia quædam, cuius cõsistentia est sicut blanda cæra, cui⁹ color est perlucidus similis christallo, vel glaciei, ac ob id humor christallinus, seu glacialis dictus, figura autem est, sicut si duas globi extremas partes, ablato medio cũiungeres, uel sicut lupinus.

Figura oculi.

Humor christallinus.

Huius media pars rotunda uersus cerebrũ est immersa cuidã alteri humori ac ei supernatat, sicut ligneus globus in aqua, cuius una medietas aqs tegitur, altera est discooperta. Ille humor dr vitreus, in colore similis uitro cocto, in cõsistẽtia similis uitro fuso in fornace.

Humor vitreus.

Posterior altera pars christallini, quæ discooperta est uersus obiectũ uisibile, quadã tegit tunica, q̃ aranea dr, ob subtilitatem, rñ fortis est ualde, & transparens, talisq; ut extracta, & posita supra opacum faciat res apparere, sicut speculum, & iste humor cum tunica hac, pupilla dr oculi, in qua apparet unusquisque, cum respicit se in oculis alterius.

Tunica aranea.

Pupilla oculi.

Vlterius, à cerebro ꝓcedit neruus, q. dr opticus, i. uisiuus, & ꝓcedit per foramẽ, qd est in cõcauitate caluariæ, ubi ẽ oculus vsq; ad uitreũ humorẽ, & qũ est propè, degenerat à substãtia nerui, & dilatat se ambiẽs humoré uitreũ, vsq; ad extremitatẽ telæ araneæ, araneã aũt discoopertã relinqt, hæc dr tunica retina, q̃a ad similitudinẽ retis distincta est uariis uenulis, & arteriis plenis sanguine, quo alit humor uitreus, ex uitreo autẽ christallinus: hic.n. ob sui substantiã purissimã nõ immediatè ex sanguine alit: nisi prius in uitreũ humorem cõuerso.

Neruus opticus.

Tela aranea Tunica retina.

Vlterius neruus hic cũ à cerebro progredit, venit vestit⁹ duplici tunica: una sibi ĩmediata, quã sumit à meninge, altera mediata, quã sumit à dura mr̃e. Sũt.n. inter cerebrũ & caluariæ os à parte interna duę tunicę, iter quas multę sũt venæ: ꝓxima cerebro dr meninx, seu pia mr̃, altera, dura mater: à priori sumit neruus prima tunicã, à posteriori alteram.

Duplex tunica nerui optici. Meninx. Dura mater.

Postquã igitur neruus fecit tunicam retinam oculi, prima eius tunica etiam se dilatat, ambitq; totum oculum, relicto rotundo foramine, quo maneat discoopta aranea. Et hæc tunica dr uuea, q̃a assimilatur vuæ, in qua ablato pedũculo, manet foramẽ. Est nigra, ut adumbret lumen magnum exterius, lumẽ.n. magnum impedit uisionem, & vt quasi in specula opaca maneat oculus uidẽs facilius res in lumine exterius, dicitur nigrum oculi, & ivis oculi minor.

Tunica vuea.

Iris oculi minor.

Ab

Ab alia nerui tunica se dilatat alia, quæ totum oculum ambit, & in parte anteriori uersus obiectũ habet mediatem trãsparentem, & hæc dr cornea, quia est fortissima, & fieri possent ex ea lamina sicut ex cornu. Quæ aũt pars ex ea trasparens est, dr iris oculi maior: hæc aũt est diuersorum colorũ in hoĩb. dr̃. n. quidã oculos cæsios hr̃e, alij glaucos, alij virides. quę diuersitas solum est in hominum oculis, ut docet Arist. 1. hist. c. 10. est autem hæc tunica tã fortis, quia est contigua cum aere: debet ergo maximè resistere læsionib. extrinsecis.

Tunica cornea. Iris oculi maior.

Vlterius, ab illa tunica aranea usque ad corneam, & ẽt vsq; ad vueam, est spacium quoddã: est.n. vuea ampla magis, & quæ non est omo adæquata araneæ. in hoc spatio est humor quidã dictus albugineus, similis.n.ẽ oui albugini: hic sustinet partes vueæ, ne collapsæ supra aranẽã impediant uisionem. ꝑterea humectat aranẽã, & christallinum, ne exiccentur ab externo, & destituatur uisus.

Humor albugineus.

Pericranium.

Vlterius tunica capitis exterior, q̃ supra periostiũ est, diciturq; pericraneũ: cum diffundit se per oculi concauitatẽ facit tunicam quandã ambientẽ oculũ, & affigentem suo loco: q̃ tunica extendit vsq; ad extremitates corneas, & circuli maioris, & hæc, albũ oculi, & ista est multũ pinguis interius ut suo calore foueat oculi humores ne congelent, ac ꝓp hanc dixit Arist. oculũ nõ frigere. de sens. 2. & Probl. sect. 31. q. 23. idcirco dr ista tunica consolidatiua, coniunctiua, & adnata, id est, exterius nata: fouet.n. oculum, & coniungit cum caluaria.

Tunica consolidatiua, seu coniunctiua, & adnata.

Sũt igit in oculo tres humores, christallinus, uitreus, et albugineus: et quinque tunicæ, aranea, retina, vuea, cornea, & alba, seu cãdida. Vesalius ponit unã aliã dictã superciliarẽ. Ab extremis n. araneę vsq; ad vueã, sũt uenulę undiq;, q̃ coniungunt aranẽã cũ vuea. Sed reuera hæc nõ est tunica, sed uenulæ, quibus fert̃ nutrimentum ab vuea in araneam. Hæc igit̃ sunt ex quib. oculus integrat̃.

Tres humores in oculo, & quinque tunicæ. Nota.

Palpebræ cilia, & supercilia.

Alia ẽt apposũt natura ad conseruationẽ ipsius, ut palpebras, cilia, supercilia, & superiorem nasi partem, quæ omnia perscrutari; eorumque perquirere causas extra modum esset digredi.

Aduerte secõ principaliter, ꝙ tunicæ cãdidæ oculi, sex musculis cõiungũtur, rõne quorũ oculus uarios motus sortit ad res uidẽdas, q musculi ad unũ cõfluunt, qui oculũ sustinet, & sic septẽ fiunt musculi in oculo, per quos spargit neruus a cerebro proueniens per foramen caluariæ, ꝙ est ad latus. Sũt.n. duo foramina in cõcauitatę caluariæ, ubi est oculus. Vnũ directè oppositũ cẽtro oculi, & ꝑ hoc ꝓcedit neruus opticus, & uisiuus. Alterũ ad latus interitus, & inde ꝓcedit neruus motiuus, a secũdo cõiugio neruorũ tractus: & per hoc foramẽ ꝓueniũt ex cerebro lachrimæ, hę.n. per exteriores partes oculi procedunt, sunt inter tunicam candidam, & palpebras.

Secundò agitur de musculis, & motib. oculorum ad videndum. Qui, & quod motiui musculi.

Ratione ergo horum musculorũ, sex motus insunt oculo, sursum rectè, deorsum rectè, ad latus uersus angulũ nasi, qui dr internus, & ad latus uersus angulum exteriorem, quintus, & sexus sunt semicirculares: alter sursum ab angulo externo uersus internũ, alter deorsum uersus externum ab interno, & quisq; medio peculiari musculo exercetur. Hæc est igitur plena oculi descriptio.

Quot oculorũ sint motus.

Nota.

Vnum tñ nota, ꝙ natura noluit unũ oculum aiali tribuere, sed binos singulis, & ut perfecta esset cognitio, ut inferius declarabit, & ut uno deficiente, nõ statim tanta priuaretur cognitione.

Quãuis uero duo sint, scias tñ, ꝙ unio nẽ quãdã hñt inter se: neruus n. opticus a cerebro bifurcatus ꝓcedit, qui paulo post cõiungit̃, ac unus fit, post iterũ in duos diuidit, ac quisq; in suum oculũ proficiscit. In hoc nerui spũs uisiui sũt, per quos uis mandat̃ è cerebro in oculos, & per eosdem spẽs rerum uisarũ aduersus interiores ascendunt. Sũt ꝑterea tã colligati oculi, ut nõ cõtingat unum moueri, quin simul & alter, & cui puncto opponit unus, ẽt opponatur & alter: & in unum obiectum punctũ simul respiciant, adeo ut cum aliquo impedimẽto auferẽt̃ ista unio unũ apparet duo:

Coniũctio oculorum quãta inter se.

vt in his qui digito premunt oculũ: qđ non esset, si unus oculus claderetur.

Tertiò dissoluitur 6 cepua difficultas i qua parte sit potentia uisiua.

Aduerte tertiò, supposita hac partiũ multiplicitate, difficultatem esse inter Philosophos, in quo consistat uisiua potentia. Quidam.n. in humore Christalli ponunt: quod Arist. dicit 1. hist. c. 9. Quidam in tunica retina, quidã in aranea, quidam in humore uitreo, quidam in cõiunctione illa neruorũ opticorũ.

Varię opinabiles.

Alb. Summa de homine dicit uisiuã potentiam, quantum ad initium esse in humore christallino; quantum ad progressum in neruo, & in spiritu, quantũ ad perfectionem in sensu interiori.

Cõclusio.

Mihi vẽ esse dicendũ, in humore nõ esse visiuam potentiã, cùm humor non sentiat, nec uitã habeat sensitiuam, sed puto probabilius esse in tunica aranea, q̃ pupilla, dr̃ lęsio.n. quę fit in hac, uisionem aufert, & obiectum huic directionem habet, ſm quam uidemus: non.n. nisi recte opposita percipimus.

Quartò agitur de modo, quo uidet oculus. Cur natura fecit oculũ rotundum.

Aduerte quartò. Hæc est nã potentiæ uisiuæ, & uisionis, ut non nisi recta uideamus per se, & quò magis rectè oppo nuntur, & perfectius vñr. Et hæc est cã, quare nã fecit oculum rotundum, non n. posset magnas moles percipere, nisi foramen illud pupillæ circulare esset in corpore rotundò: si enim esset in plano, tunc non posset opponi rectè, nisi paruis corporib. solum aũt ea percipiuntur, a quib. ſm quamlibet partem uisam possunt mandari lineæ rectæ vsq; in oculi centrum. Cum aũt illud foramen sit in corpore rotundo, tunc multum ambit, & complectitur moles, à quib. possunt facilè trahi lineæ rectæ ex singulis partib. usq; ad oculum: ideoq; est ꝓpositio Perspectiuorũ. Oculus quãtitati pcipiẽdæ non sufficeret, si rotundus non esset.

Ex his soluũt duo problemata.

Hoc soluit duo problemata. Alterum est: quare moles magnæ, ut urbes, & turres a lõgè totæ vñr, ꝓpe uerò nõ nisi ex parte: Rõ est: qa dum a lõgè sunt opponunt per rectã lineam pupillæ, & uident ur ſm oẽs partes. at cùm prope, non opponuntur rectè nisi ſm aliquas partes.

1.

Alterũ est, qua re cùm aliquid oblatũ manu, bene perspicere uolumus, ad aliquam separamus distantiam? Rõ est, qa cùm distat, magis rectè opponit oculo, magisq; ipsius opponitur centro, quò autem rectius est, perfectius uidetur.

Doctrina Perspectiuorum, ex quo principio sumat exordium cã exponunt quicunque.

In hac uisionis nã perspectiui suã doctrinã fundant: nam, quia nõ videmus nisi rectè oppositа, dicunt nos ꝓ rectas lineas videre, & quia q̃ vñr, aliqua per lineã directam centro pupillæ vñr: aliq̃ partes uerò ꝓ lineas lateraliter directas, dñt, ꝙ uidemus per triangulũ, seu ꝓ pyramidẽ, quã uocãt uisualẽ. Dicunt angulum huius qui dr̃ conus, esse in oculo, & basem in re uisa: lineã aũt diametralem, i. directionem illam perpendicularem supra rem uisam, vocant axẽ: & qa illa est certa cognitio, et perfectior, dñt, ꝙ per axem certificamur de re uisa.

Soluũtur alia duo problemata.

Ex quo solues problemata duo. Alterum quare dum pfectè aliquid aspicere uolumus, per totum hinc inde oculos uertimus, cùm in principio totũ inspexerimus? Dico ꝙ uerũ est totũ priùs uisum fuisse, tñ perfecta cognitio est per axẽ, i. per cognitionẽ directã, qñ a re uisa in centrũ oculi lineæ cadẽt ppendiculariter, & hunc axẽ uertimus in partes diuersas, ut totũ despiciamus perfectè.

1.

Alterum est, quare figurę in aquis expressæ non percipiunt ipsis aquis agitatis, ut dicit Arist. li. de insomnijs c. 3. & li. de diuinatione in fine? lõ, quia non possumus axẽ firmare, nec ullam firmiter rectam perfectè hãc cognitionem.

2.

Quinetò ostenditur qua rõne & modo motus, & quies uideantur.

Aduerte ẽt, ꝙ per hunc axem percipimus motum, & quietem. Cùm.n. varia tur axis, & ista cognitio directa, motus apparet, in quo solet esse deceptio oculi; mouetur enim iste axis, & uariat cũ obiectum situ mutat, uel cum ipse sentiens mutatur obiecto quiescente.

Reddiũtur ratio aliquorũ apparentiũ in motu & quiete.

Ob id dum iter facimus apparẽt mõtes moueri, Similiter ebrijs, ut dr̃ lect. 3. Probl. q. 9. cuncta moueri apparent spiritus enim ui caloris agitati, hincinde mouentur, & faciunt res apparere motas imò geminas, ut dicebat illæ.

Cum bibitur concha, tunc, iam vertigine tectum.

Ambulat,

Ambulat, & geminus exurgit mensa lucernis.

Præterea aliquãdo obiectũ, & sentiẽs, simul mouentur: & qa idẽ manet axis, utrumq; stare vẽ: quod accidit ijs, qui in triremibus existentes, respiciũt alios in alijs, vento flãte & triremibus motis.

Sexto redditur rõ, cã sint oculi duo, una tñ apparet res, & cur aliquã duæ apparent cum sit una? Cur oculo uno solo melius percipit rectitudo distãtiæ, ut in sagittarijs. Cur utroque oculo melius percipitur distãtia, quàm uno solo.

Aduerte vlterius, quod quamuis sint duo oculorũ axes, tamen vterq; in idẽ punctum uisum terminatur, ita, vt ab illo in oculi vtriusque centrum possis lineas mãdare rectas, & ob id vnum non apparet duo: at cum separantur axes, vel compressione oculi, vel alia causa, fiunt axes non vniformes, & sic res uisa multiplicata apparet.

Vnum tamẽ nota multum, ꝙ oculo uno percipimus rectitudinem distãtiæ obiecti oppositi: non enim est regula tã directa, quàm appositio oculi ad rem uisam; ob id Sagittarij utuntur uno oculo, pro regula attingendi scopum. quod dixit Arist. sect. 31. proble. q. 23. claudunt enim alterum: quia ille alter respicit per alteram lineam, secundum quam non mittitur sagitta.

Septimo ex dictis rõdei ad quæstionẽ initio propositam.

Et ad percipiẽdum certã distantiã, & terminũ utimur utroq; oculo: ibi est .n. res uisa, quãtũ ad finem distãtiæ, ubi applicat oculus uterq; suũ axem. Et hæc est notãda causa, quare, oculo uno clauso, non possis statim filum in acus foramẽ introducere, nec pũctũ signatũ digito attingere. Et ebrijs dici solet, ꝙ digito nõ possint facere congredi digitũ: qa axes turbati sunt. Placuit ista miscere in pręsẽti ex aliena facultate, ut aliquã harũ rerum cognitionem darẽ, multaque alia intelligendi in his uiam aperirem. Supereſt iam ut respondeat uno uerbo ad q̃stionem. Dico igit̃ cum Arist. 2. de part. i. cap. 1. ꝙ uis sensitiua noncõsistit, nisi proxime in parte similari, non aũt in dissimilari. Diximus aũt esse hanc pupillam & tunicam araneam, hæc igitur est proximum sensorium uisionis, reliquæ enim partes non suscipiunt uisionem, nec sunt proxima causa; sed sunt ministrantes partes, quod si sensorium utrum ꝙ dicat, tunc oculus est.

AN COLOR SIT MOTIVVS

perspicui in actu. Vbi De Natura coloris quid sit, &c. Quæstio XVII.

Intentio, & scopus disputationis.

NOn hic disputatio est de propositionis huius ueritate, an sit motiuus perspicui in actu: sed de modo, quo ueritatem habeat. Certum enim est, colorem in lumine esse uisibilem: at dubium est de lumine, an sit necessariũ ex parte medij, ut a colore immutetur, an ex parte obiecti, & coloris, ut medium immutet.

Nota qđ sit in controuersia. Quod pdeat qđ ex natura ee sit ẽtia coloris.

Hoc autem pendet ex alio, an colores habeant suum esse antequã aduenial lumen, an non, sed ipsum lumen sit forma colorum. Si enim dicas, lumen esse actum, & formam intrinsecã colorũ; tunc erit necessariũ ex parte obiecti. Si uero dicas, colores habere suũ esse citra lumẽ, erit necessariũ ex parte medij.

Primũ argu. ab authoritate Aristot ꝙ lumẽ requiratur ex parte obiecti.

Sunt igitur argumenta, ꝙ sit necessariũ lumen ex parte obiecti, est autẽ primũ ab autoritate Arist. lib. de Sens. c. 3. Color, inquit, est extremitas pspicui in corpore terminato, ergo color formaliter est ipsum lumen, & lumen dat esse colori. Probatur cõsequentia ex declaratione definitionis. Sic.n. inter prætatur Albertus, quod totus aer recipit lumẽ, & simul supficies extima corporis opaci, & aer simul cum illa superficie dicitur perspicuum actu: sed lumen in aere non est color, in superficie uero corporis opaci color est, est igitur color extremitas perspicui, scilicet actu, quæ extremitas est in corpore opaco.

2. Arg.

Præterea secundo. Oculus existens in tenebroso medio, uidet obiectũ illuminatũ, non autẽ contra, oculus in medio illuminato uidet obiectum in obscuro: ergo lumẽ est necessariũ propter obiectum. Consequentia uidet̃ certa. Antecedẽs patet experientia. Si aliquis respiciat ex obscuro loco, uidet homines in claro existẽtes, nõ tamen ab ipsis videt̃.

3. Arg.

Pręterea tertiò. Si lumẽ non esset color, aliquid unũ & idẽ, nõ posset luminis oppositione uarios habere colores, ut notũ est: ad id experiẽtia cõstat in col

Universidad de Deusto Biblioteca

lo, columbę, & alijs, q̃ varijs luminis radijs varios recipiũt colores, ergo color, lumen est necessarium ex parte obiecti.

4 Arg.

Præterea quarto. Si lumẽ esset necessariũ ex parte medij, color non posset agere in ipsum medium, ergo est necessariũ ex parte obiecti. Antecedẽs patet, quia lumẽ ẽ color, seu color est lumẽ, quoddam, at lumen non agit in lumen, ergo nõ agit color in medium illuminatum.

5 Arg.

Præterea quinto. Color est per se visibilis, ergo extrinseco alio non indiget, scilicet lumine ab ipso distincto, ergo color est ipsum lumen intrinsecè.

Prima opinio Auic. Alb &c.

In hac ergo re sunt duæ sententiæ oppositæ. Prima est Auempace, quem citat Auer. cõ. 67. & est Auicennę lib. 6. p. 5. ca. 1. & fere idẽ dicit Albert. Summa de homine, in q de substãtia coloris, fo. 95. Dicũt, q̃ ante luminis aduẽtũ nullus est in corpore color, nec albedo, nec nigredo, nec alius, aduenięte lumine, fiũt illi colores, q nõ aliud sũt, quã lumen ipsũ varijs corporibus receptum, quo recedẽte non manent colores, nisi in potentia.

Alber. addit, q̃ manet qualitas q̃dã, q̃ est effectus primarũ qualitatũ, & est materiale coloris, lumen tamen est, qd dat formam, & speciem colori ipsi. Horum argumenta sunt posita in principio.

Altera sẽtẽtia S. Tho Auer. &c.

Altera sententia est S. Thomę, & Auer. cõ. 67. Caiet. Thiẽ. Iand. q 19. & cõmunis, q̃ color habet suam naturam citra lumen, etiam in tenebris, lumen autem est necessariũ ex parte medij, vt medium disponatur ad hoc, quod color agat in ipsum, & per ipsum mãdet suas species in visum. Hanc sententiam nos sequi intendimus, ob id declaranda, & probanda paulò latius est.

Primum fundũ, in quo indagãdũ, & explicãdi essentia, & natura coloris.

Vnũ aũt est fundamentũ præmittendum, quo coloris substãtiam manifestabim⁹, in qua indagãda, vtar quadã via, & methodo Arist. qua uti solet i indagãdis effectuũ aliquorũ causis. Procedit .n. uia similitudinis effectuũ, ex notis ad ignota, q̃ exẽplo declaro. Probl. sect. 30. q. 1. q̃rit de melãcholicorũ effectuũ causis, modo enim tristes, modo hilares sunt, inuenit similes effect⁹ in ebrijs, in quibus causa notior, est, q̃ fiuit dispositionem ebriorum, quę est causa talium effectũ, talis enim erit dispositio melancholici, sed hęc à nã, illa ex accidenti.

Nota. Qua via, & metho do indagãdus sit essentia coloris duplicis simile declaratur. 1. 2.

Similiter de rubedine, & macula naturali in Prædicam. qualit. cõparauit eos erubescentibus, in quibus rubor est, quia sanguis ad faciem cõfugit. Ita erit in illis alijs, sed a naturali generatione, his autem ex accidenti.

Similiter nos faciamus, q̃rimus itaq; colorũ principia. In coloribꝰ ergo, q ex accidenti sũt, cõsiderem⁹ id, quales sũt colores iridis, qui ex accidẽti, & nõ permanentes sũt, vt dicitur 3. Methor. ca. 4.

Nota. Colorũ apparẽtium via principia. Quæ sit natura colo ris apparẽtis, & ex qua natura veri coloris colligitur. Veri coloris principia & natura.

In his igitur tria principia sũt. Est diaphaneitas quędã nubis, qua lumen recipitur, est opacitas quædã, qua retinetur ne transeat oino, est lumẽ ipsũ receptũ, retentũ, & opacatũ, & ex his color est. Inter hæc tria, lumen est forma, & coloris substãtia, reliqua duo sũt, ut materia & principia materialia. Quòd si lumen illud esset ab interno, & ipsis partibus nubis, ipsumq̃; subiectũ permaneret, utiq; esset color uerus, & permanens. At quia ab exterⁿo Sole pendet, & nubes cito resoluitur, non est permanens.

In coloribus ergo ueris, & manẽtibꝰ, ista eadem principia sunt. Est lux q̃dam nõ ab externo, sed ex partibus igneis, ex quibꝰ mixtũ est, quę recepta cũ diaphaneitate aquæ, & aeris, & opacata cum diaco terræ, transit in colorem uerũ & permanentem. hæc igitur est substantia coloris, & principium.

Nota. Inferuntur tria ex dictis circa naturã coloris. 1.

Nec tamen putes, q̃ manet iam lux, sicut lumẽ in iride, mutatur. n. in distincta speciei qualitatem, ut dicemus postea.

Ex hoc sequit primo, q̃ primæ qualitates nõ sũt proxima principia colorũ, sed remota, quaten⁹ opacitatẽ, uel diaphaneitatem, uel lumẽ aliquod faciũt.

Et hoc patet ex eo, q̃ idẽ specie color modo ex calore uehementi, modo ex frigiditate procedit; ut albedo in niue, & in calce. Vide sect. Probl. 36. q. 1

2.

Sequit secundo, quòd non solum ubi qualitates elemẽtares sũt, erit color, sed etiam ubi non sunt, sed est aliqua opacitas,

tas, diaphaneitatis cum luce; & tales colores dicuntur, sunt simplices qui elementis, & cœlis insunt, qui non plenè uidẽtur, nisi conuiungantur cum exterⁿo lumine. Et hæc colorum dictinctio in simplicem, & mistum, habetur expressa ab Arist. lib. de color. in principio.

Tertium.

Sequitur tertiò, quod aliquando lumen externũ coniungitur cum aliquibus corporibus mixtis, & ob varias reflexiones, diuersos facit apparere colores, ut in collo columbæ, & alijs.

1. Conclu. Lumẽ externũ non dat esse ipsis coloribus. 2. Ratio.

Hoc suppositio, sit prima cõclusio. Lumẽ externũ nõ dat esse ipsis coloribus. Hęc cõclusio est cõtra Auicen. & alios.

Probatur primò authoritate. Si. n. esset lumen forma coloris, iam ipse color faceret actu diaphanũ, sicut ignis: q̃ expresse negat Arist. dicẽs, q̃ color est, qui præsupponit actu diaphanum, vt ipsum moueat: ergò color qd aliud distinctũ est actu ipsius diaphani, qui lumen est.

2. Ratio.

Probat secundò rõne. Si lumẽ est forma colorũ ergo colores specie nõ differunt: quod quidẽ absurdũ est in Philosophia. Sũt. n. cõtrarij colores, & inter eos est motus, ut norũ est. Probãt aũt sequela: quia idẽ specie est lumen, siue sit intẽsum siue remissũ, siue refractũ, siue nõ.

2. Concl. Lumẽ est necessariũ ex parte medij. 3. Ratio.

Præterea tertiò: quia colores agunt in lumen: aliqñ enim attingũt aerem illuminatũ, ut apparet in corporibus obiectis arboribus, apparet in eis viriditas quędam: ergo color nõ est lumẽ ipsum.

Secũda cõclusio. Lumen est necessariũ ex parte medij, quo mediũ fiat actu pspicuũ, ut possit à colore recipere suas spẽs.

Hęc manifesta est ex Aristo. & rõne probatur. Si. n. lumen est necessariũ ex parte subiecti, seu obiecti, uel ẽ, ut agat in potentiã: uel ut fit dispositio coloris, ut agat. Non primũ: quia color est qui agit. Non secũdùm: quia si dispositio esset, uel esset materialis, & hoc nõ, quia color est in subiecto etiam sine lumine: Vel est ut instrumẽtum effectiuum, & hoc non, quia color immediatè operatur, ergo non est necessarium lumen, nisi ex parte dispositionis in medio.

3 Concl. Color non est immediatũ, & adæquatũ obiectum visus. 1. Ratio. Causa ex Alber. cur q̃dã noctu luceant.

Tertia coclusio. Color non est immediatum obiectum uisus, & adæquatũ. Hæc nota est, sunt enim alia uisibiliũ genera præter colorata, ut luminosa, seu lucẽtia, & ea quæ noctu uidentur: ob luminis enim paruitatem, lux apparet, color in die, nec lucent, nisi noctu.

Albe. summa fol. 95. reddit causam horum, quæ noctu lucẽt. Dicit, q̃ horum, quædam sunt putrefacta, quædã nõ putrefacta, ob id lucent, quia per putrefactionẽ humidum cõfugit ad partes corporis externas, & calor ipsum sequẽs ibi congregatur apparetq; lucere; sicut pruna, uel ferrũ cãdẽs, q̃bus inest caloris aliquæ multitudo tantumque aliqñ cõcurrit, ut fiãt partes ignitæ, & humor inflãmetur propter qd aliquando in sepulchris mortuorum apparent flammæ.

Exemplis ostẽditur.

Quæ uerò non sunt putrefacta, lucẽt ex caloris copia, sed non congregati ob illã causam, sed quia natura illas fecit partes calidas, ut suppleret aliud.

V. g. in piscibus, quia carent sanguine, ob idq; calore indigent, facit nã squamas calidas, ut defectum suppleret, similiter in Lampiride fecit diafragma calidum. Calor autẽ iste cumulatus, lucem tenuem facit, qui in die uincitur ab externo lumine, colorque apparet.

Ad 1. Nota.

Superest ad argumenta respõdere. Ad primũ, quod est Alber. dico, sensum illius definitionis nõ esse illum, sed aliũ.

Aduerte ergo, q̃ corpora pspicua, & apparẽtia sunt duplicia. Quædã sm totã suã profunditatẽ conspicua sunt, & hęc simpliciter pspicua et diaphana dãr. Quędã aũt solum secundùm exteriores partes, & ultimas, & hęc dñr pspicua secundùm quid, id est, terminata intrinsecè.

Est igitur duplex actus. Alter perspicui simpliciter, quo actu uisibile fit, & hic est lumen. Alter perspicui terminati, & hic est color.

Lumẽ ergo est qualitas, qua formaliter perspicum uisibile est secundum totum eo modo quo superius dixim⁹, scilicet appositio opaco. Color autẽ qualitas, qua secũdum superficiem aliquid uidet, motiuaq; est diaphani actu, ad differentiam lucis, quæ ẽt in superficie apparet,

Universidad de Deusto Biblioteca

patet: ob id dicitur extremitas perspicui in corpore determinato.

Ad 2. Ad secundū respondeo, q̄ obiectū in lumine constitutū vī ab oculo constituto in tenebris, non quia lumen sit necessariū ex parte obiecti, sed ut fiat actu illuminatū medium, q̄d ē illi cōtiguū; vt possit agere & ꝓducere in ipso suas species.

Obiectio. Quòd si dicas. Si species produci possunt in alia parte aeris obscuri, vbi est oculus, cur non producentur statim in aere contiguo ipsi obiecto.

Solutio. Respondet bene Caiet. & Iandu. q̄ nō est par ratio: difficilius. n. est producere species, q̄ multiplicare: ob id cū ꝓducātur species in parte aeris iuxta obiectū, difficilius producent: quapp est necessaria maior dispositio versus obiectum.

Obiectio. Solutio. Sed dices rursus, Quare id ita est? Respōdeo: quia species immediatę ab obiecto producte, debent esse intentiores et fortiores, cū debeāt multiplicare alias: sicut calor productus pope ignē debet esse intensior, vt alium producat: q̄ si remissæ essent à principio, essent posteà adeò debiles, ut lumē potius impediret actionem ipsarum, easque occultaret.

Altera solutio ad secūdam. Poteris ēt dicere forsan melius ad ēm, q̄ siue obiectū sit in tenebris, siue oculis, semper illustratur medium, quāuis non perfecte. Est. n. lumē multū multiplicabile p reflexionem. Cū ergo obiectum est in magno lumine, vī: quia medium totū est illuminatum: at cum est in obscuro, & in minori lume, non vī: non quia medium non sit illuminatū, sed qa alia obiecta sunt magis illuminata, & maius visibile occultat minus.

Ad 3. Ad tertium solutio facilis est. Lumen enim aliquando recipitur in corpore, & ob varias reflexiones, diuersos colores apparere facit: sed hoc non tollit colores alios habere esse sine lumine.

Ad 4. Ad quartum respondet Auerr. quod color non est lux formaliter. cum enim lux operatur in corpore, destruitur, & fit alia qualitas specie distincta, quæ dicitur color. Idem dicit Aegid.

Ad 5. Ad quintū dico, q̄ color dī p se visibilis: quia est eius naturæ, vt agat in sēsum visus: at quia nō agit, nisi per mediū dispositū, indiget lumine, nō vt instrumēto, sed ut dispositione in medio, & hoc ēt est in alijs agentibus naturalib. non tñ ob id dicitur non esse visibilis per se. Aduertendum est aūt, q̄ illa propositio est per se, sicut homo est sensibilis.

AN LVMEM SIT CORPVS Quæstio XVIII.

MVltæ difficultates circa luminis naturam & proprietates sunt: vt enim ipsum esse notissimum est; ita quid ipsum, & quale sit, difficillimè intelligitur.

Aliqua igit in præsenti disputabimus: Incipiamus ergo à proposita quęstione. Vī. n. lumen corpus quoddā esse. Primò authoritate Arist. Probl. sect. 12. q. 33. Dubitat, quare strepitus, & voces melī⁹ audiantur in nocte, q̄ in die? Respōdet, qa in die voces impediunt, quo minus ad auditus veniant ab aere, q dēfior est ob radios solares, & lumē, q̄ corpora sūt. *Primum arg. ad partē affir matiuam.*

2. Arg. Præterea secundò. Omne quod per se mouetur, est corpus, lumē p se mouet, ergo, lumen est corpus. Consequentia est certa cū maiori. Probatur minor: qa quiescente aere, lumen mouetur apparet ex decremento, vel augmento vmbrarum, ergo mouetur per se, & non ad motum aeris in quo est.

3. Arg. Præterea tertiò. Lumen habet figuram per se; ergo est corpus. Probatur antecedens ex propositione pspectiua. Incidētię radiosæ per angularia foramina ad mediocrem distātiam, rotūdæ apparēt. V. g. si radius solaris transeat per foramē angulare, faciti corpore obiecto figurā rotundā; similiter per folia arborum radij transeuntes faciunt in terra rotūdas figuras. Cùm ergo non sint tales figuræ in subiecto; nec in loco quo transeunt radij; ergo lumen figuram habet per se.

4. Arg. Præterea quarto. Quia habet trinā dimēsionem lumen, ut notum est, cum sit undequaq; diffusum; ergo est corpus.

5. Arg. Præterea quintò. Quia lumē progreditur a corpore luminoso: at corporū est

est progedi, non accidentium, nam migrarent tunc de subiecto in subiectum; ergo corpus est.

6. Argu. Præterea sextò. Nā lumen dī refrangi, & reflecti: quæ propria sunt corporum.

7. Argū. Præterea septimò. Nam si lumen esset accidens, lumē cū lumine se misceret in eodem: at non miscent. Et probatur primò de lumine Solis, et lucernę. Cum. n. simul sūt, apparet distinctio inter illa: lumen. n. lucernæ apparet albū: non ergo sunt mīsta. De luminibus ēt duarū lucernārū, patet non misceri: quia fiunt duæ umbrę ex uno corpore opaco. At si vnū fieret lumen, tunc vna fieret vmbra.

8. Argu. Præterea octauò. Si lumē esset accidēs esset in subiecto: sed id nō potest esse: sequeretur enim, q̄ accidens migratet à subiecto in subiectum. Patet. Si. n. est in aere, contingit aerem uariari lumine & radio manēte immoto: ergo mutaret subiectum: corpus igitur est. Hæc sunt argumenta ad partem affirmatiuam.

Varia diuersorum opinion. 1. Auicen. lib. 6. p. 3. ca. 20. multas citat sententias circa hoc. Alig. n. corpus esse dicebant, alij substantiam spiritualem, alij formā substantialē, alij nihil horū, sed solum apparentiam quandam solis in medio, sicut apparet res in speculo, nō tamē est aliquod ens in ipso medio.

Prima cōclusio hæ rūnō esse corpus. Vt aūt ueritas huius rei constet, sit prima conclusio. Lumē nō est corpus. Probāt primò argumēto Arist. Si lumē esset corpus, ubiq; penetraret cū corpore: at hoc est impossibile. Seq̄la aūt patet: qa recipitur in corpore diaphano, q̄d est in potētia, & obscuratū: recipit aūt in qualibet parte, cum totus aer illuminetur.

1. Ratio. Probatur secūdò. Si corpus esset, vtique sine motu peceptibili non posset per tantā diffundi distātiam: at nullus apparet ipsius motus, ergo non est corpus.

2. Ratio. Probatur tertiò, argumēto Philoponi, qa oīs mot⁹ naturalis inanimatorū, aut sursum, aut deorsū, aut circulariter fit, nullus talis est luminis, q̄ vndiq; se ad oēm dimensionem diffundit, ergo &c.

3. Ratio. Præterea quartò. Si corpus est, vel est corruptibile, uel incorruptibile, sed neutrū cē pōt, nō ergo est corp⁹. Minor ꝓbatur. Primò, nō est corruptibile, qa tūc ex eius corruptione aliquid genēta ret, cum materia non possit corrūpi. At nihil vī gnari ex luminis corruptione, & tā appareret, cū sit tā immēsum corpus. Probaī, q̄ nec incorruptibile sit ita vt sit cum luminoso semper. Nam de lumine lucernæ notū est id dici nō posse, quod perit extincta lucerna.

2. Cōc. Lumē nō est substātia immaterialis, vel spiritualem. Secunda cōclusio. Lumen non est substātia immaterialis, et spiritualis. Probatur primo. Oē spirituale, oculo corporeo est inuisibile, at lumē p se videtur.

2. Ratio. Præterea secundo. Spirituale est incorruptibile, at lumen corrumpitur.

3. Ratio. Præterea tertio. Corporeum nō potest agere in incorporeū, quia corpus semp agit in materiā, & sic ois effectus est in materia, at luminosum est corpus, non ergo faciet substantiam immaterialem, nisi creet illam, quod impossibile est.

3. Cōc. Lumen est qualitas realis existēs in medio. Tertia cōclusio. Lumē est qualitas realis existens in medio. Hæc cōclusio duo cōtinet. Alterum est, q̄ lumen sit qualitas. Alterum, quòd sit realis.

Prima pars probatur. Primum ꝓbaī. Si enim nō est substantia erit accidēs, si accidens, cum sit actiuum (calefacit. n. & substantiam ꝓducit) erit qualitas. Nullum. n. accidēs actiuum est, ut patet, nisi qualitas. Et in hoc conuincitur quarta sententia, quæ putabat lumen tantum esse apparentiā, hoc autem esse non potest, cum lumen faciat in hæc inferiora effectus reales, ergo lumen aliquid est in medio.

Prima pars / q̄ sit qualitas. Altera pars cōclusionis est, q̄ lumē sit qualitas realis. Sēsus est, id est, nō est species lucis, per quā lux vī: Aliqui. n. putāt lumē se habere ad lucē, sicut species coloris, qua color vī, & uocant hoc lumē hñe esse intentionale. Huius sententiæ fuit Sco. 2. Sēt. d. 13. q. vnica, Aegid. etiā, & Caie. Thie. in præsenti.

2 Part. An lumē sit qualitas realis. *2. Opini. Scoti.* *Eius quòd sint spēs intentionales lucis* Probant, quia aliter nō posset recipi in oculo, sicut color non potest recipi in oculo, nisi coloris species.

1. Rō huius opin. q̄ sit Præterea, quia aliter non diffunderetur in instanti per medium.

Oppositū tenemus cum S. Tho. sententi, & 1. par. q. 67. arg. 3. & Al⁹

Universidad de Piura Biblioteca

q. lumen sit realis qualitas. 1. Ratio.

Philop. & alijs, q lumẽ habet esse reale, id est non est species, p quam vr color.

Et probatur primo: quia species obiecti non est sensibilis: non.n. species coloris videtur, nec odoris gustatur, sed est id, quo obiectum sentitur: at lumen p se videtur: ergo non est species lucis habens esse intentionale.

2. Ratio.

Præterea secundò. Species intẽtionales non alterant realiter subiectum alterationẽ corruptiua, sed solum sensitiua: at lumen alterat: calefacit enim, & producit substantiam: non ergo est dicendum esse lucis speciem intentionalem.

3. Ratio

Præterea: Species nõ denominãt medium: nõ enim species coloris denominant aerem: at lumen denoiat: dr.n. p ipsum illuminatus. Hæc sunt argumenta S. Th. quę frustra conatur soluere Ægi.

4. Ratio

Et est aliud argumentum. Si lumen esset species, non indigeret specie alia, vt videretur: at lumen indiget specie alia: non enim lumen, quod est in medio solari, videtur ab oculo in tenebris, nisi per speciem à lumine distinctam.

Habes ergo, q lumen est aliqua qualitas realis producta à luce, quæ est in corpore luminoso, & q lux non videt per lumẽ, ut per speciem: sed lux habet aliam speciem distinctam, per quam vr: similiter & lumen aliam distinctam.

Cõfirmatur ratio.

Et hoc maximè cõfirmatur. Si in memoriã renoces, q spẽs non sunt formarum, sed ipsorum compositorũ: species enim non est coloris, sed colorati. Ita si lumen esset species lucis, esset ipsius lucidi, & luminosi: quod est falsum. Nam tunc p lumen refractũ, & reflexũ à quocũq; loco videres Solẽ, sicut in speculo: qd tñ est falsũ. estq; hoc notatu dignũ.

Ad 1. arg. prin. opin.

Nec argumenta duo in oppositũ æquã valent. Ad primũ dico, q lumẽ recipitur in oculo, nõ quia oculus, sed quia diaphanum, & ita receptũ lumẽ in ipso sensorio non vr: quod oculis clausis, lumẽ, & fulgur apparet, illud nõ est in potentia uel sensorio, sed in palpebra uel i cornea tunica, uel albugineo humore.

Ad 2.

Ad 2m respondeo, quod diffunditur in instanti, non ea de causa, sed quia cõtrario caret, ut post dicemus.

Dubiũ 2. An lux et lumẽ spẽ differant.

Alterũ dubiũ esse potest hic. An lux, & lumen specie differant. Illi, qui dicũt lumen esse lucis speciem, cõsequenter dicunt differre specie, sicut color, & ipsius species differunt specie.

1 Opin. Differunt vt spẽs à reali qualitate.

Aliqui perspectiui dñt quidẽ lumen eẽ qualitatẽ realẽ, lucis effectũ, differre tñ à luce ipsa specie, vt sint duæ qualitates spẽ differentes, & lux est eã luminis.

Id autem probant: Quia lumen est in diaphano; at lux est in opaco corpore, quale est luminosum.

2 Opin. Etiã differe vt duæ realis qualitates.

Præterea. Lux est pmanens in subiecto; at lumẽ nõ, nisi præsente luminoso.

Præterea luce corpus vr in superficie: at lumen in profundo etiam recipitur.

1. Rõ qua re distinguantur realiter.

Rñdet tñ cum S. Tho. Alb. ex cõi sententia Perspectiuorum; q lux & lumen non differunt specie, sed subiecto; lux enim & lumen, ut dicit S. Thom. se habent sicut calor in igne, & calor productus in medio. In igne enim est, vt in causa, & pmanenter; quia est proprius igni, in medio, vt in effectu, & non permanenter. Ita lumen in proprio subiecto lux est, quam Perspectiui primariã vocãt; in medio autem lumen dicitur, & vocant perspectiui lucẽ secundariã.

2 Ratio.

Præterea. Lumẽ in proprio subiecto aliqñ opacitatẽ aliquã habet, & tũc p. ducit extra se lumẽ, vt est in Sole, & aliquibus mixtis, aliqñ nõ hẽt, & nõ producit lumen, nec vr, vt lux ignis, quæ cũ non splẽdeat, lumẽ dici solet, ut lux nõ sit aliud, q̃ lumen quoddam opacatum, non ita, ut in colorem degeneret.

3. Ratio. 3 Opi. nã differre specie. Primò similis declaratur, & probatur

Hoc mihi ẽt persuadeo. Nã stellæ, & Planetæ lucẽ habent, & tñ cõstat esse illã lucem maiori ex parte lumen Solis non ergo lux, & lumen differũt specie.

Cõfirmatur ratio.

Ad 1. vbi supra contra eorum.

Ad primum in oppositum dico, q lucentia diaphaneitatem habent, quam, uis non tantam, quantam illuminata.

Ad 2.

Ad secundum rñdeo, q illud nõ colligit specificam distinctionem, sicut in calore ignis, & eo, qui ab igne producitur, quorum alter est manens, alter nõ, nec ideo tamen specie differunt.

Ad 3.

Ad tertium respõdeo, quòd lucentia etiam

etiam in profundo apparẽt licet non secundum oẽs partes. Dico etiam secũdo, q id non est necessarium: nam etiam lumen recipitur in superficie corporũ opacorum, nec ob id in profundo apparent: sunt ergo eiusdem speciei.

Nota ex Alber. distinctionem inter lucẽ, lumen, radiũ, splendorem.

Vbi nota ex Alberto distinctionẽ inter ista quatuor. Lucẽ, Lumen, Radiũ, Splendorem: sunt.n. idem specie, Lux vt est in eã, Lumen, ut in medio, Radius vt à lucido corpore fm rectum procedit: Splendor est lumẽ, quod ab aliquo corpore reflectitur, in quod corpus lumẽ à lucido rectè protenditr. Ex his manet principalis quæstio determinata.

Ad argumenta initio qõnis posita.

Superest, ut argumẽta soluamus. Ad illud Arist. dico, q id dixit ex mẽte Democriti. Solet.n. aliqñ in aliis qõnibus adhibere rũsiones, suppositi vulgari doctrina: quãquam eo loco statim ueram aliam subiunxit responsionem, quia in die Intellectus est multum destractus actionibus propriis, & aliorũ sensuum, nec uacat tm auditui, at in nocte aliis quiescentibus, magis auditui uacat. Prima ẽt solutio ex parte aeris uera est: nã sonꝰ multiplicatẽ cũ aeris circulationib. quæ sese impediunt inuicem, & consequenter sonum quem deferebant.

Ad 1. ex Arist.

Ad 2.

Ad fm neganda est minor. Non.n. lumen mouetur per se, moueri.n. accidit, cum aliquid unum modo in uno situ, modo in alio est: at nõ sic lumen: nõ.n. pars luminis quæ erat in hac parte aeris, postea est in altera: sed moueri vr, quia paulatim corrumpitur, ut cũ calor qui erat extẽsus per aliquod lignũ, paulatim corrumpitur fm partes ligni, dicitur moueri. Et lignum etiam accensum, si paulatim, & secundũ partes extinguatur, facit apparere colorem, & ignis formã moueri, q̃ non mouetur.

Similiter ẽt est cũ paulatim producit, vr. n. moueri. Sic ergo lumen, cũ paulatim accedere, uel recedere vr, accedẽte, uel recedẽte luminoso, vr moueri, sed non mouetur. sed fit productio, uel destructio partium uariarum luminis, est enim facillimæ corruptionis, & generationis, cũ pẽdeat ex præsentia luminosi.

Obiectio.

Dices, quomodo, si hoc ita est, lumẽ dicitur in instanti produci cum paulatim producatur, & corrumpatur?

Solutio. Nota lumen tribus modis per accidens successiuè produci.

Rñdeo q lumen aliquo modo successiuè producitur, aliquo modo in instanti. Primò successiuè pòt produci, quantum ad intentionem per accidens, ut si opponat Soli aliqua nubes dẽsa, emitet lumen remissum: rursus non, si autẽ paulatim, & successiuè rarefiat, successiuè etiã intenditur lumen. Secundò successiuè etiam producitur lumen quantum ad extensionem per accidens: ut si sit aliquod opacũ obiectũ luminosum impediẽs quo minus luminosum per illud spatiũ diffundat lumen, tũc si successiuè retrahat opacum, successiuè lumen se diffundit, sed per accidens. Tertio ẽt rõne luminosi, quod successiuè applicat ad partes spatij producitur lumen successiuè. De his modis nõ loqr Arist.

Quo in instanti producitur lumen & lux.

At per se lumen in instanti diffunditr; hoc est, luminosum, remoto alio impedimẽto cõstituto in aliquo situ, diffundit lumẽ in instãti p illud mediũ qd pt illuminare, & nõ successiuè. Rõ autẽ est qa illud mediũ in qd pòt, est in ultima dispositione ad recipiendũ lumen, quia lumẽ non habet contrariũ qd expellat.

Nota.

Hic tñ nota, q quamuis Sol, uel luminosum diffundat suũ lumen simul per totũ medium, dr tñ per partes propinquas illuminare remotas: qd non debes itelligere sic, q illuminet prius aliquas partes, & hę alia actiõe illuminẽt alias, hoc.n. totũ non esset in instanti: sed qa nõ illuminaret remotas nisi illuminaret propinquas: ob id dr per has illuminare illas, oẽs tñ à Sole unica actione illuminant: sicut qui producit subiectũ producit simul passiones, unica actione tñ per subiectum producit passiones, i. quia subiectum producit, passiones p. ducit. Similiter qui mouet unum extremum ligni, mouet totũ lignum simul, quamuis longũ, dicitur tamen per quasdam partes mouere alias. Ita de lumine. Per hæc patet solutio argumẽti secũdi.

Ad 3.

Ad tertium respondeo, q illa propositio est ualde difficilis apud Perspecti-

oēs, nec putatur demonstrata, lege Vitellū lib. 2. prop. 39.

Dico ergo cū aliquibus eorū, ꝙ rotūditas ista luminis ꝓuenit à Solis rotunditate: si.n. opacum sit prope foramen, tunc fit lumen ad foraminis figurā, ꝙa oēs Solis partes non pāt agere in illud, at cum est ad mediocrem distantiā, Sol secundum oēs partes opponitur opaco, facitq; lumen rotundum. Probat autē: ꝙa cū aliqua Solis pars est eclipsata, nō facit rotūdas figuras, sed nauiculares.

Solutio. Sed dubiū est: nā similes figuræ fiunt ex reuerberatione speculi in parietem.

Dubium. Forsitan id etiam prouenit ex radiis incidentibus à toto Sole supra speculum.

Quicqd sit, à cā externa rotūdū fit lumē, nō aūt p se: atq; ideo corpus nō est.

Ad 4. Ad quartum dico, ꝙ ratione subiecti habet trinam dimensionem, sicut color. albedo, & aliud accidens.

Ad 5. Ad quintum rñdeo, ꝙ dr̄ procedere, non quia moueatur, sed quia producit à Sole, sicut calor dr̄ procedere ab igne.

Ad 6. Nota. Ad sextum rñdeo, ꝙ sunt illa uocabula fm similitudinē dicta. Vbi nota, ꝙ radius dr̄ reflecti, qñ lumen productum supra aliquod corpus fm aliquam lineam producit lumen uersus eandē lineam, seu uersus eundem locum, quam uis non per eandem lineam, sed non est idem lumen cadens & reflexum.

Dissoluit problema. Sit exemplum quo soluit problema quoddam, quare cum manē lumē Solis citò, & ante debitum tempus apparet, signum est pluuiæ: Rñdeo, ꝙ illud lumē nō ꝓuenit ā sole directe: sed antequàm ascendat orizontē illuminat nubē opacā, q̄ lumen ad nos reflectit sicut à speculo reflectit lumē in parietē ad umbrā positum. Tale igit intempestiuum lumen indicat pluuias: ꝙa indicat esse nubes, q̄, Solis calore aduentātę, soluentur.

Nō. quid sit refrāgi lumen explicat simili de speciorū refractione & aliud soluit problema. Lumen aūt refrangi solet, seu dicetur cum multiplicatur, & tendit per aliam viam, per quā nō tenderet, nisi aliquid occurreret. V.g. sit in scutella nummus argenteus ponatur aliquis ad distantiā in qua non uideat nummū illum, si scutelli impleat aqua, tunc apparebit nummus in aquę superficie. Cuius causa est, quia rōne aquæ, species, quæ sunt sicut lumen, cum perueniunt ad superficiē, alia uia tendūt in oculū; diuertunt.n. à perpendiculari, vt dicūt Perspectiui. Ista tñ in presenti exactè discuti, aut explicari non ualent, nec expedit: sunt.n. putè perspectiua: sat sit terminos intelligere, & rem aliqua ex parte cognoscere.

Ad 7. 1. Opi. qđ differant spē lumē superius, & istorū inferiorū. Circa septimū argm̄ dubium est, an diuersa lumina distinguant̄ specie. Opinio aūt plurium est, quod lumen inferius, & superius specie distinguantur, ut lumen Solis, & lumen ignis, & lucernæ: & hoc tenet Alb. in summa: quia lumen Solis nō est miscibile, lumē aūt inferius miscibile est. Et hoc mihi vr̄ ꝓbabilius, quamuis alibi disputandum est.

Solutio iuxta hās opinionē. Et secundum hoc facile est respondere ad argumentum, ꝙ illa duo lumina non miscentur, quāuis qualitates sint, quia diuersæ sunt speciei.

De luminibus istorū inferiorū, an misceant̄ inter se. Lumina aūt inferiora sunt eiusdē speciei inter se, ut lumina duarum lucernarum. Et de his est dubium, an misceant̄ in subiecto uno: hoc est dicere, an sicut cū applicatur ignis alicui tēperatè calido, ipsum cale facit intēdendo calorē illū, ita, ut unus sit calor, & nō duo, sicut albedo, & dulcedo: ita sit in luminibus.

Vera solutio et sē non differāt spē, nec misceantur. Dico igitur primò ad argm̄, ꝙ quamuis dicamus esse eiusdem speciei, & nō misceri, non ob id sequit̄ esse corpora. Nam accidentia, quæ à causa efficienti, dependent, licet solo numero differāt, nihil prohibet esse simul impermista, sicut de spēbus ipsis intentionalibus verū est: eiusdem.n. spēi multę simul sunt in oculo, & in medio, & in sensu interiori, non igitur argm̄ quicquā ꝓbat.

1. Opi Philosophorū ꝓpter nō misceri lumina. At circa rem ipsam, an misceant̄, nec ne, cōis est sniа Perspectiuorum, ꝙ non misceantur, quàm multi cōiter sequuntur, moti illo argumento de duabus umbris, & etiam alio argumento, quia duæ lucernæ æquè intensæ non intendunt lumen in medio, fereque hoc tanquam demonstratum accipiunt.

1. Rō cōis 2 Ratio. Alterna opinio misceri lumina. Mihi uerò probabile videt̄ sic esse, & cōgruè sustineri posse, tamen argumenta

ta nihil cōcludūt, imò oppositū ꝓbant: propterea ꝓbabilib. puto, ipsa misceri.

Solutio argumentorum primæ opinionis. Pro solutione igitur argumentorum illorum, oportet explicare causam quare duæ umbræ fiant, uno opaco posito ante duas lucernas.

Cur uno posito opacō ex duabus lucernis duæ appareāt umbræ. Aduerte igitur primò, ꝙ luminosum nō illuminat mediū lumine primò, nisi quod & rectè opponit: unde qñ opacū obijcitur luminoso, totū illud medium manet absque lumine, quod linea recta nō pōt attingere, illudq; est umbra. Vnde semper fit umbra in illo spatio, quod est rectum, inter quod, & luminosum, mediat opacum: tunc.n. opacum impedit quominus luminosum possit illuminare. Vnde etiam sit, vt uariato luminoso per se, uel opaco per se, mutetur umbra, quia mutatur oppositio recta.

1. Funda. Aduerte iterum, ꝙ umbra non aliud est, q̄ carentia luminis in spatio contiguo habente lumen. Cùm.n. in aliquo spatio lumen est, in alio autē illi cōuncto non, tunc in hoc umbra apparet.

2. Funda. Nota. Nota ēt, ꝙ non solùm umbra est priuatio luminis, sed priuatio maioris luminis. Vnde minus luminosum in præsentia maioris luminis, umbra est, quod experiētia comperitur. Sit aliqua lucerna remisse noctu illuminās aliqua duo spatia: ponatur alia lucerna intensior, il luminans partem unam spatij; tunc illa altera pars apparebit umbræ in præsentia alterius magis illuminatæ.

3. Funda. Aduerte tertiò, ꝙ duo luminosa plus illuminat aliqd spatiū, q̄ unum, si æqualia sunt: nā quibusdā partib. melius applicatur unum, quàm alterum, & partes propinquiores magis illuminantur.

Redditur causa cur duæ appareant umbræ. Ex his sequit̄ cā, quare duæ appareāt umbræ duob. luminosis positis in sitibus oppositis ad opacum unum. Per primum.n. fundamentum, lumen unius luminosi non peruenit ad spatium rectū sibi, post opacū, ad reliquum autem peruenit: & lumen alterius non peruenit ad aliud spatium sibi oppositum, ad reliquum peruenit. Relinquunt̄ ergo duo spatia, q̄ non illuminantur nisi ab uno luminoso singula, illaq; sunt umbræ, quia sunt minus illuminata, quàm reliquæ partes spatij, quę sunt magis illuminatæ: quia a plurib. luminosis lumē participant, & ista est cā. Vnde potius colligitur illa lumina misceri, nō.n. in paribus, in quibus utraque sunt, esse lumē intensius; nisi se miscerent.

Ex his colligitur misceri lumina.

Secundum aūt argm̄ eorum nihil ualet. Non.n. est bona consequentia, quāuis.n. nō intenderent se mutuò, non iō sequitur, ꝙ non se miscerent: nā id fieret, quia debilius nō agit in fortius, uel in æquale: ut calidū ut quatuor, nō calefacit magis calidū aliud, ut quatuor.

Ad 2. arg. primæ opinionis.

1. Solutio.

2. Solutio. Dico ēt, ꝙ lumina æqualia se mutuò intendunt: aliter.n. non fierent duæ umbræ ex duob. luminosis: idcirco.n. fiūt, ut diximus, ꝙ partes quædam magis illuminatæ sunt a duobus luminosis: nec est simile de calore, & de lumine.

His non obstantibus, ut probabile, ualde defendi pōt lumina oia esse eiusdem speciei, & sumina nō misceri, quāuis mihi probabilius sit, esse eiusdem speciei, & misceri in medio, ut dixi.

Ad 3. 1. Opinio. lumē esse accident. & non in subiecto. Reijcitur. Ad ultimum argm̄ uariè respōdetur. Aliqui putant, lumen non esse in subiecto, esse tamen accidens; quia dependet in conseruari a causa efficienti.

2. Opinio. 1. 2. Hæc sentētia est improbabilis ualde: quia in hoc consistit natura, & essentia accidentis, ꝙ apta ad inhærendum sit, quo ablato substantia erit.

Et nihil facit illa dependentia a cā efficiente: multo.n. magis omnia dependent a Deo in conseruando, non tamen sunt substantiæ ipsæ accidentia.

2 Op. esse accidens, quod misceatur de subiecto in subiectū. Reijcitur 2. opinio. 1. 2. Alij dicunt, quòd sit accidens migrans de subiecto in subiectum.

Sed hoc licèt sit magis probabile, tñ non mihi placet. Nam dependentia accidētis, subiecto maior est, quam locati a loco, nec pōt esse unū in multis subiectis primis, sicut locatū unum in locis.

Tertia opinio cum nostra. Et propterea tunc lumen Solis esset incorruptibile, qui simul recederet cū Sole migrans per uaria subiecta, quod tamen falsum est.

Dico ergo cum communi sententia, ꝙ sicut in igne fit circa calorem, ita in lumi-

luminoso circa lumen. Cùm.n. ignis calefacit aerem, si uentus flat, cum nouo aere succedente nouus inducit calor, & corrumpit alter, recedente alio aere. Sic in lumine, nouũ, & nouum producitur succedente aere, & aliud corrumpitur.

Vnicum autem est discrimen, q̃ calor tempore producitur, & corrumpit: at lumen in instanti: ob id radius fixus apparet. & per hoc patet huius quæstionis resolutio, in qua aliqua de luminis natura & essentia, quantum satis erat, disputatum est.

Q̃ an uisio fiat p extramissionẽ an per intussuscep tionem, differtur rei tatis sõlum opinionibus.

Hic se offerebat quæstio, an uisio fiat per extramissionem, uel per intus suscep tionem, quæ fuit controuersia inter Aristotelem, & Platonem, nos tamen eã differimus in caput secundũ de sens. ubi Arist. illic eam disputat, solum sententias explicabimus.

1. Opinio Arist.

Plato credidit esse in oculo lumẽ innatũ quoddã, quo emisso ab oculo i obiectũ, ipsum pcipimus, qđ lumen coniungitur, & iuuatur a lumine externo.

Arist. non negat esse lumen in oculo aliquod, & aliq̃n in medium extramitti, ut appareat in oculo cati, tñ negat id esse necessarium ad uisionẽ, sed semper lumẽ est ex parte medij, qđ petit extremum, at obiectum immutat potentiam imprimendo species, quæ necessario sunt, & sic uisio fit per receptionem.

Caput octauum.

Nunc autem primùm de sono.
Tex. LXXVII.

De auditu. Quòd iã fit de auditu agẽdum tanquam de nobiliori sensu post uisum.

MEritò post uisum, de auditu tractat, est.n. hic sensus immaterialior, et nobilior, ut eius cognitio manifestat, non.n. fit interuenientib. qualitatib. primis q̃ naturalisimę sunt. Hoc aũt in alijs fit. Non enim alij sensus percipiũt obiecta, nisi aliqua fm has facta alteratione. Est ẽt auditus immaterialior: quia pluriũ contrariorũ simul est magis perceptiuus. Hoc.n. sensu harmonias, quæ plurium concentus sunt uocum, percipimus, anteponit ergo auditum tanquam digniorem.

Nota.

Nonenim hic obseruat naturæ ordinem. Sic enim præposterus debeat esse, ut à tactu inciperemus, id, quod Auicẽ. fecit, sed ordinem perfectionis & dignitatis sequitur.

De obiecto auditus prius agendum f sono.

Incipit ergo ab ipsius obiecto, sicut enim a colore in capite de uisu, sic a sono in præsenti exorditur.

Differentia coloris & soni prima. Secunda.

Est autem notanda differentia inter colorem, et sonum. Color enim est in re colorata, sicut ipsius actus, & cum ipsa permanet ante, & post uisionem: At sonus non est in corpore, quod sonat, sed extra ipsum: nec est semper cum ipso, nisi cùm auditur, uel audiri potest, si auditus adsit. Vnde dicitur res colorata uno modo tantum, scilicet quæ colorẽ actu habet: at res sonora dupliciter, uel potentia, quia sonum efficere potest: uel actu quia sonum facit.

Duplex sonus seu sonorũ corpus f actu & potentia.

Ad hoc igitur ostendendum Arist. distinguit sonum, in sonum actu, & sonũ potentia, quod idem est, ac si dicat, quædam esse sonora, quia actu habent sonum: quædam, quia habere possunt.

Quædam corpora sonum facere, alia non ita.

Quòd autem quædam dicantur sonora, quia sonum actu possunt facere, probat ex distinctione vulgari corporum. Quædam.n. non possunt facere sonum, ut spongia, & mollia: quædã possunt facere, ut lænia & dura, non est autem aliud esset sonatiuum potentia, q̃ posse facere sonum actu in medio.

Fit autem secundùm actum sonus.
Tex. LXXVIII.

Quid sit sonus. actu et quotuplex.

QVia sonorum potentia ordinẽ habet ad sonum actu; sicut quod actu sonat, aggreditur explicare, quid sonus actu sit, & quotuplex.

Tria principia esse necessaria ad sonum actu.

Constituit autem tria principia esse necessaria ad sonum actu. Duo corpora ad se ordinem habentia, & medium, qđ rõne manifestat. Sonus est ex aliqua percussione, sed percussio nõ fit, nisi sit qđ uerberat, & quod uerberatur, ergo ad sonum sunt talia corpora necessaria.

Vlte-

Vlterius: percussio non fit, nisi localiter moto uno illotum corporum ad alterum, sed talis latio indiget medio: ergo ad sonum tria corpora conueniunt.

Obiectio. Soluitur.

Quod si obijcias, aliq̃n sonũ fieri aere percusso uirga. Rñdeo, quod tũc aer habet rõnes duorum corporum, & medij, & percussi fm diuersas sui partes.

De illis principijs seu causis soni particularis actus & potentia.

Constitutis his soni causis, q̃ & quales sint particulariter explicat: & primũ docet, qualia debeãt esse corpora, q̃ se percutiunt; ponitq; aliquas cõditiones.

Qualia debeãt ee corpora q̃ sonũ effi ciant.

Prima est, ut sint dura. sic.n. poterũt mutuo resistere, & aerem interceptum ferire. Vnde mollia corpora nõ faciunt sonum: ut si lana lanam percutiat.

1. Conditio

Secundo, q̃ sint læuia, & superficierum habentium partes planas, & non supereminentes: sic enim aer interceptus, & percussus totus simul percutietur, sonumque faciet.

2.

Tertiò, q̃ sint concaua: nam ratione concauitatis aer interceptus, & percussus, non poterit egredi, & sic partes corporis multipliciter percutiet, fietque sonus longus: ut accidit in tinnitu, qui superest post sonum campanæ.

3.

Nota.

Notandum uerò q̃ ista conditio, nõ est necessaria ad sonum simpliciter, sed ad perfectum sonum.

4.

In textu sequenti ponitur alia conditio quarta, & necessaria, q̃ illa corpora percutiant se uelociter; q̃ ibi dicemus.

Amplius auditur in aere.
Tex. LXXIX.

De medio in quo fit sonus Quale sit hoc medium.

QVale sit mediũ in sono, explicat, dicẽs: q̃ audimus in aere, & in aqua existentes non tñ putandum est aerem, uel aquam esse dominos, id est, primas causas soni; non.n. sunt, nisi corpora duo se mutuò percutiant ad aerem.

Nota.

Vbi manifestat, q̃ aer est mediũ corpus inter corpora percutientia se, ex quibus fit sonus, licet talis son⁹ effectus posit deferri ad auditum existente siue in aqua, siue i aere: qđ postea examinabit.

Quarta conditio

Statim addit quartam prædictam cõditionem, q̃ corpora uelociter se percutiant, ad hoc, quod aer non eggrediatur antequam percutiatur: huius.n. percussio, sonus est. Vnde si paulatim corpora congrediantur, aer dilabitur, nullusque fit sonus, quod si citò se percutiunt, aer non potest ita citò labi: ob id resistit, & propter resistentiam percutitur.

corpora qualiter sonum edunt.

Exẽplum

Ponit exẽplum corũ, qui multos lapides simul coniunctos proijciunt, ac uirga uelocissimè mota percutiunt cumulũ, anteq; dissoluant: uelocitas.n. præuenit separationẽ lapidum: ita debet esse citò motio corporum affectiuorum soni.

Echo autem fit, quando, sit ab aere.
Tex. LXXX.

De sono reflexo, q Echo dicitur. Quo fiat.

QVomodo son⁹ directus, & simplex fiat, docuit: nunc quo ẽt sonus reflexus fiat, qui dr Echo docet: dicitq; talẽ sonum fieri hoc mõ. Sonus.n. qui in aere taliter moto consistit, fertur per spatium aliquod: accidit ergo, q̃ aliqđ occurrat corpus prohibens ipsum dilatari ulterius: iterum sonus regreditur p idem spatium, aere ipso, in quo sonus est, repulso. Vocat uas locũ continentẽ.

Nota. Exemplo declaratũ.

Ponit exẽplum de sphæra, i. circulis in aqua factis. Aliq̃n.n. in lacum lapidẽ injecimus, qui iniectus in aqua sibi propinqua circulum facit: & hic ulterius aliũ se maiorẽ, & iste alium, donec cessante tali motu ex ripe, uel lapidis, uel alterius aquę occursu, alij regrediuntur circuli per idem spatium. Sic iudicandum est de aere moto, in quo sonus est.

Sæpe fit Echo, ciũ sonus reflectit, licet nõ sẽper sentiatur.

Dicit autem, q̃ semper fit Echo, cùm sonus desinit, quamuis non semper percipiatur, Sicut posito corpore ad radios Solis, reflectitur lumen semper ad umbram, quamuis nõ semper sensibilitas, ita ut illa umbra faciat aliam umbram.

Simile de luminis reflexione.

Hoc.n. mõ speculũ, & aqua reflectit lumen in muro, ut umbram aliam faciat, qui multum luminis reflectunt.

Alia tñ reflectunt quidem, sed nõ distinguit ab umbra pcedenti. Quòd autẽ corpora reflectant lumen, probat: quia aliter essent tenebræ putæ, vbi solis radij directi non sunt: quod falsum est.

Vacuum

Vacuum autem rectè dicitur.
Tex. LXXXI.

Laudat antiquos ad confirmationē suæ opinionis, q aerem soni authorem faciebant

LAudat Antiquos ad confirmationem suæ opinionis, q aerem soni authorem faciebant, non ita, vt esset prima causa, sed ut medium quoddam, & id quòd ex percussione corporum sonum facit.

Quo hic aer se habere debeat vt fiat sonus.

Antiqui autem dabāt vacuo sonum, Per vacuum intelligentes aerem, quamuis re vera non sit uacuum.

Explicat autē, quomodo se debeat habere aer iste. Debet esse un⁹, & cōtinu⁹, id est, non debet in multas particulas dissecari: sic.n. non faciet sonum: sed debet aliqua simul tota pars percussa moueri: sic enim sonum causabit.

Vnde, cum corpora nō sint plana, nō faciunt percussa sonum: quia diuidunt, & separant aerē in multas particulas: at cum læuia sunt, unam habēt superficiē, ratione cuius aer simul percutit, & tali tota pars simul percussa mouetur, ac sonum facit, auditumque immutat.

Sonatiuum igitur est, quod motiuum.
Tex. LXXXII.

De sonatiuo, seu sonoro corpore, quid sit.

DE sono, ipsiusq; principijs egit: nūc de sonatiuo agit, quod a sono dicitur: ac primo quid sonatiuū sit explicat, dicens, sonatiuū esse, quod potest mouere aerem cōtinuum usque ad auditum.

Obiectio Aristo. Solutio.

Dices fortassis, quomodo aer hic exterior continuus est auditui? Respondet auditum esse connaturalē aeri, id est habere quēdam aerē internum, & naturalem, cum quo iste exrerior continuus est. Habet enim, ut dicemus postea, auditus ante se foramen quodam in caluaria quo detinetur aer quidam semper, nec ab eo recedit: qui aer ex una parte

Nat. aerē esse auditui ānalis inclusum.

est cōtiguus cum tunica auditus quæ dicitur miringa: ex altera parte continuus est cum aere exteriore. Vnde moto exteriore, mouetur interior, & hic mouet potentiam, fitque auditio.

Ex quo fit, quòd non quacūque parte animal audit, nec aer trāsit faciendo auditionem, sed solum illa parte, qua talis cōtinetur aer, animatum audit: sicut ēt animal nō uidet parte quacūq;, nec pupilla, id est, oculus, sed qua parte hēt, & cōtinet humorem christiallinū. Est igitur sonatiuū, quod aerem usque ad auditum continuum mouere potest.

Per se igitur insonus est aer.
Tex. LXXXIII.

Dubium. Quo hic aer sonū recipiat. & sit cō. naturalis.

QValiter se hic cōnaturalis aer habeat, explicat, respondens cuidam dubio. Posses.n. dubitare, quomodo hic aer possit sonum recipere, cum aer sit facile dissipabilis & labilis, atque ob id non receptiuus soni.

Solutio. Aristo.

Respōdent, ita esse: at cū aer habet ali quod corpus prohibēs ipsum dissipari, & labi, tunc sonum habet; atq; ob id sūt duo corpora, quę intercipientia aerem, citoque percusa faciunt sonum.

Quòd sit connaturalis aer, probatur 1. Ratio.

Similiter aer iste connaturalis, inclusus est, ac immobilis, id est, non dissipabilis, nec locum relinquens, vt exponit Themistius, ob idque sonū recipit: imo sonos omnes, cum semper interceptus habeatur.

Probat autem, q iste connaturalis aer semper adsit illic, nec locum mutet, qa cōtingit existentes in ipsis aquis audire quia aqua nō intrat locum, ubi aer est, imò nec ingredit anfractus aurium, q si intraret ita, ut aer ille expellerē, uel miringa lædetur, non audiremus: sicut nec læsa pupilla uidere cōtingit: & hoc etiam argumento ostenditur, talem aerem connaturalem esse in auditu.

Sed signum audiendi, aut non.
Tex. LXXXIIII.

2. Ratio.

ALtero signo ostēdit, aerē talem esse quia ad dignoscendū auditum uigere, vtimur hoc signo, cū sonat auris, sicut cornu, quod fit, digito autem præmamus, uel aliquis uapor illū excitat aerem, tunc enim aer motus sonum facit.

Nota prīmo.

Quamuis talis motus non sit aeri prius sed ab extrinseco, nullus enim ei motus,

motus, nec sonus illic propri⁹ est. Cum ergo aliquādo audiemus sine aere exteriori, putarūt ob id Antiq in vacuo audire posse, existente aliquo sonāte, hoc enim aere connaturali sentimus.

Vtrum autem sonat id.
Tex. LXXXV.

Dubium. à quo sonus procedat, an à corpore p cutiente. an à percusso.

QVid sonatiuum sit, explicuit, nunc dubium quoddam soluit. Est autē dubium. Cum duo sint corpora, ex quibus sonus videt procedere, idest, quod percutitur dubium est, vtrum dicatur sonatiuum, & sonare.

Solutio. Arist. ab utroque fieri.

Respōdet, quòd utrumq;, licēt nō eodē modo. Et dat huius causam, & rationem. Si.n. sonus esset ille motus, quo se illa duo corpora percutiūt, tunc non sonaret vtrumq; quia unum percutit, alterum percutitur, at sonare agere est.

Nota.

Sed sonus non est ille motus, sed alius .s. motus resilientiæ, quo aer mouetur ex corporum illorum percussione.

Cùm igit sonus sit in motu, quo corpora resilientia mouētur a leuibus corporibus inuicem motis, & respectu talis motus, utrumque corpus, quod percutit & quod percutitur, agat, utrumq; dicatur sonare.

Repetit qualia sint corpora, quæ se debeāt p cutere.

Statim subdit, qualia sint corpora quæ se percutere debent, quod iam superius diximus. Et attende, q nō repetit inutiliter: nam superius posuit illas cōditiones illis corporibus, ut sonorum causā sunt, hic autē, ut sonatiua denominant.

Differentia autem sonantium.
Tex. LXXXVI.

Duplex corpus sonatiuum acutum, & graue sicut et sonus ipse.

DEfinierat, quid sonatiuum sit, nunc ipsius differentias & species tradere vult. est.n. unum sonatiuum acutum alterum graue; Differentias autem hac notificari dicit per ipsos sonos actu: nisi enim actu sonent, non dignoscuntur.

Exemplū in coloribus.

Ponitq; exemplum. Sicut colores absque lumine nō cognoscuntur. Et attēde quòd comparatio non in omnibus tenet, sed in hoc, q sicut uisus nō percipit colores sine lumine, ita auditus non percipit sonabilia sine sono actu.

Nota,

Cętera autem dissimilia sunt Lumen enim non est, nisi ex parte medij, at sonus est ex parte obiecti, sentimus enim, & audimus corpora sonantia, & ipsorum differentias.

Hæc autem dicuntur secundum translationem.

Quid sonans acutum & graue.

EXplicat, quid sit sonans acutū, quid graue, dicens, quod sumuntur istæ differentiæ per analogiam ad acutū, & obtusum in tactu. Est ergo sonās acutū quod in pauco tēpore multum mouet auditū unde uelox dicitur. Graue autē, quod multo tempore paucum mouet, ob id tardum dicitur, nō quod tardum & uelox sint ipsum acutum, & graue, sed sunt causa quòd acutum, & graue, sic moueant auditum.

Nota ex S. Tho.

S. Tho. notat hic, quòd sicut motus non est sonus, sed soni causa, sic nec velox, & tardum, qui in motu sunt, acutum, & graue, sed acuti, & grauis causæ sunt.

Nota causam, cur sonus sit acut⁹ vel grauis.

Aduerte tamen, quod causa quare sonus acutus sit, aut grauis, est copia, aut paucitas aeris. Vnde sect. 19. Problem. q. 37. petens causam harum differentiarū, dixit sonum acutum fieri ex aeris percussi inopia, grauem autem ex copia. Ac eadem sect. q. 11. dixit nocum extremitates esse acutas, quia paucitas est aeris in fine percussionis.

Experientia ostēditur.

Et hoc comperimus in chordis seu fidib. quæ dum intēsiores sunt, acutioré sonū faciūt, quia parum aeris percutiūt fides autem, siue chordæ faciunt sonū, sicut uirga aerem percutiēs, mota enim ad vnum latus secum fert aerem: qui ex citissimo regressu chordæ percutitur, cum non possit tam citò labi. Hæc ergo est causa acuti uel grauis soni.

Cur acutum velocius moueat sensum quā graue.

Et ex hoc sequitur effectus, quòd uelocius acutum moueat sensum, quàm graue, non enim pauca materia tam tarde mouetur, quàm multa.

An velo.

Vnde velocitas, & tarditas (quantum

Universidad de Deusto Biblioteca

citas, & tarditas sint causa acuti, & grauis sonan tes effect°

pitto (non sunt causæ acuti, & grauis, qui ipsorum effectus. Aristoteles, autē, hoc solum dicit, quòd velocitas, & tarditas sunt causæ, quare acutum, & graue multum in pauco, uel paucum in multo tempore moueant sensum. Hæc enim definitiones sunt per effectus acuti & grauis. Et hoc nota, nam in motu præcedente sonum nihil facit, quòd uelociter magis vel minus percutiantur corpora, ad acutum vel graue.

Et videtur similitudinem habere cum eo.

Explicat. analogia acuti, & grauis in tactu.

NVnc analogiam explicat cū acuto, & obtuso in tactu: Acutū enim in tactu, scilicet gladius acutus in pauco tempore multū scindit, quia uelocius fertur, nec dat locum subterfugiendi, nec resistendi cor pori scisso. Obtusus uerò paucum in multo tempore, ob tarditatem enim subterfugit corpus scissum, & multum corporis simul resistit. Sic de acuto, & graui sono.

Vbi nota sententiam, quam dicebam. Acutū enim est causa uelocitatis, & uelocitas causa multæ scissionis. Ita in sono; acut° est causa uelocitatis, et hæc est causa multæ motionis in sensu. Idem de graui est dicendū, q̄ est causa uelocitatis, sicut obtusitas, & hębetudo i tactu.

Vox autem sonus quidam est.
Tex. LXXXVII.

De quadam soni specie hoc est, de uoce.

DE sono, ipsiusque principijs, ac de sonatiuo, disputatū est, nunc de quadam soni specie tractat, scilicet de uoce.

Diffinitio uocis pau latim per partes colligitur.

Paulatim ergo ipsius definitionem ponit, singulas particulas ostendendo, ac in presenti statuit uocem esse sonum animalis. Sola enim animalia sonum hunc emittunt.

Occurrit obiectioni.

Quod si objicias, tibiam, aliaq;, instrumenta dici habere voces. Respondet id esse per analogiam, & similitudinē: non tamē proprie. Similitudo autē consistit

Similitudo triplex

in tribus, quę vocibus veris insunt. Primum est extensio, habet enim dilatationem, & uelut corpulentiam quandam uox ipsa. Alterum est melos, id est, consonantia, secundùm quam graue acuto mixtum consonat, harmoniamq; facit. Tertium est locutio, id est, syllabarum distinctio, quæ non nisi animalibus perfectè insunt.

vocis cum sono instrumentorū missorum.

Statim aliam addit differentiam definitioni, quod vox sit animalis respirantis sonus. Quod ostendit, quòd non omnia animalia edunt uocem: sed quæ sanguinem habent, & eorū non omnia. Pisces sanguinem quēdam habent imperfectum, nō tamen respirant, nec uocem ob id edunt. Et ratio est: quia uox, son° est, at sonus non est nisi in aere, nec ergo uox. Cùm ergo pisces non trahant aerem per respirationem, non edunt uocem, similiter & alia non respirantia.

Secunda. Tertia. Additur alia differētia differentiæ.

Obiectio.

Quòd si objicias, pisces Acheloi fluuij uocem edere, ut communis fert fama.

Solutio.

Respondet, non esse ueras uoces, sed sonos brāchijs effectos, sicut etiam cicadæ & grilli sonant diaphragmatæ, non ore, ablato enim capite adhuc tales emittunt sonos, ut refert Alber.

Vox autem sonus animals est.
Tex. LXXXVIII.

Progreditur in per ficienda differentione uocis.

ADhuc uocis definitionem componere prosequitur, vultq; constituere uocem non solum esse sonum animalis respirantis, sed etiam sonum factum in aere ipso per respirationem tracto. Ad hoc autem ostendēdum dicit, quod non quacunq; parte etiam alia respirātia sonum, & uocem edūt: non enim sonus manibus factus est uox, sed sonus in aere respirato.

Obiectio.

Quòd si dicas, aerem illum esse ad refrigerandum cor calidissimum, in cuius motu consistit vita necessariò.

Solutio.

Respondent ita esse, sed habere duos vsus scias. Alterum necessarium. Alterū ad bene esse, sicut lingua etiā duos vsus habet. Alter est gustare, & hic ad uitā necessarius est. Alter est locutio, & hæc est ad bene esse, sine illa enim pōt esse animal.

mal. Ita aer iste habet duos etiam usus. Alter est refrigerare cor, quod calidissimum est, cum sit caminus, & officina sanguinis; & hic necessarius est. Alter est esse receptiuum, & causatiuum uocis, & hic est ad bene esse.

Instrumentum autem respirationi.
Tex. LXXXIX.

Quæ, & quales sint ptes in animali, q̄ uocem efficiunt.

QVæ & quales sint partes in animali, quæ suo motu, & percussione faciant vocem, explicat. Pro quorum intelligentia aduerte, q̄ est quædā via, quæ ab ore vsque ad pulmonem procedit, quę dr guttur, per quod pulmo, qui calidus est recipit aerem, quo refrigeratur, & refrigerat cor illi proximum. Extremitas huius uersus os, q̄ in suprema colli parte est, dicit gurgulio, in quo fit vox hoc pacto. Aer enim illic detinet, ac ab aere à pulmone emisso percutit, fitq; vox. Cuius signum est, quia non loquimur inspirantes, nec expirantes, sed aliquo modo aerem detinētes. Hęc tamen latius in qōne explicantur. Dicit ergo Aristoteles, quod instrumentum respirationis est guttur: hoc enim est propter pulmonem, ut propter finem. Pulmo.n. plus caloris habet in terrestribus, & progressiuis animalibus, quam in alijs: ob id indiget refrigerio, habetque hanc uiam, qua recipiat ipsum aerem, est enim iuxta cor, quod est ualde calidum, ac utrumque refrigeratur.

Quare percussio respirati aeris.
Tex. XC.

Qñ i gutture fiat vox.

VSum necessarium gutturis explicuit ex ipsius aeris, nunc alterum vsum, scilicet, ipsam uocem explicat, dicens vocem esse hunc actum, & percussionem aeris, ab anima factam in aliis partibus, scilicet, in pulmone, ad arteriam, & guttur. Quasi dicat, est ictus aeris mandati à pulmone, & anima, quæ in ipso est, cum aere detento in arte-

Addit ultimā desi

ria, & gutture.

Addit aliam differentiam vltimam, vox est significatiua alicuius effectus, vel cōceptus, vnde tussis, & soni facti lingua nō sunt voces, nisi aere emisso à pulmone peutiat aer detētus in arteria intra ipsam. Huius aūt retentionis signum est, q̄ nō loquimr, nisi detinentes aerē.

nitionis uocis differentiā.

Colligit tota desinitio uocis.

Est ergo vox sonus animalis factus in aere per respirationem tracto à pulmone in gutture cum intentione aliquid significandi.

Manifestum autem, & cur pisces.
Tex. XCI.

Quòd pisces nō habēt uocē nec inspirant ex sententia Arist.

INfertur, pisces non habere uocem, nec respirare: quia non habent arteriam illam, qua uox fit. Quare autem non habeant, causam dicit esse tradendam in libro de animalibus. Non enim calorem intensum in corde habent. Vnde eos dicit errare, qui dicunt uocem edere, & respirare.

Hæc igitur Aristoteles de sono docet, de ipso sensu, seu potentia auditus nihil dicit, quia facilè est per obiectum ipsum definire.

AN SONVS SIT QVALITAS præter motum. Quæst. XIX.

Suppositio duplicis motus.

DVos locales motus i sono edēdo conuenire, certū est. unus est, quo duo corpora se percutiunt. Et quamuis aliquando duo sint hi, puta, cum unū uersus alterum mouetur, tunc enim unus est uni° motus, alter aūt alterius, non tū hoc est necessarium, nam uno quiescente, pōt esse percussio. Alter motus est ipsius aeris intercepti, quo eliditur, & resilit.

Sēsus qōnis.

Est ergo difficultas, an sonus sit aliqs ex his motibus, an qualitas præter hos insurgens.

1. Arg. q̄ non sit alia qualitas p̄ter motum.

Videtur, aūt, q̄ non sit alia qualitas præter motū. Primò authoritate. Arist. enim sonum per motum definit, Dicit enim, sonum esse ictum & motum, uocemq; esse percussionem quandam, ergo sonus motus est, & non qualitas.

Præterea secūdò. Si qualitas ē, vel est

prima, vel secũda. Nõ prima, quia nulla ex his, quas Aris. 2. de genere. numerat. Nec secũda, cũ non sit ex primis quatuor cõposita aut facta: nõ ergo qualitas est.

3. Arg.

Præterea tertiò. Si qualitas esset, alterõne, produceret, at nõ est talis alteratio, qua sonus fiat, nec Aris. meminit, nisi ip sius motꝰ localis: non igit̃ est qualitas.

4. Arg.

Præterea quartò. Quia qualitas hẽt aliquod esse permanẽs, at sonus successiuum quid est, nec habet cõstãtes partes, non ergo qualitas, sed motus potius est.

3. Arg. cõ sensus opinantiũ sonum esse qualitatẽ. Alij uidentur contrariũ opinari.

In hac difficultate cõis est omnium sẽtia, sonum non esse motum, sed qualitatem distinctam ex motu consequentem. Vt enim motus localis causat calorem in corpore, sic motus ille elisionis aeris intercepti sonum causat, quamuis Themistius c. 69. & Græci videãtur docere sonum esse illum aeris motum, ut uidetur Arist. indicare, & non esset hoc improbabile profectò.

1. Funda. qua rõne & mõ requirãtur tria corpora ad sonum.

Pro huius qõnis resolutione, aduertendum, ꝙ cum tria corpora sint necessaria ad sonum: s. percutientia se mutuò duo, & tertium interceptum: non est necessarium, ꝙ sint ista tria semper discõtinua. Aliquando. n. omnia sunt continua, aliquando duo, aliquando omnia discontinua sunt. Exemplum primi: cũ ventus secundum duas partes se concutit, intercepta aliqua alia uenti parte. Exemplum secundi, cũ uirga aerem percuti. Tertium nouum est, cum malleus cãpanam tangit: semper tñ hoc est verum ꝙ sunt tres distinctæ corporis partes altera, quæ percutit, altera, percussa, & alia, elisa, & intercepta.

Nota.

2 Fund. corpora se percutientia oportet ut habeant resistentiam mutuam.

Aduerte etiam, ꝙ corpora se percutientia, debent aliquam mutuò resistentiam habere, vt interceptum medium elidatur. Vnde cum duæ vndæ aquæ sonum faciunt intercipiẽtes aerẽ mediũ, tũc quæq; vnda resistit rõne aquę post se existentis, & rõne impetus, quo versus alterã mouetur. Similiter pars aeris, quæ cum uirga elidit aerẽ interceptũ, illa enim resistit ratione aeris totiꝰ post se, & etiam ratione impetus, quo post uirgam eleuatum ferebatur.

Sit igitur conclusio. Sonus est qualitas per motum elisionis producta, nec est idem cum ipso motu. Et hæc est cõmunis sententia. *1. Concl. lumen est qualitas, &c. et nõ motus.*

Probatur primò. Motus, & sonus habent essentiales differentias, & species diuersas: ergo non sunt idẽ. Consequẽtia ergo est certa: nam motus non dicit acutus, nec grauis, sed sonus: ergo sonꝰ non est motus, sed quid aliud. *1. Ratio.*

Præterea secũdo. Motꝰ localis, aut est reductiuè in Prædicamento actionis, vel passionis, uel vbi, rõne termini, aut præcisè collocat̃, cũ sit uia ad alia, inter post prædicamenta, at sonus est in tertia specie qualitatis, vbi ponunt obiecta qnq; sensuũ, vt illic docuimus: ergo nõ motꝰ. *2. Ratio.*

Præterea tertiò. Sonus recipit aliqñ vbi nullus est motus localis: ergo nõ est motus. Antecedẽs patet. 4. histo. c. 8. docet piscatores, dum pisces capiunt, nullum emittere uerbum, quia statim audiuntur à piscibus: & tamen non est credendum, ꝙ motus transeat per totam aquam, erit ergo sonus. *3. Ratio.*

Præterea quartò. Motus est sensibile commune omnibus perceptus sensꝰ: at sonus solo auditu percipitur per se, ergo non est motus. *4. Ratio.*

Præterea quintò. Quia cũ duo se percutiunt, non vr̃, ꝙ illic non sit, nisi motus localis; cũ posset profectò alius tam intensus, vel remissus motus dari, vbi sonus nõ esset, est ergo aliud quid sonus. Sit ergo cõstitutũ, sonum qualitatẽ esse præter locales illos motus corporum. *5. Ratio.*

Ad argumẽta ergo rñdetur. Ad primum, ꝙ locutiones Arist. sunt intelligẽdæ in causali sensu, sonus est ictus, i. ex ictu procedens. Nec hoc alienum est ab ipso, nam odorem etiam vocat euaporationem, & tamen constat esse quid ex illo, aut simul cum illo resultans. *Ad 1.*

Quòd si dicas, Quare ita definit Aris. prætermisso genere? Rñdeo, esseque notatu dignum, ꝙ in his, quorũ proxima genera ignota sunt, melius est Physico per proximas definire causas sensibiles, ideo Aristoteles per ictum, & percussionem definit sonũ, non ut per genus, sed vt per

Obiectio. Solutio.

vt per causam proximam, sicut eclipsis dicitur terræ interpositio.

Ad 2.

Ad secundum respondeo, ꝙ Arist. solũ numerat illic primas qualitates tangibiles, ut patet ex toto cõtextu, & ex ipsius uerbis, nõ aũt simpliciter primas: Tunc .n. oporteret lumen numerare. Dico ergo, sonum esse qualitatẽ primã, sed non ex illis, quæ tantum tangibiles sunt.

Ad 3.

Ad tertium respondeo, ꝙ sonus producitur motu locali, non tanquam terminus primus, & immediatus illius, sed tanquam mediatus: sicut calor mediante locali motu producitur.

Dubium Solutio notanda.

Quòd si dicas, Qua mutatione immediate ꝓducit̃, Dico alteratione quadã q̃ sonatio dicit̃, sicut calor calefactione. Huius autẽ nõ meminit Arist. quia non est subiecti transmutatiua, & deductiua, qualis est ꝓpria alteratio: & ẽt, qa est coniuncta semper cum motu locali.

Ad 4.

Ad quartũ respõdeo esse qualitatẽ successiuã. Nec hoc mirũ est: habet se sicut lumen lucernę motę p mediũ, quod successiuè producit̃, & corumpit̃, ẽm alias, & alias medij partes, vt notum est.

AN SONVS SIT IN CORPORE sonante, an in corpore intercepto, scilicet in aere, vel aqua.

Quæstio XX.

Sensus qstionis.

DIximus corpora tria ad sonũ cõuenire, duo quæ se percutiũt, & vnum interceptũ: dubium est, an sonus subiectet̃ in intercepto corpore, an in alijs, quę sonantia dicuntur. Quod est dicere, an sonus sit in cãpana, & malleo, an ĩ aere medio intercepto.

1. Ratio. ꝙ sit in corpore sonante.

Videtur, ꝙ sit in sonante. Primò: Ita se habet obiectũ visus ad visum, sicut obiectũ auditus ad auditũ: sed obiectũ visus in se habet coloré formaliter, quo videtur: ergo & obiectum auditus, quod est sonans corpus, in se habet sonum.

2 Ratio.

Præterea secundo. Nihil põt esse medium, & subiectum vt aer, q̃ est medium colorũ videndorũ, nõ recipit colores, sed species ipsorum. Aer est medium etiam audiendi: ergo non recipit sonum: erit igitur in corpore sonanti.

3. Ratio.

Præterea tertiò. Si recipitur in medio corpore, tũc sonus reciperetur in aqua: nam duo corpora collisa ad aquã faciũt sonũ; at aqua non est receptiua soni, ut patet tex. 81. ergo sonus est in sonante.

Nota. Primum dubium, in quo oẽs cõueniũt.

Aduertendũ, ꝙ hic est duplex dubiũ. Alterũ, an sonus sit in corpore sonante, in quo oẽs fere cõsentiunt esse in corpore intercepto. Alterum est, an tale corpꝰ interceptum solum sit aer, an ẽt aqua: et in hoc est controuersia. The. n. c. 26. Simpli. & Auice. c. de auditu, putãt aerem, & aquam esse receptiuam soni.

2. Dubium an quę est controuersia.

Alber. S. Tho. &. Auer. & alij multi, solũ aerẽ esse cõtendunt, dicitq; Albertus. cum duo corpora intra aquã se percutiunt, et sonus fit, tunc esse illic aerẽ. Cuius signum dat: ꝙ statim supra aquas apparent bullę ascendentium partiũ aeris.

Prima opin. The. 2. Opinio. S. Thom. &c.

Circa huius difficultatis resolutionẽ sit prima conclusio. Sonus nõ est in corpore sonante, sed in intercepto. Probat primo. Si esset in sonãte, dum duplex sit sonãs, ut certũ est, uel sonus esset in vno vel in utroq;. Non in vno, cũ nõ sit maior ratio, quare potiꝰ in illo, q̃ in altero sit, cùm duę manus se percutiunt: Nõ ẽt in altero simul, seu in utroq; : quia sonus est unum accidens simplex, quod in diuersis subiectis esse non potest: ergo in corpore medio.

Prima cõclusio, sonus nõ est in corpore sonante, sed in intercepto. 1. Ratio.

Præterea secundò. Si motus, seu sonus esset in sonante, tunc se per mediũ intẽtionaliter diffunderet, sicut spẽs: hoc aũt nõ ita est. Nã experimur, flante vẽto cõtra, sonans ab auditu non audiri: qđ non esset, si sonus in medio intẽtionaliter solùm esset, tunc enim nõ impediretur auditio, sicut nec visio.

2. Ratio.

Præterea tertiò. Illic est sonꝰ, vbi actio est, qua ꝓducit̃: sed talis actio est in medio, scilicet motꝰ resilhẽtiæ, & elisionis, q̃ i corpore interceptio est: ergo & sonꝰ.

3. Ratio.

Accedat etiã quartò expressa doctrina Arist. motus enim aeris, & ipsius percussionem vocat sonum: quod quamuis intelligat causaliter, ut diximus, tamen indicauit in aere esse sonum.

Quarto ab authoritate Aristo.

Secunda conclusio. Nõ solùm aer, sed & aqua

2. Concl.

Universidad de Deusto Biblioteca

soni non & aqua est soni receptiua. Hanc teneo cum Auicenna, & Græcis.

soni non solus aer est receptiuus, sed aqua. Nota.

Fateor tñ, aerem perfectiorem sonũ facere; quia fragilis est multum, & distinctionem syllabarum recipere: ob id Arist. magis meminit eius, aqua tñ sonum facit crassum & imperfectum.

1. Ratio.

Hoc mihi persuadeo, qa pisces intra aquas brachijs sonãt, seq; mutuo audiunt: q sonus nõ fit, nisi ex aq collisione.

Reijcitur solutio q dari posset.

Quòd si dicas, particulas aeris illic esse, pero, vel prærant ante motũ brachia rum, uel de nouo fiunt. Dicere pfiusse, est ualde contra experiẽtiã: experimur .n. particulam aeris intra aquã non pati moram, sed ascendere. Si dicas, de nouo fieri: Hoc est fingere: non.n. fieret, nisi illo motu, quo ẽt sonus fieret, & sic non esset ex aeris, sed aquę collisione sonus.

Ad 1.

Ad primum ergo argm rndeo, q nõ est eadẽ rõ de obiecto visus, & auditus, auditus.n. obiectũ, est cã effectiua soni: ob id nõ in se sonũ facit: ut diximus in principio capitis. At obiectum uisus, est cã subiectiua coloris ab altero facti.

Ad 2.

Ad secundum dico, q secundum diuersas partes idem potest esse obiecti seu soni medium, & subiectum.

Ad 3.

Ad tertiũ solutio patet ex seda cõclusione: nec id est cõtra Arist. q solũ meminit subiecti principalioris, imò in tex. 79. in aere, & aqua audiri posse docuit.

AN SONVS SIT REALITER IN medio usq; ad auditum. Quæst. XXI.

Descriptio organi auditus ex qua sonus cõmunis intelligebatur.

Difficilis est qõ ista ob narias magnorum Philosophorum sniãs. Pro tituli intelligentia scias, à quinta coniugatione neruorum habentiũ originem a cerebro, deriuari duos neruos per medium cerebrum usq; ad illas cerebri partes, quæ correspondent auribus: ex altera vero aurium parte extra cerebrum osticulum quoddã continetur, in quo foramen est an fractuosum ualde, & minimum, ut extremum neus capiat, quod ob eius subtilitatem, & tortuositatem, foramen cæcum dici solet, quasi nihil per illud exitum habeat. In extremitate versus cerebrum maiusculam facit cauitatem, quæ tunica a cerebro procedente tegitur, quæ dicitur myringa, seu tympanum auditus: quia ad modum tympani se habet, in qua potentia auditiua residet.

Foramen hoc tali clausum tunica, nerui prædicti extremitate ambit, in quo neruo continenẽ spiritus, a cerebro usque ad myringam procedentes.

A myringa aũt uersus aures, id est, in illo foramine osticuli, aer continet, qui connaturalis dr, & immobilis: quia nullus illi patet egressus: os.n. foraminis versus exterius, est ualde paruum, nec põt aer egredi, ne detur uacuum. Nam alterum os uersus cerebrum clausum est myringa fortiter, estq; sicut aqua in ua se paruissimi orificij; aer iste naturalis ex hac parte est cõtinuus cũ reliquo aere extra foramen, qui dr externus, & in anfractib. auricularum continet, deinde cum eo, qui extra nos est. Hoc itaq; mõ se habet potentia ista, & organum.

In quo sit qõnis difficultas.

Est igitur difficultas, an cum sonus fit aliquis ex motu aeris percussi, totus moueat aer vsq; ad internũ, & internus motus moueat myringam: sic.n. dicetur esse sonus realiter in toto medio. An nõ sic, sed sonus, & motus usque ad aliquam certam spacij partem procedat.

In hac igit difficultate sunt quatuor sententiæ insignium Philosophorum.

1. Opin. Auic.

Prima est Auicennæ li. 6. c. de auditu, q aerẽ moueri vsq; ad internũ putat sonũq; realiter esse in toto medio: sed hoc mõ, q illa portio aeris immediatè pcussa a corporib. se uerberantib. illa eadẽ, in qua sonus est, impetu fert per totum mediũ aerẽ ipsum rũpendo usq; ad auditũ seu usq; ad aures, sicut sagitta i scopũ. Vnde idẽ numero sonus, iuxta hanc opinionẽ, per totum transit medium.

2. Opin. Simpli.

Altera snia est Simplicij hoc loco, vbi digressiunculam facit contra Alexandrum: dicitq;, q aer totus mouet, cum mouetur illa particula percussa: est.n. continuus usq; ad auditũ. Continuum aũt unius percussione partis totũ mouetur: sicut si lignum lõgum una moueatur

tur parte tantum mouetur.

Tertio op. Alber.

Alia sententia est Alexandri, qui plures percussiones fieri censet in aere, ita ut illa prima percussa, aliam percutiat, aliumque sonum faciat, & hæc aliam, & sic consequenter sicut fit in circulis aqueis, vt in textu diximus.

Hanc sniam multi receperunt, quamuis non eodem mõ. Nam Alber. putat hanc realem motionem, & sonum peruenire usq; ad ipsum auditum: secus verò non audiri. & hæc est tertia sentẽtia.

Quarta opi S. Th. & cõis.

Alij, ut S. Thom. Caiet. uterq;, & cõis denique snia; q iste motus realis, & sonus multiplicatur quidem, sed nõ usq; ad auditum, sed usq; ad certum spatiũ, & ad summum vsque ad internum aerem postea multiplicatur intentionaliter, & per species, sicut color. Hæ sunt sententiæ Philosophorum in hac re.

1. Concl. idem numero sonus non peruenit realiter usque ad auditum 1. Ratio.

Vt aũt, quod mihi vr probabilius manifestẽ, proponã aliquot conclusiones, quarum prima sit. Idem numero sonus realiter usq; ad auditum non peruenit. Hæc est contra Auicennã, qui unã aeris partẽ, in qua sonus erat, per mediũ interruptũ usq; ad aures deuenire dicebat.

Quod aũt hoc non possit fieri, pbat primo. Quia hoc supposito, multi non possent unũ sonũ integrũ sentire, cuius oppositũ patet. Sex.n. & septẽ millia vni cã audiunt uocem concionatoris. At sequela patet: qa una illa particula immediatè pcussa, nõ põt integra multiplicari. Et hoc argm est ferè demonstratio.

2. Ratio.

Præterea secundo. Quia sonus est successiuè, non ergo permanet idem per totum spatium nisi noua fiat percussio.

3. Ratio.

Et præterea tertiò. Quia una debilis percussio aeris, cùm aliquis loquit, non vr, q possit tantum aerem rumpere.

2. Concl. non necessario totus aer simul mouetur.

Secunda cõclusio. Cũ pars aeris pcutit, ita aut audiatur, nõ necessario totus aer simul mouet. Hæc est contra Simplic.

1. Ratio

Et probatur forti ratione: quia tunc esset tã uelox auditus, quàm uisus, nec citius propè, quàm procul auditetur, cuius oppositum docet experientia.

Euertitur fundamẽ

Nec ratio ipsius de continuitate quicquam ualet. In continuo enim fluido, & fragili, non statim una mota parte totum mouetur: aliter enim totus uniuersi aer moueretur una mota particula: quod ridiculum est.

tum Auersar ij.

Tertia conclusio: Sonus, & percussio non multiplicatur realiter usq; ad auditum, nec si sonos audimus. Hæc est contra Alb. Probo autem conclusionem cõtra ipsum ualidissimis rationibus.

3. Concl. Sonus, & percussio non necessario multiplicatur usque ad auditum.

Prima sumit ab experiẽtia. Audimus .n. aliqñ in locis occultissimis, & clausissimis, quibus non cõicat aer externus, cum tota fuerint fortissimè muris circũdata: ergo motus aeris non peruenire tur usque ad auditum continuus.

1. Ratio.

Confirmatur experientia.

Similiter in uase clauso sentimus motum lapilli inclusi, nec potest motus per illud ferrum transire.

Reijcitur solutio q dari põt.

Quòd si dicas, p poros aere plenos trãsire motũ. In primis hoc est figmentum in corporib. oib. tales ponere poros.

2.

Præterea, est impossibile motũ trãsire qa est paruissima particula aeris, q non põt illũ motũ recipere, & sonũ causare.

3.

Et quod magis est, nõ sunt ordinati illi pori, & recti, sed inordinati, & parti culis corporis circundati impedientib. transitum, qũo ergo tantus motus? per illos deferri potest usque ad auditum.

4.

Præterea pisces audiunt uoces piscatorum aquis immotis manentibus: qũo igitur totum continuum medium mouetur usque ad auditum? Profectò est hoc manifestè repugnare experientiæ.

2. Ratio.

Probat secundò, & hoc est fortissimũ argm, Auditus percipit sonum cum distantia & situ, ut notum est. Cùm.n. cãpana sonat, sonum distantẽ, & locũ sentimus, vt si sonus realiter multiplicatur usq; ad aures, impossibile est sonantia percipere, & distantiam. Quod patet: quia sonus qui sentitur non est nisi in auribus illic percipit sonans, nam sonus ille primus sonantis iam corruptus est.

Reijcitur solutio.

Quod si dicas, sentiri sonum illum cum distantia ex motione tali, uel soni proximi. Profectò non soluitur argm, nam poterit alius sonus propè eum, q audit, talem motionem facere, qui, tñ non est in eadem distantia: non igitur sonus

Universidad de Deusto Biblioteca

sonus realiter vsque ad aures peruenit.

5. Ratio. Probatur tertiò. Quia si totus aer moueatur vsque ad auditum, iam sensibile supra sensum faceret sensationem: at audire contingeret sicut uidere id quod est supra pupillam.

4. Ratio. Præterea quartò. Quia multos sonos simul sentimus: quamuis aũt dici possit q̃ per aerem possunt procedere, quia latus est, habensq; partes diuersas: tñ impossibile est hoc dicere de aeris illa minima portiuncula, quæ in aure continetur non.n. multis simul motib. & percussionibus percuti põt, non ergo ad audiendum necessariò mouetur realiter totum medium vsque ad auditum.

4. Conclusio probabilis. Quarta conclusio probabilis. Sonus realis productus non multiplicat realiter p spatiũ. Hæc est contra quartã opinionem multorum, Dñt.n.q̃ aer primò percussus, sonumq; recipiens alium per cutit, facitque alium sonum, & hic aer aliũ, quãuis non sit necessarium vsq; ad auditum. Contra hãc sonorũ & motuũ multiplicationẽ est conclusio oppositа.

1. Ratio. Probatur primò. Quia ille motus aer non ferẽ tanto impetu, ut possit alium sonum tñ facere. Et profectò experientia constat, q̃ motus aer à bõbarda, ad mediocrem distantiam non fertur multo impetu, qũo ergo ad tantam distantiam sonus bombardæ multiplicatur?

Cõfirmatur ratio. Adde etiam, q̃ si aliquando aer ille percussus sonum alium facit, iste dissimilis à priori, nec est sonus ille bombardæ, sed alius. Auditus enim percipit, & illum sonum, & sonum bombardæ.

2. Ratio. Præterea Secundò. Quia sonus non sentiretur, nisi in illo loco in quo multiplicari realiter desinit, & per species diffunditur, ut dicebamus superius: at experientia docet oppositum.

3. Ratio. Præterea tertiò. Quia unus contra alium loquitur, imò multi contra unũ, & inuicem audiuntur, quod si realiter multiplicaretur sonus, motus aeris impediretur propter contrarietatem.

4. Ratio. Prætetea quartò. Quia uelocissimè sentimus concionantes, & ad distantiã loquentes: q̃ si multiplicatio realis, & successiua esset, cùm sit p motũ percussionis, ꝓfecto notabilis mora esset ĩ audiẽdo, q̃ oĩa sunt cõtra experientiã, quã multum obseruare debet Physicus.

5. Concl. sonus realiter semel productus intẽtionaliter multiplicatur. Explicatur conclusio. Simile de colore. Quinta cõclusio. Sonus semel realiter ꝓductus, intẽtionaliter multiplicatur. Explico. Cũ duo corpora se pcutiũt aer elidit, ac ad aliq̃ distantiã mouet nõ magnã, sonumq́ue ex percussione recipit, & illinc sentitur, sicut color in corpore: Color.n. ĩ corpore existẽs p spẽs immutat visũ, & vt̃ sic sonus in illo receptus aere eliso imutat intẽtionaliter organũ.

Nec est necessaria percussionum multiplicatio usq; ad auditum, quãuis accidat aliquando aerem moueri vsque ad aures, cum sonus sit uehemens, sed non est necessarius ille motus ad audiendũ, nec ille motus est soni effectiuus.

Primò experientia probatur conclusio. Et hæc sñia mihi probabilior est: sic enim sonantia corpora, & distantiam percipimus, quamuis non tam exactè, si cut per uisum, cum color sit in corpore colorato, sonus uero extra sonans.

Secundò probatur ratione. At præter oĩa argumenta facta, quæ conclusionem hanc probant, est unum aliud, q̃ aliter integer sonus, & uox audiri nõ põt a multis, nisi intẽtionaliter se diffundat, si.n. realiter, tunc pars audiret, q̃ in qualibet medij parte non est tota, at in qualibet parte medij, ẽt ꝓpinqua auditur tota, ergo intentionaliter se diffundet per aliquas medij partes.

Ad testimonium Aristo. Vnde cum Aristoteles dicit, id sonare qđ põt mouere continuũ aerem usq; ad auditum, est intelligendum de hac immutatione, sicut id est uisibile, qđ medium immutare põt usq; ad uisum; sed non est hæc immutatio, nisi per species.

AN ECHO SIT IDEM NVMERO cum sono priori. Quæst. XXII.

Sensus quãis. SEnsus facilis est. Petimus.n. an cũ profert aliquis istam uocẽ, Deo & post prolatã iterũ sentit similis uox, & sonus q̃ dr̃ Echo, an talis sonus sit idẽ cũ eo q̃ primò auditus est.

1. Opin. Auicen. Tres sunt hac de re Philosophorum sñiæ: prima est Auicennæ, qui putat esse eundẽ numero prorsus, sed hoc mõ. Est .n. illa aeris portio, quę illũ habet sonũ, primò à corporibus elisã, quę transit p medium aerẽ, inueniẽsq́; obstaculum iterum eadem regreditur, & bis sentit.

3. Opinio. S. Tho. Alia sententia est S. Tho. & cõis, q̃ sit numero diuersus, sed idem specie. Opinatur.n. q̃ sonus multiplicat nouis percussionibus. Cùm aũt occurit aliquod obstaculum, fit percussio cum illo, & si milis sonus, & iste percussus aer retrocedit semper percutiendo ꝑm diuersas partes: et sic sentitur idem specie sonus. Et est simile de circulis in aqua factis: regrediũtur enim circuli alij per eãdem aquam occurrente obstaculo.

Simile de olfactur. 2. Opin. Alia est sentẽtia, quam citat Iandunus q. 13. quòd sit sonus diuersus specie q̃ prior erat ab anima factus, posterior autem à corpore inanimato, scilicet ab obstaculo aliquo.

1. Fundam. Quid certũ sit in hac re, quid dubium. Aduertendum igitur q̃ hic est unum certum, & alterum dubium. Certũ hoc est, q̃ aer ille primò percussus, aliquãdo tam fortiter procedit, ut aliũ aerem pércutiens sonum faciat: ut apparet in aere moto à bombarda, q̃ cũ alio aere strepitũ facit debiliorem multo. Similiter si occurat aliquod corpus, tamen iste sonus non dicitur repercussus, nec Echo, cum non sit similis præcedenti, in quo nulla est controuersia.

In quo cõsistat controuersia. Dubium autem est, cum similis sonus repercutitur, ita, ut si quis proferat hãc uocem. Homo, iterũ repercussa audiatur uox etiam, Homo, aut extrema syllaba: & de hac fuit controuersia in opinionibus citatis.

1. Concl. idẽ sonus percipit ꝑ species reflexas. Mihi vr̃ eẽ dicendum, q̃ Echo est prorsus eadem uox cũ priori, nõ sicut dixit Auicenna. Non. n. illa aeris portio p medium aerẽ tendit, & reflectitur; sed existes in uno loco ꝓximo sonati, suas species mandat, per quas idem sonus percipitur, & istæ reflexæ faciunt apparere Echo, & alium sonum propter moram.

Exemplo declaratur. Et est exẽplum nouũ. Cũ ego video in speculo me, non est aliud à me, quod in speculo uideo, sed ego ipse: species.n. meæ figuræ procedens uersus speculũ, repercutiuntur, ac mẽ extra me apparere faciũt: unde, si uiderem me dirẽte, apparerẽ duo, ita fit in sono: procedens.n. species reflectitur, ac ibi iterũ sonũ eundẽ audiri facit, non aũt simul sentitur ꝓp moram temporis: successiue.n. immutat sonus. Sic igitur fit Echo.

1. Ratio. Et hoc unico argumẽto probo: quia si nouus esset sonus productus ab obstaculo, non posset esse articulatus: at sentimus integras & distinctas uoces repercussas: impossibile ergo est ab inanimato corpore fieri.

Secundo experimẽtia confirmatur. Experimur enim, q̃ tibia quãtumcũque a lingua moueatur, nõ potest distinctè vocem exprimere: qũo ergo aer per cutiẽs murum, uel alium aerem, syllabi cum faciet sermonem? Et hoc etiam argumento probari potest, non multiplicari uoces per medium, nec sonos consequenter. Et hoc nota.

Nota.

DE VOCIS NATVRA, ET CAVsis, ac significatione. Quæst. XXIII.

NOn ob difficultem alicuius quęstionis disputationẽ hanc proponimus, sed ut uocis causas, & instrumenta, quæ breuiter Arist. tangit in textu, ante oculos ponamus.

Describũtur oĩa uocis instrumẽta. Aduertendum igitur, quòd duæ sunt uię ab ore uersus pectus deorsum intus quę procedentes. Vna tendit in ventriculũ seu stomachũ, quæ dr̃ gula: hac enim mansum cibum in ipsum uentriculum mittimus: hẽt uersus os excauitatẽ grandem: est enim latior in eo extremo: quę excauitas, fauces dicitur, seu pharynx. Est enim pharynx officium illud amplum gulę, quo deglutimus.

Pharynx. Altera uia est magis extra mediũ colli uersus partem anteriorem transiens, & hæc in pulmonem tendit, quæ magis est ossi, quam carni similis, habens anfractus circulares ob id aspera arteria dicitur similiter etiam dicitur guttur: hac non cibum, nec potum sumimus, sed aerem per respirationem in cordis refrigerium trahimus.

Aspera arteria. Guttur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Pulmo. Est enim pulmo, vt dr 3. de part. aial. c. 7. substantia spongiosa, & velut folles cordis, à q uo procedunt duæ vię vsque in cor. Altera, qua in cor mãdat aerẽ, & remittitur aer, qui dr arteria uenenosa: quia unicam habet tunicam, sicut vena sanguinis. Per alteram viã sumit alimẽtum à corde, quæ dicitur vena arteriosa: quia duas habet tunicas sicut arteria.

Arteria venosa.

Vena arteriosa. In huius extremitate arteriæ versus os, fit magna cauitatis amplitudo, quæ apparet sub mẽto paulo inferius in collo, & dici solet pomum: talis pars vocatur gurgulio, & larynx, in qua sunt viginti musculi ad innumeros motus cõstituti, ut dicemus.

Pomum. Gurgulio seu Larynx.

Foramina data iuxta linguæ extremum. Aduerte vlterius, q iuxta extremum linguæ, interius duo apparent foramina: per unum cibus mandatur in gulã, per aliud aer in arteriam: ne aliquod corpus, uel particula cibi labatur per arteriam quę mortem inferat animali, natura apposuit in superiori palato carunculã quandam, quæ dicitur ligula, epiglottis, seu clauicula, qua clauditur foramen dum deglutimus.

Ligula, epiglottis, seu clauicula.

De eã uocis ęlio sicut uox. Supposita hac partiũ descriptione, & historia, scito, vocem fieri in larynge, seu gurgulione hoc modo. Aer illic reprimit, & ab aere, à pulmone per eãdẽ arteriam misso, percutitur: fitque uox.

Prout autem variæ fiunt percussiones, ratione illorum musculorũ, variæ fiunt uoces. Vnde cum cantant auiculę, apparent multi, & uarij motus musculorũ in illã parte, quæ gurgulio dicitur.

Qũo fiat vox articulata, et alia eius quatuor infira. Aduertendum tamen, q sic fit uox absolutè loquendo: at si eius articulatio, & syllabarũ distinctio cõsideretur, sunt instrumẽta etiam alia quatuor necessaria, scilicet, Lingua, Palatum, Labia, & in hominibus Dentes, his enim omnibus perfecta fit vox.

De uocis significatione naturali, & ad placitum. Circa eius significationem aduerte, q in aialibus vix naturale est signum passionum internarum. In hominibus verò aliquæ naturaliter significant, aliquæ ad placitum: q si aliquę non significant (possumus enim fingere voces non significantes inter nos conceptus:) tũ aptæ sunt ad significandum. Non opportet aũt mõ de vocũ significatione differre: sufficiant, quę in logica dicta sunt.

Caput nonum.

De odore autem, & olfactibili. Tex. XCII.

De odoratus, ac primo de odore ex parte obiecto. POstquam de auditu egit, nũc odoratum tractare aggreditur, ac, ut solet, ab obiecto, & medio incipit. Primò tamen difficultatem rei proponit, dicens, q difficilius est tractare de odoribus quam de colore, lumine, & sono. Et ratio est; quia melius ista cognoscuntur quam odores.

Difficultas tractationis de odore.

Potest ergo ratio sic formari. Scientia sensibilium non fit, nisi ex præcedenti cognitione sensitiua ipsorum; at odores difficilius sensũ percipiuntur; ergo ipsorum scientia difficilior est. Minorẽ probat; quia homo habet malum odoratum, & peiorem, quàm multa animalia. Cuius signũ est, quia non sentit odores, nisi vehementes, quæ causare possunt nocumentum, vel delectationem sensui olfactus, quod si esset boni odoratus, etiam odores non uehementes, sed remissos sentire posset.

Rationabile est, & sic, quæ duros. Tex. XCIII.

Cõparatione qua dã idem cõfirmat. POnit comparationem satis accommodam. Sunt enim quædam animalia, quæ duros habent oculos, cum absque palpebris sint, de quibus loquitur 2. de parti. cap. 13. vt lacerti & alia animalia. Hæc non vident obiecta proposita, nisi sint magna; & terrorem aliquem incutiant. Dicit rationale, id est, proportionale, & simile esse in his quantum ad colores, & colorum diuersitates percipiendas, & in hominũ olfactu quantum ad odores. Illa enim visum imperfectum ad colores habent: homo autem odoratum imperfectum ad odores.

Videtur

Videtur ènim portionem habere ad gustum. Tex. XCIIII.

De methodo, qua facilius odores cognosci possunt ꝓportione ad sapores, vtpote notiores, Tactu & gustu nos vincimus oia animalia. DIfficultate proposita cognoscendi odores, methodum tradit, qua facilius cognoscantur; constituitq; olfactũ cum gustu magnam similitudinẽ habere, & odores cum corporibus. Est enim olfactus ob gustum animalibus cõcessus: per sapores ergo odores cognoscendi sunt: nam sapores notiores sunt.

Probat autem, q sapores melius cognoscamus, quàm reliqua animalia omnia. Tactu uincimus omnia animalia: at gustus est quidam tactus, scilicet tactus linguæ circa sapores: ergo vincimus etiam gustu: melius igitur percipimus sapores.

Nota, tactum esse indicium ingenij. Maiorem probat: quia homo est prudentissimus animalium aliorum: at per tactũ prudentia cõsistit, ad ipsamq; cõducit: ergo uincit tactu omnia sicut prudentia. Minor signo probatur. Per tactũ enim bonum uel malum iudicamus de ingenio bono, uel malo, & non per alũ sensum: ergo tactus aliquid ad prudentiam facit. Vnde hoies boni tactus, & habentes carnes molles, uocamus ingeniosiores aliis: si ergo homo excellit tactu, excellet gustu, & consequenter sapores optime dignoscet, quamuis in aliis sensibus vincatur ab animalibus.

Est autem vt sapor: hic quidem. Tex. XCV.

Tractatio de odoribus analogica ad sapores. NVnc de odoribus tractat per analogiam ad sapores, dicitq;: Sicut saporum quidam sunt extremi, puta, dulcis, & amarus, alij medij, vt austerus, acutus, & alii: ita similiter odorum alii extremi, scilicet dulcis, & amarus, alii medij, qui omnes eisdem nominibus nominantur propter similitudinem. Vt enim dulcis sapor ad gustũ, sic dulcis odor ad olfactum se habet, similiter & reliqui.

Nota. Hoc tamen nõ ideo est, q aliquando simul sunt tales odores cum talibus saporibus, vt q odorem dulcem habent etiam saporem dulcem habeãt, ut mel, & crocus, & q acrem odorem; etiam acrem saporem, vt Thymus, nã aliquãdo discrepãt, ut habeãt odorem dulcẽ, & saporem amarũ, ut in musco accidit.

Adhuc autem, sicut auditus. Tex. XCVI.

Odoratus nõ solum sentit odores, sed ẽt odorũ prãtiones, vt cæteri quoq; sensus Priuationẽ suorum obiectorum. NOn solum odores olfactu percipi dicit, sed etiam ipsorum priuationem, quod omnibus sensibus commune est. Visu enim colores, & non coloratum discernimus, & auditu sonos, & silentium, gustu, gustabile, & ingustabile, olfactu, odorabile, & indorabile, est enim eadem potentia contrariorũ: quo autem modo hoc fit intelligendum, dicemus inferius.

Trib⁹ modis dicit aliquid ẽ gustabile & gustabile. Dubium. Solutio. Distinguit tamen, unumquodq; horum contrariorum dici tripliciter. Vt v.g. ingustabile primò, quia nullum habet saporem. Secundò, quia debilem habet, & uix sensibilem. Tertiò, quia malum & nociuum habet. Similiter inodorabile.

Dices, Quomodo gustu sentimus, qđ nullum habet saporem? Respondeo, q non solo gustu, sed per ipsum sensus interior percipit. Quo autẽ modo id fiat, declarabit in capite de sensu communi.

Est autem olfactus per medium. Tex. XCVII.

De medio p qđ olfacim⁹. Qđ hoc, medium sit aqua & aer. DE medio, per quod olfacimus, nũc tractat, ipsumq; aerem, & aquam esse docet, & de aere non est dubium.

Odorant enim per aerem respirantia, & non respirantia, quæ sanguine carent. At de aqua dubium uidebatur: ob id probat; quia pisces à longa distãtia ad escas accurrunt, quod non esset, nisi odorarent, quòd si odorant necessariò per aquam odorant, & sic ipsa medium est, sicut & aer. Similiter etiã odorare uidentur, quæ non respirant terrestria, quod eodem probatur argumento de motu in escam.

Vnde & dubium est: si omnia. Tex. XCVIII.

De modo quo olfacimus. Reperit quædã animalia p̃ inspirationẽ odorare, alia sine illa.

DVbium proponit, quod oritur ex dictis. Dictum enim est, & idem modò repetitur, ꝙ quædam odorant non respirantia, vt quæ sanguine carẽt inter terrestria: quædam autem nõ odorant, nisi respirantia, ita, vt quando expirant, vel quando retinent spiritum, non odorent, quamuis eis proximus sit odor: imo nec quamuis odor ponatur supra sensorium: (Sed hoc non esset mirum: quia commune est omnibus sensibus non sentire sensibilia superposita:) tamen proxima, seu propinqua nõ odorant, nisi cum respiratione, cum tamen alia animalia odorent sine illa, & odorare cum respiratione, videtur esse illi proprium, cum absq; illa non odorẽt.

Nota.

Notandum hic, ꝙ odorare cum respiratione dicitur proprium homini: quia omni inest, sed non soli, ut dicit Auer. & Alber. aliis enim multis ab homine hoc inest, vt notum est.

Quære quæ sanguinem non habent. Tex. XCIX.

Dubium Arist. An sit diuersus olfactus in ijs quæ p̃ inspirationem odorãt & q̃ sine illa. Risio Arist. esse vnum olfactum 1. Ratio. 2. Ratio.

EX dictis insurgit modò dubium: quia videtur olfactus animalium sanguine carentium esse aliud genus sensus ab olfacto habentium sanguinem, cum ille absque respiratione, hic cum ea sit.

Respondet ad dubium, non ita esse: sed esse eũdem genere olfactum in omnibus: quod duplici ratione probat. Prior est: quia est idem obiectum, & eædem differentiæ, vtrumq; enim est circa odores bonos, & malos.

Posterior, quia ab eisdem odoribus patitur vterque olfactus, vt enim homo, & alia animalia respirantia refugiunt odorem sulphuris, & bituminis, & aliorum: ita etiam animalia non respirantia.

est ergo idem genere olfactus in vtroque.

Videtur autem in hominibus differre. Tex. C.

Tertiò exemplo quodã à similitudine dubiũ soluit.

DVbij modò rationem soluit quodam eleganti exemplo, quod tale est. Animalia quædã habent oculos duros absq; palpebris, quædam autem cũ palpebris. Illa obiectum præsens in perspicuo statim vident, quia nullũ habẽt oculi impedimentum, hæc verò non statim, donec aperiant palpebras. Notum est hanc diuersitatem in videndo oriri non ex diuersitate potẽtiæ, sed eorum, quæ circa ipsam sunt.

Sic fit in odoratu. Homo. n. odoratũ habet cum operimento, quod nõ aperitur, nisi cum inspiratione, cætera verò nõ, olfactus tamẽ est eiusdem generis.

Nota.

Cum homine, cætera inspirantia intelligas, solius enim hominis meminit, quia experimur homines absq; respiratione non olfacere. Vnde infert, ꝙ respirantia in aqua non odorant, quia non possunt in aqua respirare.

Primum fundamẽtum pliciter vnum alterum excellere p̃ se. Excludit excellẽtia p̃ accidens Prima excellentia per se.

Ex his volens potentiam olfactus cõstituere, docet, ꝙ sicut sapores in humiditate, sic odores in siccitate abundanti consistunt. Vnde fit, quòd sic sensorũ saporum debet esse in potentia humidum, sic sensorium olfactus in potentia siccum. Nam sensorium, ut recipiat obiectum, debet denudari ab eo, sicut pupilla non debet habere colorem, vt percipiat. Facultas ergo in sensorio tali existens, olfactus est.

Quòd olfactus sẽsorium sit potentia siccum.

AN HOMO TACTV VINCAT animalia omnia, non tamen olfactu. Quæst. XXIIII.

1. Argu. ab authoritate Arist.

SEnsus quæstionis est notus. Aliquot autem argumenta occurrunt in hac re, & præsertim ex Aristotele. Primum est ex libro de sensu cap. 5. vbi dicitur, quòd homo solus percipit odores aromatũ, non autem alia animalia. Ex hoc colligo, ipsius olfactum esse perfectiorem, quia plures odorum differentias percipit.

Præterea secundò videtur, ꝙ in omnibus sensibus homo uincatur etiam in tactu, ex illo celeberrimo carmine.

2. Arg.

Nosus auditu, lynx visu, simia gustu.
Vultur odoratu pcellit, aranea tactu.

3. Arg.

Præterea tertiò lib. 10. de generat. animal. c. 20. in fine dr, ꝙ gustus, & tactus nihil ad prudentiam faciunt. Et lib. de sẽ. c. 10. pręfetur auditus oĩbus, quantũ ad disciplinas. Et primo Meta c. 10. pfertur uisus quãtũ ad scientias per inuẽtionem. Ergo tactus nihil ad prudentiam, & scientiam facit, sed potius alij sensus.

4. Arg.

Præterea quartò. Sect. 30. Proble. q. 1. melãcholici in sciẽtijs pferunt: & tñ hi nõ molles, sed durashũt carnes: nõ ergo molities carnis aptiores mẽte significat.

5. Arg.

Præterea quinto. Faminę & phlegmatici molliores habent carnes sanguineis, & tamen ineptiores sunt.

Circa horum resolutionem aduertendum primò ex Arist. lib. 5. de generat. c. 2. ꝙ dupliciter unus sensus alteri põt pstare per se: Dico, per se, ut sensus est, & in ratione cognitionis: nam per accidẽs præstat aliquãdo ratione subiecti, quomodo oẽs potentię hominis sunt pstantiores, quia in anima rationali sunt. De hac autem pręstantia non est sermo, sed de ea, quæ in cognitione posita est.

Prima ex excellentia per se.

Hanc autem dicit esse duplicẽ, altera quæ in eo est ꝙ una potentia distantius percipit obiectũ, uel sub remissiori gradu, ut perfectior est uisus, q̃ colores ad maiorẽ percipit distantiam, quã qui ad minorẽ, & qui remissiores ẽt colores uidet, quã qui solũm fortes, & intẽsiores.

Nota.

Quod ex eo dicit, puenire, ꝙ oculi magis sunt recõditi, & int⁹ positi: habẽt .n. tũc a natura uallum maius qđ ad uidendum iuuat, ob id enim manum põnẽtes super frontes, uidemus distãtiora.

Secunda excellentia p̃ se.

Altera nobilitas est in percipiẽdis pluribus differẽtijs obiecti, ut uisus in eadẽ distantia plures colorum differentias distinguens, perfectior est altero non tot distinguente: quod ex eo dicit prouenire, quia minus est turbida pupilla

Nota Ostendit

Hãc duplicem pręstantiam in olfactu esse posse dicit. Erit enim olfactus perfectior, qui distantiores odores percipit, & remissiores: erit etiam perfectior, q̃ plures odorũ percipit differentias quauis, & intensas, & propinquas.

illa duplex excellentia olfactus. Respõdetur q̃ni de olfactu hominis excellẽtia Prima cõclusio, in prima excellentia uincit alia animalia. 2 Concl. In secunda excellẽtia uincit alia animalia.

Iuxta hanc ergo doctrinam Arist. facile erit dissoluere dubium præsens de olfactu. Dicẽdum olfactum hominis esse imperfectiorẽ quã aliorũ animaliũ in p̃cipiendis odoribus quãtũ ad distantiã, & quãtũ ad remissionẽ. Alia. n. animalia remissos odores pcipiũt, et in magna distantia, ut canes, & vultures, & alia huiusmodi, homo aũt nõ percipit, nisi ꝑpẽ, & intensos, vehemẽtesq; odores.

Dicẽdum tamẽ secundò ꝙ homo uincit in pcipiendis differentijs odorũ pluribus, animalia enim olfactum habent in ordine ad gustũ, atque ea de causa id olfaciunt fere, quod ad gustum attinet: at homo olfactum etiam propter se habet, Vnde multa alia olfacit.

Notandũ diuersum usum olfactus in animalibus & homine.

Ex quo sequitur, ꝙ bruta olfactu iudicant cibos, non enim gustu probant seu prælibant, quæ gustare & edere post debent, sed olfactu solum, & post gustant, non repellẽdo ut plurimum quæ olfecerunt. At homo non contẽtus est olfactu solo, nam quamuis benè odoret, potest malum habere gustũ, & quamuis malè odoret, bonum habere gustum.

Not. secũdo odores hominis dupliciter esse delectabiles.

Sequitur ex hoc etiam, ꝙ Arist. docet. de sens. c. 5. ꝙ in nobis odores dupliciter dicunt, delectabiles, uel indelectabiles. Vno modo per se, puta in ordine ad solum odoratum. Altero modo per accidens, puta in ordine ad gustum.

Ex his odoribus accidit ꝙ fiat delectationis mutatio in uno, & eodẽ odore: Experimur. n. ꝙ aliqs odor cibi delectat nos, cum famem patimur, & contristat ac nauseam prouocat, cũ sumus saturi.

1. Dubiũ an plures differẽtias odorũ homo sẽtiat & tãtũ intensos, & nõ remissas. Respõsio. 1. Fundã.

Dices tu, Quæ est causa, quare hominis odoratus percipiat plures differẽtias odorum, nõ autem odores nisi intẽsos.

Respondeo ex eadẽ radice totum pro uenire. Ideo aduerte primò, ꝙ quãtò organũ potentiæ denudatur magis à differentijs obiecti, tantum est perceptiuũ pluriũ differẽtiarum. V. g. quãtò pupilla est à colore remotior, tãto plures co-

loros

Universidad de Deusto
Biblioteca

sores percipit. Vnde cũ inspexit aliquẽ colore fortẽ, nõ põt per aliqd ips videre perfectẽ aliũ, quia quodammodo colorẽ illũ recipit. Similiter audit⁹ nõ debet interdum habere sonum, vt plures percipiat: similiter lingua circa saporem.

2. Fundã. Aduerte ulterius, quod odor in sicco & calido consistit magis. Vnde quanto organum est minus tale, tãtò plures percipiet odorum species.

Redditur ex his causa dubij. Scito autem, q cerebrum hominis ut docet Aristo. de part. c. 7. est frigidissimũ & humidissimũ naturali suæ tẽperie omnium aliorum animalium, cum aũt in hoc sit olfactus, ut dicemus, euenit, vt homo plurium differentiarum sit perceptius odorum: reliqua omnia calidius habent cerebrum & siccius.

Nota tamẽ, q cũ sit tam frigidũ, & humidum nõ põt pati, nisi à vehementi calido & sicco atq; obid non sentit remissos odores. Vnde cũ patimur catharrũ minus olfacimus: qa humidius est tunc cerebrũ. Nõ sic in reliquis animalibus.

Dubium. Responsio. Dices, quare cerebrũ hominis est frigidissimũ? Respondeo: qa debet inseruire operibus mentis p spũs in eo existentes qd si esset ex se calidum, ex altera parte accedit calor cordis, tũc spũs turbarentẽ & inepti essent ad ministeriũ, quod accidit ebrijs, & phreneticis, ob nimium calorẽ in cerebro: atq; etiam adurerent, & fierẽt inepti, quasi fuligines adusti.

Problema tum solutio. Hic patet solutio problematis cuiusdã, scilicet homines odorãtes, lõga distãtia esse ineptos, & rudes: arguit enim id cerebri calorẽ parui uerò odoratus, quã tum ad distãtiam, & remissionem odorum esse solere ingeniosiores. Quanquã alia etiam esse causa solet, videlicet, iõgi tudo nasi, q iuuat, vt facilius, & ad maiorẽ distãtiam odor sentiatur, ut in canibus: & breuitas obest. Hec de olfactu.

Respondetur quæst. De tactus hominis excellentia. Primum fundamentũ At circa tactũ aduerte, q non est illa nobilitas percipiendi remota; non.n. remota tactu percipimus, sed cõiuncta, at nobilitas cõsistit i remissione obiecti p cipiẽda, et in plurib. differẽtijs obiecti.

Et vtraq; homo omnia animalia uincit, plures.n. differentias percipit, scilicet asperum, lene, durũ, molle, & alia, quorũ multa bruta non tangunt, aut imperfecte tactu dignoscũt. Similiter percipimus qualitates oẽs in gradu remissiore: quia tactus hominis in maiori tẽperie omnium qualitatum consistit: unde excedẽtes oẽs qualitates pcipit. Bruta autem non percipiunt qualitatẽ, qua ipsorum tactus abundant, nisi in gradu intẽsissimo, ut declarabit̃ in capite de tactu. Ex his facile erit argumẽta soluere.

Nobilitas seu præstãtia tactus in quo cõsistat. 1 Cõc. In vtraq; nobilitata excellere tactũ hominit.

Ad primũ dico, q olfactus hominis perfectior est in illo, nõ tamen absolutẽ, non enim odores remissos percipit. Ad 1.

Ad 2. Ad 2m dico, q illa carmina veritatẽ habent quantum ad nobilitatem sensus circa distantia, uel remissa obiecta.

Nota primò de Simia gustu Tamẽ de Simia non est verum: sed dicitur habere optimum gustũ, quia facit gesticulationes quasdã, quibus delectationem magnã in gustãdo præfefert.

Nota secundo de Aranea tactu. De aranea autẽ Albert. tract. 3. ca. 73. dicit, quod non habeat nisi paruum tactum. est.n. frigidæ complexionis, & viscosam habet humiditatem, quæ tactũ hæbetat. Vnde ignẽ admotum non statim sentit: q si percipit vermiculos cadẽtes ĩ telis, id est propter motum: tela enim cum cõtinua sit, statim mouetur.

Obiectio. Dices, uideri optimi tactus, cum tam debilem motum sentiat, quẽ homo nõ sentieret. Respõdeo, motum esse cõmune sensibile; & quãtum ad hoc concedendũ est, remissiores motus percipere: tactus tñ magis cõsiderãd⁹ ẽ circa obiectũ ꝓpriũ, scilicet primas qualitates.

Solutio. Ad 3. Ad tertiũ aduerte, quod aliud est sensum ꝓdesse scientiç, vel prudẽtiç: aliud esse signũ ipsus. Visus, & auditus ꝓsunt multo magis ad scientias: per ipsorum.n. cognitionẽ Intellectus multũ iuuat: p auditũ, disciplinas, p uisũ ad inuẽtionẽ: et sic tactus parũ uel nihil facere dr.

Nota, cur bonus tactus sit signũ boni ingenij. Aliud est, q sit signũ. Tactus.n. signi ficat bonam corporis temperiem, qua posita, aptior est anima ad operandum.

Habet autem hoc peculiariter tactus: quia tẽperies tactus est sicut temperies animalis uniuersalis in primis qualitatibus: arq; ideo bene tẽperati in actu, tam

tam sortiuntur temperiem bonam. Vnde distemperies tactus morbum periculosum ostendit.

Nota. Aduerte aũt, per prudentiam intelligi aptitudinem ingenij ad scientias, & discursus: quia non facit hominem sapiẽtem, nisi studium, & labor accedat.

Ad 4. Ad quartum dico esse melancholicos ex natiua complexione quibus terra dominatur, & hi rudes sunt: alios esse ex accidenti: nam consumptis spiritibus, & subtilioribus partib. sanguinis, abundat terreum, & frigiditas: quod ex nimio euenit studio: & de his loquitur Aristot. nec est contradictio.

Ad 5. Ad quintum dico, esse mollitiem spõgiosam, quæ in humido aqueo cõsistit, qualis est illa dicta in argumẽto, & hęc non indicat bonum ingenium. Alia est in humido aereo, magis consistentiam hñs, non spongiosa, & de hac Aristot. est sermo. illa prouenit ex humido, & frigido, hæc ex humido, & calido: & ita illa est phlegmatica, hæc sanguinea.

AN ODORVM SCIENTIA bene per sapores tradatur: ubi & de natura odorum. Quæstio. XXV.

Occasio quæstionis. DVbium hoc circa tex. 94. insurgit, ubi Arist. docet sapores melius cognosci, odoresque habere similitudinem cum ipsis: eamque ob causam per saporum doctrinam habendam esse etiam odorum.

1. Argu. ad partẽ negatiuã Videtur autem primò non ita esse. Primò: quia tunc oportebat prius de gustu & sapore tractare (qa notior sapor est) quã de odore: cuius tũ oppositũ fit, cũ post tractetur de sapore, & gustu.

2 Arg. Præterea secundò. Adhuc nõ videtur posse talis haberi scientia: quia tunc per sapores bene colligeremus odores, si sapor dulcis esset cũ odore dulci, & amarus cum amaro, at non ita fit, imò sæpe sapores amaros cum dulcib. odoribus inuenimus & econtra: ergo potius methodus faciet nos errare, quam scire. Hoc dubium præcipuè propono, ut explicem odorum naturam.

Aduerte ergo, q odores, & sapores, sicut & colores, qualitates sũt sẽdæ distinctæ a primis, ex ipsarum tñ uaria mixtione insurgentes. Vñ dulcedo, & odor, non est calor, nec frigus, nec alia ex primis qualitatib. sed quædã alia ab eis distincta, ex ipsarũ mixtione consurgens.

3. Fundã. de natura & cã odoris: odores esse secundas qualitates ex primis insurgentes. Scias tñ, q alia est mixtio qualitatũ, in qua sapor, ab ea, in qua odor cõsistit. Sapor.n. in humiditate cõprẽhendente siccũ, ipsumq; superante consistit. Vnde ad dandos sapores reb. utimur aqua, & liquore, & hoc humidũ cõprẽhendens siccum, Aristoteli de sensu c. 4. Euchymũ, ideſt, bene temperatũ dr. Odor verò, oppositã habet mixtionem: consistit .n. in sicco comprẽhendente, & superãte humidũ. tã aũt odor, quàm sapor in humido & sicco præcipuè consistunt.

Alia est mistio. Qualitatum primarũ in odore & alia in sapore, & qua sit vtraque. Hinc fit, cũ post terrę siccitatẽ fit pluuia, solet in principio odor terræ diffundi, tunc.n. humidum incorporat sicco, abundat tñ siccum. At post longam pluuiã non sentit odor: quia tunc humidũ excedit, & potius compræhendit siccũ.

Exemplo seu experientia ꝓbatur. Vnde, quò siccior est flos, solet maiorem odorem emittere: ob id roſæ, & q̃ spinas habent, multùm odoriferi flores sunt, id enim siccitatem indicat.

Secundo exemplo idem probatur. Causa aũt, q̃ hãc mixtionẽ facit, calor est externus, hic.n. humidum siccomiscet; cõprẽhẽdereq; ipsum facit per concoctionẽ, & digestionẽ; & sic sapores facit. Similiter humidũ resoluit, et a sicco cõprẽhendi facit, & sic odorum est cã.

Causa misionis prædictorum odoris & saporis. Vnde sequit, q calor sit effectiua cã odorũ, & saporum, mã uerò est pcipuè humidũ, & siccum. In tali.n. odor & sapor recipiunt̃, ut dixim⁹, cũ discrimine.

Causa effectiua, et materialis odoris et saporis. Ex hac doctrina sequunt aliqua notãda. Primum est, q non in eodem subiecto adequatè est odor, & sapor, habent enim temperiem oppositam: sed in partib. subiecti, quib. siccum supereminet humido, ineſt odor: in partib. uerò craſſioribus, quibus humidum præsertim aqueum abundat, ineſt sapor. Et hoc notant Albertus, Auicẽna, & Philoponus. Subiectum enim immediatum odorũ, uocant exhalationem siccam.

Tria nota tu digna q̃ sequunt̃ ex dictis.

Sequitur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Secundò. Sequitur secundò, ꝙ sapor est prior natura, quàm odor: quia materia, in qua sapor est, per calorem fit materia odorum: non aũt econtra. Et rõ est, quia calor agit consumendo humidum, & augendo siccum. Vnde cum sapor in humido sic eum compræhendendo consistat, fit ut calor externus consumendo humorem, expellat saporem, & consequenter odorem inducat, dominante sicco. At calor materiam siccam non facit humidam non admixto alio corpore: ob id non facit ex odore saporem. Hac de causa dicitur sapor prior natura odore.

Nota.

Tertiũ. Sequitur tertiò. Quomodo potest esse, quòd res habens bonum odorem, habeat malum saporem, non enim in eadem parte adæquate, nec in eadem temperie consistunt.

Descriptio odoris. De his omnib. possumus descriptionem odoris colligere. Odor est qualitas secunda, proximè in sicco compræhendente humidum consistens, olfactusq; immutatiua.

2. Fund. de analogia inter odores & sapores. Pro argumentorum solutione notandum, ꝙ analogia inter sapores, & odores non consistit in hoc, quòd odor dulcis sit cum sapore dulci, hoc enim non est opus, nec isto modo ab Aristotele doctrina traditur.

Duo modi veri analogiæ 1. 2. Sed duobus alijs modis. Alter est, ꝙ in quali proportione humidi supra siccum sit dulcis sapor: in eadem sicci supra humidum sit odor dulcis, & sic in alijs.

Alter est in ordine ad sensum. Qualem enim passionem sapor dulcis gustui, talem dulcis odor olfactui infert: & sic etiam in alijs odoribus.

Ad 2. Per hoc soluitur argumentum ꝓm.

Ad 1. Ad primum dico, ꝙ hic sequitur ordinem nobilitatis potentiarum: est autem nobilior olfactus gustu. Præterea non tradit hic exactam doctrinam naturæ odorum, sed in uniuersali, quatenus in cõi potentiam immutat, idcirco non fuit opus præmittere sapores: id. n. facit lib. de sensu, ubi naturam eorum considerauit.

AN SENSORIVM OLFACTVS sit processus mamillaris. Quæst. XXVI.

Nota ad sensus q̃s nis intelligentiam.

AD tituli intelligentiã aliq̃d ex anatomia oportet adnotare. Scito, à cerebro ꝓcedere duos canales vsq; ad ossa foraminosa nariũ, q̃ sunt prope cõcauitatẽ oculorũ, atq; in extremitate facere duas carũculas ad modũ extremitatis mamillę: ob id ꝓcessus mamillares dici solẽt: per hos cerebrũ mittit excremẽta in nasũ, et ꝓ respirationẽ ascendunt ẽt fumi ꝓ hos vsq; ad cerebrũ; per hos canales deriuãtur rami neruorũ vsq; ad nasum procedentiũ a quinta coniugatione neruorũ.

Dubium ergo est, an olfactiua potentia in neruo, an potius in carunculis illis mamillaribus consistat.

Sensus q̃stionis.

Auer. li. 1. collectan. c. 7. & li. 2. c. 17. putat contra Auicennã, non esse in carũcula mamillari, sed in neruo. Probat duplici rõne. Prima est. Illę carunculæ sũt eiusdẽ substãtiæ cũ cerebro: at cerebrũ est expers sẽsus. ut docet Arist. 2. de part. c. 10. ergo nõ est illic potẽtia olfactiua.

1. Opinio Auer nõ esse in illis carunculis mamillarib.

Altera est. Quia cõtingeret ꝓ foramẽ palati, ꝙ in nares terminat olfacere, qa illinc posset attingi talis carunculа: nullus tñ est expertus per os olfactionem esse factam. Hæc est opinio Auer.

1. Ratio.

2. Ratio.

At Philop. in præsenti. Galen. 8. de usu partium. Auicenn. c. de odoratu, &, Albertus Magnus, denique sententia communis tenet in illis carunculis esse olfactiuam potentiam, & ita uidetur cum ipsis esse sentiendum.

2. Opin. uerior, & cõis Phi. Galeni & potentiam olfactãtus i illis caruncu-lis.

Primò, quia neruus ille ẽt usq; ad partes nasi inferiores descendit: contingeret ergo sentire absque respiratione.

1. Ratio.

Secundo: quia neruus ille est eiusdẽ rõnis cum neruo tactus, ibiq; est potentia tactiua: at olfactus sensorium habet diuersum, aliamque petit temperiem.

2. Ratio.

Præterea, quia alij sensus non in neruo consistunt ex his, quæ habent medium externũ. Auditus enim in miringa, uisus in pupilla est.

3. Ratio.

Præterea, quia, ut diximus, olfactus sequitur temperiem cerebri.

4. Ratio.

Ad primam rõnem. Auer. Nec argumẽta Auerr. concludũt. Ad primũ. n. dico, ꝙ nõ est prorsus eiusdem temperiei illa pars cũ cerebro, ob id sensum habet. Adde, ꝙ forsan cerebrũ habet sensum imperfectum, & habetem.

Ad secundã rationẽ Auer. 1. 2. Ad 2m solutio patet: est enim contra ipsum: nã quamuis ponatur in neruo, idem sequitur. Dico tamen, ꝙ non ita facilẽ patet aditus per illud foramen; ꝙ si à naso ad os fit transitus, id est, concurrente motu naturali musculorum, qui modo oppositio non mouent.

Nota de operculo seu tunica olfactũ operiente quorũdã falsam opinionem Nota secundo, qd Arist. per operculũ, intelligat. Hic aduerte unum. Aliqui enim latini dicunt illas caruncul as operiri tunicis menyngibus, quę respiratione eleuantur, quòd uidebatur indicare Aristoteles. Sed hoc non inueniunt Anatomes periti ob id non est recipiendum.

Per operculũ ergo, qd ait Aristoteles, intelligere oportet ipsam carnem spongiosam, q̃ compressa est ante caruncul as, & per respirationem dilatatur, & post aperiuntur, & hoc ipsum docet Arist. tex. 110. Non sic est in non respirantib.

AN ODOR SIT REALITER IN medio. Quæst. XXVII.

QVid odor sit, & qualiter ĩ corpore esset, diximus. Nunc dubium est, an odor sentiat in subiecto suo immutato medio per spẽs intẽtionales sicut vĩ color: an non sic, sed ipse odor realis pueniat per mediũ usq; ad potentiam, & sensorium. In hoc enim non sunt philosophi concordes, sed variæ extant sententiæ.

2. Opinio Auicen. Alber. Prima est Auicennæ, quã sequit Albertus in Summa de auditu: Dñt, quod odor subiectat immediatè in mã sicca, & parum humida, resoluta per calorẽ: & in ista mã fertur odor realis per medium usq; ad olfactum, Nec contingit olfacere, nisi qã ista fumida exhalatio, in qua fertur odor, ad sensorium peruenit. Hæc sñia probatur ab Auicẽna sed ipsius rationes postea adducentur.

3. Sententia Auer. Altera sñia est Auerr. cõm. 97. ubi impugnat Auicen. Dicit, ꝙ odor non egreditur realiter a corpore odorabili, sicut nec color a colorato, sed intentionaliter agit in medium, & in sensorium.

1. Ratio. Rõnes sunt eius duæ. Altera est, quia odoratus cõtingit ad distantiã tantã, ad quantã nõ est possibile corpus resolui. Dicit, ꝙ vultures ad q̃ngẽta milliaria olfecerũt corpora occisa i bello Troiano.

2 Ratio. Altera ratio est quia tũc daretur corporum penetratio. Si enim odor non fertur per medium aerem, nisi simul cum corpore, id est, illa fumosa exhalatione; ista cum aere penetraretur.

6. Sententia S. Th. Philop. et cõis. Tertia sententia est media Sãcti Thomæ, & Philoponi, Ianduni, & communis, quòd odor per aliquam spatij partẽ fertur cum illa exhalatione, per aliam uerò usque ad sensorium intentionaliter immutat, sicut color.

4. Opinio Aegidij. His possumus quartam Aegidij sententiam addere. Dicit enim, quod odor producitur in aere absque illa exhalatione, & sic odor in medio realiter producitur sicut sonus, quamuis post non producatur: nisi intentionaliter.

1. Conclusio, Odor nõ produci, realiter in medio. Explicatur conclusio. Pro huius difficultatis resolutione sit prima cõclusio. Odor nullo mõ ĩ medio realiter ꝓduci pót. Ista est cõtra Aegi.

Explico. Odor, ut diximus supra immediatè subiectat in mixta mã, in qua siccũ cõpræhendit humidũ, ꝙ si cõtingit odorem extrahi ab aliquo corpore per mediũ, id est, quia tales partes extrahuntur resolutæ per calorem.

1. Ratio. Probat primò. Odor magis est fœda qualitates, q̃ calor, cũ ille immediatè ex mixtione qualitatũ fiat: at color, puta, albedo, nigredo, nullo mõ immediatè i ipso aere recipi possunt, ergo nec odor.

2. Ratio. Præterea secundò. Qualitates fœdæ nõ sunt inuicẽ actiuæ, ut notũ est in philosophia, non. n. albedo alteram albedinẽ producit, ergo, nec odor subiecti producet alterũ odorẽ in medio. Si ergo cõtingat realiter esse odorem in medio, id est, quia aliquæ subiecti partes, in q̃bus odor inerat, per calorẽ extrahũtur, uel calor in partibus subiecti resolutis, odorem facit diminuendo humidum, & incorporando siccum cum humido.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quinta quæstiõ opinione reiecta, q̃ odor trans fit à subiecto i subiectum.

Vnde non sunt audiendi Ammonius & Poetius in 2. cap. ante prædicament. qui dixerũt, q̃ odor à subiecto in subiectum transit, quia manus comprimens pomum recipit in se odorem.

Sed hoc falsum est: nam, vt ibidẽ dicit bene Simplicius, non recipit manus odorem, nisi quia simul recipit aliquas partes ipsius subtiles, in quib. erat odor.

Cuius signum est, q̃ pomum rugas contrahit, & diminuitur.

No circa nomẽ us patris odorifera.

Hic aduertendum est, q̃ materia, in qua odor est, cõsistit in sicco cõprehendẽte humidũ. Vnde non dici debet ꝓprie vapor talis mã. nam vapor est calidus, & humidus, nec exhalatio ꝓpria, quia hæc est nã sicca, & frigida, licet p Solem calefacta. At quia ista mã odoris resoluitur per calorem, rõne talis caloris fit iam calida & humida & calida & sicca, & ideo exhalatio & euaporatio dici solet, similiter propter subtilitatem Proprius dici fortasse posset fumosa exhalatio, quia hæc est calida & sicca, sed dum rem teneamus, de nomine non oportet valde esse anxios.

2. Concl. An à corpe odorifero emittãtur exhalatiões odorifera.

Secũda cõclusio. A corpore odorifero sẽpẽ effluit exhalatio illa, i q̃ fert odor.

1. Rõ ab experientia.

Hæc cõclusio est euidens, quã ꝓbant argumenta Auic. Primum est ab experientia, quia experimur res odorẽ emittere, cũ manũ calore uel ignis alterantur, & uigẽte calore æstatis florẽt odoré spargere. Experimur ẽt, q̃ manu aerem ad nares trahim⁹ ad adorandũ aliq̃ qd non esset, nisi talis exhalatio à corpore resolueret. Expimur ẽt res odoriferas nimio odoratu marcescere & diminui.

1.

2.

3.

2 Ratio.

Probatur præterea secundò. Quia si ista resolutio non esset, semp citissimẽ odoraremus, nam tunc immutatio per species intentionales fieret, quæ uelociter producunt: cuius oppositum experimur: tardissimẽ enim contingit aliquãdo odorare præsente odorabili.

3. Ratio.

Præterea tertiò. Quia odores ꝑsũt, vel nocẽt cerebro: qd nõ esset, nisi aliqd à corpore odorabili cũ odore resolueret.

3. Concl.

Tertia conclusio. Nõ semp olfactus contingit facta hac resolutione, sed mediũ & organũ intẽtionaliter mutatur.

Nõ semp fortis olfactus ẽt emissiua prib odorifera: sed mediũ & organũ ittẽ tionaliter mouẽt.

Aduertẽdum, q̃ à corpore odorabili aliq̃ fit resolutio ista vsq; ad certã medii partẽ, vt dicit S. Thom. & intẽtionaliter odor ille agit in sensorium. Aliq̃ exhalatio pueniat vsq; ad sensorium ipsum, & cerebrum, & tunc non olfacimus, vt experientia docet: Aliq̃ etiã non egredit à corpore exhalatio & olfacimus.

Nocuario mõ rẽtin gere vt odorẽ sentiamus.

Vt igitur olfactus fiat, nõ debet exhalatio sensorium attingere, & hoc est cõtra Auic. quamuis non negemus aliq̃ attingere, sed dicimus non tunc olfacere, imò læsionem sentimus in organo.

Similiter dico, q̃ olfacimus aliquãdo extracta exhalatione per resolutionem, & hoc probaui in secunda conclusione, & videtur esse contra Auerroem.

Modò autem dico q̃ olfacimus etiã non extracta exhalatione, sed manente in proprio subiecto, & in hac parte cõuenio cum Auerroe.

Duo probãda ꝓponuntur in cõclusione tertia contenta.

Sunt igitur duo probanda. Alterũ, q̃ olfactus contingat aliquando nõ resoluto corpore odorabili. Alterum, q̃ odoratus aliquando etiam contingat facta resolutione exhalationis, sed non vsq; ad sensorium, vt dicit Auic. In his duobus consistit nostra sententia.

Primum probat s. q̃ est. cũ aliq̃ contingat absque resolutiõe ũa rẽ odorabili.

Primũ probatur duob. testibus Arist. simul etiam rationibus contentis in illis. Alter textus est sect. Problema. 12. quo ꝓbat cõtra Democritũ, odorẽ non esse exhalationẽ: Quia, inquit, semp diminueret res odorabilis dum odoratur, & sic nõ duraret, at experimur corpora parua, multo tẽporis odorẽ conseruare.

Prima authoritas Arist.

Ex hoc loco ego ẽt sumo argm̃ simile contra eos, qui, quamuis non dicãt odorem esse exhalationem, dicunt tamen esse in ea, & cum ea ferri extra odorabile, quod simili argumento impugnat etiam Aristoteles.

Cõfirmat rõne ex eodẽ loco

Alter locus est de Sens. ca. 5. vbi impugnat idemmet hoc argumento, quia pisces odorant in aqua à longè, & tũ non potest per aquam similis exhalatio ferri, quin destruatur, profectò hoc idẽ est contra eos, qui odorem cum illa copulant. Colligo igit olfactum fieri aliquando

2. Author vtras Arist.

quando solum immutato medio intentionaliter, sicut color videtur.

Posterius dictum, scilicet, q̃ aliquando exhalatio extrahatur per spatium, iam probatum est.

Alterum ꝓbat s. q̃ ẽt amissis vaporib. à re odorifera non sentiat olfactus ni si mediũ intentionaliter mutetur.

Sed q̃ nõ contingat olfactus, nisi immutetur medium intentionaliter, probatur primo: Quia tunc sine medio extremo olfactus esset, quod tamẽ est expresse contra Aristotelem, qui olfactus medium posuit aquam, & aerẽ, non ergo odor immediate tangit sensorium.

2. Ratio. Dubium.

Præterea, quia iam tunc esset sensibile supra sensum, si usque ad caruncul as illas peruenire opus esset odorem, ut olfaceremus, quod tamen falsum est.

Dices tu, Quæ est ratio, quare aliquãdo odor sit cum resolutione aliqua exhalationis vsq; ad aliquam spatij partem, aliquando vero non opus est id?

Solutio.

Rñdeo, q̃ sunt aliqua odorabilia, q̃bus uel ob nimium humidum, uel ob siccum terrestre non bene compræhendente humidũ, imperfecti sunt odoris, vt uix sentiantur, perficiuntur verò calore, vel resoluente humidũ, vel siccum humido miscente, & tunc sentiuntur, non fit autem talis perfectio, nisi cũ resolone ex vi ꝯaloris ex parte extrahẽtis.

Nota.

Alia vero sunt, quibus odor est perfectus, & non indigent tali resolutione, quamuis uerum sit, q̃ odores habeant frigiditate partes corporis comprimente, & humidum congelante, excitatur autem odores calore aliquo.

Ad 1. Arne. argũ.

Supereſt, ad duo argumẽta Auerrois respondeamus, quãuis non sint oino cõtra nos. Ad primum rñdet Auic. q̃ non est necessaria continua exhalatio ab odorabili vsq; ad olfactum, sat est, q̃ aliqua illius particula perueniat: & sic fuit in vulturibus, ventus enim exhalationes ad magnam ferebat distantiam. Ego etiam idem dico, solum in hoc differo, quod non erat opus, q̃ peruenirent exhalatio immediatè vsque ad sensoriũ sed vsque ad partes proximas, à quibus per species posset diffundi odor.

Ad 2. 1. Solu.

Ad ẽm respondet Auicenna, q̃ non est penetratio, sed cædit aer exhalationi, sicut cędit vapori eleuato ab aqua.

Reiicitur hæc solutio.

Sed ista solutio licèt primo aspectu optima videatur, tamen si subtilius aduertimus, nihil valet, nõ enim percipit vim argumenti. Nam Auerr. supponit aerem esse medium illius sensus, at medium recipere debet, & non cædere: si ergo odor semper cum corpore fertur, erit penetratio. & est optimum argumẽ tum contra Auicennam.

Secunda solutio nra.

Nos autem soluimus, q̃ exhalationi cędit aer, tamen iste aer non est mediũ, postea odor in illa existens exhalatione immutat aliam medij partem intentionaliter, & sic aer est medium, illa autẽ exhalatio odorifera, est odorabile proximum, quod in mediũ agit. Et sic abũde huic est difficultati satisfactum, existimoq; hanc sine dubio esse Aristotelis mentem & veram philosophiam.

Caput decimum.

Gustabile autem est tangibile.
Tex. CI.

De gusto, ac primo de gustabili eius obiectio.

De quarto sensu nunc tractat, scilicet de gustu, ac primo de eius obiecto in cõmuni tractat, proponens conclusionem, gustabile esse quoddam tangibile, ac si dicat. Cum aliquid gustamus, ipsum tangentes gustamus.

Quod gustabile sit quoddã tangibile.

Hanc conclusionem duplici probat ratione. Prima est. Gustus non fit p medium externum sicut visus, sed nõ habere medium externum est tãgere, gustus igitur tangendo fit, & sic gustabile est quoddam tangibile.

1. Ratio. Arist.

Posterior ratio est. Sapor non percipitur à gustu, nisi percepta simul humiditate, in qua, ut in materia, fundatur sapor, at humiditas tactu percipitur, ergo gustabile cum tactu percipitur, & sic est quoddam tangibile. Is ergo sensus, & expositio harum rationum.

2 Ratio.

Dubiũ 1. Arist.

Statim rñdet dubio. Posses dubitare circa priorem rationem. Nã aliquando existentes in aqua percipimus cibos iniectos ad distantiam, vt si sis in una parte aquæ, & in altera infundat mel, sen-

Universidad de Buenos Aires Biblioteca

tiæ, illud ergo fit per mediũ externum.

Solutio. Arist. Rũdet, non esse medium aquam, sed ideo sentiri mel, quia tota aqua illa se miscet, & fit saporosa, sicut cũ uinũ infundit, & facta saporosa, tũc sentit illa, q̃ est iuxta linguã sine externo medio. Non sic autem fit cum est uere mediũ, ut uerbi gratia color non defluit, & miscet se cum aere: non ergo habet sapor medium externum, sed illud gustabile cum aqua coniunctum est obiectum, sicut visibile, & coloratum.

Nihil autem faciat saporis sensum. Tex. CII.

Dubiũ 2. Arist. REspõdet alteri dubio, circa posteriorẽ rationem. non enim vr̃, q̃ pcipiatur gustabile percepta humiditate. Nam aliqua gustabilia non habent illã vt sal, & alia sicca, vt saccarum.

Solutio. Arist. Rũdet, q̃ ista, quãuis non habeãt humorẽ, tñ cum linguæ apponunt tũc cũ saliua miscent achumiditatẽ acquirũt, qua pcipiunt: & hæc dãr humida, potentia. Alia autẽ, quæ in se habent, nec indigent saliua, dicuntur humida actu.

Nota. Vbi nota saliuæ vtilitatẽ: saporẽ. n. pficit, & præstat non habẽtibus, q̃ aliter nõ possent gustari, nisi externa humiditate accedẽre, imo oẽ ferè gustabile tali humiditate saliuæ temperatur, & ea de causa ipsa secundũ se expers saporis est.

Sicut autem visus, & visibilis. Tex. CIII.

De ingustato obiecto. POstquam obiectum per se in cõi explicuit, nũc eius oppositum docet, scilicet ingustabile: cõstituitq̃; oẽm potentiã non solũ obiectum percipere, sed *Oẽm potentiã pcipere pri mationem sui obiecti* et ipsius priuationem, vt visu iudicam⁹ visibile, & inuisibile, auditu silentiũ, & sonũ: ita gustu gustabile, & ingustabile.

Trib⁹ modis aliqd dicit inuisibile pri mariñ, &c. Distinguit autem tripliciter dici inuisibile. Vno modo per priationem visibilitatis, sicut tenebrosum. Altero modo per vehementem visibilitatẽ, ut ual de lucidum. Tertiò ob diminutionem. Similiter inaudibile.

Notat tamen, q̃ aliquando sumunt negatiuè, vt inuisibile, quod non potest videri, ut angelus, & sapor, & odor. *Item negatiuè.* Similiter inaudibile: & talia non percipiuntur sensu, vt bene dicit Philopon. sed priuatiuè.

Similiter ingustabile dicitur, quod debilem saporẽ habet: & hoc est velut priuatiuũ, sicut tenebrosum, cũ puta, habet tam debilem saporem, ut gustari non possit. Secundò, ingustabile quod vehementem & nociuum saporem habet. Tertiò, quod prauum saporem habet. Omnia hæc gustu discernimus. *Tot modis dr̃ ingustabile.*

Ponit exemplum, qũo dicatur inaudibile, quod paruum habet sonum, & ingustabile, quod saporem debilem habet. exemplum est de Ape. Apes enim, id est, sine pedibus dicitur, & quod breues habet pedes, vt hirundo, & vespertilio. Similiter sine nucleis, id est, oliuis dicitur, quod paucas habet, vt Philoponus exponit. *Exẽplis declarat.* *Primum.*

Potest etiam apes dici tribus modis, vt plerique; Latini exponunt, scilicet, q̃ non habet pedes, nec potest habere, ut arbor, vel quod nõ habet, eũ posset habere, ut animal, quod illis caret, uel qd habet, sed paruos, aut malos. *2.* *3.*

Videtur autem principium esse potabile. Tex. CIIII.

OStendit gustum non solum gustabile, & ingustabile, sed ẽt potabile & impotabile percipere. Potabile ꝙdem est ẽm naturam: at impotabile est contra naturam gustus. Dicit enim impotabile, quod malum & nociuum potum facit, sicut ingustabile. *De potabili, & nõ potabili.*

Addit tamen, q̃ potabile est commune gustui & tactui: ob id principiũ est, & prius quàm gustabile. est enim communius. Hũc locũ exponit Ægidius, q̃ potabile sit ipsum humidũ, & humidũ hoc tam gustu, quam tactu percipiat. *Quod gustus nõ solũ ingustabile: sed ẽt potabile percipiat.*

Sed hæc expositio non est recipiẽda. Non enim obiectũ propriũ vnius sensus ab altero percipitur. Vt. n. auditus nõ percipit albedinem: sic nec gust⁹ humiditatem, vt gustus est: hæc enim est pro- *Potabile est cũ tactui, et gustui.* *Prima expositio reijcitur.*

propria tactui. Vnde gustus non percipit potabile, nisi quia humidum est saporiferum, & ratione admixti saporis percipitur.

Secunda expositio. Dicitur ergo potabile commune tactui & gustui, qa potabile magis in humido consistit, quàm gustabile, ideo tactui cõpetit: at quia simul saporem alio quin adiunctũ habet ob id gustui inest.

Philoponus exponit esse potabile cõmune principium, quia humidum est, & humor est tactu perceptibilis. & est precipua causa saporũ qui gustu percipiuntur, non tamen sola humiditas gustabilis est per se.

Quoniam autem medium est. Tex. CIIII.

De sensorio sen organo gustus. NVnc qualiter sensorium gustus se habeat, explicat, dicẽs, sensorium gustus debere esse secundum se potẽtia humidum, ita ut possit actu humectari.

Qd esse debeant potentia humidum. Huius ratio est: quia sensoriũ, ut percipiat obiectum, debet esse in potentia tale: si enim actu esset tale, non immutaretur ab obiecto. Cùm igitur gustabile sit humidum, opus est, ut sensorium gustus sit potentia humidum, non ita in potentia ut nequeat humectari, sed ut possit reduci ad actum absque sui corruptione: sic enim gustabile. *1. Ratio.*

Nota. Aduertendũ, q̃ hic uocat humidum nõ absolutè, sed humidũ saporiferum, tali enim debet priuari sensorium secũdùm se, ut percipiat omnia gustabilia.

Secundo duplici signo ostendit, q̃ dixerat. Alterũ signũ est, quòd sic sit in potẽtia humidum, ut humectari possit: vnde cùm lingua est admodum sicca, nec humectatur, non gustamus. *2.*

Alterum signum est, quod nullum saporiferum humidũ præcedat. Vnde infirmorũ lingua, quia humores amaros habet, quod gustat, nõ percipit, sed amarum iudicat, illudque primum sentit humidum, similiter, hi qui aliquos. sapores vehementes prægustarunt.

Species autem saporum sicut. Tex. CV.

OBiecti species nunc distinguit, dicens esse duos sapores extremos, qui simpliciores sũt, puta, dulce, & amarum: sicut in colorib. album, & nigrũ, iuxta dulce est aliud posit ipsum, scilicet pingue, & iuxta amarũ, est salsum, quę duo non sunt ita simplicia. *De saporum differentijs.*

Tria intermedia sunt, austerum, acerbum, & acidum. Sunt ergo septem saporum species.

Ex omnibus colligitur, potentiam gustus esse facultatem horũ susceptiuam & gustabile, seu saporem esse qualitatẽ talis potentię immuatatiuam: atq̃ hæc Aristoteles de gustu docet. *De potentia gustus quæ sit, ex dictis colligitur.*

AN GVSTVS DIFFERAT à tactu. Quæstio. XXVIII.

Occasio æstionis. OCcasionem huius dubij dedit nobis Aristoteles, qui gustabile quoddam esse tangibile dicit: ex quo licet inferre. Ergo gustus est tactus, sicut si uisibile est odorabile uisus: ergo olfactus est. *1. Rõ ad partẽ negatiuam.*

Et præterea adhuc probatur. Illi sensus sunt idem, qui sensorium & organum idem habent: at gustus est in neruo linguæ, ut post dicemus: ibidem autem est tactus: ergo gustus tactus est. *2. Ratio.*

Præterea: Sensus, qui obiectum proprium idem habẽt, idem sunt, at tactus est circa humiditatem, quod etiam gustu percipimus: ergo gustus saltem species est tactus ipsius. *3. Ratio.*

Aliqui ergo gustum à tactu essentialiter non differre aurumant, sed esse eandem potentiam, quæ in certa corporis parte scilicet lingua exercet actionem peculiarem circa sapores. *Prima opinio quorundam falsa.*

Sed hæc sententia nullo modo est tenẽda: sed quòd gustus, & tactus sunt potẽtię essentialiter distinctæ sicut visus & auditus. Et ratio est. Primum, qa habent obiecta propria diuersa: gustus. n. circa sapores, tactus circa primas qualitates est, cõstat autẽ saporem distingui reali- *Reijcitur prima op.* *1.*

realiter & essentialiter generice ab illis sicut color ab illis differt.

Secundò, quia si eadem esset potentia ubi esset tactus, ibi esset gustus. At non ita est: tactus. n. per corpus sparsus inuenit, at gustus in quadã particula. Et hoc argumẽto utitur Aristoteles texru 112. ad probãdum eos esse distinctos sensus.

1. Funda. De tactus significatione & acceptione ex quo tota difficultas dissoluit, & quæstioni respondetur.

Vbi nota, ꝙ tactus sumi põt communiter, & sic inuenitur inter corpora ẽt inanimata. quę enim inter se non habẽt mediũ, sed contigua sunt dñr se tãgere: Nõ sic in prẽsenti sumit, sed ꝓ potẽtia sensitiua, quę non percipit obiectũ, nisi tactu isto intercedẽte, cum inter ipsum & obiectum nihil mediet, qđ sit corpus externũ, & hoc mõ tactus comprẽhẽdit gustum etiam, & illũ, qui dicit tactus, nam gustus sic pcipit obiectum suum.

1. 2. 3. Tertiò modo particulariter sumitur tactus pro potentia ista perceptiua quatuor primarum qualitatum, & sic essentialiter differt à gustu. Vñ sicut nõ dices tu nisum & auditum esse unũ sensum, quamuis per idem medium, scilicet aerem, percipiat obiecta, ita nec gustum: & peculiariter tactum dices esse unum, quia per idem medium internum percipiãt, & sine medio exteriori. Vnus. n. pcipit obiectũ genere diuersũ ab altero.

Ad. 1. Nota duobus modis gustabile dici tangibile.

Ad argumentum ergo primum respõdeo, ꝙ dupliciter gustabile dr tangibile. Vno modo sumendo tangibile in cõmuni, non pro obiecto tactus qui est

1. quintus sensus: & tunc est sensus: Gustamus ea quæ sunt coniuncta absq; exteriori medio, & hũc sensum manifestat Aristoteles i sua prima ratione, text. 101.

2. Altero modo sumendo tangibile particulariter pro obiecto quinq; sensus, & tunc significat gustabile, esse tangibile, idest, non gustari rem, nisi simul tangatur eius humiditas, simul enim gustus operatur cũ tactu, & hoc indicauit ibidẽ Aristoteles in rõne posteriori. Nõ tñ est sensus, ꝙ gustabile formaliter sit tãgibile particulariter. Est aũt notanda hæc resolutio cũ expositione huius textus.

Nota sensum Ari

Ad. 2. Hinc patet solutio secũdi argumenti. Cùm enim gustus nõ gustet, nisi simul comitãte sensatione tactus in uno sensorio iunguntur, propter hãc ordinationẽ quamuis non sint eadem potentia, cum inueniatur alibi tactus sine gustu, tactu ergo percipiente humiditatẽ, gustus saporẽ percipit, deseruit enim tactus gustui, & gustus dat tactui condimẽtum.

Ad 3. Ad tertium solutio nota est ex dictis: Non enim gustus percipit humiditatẽ ut nõ benè cõcessit Aegidius, tũc enim formaliter esset tactus, sed tactus, q cũ gustũ coniũctus est, illam percipit. Nec miteris tactum esse ubi gustus est, nã tactus est generalis, reperiturq; in pupilla & alijs sensorijs sensuum.

Dubium. de organo gustus quòd sit Arist. testimonia quæ dicũt gustum esse in corde. Alia Arist. testimonia ꝙ dicunt esse in lingua cuspi, de & palato. Nota Plinij opin. 1. Funda. Descriptio organi gustus.

Hic tñ statim se offert dubium, qđ sit organum gustus. In qua difficultate vr aliqua diuersitas in Aristotele, nã gustũ & tactum in corde constituit lib. de Sẽs. c. 2. in fine, & de Senec. c. 2. & 2. de Part. c. 50. imò omnes sensus in corde ponit, lib. 2. de Generat. cap. 5. quamuis tactus & gustꝰ manifestius in corde eẽ dicat. At uerò alijs in locis gustum in linguæ cuspide in palato ponit, ut 1. Histo. c. 11. & 3. histor. c. 5. & 2. lib. de Part. c. 17. Idẽ Auerroes 1. lib. colectat. c. 3. quãuis Plinius lib. 11. c. 37. dicat soli homini inesse gustum in lingua, & palato, alia. n. in sola lingua habent, sed Aristoteles hoc omnibus tribuit, & ita tenendum est.

Vt autem ista loca pugnantia concilieꝰ, aduerte, à tertia cõiugatione neruorũ duos neruos ad linguã usq; simul deriuari, qui per mediã linguam, quæ cuspis dicit transeunt usq; ad extremitatẽ, ramulos quosdã ad latera spargũt qui nerui etiam palatũ attingũt. In hoc neruo resident potentia gustus, q̃uis pcipua sẽsatio sit i liguę cuspide et palato.

2. Funda. Potentia sensitiua duobꝰ modis ẽ i aliquo, uel ut in subiecto, uel ut in principio.

Supra hũc neruũ est caro linguæ spõgiosa, quę est medium internum, habetque se sicut aer ad uisum, est ẽt saliua, q̃ nõ est mediũ, sed potius est ut condimẽtum obiectorum saporum: & uehiculũ ẽt saporũ ad neruũ, quo fit sensatio.

Aduerte secũdo quòd sensitiuam potentiam esse in aliquo contingit duplicitер. Vno mõ, ut in immediato subiecto & sensorio: & sic visus est in pupilla, gustus

stas in neruo isto, auditus in myringa. Altero mõ in aliquo, ut in principio cõcante, & cõseruãte ipsũ: & sic Fm Arist. sunt oẽs sensus in corde, quia credit neuos ab ipso originem ducere, quib. cõicatur spiritus oib. potentijs ad exercendas suas operationes, quamuis Fm Galenum potius sit tale principium cerebrũ, à quo existimat, ut ex anatomia apparet, neruos originem dicere.

Nota Arist. Hotel. & Gal opin.

Quicquid tamen sit, sensus exteriores immediate in suis pꝓprijs insunt sensorijs: & per hoc tollitur repugnantia inter loca Aristotelis allegata.

Ex dictis conciliantur Arist. loca quæ uidebantur pugnare.

AN DVLCE ET AMARVM extremi sint sapores. Vbi de Natura saporis, ac de eius speciebꝰ agitur. Quæst. XXIX.

Tria primum pramittenda.

QVOT meliùs in hac qõne progrediamur, aliqua notare oportet, eruntque numero tria. Primum, quid sit sapor. Secundùm quot, & quæ saporum species. Tertium, quid quaque species ũsignificet.

Primũ ꝙ natura saporis gd sit.

Circa primum, Aristoteles de sen. c. 4. saporem sic definit. Sapor est passio facta ab humido aqueo i siccо terreo, immutatiua gustus, ex potentia ad actum.

Explicat definitio Arist ex triplici ẽ rum genere.

In qua definitione tres saporum cãæ explicãtur. Prima est formalis, cùm dr, Passio facta: ac si dicat, Est quædam passibilis qualitas, non ea quæ est cã passionis, sed potius effectus passionis, ex mixtione qualitatum resultans.

1.

2. Altera cã est materialis, in qua sapor inest, scilicet in humido aqueo cõpr̃hẽdente siccum terreũ, ut superius declarauimus, dũ de odorib. egeremus. Et hæc est cã proxima efficiẽs quodammodo, quãuis præcipua sit calor, humidũ incorporans & commiscens cum siccо.

3. Tertia causa est finalis, scilicet, quòd est gustus alterativa: est enim obiectũ in operationem, ut in finem: operatio aũt saporum, ut ad sensum referuntur, est reducere gustum ex potentia ad actum, & ex non senriente facere sentientem, & hæc sufficiant de primo.

Secundũ de numero speciẽrum saporis.

Circa numerum speciẽrum saporis, scias esse nouem, his nominib. quæ subscribã, quãuis aliqui uarient. Dulce, & amarũ: & hæc sunt extrema. Pingue iuxta dulce, & salsum, qđ est post amarũ: Alia quinq; sunt cimo media, s. acutũ, acre, quod dici solet ponticum, austerũ seu stipticum. Acidium seu acetosum.

Quod sint nouẽ spẽs ex Arist. auctio.

Nota tamen circa hoc, ꝙ Aristoteles tex 105. & de sensu cap. 4. non meminit nisi octo & reliquit acutum.

Obiectio.

Sed sine dubio est supplendum: aliter non posset stare doctrina Arist. Ipse enim dicit, pingue reduci ad dulce, & salsum ad amarum. Dicit ulterius, esse septem species saporis, quod si tu non addas acutum, non erunt nisi sex. Forsã ergo incuria aliqua perijt illud nomẽ: sed si sensum spectes, addendum est.

Solutio.

Obiectio. altera re ijcitur. Galeni sapor enumerario aliqua ex parte diuersa. Cencilian tur. Tertium Signũ esse species, quæ sint, exemplis declaratur. Dulce. Pingue. Amarũ. Salsum. Acutum. Stipticũ. Austerũ. Poticum. Acetosũ. Ad qualiẽ de extremis saporib. 1. Opinio. Gal. Hũ Gal. ex corporum tem-

Nec te moueat, ꝙ salsum, & pingue reducit ad alia duo: hoc. n. non impedit esse diuersas species: sed significat in eo, ꝙ sunt multũ propinquæ, magis q̃ alię.

Galen. stipticum cum austero idem facit, ponitq; alium saporem nonum, s. insipidum, quale est in albugine oui: sed re uera illa duo non sunt idem, ut postea dicemus: potius ponere oportet decem, quamuis hoc insipidũ ad aliud forsan dulce imperfectum, & remissum reduci posset. Sunt igitur perfectæ nouem saporum species.

Circa tertiũ, exẽplis puto optimè tales species declarari. Dulce igit est i mele, ficubus, uuis maturis, & hmõi. Pingue in reb. unctuosis, ut pinguedine, medulla, lacte. Amarum in opio, absinthio, geniſta, felle. Salsũ in sale, in aqua maris. Acutũ in pipere, thaphano, zinzibere. Austerum in fructib. ante maturationẽ: stipticum in fructu myrti, & sorbo immaturo: sũt. n. stiptica pura, absq; acritate. Ponticũ in limonijs: acetosum in aceto, & aliquibus puttefactis, hæc est igitur breuis harum explicatio.

His tribus suppositis, Galenus 4. simplicium, quem citat Auerroes comm. 105. li. 5. collect. c. 27. putat ponticum, & acutum esse extremos sapores.

Et ut eius rationẽ percipias, scito ipsum

Universidad de Deusto Biblioteca

Error declarata.

sum distinguere sapores penes temperies corporum ſm calidum, & frigidum, in quib. inuenitur: distinguit enim corpora in calida ex dominio, & in frigida ex dominio, & in tẽperata.

In calidis à dominio & exceſſu, ſunt saporum ſpecies, acutus, amarus, ſalſus: talia enim corpora calida ſunt in exceſſu quamuis cum diſcrimine. Acutum enim eſt in calida ſubſtãtia ſubtili, amarum in groſſa, ſalſum in media.

In frigidis a dominio ſunt alij tres ſapores, acetoſus, ſtipticus, ponticus. Acetoſus in ſubtili frigida ſubſtantia, in craſſa ponticum, in media ſtipticum.

In temperatis aũt corporib. in calido & frigido, ſunt alij tres: in ſubtili pinguis, in groſſo dulcis, ĩ medio inſipid⁹.

Nectitur ratio ſyllogiſtica.

Ex his ſit rõ Galeni. Illi ſapores ſunt extremi, qui maximè differunt: ſed põti cũ & acutũ maximè differũt, nõ aũt dulce, & amarũ, ergo illi ſunt extremi. Diſcurſus ẽ bonus. Minor ꝓbat. Nã dulcis cõſiſtit in calido tẽperato digerẽte humidũ & miſcente cũ ſicco: amarus i vehementi calido cõſumente ſiccũ. vñ cõbuſta amara ſunt. differunt ergo ꝑ calidum, & magis calidũ. At acutũ in uehementi calido ſubtili, ponticũ in uehemẽti frigido groſſo cõſiſtunt, magis aũt differunt calidũ & frigidũ, q̃ calidũ & minus calidũ: ergo magis diſtant acutũ, & ponticum. ſunt igitur extremi ſapores.

2. Opinio. Ariſtot. S. Thom. & Auer. & aliorum.

S. Thomas de ſenſ. lect. 11. & Auerr. & alii cum Ariſt. dulce & amarũ ponunt extremos ſapores, & facit argm Auerroes contra Galenũ uehemens. Dria cõtrariorum non eſt ſumenda per accidẽtales dr̃ias: ſed calidum & frigidum ſunt accidentalia ſaporibus: non ergo per ea ſumi debet differentia. Maior patet: qa differentia inter album & nigrum, non ſumitur per calidum, & frigidum: quia iſta ſunt accidentalia, nam albedo modo a frigiditate, modo a calore procedit, ut patet in niue, & calce.

3. Ratio. Auerrois cõtra Galenum.

Minor probatur, ꝙ ſimul ſit in ſaporibus nam amaritudo modò ex calore eſt, ut in opio: modò ex frigiditate, vt in radice peponis & cucumeris, (& nota hoc exemplum Auerroe.) Similiter dulcedo modò in calore, ut notum eſt, modò in frigiditate, ut in moris ante maturationem, qui dulces ſunt: non ergo ſic extremi ſapores ſumendi ſunt.

1. Funda. Sapores poſſũt triplicitẽr cõſiderari. 1. Concl.

Pro huius elucidatione aduertendũ, ꝙ ſapores poſſunt tripliciter cõſiderari. Primò in ordine ad guſtũ, cuius obiecta ſunt. Secundò ſm naturam ſuam. Tertiò ſm ſubiectum, cui inſunt.

Si modo primo cõſiderantur, ſic dulce & amarũ ſunt extremi ſapores: eſt. n. dulce, ꝙ maxime amicũ eſt guſtui, amarum uerò, qd maxime inimicum: ob id apud vulgũ tanquã extrema iudicant.

2. Concl.

Si autem ſecundo mõ, etiã extremi ſunt: nã enim ſaporis proximè in ſicco & humido conſiſtit, cum igitur in dulci humidum maximè cõprehendat ſiccum, in amaro ſiccum maximè ſeparetur ab humido, reſoluit enim humidum multo calore; ob id extremi ſunt.

3. Concl.

Si tamen tertio modo conſideretur, tunc acutum, & ponticum extrema ſunt, illud enim in calido multo, hoc uerò in frigido conſiſtit.

Concilian tur Gal. & Ariſt.

Ex quo ſequitur, ꝙ bene Ariſt. & Galenus dixerint, nam Ariſtoteles, cum ſit Philoſophus, & naturæ ſcrutator, conſiderauit ſapores ſm propriã naturã, et ẽt in ordine ad guſtum, de quo tractabat; ob id dulce, & amarum extrema fecit: at Galenus, ut medicus, conſiderans potius corpora, ut ſanitatẽ conferunt, ſapores ad ipſorum temperies dignoſcendas ordinauit, & ſic per ſubiecta diſtinguit.

Ad argumentũ cõtra Galẽ.

Poſſumus ergo ad argm Auerrois reſpondere dupliciter. Primò, ꝙ ad plurimum tales ſapores ſequuntur temperies ab ipſo Galeno dictas.

1.

Secundò, ꝙ debent ſumi ſapores in ſuo gradu perfecto; & tunc pfectè amarum in calido eſt forti; & perfectè dulce temperatè calido; nõ ſic autem ſunt ſapores prædicti, ſunt enim imperfecti.

2.

Deinde dici poſſet, ꝙ quacunq; tõne ſiat, aliqui erunt ſapores in tẽperie ſum mè diſtantes, & ita ſm eam maximè cõtrarij. Per hoc, qõnis lucida explicatio, & opinionum concordia habetur.

De

Caput vndecimum.

De tactu

De tangibili autem, & tactu. Tex. CVI.

Qõnes q-dã de tactu.

1. Qſ. an ſit un⁹ vel plures.

VLtimum exteriorum ſenſuum, puta, tactum explicare aggreditur: ac primò quæſtiones aliquot circa ipſum determinat. Prima eſt circa ipſius vnitatem, vel pluralitatem: an tactus ſit vna potentia, vel plures.

Occurrit obiectiõi.

At quia poſſes obijcere, Quare non à tangibili incipit? Hoc præueniens dicit, ꝙ in hoc eadem eſt utriuſque ratio. ſi enim tactus unus, uel plures eſt, etiã erit tangibile, & econtra.

Et quid eſt ſenſorium tangibilis. Tex. CVII.

2. Qſ. an caro ſenſorium ſit tactus, an aliud, caro uero medium.

SEcundam proponit quæſtionem circa tactus ſenſoriũ, an ſit caro iſta exterior, an aliquid intus latens, caro autem medium ſit.

1. Rõ. ꝙ tactus nõ ſit unus, ſed plures.

Statim regreditur ad primam quæſtionem, duplicique argumento, tactũ non unam potentiam, ſed plures eſſe probat.

Alterum eſt. Vnus ſenſus tantum eſt vnius contrarietatis, at tactus eſt pluriũ: ergo non eſt unus, ſed plures. Maiorẽ exemplis, & inductione oſtendit. Viſus enim eſt albi, nigri: auditus acuti, & grauis: guſtus amari, & dulcis. Minorem probat. Tactus enim eſt calidi, & frigidi, ſicci, & humidi, duri, & mollis, & aliorum.

Habet autem ſolutionem quandam. Tex. CVIII.

Solutio 1. vãnis. Nota, an ſit ſecundã ꝓpriã mentem Ariſt. eſſe

ARgumentum poſitũ ſoluit, quã ſolutionem non eſſe ex mente, propria, docet Themiſt. Auer. Albertus S. Thom. & cõmunis ſententia. Putant enim omnes hi, ſecundum Ariſtotelem, tactus eſſe plures, quamuis oppoſitum doceat Simplicius, & Philoponus, ſed modo ſequamur communem ſententiam, quæ magis quadrat Ariſtot.

Variæ opiniones. Explicat. Solutio.

Solutio ergo eſt, ꝙ non idcirco ſenſus plures ſunt, quia plures habeant cõtrarietates: nam alii ſenſus quorum ſinguli unus ſunt, plures habent: vt auditus, eſt ſoni grauis, & acuti, magni, & parui, aſperi, & lenis: ſimiliter viſus albi, & nigri, ſplendidi, & non ſplendidi.

2. Rõ contra dictã ſolutionẽ.

Contra hãc ſolutionem ponit argm alterum. Vnus ſenſus habet unum obiectum, ſub quo omnes ipſius contrarietates adæquatæ ſunt: vt uiſus colorem, auditus ſonum. At in tactu id non eſt, non enim calidum, frigidum, ſiccum, humidum, molle, & durum, & alia ſub aliquo proximo genere conueniunt, quod ſit primum tactus obiectum: plures ergo tactus, non unus ſunt.

Vtrum autem ſit ſentiens intus. Tex. CIX.

Quod caro nõ ſit tactus ſenſoriũ, ſed medium. 1. Ratio.

AD ſecundam quæſtionem ſe conuertit, & partim determinat illã, ſed non omnino vſq; ad textum 116. Dicit ergo, ꝙ caro non eſt ſenſoriũ, ſed medium. Probat tali ratione. Si caro eſſet ſenſorium, maximè eſſet ex eo, ꝙ ſtatim admota carne circa obiectum, ſentimus ipſum, ſed hęc cauſa nulla eſt, ergo caro non eſt ſenſorium. Diſcurſus videtur bonus. Cum maiori, minor probatur. Si ſuper digitum modo ponamus pelliculam aliquam cœparum uel linteum aliquem, ſtatim admoto digito cum illa pelle tangimus, & ſentimus, & tamen talis pellis non eſt ſenſorium, ſed medium, ergo nec illa caro erit ſenſorium, quamuis ſtatim illa admota ſentiamus.

Occurrit obiectiõi.

Quamuis enim ſentiamus citius per carnem, quam per pelliculam illam, uel linteum, id non prouenit, quia caro ſit ſenſorium; ſed quia caro eſt magis proxima ſenſorio, quam linteus, uel illa pellicula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vna propter, & talis pars corporis.
Tex. CX.

Causa deceptionis cur unus appareat tactus cũ tres sint.

REgreditur ad primam, qõnem, ostẽ ditque deceptionis causam, quare vnus tactus appareat, cum plures sint. Causa est, quia medium, puta caro, est coniunctum, & adnatum nobis.

Exẽplu.

Ponit exẽplum. Si aer, qui circa nos est, esset nobis adnatus, & pars nostra, tunc profecto, quia per illum videmus, audimus, & olfacimus, viderentur illi tres sensus esse unus. Nunc tamen, cum sit tale medium determinatum, & a nobis distinctũ, facile scimus esse tres sensus, & tamen re uera, quamuis esset adnatus aer, adhuc essent tres, & deceptio esset nostra, putare vnum esse. Attende, quòd uocat medium, id, per qd motus fit, idest per quod obiectum agit in potentia.

In tactu autem hoc nunc.
Tex. CXI.

Applicatur, exemplum tactui.

APplicat modo exemplum: in tactu non est medium aer, uel aqua: hęc enim cum simplicia sint, non possunt esse pars animalis, quod mixtum est & tamen medium est mixtum aliquod, scilicet caro; & sic medium tactus est pars animalis. Accidit igitur error in tactu, qui accideret in alijs sensibus, si aer esset pars nostra, ut existimemus unum tactum, cum tamen plures sint.

Indicat autem, quòd plures sint.
Tex. CXII.

Altero exemplo seu hypothesi idẽ ostendit.

ADhuc causam erroris explicat, tactumque plures esse ostendit, & hoc per gustum probari dicit, per illam partem, qua gustamus, & rãgimus quatuor qualitates, & similiter saporẽ percipimus. Si re uera hoc esset in omni parte corporis, putaremus statim idem esse gustum, & tactum: at modo non putamus, quia, quamuis illic, id est, in lingua simul esse percipiamus, tamen alijs partibus, tactus est sine gustu: ob id distinctos cognoscimus, cum tamen, re uera, quamuis vbiq; vterque esset, adhuc distincti essent, sed distinctio non esset nota: hoc euenit in actibus, qui cum simul ubique sint, unum putamus, & tamen plures sunt.

Nota quę sit uis argumenti facti.

Nota, q̃ hoc argumentum probat sic: non quia sensorium sit vnum, & mediũ idem, potentia vna est: sed possunt esse plures potentiæ ratione obiectorum, vt patet in gustu, & tactu linguæ, quos diuersos cognoscimus, cum postea separentur. Cum igitur non sit unum obiectum, sed plura in tactibus, erunt plures tactus, quamuis sensorium sit unum, & medium unum.

Dubitabit autem aliquis.
Tex. CXIII.

Tertia q̃, an sit aliq̃ medium externũ in tactu.

TErtiam proponit dubitationem, puta, an sit aliquod medium externum in tactu. Et antequam dubiũ, proponat rationem facit, qua probat esse medium externum in tactu. Ratio autem fit tribus præsuppositis.

Triplex suppositio.

Primum est. Omne corpus habet profundum, idest, dimensionem tertiam, quæ grossities dicitur.

Prima.

Alterum est. Cum inter duo corpora aliquod aliud est medium, hæc duo talia non se tangunt: vt si inter manum, & lapidem mediat aer, vel aqua, lapis & manus non se tangunt.

Secunda.

Tertia.

Tertium est: Vbi est humidum, uel humectum, seu udum, ibi corpus est. Humidum dicitur, quod in se humiditatem recipit, vt aer, uel aqua. Vdum uero, & humectum, quod recipit corpus habens humiditatem: vt si aquam ponas super corpus, dicitur humectatum, seu vdum.

Nectitur rẽ ꝓbant requiri esse aliq̃ medium externum.

Ex his suppositis facit rationem. Duo corpora se in aqua tangentia, humectãtur, etiam secundum partes, quib. se tangere uidentẽ: ergo inter ea mediat aqua: non ergo se tãgunt immediatè, vt putat ex suppositis: quamuis enim parum sit aquę inter illa, corpus tamen est, si corpus grossitiem habet. Si hoc est, nõ sunt illa

illa immediata, ꝙ si in aqua hoc fit, erit multo magis in aere, qui subtilior est.

Nota.

Si igitur hæc doctrina in communi vera est: non continget tangere aliquod corpus durum, quin inter carnem & ipsum mediet aer, vel aqua, quamuis lateat nos ille intermedius aer, sicut latẽt etiam vada, & humecta, quæ se tangũt in aqua. videtur enim tunc eis, ꝙ nõ sit intermedia aqua, cum tamen sit, multo magis eos, qui sunt, & se tangunt in aere, latebit intermedius aer.

Vtrum igitur omnium similiter sit.
Tex. CXIIII.

An mediũ externũ requiratur eodẽ mõ in oĩbus sensibus.

MOdò dubium proponit, an omnium quinque sensuum sensatio sit similis, id est, per mediũ externum: an non sic, sed gustus & tactus sint tantùm per internum mediũ, caroque immediatè tangat, vt nunc videtur, & apparet, reliqui autem eminus sint, id est, per externum medium.

Rñsio, ꝙ Requiratur sed nõ eodẽ modo Primum differimẽ.

Respondet, omnes sensus esse per externum medium, tactumq; in corporibus duris, & mollibus, tangendis. similiter gustum medium habere externũ aerem, vel aquam, sed non eodem modo cum aliis sensibus tribus, est enim duplex discrimen.

Alterum est, ꝙ alij tres eminus, & à longè percipiunt obiecta, at tactus, & gustus cominus, & propè, ac per mediũ breue, ob id decipimur in istis, non in illis, putantes non esse medium, sicut prius dicebamus, nos decipiẽdos, si pelliculam haberemus: tunc enim per illã tangeremus, sicut modo: ita enim tangimus per aquam, uel aerem medium.

Sed differt tangibile à visibilibus.
Tex. CXV.

Secundũ discrimẽ.

ALterum ponit discrimen, ꝙ obiecta aliorum sensuum sic agunt in medium, vt non simul in potentiam agant. sed medium agit in potentiam postquàm ipsum passum est ab obiecto, at in tactu non sic, sed potentia simul patitur cum medio; vt qui habet clypeum & percutitur ab aliquo simul cum clypeo percutitur, nõ enim dicendum, ꝙ ferrum moueat clypeum, & clypeus manum; sed manus cũ clypeo percutitur, & impellitur, similiter si manus habeat pelliculam, simul cum illa mouetur à corpore tacto.

Omnino autem videtur caro, & lingua. Tex. CXVI.

De medio tactus.

NVnc ad explicandum tactus medium, obiectum, & sensorium se conuertit. ac primò ipsam carnem non sensorium, sed medium esse, ac se habere ad tactum, sicut aerem, ad visum, vel auditum, probat tali argumento. Sensibile positum supra sensorium, non sentitur, ut notum est in aliis sensibus, tangibilia autem supra carnem posita, sentiuntur, vt patet de aere, & aqua, quæ immediata sunt carni, ergo caro non est sensorium, sed aliud quid sub carne, puta, neruus intus existens.

Quòd caro sit mediũ et nõ sensorium tactus.

Tangibiles igitur sunt differentiæ.
Tex. CXVII.

De obiecto tangibili.

OBiectum explicat esse primas quatuor qualitates, quas uocat differẽtias corporum, nempe generabilium, insunt enim omnibus generabilibus, & elementa per ipsas distinguntur inter se, vt diximus libro de Elementis, seu secundo de Generatione.

Quòd sint quatuor primæ qualitates obiectũ, tactꝰ.

De sensorio seu organo tactus.

Sensorium autem, seu tactiuum, seu id, in quo primò inest potentia ipsa, quæ dicitur tactus (omnia enim hæc tria idem significant) sensorium, inquam, tactus, est pars illa corporis, quæ est in potentia huiusmodi qualitatum receptiua, & perceptiua. Vt enim dictum est, sensorium cuiusque potentiæ, debet esse tale, quale est obiectum actu, nam sentire est pati, & potentia, dum sentit, patitur ab obiecto, quod verò patitur, debet esse in potentia tale, à quo percutitur.

Quid id sit qđ est in potẽtia taliũ qualitatũ receptiuũ.

Sentire enim pati quoddam est.
Tex. CXVIII.

Cur dicat esse in potentia sensorium. Nō. ꝙ tactus, & reliquæ qualitates in eo gradu in quo ipse est.

REddit rationem, quare sensorium sit in potentia. Ratio est, quia pati tur ab obiecto, & obiectum agit in ipsum. Vnumquodque autem agit in id, quod est in potentia ipsum.

Hinc sequitur, ꝙ sensorium tactus, cum non possit omnò denudari à qualitatibus tangibilibus (est.n. mixta pars) nō sentiet illas qualitates in eo gradu, i quo sunt in sensorio: respectu.n. illarū est in actu, & nō pōt ab illis pati: vt si in manu est calor, ut quatuor, manus non sentiet in obiecto tm calorem, sed maiorem, à quo pati possit: similiter de aliis.

Cur natura fecerit tactū quālitates ad mediū tēperatas.

Vnde optimo cōsilio nā, aut author potius naturæ reduxit in tactu qualitates ad mediū, & sic temperauit, per medium.n. vtrumq; extremū percipimus: nam media habent rōnem vtriusq; cōtrarij, prout ad hoc, vel illud cōparant.

Et vt oportet, id, quod debet. Tex. CXIX. & CXX.

Exēplis, seu inductione ōndit sensoriū oportere esse in potentia. Quòd tactus nō solū sit sensibilis, sed ēt intangibilis.

PONit exemplum, qualiter sensoriū debeat esse in potentia obiectū. Sicut visus in potentia est album, & nigrum, & alii etiam sensus: eodem modo & tactus in potentia ad extremas qualitates.

Statim docet, quomodo tactus sit ēt tangibilis, & intangibilis, ut in aliis sensibus explicatum est.

Duplicitēr dicit intangibile.

Intangibile autem dupliciter dr, aut quod vehemētes & nociuas tactui qualitates hēt, aut qđ remissas, ut distingui nequeant. Concludit dictum esse figuratē, i. in uniuersali de his quinq; sensibus exterioribus: de singulis seorsum.

AN CARO SIT TACTVS Sensorium. Quæst. XXX.

1. Arist. opin. carnē nō ēt sensorium tactꝰ, sed medium.

ARistoteles, in hoc capite, carnē non sensoriū, sed mediū potius esse determinat: sensorium verò intus latere docet. Credit enim esse ipsum neruum, qui sub pelle, & sub carne, intra carnem est.

1. Arg. Arist.

Argumenta duo pro hac sīa ponit: Alterum est. Si caro esset sensorium, esset ex eo, ꝙ statim admota carne, sentim⁹, sed hæc ratio nihil probat, ergo nō est sensorium. Minorem probat: quia si digitus per pelliculam externam ei appositam tangeret, statim sentiret, non tī ideo colligeretur esse sensorium.

2. Argū. Arist.

Alterum argm̄ est. Si caro esset sensorium, tunc sensibile positum supra sensoriū faceret sensationem, nā carni res appositas sentimus, at tn̄ nullum sensorium sentit sensibilia superposita: non ergo caro est sensorium, sed medium.

Authores q̄ sequunt sīam Arist.

Hanc sīam sequitur cōis opinio, & pīsertim quatuor Philosophi insignes, Galen. lib. de vsu partium, & lib. 2. de tē peramentis. Auerroes comm. 108. Albertus, & S. Tho. Idem Iandu. q. 29. & Caiet. & alij. Putant enim carnem esse medium quoddā, neruum autem esse sensorium, dicitq; Galenus, ꝙ si nerui à carne separarentur, nihil sentiret caro.

2. Opin. Alex. Philop. Auic. carnē esse sensoriū tactus.

Oppositam sīam habēt non spernē di Philosophi: inter quos sunt Alex. lib. 2. de anima, c. de cōtractu, & Philop. super tex. 116. & Auic. 6. naturalium. p. 2. c. 3. & Auerr. qui tribus locis retractat sīam prius dictam. s. lib. de Senect. c. 2. lib. 2. colliget cap. 8. & 13. Hi omnes in carne tactiuam potentiā ponūt, & hūc sensum tāgibilia superposita sentire docent. Idem Concil. differentia 42. in carne enim, & in neruo tactum ponit.

3 Opin. Themistij. Sympl. tactū & tangē di potentiā esse in corde reliqua esse media, ꝙ quæ cōtāgat et sentiat.

Tertia sīa est Themistii c. 40. vbi impugnās Alex. ponit tactū in corde. Idē Simplic. supra tex. 116. Hi putāt cor esse, qd potentiā habet tangendi, reliqua esse media per quæ ipsum tangit, sicut manus quæ ꝑ baculum tangit corpora.

Aristot. testimonia ꝑ hac tertia opi.

Et profectò hēt ista sīa ꝑ se Arist. q locis quatuor vī tactū in corde ponere, puta, de Sēsu c. 2. & de senect. c. 2. & de som. & vigilia ca. 2. & lib. 2. de partibus c. 10. Hæ ergo sunt sīę Philosophorū.

1. Funda. De denudatione à potentia ab obiecto

In hac difficultate pro eius resolutione, aduerte primò, ꝙ sensorij potentiæ, debēt denudari ab obiectis, q̄ percipit: vt pupilla, q̄ colores percipit, debet à colo-

Potentia debet ab obiecto ꝙ percipit esse denudata, & quo magis denudata eo melius ꝙ cipit.

coloribus denudari: & auditus sonos percipiens, debet in se sonis carere: similiter gustus, & alij.

Vnde experimur, ꝙ qñ in sensorio aliqs color, aut sapor, aut odor inest actu; tunc est impedimento, quo minus alia percipiantur; facitque ut aut difficilē, aut malè percipiantur.

Adde etiam, quòd quò magis denudatur sensorium ab obiectis, eo plures obiectorum percipit differentias, ut docet Arist. lib. 5. de Gener. cap. 2.

Tactus nō potest omnò denudari à qualitatibus, quas percipit, & iō nec illas percipere nisi ē gradu quo illā excedūt.

Notandū tn̄, ꝙ sensoriū tactus, cū sit pars aīalis, ac ideirco, necessariò mixta, nō potuit omnino denudari a suo obiecto, scilicet a quatuor qualitatibus.

Ex quo fit, ꝙ non percipit eas in omni gradu, nisi qñ excedūt gradum qualitatis, qui in tactu est: ut calor ut quatuor nō sentiret calorē, ut qnatuor, nec inferiores, sed eū, qui excedit quatuor: sentit ergo tactus qualitates superantes in actiuitate eas, quæ in ipso sunt.

Cur natura facit tactū tēperatum in medio.

Hinc est, ꝙ nā temperauit, & reduxit ad mediū qualitates in tactus sensorio, ut posset saltem ipsarū excessus percipere respectu quorum est in potētia.

Nota 1.

Vbi nota, ꝙ quanto vna qualitas remissior est in actu, tantò magis percipitur qualitas remissior in obiecto: ut si in tactu est frigitas, ut duo, sentit ea, quæ est ut tria, & reliqua: & quantò in tactu qualitas est intensior, tanto intensiorem qualitatem tantùm percipiet.

Nota 2.

Ex hoc sequit, ꝙ quāto plus est de cōtraria qualitate in tactu, s. plus de calore, tātò remissiorē pcipiet qualitatē contrariā in obiecto, s. frigiditatē: quia si calor multus est in tactu, necessario erit parū frigiditatis, & sic de alij contrarijs.

Differentia colligitur ex dictis inter tactū hominis, & aliorum animalium, in temperie, & in perceptione qualitatum.

Ex hac doctrina sequunt duo obseruāda. Alterū est, ꝙ tactus aīaliū brutorū pōt excedere hois tactū in pcipiēda aliqua qualitate remissiore, non tn̄ in percipiendis omnibus remissioribus.

Ratio huius est: quia tactus brutorū est intemperatior, habetq; qualitates aliquot intensiores, alias verò remissiores, ut v. g. multum calorē, parū frigiditatis, ob id quia multū caloris, et parum frigiditatis habet, pati poterit à minore frigiditate, quàm homo, sed nō poterit pati nisi à multo & maiori parte.

At hō hūs qualitates oēs magis ad medium, quāuis aliquas, puta frigiditatē nō sentiat in gradu remissiore, q̄ alia aīa lia, quia hæc qualitatē illam hnt valde remissam ob intemperiē, & excessum qualitatis contrariæ, tamen calorem uel alias sentient remissores: quia homo in nulla habet tantam intemperiem.

Vnde signum boni temperaméti est, non pati notabiliter magis ab una qualitate, quàm ab alia eiusdem gradus: ob hoc infirmis accidit oppositum.

Dissolutio quorūdam problematū ex dictis

Alterum, quod sequitur ex hac doctrina, est solutio aliquorum problematum, primum est: ꝙ lachrymę flentibus calidæ, ridentib. frigidæ apparent, cùm tamen eodem modo illę se habeant.

Primi ꝓblematis dissolutio.

Ratio est. Ridentibus enim facies est valde calida ob sanguinis diffusionem, ob id lachryma, quę temperata est, videtur frigida: lugentibus verò ob fugam sanguinis ad cor, est facies frigida; ob id lachryma uidetur calida. Sicut si sit aqua temperata, & manus sit calidissima; tunc vī talis aqua frigida, si verò sit frigidissima, uidebitur aqua calida.

Secundi problem. dissolutio.

Alterum problema est ꝙ pluuiales aquæ æstatis frigidissimæ uidentur, nō sic hyemales, tunc enim manus, & corpus est nimis calidum, non autē in hyeme. Fit etiam tertiò, ꝙ in hyeme post discessum à locis calidis, sentiamus magis frigiditatem. Per hæc multa alia huiusmodi & etiam in alijs qualitatibus contrarijs inuenies, & solues.

Tertij ꝓble. dissolutio.

Secundū fundamētū de neruis, & eorū origine, efficio. Prima op. Galen. de origine neruorum. 2. Opinio Aristot. Præfert Galeno pinio.

Aduerte secdò, ꝙ de origine neruorū est controuersia inter Gal. & Arist. Nā Galen. 8. de usu partium. c. 3. & 4. a cerebro originem ducere docet, eiusdemq; esse substantiæ cum cerebro, & sic primā sedem sensationis in cerebro ponit.

Arist. verò 3. hist. c. 9. hæc oia tribuit cordi. Putat.n. cor esse primā radicē sensationis, & ab ipso neruos procedere, eiusdemque esse substantiæ cum corde.

Quicquid tn̄ sit de hoc, in præsenti sat est scire difficultatē esse, an in neruo,

an

an in carne tactus sensorium sit collocã dum, quamuis putem cum Galeno esse sentiendum de origine neruorum.

Que sit natura et officium aeris interiorum in eis contentorum

Aduertendum aũt, ꝙ in neruo continẽt subtantia quædã subtilis, & calida uelut aer quæ dr̃ spiritus aĩalis, & in his spiritibus nõ est sẽtiẽdi potẽtia; sed duo faciũt. Primò, tẽperãt neruos, & partes circumstantes, calorẽ naturalẽ eis cõicãtes; quo suã munera possint exercere: Secũdo, sunt vehiculum, & mediũ, per quod species sensuum exteriorum deferuntur ad interiores, ut post dicemus.

Prima cõclusio. caro est sensorium tactus et nõ medium. Primò ab authoritate Arist.

His igitur supositis, ut prima conclusio. In carne est potentia tactiua, & caro non medium, sed sensorium est. Hanc conclusionem teneo cum illis celeberrimis Philosophis allegatis.

Et probo, primò authoritate Arist. qui trib. locis docuit oppositũ huius, qũ in hoc capite dictũ est. Nã primo histo. c. 4. carnẽ sensoriũ tactus posuit: & lib. 2. de parti. c. 1. & ca. 5. Pluris igitur sunt æstimanda tria loca, quam unus, cũ præsertim posteriores cogitationes sint sapientiores, ut est in prouerbio Græco.

Secundò ratione.

Sed probo secundò rõne: Id est tactus sensoriũ, ꝙ magis est tẽperatum in qualitatibus: sed caro & præsertim cutis est pars nostri corporis temperatissima, ut omnes Medici, & Philosophi cõcedũt: ergo ipsa est tactus sensorium. Consequentia est certa cum maiori: & minor est ex communi sententia.

Confirmatur ratio.

Et cõfirmat. Nã nerui sunt terrestres, admodũ frigidi & sicci, vt dr̃ 2. de Gener. animal. c. 4 adeo, vt ipse Aristo. primò de aĩa tex. 79. dixerit. pilos, ossa, & neruos, non hr̃e sensũ, ob terrestreitatẽ.

Prima sõlutio quarundã re ijcitur. 2. Solutio aliorũ re ijcitur.

Ad hoc respõdẽt Caiet. Thie. & Iandunus q. 29. quòd neruus, secũdũ se, est intemperatior carne; tamen in ordine ad tactum, temperatior est.

Hæc solutio est falsa, & patet. Nã tẽperies nerui, r̃m se, non est alia, quã, q̃ cõsistit in quatuor qualitatib⁹: set hęc eadẽ est necessaria ad tactũ: ergo si intẽperatior est in se, erit ẽt in ordine ad tactũ.

Alij dicunt, ꝙ caro est quidem temperatior; sed ideo est mediũ, ꝙa medium debet esse temperatum. Sed contrà hoc argumẽtũ est euidens. Si caro est tẽperata temperie necessaria ad tactũ, & ultra hoc habet aniimã, ut certum est: quare non habebit potentiam tactiuã sicut neruus? Profectò argumẽtum nõ habet solutionem. Et aduerte, quod hoc argumento usus est Alexan. & quod magis est, ipsemet Arist ad hoc idem ꝓbandũ.

Tertia ꝓbatur experientia

Probat tertiò. Experiẽtia ostendit, ꝙ neruus denudatus à carne, sentit, si pungat: ergo si neruꝰ est sẽsoriũ, iã sensibile supra sensus positũ, sentit: ergo ratio illa qua probat, carnẽ non esse sensoriũ, ꝙa sentit sensibile superpositũ, nihil ualet, cum hoc idem sequatur in neruo.

Prima sõlutio quorundã re ijcitur.

Aliqui respondent, ꝙ non denudatur à carne omnino. Sed præterquã ꝙ hoc est contra experientiam, adhuc nõ hoc obstat: quia pono si secetur neruus, tũc sentiet dolorem obiecti tangentis.

Secunda solutio aliorum re ijcitur.

Alij dicunt, vt Caiet. ꝙ pars, quæ pũgitur non sentit, sed proxima: & pars puncta est tunc medium. Sed hoc est ridiculum: quia in parte puncta sentitur dolor: & præterea, quare potius pars proxima ad vnũ latus sentit, quàm ad aliud?

Tertia sõlutio reijcitur.

Alij, ut Fernel. dñt, quod neruus sentit rõne duarũ menyngũ, q̃bus est indutꝰ. Sed hoc nõ soluit argumẽtũ: nã illæ menynges neruũ ipsũ intrinsecè cõponũt.

Colligimus igitur illam rationẽ, qua carnem non esse sensorium probatur, nullam esse: in tactu enim sensibile positum supra sensorium, sentitur.

4. Ratio.

Probatur quartò. Quia alicubi est tactus, ubi nullus est neruus: vt in iecore dolor sentit & in corde, in venis, in ossium tunicis, & pericraneo capitis: non ergo sensorium neruus est.

5. Ratio.

Præterea quintò. Quia tactus sit ī qua parte & in quo situ non est neruus: nam neruus non est expansus per totum corpus, ut pellis, & tamen in quocunq; situ corporis sentitur tactus: ergo, &c.

4 Cõcl. in neruo ẽt ineſt tactus & in eis partibus ꝓter ossa.

Secunda conclusio. In neruo ẽt ineſt tactus, immo in omnibus partibus præter ossa, nam tactus est sequens uniuersalem tẽperiem animalis, & uitæ necessarius, atq; iõ diffusus est ꝓ totũ, quãuis magis

magis in his, quam in illis partibus.

Prima obiectio.

Quod si dicas: Quomodo nerui, cùm sint terrestres, sicut ossa, habẽt sensum? Respondeo, ꝙ quamuis rõnẽ temperiei innatæ terrestres sint, & sensus exptes, tñ rõne temperiei influxæ habẽt conuenientem temperiem, à spiritibus. n. intus contentis calefiunt: & à carne circũstante humectantur, ossibus aũt hoc deest.

Solutio.

Secunda obiectio. eiusdẽ; solutio.

Quòd si dicas, Neruus ergo sensorium erit. Respondeo, non nego, sed simul ẽt caro, quæ tam aptum habet temperamentum, habebit uirtutem tangendi.

3. Conclusio, Cor nõ est proximum sensorium tactus. Ad loca Arist. Ad 1. ar. Ad 2.

Tertia cõclusio, Cor non est proximũ sẽsoriũ tactus. Hoc probatur argumẽtis supra positis, nec loca Aristotelis cõcludunt. Respondimus. n. iã. q. 28. Ad illa.

Argumẽta posita hic ab Aristotele, facile solũtur. Ad primum dico, quod illa ratio cum alijs multis conuincit carnem esse sensorium.

Ad secundùm dico cum illis Philosophis, ꝙ in tactu non est id conueniens, immo necessarium, ꝙ sensibile positũ supra sensum, sensationem faciat.

AN IN TACTV SIT MEDIVM externũ necessariũ. Quæst. XXXI.

Occasio q̃stionis.

Hic disputandi nobis occasionẽ dat Arist. qui non solùm inter num medium in tactu ponit, sed ẽt externum. Vocatur medium inter num, quod ipsius animalis est pars, ut caro, externum verò quod non est pars aĩalis, ut aer in uisu, in tactu nõ solũ docet mediã carnẽ eẽ sed aerẽ, uel aquã nihilq; tãgi nõ iterueniẽte, aere, vl aqua.

1. Arg. ad patrẽ negatiuam.

Contra hanc doctrinam est argumentum primũ. Si nihil tactus perciperet nisi aere, uel aqua interueniẽte: ergo tactꝰ non esset tactus: nam à tagendo dicitur tactus: nõ autem tangeremus obiecta si corpus uel minimum esset intermediũ.

2. Arg.

Præterea secundò. Si opus esset medio externo peteret ratio Arist. quia probat carnem nõ esse sensorium, quia sensibile positũ supra carnem sentitur. Hoc autẽ non ualeret, quia non est immediatũ carni: sed medius esset aer, uel aqua.

3 Arg.

Præterea tertio. Medium habet ꝓportionem cum sensorio, ut dicit inferius ubi probat nõ esse plures sensus, quàm quinque, sed mediũ externum, & internum cũ tã diuersa sint, (est enim unum simplex alterum mixtum) non possunt cum organo conuenire, sicut nec interse ergo in tactu non sunt duo media.

4. Arg.

Præterea quarto. Dicit tex. 115. ꝙ in uisu prius agit color in mediũ, & posi medium in uisum: at in tactu simul totum. Vt hoc esse falsum, nam color in instãti agit per mediam uisionẽ: ergo nõ prius alterat medium, ꝙn simul alteret visũ. Hęc autem sunt argumenta, quæ præcipuam continent in hoc difficultatem.

Tertia opin cõis. S. Tho & Alber.

In qua sunt duæ sententiæ. Prima est cõis S. Thomæ, Alberti, & cũ eo Caiet. Thien. & aliorum, ꝙ tactꝰ indigeat medio externo ad tangendum dura, et cõsistentia corporea, non tamẽ ad percipiẽda liquida, vt aquam, aerẽ, & alia hmõi istamq; dicunt fuisse Aristotelis mentẽ.

Secunda opinio. Auer.

Altera est Auerrois cõm. 115 quã sequtur Iandu. q. 28 hi dicũt, ꝙ uniuersaliter ad actum opus est medio externo.

Obiectionis sõlutio Primum Auer dictum.

Qđ si obijcias, ꝙ ab aere, & ab aqua patitur immediatè absque externo medio, respõdet ad hoc Auerroes per duo dicta. Alterum est, ꝙ aer in sua naturali dispositione existens, nõ agit in nos, nec sẽtitur, & sic est immediatus nobis, similiter aquæ se habẽt ad pisces. Et rõ Auerrois est: quia aer est locus naturalis nostri, at locus naturalis nõ debet agere in locatũ, cũ ei sit similis, & ꝓportionat⁹.

Prima ratio huius dicti.

2 Ratio.

Præterea: quia si aer ageret in nos, nõ esset medium aptum, vt alia per ipsum agerent, debet enim medium esse denudatum sicut & sensorium.

Limitat Auer. dictum.

Iandun. limitat hoc dictum, ꝙ aer nõ agit in nos, cum est in sua dispositione naturali ut aer agat quidem, sed dicit non agere, quia ita agit, ut non percipiatur tactu, quare de notabili actione intelligendus est Auerroes.

Alterum dictũ Auerrois est, quòd aer existens extra suam naturalẽ dispositionem agit in tactum, & quia elemẽta nũquã sunt extra suam naturalem dispositionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem, nisi cũ mixtiones alterius corporis, ideo & tunc non est ipse aer q̃ infrigidat uel calefacit, sed corpora, quæ cum ipso coniunguntur, scilicet vapor, uel exhalatio, & talia nõ sunt nobis cõtigua, sed solũ aeris naturalis portio, p̃ q̃ talia corpora agunt; cũq; ea parua sit vt nõ esse medium externum, sed re vera est idẽ dicẽdũ de aqua respectu aquatiliũ. Hęc est sententia ipsius Auerrois.

Prima cõclusio contra Auer. in tactu. non est necessarium medium.

Pro huius difficultatis resolutione sit prima conclusio. In tactu non semp est medium externum. Hæc cõclusio est cõtra Auerroẽ. Putamus. n. cũ S. Tho. & Alberto, q̃ tactus tãgit aerẽ & aquã et corpora ista fluida absque medio externo.

Nota vnde proueniat necessitas medij externi in tactu.

Ad probandã autem hanc conclusio nẽ, notãdum est prius, q̃ necessitas ponendi mediũ externum in tactu non est ex parte sensus ut sensus est, nec ex parte obiecti, ut obiectũ est, sed ex parte corporis, ut corpus est, quatenus duo corpora non se tangunt nisi mediante aliquo alio. & hoc manifestè patet ex tex. 113.

2. Ratio.

Ex quo sumo agumentum. Non repugnat uniuersaliter loquendo, unum corpus immediatè tãgere aliud, in ipsumq; agere immediatè ergo non repugnat, tactum immediatè pati ab obiecto. Cõsequentia est certa, quia repugnantia in tactu & obiecto est, ut corpora sũt: Antecedens patet, quia illud in duris corporibus uerum habet, ut etiam ipse Arist. tex. 114. dicit, non autem in fluidis.

Confirmatio.

Et prętera experientia, aqua. n. immediatè tangit lapides, & ipsos infrigidat ergo etiam manum, & carnẽ. Similiter immediatè aer tangit lapidem.

Reijcitur obiectio. Auer.

Quòd si dicat Auerroes, q̃ in sua dispositione naturali aer non agit in lapidẽ, quia est eius locus naturalis. Hoc nihil prorsus est, nã faciam murationem: Aquatilia ponãtur in aere, & terrestria in aqua, iam tunc profectò patientur ab ipsis, cum sint improportionalia, & erit tactus sine externo medio.

2. Ratio. in qua primum dictum Auer. repellitur.

Sed probatur secundò. Et est argumẽtum Alberti, & S. Tho. contra ipsius dictum primũ. Dicit; n. quòd nõ patimur ab aere, ut est in sua dispositione naturali, qa sic est locꝰ. Est ergo argumẽtũ Nõ aliter est locus naturalis noster aer, vel terra, q̃ unum elementum est locus alterius, sed unum elementũ, quamuis sit locus alteriꝰ naturalis, agit in ipsum, ergo similiter elemẽtum aget in mixtũ. Consequẽtia est certa. Maior probatur, quia mixta in loco ponuntur, ꝑm elementum dominãs. Minor probatur. qa elementa in his extremis, se alterant, & secundum partem mutuo transmutant.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Quia aer q̃ elementũ in sua naturali dispositione existens, habet qualitates excedentes eas, quæ in mixtis sũt, ergo in sua dispositione naturali existens aget in ipsa, & ea alterabit.

4 Ratio. quia secũdum dictum Auer. confutatur. Primò.

Probatur quartò. Contra ipsius secundum actum, quod est in Philosophia absurdum, q̃ nunquam sunt elementa extra suam dispositionem naturalem, nisi cũ commixtione alterius corporis. Hoc vẽ falsum. Primo, quia Sol calefacit radijs suis aerem, & aquam, nec videtur quòd corpus vllum sit commixtum.

Secundò.

Prætera, quod fortius est. Ante talẽ mixtionem pręcessit aliqua alteratio in elemento, ergo tũc facit elementũ extra nãlẽ dispositionẽ sine tali mixtione.

Ad primũ argumentũ Auer.

Nec ipsiꝰ argumẽta quicquã ꝓbãt. Ad primum dico q̃ elementa, nõ solũ sunt loca ob suas qualitates actiuas, sed ẽt simul cũ virtute cęlesti, quę locata cõseruat. Adde ẽt, q̃ ī sua puritate nõ sunt loca nãlia, nisi ut a sua vi et itẽsione mutant, atq; ea de cã sũt facilè mutabilia.

Ad secundum.

Et per hoc soluitur ꝑm. Aer enim & aqua media sunt, quia sunt facile receptiua alienarum qualitatum.

2. Cõcl. Et in duris corporib. non est ꝑ necessarium medium externũ tactui.

Secunda cõclusio. Etiam in corporibus duris, vt fiat tactus, non est semper necessarium medium externum. Hanc conclusionem teneo cum Philopono cõtra Albertũ, & alios. Dicit. n. Philoponus, q̃ duo corpora non se tangere immediatè, prouenit, cum superficies inæquales sunt, nõ tamen cùm ęquales sũt.

Prima ratio ab experientia.

Hæc conclusio probari potest, si ꝓbemus duo corpora dura, & nõ fluida poss se se tangere immediatè absq; aere, uel aqua; & id probo primò experientia.

Serra-

Reijcitur solutio.

Serra secat lignum: ergo immediatè tanget ipsum.

Quòd si dicas, aerẽ semper esse mediũ profectò unum hoc videtur, & adhuc contra rationem experientiæ. num figil lũ imprimit similitudinẽ in plumbũ, & tamen quis cupit aerem mediare?

2.

Et prætera, si lapis sit intinctus, & ꝓ ijciatur in murum, relinqt illic figura & corpus, impossibile autem est, q̃ inter illud atramẽtum & murum, mediet aer nam tunc non cosisteret illa figura.

3.

Prętera oporteret dicere, q̃ inter ossa & tunicam ipsorũ mediaret aer, et inter uenas & carnem, quod est impossibile.

2. Ratio. 1. 2.

Probo secundò. Si aer semper est medius, sequit qd ingentes lapides sustẽtãtur in aere cum non tangant immediatè terrã, nec alios: q̃ si in aere illo sustẽtantur, quare in maiori & altiori nõ sustẽtatur, & si illæ aer spatium occupat, quare lapides nõ descendunt inferius?

Probatur tertiò. Illa repugnantia, ne solida se immediatè tangant, non est, qa corpora sint, nã orbes cælestes solidi se imediatè tãgũt: ergo solũ est qa inæqualiũ partũ superficies habent: & ita quãuis ꝑm se tota nõ se tãgãt imediatè tñ ꝑm alia q̃ saltẽ particulã se tãgere est necessariũ.

Nota sensũ & mẽtẽ Aristo.

Et hoc solũ est, qđ Arist. docet, q̃ corpora dura qa regulariter sũt inęqualia, nõ se tangunt ꝑm se tota: id tamen non uetat, quo minus secũdùm aliquas se tãgat partes: & si omnino ꝓportionata essent, secundùm se tota se tangerent.

3. Conclu Medium externum tactus qũ contingit non ita se habet ut aliorum sensuum media. 1. Differentia ex Arist. Ex ponitur Arist.

Tertia conclusio. Istud mediũ externum in tactu quando est, non eodẽ modo se habet sicut aliorũ sensuũ media. Aduertendũ igitur, quòd Arist. hanc ponit differentiam, q̃ color V. g. agit in mediũ, & post medium in uisum: at tangibile simul cum medio agit in tactum.

Exponunt Auerroes, & S. Th. hunc locum, q̃ nõ sit intelligendus de prioritate tẽporis, sed de prioritate causalitatis tunc enim esset prioritas tẽporis, si faceret istũ sensũ, q̃ color prius tpe agit in mediũ, & post mediũ agit ī uisũ: tãgibile uerò simul in mediũ, & tactum. sed hunc sensum dicunt esse falsũ, qa in instãti, agit color in media simul & potentiã, similiter & tãgibile simul iutrũque.

Sẽsus aũt huius causalitatis hic est q̃ quãuis color simul in medium & potẽtiam agat, tñ ideo agit in potentiã, quia agit in medium, et sic medium est prius causalitate. At tãgibile nõ sic, sed ita corpus agit in tactũ ꝑ illud extremũ mediũ ut quamuis nõ esset, ageret in ipsum. Et prętera, quia illud mediũ, uti dixim⁹, nõ est necessarium tactui; & tãgibili, ut talia sũt, sed ut corpora sunt. Hęc est expositio Auerois, S Tho. & communis.

Reijcitur hac expositio. 1.

Sed obstant, contra hãc expositionem duo. Alterum est quia incertum est, q̃ unico instãti obiectũ aliorum sensuum agat simul in potẽtiam, & in medium, quòd inferius disputabitur.

2.

Alterũ, est, q̃ est extorta valde illa distinctio et expositio, nec literę quadrat.

Secunda expõ.

Dicendum igitur, q̃ mediũ in alijs sensibus se tenet ex parte potẽtiæ, quod est dicere, Ego nõ uideo nec audio mediũ, vt medium, sed obiecta ꝑ medium, at in tactu ipsum mediũ est ex parte obiecti, hoc est, q̃ aer, quo tango lapidem, est sicut pellicula lapidi superposita, & sicut uestis istius, & totũ illud est tangibile. Et hoc patet ex ipso textu 115. ubi dicit tale medium cum tangibilibus sentiri.

Occurritur obiectioni.

Nec obstat exemplum de clypeo, qui se tenet ex parte manꝰ: nam exemplum tantum est ad explicãdum quomodo si mul tactus patiẽ à tangibili cũ medio.

Nota.

Vnde mediũ in tactu nõ est medium sentiendi, sed medium mathematicum, ſ. quatenus inter duo corpora mediat, estque hoc notandum.

Ad 1. & 3. arg mitio factũ.

Per hoc enim soluitur argumẽtum primum & tertium. Nõ. n. habet rationem medij sensus, sed potius cũ obiecto conputatur, & sic tactus, vt sensus est, immediatè sentit per carnem, sed est medium mathematicum, ut corpus est inter alia existens, & tale nõ est opus habere proportionem cum sensorio, mediũ tale caro est. Est aũt hoc notatu dignũ, nam sẽsus est, habet mediũ carnem, at quia caro est corpus, habet aliquãdo mediũ aerem uel aquã, ut corpus est, uti dixim⁹,

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad 4. Et hinc soluitur argumentum quartum. Non enim id intendebat Aristoteles, sed quod declaratum est.

Ad 5. Argumentum secundum concludit contra Auerroem, qui vniuersaliter dat in tactu medium externum, sed non contra nos, qui id negamus.

AN TACTVS SINT PLVRES Quæstio. XXXII.

HAec est prima difficultas quam Aristoteles proposuit in capite de tactu, vbi vt determinare, tactum nō vnā esse potētiam sed plures, quamuis id lateat. Argumēta ipsius sunt duo. Alterum est. Vnus sensus est vnius primę cōtrarietatis; at tangibiliū plures sunt cōtrarietates primę, ut notū est: ergo tactus, nō unus, sed plures sūt.

1. Ratio. Aristote. ꝙ sint plures tact⁹.

2. Ratio. Alterum est. Vnus sensus unū hēt obiectum adæquatū, ut patet discurrendo ꝑ reliquos omnes: at tactus nō habet tale cōmune obiectū, eo quod qualitates tāgibiles no habēt unū commune genus, quod à tactu primò, & adæquatè percipiatur: ergo nō est tactus vn⁹, sed plures.

1 Opinio. quod sit vnū sensorium, sed plures potentiæ in illo, siue vnū materialiter, plures formaliter.

Huic difficultati respondēt quidā, ꝙ tactus potest cōsiderari, vel sumi dupliciter. Vno modo pro ipsa tactiua potentia, sicut etiam visus pro potentia, & aliorum singuli. Altero modo pro ipso sensorio, id est, parte corporis animati, in qua talis potentia recipitur. Priorem vocant aliqui tactum formaliter, posteriorem materialiter. Dicūt ergo, ꝙ tact⁹ materialiter vnus est, est.n. vnū sēsoriū; at formaliter plures sunt, id est, in uno sensorio sūt multę potētię tactiuę distinctæ, una ad pcipiendū frigidum & calidū; altera ad pcipiēdū, hūmidū, et siccū.

Authores huius opinio.

Hæc sententia est magnorum Philosophorū, puta, Themist. c. 39. Alexā Auer. comm. 108. & Auic. li. 6. p. 2. c. de tactu. Albert. in præsenti, & in sua summa. S. Tho. lectione. 22. Iandu. q. 27. Appollina. q. 40. & Caiet. Thien. & denique videtur communis sententia.

2. Opinio. Simplic. et Philopo.

Alteram sententiā tenent Simplicius & Philopon⁹, qui unum tactum formaliter ponunt, idq; ex mente Arist. id esse cōcedunt, & docent, dicentes, ꝙ solutio data ab Aristotele in primo argumento est secundum propriam sententiam, sed de hoc in ipsorum solutione dicemus.

Philopo. esse vnū tactum.

De numero tactus. Prima opinionis authores varij circa numerum potē tactū.

Aduertēdum tamen, ꝙ hi, qui plures tactus formaliter ponūt, diuersi sunt circa ipsorum numerum. S. Tho. n. cum alijs, qui eum sequunt, duos ponit: alterum ad frigidum & calidum pcipienda, alterum ad humidum & siccum.

1. Opinio. duos tactus esse S. Thomæ &c.

Alexander autem multiplicat tactus secundum numerum contrarietatum .s. duri, & mollis, grauis, & leuis, et alio rum: idem docet etiam Themistius.

2 Opinio. Tot esse quot contrarietates tangibiles Alexan.

Auerroes ponit tres, nempe duos primos dictos ex S. Thoma, & pręterea aliū ad tangendum, graue, et leue: et hoc idē Albertus: at verò durum & molle, aspe rū & lene ad siccū, & humidum refert.

3 Opinio. tres tactus esse Auer.

Addit etiam Albertus cum Auicen. alios duos: alterum circa solutionē cōtinui & cōsolidationē quo sentimus vulneris dolores, uel sanationis delectationem. Altetum particularem ad sentiendas delectationes veneras.

4 Opinio tres alios præter hos addit Alber.

Alij addunt alium ad sentiendam delectationē in cibis, quamuis Albertus reducat hunc ad ipsum gustum.

Quinta opinio alij alios addunt tactus.

Alij ulterius multiplicāt alios in stomacho ad sentiendam famem, & sitim. Vnde patet, Philosophos non esse in tactuum numero conformes inter se.

1. Cōcl. si tact⁹ multiplicarē tur propter duas primas cōtrarietates ēt multiplicari deberent ꝑ alias.

Dicam ergo quod mihi in hoc probabilius uerius⁹q; videatur. Sit prima cōclusio. Si tactus multiplicantur ꝑpter duas primas cōtrarietates, necessariò ēt propter alias multiplicari debent.

1. Ratio.

Sensus huius conclusionis est, quòd si ponunt⁹ duo tactus, unus ad calidū, & frigidū pcipiendas, alter ad siccū, & humidū: necessario plures alij ad alias cōtrarietates poni dēnt. Hęc est cōtra Thomistas aliquos, q. duos tact⁹ solos ponūt.

Sed ꝓbat conclusio. Ratio ꝑpter quā illi duo tactus ponuntur est, qa illæ sūt contrarietates diuersæ, nec una reducitur ad alteram. sed eodem etiā modo se habent aliæ ꝑpter illas. ergo ob eandem rationē, tactus multiplicādi sunt

Consequentia est certa cum maiori: sed minor probat⁹ de aliquibus puta, de graui, & leui: hæc.n. tactu percipiunt⁹, & nō per calorem, vel aliam ex primis aliis, ergo ēm se tangibiles sunt. Consequentia est certa. Antecedens patet: quia absque calore, vel alia ex his qualitate tactus grauitatem percipit, & leuitatē, & his qualitatibus quatuor tātùm tactis, non percipitur adhuc grauitas, & leuitas: sunt ergo primò tangibiles.

Cōfirmatur ratio.

Vbi notat quidam, ꝙ vrget Auerroes, ꝙ grauitatē & leuitatē sentimus cū sensibili communi, s. motu corporis locali. Quod est dicere. Tunc grauitatē sentimus vel leuitatem, cum corpus in medio est motus sui, & detinet, quāuis nulla esset alia ex actiuis qualitatibus: sunt ergo illa contraria ēm se tangibilia.

Cōfirmat iterū alterō exemplo cōtrarietatis.

Idem dicendum de molli, & duro: sentimus enim absque alia qualitate ex illis quatuor, nec reduci possunt ad siccum & humidū: sunt enim mollia, etiā frigida, & calida, & dura similiter.

Nōta.

Est autem notandum hic unum, ꝙ quamuis in ratione entis, molle, & durum, nō differāt à primis quatuor, propter quod 2. de Gener. ad ipsas reducūtur; tamen in ratione sensibilis, & ut ad tactum referuntur, diuersa sensibilia sunt, quod minus aduertunt aliqui.

Cōfirmat exēplo ex alijs, contrarietatibus.

Lene autem, & asperum puto sensibilia communia, ad figuramq; reduci, vi su enim percipiuntur.

2. Concl. Probabilius est unā esse tactus potē tiam non plures ad illa externa tāgibilia.

Idem quod de superioribus, dicēdū de aliis tangibilibus, puta, de colore, uoluptate, fame, siti, ista.n. profecto ēm se tangibilia sunt magisq; distincta à primis quatuor, q̄ sint ipsæ quatuor inter se. Si igitur tactus multiplicat in his, ēt in illis: & in hoc cōsentio cum Themistio, Alexādro, Alberto, & Auicenna.

Secūda cōclusio. Quāuis sit ꝓbabile, tactus esse plures, seu potētias plures, ad illa singula paria cōtrariorū externa; tamē probabilius puto, vnā esse, & eādē.

No distinctionē tāgibilium

Aduertēdū igit, ꝙ tāgibilia facto in duplici dāia. Quædam externa, & hæc sunt, quę in externo subiecto sentim⁹, & nos mouēt, ut illa quatuor prima, &

simpliciter durum, molle, graue, leue.

Explicat conclusio cū authoribus qui eā sequūtur.

Voco interna alia, q̄ in ipso sentiente sentiunt⁹, ut dolor, uoluptas, fames, sitis.

Dico ego, ꝙ vna est potentia, qua illa externa sentimus, licet sit probabile oppositum propter authoritatem tantorū Philosophorum & etiam quia existimo magis esse de mente Arist. hoc tamen puto probabilius cum Philopono, & Simplicio, imo cum S. Thom. qui retractauit se. 1. q. 78. art. 3. ad 3.

1. Ratio.

Hoc autem probo primò. Si istæ potētiæ plures essent, maximè esset pp primam rōnem ab Aristotele factam, quia unus sensus est unius contrarietatis, sed hæc ratio non conuincit: ergo tactus unus est. Discursus est bonus, & maior vera. Minor probatur, quia in aliis sensibus, ut ipsemet fatetur inuenūtur plures contrarietates, vt in sono acutum, & graue, magnum, & paruum.

Solutio. Themist.

Ac hoc dicunt Themistius, & Alexāder, ꝙ ista solutio Arist. non est ex propria mente, sed ficta, eo ꝙ magnum, & paruum, est sensibile commune, & nō est contrarietas in obiecto proprio.

Reijcitur solutio.

Contra hoc optimè replicat Philopo nus, illud probans esse falsum: Magnū enim, & paruum in mole & corpore est quidem sensibile commune: at nō hoc est in sono, sed est magnitudo & corpulentia quædam maior, uel minor ipsius soni, qui à solo percipitur auditu, respō sio ergo nullorum nulla est.

2. Ratio.

Probat⁹ secundò. Si essent plures tactus esset ob secūdā rōnē Arist. quia nō est obiectum cōe unum: sed hæc rō conuincit, quia est unum tale obiectum, ut concedit etiam S. Thom. loco allegato.

Reijcitur obiectio.

Et Aristoteles nō dicit, non esse obiectum unum, sed nō esse manifestū, quasi dicat, esse, sed non esse nominatum: & sic exponunt illi Græci, vt non sit secunda ratio ulla Aristotelis, sed ꝙ ibi ponat differentiam, quòd aliis sensibus est obiectum nominatum, non in tactu.

Cōfirmatur.

Sed ego præterea probo, ꝙ re uera sit. Vbi est idem modus immutandi, ibi est unum obiectū, nam sicut vnitas scię tiæ sumitur ab unitate abstractionis; ita

Universidad de Deusto Biblioteca

unitas sensus ab uno modo immutandi obiecti & mouendi ipsam potentiã. Sed omnes illæ qualitates tangibiles eodẽ modo se habent ad mouendũ tactum, & per idem medium, & sensorium; ergo sunt sub uno genere.

Nota. Et notandum, quòd quãuis hoc genus forsan in ter sit analogũ, tamen in ratione sensibilis uniuocum est.

Probatur tertiò. Quia quinque sensus communiter ponuntur etiam ab Arist. si autem multi tactus essent, plures essent quàm quinque.

3. Ratio. Reijcitur solutio. 1. 2. Nec valet, si rñdeas, ꝙ quantum ad sensoria, ponuntur quinq;, quia hoc est falsum: quia gustus nõ habet aliud sensorium à tactu loco distinctum. & præterea, quia dicitur textu 112. ꝙ quauis gustus esset per totum corpus, adhuc distinctus esset à tactu, ergo pluralitas sensus magis est secundum formam.

4. Ratio. Probatur quartò, à posteriori iuxta regulã supernus positam de distinctione potentiarũ, qõne 8. Videmus, ꝙ vnus quisque, qui potest tactu sentire vnam ex illis contrarietatibus, vt v.g. caloré, & frigiditatem, põt per eandem partẽ sentire alias, uidi licet, siccitatem; & humiditatem, grauitatem, leuitatem, &c. Et è contra, si quis aliquo impedimento, uel ex aliqua causã, non põt vnã ex ijs sentire, nec põt alias sentire, vt cùm perit tactus, vel obstupefit, ergo omnia illa obiecta externa, & omnes illi actꝰ, ptinent ad vnam, & eandem potentiã. Hæc enim est regula certissima à posteriori, distinctionis potentiarum, ut tũc ostendimus in illa quæstione 8.

3. Concl. Tactus in ternorum tãgibiliũ est diuersa potentia à eodẽ sensorio à tactu externorũ. 1. Ratio. Tertia conclusio probabilis. Quãuis tactus, & potentia tãgibilium internorum, in eodem sit sensorio cũ illo tactu quo externa sentimꝰ, est tñ diuersa vis, & potentia. Vnde puto esse unam aliã potentiam qua famem, sitim, uoluptates, dolores corporeos sentimus, aliam uero potentiam, qua sentimus, externa.

Hoc mihi persuadeo primo: quia fames, sitis, &c. magis distant à tãgibilibus externis, quàm sapor ab eisdem externis, sed sensus saporis est distinctus ab illo; ergo & horum sensus.

2. Ratio. Præterea secundò. Quia differt modus immutãdi: externa enim per medium, interna sine medio percipiũtur.

3. Ratio. Præterea tertiò. Quid, si tactus sentiret dolorem in se, & uoluptates? utrq; posset suam sentire operationem, quod nullus sentit adhuc.

Vbi nota, ꝙ fames & sitis appetitiones sunt, & sitire, ac famescere, sensationes sunt harum appetitionum; & certè, sentimus nos famescere, & sitire; dolor autem est sensatio disconuenientiæ, & solutionis continui, uoluptas sensatio conuenientium.

4. Ratio. Obiectio. Præterea quarto ex illa regula distinguendi potentias à posteriori, hoc idẽ probare possumus. Nam separantur, & separari possunt hæ potentiæ & actus; ita ut in ea parte, in qua tangunt externa, nõ sentiat fames, & sitis, nec alia, ut in manu; & illa in parte determinata sentiant, ut porè, stomacho, & alijs, nõ in reliquis aialis partibus; atq; ita nõ spectabunt ea obiecta & omnes illi actus ad unam potentiam, sed ad diuersas.

Solutio. Quòd si dicas, Erũt ergo plures sensus. Rñdeo, ꝙ non erunt exteriores plures, nam iste inter interiores est cõputãdus, & Aristot. loquitur modo de his, quibus exteriora obiecta percipiuntur.

Caput duodecimum.

Oportet autem vniuersaliter de omni sensu. Tex. CXXI.

Proprietates cões sensibus exterioribus. Prima. QVinq; sensibus exterioribus tradi tis in particulari, nunc aliquas proprietates eis communes ponit, quarum prima est, quod sensus susçipit formas sine materia. Ac si dicat, Sensus percipit subiectorum accidentia, non pceptis ipsis subiectis secundum se, ut uisus percipit coloratum ratione coloris, sed nõ ratione corporis secundum se: & auditus sonum, sed non substantiam, in qua sonus est: & inde est, quòd non patiatur, nec recipiat intentionem subiecti, sed formæ.

Et

Exemplũ Et ponit exẽplũ. Sicut cera in se recipit sigilli formã, sed non mãm, puta, aurum, uel ferrum, quia sigillum non ratione materiæ, sed rõne formæ in cerã agebat: sic sensus patitur ab habente sonum in quantum tali, & rm rõnem, & formam, s. sonum. Obiectum enim est uelut sigillum imprimens hic speciem in sensu. hoc posterius declarabitur.

Sensorium autem primum est. Tex. CXXII.

Secunda. ALterum cõe, quod declarat, est sensorium primũ sensus esse in quo talis potentia, id est, receptiua formarum sine materia recipitur.

Nota Notandum autem, ꝙ uocat sensoriũ primum, illam partem similarem, in qua immediatè recipitur sensitiua potentia. vt enim dicitur 2. de partibus c. 1. quamuis organum, quo sensatio perficitur, & exercetur sit dissimilare, ut oculus, auris caro, neruus, tamen pars, in qua primò, & immediatè est potentia, & actus sentiendi, similaris est, ut pupilla, myringa, neruus, & hanc uocat sensorium primum.

Potentia & sensorium sunt idem subiecto, sed ratione diuersa. Subdit autem, ꝙ potentia & sensoriũ, idem sunt subiecto, sed ratione diuersum est unum ab altero. Ac si dicat, albedo & lac idem sub subiecto sunt, quia albedo in lacte est, sed definitio ipsorum est diuersa: Ita potentia, & sensorium, eodem ẽt mõ dixit priuatorũ, & materiam esse idem subiecto.

Dupliciter aliqua dicũtur idem esse subiecto. Dupliciter enim aliqua idem subiecto dicuntur. Aut quando duo vni insunt subiecto, ut albedo, & dulcedo idem dicuntur in lacte. Aut cum unum est in altero, & sic in præsenti.

Ratio ꝙ sensorium non sit ipsa potentia. Probat autem, ꝙ secundum esse, & naturam distinguantur, quia sensoriũ est magnitudo, & corpus: potentia uero nõ, sed forma in corpore. Et nota, ꝙ potentia dr ratio in corpore: quia est forma, non quocunque modo, sed certam dispositionem, & harmoniam, ac mixtionem petens, non enim aliter potentia in corpore recipitur.

Manifestum autem ex his. Tex. CXXIII.

Dissoluuntur duo problemata ex dictis Primum. EX prædicta doctrina de potentia solet duo problemata. Alterum est: quare sensibilia excellentia, ut uehemens sonus, uehemens color, & alia destruunt, potentias & lædunt? Et respondet, quia iste potentiæ in quadam harmonia, & temperie dispositionum consistunt, qua turbata uel dissoluta, lædit & destruitur potentia: sicut consonantia musicæ perit cordis fortiter percussis: nam uehemens percussio temperiem chordarum soluit. Non intelligas, quòd temperies sit potentia: sed potentia in ea est, ut dispositione, loquitur enim Arist. causaliter.

Nota.

Et propter quid plantæ non sentiunt. Tex. CXXIIII.

Secundũ problema dissoluit. ALterum problema est quare plantæ non sentiant, cum animam habeant, & etiam patiãtur a qualitatibus primis, sicut & animalia, calefiunt. n. & frigefiunt? Respondet, quòd non habent hãc temperiem, & rationem, qualis est necessaria in sensorijs: ac ob id ista deficiente, deficit etiam potentia, & principium recipiendi formas sine materia, & sentiendi: hinc distinguitur clare potentia a dispositione, & ratione.

Nota.

Dubitabit autem aliquis si patiatur. Tex. CXXV.

Dubium Arist. an non sentiens patiatur ab alijs, obiectis aliorum sensuum. Primarõ a parte negatiua. CVm dixisset plantas recipere qualitates tangibiles, non tamen sentire, dubiũ ponit an aliquid non sentiens patiatur etiã ab alijs obiectis, vt ab odore colore, sono. Et pro parte negatiua ponit tria argumenta.

Primũ est Odor, & olfactus correlatiua sunt. odor. n. est olfactibilis, & qd olfactũ mutat, est odor vt odor. Adde tu. Et olfactus est odoris, ergo nihil pati potest ob odore, quod non olfaciat. Idem in alijs, s. colore, & sono: nam sapor

cum

cũm agat simul cum humiditate, cõputatõr fere cum ipsis tangibilibus.

2. Ratio. Alterum argm est. Quod põt sentire, non patitur ab alijs, nisi ut sensitiuum est, id est, qua parte sentire põt, ut aial in usu à colorib. in auditu a sonis, in obiectu ab odoribus patitur, ergo quod non potest sentire, nõ patietur ab istis, recipiendo ipsorum formas.

Simul autem manifestum est, & sic. Tex. CXXVI.

3. Ratio. TErtium argm est, quod inductione colligitur. Color enim, lumẽ, sonus, dolor, nihil in corpore ꝓducunt, non enim albedo facit albedinẽ, nec sonus sonũ, nec lumen lumen.

Obiectio. Quòd si dicas, Quomodo sonus magnus scindit arbores, similiter coloribus pingimus.

Solutio. Respondet, ꝙ ista nihil faciunt, sed subiecta, in quibus sunt: unde aer est, qui suo motu rumpit corpora, & color non agit sed nos applicando subiecta, in quibus colores sunt, pingimus. Similiter lumen in aere existens cum ipse illuminat corpora, quæ in eo sunt.

Nota. Vbi nota, lumen in aere recipi, non in corporib. opacis: at qualitates tangibiles ipsæ agunt, & extra suum obiectum producunt sibi similes: aliter. n. non esset alteratio in corporib. inanimatis uerè enim alterationes fm has qualitates fiunt. Numerat autem saporem ratione humiditatis.

Ergo ne, & illa faciunt. Tex. CXXVII.

Responsio Arist. ad dubiũ ꝓpositum. DVbio proposito, respondet mõ, ꝙ illa sensibilia obiecta, ut odor, color, &c. ẽt agunt in corpora, quæ non habent sensum, sed non in oia, nec quocunque modo. Non enim agunt nisi in corpora diaphana, ut aerem, uel aquã: nec permanenter agunt, sed ut in uiam, & mediũ, per quod in sensus agunt. Vn de recipit quidem, & a colore, uel odore, & sono patitur, sed non ut forma in ea permaneat, & propter ipsum sit, sed vt per ipsum in sensum sit actio.

Obiectio. Dubitabis. Si aer a colore patitur, & ab alijs, nec sentit, uidetur ergo ꝙ sentire non sit solum recipere formam, sed aliquid aliud.

Solutio. Respondet ita esse non. n. odorare est solum recipere, & pati, hoc. n. aeri inest: aer autem non sentit, sed immutans potentiam proxime, sensationẽ facit. Hinc uide sensationem non solã passionem.

Nota sensationem non esse solã passionem. Philoponus vult argumenta proposita solum fuisse gr̃a disputationis: nã color, & odor nõ sunt essentialiter relatiua, ob id in mediũ ẽt posse agere, q̃uis dici posset, ꝙ totũ hoc est ad sensum relatum, & sic argumenta tenent, quãuis probabilia sint, & non demonstratiua.

Nota aliam Philop. expositionem.

AN SINT SPECIES. Quæst. XXXIII.

Sẽsus qũ-nis. ANtequã disputationem ingrediar explicandus est qõnis sẽsus. Aduerte igitur, ꝙ non hic de specie logica disputamus, scilicet de prædicato cõi plurib. numero differentib. sed speciem hic uocam° cum Philosophis tealem qualitatẽ, qua obiectum agit in potentiã sensitiuã, & qua mediante fit sensatio. Quæ species est rei simulachrũ quoddam, & imago obiectum repræsentans, & ita illa obijciens sensui, ut illud obiectũ extra se sẽtire possit, ut cum sensus percipiãt obiecta sua distantia, nec sensus in obiecta agant aliquid actione transeunte, iam quæratur, an obiecta agant in potẽtias, imprimantq; aliquid, seu qualitatẽ, & uirtutẽ aliquam, qua media sentiantur.

1. Opinio. Gal. Plotini, &c. Fuerũt igitur in hac re tres sententiæ. Prima fuit Galeni, quem citat Gregor. Nyss. lib. de uiribus animæ, c. 2. fuit etiã Plotini Anneade quarta, & quorundã Platonicorum, quòd sensus non indigent aliqua specie recepta ad sentiendum, sed obiecta sua in debita distantia proposita percipiunt absque ullo alio interueniente.

1. Argu. Galeni. Argumentum Galeni fuit. Si istæ species

cies essẽt in sensibus, iõ essent, quia ipsæ essent rerũ imagines: sed hoc est impossibile: ergo non sunt species. Discursus vt notus, & maior uera, minor ꝓbat: qa imago eçli, & molũ magnarũ quas videmus recipi nõ põt in oculo paruo.

Hoc argumentum quoque fecit Arist. lib. de memoria cap. 1.

Confirmatur argumentum. 2. Opin. Ochan. Duran. Gabriel, & Nominalium. Altera sententia fuit aliorum, puta, Ochan. 2. Senten. d. 17. & 18. Durand d. 3. q. 6. ẽt 2. Sent. & Gabriel eodem 2. d. 3. q. 2. & Nominalium: quorum sitia consistit in duobus. Alterum est, ꝙ sensus exteriores non indigent specie ad sẽtendum, & in hoc cum priore sententia conueniunt. Alterum est, ꝙ interiores sensus indigent specie obiectiua.

Explicatio huius opin. Pro explicatione notandum, ꝙ hi ponunt obiecta oia ꝓducere in sensu suã speciem, quæ est formalis similitudo ipsius obiecti, & hæc non est necessaria pp exteriores sensus, sed pp interiores, ita tñ, ut ista species sit obiectũ, in quod terminatur actus interioris sensus, sicut in imaginem: & ita dicunt fieri insomnia. Percipientes enim illas imagines, putamus esse res ipsas, quarum sunt imagines. Hæc est horum sententia.

3 Opinio communis. Tertia est cõis oium aliorũ Philosophorũ sñia, ꝙ eis sensus interior & exterior indiget specie, non ut ipsam percipiat, sed ut ꝓ ipsam percipiat obiectum.

4 Opinio Antiquorum Empedo & aliorum. Prætermitto sñiam Empedoclis, & aliorum, qui aiam ex omnibus componebant, ut oia cognosceret: hæc enim satis impugnata est Arist. 1. animæ.

5. Opin Platonis Prætermitto ẽt sñia i Platonis, ꝙ à potẽtia procedit radius in obiectum: hoc enim est in usu tñ. Nos aũt uniuersaliter loquimur, & supponimus ẽt à usu uel nihil tale egredi, uel non esse satis quod per se faciat ad cognitionem. At de hac re superius obiter in fine qõnis 18. diximus, & disputationem ad ca. 2. de sensu cum Aristotele distulimus.

3 Concl. Necessariò indigent sensus tam exteriores, quam interiores species ad sentiẽdũ. Circa huius ergo difficultas dissolutionem, sit prima conclusio. Nullus sensus, nec interior, nec exterior põt obiectũ suũ exterius percipere, nisi recepta specie & qualitate aliqua ab eo. Hãc ꝓbo argumentis sumptis ex rei nã, & 6 argumentis ductis ab experientia.

1. Ratio. Primò. Vbi aliqua duo, inter quæ est actio, sunt, quæ indigent medio certo, et dispõne medij, ibi est aliqua actio tiã siens, & per mediũ: sed usus & color, inter quæ est operatio (uidet. n. usus colorem, indigẽt medio aere, uel aqua, & ẽt indigent dispõne, ut sit illuminatũ & nõ sit obstaculũ: ergo ibi ẽ aliqua actio media transiens; non potentiæ in obiectũ; ergo erit obiecti in potentiã: & sic per species erit usio, & per aliquã qualitatem per medium productam.

Discursus est notus: cũ minori. Probo maiorẽ: quia fm oẽm Philosophiã nullus agens indiget medio, nisi sit aliqua actio per ipsum, aliquidq; in ipso recipiatur. Hoc idem dico de alijs obiectis.

2. Ratio. Secundum argm est ex mõ sentiendi. Sensus in determinata distantia percipiunt obiecta, & non oẽs in ęquali, vt notũ est: ergo aliqua interuenit in medio actio. Antecedens est notũ: distãtiores n. uidemus colores, q̃ sonos audimus: nec in quacunq; distãtia uidem°, nec sentimus. Sed probo cõsequentiã, quia si medium nihil agit, nec recipit, sed sola præsentia sentiunt obiecta: ergo longitudo medij nihil prorsus facit.

Confirmatur secunda ratio. Idem dico de uelocitate sentiẽdi, nã eundem sonum citius propè, ꝙ remotè percipimus: ergo necessariò aliqua est actio i medio: sicut & ignis calefaceret sua præsentia sõlum utiq; a longè, & ꝓpè calefaceret, & æquè calefaceret: qđ si non sic fit, est, quia per medium agit. Idem ergo de obiectis in sensu.

3. Ratio. Tertium argm est ex indeterminatione potentiæ. Potentiam indifferentem impossibile est ad actum determinari aliquem, nisi ab aliquo determinet: sed potẽtia sensus est indifferens, ut uideat hoc, & non uideat hoc: Item ut uideat hoc, uel illud: ergo ꝙ debet determinari non est aliud, nisi obiectũ: ergo obiectũ determinat. Sed impossibile est aliquid determinare aliud, nisi uel ipsum agat in potentiã, uel potentia in ipsum agat: sed potentia non potest agere in obie-

obiectū: ergo obiectū aget in poten iā. sed obiectū seipso solo nō pōt determinare potentiā, cum sit extra: ergo illam determinabit per aliquid a se ꝓductū.

4. Ratio. Quartum argm̄ trahitur ab experientia, quæ est insolubilis, de speculo. Videmus enim per speculum res, quas aliter non uideremus, cum sit post tergum: ergo necessario aliquod obiectum agit in speculum, & per speculum in potentiā, quod sit necessarium ad uidendum: si enim nil agit in speculum, nec illic est ulla actio transiens, quomodo per speculum uidere res contingeret.

5. Ratio. Quintū argm̄ ex sensatione interiore. Video hoiem, quem non uidi, statim oculo clauso formo notitiā illius, quā ante primā uisionē impossibile fuit habere: ergo aliquid recipio ab obiecto: si .n. nihil reciperem hřem me sicut ante uisionē, nec possem formare notitiam.

Rejicitur solutio. Dicit Duran. ꝙ recipio imaginē rei, & hanc ipsam tanquā obiectū intueor. Sed, ꝙ hoc sit merū figmentum, statim ostendemus. Non.n.eam intueor, sed p illam obiectum, ut postea, constabit.

6. Arg ab experientijs varijs 1. Sextum argumentum est, ex experiētia etiam sumptū. Baculus enim rectus habens medietatem in aqua, apparet fractus: uel oculus est cā deceptionis huius, uel baculus, uel medium. Non oculus, cum uniformiter se habeat, siue ille sit in aqua, siue in aere. Nec baculus, cum sit rectus: ergo medium ipsum: ergo aliquid medium ab obiecto recipit: si enim per solam præsentiam fit visio, nulla illic esset causa deceptionis. 2.

Similiter lapis in vase positus, quo oculus non pertingit ipsa recta visione, si aqua infundat, vī: ergo aliqua actio est in visum, qui aliter se habet, quàm ante. Species.n. diffunduntur, & in superficie refranguntur, sicut lumen, plures partes illuminat uasis, aqua infusa. 3.

Sunt præterea multę aliæ experiētiæ, quæ saluari non possunt absq; specieb. nec præterea, quia nō uidentur, sensuq; percipiuntur, iō negari debent. Nec immeritò Aug. 11. de Trinit. c. 2. dixit, ingenijs rarioribus difficiles videri.

Secunda conclusio. Species hę, non sunt ipsa obiecta cognita. Explico. Species coloris, non est id, quod uidemus: nec species soni, quod sentimus: nec species odoris, quod gustamus: nec similiter species est id, quod sensus interior cognoscit. In quo (pace ipsius) errauit Durand. & hoc probabitur inferius, qñ declarauerimus species non esse imagines rerum formales. Et in hoc ēt peccat argumentum Galeni, ut dicemus. 2 Conclusio. Species hā non sunt ipsa obiecta cognita. Explicat conclusio, & probatur.

Tertia conclusio. Species se tenent tū ex parte potentiæ, tum ex parte obiecti, sed diuersa ratione. Explico. Ex parte q- dem potentiæ, ut dispositiones ipsius ipsam determinantes ad sentiendum, & percipiendum obiecta, suntq; quoddamodo sicut habitus. Intellectus determinans, & inclinans ad assensum. Ex parte aūt obiecti, quatenus p illas obiectum mouet potentiā ad sentiēdum, & per illa se repręsentat, & objicit potētię: imò ēt sic obiectiuè instrumentaliter concurrit ad ipsam sensationē, licēt nō effectiuè producendo sensationem, non .n. species sunt principia effectiua sensationis, sed potentia: nec ipsarum receptio sensatio est, ut antea ostendimus, nam sentire actus est, & actio solius pōtentiæ immediatè operantis actiuè. 3 Conclusio. Species se tenent tum ex parte potētię tū ex parte obiecti diuersa ratione. Explicatur conclusio.

In hac conclusione non immoror: quia latè est disputata superius q. 2. & sufficiat nunc ostendisse esse species.

Nota Arist. Aduerte aūt, ꝙ non licēt dubitare in hoc de Aristotelis sniā, quæ palam fatetur has in præsenti capite, & superius c. 5. ubi potentias sensitiuas passiuas ponit, reducitq; ad actū ab obiectis. & capite de tactu, dicit, ꝙ obiectum agit in medium, & medium in potētiā proximā. tollimus & speciebus.

AN SPECIES SINT DIVISIBILES: vbi de earum tota natura agitur. Quæst. XXXIIII.

IN hac qōne de natura specierū disputandum est. Est aūt titulus primus qōnis de earum diuisibilitate; an diuisibiles, & extensę sint, an verò indiuisibiles. Videntur aūt indiuisibiles esse estq; primū argumentū forte. Si species V.g. montis diuisibilis est, vel tota recipit in oculo, ut uideatur mōs, vel, aliqua ipsi⁹ particula, sed utrū que esse non potest, nō ergo est diuisibilis. Discursus est notus cum maiori. Probo minorē: & primò, tota recipit nō potest, cùm oculus sit paruus, & hoc manifestū est: Probo tamen, quòd nec pars. Si sola pars speciei recipitur: ergo non videtur totus mons, & totum obiectum, sed vna sola pars: at totum obiectum videtur: ergo non sufficit pars. 1. Arg. ꝙ sint indiuisibiles species.

Confirmatur argu. Dices, sat esse partim speciei ad percipiendum totum obiectum. Contra hoc objicitur valida ratio. Maneat illa pars in oculo meo, & cooperiatāliquo obstaculo obiecti illius pars: tunc recipiā partem speciei, & non uidebo obiectum totum: ergo non sufficit pars.

Nota. Hoc argumento aliqui uti solēt ad impugnandas species: cùm enim nō sint diuisibiles, ut probatum est, nec indiuisibiles, ut notum est, & mox probabitur: sequetur eas non esse.

2. Argu. Secūdum argumentum est, Si species sunt diuisibiles, ergo occupant spatium aliquod, ergo multæ simul in parua pupilla esse nō possunt: non ergo tantā rerum multitudinem simul uideremus: cuius oppositum experientia cōfirmat.

Confirmatur secundum arg Quòd si dicas, simul recipi in vna parte pupillæ, sicut albedo & dulcedo in una parte lactis sūt. Cōtra est, ꝙ iā oculus non perciperet diuersos obiectorum situs, quòd tamen est falsum.

3. Argu. Tertium argumentum. Si species diuisibiles sunt ergo sunt accidentia materialia, quòd si materialia; ergo educta ex potentia materiæ, quòd si educta, tūc non producētur in instanti, quod tamē falsum videtur, nam instantaneè oculus uidet, & sensus sentit.

4 Argu. Quartū est: Quia duo cōtraria simul sentiūtur, ut albedo, et nigredo, ergo nō p diuisibiles species. Probatur cōsequētia. Nam tunc oportet in una subiecti, & organi parte recipi. Hoc autē fieri nō potest, quia cōtraria simul esse non possunt, ergo nec cōtrariorū species. His argumentis patet spēs nō esse diuisibiles.

Quę autē sunt dicta in uisu, & ipsius speciebus, dici etiam possunt de alijs sensibus, se claritatis gratia de uisu & colore loquitur.

Circa huius quæstionis determinationem quæ ualde grauis est, sit prima conclusio. Species qualitas est diuisibilis, & extensa in subiecto. Prima conclusio. Spēs qualitas est diuisibilis ac extensa.

Hæc conclusio declaratur. Ne existimes, species, esse corpuscula aliqua p aerem diffusa, nec accidentia esse plura in diuisibilia, sicut pūcta, nec esse multa distincta, sicut multa accidētia esse in vno subiecto, sed sicut calor unus est productus ab igne per medium sparsus, & productus, & sicut lumen vnum est, à Solet uel alio luminoso per medium productum; ita color diffundit virtutem hāc suam per medium ipsum, quę dicitur species, & est ut lumen a luce productum, similiter, & alia obiecta. Declaratē conclusio.

Vnde plura obiecta suas diffundere species non est aliud, quàm sicut plures lucernę sua lumina per mediū diffundunt, ita ipsa obiecta ratione formarū in medium accidentia producere. Nota.

Conclusio cōtinet duas partes. Altera est, quod species sit qualitas. Altera, ꝙ sit extensa. Prior pars probatur, quia si esset substantia, esset corpus: non enim spiritualis ꝓduci posset à colore, uel accidēti sensibili. Si corpus nō posset reciPrima pars conclusionis ꝙ species sit qualitas. pi in organo, nec in medio; qa esset penetratio & tamē recipitur, erit ergo accidens. Non quantitas, quia etiā esset penetratio erit ergo qualitas. Ad alia .n. non est actio per se. Relatio enim non producitur per se, nec actio, nec passio nec alia, ut notum est. 1. Ratio.

Altera etiam pars probatur, quòd sit extensa. Omne accidēs receptum in subiecto quāto, est exstensum subiecti extensione. species recipitur in subiecto quanto, puta, organo, & aere medio, vel aqua ergo est extensa. Secunda pars conclusionis quod sit extensa. & diuisibilis. 2 Ratio.

Prēterea secundò, à qualitate corporea extensa non potest produci qualitas incorporea, & spiritualis, sicut nec à substātia corporea, spiritualis, qa nil

Universidad de Deusto
Biblioteca

3. Ratio.

erit nisi intra latitudinē suæ perfectionis, & sui generis, & quatenus tale.

Tertia sit ratio, quia aliàs, esset indiuisibilis, & inextensa, non posset reflecti, nec refrangi, nec etiam miscerī, qđ tamen videmus in speculo, & in aqua, & in uitro, & in nubibus.

4. Ratio.

Quarta ratio sit, quia aliàs oporteret dicere, ꝙ esset tota species rei in toto aere medio, & tota i quauis parte medii, imo & in quouis puncto, sicut anima rationalis in corpore: quod uidet absurdum de materiali accidente concedere ex causis naturalibus facto. At hoc sequeretur, quia ex quauis parte medij, & quouis eius puncto uidetur idem.

5 Ratio.

Quinta ratio est, quia sequereť, ꝙ eadem numero res esset in duobus locis, & duobus subiectis oīno discontinuis, imo in pluribus locis discontinuis, ut eadem species in aere, in aqua, & in oculo, imo in meo oculo, & alterius, & omnium, quod asserere est ridiculum.

6 Ratio.

Sexto, quia sequeretur, ꝙ essent infinitæ species actu, numero differentes, & quidem vniuscuiusq; rei. Quod sic probat, quia si media pars. v.g. obiecti operat, ꝓducit illa media pars sola suā speciem ēt indiuisibilem, quæ non erit totius, quia hæc non repræsentabit totum, sed illam solā medietatē, sic etiā, si adhuc quarta parta sola discooperta relinquatur, & quinta & sexta, &c. proprias & indiuisibiles producerent spēs. Quare, cum omnes discooperiæ sunt, tot essent spēs indiuisibiles actu, quot sunt partes in potentia, & ita infinitæ.

Cōfirmatio.

Confirmatur, quia perinde est, ꝙ cooperiatur obiectū per partes, vel ꝙ oculo impedimentum videndi manu supposita, vel alio obstaculo apponatur: nā tunc non uidebit nisi partem hanc, vel illam: quare non solum totum, sed singulæ partes propriam emitterent indiuisibiles species, & ita essent infinitæ.

2. Concl. Spēs hēt esse intentionale in medio, & in organo.

Secunda cōclusio. Spēs habet esse intentionale in medio, & in organo. Pro sensu conclusionis notandum, ꝙ esse intentionale triplíciter sumitur. Uno modo, vt distinguit contra esse reale, & sic logicæ proprietates, quæ non sunt in rebus, nisi sola Intellectus cōsideratione, dicuntur habere esse intētionale; & sic species non dicitur habere esse intentionale, sed reale: est enim qualitas quædā in subiecto existens, vt diximus in præcedenti conclusione.

Explicat conclusio dispōētis pluribus intē tionalis medi.

Alterò modo dr esse intentionale, es se quoddam imperfectū, & degenerans à sua causa, & vtar exemplo quodā, licet non omnino vero. Lumen vr habere esse quoddam intentionale respectu lucis: quia lumen est lux quædam imfecta quæ nullo modo in medio consistit, nisi luminoso pśenti, & sic non est eodē mō in medio, sicut est in luminoso. Ita sumimus intētionale accidēs, hoc superaddendo, ꝙ sit diuersum specie ab ipsa causa, sicut quidam dicunt de lumine, ponunt. n. ipsam à luce differre specie. Sic ergo dicimus spēs habere esse intentionale, quia species coloris non est verè color, sed qualitas imperfecta, quę solū in medio est, & organo, præsente obiecto. Idē dico de aliis spēbus aliorū.

1.

Tertio modo accipitur esse intentionale, & ꝓprie dr intentionales spēs, & accidens intentionale duplici de cā. Primò, quia sunt immaterialiores, quā ipsum obiectum reale, vnde prodeunt, vt species coloris, quàm color: & causa est, quia recipiuntur in subiecto diaphano & illuminato, uel in sensu. Deinde intentionales dicuntur, quia immutant intentionem sensuum, & mouent sensus ad intendendum rebus, & sentiendū & intelligendum, & ad hoc à natura facta sunt.

2.

Et iuxta hoc intelliges Aristot. cum ait, sensus recipere formas sine mā. Nō est enim recipere & pti à formis solis: nam lignum recipit in se calorem ab igne, non aūt ipsum ignem: sed est recipere formas aliter, quā sint in materia, & in dispositione subiecti, in quo erāt.

1. Ratio.

Hac declaratione supposita probat conclusio. Primò qualitates secūdæ nō sunt mutuò actiuæ & passiuæ secundū se: ergo non possunt sibi similes producere: ergo solū producunt qualitates in esse

esse intentionali: at obiecta sensuum ferè qualitates secundæ sunt, ergo. Probo primum antecedens, quia album per albedinem non agit in nigrum, nec nigrum in album; sed cum aliquid dealbamus, tunc substantiam cum albedine applicamus: ꝙ si istæ qualitates actiuæ primò essent, vtique sibi similes producerent: si uerò non sunt, non producent sibi in specie similes.

2. Ratio.

Probatur secūdò. Si species haberent esse reale quale dictum est, tunc species albedinis esset albedo, nigredinis, nigredo, & odoris odor, vt notum est. Hoc aūt esse non potest: quia subiectum, puta, aer, uel aqua, cum sit simplex elemētum, non est capax qualitatum secūdarum: ergo species non habent esse reale.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Quia si haberent esse reale, tunc species contrariorū essent contrariæ, sed hoc esse non potest, cum in eodem organo & subiecto adæquato simul sint, & in medio: non ergo habent esse nisi intentionale.

3 Conclu. Spēs non est similitudo formalis, uel idolū ipsum quod videt, aut sentitur.

Tertia conclusio. Species nō est similitudo formalis obiecti: ita ut sit ipsa obiectum, & idolum quoddam & tanquam imago, quæ vr, uel sentitur. Hæc est contra Duran. & contra aliquos: sed profectò est satis manifesta.

1. Ratio.

Probatur primò: quia si esset imago, ita ut dicit Durādus, ꝙ ipsa est obiectū sensus interioris: profectò nō imaginaremur res, nec apparerent in somnis, ni si sub quantitate speciei, quæ parua est: cuius oppositum experimur.

2. Ratio.

Et denique est argm vniuersale: quia accidens homogeneum & similāre nō potest esse idolum subiecti ætherogenei, nec res tam magna potest habere imaginem tam paruam; imò essent multæ imagines ab uno in medio, ut quisq; oculus & sensus multorū recipiat suā: quæ omnia figmenta apparent.

3. Ratio. Multiplex experientia et apparentia.

Probatur tertiò. Si species essent idola esset ob experientias aliquot, scilicet de speculo, & de fenestris vitreis apparentibus in muro iuxta radios Solis.

Putant enim aliqui, ꝙ res visa in speculo, sit ipsa species, & imago rei: quę recepta in speculo, videatur per alias species.

Probat ꝙ id qđ apparet in speculo, sit imago in ea impressa. 1.

Sed profectò hoc est omnino falsum: & probatur primò. Si quod videatur in speculo, est imago, & species recepta in in ipso, sequitur, ꝙ non appareret res maior speculo: quia species in illo recepta, non debet esse illo major: at oppositum, fit. In speculo enim paruo, grādia corpora uidentur.

2.

Probatur secundò. Si quod videtur, est imago impressa, sequitur quòd res videtur in sola superficie speculi, vbi est, at apparent res in profundo, & ad distantiam intra speculum: ergo quod videtur, non est imago recepta & hærēs in superficie speculi.

3.

Præterea tertiò. Si quod vr, esset species in speculo recepta; sequeretur, ꝙ ex quacunque parte videretur speculum, posset uideri ea imago sicuti in tabula depicta, cum in eo recepta sit, & impressa: sed illud est falsum: non enim videtur res statim uiso speculo, nisi oculus sit rectus puncto reflexionis rei uisæ supra speculum non ergo species impressa, est quæ videtur. Multis aliis posset impugnari hæc opinio, quę prermitto.

Quartò de apparētia in vitrea fenestra.

De vitrea autem fenestra putare illos colores ipsos qui videntur, esse species, est omnino falsum. Species enim, ut diximus nō sunt colores, nec sapores, nec sunt per se sensibiles.

Reddū uera cā rerū apparētiū positis speciebus. 1 Funda. de natura uisiōis.

Multo igitur aliter de his experiētiis apparentibus sentire oportet; & longe alia est reddenda causa.

Nota igitur primo, quod hæc est natura uisionis, ut fiat in perfecta rectitudine oculi & pupillæ ad rem uisam, ita vt à situ, in quo res videtur, ad pupillæ centrum duci possit linea recta, & radius directissimus: ex hac uisionis natura, multa accidunt notam digna.

Quo fiat visio. 1. 2.

Aduertetamen, ꝙ species rei visibilis non obseruant tantam rectitudinem ab obiecto usq; ad potentiam cum enim extensæ sint per medium, aliquādo in oculum imprimuntur, & non ab obiecto omnino, & secundum axem oppositō pupillæ.

Ex dictis redditur triplex accidit error circa obiecti situm.

Ex hoc utroq; principio accidit error i situ obiecti uisi, & hoc tripliciter. Primo qñ obiectũ mittit spẽs per se in visum, in uisus non habet rectum situ axẽ ad illum situm, & tunc apparet res extra locum: vt qñ comprimimus digito oculum extra propriũ locum eleuãtes, tunc alibi apparet obiectum quã sit, & quia alius oculus idem obiectũ in proprio uidet situ, inde habenti duos oculos, unum tunc apparet duo, ut antea ẽt diximus. Oculus enim eleuat' respicit obiectum in situ, cui rectè opponitur.

Primus error ex potentia passione non recta.

Secundus error ex refractione spẽrũ.

Secundò accidit error situs in refractione, qñ obiectum mittit spẽs, non à situ in quo ipsum est, sed ab alio, & tũc in illo vẽ. Et hoc accidit in baculo, cuius medietas est in aqua, illa enim pars in aqua posita, per aquã prius species expãdit, & illinc rectè ad oculũ ueniũt. Vnde apparet medietas in illo situ, vbi species immutant oculum rectè: ꝓpterea apparet fractus: eadem causa corpus in aqua apparet in alio situ, quam sit.

Tertius error ex reflexione specierũ.

Tertiò, accidit hoc in reflexione, qñ obiectũ mittit rectè species, quæ occurrente obstaculo in alium situm & spatium multiplicant oppositum, & tunc res apparet in illa rectitudine, in qua species reflectuntur: & hoc accidit in speculo. A speculo enim reflectuntur species, sicut reflectitur radius luminis in pariete: & à speculo reflexæ species in oculum, faciũt apparere rem in alio situ, puta, in eo, qui rectus est oculo.

Obiectio de speculo.

Dices, Hoc modo deberet apparere res in superficie speculi, vnde reflectitur species. Rñdeo, ꝙ per speciem non solũ videmus rem, sed rem simul cum distãtia: & ipsa spẽs repræsentat rem ad tantam distantiam, ad quantam ipsa est ꝓducta. Vnde illa specie reflexa, video rem cum sua distãtia: sed quia uisio fit rectè, ideo ex distantia obiecti à speculo, & speculi ab oculo, per quas distantias procedit species, fit una recta, & tota oculo repræsentatur, & sic apparet in profunditate speculi, ac si ultra speculũ esset res, & recta uideretur.

Soluti.

Nota.

Vlterius notandum, ꝙ speculum quã to est minus terssum & purum, tãto debilius species multiplicat, quibus minus rei distãtiam percipimus; & sic minus apparent res in profundo speculi, quamuis ab ipso distent. Vnde si speculum anhelitu macules ferè in superficie rem repræsentabit.

Redditur cã de apparitione eorũ ex fenestra uitrea.

Ex hoc patet solutio de uitrea fenestra: ratione.n. luminis transeuntis per fenestram uitream & disponentis medium, species colorum fortificantur, & multiplicantur, ac in muro refrangũtur, seu reflectunt in oculum, faciuntq; apparere illos colores illic, sicut in speculo: nõ est ergo aliud quod illic uidemus, nisi eadẽ fenestra cũ suis coloribꝰ alio in situ apparenti sicut de speculo.

Nota.

Non tñ in profundo apparet: propter rea, quòd paries minus est terssus & coloratus, ac species debilius reflectũtur, & est sicut speculum maculatũ. Et hæc omnia profectò sunt notatu digna.

4. Concl.

Quarta conclusio. Qualibet speciei parte recepta in oculo, & actionẽ totius terminante, totum uidetur obiectum.

1. Fundã.

Quo conclusio explicat, & probatur.

Hæc cõclusio. declarãda est. Aduerte igitur, ꝙ cum aliquod agẽs agit per aliquod spatium, non est dare in illo spatio aliquã partẽ, in quam totũ nõ agat. V.g. ignis agit per stadium unum, non dices, in hãc partem agit hæc pars ignis & in aliam alia: sed totus ille ignis agit in totũ, & in singulas partes. Similiter cum una lucerna illuminat medium, non dicet Philosophus hanc partẽ illuminat hæc pars, illã uerò illa: sed quãlibet partem tota illuminat lucerna.

Nota, perspectiuã propositionem.

Ex hoc determinauit illa propositio perspectiua. In qualibet parte spatij obiecti luminosum terminat suã pyramidẽ. Hoc intellige, qñ nõ est aliquod impedimẽtũ prohibẽs actionem partis. Si.n. sit opaca pars luminosi, uel aliquod obstaculũ ante ignis partem, tunc illa pars nõ aget in spatiũ aliarum: sed intellige nullo existente impedimento, quominus possit agere. Quod de his diximꝰ, ẽt intellige de specie producta ab obiecto. V.g. colore, cũ enim ipsa sit species diffusa, sicut lumen, quælibet pars ꝓducitur

citur à toto obiecto, ad quod rectè, & absque impedimento opponitur.

Nota val de de modo quo spẽs mouent oculum. & repræsentãt Nota 2. Nota 3.

Aduerte modò, quod per quamlibet partem huius speciei diffusæ receptam in oculo, totum id uidetur à quo producitur. producitur autem ab eo, cui rectè, & absque impedimento opponitur, ab eoque dependet. Et hæc est causa quare Philosophi dicunt, species in plurali, licet enim una existens sit, tamen quælibet pars, quæ actionem totius terminare potest, sufficit, ut per eã sensatio totius fiat: Dicũt etiam, species multiplicari, cũm una etiã sit: quia quælibet pars totum facit cognoscere: totũ, inquam à quo dependet, & à quo producta est, & quod oculo opponitur recta: ob id dicitur multas species unius diffundi per medium. istę autem locutiones multos fecerunt hallucinari. Ex his patet sensus conclusionis quartæ. & hoc multum obseruandum.

Nota.

Ad 1. arg. initio quæstionis factum.

Per quæ patet solutio argumenti primi. Sufficit enim speciei pars in oculo ad uidendum totum, dummodo à toto dependeat, & ab actione totius proueniat. Estq; omnino simile de lumine corporis luminosi, nam lumen est extensum & tamen per singulas eius partes ad oculum peruenientes, dum producantur à toto, totum luminosum corpus uidetur, sicut per speciei partem quamcunq; productam in oculo à toto, videtur totum obiectum. Nec maior est difficultas, si quis rectè consideret, de lumine, per quod uidemus corpus lucidum, & de speciebus per quas uidemus coloratum corpus. Quòd si pars obiecti occultatur, tunc ab illa iam non pendet species in oculo producta, nec ab ea producetur, nec ab ea conseruabitur: Sicut si pars Solis eclypsetur non dicetur Sol illuminare per illam partem, per quam primò illuminabat, sed alias.

Ad 2.

Ad secundum dico, quòd quamuis species in eadem oculi parte subiectentur, seruãt tamen diuersam oppositionẽ ad obiecta, à quibus procedunt, & per hoc oculus recognoscit in sitibus diuersis. Idem dico de alijs sensibus quantum ad omnia prædicta.

Ad 3.

Ad tertium dico, uerũ esse, educi ex potentia subiecti tam species, quam lumen aliter enim crearentur Quamquam posset probabiliter dici, quod inducuntur in subiecto, & ab eo pendent, & inhærent, & ideo non dicuntur creari, nec omnes in instanti producuntur, sed species coloris in instanti, sicut lumen, quia fine resistentia producuntur species soni in tempore tardius, uel citius prout aer minus aut magis quietus est, & maior, uel minor sonus: species odoris tardius, non.n. omnia obiecta sunt in productione æqualia.

Ad 4.

Ad quartum dico, species ipsas non esse contrarias inter se, uti enim diximus, non habent idem esse cum suis obiectis; Hæc de tota hac celebri disputatione specierum, & de toto secundo libro sufficiant.

Finis secundi Libri.

IN

IN TERTIVM ARIST. LIBRVM DE ANIMA.

Caput primum.

Quòd autem non sit sensus alius.

Tex. CXXVIII.

Cur ab hoc loco potius cũ Græcis inchoandus sit tertius liber.

IN HVIVS libri sectione varij sunt Arabes à Græcis interpretib. illi.n.initiũ à capite sequenti quarto sumũt, in quo de Intellectu disputare incipit Arist.hi verò à præsenti capite. Et quis parum hoc referat ad rei ueritatẽ cõsequendã, mihi tñ rationabilius esse uisum est, Græcos autores sequi; quippe qui in his quæ ad verba Arist. pertinẽt, maiore digni sunt authoritate & ꝓpter linguę peritiã, & ꝓpter antiquitatem, quos ẽt sequuti sunt Boetius, & Argyropilus, & inter ipsos expositores S.Tho.

Diuisio, huius libri in tres partes.

In hoc ergo libro tria continentur. Primò de interioribꝰ sensibus disputat, quos aliq ab Intellectu non distinguebãt. Secũdò de ipsa potẽtia intellectiua. Tertiò de motiuo principio animaliũ.

Præambulum quod dã de quę sequẽtibus.

Ante omnia ista, unum præmittit, ꝙ ad sensus exteriores magis pertinere uidetur: sed id docet tanquã præambulum quoddam ad sensus interiores. Id autem est, non esse plures sensus exteriores, quam quinque prædictos. Probatio huius est ualde difficilis, & plerique uariè Aristotelẽ exponunt. Ego autem dicam, quod mihi uisum est magis quadrare texrui Aristotelis.

Quòd non sint plures, quam quinque sensus exteriores.

Duplex suppositio.

Ratio potest esse duplex. Prima procedit ex duobus suppositis positis in textu 132. Alterum est, non esse, nisi quatuor illas primas qualitates tangibiles. Alterum est, non esse nisi quatuor elementa, quæ communiter omnes ponunt.

His suppositis est prima rõ eiusmodi. Si alius esset sensus præter quinque positos, uel esset eiusdẽ rationis cum illis, ut si esset alius uisus, alius auditus, uel alius similis in reliquis, uel alterius rationis. Sed neuter esse potest: ergo non est alius præter quinq; istos, quos habemus. Discursus est notus cum maiori. *1. Ratio.*

Probatur minoris prima pars quod .s. non sit alius sensus eiusdẽ rationis.

Probat minorem: & in hoc textu vnã minoris partem probat, scilicet, quod nõ sit alius eiusdem rationis. & virtute cõtinet hãc rationẽ. Si alius esset, eiusdem rationis, esset, quia horum singuli non percipiunt omnia sua obiecta: aliter enim esset superfluus: si idem, dupliciter sensu perciperemus: sed quisque ex istis omnia sua percipit obiecta, ergo non est eiusdem rationis.

Huius discursus ponit probationẽ minoris ex primo suppositio. Tactus percipit omnia tangibilia, vt notum est: ergo uisus omnia uisibilia, & reliqui sua omnia. Colligit ex his omnibus, quòd si aliquis deest sensus, & alius præter hos quos habemus, erit diuersæ rationis, ac consequenter habebit aliud sensorium, quod nos non habemus: Et istud debet legi in litera in sensu illatiuo.

Et nota summam breuitatem & connexionem uerborum. *Nota 1.*

Est autem aduertendum, quod cum dicit, sensum percipere omnia sua sensibilia, ut uisum uisibili, & reliquos ẽt sua, est intelligendum quantum est ex natura potentiæ: nam aliquando oculus debilis est, nec omnes potest percipere colores, similiter de alijs. *Nota 2.*

Et

Et quæcunque quidem ipsi tangentes.

Tex. CXXIX.

Probat alterã partem minoris syllogismi, s. ꝙ nõ deficiat sensus alterius rationis ex eo, ꝙ non est aliud sensoriũ.

PRobat alteram minoris partem, ꝙ non deficiat sensus alterius rõnis, & si uerum sensum sequamur Arist. nõ hinc oportebat incipere tex. sed ex superiorib. uerbis (Necesse q;) quæ non erũt contraria ꝓcedentib. in sensu illatiuo, sed initium rõnis, & probationis sedæ partis minoris quæ talis erit. Si sensus alius esset alterius rõnis, esset ẽt aliud sensorium præter ista quæ habemus, sed nullum est aliud sensorium: ergo nec est alius sensus alterius rationis.

Nota.

Huius rõnis propositionẽ non exprimit nisi maiorẽ in fine textus ꝓcedentis: in præsenti minorẽ probat, & supponit aliũ ut tertiã ẽ syllogismum talẽ. Si aliud sensoriũ deest, deest aliud mediũ: sed nõ deest aliud mediũ, ergo nec sensorium.

Suppositio

Huius discursus probat in hoc textu maiorem, in sequenti minorem. Pro ꝓbatione maioris sumit medium, aut esse internum, aut externum, aerem puta, uel aquam. Facit ergo rationem hanc.

Quod nõ sit sensoriũ aliud

Quinque sentiuntur, quæ sensibilia sunt, oia per ista media: ergo, si est alius sensus, aliud erit medium: quæ.n. accipi, uel sentiri possunt per media ꝓdicta, iam sensata sunt per quinq; sensus. Incipit probare anteced.s. Oia quæ tangentes sentimus, id est, oia tangibilia ꝓ internum mediũ iam sentiunt per tactũ quẽ habemus, non.n. alia sentiri possunt per medium internum nisi tangibilia, quæ tñ oia per tactũ sensata sunt, (simul aũt tactũ & gustum cõprehendet) ergo iam sentiuntur per tactum oia, quæ per medium internum sentiri possunt. De sensibus alijs per medium externum sentientibus probat, ꝙ ẽt sentiant oia quæ per ista media sentire possunt.

Nota circa literã textus ex positionẽ.

Ex hoc est, quod dicit (Quæcunque uero per media, & nõ ipsa tangentes). s. per media externa sentimus (simplicib. illis corporib. id est, aere, & aqua sentiuntur,) id est, alij sensus sentiunt oia quæ sentire possũt, per media externa, scilicet, aerem & aquam. Idq; ostendit, dicens, ꝙ si per medium sentiri possunt pluraque genere differunt, tunc habẽs sensorium conforme illi medio, sentit omnia sensibila per ipsum medium: qđ si unum potest sentiri per duo media, vt color per aerem uel aquam, tunc habens sensorium uni illorum saltem conforme, sentit illud sensibile.

Nota 2.

Circa cuius declarationem aduerte, ꝙ mediũ habet aliquã conuenientiã cũ sensorio, cuius est medium, & oia, quæ recipiũtur in medio rõne illius in quo conuenit cum organo, percipi possunt a potentia existenti in organo illo: v.g. aer, & aqua rõne diaphaneitatis cum organo uisus conueniunt: oia ergo recepibilia in aqua, uel aere, rõne diaphaneitatis, a uisu percipiuntur.

Quòd nõ sint alia media sentiendi, inductione explicat.

Intendit ergo Arist. docere, ꝙ ista duo media, aer, & aqua cum tribus sensib. visu olfactu, & auditu conueniunt in omni eo, ratione cuius recipere possunt cũ ipsis trib sensibus, & inde sequitur, ꝙ illi tres percipi possunt. Nam ista media aut recipiunt rõne diaphaneitatis, & si cum uisu conueniunt: uisus omnia hęc percipiet, quæ sub rõne diaphani sunt in ipsius medijs. Aut recipiunt rõne humiditatis, & sic cum olfactu conueniunt, qui in humido cõsistit, ut superius dicebamus, percipitq; ea, quæ rõne huius humiditatis in medio recipiuntur, scilicet, odores. Aut recipiũt rõne mobilitatis; & sic cũ auditu conueniunt, recipiuntq; sonos. Cum igitur nihil aliud sit in his medijs rõne cuius recipiãt, nisi ista tria, & quę horũ rõne percipiunt, tres illi sensus percipiant: sequitur, vt si alius sensus sit, debeat esse aliud mediũ habens aliam rationem recipiendi.

Ex simplicibus autem duobus.

Tex. CXXX.

PRobat minorẽ illius syllogisini. s. ꝙ nullum aliud sit mediũ præter dicta, & de intrinseco certũ est, de extrinseco uero ostendit suppositio illo secundo, scilicet tm esse quatuor elemẽta. Et uis rationis in hoc consistit, quod

id est

id est medium, cui organum proportionatur. Vnde si elementum aliquod non pōt esse dominans in organo, non potest esse illius mediū. Est igitur rō hæc.

Solum aqua, & aer potest prædominari in sensorijs, in pupilla aqua, in auditu aer, rōne aeris innati: in olfactu aer, uel aqua rōne humiditatis, ergo solum ista possunt esse media. Ignis enim non potest dominari, quia calor est maximè actiuus, & impediret susceptionē specierum in organo, unde calor non est in sensorijs, nisi debilis, & in mixtione cum alijs non est in excessū. Terra ēt non dominatur rōne suæ densitatis magnæ, & siccitatis, ꝙ non est apta recipere, unde si dominatur in aliquo, id est tantum in tactu, & eius medio, non aūt in alijs, & sic non potest esse medium externum. Cum igitur nō sit aliud simplex, non erit aliud medium.

Obiectionis dissolutio.

Dices, Erit aliud, uidelicet mixtum. Rūdeo, ꝙ si est mixtum debet dominari aliquod elementum horū, puta aqua aer, uel aliud est aūt iam eadem rō de tali mixto, ac elemento, illud.n. mixtū non erit medium, in quo dominatur elementum, quod non pōt esse mediū.

Hæc autem, & nunc & quædam.
Tex. CXXXI.

Quod nō sint plures quàm quinq; sē sus quia animalia hos & nō plures habent.

RVrsus concludit non esse alios sensus præter dictos quinque: quia cū isti modo insint quibusdā, scilicet perfectis animalibus, nullus deest in natura sensus exterior. Explicat autem animalia habentia omnes sensus esse perfecta, & non orbata, & defectuosa, non enim omnia habent quinque sensus.

Obiectio. Arist.

Posses obijcere, talpam esse pfectū, non tñ habere oēs sensus: caret enim uisu. Respondet non carere reuera, organum.n. habet quamuis sub pelle latens.

Solutio.

Auerro. fingit hoc esse nouum argumentum tale, quod si deesset nobis sensus, saltem natura dedisset organum, sicut fecit in talpa, est enim uisu priuatus, sed non organo. Ista expositio est nimis extra rem.

Nota de Talpa, an uideat. Themist. Plinius. Albertus.

De Talpa Themist. in præsenti putat non uidere. Idem Plin. lib. 30. c. 3. dicit Naturam duo mala fecisse talpæ, & ꝙ perpetuis damnauit tenebris, & ꝙ uiuū sepeliuit. At Alber. li. 22. de animalib. c. de talpa, dicit ꝙ uidet lucem in confuso, quo possit discernere se esse extra terram. Mihi ēt placet, quod hic dicit Simplicius, puta, talpam uidere bene, at qa erat animal sub terra multum uiuens, ne puluere eius offenderentur oculi, natura illos cooperuit tunica quadam, quæ est uelut ocularia viatorum, per q̄ absque offensione uidet. Id est tegumentō, ꝙ illa tunica est trāsparens, quia per ipsam apparent oculi talpæ motū quendam habere, uidet ergo, & hoc mihi probabilius uisum est. Posset ēt alia rō reddi cur natura oculos eius sic operuerit, ne uidelicet cum ex tenebris sub terra egrederetur, offenderentur eius oculi lucis splendore, atque ideo posuit tegumentum, quo oculi illæ si seruarētur, & tamen fecit tale tegumentum transparens, quantum esse satis ut uideret.

Simplicius.

Quare si non est aliud.
Tex. CXXXII.

Totus Aristot. discursus, quo probat quinque sensus, summatim recensetur.

COncludit primum discursum ponēdo duas suppositiones p̄dictis, scilicet, tm̄ esse quatuor qualitates primas tangibiles, & tm̄ esse quatuor elementa. Ex his concluditur, non esse plures quā quinq; prædictos sensus. Est igitur totus discursus Arist. iste. Si deest sēsus alius p̄ter hos, uel est eiusdē rōnis cū ipsis, uel alterius, seu neuter esse alius pōt, ergo nullus deest. Minor propriore parte probatur secundo syllogismo. Si eiusdē rōnis alius deesset, ex eo esset ꝙ horū singuli non perciperent oīa sua sensibilia, sed quisq; sua omnia pcipit, ergo nullus est alius eiusdem rationis.

Minorem probat tertio discursu, & solus iste exprimitur in litera, non totus, sed antecedens. sic. Tactus percipit, omnia tangibilia, ut ex prima suppositione patet, ergo & uisus omnia uisibilia, & quisque alius omnia sua.

Altera

Altera pars minoris, ꝙ non sit alius diuersæ rōnis, probat alijs suppositis discursib. Primus est: Si esset alius alterius rōnis, esset aliud sensorium: sed nullum aliud est, ergo non est alius alterius rōnis. Minorem probat. Si aliud esset sensorium, aliud esset medium: sed nullum est aliud medium ergo nullū est aliud sensorium, nec esse pōt. Probat maiorē. Omnia quæ per media, quæ mō sunt, sentiri possunt, sentiuntur iam a quinque sensibus: si quid ergo sentiri debet, per aliud medium sentiri debet. Probat illam minorem, quod nullum aliud esse possit, ex secūda suppositione, ꝙ quatuor sint elementa, & ꝙ quatuor sint qualitates, quia illud elemētum est medium qđ in organo dominatur: sed solū aqua, & aer sunt huiusmodi: ergo solū hæc sunt media externa. De interno certum est, carnem solam esse: cætera sunt declarata. Et nota hāc expositionē: multi enim conati sunt hūc locum difficillimum explicare, & quantum puto, nō sunt plane mentem Aristotelis assecuti.

At verò neque communium.
Tex. CXXXIII.

Altera rō ad ostendendum quinq; tantum esse sensus.

SEcunda est rō Arist. ad ostendendū tm̄ esse quinque sensus, & pōt sic componi. Si alius esset sensus, maximè esset ad percipiēda sensibilia cōia, quæ sunt motus, status, figura, magnitudo, numerus, unū, ut superius declaratū est: sed ista nō possunt ullo proprio sentiri sensu, ergo nō erit alius prter quinq;.

Probatur minor, ꝙ s. sensibilia communia nō possint habere proprium alterius sensum.

Probat minorem, & pōt rō construi in secunda figura sic: Nullum sensibile proprium alicuius sensus pōt sentiri p se ab alio sensu, puta, inter sensus exteriores, sed omne sensibile cōe per se sentitur ab alijs sensibus, ergo nullum sensibile cōe potest esse propriū alicuius. Minorem ostendit, quia sensibilia cōia agunt in alios sensus quinque: ergo per se sentiuntur ab eis, Id enim per se sentitur, quod potentiam immutat. Et hoc est, quod dicit, ista cōmunia motu sentire, id est, immutando potentiam.

Quòd autem sit in potentias agens, ostendit in singulis. Magnitudo n. agit in uisum, & consequenter figura quæ est illi cognata, est. n. figura terminus magnitudinis. Quiescens, percipitur negatione motus, id est, per consistentiam in situ. Numerus aūt negatione cō tinui percipitur, uel cum proprijs sensibilibus. Quasi dicat, Sensus non percipiant numerum abstractum, sed contractum in proprijs sensibilib. numerus aūt percipitur, non ut mensura, sed ut multitudo, & discontinuum quid, sicut, unum opposito modo, id est, continuum, percipitur a singulis sensib: Omnia hæc late explicuimus lib. 2. c. 6.

Nota.

Quare manifestum est, quòd impossibile.
Tex. CXXXIIII.

Secunda rōne probatur eadem minor.

ALia ratione idem probat, quæ ferē ad idem tendit, sed alio modo. Si sensibile cōe ab aliquo uno alio per se sentitur, ab alijs utique sentietur per accidens, at oēs alij sentiunt ipsum per se, ergo non habet sensum proprium aliū. Maior patet: quia sensibile unius sensus proprium sentitur per accidens ab alio, ut dulce a uisu, non ꝙ dulce mutet ullo modo uisum, sed quia cōungitur cum albo, uel alio colore, qui per se mutat uisum: ꝙ si non sentitur hoc modo per accidens sensibile commune, sentiet alio modo, scilicet, sicut Cleonis filius, hic enim purè per accidens sentitur, quia non sentitur ab alio sensu per se. Et nota hoc duplex sensibile per accidens, de quo diximus satis lib. 2. Vis ergo & sensus huius est, quod nec est sensus interior, nec exterior, cuius sensibilia communia sint propria obiecta. Si enim esset exterior, tunc sentiretur ab alijs per accidens, sicut dulce a uisu: si uero interior, sentiretur per accidens, sicut Cleonis filius a uisu, si albus sit.

Nota.

Nota 2. uim uarietatis.

Nam sensibile per accidens duplex est: Alterū qñ sic ab uno exteriore sensu percipitur per accidens, ut ab alio exteriore percipiatur per se, ut dulce respectu uisus. Alterum, qñ non ab exteriori

Nota 3. Duplex sensibile per accidens.

alio, sed ab interiori percipitur per se, vt filius Cleonis.

Maiorem ostendit dicens, quòd sensibilium communium habemus per se communem sensum, id est, omnibus sensibus per se percipiuntur, nec vult per sensum communem unum intelligere, sed ipsos quinque.

Adinuicem autem propria secundum accidens.

Dubium Cuius sit sensus sentire sensibile per accidens.

OStendit, cuius sensus sit sentire sensibile per accidens, id est cum iudex album, cuius est iudicare illud esse dulce. Respondet, id non esse visus solũ sed ut sub vno cõi subsilat, cuius est, & albũm & dulce, & alia percipere, non enim visus iudicat, quod non cognoscit, non cognoscit aut dulce, similiter sibile.

Respon sio Aristo esse sensum cõmunẽ interiorem.

Est autem aliud interior sensus, qui cum alijs omnib. exterioribus senit, & hic applicat aliquando quod vnius est, alteri, quia aliquando simul iuncta illa percipit: nam lac visu album, & idem gustu dulce percipit, ob id visu solo albo uel dulci copulat aliquãdo, & ideo etiam aliquando recipitur, nisi per utrũque sensum iudicet. Hæc multo melius in c. sequenti declarabuntur.

Inquiret autem aliquis, cuius causa.

Tex. CXXXV.

De causa finali pluralitatis sensuum.

CAusam finalem sensuum pluralitatis ostendit. Posset. n. quis dicere. Quare non est unus olum sensus, sed plures. Respondet id esse ad notitiam, & cognitionem distinctiorem. Si .n. unus sensus esset, puta, visus, confunderentur sensibilia cõia cũ proprijs, ut magnitudo cũ colore, quia utrumq; simul perciperet semper. Nunc aũt, quia visu magnitudinẽ in colore percipimus, tactu aũt magnitudinem ẽt sine colore, sed in calore vel frigiditate. hinc magnitudinem a colore distinguimus, sic in alijs. Est aũt notãda methodus separationis ad distinctiones, ḋ quas sæpe diximꝰ.

Nota.

AN TANTVM SINT QVINque sensus exteriores. Quæst. I.

MAior huius difficultatis pars posita est in declaratione discursus Arist. quo tãtum esse quinque sensus probat, aliqua igitur contra illum proponemus argumenta, quæ dubium videntur facere.

Argumẽta contra discursum Arist & quædã q̃ in contrariũ dixit.

Primum est contra id, quod dicit, ignem non dominari in aliquo sensorio sensus, videtur esse contradictio, nam c. 2. de Sen. olfactui tribuit ignem.

1. arg.

Secundum est contra id quod dicit terram dominari in tactu, videtur hoc esse falsum, tunc enim non sentiret nã 1. de anima tex. 79. dixit pilos, ossaque non sentire, quia in eis dominatur terra, & cultimò huius lib. 2. dicit plantas non sentire, quia non habent temperiem elementorum, inæqualem.

2 Arg.

Tertium contra id, quod dicit, nihil esse sensitiuum sine calore. Videtur hoc non esse verum, quia sensatio est operatio potẽtiæ animæ sensitiuæ, quæ est elevata supra qualitates sensibiles. nõ ergo sensatio per calorem contingit nobis.

3 Arg.

Quartum contrà ipsum discursum Arist. quo per media externa, scilicet vel aquam colligit esse tres solũ sensus per medium externum sentientes, peto, Vel considerat solum numerum ipsorũ medium externorũ, & tunc cũ duo sint duos debuit ponere sensus. Vel considerat rõnes, quib. talia media possunt cõparari. & tunc dicam, q̃ sicut unum medium plurib. sensib. seruit, ut aer, uisui, & olfactui, ita põt etiam adhuc plurib. alijs seruire, pluresque esse sensus.

4 Arg.

Quintum contrà ipsum numerum sensuum. Caro est simul medium tactui. & gustui: ergo poterat ẽt esse medium alijs pluribus. Vel oportet dicere, tactum cum gustu esse unum.

5. Arg.

Aduerte igitur, ᵖ q̃ circa discursum Aristotelis est uaria Expositorum opi. Auerr. quem sequitur Iandu. q. 32. & alij multi, putant Arist. fecisse tres demonstrationes ad probandum esse tantum sensus quinque.

Triplex Arist demonstratio ex sententia Auer.

Prima à mediis sumpta.

Prima est à mediis sumpta, talis. Omne sentiens per carnem, aut per aquam, aut per aerẽ media, est visibile, audibile, odorabile, gustabile, aut tãgibile, sed omnis sensus sentit per carnem, aut per aerem, aut per aquam, ergo omnis sensus est visibile, audibile, aut unum aliorũ quinque, nullus est ergo alius sensus.

Secunda ex organis.

Secũda demõstratio est ex organis, & hæc procedit de sensibus p externũ medium sentientibus. Nullũ est organum, in quo non dnetur aer, vel aqua, sed in solis trib⁹ dominari pũt hæc, ergo sunt tria per externum sentiẽtia. Aqua dnat in pupilla, aer in auditu; aer, vel aqua in olfactu, nam in piscium olfactu dominatur aqua, in terrestrium uerò aer.

Tertia ex obiectis sensibilibus.

Tertia demõstratio est ex sensibilib⁹ qualitatib⁹ obiecti. Si plura essent sensoria, plura essent elementa, & qualitates; sed nõ sunt ista plura, ergo nec sensoria.

Reijcitur hæc ratio, seu expositio. Auer.

Has demõstrationes isti ponunt. Sed (ipsorũ pace) dixerim, sunt hæc adeò ifirma, vt magna impugnatione non sit opus. Sunt. n. omnes hæ rõnes absq; ulla probatione singulæ. Et præterea ex eo, q̃ etat probatio suppositio primæ rationis, isti fecerunt nouas rationes, & cum una esset bona, fecerunt tres malas, qualis est tertia, & secunda.

Secunda Arist. expositio verior, quæ in tribus consistit.

Quamobrem dico rõnem vnam esse Arist. ad probandum non esse aliũ sensum alterius rõnis, postquàm probauerat non esse alium eiusdem rõnis. Et sumitur ratio ex mediis, p quæ sentimus, supposito hoc uno, esse tãtum quatuor elementa, & quatuor primas qualitates. Discursum autem formauimus in textu, nec opus est repetere, sed solũ explicabimus uim rationis, & discursus, quæ quidem in his tribus consistit.

1. Primũ est. Media conueniunt cũ organis, & quicquid recipitur à medio ratione illius, in quo cum organo conuenit totum id à sensu existente in eo organo percipitur. V. g. aer conuenit cum organo uisus in humido diaphano, q̃ quid ergo rõne huius pcipitur in aere, vel aqua, à uisu pcipit, similiter in aliis.

2. Alterum est. Solum sunt duo media, Internũ, & hoc est, unum, & externũ quod est duplex, nẽpe aqua, vel aer. In primis est unum internum, quia id dẽt esse pars animalis, & p id tãgendo sentire debemus, & hoc nõ põt aliud esse, nisi caro. Externa aũt sunt tm illa duo, quia medium dominatur in organo, & solum illa duo in organo dominari pũt, non ignis, non terra, ut dictum est in textu, quia hæc non sunt receptiua, nec est aliud elementum præter hæc.

3. Tertiũ est. Quot modis illa tria recipere possunt, tot erũt organa; nam medium, ut mediũ, receptiũ est, & in eo, rõne cuius recipit, cũ organo cõuenit. Quinq; autem tm causis ista media receptiua sunt, ob id quinq; erunt sensus. In primis aer, & aqua recipiũt rõne diaphani, & sic uisui seruiũt; aut rõne humidi receptiui ficcitatis, & sic seruiunt olfactui; ut. n. supra diximus, organũ olfactus in humido consistit: aut rõne raritatis, & mobilitatis ẽm locũ, & sic auditui seruiũt. Non est aũt rõ alia recipiẽdi in his, nam frigiditas, & grauitas, uel leuitas non sunt ad recipiendum. Caro aũt duobus modis considerari põt. Aut ẽm temperiem quatuor qualitatum, & sic tactui seruit. Aut secundum temperiem sicci, & humidi, & sic recipit sapores ad gustum. Nec est alius modus, nã secundum calidum, & frigidum nõ est receptiua: sunt igitur quinque sensus. Et hæc est vis rationis huius Arist.

No. q̃ q̃ cãs cur sentiendi mediare ceptiua sint, vnde q̃q; sensus colligantur.

Rõ alia D. Th ad prel ãdũ quinq; rũ esse sensus.

At S. Tho. 1. p. q. 78. ar. alio discursu vtit ad hoc idẽ demõstrandũ. Cũ. n. potẽtia sensitiua exterior sit ẽtrinsecè passiua, ac ab obiecto ipso exteriori immediatè mutabilis, penes mutationis naturã, & modum sumendus est numerus potentiæ exterioris.

Suppositio mutationẽ esse duplicẽ.

Aduertendũ aũt, q̃ est duplex mutatio, qua unũ mutat alterũ accidentalr. Vna est spũalis, seu immaterialis, & hæc est, q̃ fit ẽm spẽm intentionalẽ, q̃ solet dici immaterialis, qa nõ est sensibilis p se, sicut aliæ qualitates, q̃ sunt obiecta sensuũ, nec fit p alterationẽ aliquã corruptiuã. Est alia mutatio materialis, & hæc est duplex, Altera secũdùm alterationem,

tionem, q̄ fit ſm qualitates ſenſibiles: Altera ſm motum localem. His.n. modis unum poteſt alterum immutare.

Ex quo dimerſis immutationū modis quinq; ſenſus eſſe ſignatur.

Quia autē quinq; modis cōtingit ſolas iſtas mutationes coniungi in mutatione obiectorū circa ipſos ſenſus, quinque erunt ſenſus. Primò.n.aliquando ſenſus percipit ꝑ ſolā mutationē ſpālem, & talis eſt viſus. Ad viſionem.n.nō concurrit niſi ſola immutatio coloris ſm ſpeciem, quæ ſpetialis dr. Secundò, aliquando ſenſus percipit quidem per immutationem ſpālem, ſed interueniente motu locali circa obiectum; & hic eſt auditus, non.n.ſonus percipitur, niſi prius motus localis corporum fiat. Tertiò, percipit etiam ſenſus immutatione ſpāli, in interueniente alteratione ex parte obiecti, & ille eſt olfactus: non.n percipimus odores, niſi prius præcedat aliqua calefactio in corpore odorabili ipſum reſoluens, & odoré extrahens cū exhalatione. Quartò fit quidē immutatio ſpālis, interueniēte tū alterōne in organo ipſius ab eomet à quo ſenſatio eſt, & iſte eſt tactus. Tactus.n. tāgit calidū, ipſumq; ſenti: p ſpēm intētionalē, & ab eodē calido patiē māliter, quia calefit. Quintò percipit ſenſus ſpecialiter interueniente alteratione materiali i organo, ſed nō ab eo, quod ſentit, ſed à coniuncto aliquo: & iſte eſt guſtus: recipit.n. ſpēs ſaporis, & ſimul alteratur māliter, nō à ſapore, ſed ab humiditate, cum qua ſimul ſapor ſentitur, & ꝑcipitur. Oibus igitur ſenſibus cōe eſt, per immutationem ſpālem ſentire: Tamen prout variè ſe habet iſta immutatio cū materiali mutatione, ſiue ex parte organi, ſiue ex parte obiecti, varij ſenſus fiunt. Hæc eſt ratio S. Thom.

Manetrō nē eſſe ſolā topicā & nō neceſſariam neq; demonſtrationem.

Quod ſi ipſe vult eſſe quādā topicā rōnem, facilè acquieſco, ſi tamen ipſe rationem neceſſariā contendit, non mihi id poſſum perſuadere pp aliqua. Priēmò, ſi iuxta illas mutationes intrinſecè ſumit potētiarum numerus exteriorū, plures aliæ ſunt ponendæ, putà, cū eſt alterū ex parte obiecti, & potentiæ ſimul. Similiter cum eſt mot⁹ localis ex organi, & ex parte utriuſq;: ſolum.n. ex parte obiecti ponit motū localē. Secdò vr mutatio ex parte obiecti eſſe accidētalis, & nihil facere ad ſenſum, ut ſens⁹ eſt, quia illa mutatio eſt ad faciendum obiectum, motu.n. illo ſonus fit, qđ ſi iſtā cōputat, etiam dicā idem de colore: præceſſit.n. mutatio, vt fieret, q̄ ſi non eſt, cum ſentit color parum hoc refert: etenim nec eſt ille motus, quo factus eſt ſonus, cum ſoni ſpēs puenit ad aures, & ꝓpte rea in odore non ſemper opus eſt illa reſolutione, ut oſtendimus lib. 2.

Probat tertiò, q̄ ipſe ſumit oēs ſens⁹ nō ſentire, niſi p ſpeciem: & hoc incertum eſt de oibus, quāquā de aliquibus ſit certum, ut dicem⁹ in ſequenti qōne.

Quod nō poſſit eſſe vlla demonſtrō, quod tm quinq; ſenſus eſſa poſſint & ñ plures.

Puto ergo non eſſe, neceſſe poſſe demōſtrationem, q̄ nō poſſint eſſe, niſi q̄n que ſenſus, hoc.n. nō eſt neceſſariū, ſed cōtingens. Potuit.n. Deus, nō deſtructa rerum nā, alium, & alios dare ſenſus ad percipienda accidentia, quæ latent hos quinq;: hi tū conueniebant, & ſufficiebant. Poſſunt ergo rōnes probabiles, & congruentes dari q̄ non poſſint eſſe plures, & talis eſt ratio Arist. & S. Tho. i neutra enim neceſſitas apparet. Quòd verò re ipſa non ſint plures in mundo à Deo facti, experientia ipſa potius in nobis, qui ſumus perfectiſſima omnium animalia, & in aliis perfectiſſimis animalibus deprehendimus, neq; enim in nobis, neq; in aliis plures experimur.

Quod aū ſint quæ experientia cognoſcitur.

Ad argumenta igit in principio propoſita rn detur. Ad primum dico, q̄ olfactus dupliciter poteſt ſumi, imo nomina cuiuſq; ſenſuum, ut uiſus, auditus, & reliqua, quadrupliciter ſoleant uſurpari apud Arist. Vno modo pro ipſo ſenſorio, altero modo pro potentia exiſtēte in ſenſorio, tertio pro utroque ſimul, quarto pro ipſa potetia in actu, & operatione, ut uiſus pro uiſione, tactus pro tactione, olfactus pro olfactione.

Ad 1.

No. quadrupliciter nomina ſenſuum poſſe vſurpari. Solutio. argumenti.

Dico igitur, q̄ ſi olfactus pro ſenſorio ſumat, tribuitur aquæ, vel aeri ratione humiditatis: at ſi pro ipſa operatione & actu, quia ſenſus in actu eſt quodā mō ſimilis obiecto, vt ſæpe docet Arist. & obie-

& obiectū olfactus fundatur in ſicco p calidū reſoluto, & euaporato, dr olfact⁹ ei ſimilis: ob id igni tribuit: quo ēt modo dicit Ariſto. quod oculus vidēns, eſt quodammodo coloratus, tex. 138. ita & olfactus quodammodo odoriferus, & ſic igneus, quia odor in natura ignis eſt.

Ad 2.

Ad ſecundum reſpondeo, q̄ terra pōt dupliciter conſiderari. Aut ſm qualitates primas: & ſic ꝓcedit argumentum, q̄ non dominatur in tactu. Aut ſm denſitatem, & conſiſtentiam: & ſic dominatur in tactu: eſt enim pars animalis eiuſdē tēperiei cum toto: in toto aūt pp conſiſtentiam magis dominatur terra. Secūdò dici poteſt, q̄ dominatur in tactu terra nō ſimpliciter, ſed comparatione ad alia ſenſoria aliorum ſenſuum, q̄ magis in eo abundet terra, quàm in alijs ſenſorijs: & hęc uidetur mens Ariſtotelis.

Ad 3.

Ad tertium reſpōdeo, q̄ in hoc differt potentia nutritiua à ſenſitiua: q̄ nutritiua utitur calore, ut actiuo inſtrumento ſuæ operationis, at ſenſitiua non, ſed ut materiali diſpoſitione organi, i quo ſunt datur: & hoc modo dr potētia ſenſitiua eleuatior, quàm vegetatiua. Cum igitur dicit Ariſtot. ſenſitiuum non eſſe ſine calore: intellige tanquam diſpoſitione materiali, ſed non tanquam inſtrumento.

Nota.

Ad 4. & quintū.

Ad quartū nota eſt ſolutio ex dictis: ſimiliter etiam ad quintum. Non enim media ſm numerum conſiderāda ſunt, ſed ſecundùm rationes recipiendi: quæ, vti diximus, ſolum ſunt quinque: ob id quinque ſenſus erunt, & non plures.

AN SENSVS EXTERIORES INdigeant medio. Quæſtio II.

Occaſio q̄ ſtionis.

MEdium ſenſus id eſt, per quod obiectum agit in potētiam & organum: cū aūt in hoc capite Arist. numerū ſenſuum probauerit per media ipſa, id modo in præſenti diſcutiendum erit, an medium ſit neceſſarium ad ſenſationes. Videtur autem ita eſſe. Primò auctoritate. Nam in lib. 2. de obiectis & medijs ſenſuum diſputat Ariſto.

1. Arg. ad partem affirma.

Probat ſecūdò Si nō eſſet mediū tunc ſenſibile ſupra ſēſum faceret ſenſationē quod Ariſ. ſuperius tex. 75. nō admittit. *2. Argu.*

Probatur tertio. Si non eſſet medium neceſſarium, ſequeretur, ꝙ ratio Ariſto. qua probat quinque tātum eſſe ſenſus, nulla eſſet: fundatur.n. in medijs ipſis. *3. Argu.*

Probatur quarto experientia. Coloratū multum oculo propinquum, non uidetur: ergo quod immediatum eſt, minus videbitur. *4. Argu.*

In hac difficultate duplex eſt Philoſophorū ſnīa. Altera Alex. qui medium in tribus ſenſibus neceſſarium eſſe vult, auditu, olfactu, & viſu, nō autem in aliis. *1. Opin. Alex.*

Altera eſt Auer. comm. 116. quæ eſſe vī communis ſentētia, ꝙ in omni ſenſu neceſſarium eſt medium aliquod, & hoc intrinſecè ex ſenſu, ut ſenſus eſt. Eſt.n. de natura ſenſationis exterioris, quod fiat per medium aliquod. *2. Opin. Auer.*

1. Rō Iandini.

Quòd ſi huius cauſam petas, non eſt alia, niſi hęc, quam dat Iādu. q. 29. ꝙ ſpecies recepta in ſenſu, eſt multū immaterialis, obiectum aūt materiale multū: ut ergo fiat tranſitus ad extremum, hoc debet eſſe per ſpeciem, quę minus ſit immaterialis, quàm ſpecies recepta in ſenſu, & magis immaterialis obiecto: & hæc eſt ea, quæ eſt in medio.

Reiicitur hæc ratio

Hæc tñ ratio ad rem tam arduam probandam, infirma eſt, imò uero falſitatē continere vī. Species.n. quæ in medio eſt, prorſus vī eſſe eiuſdem ſpeciei cū ea, quæ eſt in organo: ſi igitur eſt eiuſdem ſpeciei, erit eiuſdē immaterialis intrinſecè. Quòd enim medium nō ſentiat, nō eſt ex defectu imaterialitatis ſpeciei, ſed quia medium caret anima & potētia: q̄ ſi haberet, utique per illā ſentiret. Multis poſſet iſta ratio refelli, ſed hoc ſufficiat. Non ergo eſt ratio ſufficiens, qua probetur hoc, quòd omnis ſenſus intrinſecè indigeat medio.

2. Concl. Tactus, et guſtus nō neceſſario ſit per medium.

Sit ergo prima concluſio. Tactus non ſit neceſſario per medium. Hanc mihi perſuadeo ob ea quæ dicta ſunt in capite de tactu: ſiue enim caro, ſiue neruus ſit ſenſoriū, utrumq; ſentit ſenſibilia ſuperpoſita. Idē dico de guſtu: ſentit enim neruus

neruus ipsos sapore superpositos: saliua enim se cum cibis commiscens, saporē recipit, quo neruum immediatè mouet. Est enim caro illa spōgiosa, per quam saliua potest facile in neruum peruenire, præsertim cum in neruo, & in carne potentia gustandi existat.

2. Concl. Alij tres sensus nō indigēt i omnibus sensationibus necessario sem p medio.

Secunda conclusio. Reliqui tres sensus nō indigent in omnibus sensationibus necessario, & semper medio. Hoc teneo quia nō uideo rationem in cōtrarium, & experiētia huic fauet. Aer n ille inter nus aliqñ motus, & percussus a vehemēti sono, vel à uapore descendenti a capite, sentitur intra aures, qui sonus myringā attingit necessario, aliquid ergo sine medio nihil prohibet sentiri in auditu.

Probatur multis experientijs in auditu, in visu.

Similiter q uidet lucem, fortè, clausis oculis, adhuc splendorem uidet, qui, nō est alius quam lumen receptum in albugine, qui pupillam tāgit, & fricās noctu oculū lumen internū uidet, q necessario immediatū est sēsorio, cū sit species ipsius calefacti, uel una pars pupillæ, q alterā uidit, ut dicit Alex. Vnde si uisibile est luminosum, q per se facit diaphanum, nihil phibet videri superpositū.

In olfactu.

De olfactu ēt patet. Fumi enim attingunt cerebrum aliquando, & odorem faciunt quid ergo prohibet affirmare sensibilia aliquādo sine medio sentiri?

3. Concl. Perfecta sensatio in visu auditu, et olfactu non fit sine medio 1. Ratio.

Tertia conclusio perfecta sensatio in his tribus sensibus fit per medium.

Probat in singulis. Nam in colore necessarium est medium, quia nō mouet nisi actu diaphanum, q si esset superpositū, obscuraret pupillā, & nō moueret. In alijs duobus ob id perfecta sensatio est medium, qa huiusmodi obiecta cōiuncta sunt cum quibusdam circumstātijs impedientibus, & lædentibus sensoria, & odor cū fumida exhalatione, q respirationem, phibet, ac olfactū calefacit: ob id nocet, & lædit. Sonus autem cū motu locali, qui destruit myringā, & nocet: ob id hæc ad distātiā, quo nō possint attingere ista, melius sentiunt.

4. Concl. probabile est tactū non indigere specie intentionali, sed p ipsam realem qualitatē receptā gere speciē intentionalē.

Quarta cōclusio. Mihi est probabile, tactum non indigere specie intentionali, sed p ipsam realem qualitatē receptā sentire. Cōis autem sententia tenet, q calor ignis producit calorem, & speciem caloris, & p hanc fit sensatio. Et optime hoc sustinetur: tñ cōclusio nostra, q fiat per ipsam realem qualitatem, optimè potest & absq; periculo sustineri.

1. Ratio.

Et probatur primo. Tactus habēs multum calorem, non sentit minimum, & debilem, q si per speciem fieret, utique sentiri posset, species enim potest in tactū cū illo calore recipi, non n. oppositionē habent, cum ergo non sentias, profecto op' est reali immutatione caloris, quæ impeditur à magno illo calore. Et hoc argumentum puto sans forte.

2. Ratio.

Probatur secundo. Quia si per species intentionales fieret tactio, posset calor absque contactu in distantia sentiri, species enim diffundi possent, quod tamen est falsum, carni enim calorem immediatum sentimus.

3. Ratio.

Probatur tertiò, & hoc est nouum, Id sentire facit, quod doloris est causa, est n. dolor, sensatio disconuenientis, sed calor realis est dolorē causans, ergo per ipsum sentio, & non per speciem.

Ad primum.

His igitur sic propositis, ad argumenta respondeo. Ad primum dico, q non nego medium, sed solum dico, non semp, & uniuersaliter esse necessarium, sed in maiori parte, & hoc sufficit, ut i doctrina de sensibus fiat mentio de medijs.

Ad secundum.

Ad secundū, admitto sensibilia posita super illos tres sensus, aliquādo sensationem facere tamen imperfectam, idq; raro, et sic intellige Arist. De gustu autem, & tactu sensatio perfecta est, sed iam dixi superius, quod Aristot. non fuit constans in hoc, nam in alijs libris docuit oppositum.

Ad tertium.

Ad tertiū dico, quòd adhuc ratio Aristo. habet suam uim: nam eadem est ratio recipiendi in organo, & in medio: ratio autem nititur in eo, quòd quinque sunt rationes recipiendi.

Ad quartum.

Ad quartum admitto id de colorato: hoc enim indiget externo lumine, ob id medio opus habet: sed de lucido aliquo, uti diximus, non est inconueniens aliquando accidere.

Caput

Caput secundum.

Quoniam autem sentimus, q videmus. Tex. CXXXVI.

De sensibus interioribus ac primò de sensu cōmuni. Quæ sit intentio Aristo in hoc capite. Prima opinio Simplic. Themistij, & Philop.

DE huius capituli intentione discordes sunt expositores. Simpl. Themist. & Philop. putant duo intendi. Alterum est, ostendere, quòd quisque sensus exterior percipiat suam sensationem, ut uisus suam uisionem, auditus auditionem: & hanc esse mentem Aristotelis putant. Alterum est, cōstituere sensum aliū internum communem, quem probat esse ex eo, quòd percipimus obiecto rum diuersorum differētiam, ut album differre à dulci quod non potest fieri, ni si ab hoc sensu communi.

Secunda opin. Alexand. S. Tho. Aver. & Alber.

Alij expositores putant mentem Arist. esse, quod nisus non percipiat se uidere, nec ullus sensus exterior percipiat suam sensationem: sed id sit alterius communis sensus. Vnde & per hanc, & per illā operationem prædictam probat esse alium sensum prædictum: Hoc tenet Alex. sua paraph. c. 19 & Auerro. Alber. S. Th. & latini reliqui: & mihi hoc placet: imo puto, non posse aliud dici, ut in contexru magis apparebit. Est enim mens expressa Aristo. quòd sensus communis percipit sensationes sensuum exteriorum, & non ipsemet.

Probatur secunda opin. ex Arist. in alijs locis. Expositio tex. Arist. Suppositio.

Est q, locus de hoc notandus. de Som. c. 2. vbi expressè docet hoc, & propter vtramq; operationem sensum communem ponit. idem etiā docet. 4. Metaph. c. 5. in fine.

Iuxta ergo hanc sententiam exponam facile textum. Proponit. Arist. quādam quæstionem, suppositio vno quod certū est. Suppositio est, quod nos sentimus nos videre, & audire: non enim solum uidemus, sed uidere nos sentimus.

Quæstio Arist. An eodē sensu videamus, & se tiam'.

Est igitur quæstio, an eodē sensu, quo uidemus, sentiamus nos uidere, an alio. Disputat ad vtramque partem quæstionis, & pro parte priori, quod eodem sensu id fiat, ponit duo argumenta.

Primum est, supposito, quòd qui percipit uisionem, percipit etiam colorem, et qui percipit sensationem, & obiectū percipit: tunc est argumētum. Si alio sensu percipimus uisionem, illo etiā percipe remus colorem: ergo color duplici percipieret sensu, uisu, & illo alio: sed unum obiectum nō potest à duobus sensibus percipi per se, unus ergo erit sensus, qui colorem & ipsius visionem percipit.

Nonne videre an alio Primum argum. q eodem sensu. 2. Argu.

Alterum argumentum. Si alius sensus percipit uisionem, uel ille percipit suam sensationem, vel alius. Si alius, iterū de hoc petam, eritq; processus in infinitū uel ad unum deuenietur, qui suā sensationem percipiat. Si ergo hoc datur isti, etiam dabit primo, puta ipsi exteriori.

Notanda de decepto. Themist. cum alijs prima opin. Probatur aliter Arist. sentire. Soluitur primum argum.

Has rationes putant Themist. & alij duo positas ab Arist. tā quam necessarias: sed re vera non sunt, & in hoc incipit apparere ipsorū expositio cōtra mētē Arist.

Nam quòd alius sensus, puta, communis, sentiat sensibilia alio\um sensuū, docet in posteriori parte huius capitis. Dicit enim, quod iudicat inter album & dulce: quia utrumque cognoscit.

Vnde Caiet. Thien soluens dicit, quod cum potentiæ sunt subordinatæ una propter alterā, qualis sensus interior, & exterior, quicquid cognoscit inferior cognoscit etiam superior, & aliquid aliud.

Soluitur secundū argu.

Nec secunda ratio est necessaria. Peruenitur enim ad sensum, q cognoscat alium sensationes, sed non suam, ut dicemus post, non enim potentia sensitiua est perfecta, ut possit se reflectere supra se & supra suas operationes.

Habet autem dubitationem. Tex. CXXXVII.

PRo parte opposita facit argumentū. Visu sentire, est uidere sed non videm' nisi colorē, uel coloratū: ergo nec uisu sentimus, nisi coloratū. At uisio non est color, seu colorata, ergo non potest sentiri visu ipsa uisio, seu videns ipsum.

Primum Aristo. q sensus sentiat se videre. Nota, eadē est ratio de cæteris alijs sēsib. eius de visu.

Et aduerte, quòd dicimus de uisu, & colore in his omnibus, idem dici debet de alijs sensibus, & ipsorū obiectis; nō enim audimus, nisi sonos, auditio nō est sonus: ergo non audietur: sic de alijs.

Mani-

Manifestum est igitur, q̃ non est vnũ. Tex. CXXXVIII.

Prima solutio Arist.

PRædictæ rationi dupliciter respondet, primò negando maiorem, & in hoc incipit quasi determinare Dicit, q̃ uidere & visu discernere, non sunt unum, & idem. Nam visu discernimus aliqua, quæ tamen non uidemus, puta tenebras: ita etiam visu discernimus uisionem, sed non videmus eam, & auditu discernimus silẽtiũ, sed nõ audimus.

Ostendũ iterũ unde illa prima opinio ẽ cepta fuerit The. & aliorũ.

Vbi etiam notandum, quòd hic consistit deceptio. Putant enim illi, quòd uelit dicere, quòd uisus habeat actionem, qua iudicet de uisione, & de tenebris: & hæc non est uisio. Hoc autem non vult Aristo. sed uisu discernere, est, quòd alius sensus interior per uisum, vt per medium discernat.

Et est exemplum sãtis oppositum, & notandum. Si habeo baculum in manu, si quid tango, uel quid occurrit baculo, manus discernit, & sentit baculo: sed sensatio non est in baculo. Ita sensus interior, dum aliquid uisum, mouet discernit uisione: dum non mouetur discernit tenebras: sed hoc non percipit nisus actione sua: hoc igitur est uisu discernere. Idem dico de alijs, & hoc nota.

Secunda solutio Arist.

Postea Arist. negat minorem, dicens, q̃ uisio quodammodo est colorata; recipitur enim in sensu species coloris, vt patet in imaginatione, qua res sensatas absentes cognoscimus. quod non esset, nisi manerent ipsarum species.

Iterum ostenditur quõ sit prima illa opinio decepta, & confutata.

Hanc solutionem uoluit illi esse bonam, & sic solui argumentum, & colligi, quòd uisu uidemus uisionem. Sed quàm falsum hoc sit, manifestum est. Non enim uisio est colorata, ut uideri possit, aliàs, si esset talis, ergo alterius uisionem uiderem: nec species obiectorũ sensibiles fiunt à sensib. exterioribus.

Aristotelis mens.

Sed est responsio apparens, quia adhuc disputat in utramuis partem, estq; ueluti obiectio quædam, quia posset quis dicere, quòd uidetur, quia colorata est.

Ipsius autem sensibilis, & sensus actus.

Respondet Arist. ad q̃nẽ, propositã. an sentiens ẽdẽ, uel alio sensu.

MOdo q̃nem determinat. Est aũt expositio notãda, quia enim ali qui expositores non continuarunt bene, ideo peperit eis obscuritatẽ.

Consistit autem in hoc Aristotelis determinatio, q̃ sensus exterior nõ operatur, nisi ab obiecto moueat, adeò ut eadem sit operatio, qua obiectum agit in potentiam, & qua ipsa sentit, & ex hoc notum euadit, q̃ cùm uisio nõ agat in ipsum, nec operatio sensus in ipsummet quòd non ab ipso sentitur. Vide quàm manifesta sit determinatio.

Sententia Arist. q̃ non eodẽ sensu sentiam⁹ nos eadere.

Proponit ergo, q̃ sensus, & obiectum dupliciter dicũtur, & potentia, & actu. Potentia quidem, cùm non operantur, vt color, cùm non videtur, uisus cum non uidet, sonus, cùm non sonat ad aures, auditus, cùm non audit. Actu aũt, cùm utrumq; operatur. Dicit igitur, si utrumque actu sit, tunc unum, & idem sunt; id est una est ipsorum operatio re, ratione tamen diuersa, sicut eadem est re calefactio, qa ignis calefacit. & qua aqua calefit, tõ tamen diuersa est: ex parte enim unius, actio est; ex parte alterius, passio. Ita ex parte obiecti actio est, ex parte potentiæ passio, & sensatio.

Exponitur littera.

Si igitur motus, & actio. Tex. CXXXIX. & CXL.

OStendit ulterius, q̃ sicut actio & passio sunt in passo, nõ aũt in agẽte. (non enim quod agit uel mouet, necessario mouetur:) ita ista operatio est in potẽtia, & organo: ipsa enim est, quæ patitur sonos. ergo actu, id est, sonatio est in auditus potentia, & sic unũquodque aliorum qui dupliciter dicuntur, vt diximus, & actu, & potentia.

Nota primo ex Arist.

Et nota, q̃ quamuis sit eadem operatio obiecti, & potentiæ, quæ in ipsa potentia recipitur, tñ ratio est diuersa, & aliq̃n etiam nomina diuersa sunt: ut ex parte soni, dicitur sonatio, & actio est: ex parte auditus, auditio dicit, & passio est.

Aliquando non sunt nomina imposita, & totus hic sensus notus est.

Nota 2.

Eò tamen tẽdere, aduerte, quòd uisus nec alius sensus suam percipiat sensationem, cùm operatio potentiarum harum consistat in mutatione, & passione a proprijs obiectis, à suis uerò operationibus pati nequeant.

Nota 3.

Quomodo sentire sit pati, iam disputauimus lib. 2. c. 5. vbi istum locùm præsentem declarauimus.

Quoniam autem vnus quidem est. Tex. CXLI.

Ex dictis atque solui. Arist. qstiones Prima ã sensus, & sensibile idem sint seu simul.

EX hac doctrina prædicta infert solutionem duarum quæstionum. Alter est, an sensus, & sensibile idem sint, seu simul sint. Respondet, si utrumq; actu sumaẽ sunt simul, & simul se ponunt, & simul se auferunt, quia una est utriusque operatio, ratione solũ diuersa, ut simul est uisus in actu, & color in actu, & mouens potentiam. In potentia autem non sunt simul: potest enim color esse, etiam non existente uisu: & sonus, non existente auditu, & sic de reliquis.

Sed priores naturales. Tex. CXLII.

Reprahẽsio Antiquorum.

EX his quæ dixit in tex. præcedenti, reprehendit Antiquos, inter quos fuit Democr. vt refert 4. Meta. capitulo quinto. Hi enim dicebant, quod non est sensibile sine sensu, ut non est dulce sine gustu, nec album sine uisu: & quamuis hoc sit uerum aliquo modo, puta, de sensu, & sensibili in actu; tamen in potẽtia non est uerum: ob id male dicebant loquentes simpliciter, vniuersaliter de eo: quòd non est uerum vniuersaliter, sed aliquo modo.

Si autem vox quædam consonantia. Tex. CXLIII.

Secunda qs soluit: Quare excellens sensibile destruat sensum.

ALteram soluit quæstionem, quare excellens sensibile destruit sensum. Respondet, quia sensus in quadam proportione & temperie consistit, quam destruit obiectum forte, quia, ut diximus, obiectum agit in potentiam. Antecedens uero, quòd sensus sit in proportione, probat per auditũ, cuius obiectum est sonus, & consonantia, si consonantia auditu percipitur, eademque est utriusque operatio, ut dictũ est, sequitur, quòd auditus etiam in cõsonantia, & temperie consistat, & hinc sequitur, quòd obiecta temperata, & mixta magis delectant sensum, ut patet in omni sensu: exuperantia uero, & intemperata aut corumpunt, aut lædunt organa.

Vnusquisque igitur sensus subiecti. Tex. CXLIIII.

Quis ille alius sit, quo sẽtiẽs se videre ex alia eius operatione indagat.

POstquàm determinauit non esse sensus exterioris se sentire sentientem, nunc sensum, quo id percipiatur, indagat ex alia ipsius operatione. Colligit autem in hoc textu tria, quę singulis exterioribus sensibus insunt, ut postea ex hoc faciat argm. Dicit ergo quod ex doctrina dicta, puta, quod operatio sensus, & obiecti una est, sequitur ista sensibus exterioribus competere. Primo, quisque sensus habet suum sensibile obiectum, a quo patitur, & quod sentit.

Tria quæ singulis exterioribus sensibus insunt. 1.

Secundo. Quisque sensus est potentia, & facultas existens in proprio sensorio, ut sensorium est, id est, ut instrumentũ est ad sentiendum, nam alia insunt sensorijs non ut instrumenta cognitionis, sed ut corpora quedam sunt, puta, quantitas, & qualitates reliquæ, at potentia inest ei, ut sensorium est. 2.

Tertiò. Quisq; sensus cognoscit differẽtias sui proprij obiecti, ipsosq; discernit, ut uisus album, & nigrũ, gustus dulce, & amarum, similiter idem fit in singulis aliorum sensuum exteriorum. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quoniam autem, & album, & dulce.
Tex. CXLV.

Primaria sit alterius cõmunis.

EX dictis facit argm̃, quo alium sensum probat præter dictos, & est tale: Sensibilia diuersorum sensuum discernimus, ipsorumq; differentias percipimus: ergo sensu aliquo id fit. Consequentia probatur ex tertio illo communi sensibus exteriotibus. Quisque enim percipit differentias sensibilium propriorum, quia sensibilia sunt ipsa, sed dulce, & album etiã sensibilia sunt, ergo ipsorum percipere differentias ad aliquem pertinebit sensum. Continuatur argumentum in textu sequenti.

Quo & manifestum est, q̃ caro.
Tex. CXLVI.

Progreditur in eadem ratione.

OStendit, q̃ iste sensus, qui differẽtias percipit inter duo sensibilia, sit alius distinctus, aliudque habens distinctum organum à præcedentibus. Et primò probat, quòd non sit tactus talis sensus. Si enim aliquis aliorũ esset, maximè esset tactus: quia hic semper in animali est, aliique sensus cum eo sunt.

Est igitur argm̃ huiusmodi. Si tactus esset, & caro ultimum sensorium, iste sensus omnibus communis, sequeret, q̃ non perciperet differentias sensibilium, nisi ipsa tãgendo: at sine tactu hoc fit, ut cum sonum ab albo discernimus: ergo talis sensus non est tactus.

Probat etiam, q̃ non sint plures sensus exteriores simul, puta, q̃ non uisu, & gustu distinguamus albũ à dulci: q̃a tunc perinde esset, ac si duo homines perciperent, unus album, alter dulce: cõstat enim, q̃ nenter differentias discerneret, nisi unus & idem sit, ita in uno homine, ni si unus sit sensus, si ergo non est unus alius exterior, nec simul plures; erit ergo unus alius præter hos, & sicut unus alius est, ita unũ aliud habet sensorium.

Nota. Et hoc est, quod dicit (ut dicit, sic intelligit, & sentit) id est, ut est unus in iudicando, sic est unus in sensorium.

Nota 2. Et aduertendum, q̃ utitur uocabulo intelligendi, & sentiendi, ac si idem esset: quia nondum posuit differentiã inter sensum interiorem, & Intellectum.

Quod igitur non possibile sit separatis.

COncludit, q̃ pluribus sensibus simul non possumus discernere plura sensibilia, nisi uno & eodem. *Quòd ille sensus cõis simul & semel percipiat plura, & diuersa sensibilia &se.*

Rursus autem ostendit, q̃ non solũ iste sensus sit unus organo, sed quod simul, & in uno eodemq; tempore percipiat illa diuersa sensibilia. V.g. visus discernens album à nigro, uno, & eodem tẽpore simul percipit album, & nigrum, quod si modo album, post nigrũ perciperet, nec modo, nec post discernere posset, sed quo tempore unum, eodẽ alterum percipere debet. Ita etiam iste sensus simul percipere vtrumq; debet, vt iudicet: & hoc est, quod dicit, q̃ qui unum percipit, & alterum percipere debet, sed illud quando id est, q̃ simul percipiat eodem tempore, non debet esse per accidens, sed per se.

Est enim aduertendum, q̃ in uno tempore iudicare duo, potest dupliciter intelligi. Vno modo, ut unum tẽpus sit ex parte iudicantis, ut si res, quarũ una prior altera fuit, ego modo in hoc tempore iudico. v.g. uidi hominem, & alio tempore uideo alterum, & hunc nunc assimilo illi: possum dicere, Nunc percipio similitudinem illorum, sed tñ tempus est unum ex parte iudicantis, quia nunc iudico, sed non ex parte rerũ, q̃a non se modo offerunt. Hoc uocat Aristoteles, Quando per accidens. *No. duplici iter duo simul tempore dicari.* 1.

Altero modo ex parte etiam ipsarũ rerum, quãdo iudico ea, quæ simul nũc sunt: & hoc est, Quando per se.

Dicit ergo Arist. q̃ sensus percipit differentias sensibilium uno tempore ex parte ipsius, & etiam ex parte sensibilium, quia simul cognosci, & apprehendi debent, & non unum post alterum. 2.

Et perpende, quod uocat tẽpus indiuisibile, non instans, ut putat Auer. sed instans, uel tempus illud, in quo sic percipit sensibilia, vt non unum in temporis una parte, alterum in altera sentiat, sed in qualibet utrumque simul: & ea de causa uocat etiam tempus inseparabile. Vnde cõcludit, esse unum sensum, & in uno eodemque tẽpore plura sensibilia percipere, ut ipsa discernat. *Nota.*

At uerò impossibile est simul.
Tex. CXLVII.

Obiectio Arist.

COntra ea, quæ dicta sunt, obiicit: quia tunc idem moueretur motibus contrariis simul, puta contrariorum sensibilium: quod esse non potest. Idem enim indiuisibile, id est, secundum eandẽ partẽ, non potest à dulci & amaro simul moueri: sunt enim hæc contraria, & aliter unum, aliter alterum agit.

Secunda solutio obiectionis apparens.

Adhibet quandam solutionem apparentem. Posset quis dicere, q̃ sensus hic est indiuisibilis, & diuisibilis: indiuisibilis quidem subiecto & re, at diuisibilis ratione, sicut potentia corporis ad cõtraria recipienda, vna est re, rõne tamen differt; ita de sensu. Vnde qua parte est unus & indiuisibilis, poterit iudicare, & discernere: qua parte uerò est plures, poterit plura percipere: & sic videtur auferri omnis repugnantia.

An non possibile potentia.
Tex. CXLVIII.

Reijcit eã solutionẽ.

EXcludit rationem datam, dicitq; q̃ quamuis unum in potentia simul sit receptiuum cõtrariorum, ut superficies simul est albi, & nigri receptiua in potentia: idemq; simul indiuisibile, & diuisibile potentia: tamen actu non potest id esse: sed tunc oportet esse diuisibile, ut modo unum, modo alterum recipiat. Cum ergo iste sensus actu patiatur contraria, album, & nigrum, & alia, non poterit tunc esse indiuisibilis, sed diuisibilis solum.

No. solutionẽ aliam ex Alberto.

Nota cum Alber. q̃ posset facilè solui argumentum hoc ab Arist. Idem. n. posset fieri de sensu exteriore, puta, de uisu, qui album, & nigrum simul percipit: non enim contrariorum species cõtrariæ sunt: possunt. n. simul esse in uno.

Cur Arist. non sit usus ea solutione.

Tamen Arist. noluit hac uti solutione: quia non intendebat explicare, quo modo contraria simul perciperentur à sensu exteriori, sed quomodo sensus communis ea perciperet, ob id respondet in sequenti tex. aliter.

Sed ut id, quòd uocant quidam.
Tex. CXLIX.

Secunda solutio. Arist obiectionis facta à simile.

QVadam similitudine respondet de puncto in medio circuli constituto, hoc enim unum est, & plura; unum quidem secundum se, plura autem, ut ab eo plures ducuntur lineæ in circunferentiam, quibus omnibus, & singulis illud commune est. Addit Themist. q̃ est principium, vt ab eo lineæ in circũferentiam protrahuntur; & est finis, ut ad ipsum lineæ ad ipsam circunferentiam confluunt. Sic iste sensus communis, unus est secundum se, plures, ut finis, & principium est quinque sensuũ, ab eo enim omnis aliorum uirtus manat, & aliorum cognitio in ipsum terminatur, ut ergo plures est, plura percipit per alios sensus, vt unus est, simul de illis iudicat.

Nota litera expositionem.

Perpende literam, (Bis utitur eodem signo simul,) id est, uno puncto, & signo utimur, simul duas lineas i ipsum terminando, sic etiam illo sensu, in quẽ plures tendunt sensus, & sic, ut est duorum terminus, duo iudicat. (Et sunt separata in separato) id est, ut sunt multi sensus distincti, sic faciunt illum communem esse multos, & multitudinem uocat Arist. separationem. Concludit, dictum esse de sensu, seu principio sentiendi, secundum quod animal sensitiuum dicitur. hic enim omnibus inest animalibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

AN SENSVS EXTERIOR percipiat suam sensationem. Q. III.

QVod sentiamus nos videre, & audire, certũ est: quo tñ sensu id sentiamus, id incertũ ẽ, & in dubiũ uertim⁹. Vr igit, ꝙ eodẽmet sentiamus, & sentire etiã sentiamus, puta, visu videm⁹, & eodem sentimus nos videre, ꝙ dico de uisu, ẽt dr̃ de aliis. Est primũ argm̃. Si alio sensu piceremus visionẽ, ẽt perciperemus colorem: sed non possumus alio, quã visu percipere colorem: ergo nec uisionem. Discursus est notus cum maiori. Probatur minor, qa color nõ põt percipi, nisi per speciem: at species non potest vltra oculum produci, quia ultra oculũ interius non est diaphanum: non ergo potest sensus interior percipere colorem.

8. Arg ad partẽ affirmationem.

2. Arg.

Probat secundò. Si alio sensu percipimus uisionẽ, uel ille pcipit suã sensationẽ, uel alius. Si alius, idẽ petam, uel ergo erit processus infinitus, qui esse nõ põt: vel uenietur ad sensum, qui suam percipiat sensationẽ. Si ergo hoc ineſt huic, inerit etiam uisui, & exteriori sensui.

3. Arg.

Probatur tertiò. Ita se habet uisio ad visum, sicut intellectio ad intellectum: sed idem intellectus suam percipit intellectionem, & non alia potentia, ergo idem visus suam percipiet uisionem.

4. Arg.

Probatur quartò. Si uisio ab alio pcipitur, oportet ponere spẽm uisionis vsq; ad illum productã, sed non vr, ꝙ à visione, cum sit q̃dã operatio, possit produci spẽs aliqua, ergo eodẽ sensu percipitur.

5. Arg.

Probatur quintò. Eiu sdem erit sensu percipere uisionem, cuius est percipere tenebras, vtrumque enim non uꝛ indigere specie, sed uisus percipit tenebras sicut & lucem est enim eadem potentia oppositorũ, ergo uisus pcipit uisionẽ.

3. Opin. Plu.

Multæ sunt opiniones in hac parte. Philo. refert duas. Altera est Plutarchi, qui opus esse animæ rationalis putabat sentire sensationes sensuũ exteriorũ. nec dicebat hoc esse opus intellectus, sed cuiusdam uirtutis, quę dicitur opinatiua, & nos solemus vocare cogitatiuã, est. n. uirtus organica aliquo modo rõnis particeps, quam putant aliqui discurrere in singularibus; & hac ut ait, cognoscũtur sensationes exteriores.

2. Opin. Philop.

Altera opinio est, quam ipse Philop. sequitur, ꝙ non sit opus sensus alterius, sed cuiusdam uirtutis, quæ dicitur attẽtiua, quæ est animæ rationalis non alligata vlli particulari organo, & huius est percipere tales sensationes.

3. Opinio Simpl.

Tertia sñia est Simpli. qui id tribuit eidem sensũr, non absolutẽ, sed ut aliquo modo est rationis particeps, id est, sensus, vt ab anima rõnali sunt, habent suas percipere sensationes: vnde bruta non percipiunt suam sensationem.

4. Opi. Algidij. & S. Tho.

Quarta sñia est Ægid. & quorundam aliorum, qui sensum exteriorẽ suam dicunt percipere sensationem, non directè, quasi producat actũ, qui immediatè terminetur in illam sensationem: sed indirectè, i. vt percipiens sensus obiectũ suum, eodemq; actu percipiat videre, seu sentire. Hæc vr opinio S. Th. in præsenti, vbi concedit uisu aliisq; sensibus duas operationes, apprehẽsionem, quæ passio est; & Iudicium, in quo obiectũ percipit: atq; hoc concedit sentire suam apprehensionem, uidelicet indirectè.

5. Opinio Landu. Apelli. &c.

Vltima sñia est Aristo. qui in præsenti capite & de som. c. 2. id esse opus sensus cõis uult. Hoc sequitur Iandu. q. 33. & Apolli q. 37. Caiet. Auer. Albert. & alij.

Circa huius qõnis determinationẽ, sit prima conclusio. Visus non potest percipere suam uisionem illo eodem actu, quo uider. Idem dico de aliis. Hęc conclusio satis certa videtur.

Prima cõclusio, visus nõ põt percipere suã visionẽ eodẽ actu, quo videt: & idem in aliis sensibus.

Et ꝓbat primò. Si quo actu uidem⁹, sentiremus simul nos videre, nõ staret videre, quin simul sentiremus uidere, cũ unus, & idẽ sit utrunq; obiecti act⁹, & utrũq; obiectũ sp simul cõueniat: sed stat uidere, q̃n sentimus nos uidere, ꝙ notũ est: ergo nõ fit hoc eodẽ uno actu.

1 Ratio.

2 Ratio.

Probatur secundò. Actus, & obiectũ actus non possunt esse unũ & idẽ: ergo uno actu nõ possumus pcipere ipsummet: tũc. n. actus, & obiectũ idem esset.

3. Ratio

Probatur tertiò. Stat me videre, & stã te uisione paulò post sentire me uidet, peto. Vel aduenit alius actus, vel non. Si alius, habeo intentum. Si nullus, non ergo sentiam me uidere: non enim aliud est, quod aduenire possit.

Secunda conclusio. Visus non percipit uisionẽ alio actu suo, nec alii sensus suas percipere possunt sensationes producẽdo alios actus circa ipsas.

2. Concl. Visus non percipit suã visionem alio suo actu.

1. Ratio.

Hęc ꝓbat. Si uisus ꝓduceret actũ circa suã uisionẽ, qua ipsam peciperet, segit ꝙ supra se ipsũ se reflecteret. at hoc nõ põt facere, ergo nec talẽ actũ ꝓducere. Discursus est notus cũ maiori. Probat minor, qa nulla uirtus organica, & corporea potest i seipsã agere, nec se cognoscere, sẽs⁹ aũt uirt⁹ organica ẽ, nõ ergo põt sua sẽsationẽ cognoscere. Hoc argumẽto utitur Philop. et alij ad hoc idẽ ꝓbãdũ.

Dubium solutio.

Dices, Quare uirtus organica se nõ potest i se reflectere, R. ideo, ꝙ hoc ẽ cõe oi uirtuti in copore existẽti, ꝙ sit uel actiua alterius uel passiua ab altero, cũ igit uirtus organica siti corpore, nõ erit actiua circa ea, q̃ in ipsa, sunt & qa totũ corpus sibimet supponi nõ põt, nec res extẽsa sibimet, sed solũ pars supra partem.

2. Ratio.

Probat secundò Si uisus, & sẽsus sentiret suam sensationem, utiq; se posset sentire, & ea, quæ in se sũt, & sic tactus posset suas sẽtire qualitates, & se ipsum. Hoc aũt est contra ipsam experientiam, ergo minus sentiet suam operationem, quia magis uidetur proportionatum id, quod est in se, puta qualitates.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Si sẽsus sentiret suam sensationẽ, utiq; ille actus, quo sentit, adhuc sẽsibilis esset, quia eadẽ est utriusque ratio, at uanũ est dicere, ꝙ uisus sentit sentire se uidere, ergo nec sentit ipsũ uidere. Patet ergo, ꝙ sẽsus exterior nec directè, nec indirectè percipit se sentire.

Cõfirmatur ratio

Vtrumq; autem hoc uno argumento firmo. Oculo utroq; destructo, sẽtiã me non uidere & multis, imò omnibus qui antea uiderũt, cęcis hoc accidit, sed hoc non fit uisu cũ potentia sit destructa deficiente organo, ergo alia potẽtia cõtingit sentire non uidere, ergo etiam sentire uidere, quia eodem sentimus nos uidere, quo sentimus nos non uidere.

Tertia conclusio. Sentire sẽsationes sẽsuum exteriorũ, operatio est interioris sensus, tam in homine, quã in brutis.

3. Concl. sensationes exteriores sentiuntur à sensu communi. Nota.

Est autem notandum, ꝙ si probamus hoc conuenire brutis, simul probatum est, esse opus sensus interioris, cũm. n nõ sit ipsius exterioris, ut ostensum est, nec intellectus solius, cum hoc brutis non cõpetat, erit sensus interioris cõmunis.

1. Ratio.

Probat primo. Si bruta non percipiẽt se sẽtire, esset, quia id est opus altioris naturæ, quàm sit pura sẽsitiua: sed hoc nõ est. ergo bruta id percipiunt Discursus. est notus cum maiori. Probatur minor, qa alia opera altiora, & difficiliora brutis natura concessit, quę sunt adeo mira, ut uidetur quodã mõ arguere rationẽ: sunt aũt cuiuis aduertenti multa hmõi opera manifesta, de qb. meminit. Arist. 9 histo. c. 6. & 7. Plinius aũt lib. 9 c. 42. cõtemplans opera stupenda piscĩũ, dicit se mirari eos, qui negarũt aquatilia sentire Miror ego ẽt, Sim: & alios, q alia opera mirabiliora in brutis cernentes, ea se uidere, aut gustare, sentire posse negarunt.

2. Ratio.

Probo ẽt secundò, Bruta oculos habẽtia clausos conantur aperire, & aures arrigunt, gustumque acuunt, ergo percipiũt se nõ sentire aliter hos non præstarent motus. Si ergo percipiunt se nõ sẽtire, ergo percipient etiam se sentire.

Nec intelligas, ꝙ quid ipsum sentire sit cognoscant, aut ipsam sensationem abstractum percipiant. hæc enim non sensus, sed Intellect⁹ sunt: sed sicut obiectũ præsẽs oculus uidet, ita uisionem ꝑsentem sensus interior sentit, dum species obiectorũ recipit, ut dicem⁹ paulo post.

Ad argumenta igitur respondeo, in quorum solutione absoluetur huius difficultatis dissolutio.

Ad 1.

Ad primum dico, ꝙ species productæ in sensibus exterioribus, nõ solum multiplicantur in ipsõ organo, sed etiam usque ad interiorem sensum, non enim deest ibi diaphanũ, sunt enim spiritus i neruis ipsis contenti, qui speciem recipiui sunt, sicut aer externus, & p hos vsq; ad interiorẽ sensum diffunduntur species

Universidad de Deusto Biblioteca

species, per hasque potest sensus interior cognoscere. De hoc tũ dicemus post.

Ad 2. Ad ẽm respondeo, ꝙ non est opus, ꝙ omnis sensatio sit cognita à sensu, sed sola exterior. Aliqui putant, ꝙ sensatio sensus cõis sẽtiẽ ab imaginatione & huius sẽsatio ab æstimatiua, huius verò à nullo, nisi ab Intellectu ĩ hoĩbus. Mihi tũ potius vr̃, ꝙ nullus sẽsus sẽsationẽ alterius sentiat, nec suam, nisi cõis qui sentit sensationes exteriorum, qa uix tantam reflexione, videtur excedere naturam sensus. Nec in bruris puto tales actus esse posse, quia si inuenirentur, utique inutiles & otiosi essent, prior vero cognitio dicta est necessaria ad usum exteriorum.

Ad 3. Ad tertium neganda est similitudo: est.n Intellect° uis spiritualis, et indiuisibilis, ideo potest suos actus cognoscere, imò hoc est argumentũ ad probãdũ intẽrionem nostram. Nã Intellectus quia est in corpore, licet non sit organica uirtus, tamen suos actus nõ statim cognoscit, nisi p obiecta, et imperfectè, ut post dicemus: sensus cũ uirtus maximè organica sit, nullo mõ suos actus cognoscet.

Ad 4. Ad quartũ quãuis aliqui satis ꝓbabiliter speciẽ ponãt ipsius sensationis, puto tamẽ nõ esse illa specie opus, sed p eãdẽ speciẽ obiectũ pcipere (ut arbitror) pot sẽsus cõis ẽt sensationem, nõ per speciẽ absolutè sed per speciẽ, inquã q̃ ex obiecti præsentia ad ipsum tunc peruenit.

Ad 5. Ad quintũ dico, ꝙ uisu pcipimus tenebras, nõ ꝙ uisus actũ formet ipsarũ, sed quia dũ nõ immutat ab obiecto, cõis sẽsus pcipit tenebras, sicut ẽt auditus pcipit silẽtiũ. & hoc mõ dicimus ẽt visũ pcipere visionẽ. Nec oportet, ꝙ potẽtia vtrũque oppositũ eodẽ percipiat modo, sed cõtraria p se, ut albũ, & nigrũ, priuatiua verò vnum per se, alterum per accidens.

AN VEHEMENS SENSIBILE destruat sensum. Quæst. IIII.

1. Arg. ad partẽ ne ga. QVę faciunt difficultatẽ in hac re id primũ est. Sensibile agit in sensus p speciem intentionalem: sed species potius perficit sensum, cum sit principium cognitionis ergo vehemens sensibile non destruit sensum.

2. Argu. Probatur secundò. Cum potentia respicit aliquã latitudinem obiecti quo magis est de illa latitudine, eo magis potentia perficitur, ut si est potentia ad calorẽ vt octo, magis perficitur, quo est plus de calore, sed potentia sensitiua est ad totã latitudinem obiecti: ergo a maiori potius debet perfici quàm destrui.

3. Argu. Probatur tertiò. Intellectus perficitur cum intelligit entia perfectiora: manet que promptior ad inferiora intelligenda, ergo etiam ita se habebit sensus.

1. Concl. sensibile vehemẽs iuuat vel lędit sensũ ratione actionis cõiunctæ eũ ipsa immutationẽ speciei Pro huius resolutione sit prior conclusio. Sensibile vehemens lędit sensum, vel iuuat ratione alicuius qualitatis, vel actionis coniunctæ cum ipsa immutatione secundum speciem.

Hæc patet discurrẽdo per singulos sensus. Colores enim uehemẽtes ratione luminis lędunt: lumen enim disgregat pupillę, & humoris partes, est enim luminis disgregare cum calefaciat, ĩpeditur autem uisio, & lædítur oculus ex nimia partium disruptione.

Prima ratio in. dultione per singulos sensus. Tenebræ etiam, ut docet Alber. tract. 4. c. 9. sic lædunt. Visus enim manet frigidus, quia spiritus confugiunt ad partes internas: nimia autem frigiditas congregat, & constipat partes oculi, adeò ut ali quando uisus recuperari non possit: ob id incutit dolorem lumen uenientibus à loco tenebroso, quia lumen disgregat constipatas partes.

Secunda cõclusio, sensibilia rõne specierum lędunt vel iuuãt sensum. De auditu uerò patet, Motus.n. aeris, q̃ ex sono ꝓuenit, lędit aures. Odor autẽ ratione euaporationis lædit: sapor ratione primarũ qualitatũ sicut ĩ tactu lędit.

Secunda conclusio probabilis. Sensibilia ratione specierum intentionalium lædunt etiam, vel iuuant sensum.

Profectò hæc patet, quamuis à q̃busdã negetur. Primò: quia istæ species sunt accidentia quædam realia, poterunt ergo lędere, vel confortare sensoria.

1. Ratio. Probatur, quia albedo disgregare dicitur uisum & nigredo congregare, ꝙ non fit nisi ratione specierum. Nam species albedinis sũt magis accedẽtes ad lumẽ, & fortiores: ob id disgregãt, vt lumẽ.

2. Ratio. Probatur Sect. 32. probl. q. 44. viride dicitur delectare ipsum uisum, & corroborare magis, quia in medio consistit extremorum, nec uidetur quomodo hoc sit, nisi per speciem.

Ne de re ea quãdo distincte, & legitur, & iucũdius sentiatur, &c. Vnum hic nota circa uocem, ꝙ aliud est uocem distinctius sentiri, aliud longius sentiri, aliud iucũdius sentiri. Vox distinctius sentitur cum sola est, quam cum in consonantia, at longius sentitur in consonantia cum alijs, quam sola, vt dicitur Proble, Sect. 19. q. 2. tunc.n. magis impellitur, & propellitur aer, qui sonos fert, ipsorumq; species. Iucũdius aũt sentitur in mixtione, & moderata, ut dicit Arist. in presenti. & quo maior mixtio, eo dulcius sentiẽ. Vnde Sect. 19. Problema. q. 24. dr. ꝙ dulcius sonat, cũ cantatur ad tibias, quàm cum ad lyram: quia illi duo soni melius miscent, quia uterque est in spiritu humano tam vocis ore prolatæ quã per tibiam emissæ.

Ad primum. Per hæc patet solutio ad argumenta.

Ad primum dico, ꝙ lędit sensorium, & iuuat tam ratione adiunctæ mutationis realis, quàm ipsius speciei intentionalis. est enim etiam hæc species reale accidens, ut dictum est.

Ad secundum. Ad ẽm respondeo, ꝙ si potentia esset perfecta, habensque totam latitudinẽ suæ perfectionis, non læderetur a speciebus intentionalibus: tũ quia aliqñ imperfecta est, ob id a perfecta specie lædi tur sicut lumen temperatum lędit oculum noctuæ pp suam imperfectionem.

Ad tertium. Ad tertium non est similis rõ de Intellectu, nã Intellectus obiectũ nõ mouet adiuncta aliqua mutatione reali, & ppea est immaterialis, & incorruptibilis ẽm se, sensus aũt corruptibilis, quo circa ipsa operatione consumit. Adde ẽt ꝙ Intellectus, ad intelligẽda magna intelligibilia, ẽt indiget aliquo confortãte: Vnde Theologi in Intellectu creato, ut uideat Deũ dicũt opus esse quadã qualitate cõfortante, & eleuante potentiã, quę qualitas dicitur lumen gloriæ.

Sed de hoc satis.

AN SENSVS COMMVNIS SIT in corde. Quæst. V.

In quo cõtendant. Galen & Arist. DIfficilis est hæc cõtrouersia ex eo, ꝙ duo insignes Philosophi in ea sunt discordes, puta Arist. & Galenus, hic enim in cerebro, ille uero in corde ponit, uterque tũ conuenit in hoc ꝙ sensus cõis ibi est collocandus, ubi est fons, & principium sentiendi. Fatetur etiam uterque id esse fontẽ sentiendi, quod neruorum est origo: per neruos enim uis motiua, & sensitiua cõicatur omnibus aliis partibus.

In quo differant. & sit inter eos cõtrouersia. Discordia uerò est, Aristoteles putat cor esse principium neruorũ. 3. de par. cap. 5. uenarum, & arteriarum, ob id in eo sensum communem ponit de Som. c. 2 & de Iunen. c. 2. & alijs in locis. Galenus contra putat, cerebrum esse neruorum originem, ob id ibi sensum cõmunem ponit lib. 7. de decretis c. 26. & 14. & lib. 8. de usu partium c. 3. & 4. Ante autem quicquam determinemus explicanda est utriusque sententia.

Prima Arist. sententia. Aristoteles ergo lib. 2. de partib. c. 7 sua in hoc manifestat sententiam: quę consistit in tribus conclusionibus.

Prima eius cõclusio. Prima est. Cerebrum non potest esse principium, & origo sentiendi.

Cerebrũ nõ est prũcipiũ sentiendi 1. Ratio. Hãc probat primò. Nulla pars ab alijs oĩb. discontinuata põt esse principium sentiẽdi, cùm enim principium debeat uirtutem cõicare alijs sensus & motus, necessariò aliquid debet eis cõtinuari, at cerebrum est pars discontinuata ab alijs, est.n. uelut aliquid in uase contentũ, ergo non põt esse principiũ sensus.

2. Ratio Secundò Quod caret sensu non põt esse principium sensus, at cerebrũ caret sensu, nam expertũ est non sentire, cum tangatur: ergo non est principiũ sensus.

3. Ratio. Secunda Conclusio principiũ sentiendi & in eo est sensus communis Tertiò. Quòd sanguine caret, nõ est principiũ sensus, cùm partes sanguine pditæ maximè polleant sensu, cerebrũ, ut notum est, sanguine caret: ergo caret sensu, nec põt saltẽ esse principiũ sẽsus.

Secunda ipsius cõclusio. Cor est principiũ sensus, in eo situs est cõis sensus.

1. Ratio. Probatur primò. Id, quod mediũ locum

Universidad de Deusto Biblioteca

cùm occupat in corpore animalis, debèt esse principium sensus potius quam quod externum, cor autem est huiusmodi; ergo ipsum est principium.

2. Ratio. Secundò. Id quod primo mouet, & viuit in generatione, est sensus, & motus principium: at in embrione nondũ formato cerebro cor palpitare percipitur, & sentire, ergo ipsum est motus, & sensus principium.

3. Ratio. Tertiò Quod neruorũ principiũ, est ẽt motus, ac sensationis, sed cor est principiũ neruorũ, ergo est principiũ sẽsationis, & motus. Minor ꝓbat ex eo qa intra ipsum multa neruorũ copia reperit.

4. Ratio. Quartò. Vbi appetitus, ibi sensus principium, sed in corde est appetitus, ut patet in motu iræ, amoris, aliarumque passionum, quæ fiunt in corde, ergo ibi est sensus, & motus principium.

Tertia Aristot cõclusio Cerebrũ ad hoc solum datũ alij, ut tẽperet sua frigiditatẽ calorẽ cordis.

Tertia ipsius cõclusio Cerebrũ est frigidissima, & humidissima pars, solũ à nã in hunc usum data, ut tẽperaret nimiũ cordis calorem, ne aĩal dissolueret.

Probatur multis signis.

Multis signis id ostẽdit. Frigiditas. n. cerebri patet ex eo, ꝙ nõ est carnosum, partes. n. carnosæ calidæ sunt. Probatur: quia est terreæ & aqueæ substantiæ, coctum. n. durescit, non liquefit: Probat, quia tactu sentitur frigidum. Probatur. quia habet uenas paruas, & frequentes, ne si nimium sit sanguinis, calefiat cerebrum. Probat ex effluxionib. putat. n. Arist. ꝙ colore cordis a cibo vapores ad cerebrum ascendunt, qui nimia ipsius frigiditate ingrossati descendunt, per nasumq; & per saliuam purgant, illiq; vapores infrigidati descendentes faciũt calorem, & spiritus refugere ad cor, & fit somnus, q est passio cordis ñ potẽtis virtutem, & calorẽ cõicare sensib. Hæc duo indicant cerebri frigiditatẽ nimiã: probatur animalia calidiora plus cerebri habent, qđ ſigoum est, ipsum in cordis refrigerium esse, & uir plus cerebri, quã fœmina habet, qa calidius cor ille habet. Ex his oĩb. sumit argumentũ, nõ esse cerebrum sentiendi principium ob frigiditatem nimiam. Atque hæc sunt, quæ Arist. sentit hac in re.

1. Nota.

2.

3.

4.

5.

6.

Galeni autem sententia consistit in duabus conclusionibus. Prima est. Cerebrum est principium neruorum, ac consequenter principium motus, & sensus, ibique sensus est communis.

Secunda Galeni sẽtentia. Cerebrũ est principium neruorũ motus & sensus & ibi est sensus cõmunis.

Hoc probat rationibus concludentibus sumptis ab experientia. Primò constat ex anatomica sectione, ꝙ nerui oẽs a cerebro descendunt, nec ullo mõ cordi tanquam origini coniunguntur. Cerebrum ergo est illorum principium.

Prima eius cõcl. 1. Ratio.

Secundo nerui quantò sunt cerebro propinquiores, tãto cõspiciuntur latiores, maiores: ergo ibi suã hñt originem. nam Arist. ob id putat venas, & arterias esse à corde, qa iuxta cor latiores sunt.

2. Ratio.

3. Ratio.

Tertiò. Si neruus ligeẽ medius, experimentum est, ꝙ pars uersus cerebrũ mouet, & sentit, pars uersus cor, nec sentit nec mouet, ergo cerebrum est principium. Hæc enim est certa experientia.

4 Ratio.

Probat quartò. Læsio capitis impedit sensum, corde manente illa so. impedit ẽt motum, ut notum, est: ergo cerebrũ est principium motus, & sensus.

2 Concl. Galeni. Cerebrũ i alios usus est à natura datum, quã ut cor in frigidet.

Secunda conclusio Galeni. Cerebrũ in alios usus, ẽ quã in cordis refrigeriũ.

1. Ratio.

Hæc probat. Primò quia non est uia, p q̃ cerebrum possit cor refrigerare sunt. n. vię colli pauçe et strictę. & si cerebrũ cor infrigidaret distãs, tũc extra modũ infrigidaret, & læderet, ꝓpiquas partes.

2 Ratio.

Probatur secundò: quia cerebrũ sentitur à nobis ualde calidum, & multo calidius, quàm externus calefactus.

3. Ratio.

Probat tertio. quia potius cor calefaceret cerebrũ, quia est maioris actiuitatis, cum pp calorem, tum quia cerebrũ est supra, calor autem sursum tendit.

4 Ratio.

Probatur quartò. Multa alia in cerebro sunt, & ab eo proueniunt, quæ indicant, nõ in eum solum usum esse, ut cor frigefacit. Hæc est Galeni sententia.

Auctoris arbitriũ i hac controuersia. 1. Concl. Sẽsus cõis est potentia distincta.

Pro huius cõtrouersiæ resolutione, ego proponã qđ mihi ꝓbabilius, vĩ, sequẽdo opinionẽ aliorũ ẽt insignũ Philosophorum. Sit ergo prima conclusio: sensus cõis est potẽtia distincta ab alijs exteriorib. distinctum habens organũ.

Hæc est contra aliquos, qui sensum communem putant non distingui ab exterioribus, sed esse genus illorũ sicut animal genus hominis, & leonis: nos tamẽ dicimꝰ in prioti parte cõclusionis, ꝙ est una alia potentia, quæ dicitur communis, nõ prædicatione, sicut genꝰ, sed cauſalicate, quia ab ea pẽdẽt alię exteriores.

ab alijs exterioribus sensibus & in organo diuerso.

1. Ratio. probans primam partẽ cõclu.

Probatur argumẽto ipsius Arist. Distinguere. n. sensibilia diuersi generis non potest una potẽtia exterior sola. nec simul plures, ut in textu probatum est: ergo erit una alia communis.

2. Ratio. probans secundã partem. 3. Ratio.

Hæc autem est organica, ut dĩ in posteriori parte conclusionis, quia est in brutis, in quibus omnes sensitiuæ potentiæ sunt organicæ.

Et probatur: quia est perceptiua singulatium tantum, ꝙ solis organicis inest: cum autem distincta potentia sit, distinctum habebit organum.

3. Concl. Sensus cõmunis nõ respicit immediatè sensibilia communia.

Seda cõclusio. Sensus cõis non habet immediatè sẽsibilia cõmunia respicere.

Ratio.

Hæc est cõtra Alber. q̃ putat, ꝙ sensus communis cognoscit primò sensibilia cõmunia, sicut sensus particularis, propria. Oppositum dicimus in conclusione, quod sensus communis non sentit immediatè sensibilia communia.

Ratio est: quia eo modo sentit cõmunis illa sẽsibilia, quo sensus particularis: sed particularis primò respicit propria: ergo & communis. Maior patet, qa non recipit sensus communis alias spẽs, quã sensuum particularium. Sensus ergo cõmunis pro obiecto habet sensatum exterius in cõmuni, quod nomine vno caret.

Nota 3 Cõc. Sẽsus cõmunis est in cerebri parte anteriori. Auctoris pro hac sententia.

Tertia conclusio. Sensus cõmunis pro priè est in cerebri parte anteriori. Hæc est Auicen. 6. natural. p. 4. c. 1. & Alber. lib. de apprehen. par. 3. & est cõis oĩum ferè sniã, ob id nos in hac parte ab Arist. recedimus. Argumẽta. n. Galeni in experientia certa fundãtur, quã Philosophus amplecti debet, cum non sit ratio cõuincens, & demonstrans oppositum.

Nota primo quòd cor ẽ rex & vniuersale principiũ

Aduertenda uero sunt duo. Alterã est, quod cor est rex, & principium omniũ operationum animalis, tam motus, quã sensus, & hac ratione caloris naturalis, qui omnia in suis operationibus dispo-

omnium operationum animalis.

nit, & cõseruat, & ratione ipsius fiũt spiritus motiui, & sensitiui postea in cerebro: & ob id oĩa ei tribuũt, vt vniuersali principio, non tñ est proxim ũ operãs in sẽsu, & motu uolũtario, sed cerebrũ.

Nota secundo in qua parte cerebri sit sensus cõmunis.

Alterum est, quod in parte cerebri anteriore sunt duę cõcauitates, vna ad vnã partem versus unũ oculũ, altera ad alteram versus alterum, & hic sensorium põnũt cõis sensus. Alij uero sub cõcauitatibus istis cõstituunt sensũ cõmunẽ: ex anatomia uero cõstat esse tertiã illã concauitatẽ inferiorẽ ijs, in medio ferè supra palatũ, ad quam oẽs nerui auriũ nariũ, & oculorũ cõcurrunt: & ideo ibi põnunt sensũ cõem. & in alijs superiorib. dictis ponũt imaginationem, qua puto ueriorẽ sniam: quod ex eo patet, ꝙ ut diximus, nerui aliorum sensuũ ad hoc cõ fluunt, sẽsorium, & ab hoc spiritus i ipsos mittunt, & ei tres sensus hi nobilissimi sunt proximi ad illum concurrentes, scilicet uisus, olfactus, & auditus.

4. Cone Sẽsui cõmuni multa insunt ideſt sẽtire sẽsibilia exteriora simul cum exteriorib. sensib. Nota. Sẽtimus hoc sensu eadẽ sẽsibilia. abſentia.

Quarta cõclusio. Sensui cõmuni multa insunt. In huius declarationẽ referã sex, quæ insunt communi sensui, quæ ordine sunt explicanda.

Secundò percipit differentias diuersorum sensibilium.

Primo, simul cum alijs sensibus exteriorib. ipsorũ sensibilia percipit: debẽt. n. sensus exteriores sensationẽ cõparare istrumẽtis qbusdã huius sẽsus: hi. n exercẽt suã operationẽ depẽdẽter à sẽsu cõi ab eoq; recipiũt virtutẽ. Vñ ligatis neruis ꝓcedẽtib. à sensu cõi in particularia sensoria, impedit ipsorum actio: ideoq; Arist. comparat ipsum puncto & cẽtro circuli, in quo varię terminantur lineę.

Nota quomodo sensus faciant differentiã inter sensibilia.

Hoc sẽsu sẽtimꝰ eadẽ sensibilia ẽt absentia q̃is pauco tẽpore: diutius. n. manet impressio in ipso, q̃ in sensu exteriori: vñ si claudamus oculũ, tẽ prẽsentem percipimus, etiam postquam discessit.

Secũdo ineſt etiã sensui huic percipere differentias diuersorum sensibilium ꝓpriorũ, ut albi, & dulcis, sicut cuilibet exteriori ineſt discernere differẽtiã propriorũ obiectorũ, ut uisui albi, & nigri.

Vbi nota, ꝙ ista discretio, & iudicium non fit per aliquam proportionẽ, vel cõparationem unius ad alterũ: sed p simplicem

Universidad de Deusto Biblioteca

plicem cognitionē ipsius diuersitatis: vt album & nigrum: vt diuersa uisu cognoscuntur, quamuis non dicat uisus, nec affirmet aliud esse unū ab altero. Sic etiam dulce, & album sensui cōi ut diuersa obiciuntur, & cognoscunt: & hoc est discernere non ipsa differre affirmare: sed ipsa ut diuersa cognoscere: ideo ēt ducit Arist. q; simul utrūq; percipitur: aliter enim dīa non esset perceptibilis sine aliquo discursu.

Tertio p. cipit sensationes sensuū exteriorum

Tertiò ineſt huic sēsui, sensatiōes sensuū exteriorum percipere, de quo diximus ī prima disputatione huius capitis.

Quarto deseruit phatasiæ.

Quartò sensus sic cōis deseruit alteri sensui interiori, i. phantasiæ, de qua dicemus capite sequenti. Hæc.n. potentia per species à sensu cōi receptas operatur, ut magis declarabitur inferius.

Quinto accidit somnus hoc sensu impedito.

Quintò. Somnus maximè & primò accidit in hoc sensu: cum.n sensus hic ipedīt, quominus spūs sensitiuos, & motiuos mittat i sēsus exteriores, fit sōnus.

No ex 4. bus causis somn' fiat.

Vbi nota, q; istud impedimentū pōt puenire duabus de causis. Altera est ex parte alicuius causæ positiuę ipediētis, & occludētis meatus, q.b. spūs cōicant sensibus, q̄ cā solet esse uapor triplex.

Primacā vapor triplex.

Primus cibalis dī: ex cibo enim rōne caloris cordis eleuantur in cerebrū vapores, qui cerebri frigiditate ingrossati

1. vias spūum occupant, & opprimunt, & accidit somnus, qui naturalis dicitur.

Alter vapor dī humoralis: ex humoribus ēnim animalis ratione caloris eleuantur subtiles vapores in cerebrū, qui etiam frigiditate vias occupant, somnumq; inducunt, qui nō est naturalis,

2. qualis in aliquibus morbis accidit.

Tertiꝰ uapor est ex colliquamine, q̄ nimio labore partes aliquæ subtiles fiūt

3. ascendunt̄que in cerebrum, eademque causa somnum faciunt. Horum trium uaporum meminit Arist. lib. de Somn.

Quot simul concurrāt ad somnum.

Vbi notandum ad somnum cōuenire uapores calorem ipsos eleuantem frigiditatem ipsos condensantem: ipsi autem opprimentes uias spirituum, caput grauant somnumque inducunt.

2. cā mul tiplex im pedimētum spūum.

Altera somni causa est nō uapor, sed multiplex impedimētum spūum: quod sine uapore potest contingere.

pedimētum spūum probat.

Primo ex debilitate caloris nālis qua spūs interiores reddunt̄ur, & motu suo priuant̄, quis non sit propriè somnus.

1. Secūdò ex labore nimio, quo spūs resoluti interius cōfugiūt ut reparent̄. Tertiò ex nimia attētione mentis spūs ī partes interiores retrahentis. Quartò ex attentiōe alicuius sensus, qūo accidit dormire ad cātilenas. His oībus cautis acci

2. dit hæc passio in cōi sensu ut dictū est.

Sextō inest sensui cōi in somnum ex parte.

Sextò ineſt huic sensui etiā ipse mniū. Vnde nota, q; isti uapores aliq̄ occludunt neruos, tam motiuos, quam sensitiuos, & tunc fit somnus, manetq; animal motu, & sensatione priuatū. Aliq̄ occludunt neruos sensitiuos, sed non motiuos, & tunc alal dormiens mouetur, & ambulat. Aliq̄ occludunt̄ & ligantur nerui concurrentes in sensum cōem, manetq; libera phātasia, & memoria sensituua: tūcq; fiūt insomnia cū discursu etiam q̄q; intellectus. Aliq̄ solus exterior sensus ligatur, manetque sensus cōis liber, ut spūs, in quibus species sunt, à memoria ad ipsum cōfluūt. & tunc maximè accidunt insomnia, phātasia operāte circa species sensus cōmunis, sicut si esset animal uigilans. Accidit ergo huic sensui pp hęc insomniū. Hæc sunt, quæ sensui cōmuni insunt.

Ad Arist. argumen ta.

Supereſt ad argumēta Arist. rūdere, quibus probat cerebrū non esse principiū sentiendi. Ad primū negamus non esse cerebrum cōtinuū cum aliis partibus, est enim continuum cum ipso neruo, qui est eiusdem substantiæ cū ipso.

Ad 1.

Ad 2.

Ad ēm dico, q; licet non sit sensus in quibusdam cerebri partibus, tamen in his, quæ neruis sunt proximæ, in quibꝰ sensoria interna sunt, sensus ineſt, & dolorem incutiunt. Et in ipso etiā sensus aliquis esse videtur: licet obtusus: nam dolet etiam caput interius aliquando.

Ad 3.

Ad tertium dī, q; non ubi sensus est, ibi sanguis est: imo nerui, qui carent sanguine maximè pollent sensu. similiter sensoria sensuum particularium, ut myringa; pupilla, & reliqua.

Ad

Ad alia argumen. Arist. quibus probat cor esse principiū sentiendi. Ad 1.

Ad alia argumenta, quibus cor esse principium sensus probat: ad primū dico, q; cor est pars media, quæ tēperiem dat oībus partibus, ut suas subeant operationes: non tā ibi necessarium est esse principium sensus, sed ubi plures rādet sensus. Vt autem notum est, sensus omnes quinque in capite residēt, & illorū quatuor nō nisi in capite inueniunt̄: in capite ergo est sentiendi principium.

Ad 2.

Ad ēm rndeo, q; duplex est motus. Alter nālis, alter voluntarius. Naturalis in corde est, & ab hoc pulsibus cōicat̄. hic enim non est in animalis arbitrio, & talis bene ineſt cordi, & est primus in generatione, ultimus in corruptione. Est alter voluntarius, quo aīa cōfert ēm locum se mouent, & hic non conspicit primus in generatione. & hunc damus cerebro, tanquam origini neruorum. Et meritò id fit, ut cor sit uenarū, arteriarū, motusq; naturalis principiū: cerebrum autē neruorum, & motus uoluntarij; non.n. bene hi motus uni principio, & instrumento ineſſe possunt.

Ad 3.

Ad tertium negandū est prorsus, ītra cor esse neruos illos: sed sunt ligamenta quædam, quibus solet nā partes cōstringere, & concatenare, ne dilabant̄. Dedīa autem ligamenti, & nerui, vide Galen. lib. 12. de vsu parti. c. 3. Aut si aliqs neruus reperitur, is est perexiguus, & non q; omnium origo sit, sed ramusculus paruulus ex cerebro deriuatus.

Ad 4.

Ad quartum dico, q; sicut uermis percussus in cauda totus se mouet: ita p sensationē, quæ in cerebro est, mouetur potentia appetitiua, seu fit motus in corde, ubi appetitus est, nec est opus, illas potentias esse in una eademq; parte. Alia signa Arist. ostendunt quidem cerebrum esse frigidum: quod non negat Galen. sed dicit Gal. q; frigiditas cerebri est ad temperādos spūs sensitiuos: si.n. sint multum calidi, & mobiles, erunt inepti ad sensum: temperantur ergo à cerebro. Vnde quamuis cor sit radix spirituum uitalium, non tamen sunt sensitiui, nisi à cerebro temperentur.

Obiectio Solutio.

Nec obstat, q; cerebrum pp suā frigiditatē non erit principiū sentiendi: quia hoc argumento, sequitur q; nec cor pp suum calorem uehementem, qui nō tra hitur ad temperiē, quia necessarius est ad concoctionem. Frigiditas uero cerebri, sicut & neruus, rōne influxæ complexionis apta fit ad sensationes, & motus. Et hæc sufficiant de ista difficultate.

Caput tertium.

Quoniam autem duabus differentijs. Tex. CL.

De imaginatione q̄ & quo ordine tractanda.

ARistoteles se ad disputādum de Intellectu præparās, in præsenti capite de quadā potentia media inter ipsū Intellectum, & sensum, puta de imaginatione differt, eamq; per differētiam ipsius ab Intellectu, & sensu uenat. Antequam autem id exequatur, prius differentiam sensus ab Intellectu ponit.

Nota.

Et aduertendū, q; loquitur de operationib. q.a clariores sunt; & quia si operōnes differunt, ēt ipsæ potētiæ differēt.

Riſsio Antiquorū.

In præsenti autem tex. Antiquorum placita ponit, ipsosq; reprehendit. Anti qui igitur per motum & cognitionem animam indagabant, ut dictum est sæpe: hæc autem cognitio est discernere, intelligere, & sentire.

Nota.

Notat Philop. discernere, esse cōe uerbum ad intelligere, quod est proprium Intellectus: & sentire, quod est propriū sensus. Quamuis melius vī, vt discernere sit idem cum eo, quod statim dicit, s. sapere, & tunc intelligere erit operatio Intellectus cum discursu, sapere autem sine discursu, qualis est principiorum cognitio, & contemplatio perfecta: & hoc magis declarat inferius.

Explicat error anti quorum.

1.

Cum igit animæ sit intelligere, sapere, & sentire, uidebit̄ alicui omnia ista esse idem pp duas causas. Altera est: q.a tam intelligere, sapere, quā sentire sunt cognitiones entis: Intellectu.n. & sensu ea tantum, quæ sunt, cognoscimus.

2.

Altera est: quia Antiqui ista oīa unū faciunt, & idē, ut ex ipsorum uerbis patet. Nā quæ sensibus insunt, uocabulis

Intellectus exprimunt: quod Emped. facit in duobus locis. Primo dicit, semper sapientiam hoibus augeri iuxta cognitionem pſentiũ: at cognitio præsentiũ sensui competit, sapientia uero Intellectui. Secundo dicit, somnia facere cognitionem, & sapientiam alienorum & ignoratorum: somnium autem sensus est. Similiter Homerus facit: dicit enī, ꝙ Intellectus hoium terrestrium taliter se habet, qualis quotidie res succedunt, hoc autem sensus est. Philop. glossat uerba horum in bonum sensum. Tu lege.

Omnis enim hi intelligere &c.
Tex. CLI.

Causa, & radix erroris Antiquorũ.

APerit radicem, & cãm huius erroris Antiquorum, dicens, ob id Antiquos sensum, & Intellectũ existimasse esse idẽ, quia ponebant aiam corpoream: vnde fateri oportebat, Intellectũ esse potentiã corporis, sicut sensum. Adhuc autẽ radix huius erroris fuit: quia putantes simile cognosci simili, componebãt aiam ex omnibus, ut omnia posset cognoscere, ut dictum est in 1. de anima.

Arist. hoc arguit conuellẽs hoc corũ fundm̃, ꝙ simile cognoscimus simili & argm̃ est, ꝙ nõ sufficienter loquuti sũt. Quamuis enim tractauerint de sciendi modo, tñ de ignorantia nihil dixerunt intellige ignorantiã prauæ dispositionis.

Extollit autẽ Arist. insufficientiã eorum: quia potius oportebat tractare de ignorandi modo: quia hæc est nobis magis propria, quàm scientia: quod ex tpe competit. Plus enim tẽporis sumus in ignoratione, & deceptionibus, q̃ in scientia. Addit etiam S. Tho. aliam cam, cur sit ignorantia magis propria: quia ex nobis erramus, uirtutem autem alterius adiutorio ferè semper cõsecuti sumus.

Nota ex D. Tho.

Duplex excusatio Antiquorũ cõuellitur. Primo. Secundo.

Possent Philosophi excusare se dupliciter. Primò dicentes non esse errorem, nec ignorantiam: sed quicquid apparet, uerum esse, vt dicebat Demo. & hãc excusationem non impugnat, quia in 4. Metap. satis est impugnata.

Secundò poterãt se excusare, dicẽtes scientiã esse cum tãgimus simile, ignorantiam autem cum dissimile. V. g. si anima particula ignis cognoscit ignem, est scientia, si uerò aquam est ignorantia. Hãc reiicit, dicens quod ex eo sequitur, ꝙ simile non scimus per simile, qđ est contra ipsos. Et probat: Eadem est scientia uel ignorantia contrariorum ergo qua particula scimus esse ignẽ, eadem scimus aquam non esse ignem, & hæc scientia erit, non ignorantia.

Quòd igitur non idem sit sapere &c.
Tex. CLII.

Quod sensus differt ab intellectu

HVnc sensum ab intellectu differre ostendit. Et attende, ꝙ iudicium. Intellect⁹ duplex est. Alterũ sine discursu, quale est principiorũ, & in perfecta, & consummata cõtemplatione, & hoc in pſenti dr̃ sapere. Alterum est per discursum, & dr̃ intelligere: & hoc est triplex. Aut circa res necessarias, & hoc est scientia, uel ignorãtia opposita. Vel circa res nõ necessarias, tñ speculatiuum est, id est, non ordinatũ ad opus, & hoc est opinio uera, aut falsa. Vel est ad res practicas, si ordinatum ad opus, & tale est prudentia, & ars cum oppositis. Prudentia enim docet media ad finem in agibilibus, ars in factibilibus, nec est aliud iudicium in Intellectu.

Nota quo tuplex sit iudicium intellect⁹.

Si ergo iudicium sensus nullũ est horum, benè sequit, ꝙ sensus non sit Intellectus. Probat unica ratione: ꝙ sensatio non sit sapere, i. iudicium illud sine discursu. Sentire inest omnibus animalib. at sapere in est non omnib⁹, sed paucis, ut notum est: nõ ergo sentire sapere est.

Primaria ꝙ sentire non sit sapere, i. intelligere sine discursu.

Probat, ꝙ non sit intelligere, id est, discurrere, duplici rõne. Prior est. Intelligere est modò cum uero, modò cum falso: vnde scientiæ opponitur ignotãtia, prudentiæ imprudentia, opinioni uerę falsa. At sensus proprii obiecti, uerus est semper: non ergo sentire intelligere.

Quod sentire non sit intelligere cũ discursu.

1. Ratio.

Posterior est: Intelligere solũ inest rationem habentibus: at sentire ẽt nõ habentibus: nõ ergo sentire est intelligere, & consequẽter sensus nõ est Intellect⁹,

2. Ratio.

Imagi-

Imaginatio enim aliud est, & à sensu.
Tex. CLIII.

Qđ imaginatio ñ sit sensus, nec intellectus.

POstquam sensum, & Intellectũ non esse idem probauit, accedit nunc ad ostendendũ imaginationẽ nec esse sensum, nec Intellectum, sed mediũ quid dicit esse. Nã imaginatio non fit nisi ex præcedenti sensu, quæ. n. sentimus, imaginamur, intellectio aũt nõ fit sine imaginatione, non enim intelligimus, nisi imaginatione supposita. Vt ergo sensus imaginationi, ita imaginatio Intellectui deseruit.

Nota. 1.

Et nota hic duo. Alterũ est, ꝙ p existimationẽ, intelligit iudiciũ Intellectus siue cũ discursu, siue sine illo, siue, uerũ, siue falsum. Alterum est, ꝙ per intellectionem hic intelligit imaginationẽ, ut not. Philop. utitur. n. ambiguè hoc vocabulo, ut dicemus in textu sequenti.

Nota 2.

Qđ imaginatio ñ sit æstimatio seu iudicium. 1. Ratio.

Probat ergo imaginationem non esse existimationem trib. rationibus, & sic nec imaginatio erit Intellectus. Prima rõ est. Existimare non est in nobis situ, & in arbitrio nostro: at imaginari est situm in arbitrio nostro: ergo imaginatio non est existimatio: Maior est certa: nõ enim credimus, nisi ratione, uel euidentia ducti, & quæ uolumus, & quomodo volumus, imaginamur.

Exẽplũ.

Ponit exemplũ de his, qui utuntur arte memoratiua, fingunt enim sibi quasdam imagines & figuras pro libito, per quas res oblatas memoriæ mandant.

2. Ratio.

Altera rõ est. Imaginatio non mouet appetitus passiones, existimatio mouet, ergo nõ est imaginatio, existimatio. Maior est certa. Qui fingit enim leones sibi appropinquare, & se esse in medijs periculis, nihil timet magis, q̃ cùm depicta videt: ꝙ si timet, id fit, quatenus id ita esse iudicat, uel ita futurum esse.

Tertia ratio est. Existimatio habet species, puta scientiam, sapientiam, artem, prudentiam, intellectum, & opposita, de quibus 6. Ethic. tractat, at nulla harũ est imaginatio: ergo imaginatio non est existimatio, & consequenter imaginatia potentia non est Intellectus.

De ipso autem intelligere.
Tex. CLIIII.

Duplicit accipitur intellectus, & intelligere.

PRosequitur, imaginationem à sensu, & Intellectu separare: distinguit tamen ipsum intelligere. Vbi nota cum Philopo. quòd suprà diximus, intelligere non uno modo accipi in hoc capite, hic enim sumitur, ut est commune imaginationi, quæ est partis irrationalis, dicique solet Intellectus passiuus, & etiã intellectioni intellectus.

Dicitque quòd cum intelligere differrata sensu, & hoc sit duplex: alterũ imaginari, alterum ipsum uerum intelligere: postquàm determinatum fuerit de imaginatione, post in capite sequenti dicet de Intellectu.

Distinguitur imaginatio ab omnibus alijs cognitionibus.

Incipitq; in particulari imaginationem distinguere ab omnib. alijs cognitionibus, duobus suppositis. Alterũ est, ꝙ cùm imaginaria sit vis, qua aliquid nobis apparet esse, aliquodque in nobis phantasma sit, id est, apparens aliquid est in nobis; videbitur computanda inter eas uires, quibus uera, uel falsa percipimur, quæ sunt scientia, opinio, Intellectus, & prudentia. Non enim vr̃, quid aliud esse posset, soli hi habitus sũt ad uerum, uel falsum. Alterũ est, ꝙ hic sumitur imaginatio absq; metaphora, id est, pro ipsa uera imaginatione: aliqñ enim uocabulum transfertur ad Intellectum, & sensus: & incertas cognitiones, uocamus imaginationes.

Quòd igitur non sit sensus.
Tex. CLV

Qđ imaginatio ñ sit sensus. 1. Ratio.

PRobat imaginationem nõ esse sensum, quinque argumentis, Primum est, ꝙ non sit, nec sensus in actu, nec sensus in potentia. Non quidẽ est sensus in actu, quia imaginatio est ẽt cum non sentimus actu, ut in somnijs. Non sensus in potentia, quia sensus in potentia continuò inest, at imaginatio non semper inest.

Philop. vult hanc posteriorẽ partẽ esse nouum argumentum, sed id est con-

tra

Universidad de Deusto Biblioteca

tra contextum. unicum enim est argumentum, ut expositum est.

2. Ratio. Secundum argm̃ est. Sēsus actus inest oibus aialibus: imaginatio autem non: non.n. inest uermib. formicis, nec apibus: ergo imaginatio non est sensus.

3. Argu. Tertium est. Sensus semper est ueri, et illius quod est: at imaginatio plurimū falsa: non ergo sensatio est imaginatio.

4. Argu. Quartū. Sensatio est certa, & absq; dubio: at cū imaginamur, dubitamus, an ita sit: ergo imaginatio non est sensatio.

5. Arg. Quintum est Quæ sentimus, ēt clausis oculis, & absentib. sensibilib. intra nos imaginamur: ergo imaginatio non est sensatio. Ac si dicat, Sensatio est præsentis, imaginatio ēt absentis est: ergo non est sensatio, nec sensus.

At veroneque eorum. Tex. CLVI.

Qđ imaginatio ñ sit scientia nec intellectus.

CVm probasset imaginationē nō esse sensum, nunc probat non esse sciētiā, nec Intellectū, nec opinionem. Et quidē, q̄ nō scientia, nec Intellectus, notū est, qa hæc semper sunt vera, imaginatio aūt falsa aliq̄n est. At de opinione dubiū est: quia opinio q̄que uera, quandoque falsa est. Probat aūt, q̄ non sit opinio. Opinionem sequit̄ fides, at imaginationem nō sequit̄ fides, ergo imaginatio non est opinio. opinionem uocat rationem ipsam, qua aliquid iudicat: fides uero est credulitas ipsa, & assensus qui rei probatæ adhibetur.

Quod nō sit opin.

Nota. Maior est nota. Minorem ostendit. In brutis, in quibus nulla est fides, ob id nec opinio. Quòd autem in eis non sit fides, ostendit. Quibus inest fides, competit persuaderi, at nihil potest brutis persuaderi, ergo nec inest fides, nam persuadere est in fidem inducere.

Minorem probat, quia illis pōt aliq̄d persuaderi, quibus rō inest. Dubitabis, Nam vī, q̄ bruta cicurentur, & discipli næ capacia sint, vī ergo, q̄ illis possit aliquid persuaderi. Respondet bene Philopon. q̄ non faciunt bruta illa omnia ex ui cognitionis, nec alicuius rōnis, sed solum assuefactione quadam causante inclinationem, at persuadere, est ui cognitionis credulitatem inducere.

Manifestum itaque, quòd neque opinio. Tex. CLVII.

Qđ imaginatio ñ sit simul sensus, et opinio.

PRobauit non esse opinionem, nec sensum, nunc ostendit, q̄ nec sit utrumque simul, quod tripliciter posset esse. Aut, quod sit opinio formaliter, & sensus materialiter, & tunc imaginatio esset opinio cum sensu. Secundo econtra, sensus formaliter, opinio materialiter, & tunc erit sensus cum opinione. Tertio, quòd sit aggregatum ex utroq;, puta, opinio, & sensus.

Nota tribus modis pōt cōtingere.

1. Ratio. Quod aūt nihil sit horum, probat duplici rōne. Priorem dicit esse per ea, quę dicta sunt. Si enim differt a sensu per se, & opinione per se, quia quæ sensui insunt, & quæ opinioni insunt, ei nō possunt inesse, differt ab utroque simul.

2. Argu. Posterior rō procedit uno supposito, q̄ si imaginatio est opinio cum sensu, tunc opinio cum sensu habēt esse unius subiecti, quia sæpe stat unum imaginari. si ergo imaginatio est opinio illius simul cum sensu, tunc debent esse circa idem, ut opinari & simul sentire idem, sit imaginari. Vnde si unum sentimus, alterum opinamur, talis opinio cum sensu non erit imaginatio, sed utrumq; debet esse unius aut albi, uerbi gratia, aut mali, non autem unum unius, alterum alterius, hoc est manifestum, sequitur ergo iuxta hoc, quòd nihil aliud erit imaginari, quàm opinari quod apparet, & per se sentitur.

Suppositio quadam.

Apparent autem & falsa. Tex. CLVIII.

Nettitur secunda ratio.

POnit modo rōnem. Sensus, & opinio discordant in eo, quod imaginatio non est opinio, & sensus eiusdem. Antecedens patet. Imaginatio percipit Solem paruæ quantitatis, opinio aūt, & sensus discordant, nam sensui apparet minor terra, secundum opinionem uero, quàm aliquis accepit ab Astrologis, maior est terra: non potest ergo esse imaginatio opinio, & sensus simul eiusdem.

Probatur consequentia: quia cum opinio debeat conformari sensui, debet esse unum ex duobus. Aut, quòd deserat illā & sumat oppositam, & hoc non potest esse, quia opinio, & assensus non abijcitur nisi uel obliuione, uel morte, uel ratione contraria, quorum nullum præsenti casu est.

Aut erit alterum, quòd illa opinio fiat falsa: et hoc esse non potest, quia obiectū manet idem, puta, Sol maior terra, tunc autem opinio ex uera fit falsa, cum obiectum mutatur ignorāte eo, qui habebat opinionem. Cum igit̄ nihil horum sit, opinio erit uera, & sensus falsus: non ergo utrumq; simul erit imaginatio, non enim hæc simul uera, & falsa esse potest.

Sed quoniam est moto hoc moueri aliud Tex. CLIX.

Quod sit imaginatio.

OStendit hactenus, quid non sit imaginatio: nunc ostendit quid sit. Assumit autem prius aliqua primò, q̄ vnū motū potest mouere aliud: est enim aliquid quod moueat. & moueat. Secūdo imaginatio est motio q̄dā, erit passio: cum enim sit cognitio, quædam erit passio, & motio ab aliquo obiecto facta. Tertio non fit imaginatio, nisi in his, q̄ sentiūt: nec aliorum obiectorum est nisi eorum quę sensata sunt, imaginamur. n. quæ sensu percipimus, quamuis aliquādo non eodem modo, quo percipimus, imaginatio enim sæpe composita percipit, quę disiuncta sensu percepta sunt & econtra, vt ex mōte, & auro percepto, imaginatio fit montis.

Suppositio quadruplex.
1.
2.
3.

4. Supponitur quartò. Sensus actu potest alterum mouere, id est, quæ sensu percepta sunt possunt percipi ab alia potētia, hancque mouere possunt. Vt enim dicemus, imaginatio percipit quæ sensu cognita sunt, & tunc talis cognitio, quæ fit ab eodē obiecto, sensatio erit similis sensationi illius. V.g. si aliqua potētia mouet à re iam visa illa potētia cognoscet, rem illam sicut uisus cognosceret, si res illa esset, & ita fit: quæ imaginamur enim sunt sicut ea quæ sensimus.

Erit vtique hæc motus. Tex. CLX.

Quartū relligit. Arist. genus imaginationis esse motum quēdam & passionem sentientium.

VErbo priora tex. exposita sunt in reliquis infert iā genus ipsius imaginationis, puta est motus, & passio non quæcunque, sed quæ inest solū sentientibus: & nō utrumque, sed per sensum inest, id est ab his quæ sensu præcepta sūt. Et fere hæc est definitio quod imaginatio sit motus factus ab his, quę sensu percepta sunt, id est cognitio eorum, quæ sensata fuerunt, vel sentiuntur, ut inferius declarabitur.

Duo quæ cōuenīūt imaginationi.

Ponit autem duo, quæ insunt imaginationi Alterum, quòd habentia imaginationē, ea utuntur ad actiones suas obeūdas secundum quòd eam appetitus patitur. Alterum, q̄ aliquando ipsa est vera aliquando est falsa. Causam aūt dat, quare aliq̄n sit uera, aliquando falsa. Et causa est quia nō imaginamur, nisi quæ sensata sunt sensibus exterioribus, sed isti errāt in suis sensibilibus, ergo & imaginatio. Minorem ostendit, distinguens tria sensibilia sensus exterioris. Propriū, in quo non contingit errare, nisi parum, id est in particulari obiecto, & in applicātione ut diximus lib. 2. Aliud est per accidēs. id est, subiectum, in quo est propriū sensibile, & in hoc contingit error, ut notū est. Tertiū, est sensibile commune, quod est in eo subiecto etiā in quo est proprium sensibile, ut figura magnitudo, motus, & alia, in his consistit passio & frequenter error.

Tria sensibilia sensus exterioris. & quomodo in eis contingat error.

Dubitabis. Quare dicit, q̄ in communibus est maxime errare? Videtur enim quòd magis erremus in sensibilibus per accidens. Philop. conatur respōdere, sed puto quod nō satisfacit. Respondeo itaq̄ quòd in communibus dicimur maximè errare, quia semper ipsa sētimus cū proprijs, in eo aūt quòd plures cognoscit, pluries etiam accidit errare. At sensibilia per accidens rarò iudicant. ob id

rarò

Universidad de Deusto
Biblioteca

extò erratur, at forte æquali in hoc magis erratur.

Motus autem ab actu factus.

Imaginatio circa quæ versetur, & quæ sensibilia in quo cõueniat & differat a sensu.

APplicat modò errorem in imaginatione in his tribus sensibilib⁹, quæ vocat sonos, ponitque differẽtiam inter sensum, & imaginationem, & litera est obscura propter confusionem, sed sensus & expositio hæc est. Motus factus ab actu, id est, imaginatio fit ab his dictis tribus sensibilibus. sed differt, & conuenit cum sensu. Conuenit quidem, quia sensus in proprijs est uerus. in alijs duobus, scilicet communi, & per accidens, decipitur, præsertim cum in distantia sunt, ita, & imaginatio. differt autem, ꝙ sensus est obiecti tantum præsentis, at imaginatio etiam absentis.

Dubium. Dubitatur, quomodo imaginatio dī nunc uera circa propria, superius uero falsa, cum dixit eam à sensu differre.

Solutio. Respondet Philop. ꝙ imaginatio circa propria sensata duplex est, altera, quę percipit sensata simplicia, sicut sensus, & hæc vera est, Altera, quę propriorũ species componit, ut superius dicebamus, & hæc falsa sæpe est, & sic a sensu differt, qui semper est verus.

Si igitur nihil aliud habent, quæ dicta sunt, quam imaginationem.

Definitio imaginationis. COncludit definitionem imaginationis, dicens, quòd si quæ dicta sunt non alteri competunt, quã imaginationi, & imaginatio est, quod dictum est: erit imaginatio motus a sensu facto actu, id est, cognitio, eius, quod alijs sensibus, tam communi, quàm exterioribus sensatum est, ut dicit Philop.

Nota. Et si uis ipsam potentiam definire, erit imaginatio, potentia moueri apta ab his quæ alijs sensib. iã sensata sunt, atque hæc est definitio imaginationis, & pro actu, & pro potentia. Arist. enim definit eam, quę actu est, quia notior est actio quam potentia.

Quoniam autem visus maximè sensus est. Tex. CLXI.

Denũtatio imaginationis unde sumatur. NOminis rationem nunc dat, quæ talis est. Cum imaginatio sit circa actu sensata, & inter sensus, nobilissimus sit uisus, docuit, ut ab eo, quod in visu est sumeret nomen. In uisu autem, id est, ut sine luce non fiat uisio, a luce ergo denominatur imaginatio, & ita fit. Græcè namque φῶς significat lucem, & φαίνω luceo, à quo phantasia erumpit, atq; imaginatio dicitur.

Finalis causa imaginationis est animalib. & hoib. data. Statim finalem dat causam, quare natura dederit imaginationem. Respondet, ꝙ brutis, dedit, ut per eam, tanquã per rõnem dirigerentur, & moueretur ad suas operationes. Imaginationes enim manent, id est sunt etiam absentibus obiectis, similesque sunt sensationibus, ob id mouent appetitum animalium. Hominibus autem dedit, ut per eam operarentur, quando ratio est impedita, impeditur autem in passionib. vt ira, amore, odio, & alijs. impeditur ẽt in morbo, ẽt in somno. Vt ergo homines operari possint, etiam cum rõ non operatur: dedit natura imaginationẽ, & hæc est causa finalis. Potest etiam altera addi: ideo homini data, ut subseruiat Intellectui, præbens ei phantasmata. Concludit dictum esse de ipsa imaginatione quid sit, & propter quid sit, ac perinde de tota sensitiua parte.

AN PHANTASIA DISTINGVAtur à sensu communi. Quæst. VII.

1. Arg. qđ distinguatur. DIcos ab Aristo. sensus internos traditos habemus, uidetur aũt quòd unus sit, Primo authoritate, lib. de memori. c. 2. dicit ꝙ phantasiari, & memorari sunt passiones primi sensitiui, id est, communis sensus, uidetur ergo, ꝙ memoria, & phantasia sint idem cum sensu communi.

2. Arg. Probatur secundò, Phantasia hẽt idẽ obiectum cum sensu cõi: ergo sunt idẽ, Antecedẽs patet. nã phãtasia percipit sensata p se cẽ,⁹ exteriores, sicut et sẽsus cõis.

Pro

3. Arg. Probatur tertiò: quia definitio phantasiæ videtur conuenire sensui communi: hic enim est motus à sensu in actu: non enim percipimus sensu communi, nisi quæ sensu exteriore sentiuntur.

4. Arg. Probatur quartò. Videtur nõ bene definiri phantasia per motum, cum illa sit vis animæ, & facultas permanens.

De quot, & quibus agẽdum. In hac difficultate occurrunt quatuor tractanda. Primum est numerus sensuum interiorum. Alterum est, ipsorum organa. Tertium est ipsorum operationes. Quartum est ipsorum finis.

De numero sensuũ interiorũ. Primaopinio asserẽtium esse quinque. Qui sint hi quinq; sensus varia opinio ver. Alber. suã. Prim⁹ est sus cõis. Secunda imaginatiua. Tertia existimatiua. Circa numerum, est duplex sñia principalis. Altera est Auicen. lib. 6. p. 4. cap. 3. Algazelis libel. de anima. tract. 4. cap. 4. & Alber. tract. 4. c. 7. Iandu. q. 37. qui ponunt quinque sensus interiores.

Sed aduerte, ꝙ quis in numero conueniãt, in re sunt discordes, ꝙ nõnulli nõ aduertũt. Secundũ igitur Alber. primus sensus est cõis, qui sensata oĩum exteriorum sensuum simul cum ipsis percipit.

Sensus est imaginatio, q̃ retinet species sensus cõis, & est velut memoria ipsius, & hæc percipit sensata in absentia ipsorum.

Tertius est æstimatio, quæ percipit aliqua non sensata sensibus exterioribus: vt ouis videns lupum, & cognoscens ipsum visu, & sensu cõi, per æstimatiuam percipit inimicum, & aduersum sibi: inimicitia autem non est res sensata, quæ sensu exteriori percipiatur: ob id solent Philosophi dicere, ꝙ æstimatio ex specieb. sensatis elicit intentiones non sensatas, id est, ex rebus sensibus cognitis, cognoscit aliqua, quæ sensus nullius percipit.

Quarta phãtasia qua, & cogitatiua. Quartus est phãtasia, & hęc facit tria. Primò cõiungit species sensatorũ, q̃ erãt in imaginatione: vt qñ ex auro, & monte formamus montẽ aureũ. Secò cõiungit spẽs nõ sensatas cũ sensatis, ut cum hoc albũ percipit vtile, & cõueniẽs. Tertiò ẽt coniũgit nõ sẽsatas inter se, ut cũ agnus matrẽ pcipit delectabilẽ: hæc virtus ſm Albertum est nobilissima oĩum sensitiuarũ, & in homine dicit vocari cognitionem.

Quintus memoria. Quintus sensus est memoria, in posteriori parte capitis constituta, & hæc conseruat, quæ phantasia percipit. Hæc est

sententia Alberti, & Algaz.

Secunda, Auic sententia, & in duobus differt ab Alber. 1. 2. Quæ quidẽ in duobus differt ab Auic. Primò in ordine. Nam Auic. phantasiam facit tertiam, posit imaginationem. Albertus verò ponebat esse quartam.

Secò in re: nã Auicẽ. dicit imaginationẽ nõ cognoscere, sed retinere solũ, & cõseruare species sensus cõis: & Alber. dicit ꝙ cognoscit ẽt in absentia obiectorum. Hæc est prima sententia principalis.

Secunda opi S. Th. quatuor esse tantũ sensus. Prim⁹ est sus cõis. Secundus imaginatio. Tertius æstimatiua, quæ in homine dicitur cogitatiua. Quartus memoria. Altera sententia est S. Thom. 1. p. q. 78. arti. 4. & Auer. tertiò de Anim. com. 7. qui putant quatuor esse sensus internos. Primus est sensus communis. Alter est imaginatio, quæ retinet tantum species. Tertius æstimatio, quæ in homine est cogitatio, quæ percipit intentiones non sensatas, non enim vult S. Tho. ꝙ in brutis fiat illa specierum cõpositio. Quartus est memoria, quæ conseruat species non sensatas. Hæ sunt Philosophorum opiniones.

Primum fundãm. de quatuor cerebri partibus, seu sinibus. Pro resolutione aduerte vnum, quod multum cõducit ad huius determinationem: ꝙ cerebrũ in duas medietates est diuisum ab occipite in synciput, ideſt, à parte posteriore in frontem, ita vt vna medietas sit ad vnam auriculam, altera versus alteram. In parte autem anteriore vtriusque medietatis huius sũt duo sinus, & cõcauitates ex æquo, vna est i parte anteriore vnius medietatis, altera est in altera. Vterius, isti duo sinus in vnũ postea concurrũt, q̃ est in media cerebri parte, & hic in aliũ ẽt inferiorẽ, qui in occipite, vbi cerebellum ponitur terminatur. Vnde solum sunt hi quatuor sinus, & in hoc non inanibus discursibus credendum est, sed ocularis experientijs, quæ ex anatomica sectione habent: de qua Galen. 8. de vsu partium tract. & alij multi huius artis periti.

3. Fundã. Sinus nõ cerebri sũt sẽ spiritibꝰ plani. Aduerte secundò, ꝙ omnes hi sinus pleni sunt spiritibus subtilibus sensitiuis, q̃uis in vltimò sinu plurimi abundent, & perfectissimi sint, quamuis iste sinus sit omnium minimus, sicut primi sunt omnium maximi. In his spiritibus sunt conseruatæ species rerum sensatarum, quæ nomine peculiari phantasmata dicũtur. Cumq; isti sensus viam habeant communem, ſit, vt spiritus possint ab vna parte in

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam, & ab uno sinu in alium transmitti à virtute aiæ, vel à causa alia extrinseca.

Tertium fundit. in quo exteriores sens. differunt ab interioribus.

Aduerte tertio, ꝙ sensus interiores in hoc ab exterioribus differunt, ꝙ exteriores à re exteriore immediatè mouentur, ob id exteriores dicuntur: at interiores non ab ipsa re immediatè, quin prius sensu exteriori sensata sit, ob id interiores dicuntur, simul etiam, quia hi organa in cerebro interna, illi externa habent.

1. Concl. Sēsui interiores tres sunt tres.

His suppositis, sit prima conclusio probabilis. Sensus interiores trē sunt tres.

Hæc conclusio est cōtra prædictas opiniones: puto trē esse mentē Arist. & Græcorum omnium. Sensus ergo sunt isti, sensus cōis, Aestimatio, seu imaginario, et Memoria. Vnde imaginationem, vel phantasiam non separo ab Aestimatione, sed eadem (vt puto) virtus est, quæ elicit species non sensatas cum ea, quæ in absentia obiectorum ipsa præcipit, speciesque connectit.

Primo ab authorita. Arist.

Hoc probatur primo auctoritate expressa Aristot. Nam de phantasia ipsa, quæ illas imagines percipit, dixit, quòd animalia multa per eam agunt, & quòd in eis est id quod in hominibus est ratio. Cum igitur Aestimatio sit, quę operari facit animalia, profectò eadem erit vtraque.

2. Probat. Si Aestimatio esset solū, q̄ percipit intētiones non sensatas, tūc non differret ab opinione: quia semper illa mouet appetitum sicut opinio, vt ergo argumentum Aristot. habeat uim, oportet dicere, ꝙ Aestimatio etiam habet imagines formare, quæ non mouent, at opinio semper mouet. Dico clarius, ꝙ Aristot. vtrumque vni potentiæ tribuit, & Aestimare, & imaginari, ob id ab opinione differt.

3. Probat, quia diminutus esset Arist. si de his non ageret, cum trē postea tractauerit de memoria, quam hic prætermiserat.

Secundo ex organorum numero.

Sed probo secundò ratione, qua plurimum persuadeor. Numerus sensuum nōn est vltra organorum numerum multiplicandus, at sunt tria organa, sunt ergo tres potentiæ. Minor patet. Duo illi fines sunt pro sensu communi, medius pro phantasia, tertius pro memoria, quod eo confirmatur, quòd læsa aliqua ex his partibus læditur operatio talis potentiæ. Similiter quia pars illa anterior est humidior, vt facilè recipiat, quamuis non retineat: at media est temperatior, vt recipiat, & retineat: vltima verò siccior est, vt magis retineat pro memoria.

Primā obiectio.

Respondebit Auicen. ꝙ illorū duorum sinuum vnus est pro communi, alter pro imaginatione. Sed hoc non ualet, sunt.n. illi omnino æquales, eiusdemque rationis, sicut duo oculi, duæ aures. Probatur, quia non est transitus ab uno in alterum, sed vterque in tertium concurrit.

Responsio prima.

Secunda obiectio. Solutiō.

Rūdet Alber. ꝙ vna medietas sinus medij est pro Aestimatione, altera pro phantasia. Sed hoc nihil est, potentia.n. unū habet organum perfectum & integrum.

Tertia obiectio ex operationibus.

Probat tertiò, quia sicut intell's est apprehendere, & iudicare, ita etiā erit unus virtutis sensitiuæ formas percipere & Aestimare, quod est iudicare quoddam.

Adde etiam, quòd phantasia idē prorsus apud Græcos significat, quod apud Latinos imaginatio, vnde eadem virtus est prorsus, & hæc est, quæ imaginatur, & etiā elicit non sensatas intentiones.

Confiteor tū eam opinionem, quæ quatuor potentias ponit, addens phātasiā, seu imaginationi æstimatiuā distinctā cognoscentem illas species insensatas & iudicantem, non carere magna probabilitate, triplici de causa. Primò, quia contingit aliquem benè imaginari, & malè iudicare, habere, inquam, vim imaginandi optimā, iudicandi verò ac æstimandi pessimam. Quare vterque actus non vī ad eandē potentiam spectare. Nam alias, si unius & eiusdē potentiæ essent, tunc qui vnū rectè posset, etiam alterum posset rectè exercere. Secundò, quia in somnis contingit solui imaginationem, & tū ligari iudicium & æstimatiuam. Tertiò, quia uidemus aliquem ualere apprehensione, & ingenio, & non iudicio, & econtrà, alterum valere iudicio, & non ingenio & apprehensione, vt quotidie in scholasticis experimur. Quorum alterum ex imaginatiua, alterum ex æstimatiua peruenire videtur. Probabilius tamen putamus esse tres.

2. Concl. Harū potētiarum varia sūt operōes.

Secunda cōclusio. Harum potentiarum variæ sunt operationes. In primis, sensu communi sensata sensuum exteriorum, ipsorumq; differentias percipimus, præsentibus tamen sensibilibus, seu ad aliquam modicam absentiam, de hoc autē sensu plura diximus superius.

Sensus cōmunis operatiōes.

Æstimatiua, seu phātasia operationes. Memoriæ operatione.

Æstimatiua duas operationes habet, & non sensatas intentiones percipere, & in absentia obiectorum ipsa percipere.

Memoria aūt retinet, & cōseruat eas intentiones tā sensatas, quā insensatas. Aliqui ēt putant, ꝙ quādā habet operationē, videlicet, cognoscere res cum circunstantia tpis, id est, ꝙ sensatæ sunt, non ꝙ tempus formaliter percipiat; sed materialiter: hoc est, ꝙ cognoscat rem cum hac circunstantia, ꝙ aliàs sensata fuit, vel æstimata, & vī sic dicere Albert. loco citato, & Aristoteles lib. de memoria: quamquā communiter alij melius loquantur, putātes memoriam non cognoscere, sed solū conseruare species, vt D. Tho. 1. p. q. 78. ar. 4. & ibi Caietanus & alij: nisi de memoria hominis loquaris, quæ habet ēt reminiscētiam per discursum, quamquam hic actus potius est Intellectus, subministratis à memoria, & imaginatione speciebus: sicut etiam simplex memorandi actus est eiusdem Intellectus, vel imaginationis, ministratis speciebus à memoria, in qua tanquam in quadam theca reseruan. Hæ ergo sunt operationes harum potentiarum: magistramen ista declarabuntur in quæstione sequenti.

3. Concl. Hę potentiæ sunt à naturacō cessa, vt animalia p. fectè suas actiones exequant. Explicat. & probat exclusio ī bruto, & in bole.

Tertia conclusio. Istæ internæ virtutes & potentiæ sunt à natura cōcessæ, vt animalia suas actiones perfectè exequantur.

Vbi nota, ꝙ homo in hoc differt à brutis inter alia, ꝙ bruta solas hūt operationes ordinatas ad victum: Vñ quicquid per æstimatiuā iudicant, q̄quid memoria attingit totū est ordinatū ad praxim, & ad opus, puta, vt moueant, vt q̄escant, ut ꝑse quant, vt fugiāt, totū deniq; ad passiones appetitus mouendas est, ꝟm quem appetitum in esse conseruare se studeant.

Homo autem præter praxim, habet puram contemplationem. Vnde sensus hi non solum ad operationes ei deseruiunt: sed etiam ad intellectionem. Intellectus enim sensibus iuuatur, vt ministris, ob id plura cognoscunt hi sensus in hoīe, quam in brutis, vt in sequēti quæst. ostendemus. Vñ Arist. Procem. Metaph. dicit, ꝙ sensus, quamuis nihil essemus facturi, diligeremus pp scientias. Ex his igitur oībus patent numerus, organa, operationes, finis horum sensuum interiorum. Ad argumēta ergo oportet iam respondere.

Ad 1.

Ad primum dico, ꝙ memoria, & imaginari vocant passiones sensus cōis, nō ꝙ ipsius sint, sed ꝙ causent ab ipso: qa memoria, & phantasia ꝓsupponunt sensum cōem, sicut cōis exteriores, ob id horum passio potest dici ipse communis.

Ad 2.

Ad secundum dico, ꝙ licèt idē cognoscat habeatq; idem obiectum primum; tū non eodem modo: sensus.n. cōis per sensus exteriores immutat ab illo; at phantasia mediante etiam ipso sensu cōi, & vlterius habet aliam actionem præter illam, puta, species non sensatas percipere, & illud idem obiectum cōis in absentia percipere, quod ēt sentit obiectum diuersum, ideo distincta est potentia. Nam potētiæ subordinate sic se hēnt, vt superior cognoscat id quod inferior, & aliquid aliud, vel alio modo, & ita fit in præsenti: superior enim est phantasia sensu communi.

Ad tertiū prima solutio.

Ad tertium Ægid. vult, quòd illi definitioni addatur illa particula, [ꝟm quā animalia agunt,] & sic differt à sensu communi, qui nō mouet animalis appetitum. Caiet. addit alteram, scilicet [Et est similis sensui exteriori] ad differentiam Intellectus. Sed profectò, quamuis omnes hę particulæ in textu sint, non tamen sunt de definitione, nisi tantùm, quòd est motus a sensu in actu.

2. Solutio. Reiciuntur hæ solutiones.

Solutio vera.

Ob id dico cum Philop. quòd per sensum intelligit simul cōem cum exteriori, & tunc est sensus, quod imaginatio, seu phātasia mouetur à sensibilibus, proprio, & communi, simul sensatis: quia communis ſne proprio non operatur.

Ad 4.

Ad quartum dico, quòd ibi definitur phantasia in actu pro operatione, & pro materiali: Si verò potentiam velis definire, sic posses dicere, esse virtutem, quæ à sensibilibus sensatis primò apta est moueri, illaque iudicare.

AN IN PARTE SENSITIVA sit aliquid rationis. Quæst. VII.

Sensus affirmat.

TOrandum primò quid ratio sit. vocamus.n. rõnẽ vim & facultatẽ aiæ, quæ ex vna cognitione in aliam venit virtute illius talis cognitionis. Vnde ex vnius cognitione in alteriũs cognitionem transire, non est ratio: sed cum virtute præcedentis cognitionis aliud secundum se occultum cognoscimus. Et hoc modo petimus, an aliqua potentia cognoscitiua sit ratiocinatoria, quæ sit sensitiua potentia.

Primum argumentum pro parte affirmatiua.

Et vr ꝙ sic. Vbi est prudentia, ibi est rõ: sed in brutis, quæ nõ hñt nisi solas potentias sensitiuas cognoscitiuas, est prudentia: ergo ibi est rõ, & cõsequẽter facultas sensitiua est rõcinatoria. Discursus est notus cũ maiori: Minor probat̃ 1. Meta. ca. 1. Apes, & formicę dicunt habere prudẽtia.

2. Arg.

Probatur secundò. Bruta sunt capacia disciplinæ: multa enim animalia docentur loqui, aliaq́ue opera multa facere: ergo ratiocinantur. Doctrina enim, & disciplina in ratione consistunt.

3. Arg.

Probatur tertiò experientia. Nã opa ipsorum brutorum maxime rationalem vidẽtur indicare: media enim infinem ordinãt, futura pronunciãt, aduersa fugiũt, commoda prosequuntur, vt omnibus notum est: ergo rationem aliquam habent.

Prima opinio erronea Laurentij Vallæ.

In hac re est sẽtẽtia quędam Laurentij Vallæ, qui proprios Grammaticę fines transcendens, audacter se Philosophis opponit: hic.n. in libello quodam de Dialectica ca. 6. bruta rõnem & discursum habere dicit. Pro quo faciunt argumẽta quę fecimus in principio, & vr etiam eius sententiæ Plutarchus: est tamen hæc sententẽtia erronea, & i Philosophia, & in fide.

Secunda opinio. Nota de potentia hominis cogitatiua, & eius officio.

Vera sententia oĩum philosophorum est, bruta omnia carere discursu, & ratione: inter hos tamen plurimi cõcedunt prius legium quoddam homini, vt propter formæ suæ excellentiam sortiatur quandam sensitiuam virtutem discursiuam in particularibus, & indiuiduis, & hæc cogitatiua dicitur. Cuius doctrinæ inuentor fuit Auicẽ. 6. naturalium. p. 4. ca. 2. id recepit Auerro. Alber. & S. Tho. 1. p. q. 78. ar. 4. Iandu. q. 73. Caiet. & alij, dicitq́ue istam facere propositiones singulares, & syllogismos particulares: hoc tñ non attingit vlla Aestimatio brutorum. Causa autem huius est, quia nascitur illa cogitatiua ab aia rõnali, vnde fuit æquum ut propter ipsam elenaretur pars hominis sensitiua.

Prima cõclu. Bruta nullo modo rõne vtuntur. Primò ab auth. Arist.

Vt autem in hac parte ostendam quod mihi probabilius vr, sit prima conclusio. Bruta nullo modo rõne utuntur. Hic est cõis consensus Philosophorum, & expresse Aristex. 137. vbi dicit, nihil brutis posse persuaderi, quia ratione carent. & lib. de memoria cap. 4. dicit nulla animalia reminisci, nisi hominem, quia reminiscẽtia est vt quidam syllogismus.

2. Ratio.

Probatur secundò. Bruta non possunt percipere vniuersale, vt notum est: ergo no possunt vti ratione. Consequẽtia probat, quia omnis discursus innititur cuidã principio vniuersali, sine quo impossibile est discurrere: id est, quæ de vno prædicantur affirmatiuẽ vel negatiue, affirmãtur vel negantur de eo, quo illud affirmatur. Virtus autem animalis nõ potest hoc principium percipere: ergo nec discurrere. Et hoc argumentum concludit.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Si bruta discurrerent, esse propter operationes, quæ apparent ab ipsis fieri: sed non propter has in ipsis ratio admittẽda est: ergo non discurrunt. Consequentia est nota cum maiori. Minor probatur primò, quia, si illę operationes rationi essent tribuendæ, profectò bruta essẽt rationabiliora multis hoĩbus, quia faciunt opera stupenda.

4. Ratio.

Probatur secò: quia in plantis, & virtutibus naturalibus experimur operationes mirabiles, & quæ maximẽ vidẽtur esse rationis, non tñ eas rationi tribuimus. Patet in calore, qui aurum, argentum, plumbũ, ferrum simul cõgesta, vi sua separat: virtus seminalis tot partes organizat, virtus nutritiua alimẽta varia variis tribuit partibus. hæc aũt oĩa maximẽ videbantur rationem iudicare, non tamen rationis sunt, ita nec brutorum opera.

5. Ratio.

Præterea quintò, quia iam rationale esset differentia generica efficiens genus

1. Ratio.

alialis nec deberẽt dici bruta, sed rõnalia.

Præterea sextò, quia si habent rationẽ, ergo & rationalem appetitum, s. voluntatem, ergo & liberum arbitrium in rebus de quibus ratiocinãtur, & deliberant. Rursus adhuc ergo peccant, & meritorie operantur. Hæc autem sunt absurdissima.

6. Ratio.

Præterea septimò. Si habent rationem, & discursiua, ergo etiam scientiam, prudentiam, & sapientiam. Et si voluntatem, ergo etiam virtutes voluntatis, iustitiam, temperantiam, fortitudinẽ, liberalitatẽ, obedientiam, imò verò, si sic placet delirare, etiam religionem, & fidem haberent quæ sunt impia omnino, & erronea.

Dubium.

Dices, quomodo ergo bruta ista opera faciunt? Respondeo, ꝙ duplici modo, Alter est naturæ instinctus, alter inclinatio ex assuetudine proueniens cum memoria instinctus est appetitus naturaliter determinãs phantasiã ad similes cognitiones: qđ.n. in nobis rõ facit, id facit appetitus determinans naturaliter, & nõ per discursum aliquem. Sic r ipsa phantasia determinata est ad percipiendas intentiones non sensatas absq; discursu, sicut oculus ad videndum colorẽ, & non dulcedinẽ. Ista ẽt inclinatio, & instinctus prouenit ex quadã assuetudine in memoria relicta ex multis & assiduis actibus, vt dicemus post: in his tamen nullus est discursus, nec ratio.

Solutio.

Secunda conclusio. Cogitatiua hominis si sola considerẽtur. absq; intellectu concurrẽte, non est discursiua nec propositionem facit.

Secunda conclusio. Cogitatiua hominis si sola consideretur. absq; intellectu concurrẽte, non est discursiua nec propositionem facit.

1. Ratio.

Probo secundò. In discursu & in propositione de oi sp oportet aliquid extremũ vniuersale cognoscere: sed nulla sensitiua vis potest ipsum cognoscere, ergo nec propositionem facere. Antecedens patet, Si dicas. Petrus est homo, vel album, prædicata sunt vniuersalia, ꝙ si dicas, Petrus est hic homo, vel hoc album limitate, tunc virtus sensitiua nõ potest cognoscere ista prædicata, vt prædicata: quia prædicata ista cognoscere præsupponit cognitionẽ illius qđ limitatũ est, & determinatũ, aliter non limitaret ꝑ propositionem, sed simul utrumq; perciperet modum vnius.

2. Ratio.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Discurrere vel repugnat intrinsecè naturæ sensitiuæ, ut talis est uel non. Si repugnat: tunc impossibile erit quòd in aliquo discurrat, quantumcunque sit nobilissima, sicut nec oculus, videt, quod ei repugnabat videre. Si verò non: tunc profectò & brutis poterit inesse ratio, quod est impossibile.

Et nota hic contra Auer.

Et nota hic, quantum à veritate sit alienus Auerr. qui cognitionem dicebat esse purè sensitiuam, & cum hoc discurrere: puto contra ipsum argumenta hæc nostra esse demonstrationes.

4. Ratio.

Adde ẽt, ꝙ in toto Arist. nec in vllo Greco interprete inuenit, ꝙ cogitatio sit virtus discursiua, & sensitiua, sed per cognitionem aiæ rõnalis virtutem intelligũt, q Intellectus est, quòd si per cogitationem aliqñ phantasiam intelligunt illi q interpretantur, tunc nullus ei inest discursus.

Tertia cõclusio. Quæ ẽt æstimatiua ãr excedit æstimatiuã brutorum in multis. Primo. Secundo.

Tertia conclusio. Hominis cogitatio, seu Aestimatio in multis alijs excedit brutorũ æstimatiuas seu imaginationes. Hic autem sunt quinque obseruanda.

Primo: hominis imaginatio sæpe coniuncta est cũ libertate, põt.n. cũ libet, imaginatis, & imaginibus vti, quas in memoria hẽt. at Brutũ nõ nisi aliunde offeratur non enim pro arbitrio fingit imagines.

Secundò, imaginatio bruti nõ est sine æstimatione, quicquid enim imaginatur ipsius appetitum mouet, & cum æstimatione simul cõuenientis, vel disconuenientis imaginatur, At homo non; sæpe enim imaginatur, & ab imaginatione tali non mouetur, quia cũ nulla æstimatione est.

Causa autē huius est, ratione Intellectus quo corrigit errorē imaginationis, ac impedit æstimationem iudicans non ita esse qualiter imaginatio est. At huius signū est, quod in somnijs imaginatio est cum æstimatione, & monet, quia sopita est rō.

3. Tertiò, imaginatio brutorum nō componit imagines diuersas, nec fingit monstra, imaginatio verò hominis ob rationē & libertatem id facit.

4. Quartò, quia imaginatio hominis deseruit rationi: plures elicit nō sensatas intentiones, multaq; alia cognoscit ad sciētiam cōducentia, vt similitudinem inter multa, & alia huiusmodi.

5. Quintò: simul cū intellectu discursum participat, non quidem vllo modo discurrat, sed q̄ percipit aliqua discursu Intellectus coniuncta. V.g. viso lupo picto, percipit non fugiendum, sed quia ratio ibi cōcurrit discurrendo. Similiter memoria percipit aliqua, præcedente discursu Intellectus, vt cum alicuius memoramur, quia Intellectus ordinē, & coniecturas aliquas cognoscit: discursuq; vtitur, & tunc talis memoria, quæ discursum præsupponit, dicitur Reminiscentia. Atque hæc sunt valde notanda. Ad argumenta respondetur.

Ad 1. Nota ad sit prudē na. Ad primum nota, prudentiam esse habitum quendā, quo eligimus media apta ad aliquem finem, quod quidem fit cognito fine, & cognitis ipsis medijs ordinādis in finem. Bruta autem non præcognoscunt finem, nec media ordinant in finē, sed instinctu, & ductu naturæ sumunt illa media, quæ apta sunt ad finem, quāuis nec finem cognoscāt, nec in ipsum media ordinent. Vnde, quia operantur, ac si prudentiam haberent, dicuntur esse prudentia, sed nō est verè in ipsis, vera enim prudētia est cū præcognitione finis, & ordinatione mediorum in finem, & talis est prudentia, quæ rationi innititur.

Ad 2. Ad 2m dictum est iam non esse disciplinā capacia, nisi ex quadā assuetudine, & inclinatione per assuefactionē acquisita.

Ad 3. Nota. Ad tertium diximus in conclusione prima, non ob illas operationes tantūm esse colligendum, rationem illis ineſſe, cū ēt in sensibilibus operationes rationabilissimæ appareant; bene quidem arguunt rationem summam, illius Authoris naturæ, quæ omnibus in suos fines proprios virtutes dedit motiuas.

AN FORMICÆ, ET APES HABEANT imaginationem. vbi & de imaginationis gradibus, & perfectionibus. Quæst. VIII.

Occasio qōnis. DVius quæstionis nobis occasionē dedit Arist. qui id negat tex. 156. At in oppositum est locus. 2. de anima tex. 20. vbi dicitur, quòd in quibus est sensus, ibi est imaginatio, & 1. Metaphys. cap. 1. animalia omnia phantasijs viuere dicit.

1. Ratio. pro parte affirma. Secundò ratio fauet. Nam formica est animal prudens valde, apes autem multum artificiosæ, videntur ergo habere phantasiam.

Multiplex opinio ex Arist. expositione. Prima S. Tho. sententia. Aduerte itaque quòd huius loci Aristo. multiplex est Philosophorum expositio. Prima est S. Tho. concedentis apes & formicas non habere phantasiam perfectā: quia quæ operātur, instinctu, & ductu naturæ faciunt.

Hæc expositio non videtur satisfacere: quia quamuis ductu naturæ operentur, tamen phantasia media id fit, nam instinctus determinat phantasiam ad cognitionem eorum, quæ operantur, sunt ergo phantasiæ etiam tribuendæ.

Secunda Ægidij expositio, & sententia. Nota triplicē phātasiam. Altera sententia est Ægid. & Caietan. Thie. dicunt triplicem esse phantasiam. Prima est imperfecta, quæ non operatur nisi circa præsentia, & talis est in imperfectissimis animalibus, vt spongijs, cōchis, & alijs huiusmodi. Alia est perfecta, quæ in absentia operatur, & hæc est in homine, equo, alijsque perfectis. Tertia est media, quæ non operatur, nisi quando aliquo modo est in præsentia obiectū, & talis est in apibus, & formicis. Hęc enim animalia, cum in opere, & exercitio sunt, phantasiantur, & imaginantur, non autē extra opus.

Per hoc interpretantur locum hunc, q̄ loquatur de imaginatione perfecta, in illo verò 2. de anima vniuersaliter de oī-

Hæc

Horū sententia reijcitur. Hæc doctrina est bona, & commoda expositio, quamuis nō uideatur multum conuenire: quia Arist. vermes coniungit cum formicis, & tamen illi non habent illam mediā imaginationem. Primò quia etiam formicę in absentia imaginantur, aliter non se mouerent ad opus.

Tertia ex positio Iandini. Tertia expositio est Iandu. q. 37. qui dicit, locū istum esse legēdum affirmatiuè, vt velit dicere, q̄ aliquibus non ineſt phā tasia: quæ tamē ineſt formicis, & apibus.

Reijcitur hæc expositio. Hæc expositio non quadrat, tum quia est contra Græcos expositores, quibus in verborum contexione maior est adhibē da fides: tum ēt, quia est aduersus text. in quo simul ponuntur vermes cum apibus, illis autem non ineſt talis imaginatio.

Quarta expositio Alberti. et Auerr. Quarta expositio est Alber. & Auerro. qui dicunt exemplum nō esse verum: quia formicæ, & apes habent phantasiam perfectam. Dicit tamē Auerr. quòd Arist. non fuit solitus de exemplis. Alber. autē vitio Impressorum, seu traductorum id tribuit, qui non intellexerunt nomina animalium. Sed non videntur hæ commodæ excusationes. Altera enim negligentiam imuit Aristotelis, altera Græcis interpretibus verborum ignorantiam imponit.

Reijcitur hæc sua.

Quinta expositio. Philopo et sua ut ior. Primum fundamē tū, duplicem imaginationē ex qua respondet imaginationi. Mihi post omnes has expositiones vna alia placet, quæ Philoponi est: hic enim distiguit imaginationes duas: Altera est, quæ cum sola memoria coniuncta est, q̄ uocat recordationem. Altera est, quæ vltra memoriam disciplinæ capacitatē habet, q̄ ēt distinctionem ponit in animalibus Arist. 1. Meta. c. 1. dicens aliqua solum memoriam, aliqua capacitatem disciplinæ habere. Iuxta distinctionem hanc respondet, formicas, & apes memoriā cū phantasia habere, non tñ habere phātasiā disciplinabilem, in quo cum vermibus conueniunt & de hac loquitur in præsenti Arist.

Imaginationem aliam perfectam aliā imperfectā. & perfectā, & se duplicem. Et Aduertendum, q̄ ista distinctio Philoponi est de imaginatione perfecta. Duplex est. n. imaginatio. Altera imperfecta, seu indeterminata. altera perfecta, seu determinata. Ea indeterminata dicitur, quæ non percipit aliud conueniens, vel disconueniens, quàm quod in gustu, vel tactu molestum, vel delectabile est: & hæc nō est à tactu, vel gustu distincta, solumq; in obiecti præsentia est, nec organum habet determinatum, sed cum tactu sparsa est: & hęc vermibus, & quibusdam alijs ineſt animalibus. Determinata est, quæ alia etiam disconuenientia vel conuenientia percipit, & talis organum habet certum, ineſtque etiam apibus, & formicis, & hāc dilinxit Philop. Et ex hoc refutatur expositio Aegid. non. n. consistit perfectio vel imperfectio phantasiæ in præsentia, vel absentia, sed in eo, quod dictum est.

De gradibus imaginationis. Vt autem melius ista intelligantur, ad certe primò, q̄ 1. Metaph. tres gradus animalium ponuntur, quæ phantasia vtunt. Primus est illorum imperfectorum, qui solam illam indeterminatam imaginationem, à tactu non distinctam habent. Secundus est habentium perfectam cum memoria: & talia sunt animalia prudentiam habentia. Tertius est eorum, qui simul cum memoria, & imaginatione habēt auditum, & hęc disciplinabilia sunt, nam auditu percipiunt docentis vocem, memoria retinent similes sonos, & assuescunt ad operādum inclinatione quadam, tñ non quicunque auditus sufficit.

Triplex animum auditus differens. Tripliciter. n. audire contingit animalia, vt docet Alber. lib. 8. histo. tract. 5. c. 1. quædam audiunt tñ sonos confusos, & omnes vniformiter absque distinctione, qūo ego puto audire apes. Alia cum sono q̄dam harmoniam delectantē percipiūt, sicut Delphines, & Philomela. Quædam distincte voces percipiūt, distinctionemq; sonorum formant, & hæc sunt disciplinabilia. Et attende, multa esse disciplinabilia, quæ nō apparent in expertis communiter enim mures indisciplinabiles existimantur, & tamen Albe. dicit se uidisse supra mensam murem candelam manibus tenere ad imperiū dōi alijs cæmantibus.

De imaginationis perfectione sua phātasia. Audeure secundò ex eodem Alberto, loco allegato, & imaginationis, seu phantasiæ perfectio completur ex quatuor, quibus oībus uel singulis deficientibus imperfecta est. Primò consistit in sicco, & humido temperato, vt facile recipere, & ēt retinere valeat: sicut sonus communis in humiditate multa consilis ad facilā recipiendum:

Universidad de Deusto Biblioteca

piendum: memoria verò in siccitate adhibendum multum. Secundo, in spiritu puro & mediocri: spiritus enim opaci faciũt res apparere horribiles: in spiritibus enim subiectatur species prius quàm in organo. Tertiò, vena sit legitima & recta, qua spiritus fluunt: ex obliquitate enim & irregularitate ipsius, accidit in speciebus mutatio. Quarto ne sit multus calor à corde, vel stomacho proueniens: hic enim multum turbat, & agitat spiritus, sicut nimia frigiditas inertes facit, ac immobiles. Per hæc facile est argumenta soluere.

Ad 1. Ad primum dico, in 2. de anima esse locutum de imaginatione vniuersali, hic verò de disciplinabili.

Ad 2. Ad secundum dicitur, quòd bene concludit habere illa animalia phãtasiam, sed non disciplinabilem: hoc autem negat Arist. non illud.

Caput quartum.

De parte autem animæ. Tex. 1.

De Intellectu. HInc sumunt Arabes initiũ libri tertij: nos tñ Græcorũ sectionẽ secuti, superius principiũ fecimus: quicquid tñ de hoc sit, quia parũ profectò sectio ista conducit, Arist. intendit postquam de uegetatiuis potentijs ac sensitiuis tam exterioribus, quã interioribus differuit, nunc de intellectiuis tractare. Est autẽ duplex Intellectus seu intelligendi principium. Alterũ, quod dr possibile, cuius est rerum formas & species recipere, actusq; producere. Alterũ, quod dr agens, cuius est species in possibile immittere, intelligibilia que potentia, facere actu intellecta: de utroque principio sermonem texit.

Nota ex hoc loco Arabes initiũ tertij. lib. sumunt.

Intentio Arist.

Duplex Intellectus agẽs & possibilis.

1.

2.

Triplex status Intellectus possibilis.

Vlterius, Intellectus possibilis triplicẽ sortitur statum. Primus est, cùm in potentia est, id est, cùm nihil habet eorum, quæ intelligenda sunt, sed solùm habet suam naturam, & essentiã. Alter est, cùm iã habet aliquo modo, quæ intelligenda sunt, quamuis non operetur, diciturq; Intellectus in habitu. Tertius est, cum operatur & intelligit, uocaturq; Intellectus in actu: quam distinctionem notat Philop. & in eius declaratione impugnat Alex. quod etiam nos magis post hæc discutiemus.

1.

2.

3.

Quæ, & quot de intellectu tractanda sint.

Iam verò ex his Arist. intentio manifesta est, intendit enim tractare quattuor de intellectu possibili sm se & in potentia, de intellectu in habitu, de intellectu in actu, & de intellectu agente.

In textu igitur præsenti suã proponit intentionem in cõi, dicẽs duo. Alterũ, est q̃ speculatio præsens est de parte animæ, qua ipsa anima cognoscit, & sapit. Alterũ est, q̃ de hac parte duo tractãda sũt. Primũ est, qũo pars ista, & facultas intelligẽdi differat ab alijs cognoscendi facultatibus. Postremum est, qũo fiat intellectio.

Obiectio.

Et quia tu posses obijcere Aristoteli, q̃ oportebat alius prius determinare, id est, an ista facultas & potẽtia sit distincta ab alijs sm subiectum & magnitudinem, vt uoluit Plato, qui intellectum in cerebro posuit: an non sit distincta secũdum subiectum, uel ratione & definitione solum, sicut vegetatiuum, & sensitiuum.

Solutio.

Hic respondet, q̃ parum refert ad alia duo proposita determinanda id discutere: quicquid. n. dicat, adhuc illa duo tractanda sunt. Adde tu ẽt, quòd ex horum duorum discussione illud manifestũ fiet.

3.

Hæc est (vt puto) fidelissima & notanda huius loci expositio: quæ tñ alij dicunt, referam, vt magis data expositio probetur.

Quadruplex controuersia.

Quadruplex est in huius loci expositione discordia inter Interpretes. Prima est, quid per aiæ partem intelligi debeat.

Interpretum.

Philoph. n. animam rationalem intelligit. Putat enim partem sumi pro specie: est aũt rationalis anima species animæ. Sed ista expositio manifestè ex ipsius verbis reijcitur. Dicit. n. de parte, qua anima sapit, & cognoscit, quòd si pro specie sumerent, non oportebat sic dici; sed, de parte animæ, quæ sapit & cognoscit.

Prima Philo. sententia.

Prima ad intelligat Arist. q̃ animæ partes.

Secunda expositio Philopo.

Eodem argumẽto refellitur expositio Auerr. qui per partem intelligit speciem, hancque putat esse cogitationem, quæ est anima quædam sensitiua, qua homo ab alijs distinguitur.

Reijcitur expositio.

Secunda expositio Auerro.

Sed hæc expositio est prorsus extera sensum uerborum, imò ei cõtraria: quia per hanc non sapimus, nec intelligimus: & præterea, quia de tali parte quærit quomodo à sensitiuis facultatibus distinguatur, quomodoq; fiat ipsius operatio, si intellectio, quæ tamen non possunt adaptari animæ cogitatiuæ: Adde etiam, q̃ hæc sensitiua est, & cum sensitiuis alijs tractata est, nec toto hoc in libro vllum sit verbum de ipsa, & hic aduerte quantum ab Aristo. sit alienum deliramentum Auerr.

Reijcitur secunda expositio.

Tertia ex positio Simpli. & D. Th. & verior.

Tertia expositio est Simpli. & Themist. S. Tho. & aliorum, per partem animę intelligendum esse ipsam facultatem, & potentia, quæ dicitur Intellectus possibilis. nam per hunc intelligit, quòd sapit anima, & hanc nos expositionem secuti sumus. Ex quo fit, q̃ in isto textu proponitur, prius tractandum de intellectu possibili in potentia, & secundum se.

Secunda de numero qõnũ, quas ppo. nit Arist. tractandas.

Secunda discordia est circa numerum quæstionum. Simplic. & Philop. tres quæst. dicunt proponi de ista animę parte. Prima, an sit separabilis secundum magnitudinem, an tantùm ratione. Secunda, quomodo distinguatur ab alijs facultatibus. Tertia, quomodo fiat intellectio.

1. Sententia Simp. & Philo.

2 Sententia D. Th. & Them. &c.

Themist. verò, quem sequitur Auerro. D. Thom. & alij, solùm duas ultimas proponi affirmant, & nos hoc secuti sumus. Illa enim prima nõ per se proponitur tractanda, sed solum necessaria esse ostenditur ad alia duo inquirenda. Et hoc ipsa litera satis manifestat.

Tertia de sensu primo qõnis.

Prima Philo. sententia.

Tertia discordia est de sensu primę quæstionis. Philop. enim vult, q̃ sit iste, an rationalis anima sit mortalis, neene, & quãuis hæc expositio aliquo modo defendi possit, tamen literæ non videtur admodũ quadrare. Oportebat enim sic dicere. An anima sit separabilis à magnitudine re an sola ratione: non autem sic dicit, sed aliter, puta, An sit separabilis secundum magnitudinem, aut tantùm ratione.

Secunda sententia uerior. Simplic. Thom. & D. Th.

Aliter explicant Simpl. Themist. S. Tho. & Auerr. atque alij, puta, an talis facultas distincta ab alijs sortiatur corporis partẽ, vt volebat Plato, differatque subiecto, an non, sed simul in eadem corporis parte sit cum alijs potentijs, rationeque, & definitione ab eis differat, & hæc est optima expositio, nosque eam secuti sumus.

Quarta discordia est de sensu secundæ illius quæst. Simplic. enim putat hunc esse sensum, quæ sint ipsius intellectus differentiæ quibus diuiditur. At Themist. Philop. Auerr. S. Thom. & alij, putant esse sensum, quæ sit differentia Intellectus à reliquis facultatibus, & nos ita recepimus tanquam literæ & Arist. conformius, cùm id postea Arist. tractet, quamuis forsan melius exponemus, vt vtrumque significetur.

Quarta de sẽsu sẽũdæ quæstionis.

1 Sententia.

Alia est circa verba discordia. Simpli. p Cognoscit, intelligit in uniuersali omnẽ cognitionẽ, vt postea restringatur per, Sapit, qđ significat cognitionem intellectus.

Quinta qđ intelligat Arist. p verbũ, Cognoscit & Sapit.

Philop. & Themi. per cognoscit speculationem, per, Sapit, practicam intellectionem exponunt.

Prima sẽtẽtia Simplicij. 2. Sententia Philo. & Themistij. &c. 3. Sententia verior D. Tho.

At S. Tho. per cognoscit, apprehensionẽ intellectus, per sapit, iudicium exponit. & profectò omnes expositiones bonæ sunt. Mihi magis placet S. Tho. expositio, quia omnes operationes Intellectus comprehendit, nam sub illis duobus concluditur tã practica, quàm speculatiua cognitio, erit enim iudicium practicum vel speculatiuum, & similiter apprehensio.

Si igitur est ipsum intelligere. Tex. 11.

PRopositis duobus de Intellectu possibili potentia discutiendis, nunc priorem quæst. discutit, vt bene notat Philop. quamuis Simpl. velit posteriorem. Quia verò prior quæstio circa ipsius naturã Intellectus uersetur, talem naturam explicare conatur, duo tradens. Alterum est, quòd intellectus est potentia, nihil actu habens eorum, quæ intelligenda sunt antequam intelligantur, sed sicut materia ex se est pura potẽtia in genere naturalium, ita Intellectus in genere intelligibilium; Alterum est, quod non est organica potentia, nec vtens corpore, vt instrumento, ad operandum.

Natura Intellectus quæ sit. Primo est in pura potentia Secundò nõ est organica potentia Primò probatur primum.

Hæc duo probat, & in probatione prioris vtitur similitudine sensus, facitq; hoc argumentum. Sentire est pati quoddam, at intelligere est uelut sentire, ergo intelligere est quoddam pati.

Ne autē aliquis putaret intelligere esse pati, prorsus eodē modo sicut sentire, addit, esse pati, aut quid simile, quāuis enim non sint prorsus similia, vt dicetur: tamen in hoc conueniunt, quòd Intellectus, & sensus ab obiectis recipiant formas.

Altera ex positio. Potest etiam esse alia expositio, quòd ob id dicat intelligere esse simile ac pati, quia id non est vera passio corruptiua.

Impassibile ergo oportet esse. Tex. III.

Progreditur in eadem ratione inferēdo 1. PRosequitur argumentum factum, & ex conclusione infert duo. Alterū est: Si intelligere est pati simile sicut sentire, ergo intellectus impassibilis est passione corruptiua, sicut & sensus, id est, dum Intellectus intelligit, non corrumpitur, sed potius perficitur.

2. Alterum est, ꝙ si intelligere est quoddam pati, Intellectus erit susceptiuus formarum, & specierum intelligibilium, ita vt non habeat illas ex se actu, tunc enim non pateretur recipiendo, sed solum haberet eas ex se potentia.

3. Denique sub hoc communi scito comprehendit, ꝙ sicut sensus ad sensibilia, ita Intellectus ad intelligibilia se habet, sensus enim quæ sentit non habet in se actus, vt visus non est coloratus, ita nēc Intellectus habet ea quæ intelligit.

Nota. Et nota verbum illud, [Et nō hoc] sensus est, quòd ex se Intellectus est potentia omnia, quæ intelligenda sunt, & non est hoc, id est, nō habet ex se actu aliquid intelligendorum.

Necesse est itaque quoniam. Tex. IIII.

In quo Intellectus differat à sensu. EX eo ꝙ Intellectus est potentia intelligibilia, ipsius natura infertur, in qua à sensu distinguitur. Est igitur tale argumentum, Intellectus est ex se potentia intelligibilia ea, quæ intelligit. sed intelligit omnia, ergo est in potentia omnia, & in hoc à sensu differt. Sensus.n. limitatè aliqua percipit accidentia, & sic non est vniuersaliter in potentia, visus enim colores percipit, ex se igitur actu colorem non habet, non tamen prohibet habere colorem, vel alias qualitates, at Intellectus cum omnia intelligat, vniuersaliter est in potentia. Hunc locum post explicabimus latè.

Laudā Anaxago. ꝙ intellectum fecerit immixtū, & separatum. Ex hoc laudatur Anaxag. qui Intellectū dixit esse incompositum, & immixtum, separatumq; ab omnibus alijs, ex quibus omnia sunt composita. Et hoc habet Intellectus vt dominetur omnibus.

Explicatio aliquot verborū Arist. Explicat autem dominari omnibus, ex se intelligere omnia, subdit rationem huius. Quia, si in se haberet actu aliquid, non posset illud extra cognoscere, vt si visus habet colorem aliquem, similem colorem extra non perciperet, sicut in tactu apparet. Et hoc significant verba Arist. quæ sic se habent. [Intus apparens,] id est, hoc est intrinsecum, & in actu in ipsa potentia, prohibet cognosci ea similia, quæ extra sunt, & aliena.

Quare neque ipsius vlla est natura. Tex. V.

Quid Intellectus sit in pura potētia ad intelligibilium. INfert tandē illud vnum duorum, quæ supra proposuimus, id est, Intellectum esse in pura potentia in genere intelligibilium, nihilque ex se habere aliud, quam quòd potentia sit recipere quæ possit. Vnde facultas hæc, qua anima intelligit, & existimat, id est, apprehendit, & iudicat, est potentia intelligibilia, antequam ipsa intelligantur, nullusque actus intelligendi ei à natura inest.

Vnde, nec rationabile est ipsum mixtum. Tex. VI.

Quid Intellectū sit immistum, id est, non vt corpore vt instrumento vel organo. INfert modo illud secundum quod dicebamus, id est, Intellectum non vt corpore, vt instrumento, vel organo, & hoc vocat non misceri cum corpore. Vt enim alibi diximus, in hoc differt sensatio ab intellectione, quod sensatio elicita à coniuncto, ob id sensus potentia in coniuncto est: at intellectio non à coniuncto immediatè, sed à sola anima elicitur, ob id potentia Intellectus in anima sola immediatè

mediatè inest: & hoc vocat modo Aristo. Intellectum non esse mixtum.

1. Ratio. Hoc autē probat duplici rōne. Prior est. Si Intellectus esset mixtus, & organica potentia, tunc esset calidus & frigidus, affice returq; alijs qualitatib⁹ corporis; sed hoc esse non potest, quia debet esse in pura potentia, vti probatum est: ergo non est potentia organica. Maior nota est: ob id.n. sensus participat corporis qualitates, qa immediatè in coniuncto est, cùm sit organica potētia: ꝙ si ita se habet Intellectus, similibus qualitatibus afficeretur.

Dubium. Dices, nonne Intellectus est etiam in corpore cum anima rationalis sit forma, ergo eodē modo dicetur calidus vel frigidus, sicut sensus.

Solutio. Respondeo, esse magnum discrimē inter sensum, & Intellectum: subiectū enim immediatum sensus afficitur per se qualitatibus illis, quia coniunctum est, & corpus, per quod proximæ sentit qualitates, puta, oculus, aures, & cætera organa. Vnde fit, vt per se sensus indigeat illis qualitatibus, quæ dispositiones sunt eius, quod primò sentit, & ipsi immediatè insunt, quia corpus est.

At subiectum immediatum Intellectus nō afficitur per se illis qualitatibus: est.n. anima sola, quæ per accidens dr calida. Vnde Intellectus non sic indiget qualitatibus ex parte principij, & subiecti: sed ex parte obiecti, quatenus sumit à sensu organico, quę intelligenda sunt: & sic est intelligenda Arist. ratio prior.

2. Ratio. Posterior est. Si Intellectus esset organica vis, aliquod ei organū & instrum particulare responderet, vt in singulis sensibus fit: at nullum in humano corpore tale apparet. Nec valet dicere occultum esse: quia cum illud foret omnium organorum primum, maximè esset manifestum.

Nota. Et notandū, ꝙ non dixit, si Intellectus esset mixtus haberet organū: si ita.n. diceret, esset idem antecedens, & cōsequens, quia mixtum esse, significat habere organum: sed ita dixit, si mixtus esset, haberet organum aliquod distinctum & determinatum. Et perpende valde hæc verba quia in ipsis errant non pauci.

Et bene vtique qui dicunt.

MVltum est huius loci norāda expositio, quam nō multi assequuntur, nec cum præcedentibus continuant. Sensus hic est: cum dixisset, Intellectum non mixtum esse, id est, non organicum, quod non erat aliud, quàm dicere, animam ipsam solam intelligere primò, non autem corpus: hoc idem confirmat ex Platone, qui dixit animam locum esse formarum: id est, species quibus cognitio fit, in anima ipsa primò recipi, non in coniuncto, nec in corpore. *Cōfirmat ex Platone.*

Limitat sententia Platonis. 1. Quamuis hoc dictum sit limitandum dupliciter: Primò, quia non de omni anima hoc intelligendum est, sed de intellectiua, sensitiua: nam species non suscipit, nisi simul cum corpore. Secundò limitandum est, ꝙ formæ non insunt in anima actu, vt volebat Plato, qui simul animam esse dicebat cum speciebus omnibus, & habitibus à principio, & scire erat reminisci. Hoc non ita est: sed ei insunt potentia, quia potest de nouo capere. *2.*

Quod autem non similis sit impassibilitas. Tex. VII.

Quòd aliter sensus patitur, aliter Intellectus, atq; adeò sit potentia inorganica. CVm textu secundò dixisset, non omnino similem esse passionem sensus, & Intellectus: id nunc ostendit ex dictis quo accidat, & quare. Discrimen igitur ex pētientia hac comperitur. Cum vehemēs sensibile percipitur, manet sensus impeditus per tempus ad sentiendum alia, & aliquando destructus, vt notum est in vehementi sono, vel lumine, vel alio quouis, at intellectus, cùm altissima speculatur, & difficillima, non impeditus manet, imò aptior ad aliorum speculationem.

Discrimen igitur manifestum est: causa vero non est alia, quam prædicta: est enim sensus cum corpore, id est organica potentia: corpore aūt patiente à vehementi sensibili, lædituir potentia. At intellectus non est organica potentia, nec per corpus intelligit: ob id non habet vnde lædatur ab obiecto: nam anima secundū se, nōn patitur læsiua passione.

Universidad de Deusto Biblioteca

Nota ad sit Intellectum esse separabilem.

Nota, Intellectum esse separabilem, significare non esse organicum: nec in operatione sua è corpore pendere, vt à coniuncto, causa, vel principio.

Cum autem sic singula factus est. Tex. VIII.

De Intellectu habitu quid sit.

DE Intellectu in potentia hucusque egit, nunc tractat de Intellectu in habitu. Dicit autem primo, quòd Intellectus habitu etiam cùm habitu est, est in potentia, sed aliter quàm erat sine habitu. Hoc autem in duobus consistit. Primò, vt possit operari, & intelligere, cum velit. Secundò, vt possit Intellectus habitu seipsum intelligere: quæ duo non insunt Intellectui in potentia.

Explicat aũt, qualiter se habeat Intellectus habitu, dicens, ꝙ Intellectus habitu est factus iam ipsæ res intelligibiles, i. actu habet rerũ species, sicut habet is, qui actu scit, & contemplatur, quamuis differat ab eo, quia non actu operatur semper, sed cũ vult is, qui habet talem Intellectum. Et ista est huius loci declaratio. Debet enim sic coniungi, & cõnecti. Cum Intellectus est factus omnia, seu res intelligibilis, sicut est factus Intellectus actu, nõ quòd sit actu, sed habitu, vt possit operari, tunc talis Intellectus, id est, habitu, est etiam in potentia, quamuis aliter, vt diximus.

AN INTELLECTVS SECVNdum se sit pura potentia. Quæst. IX.

Occasio dubitationis.

ARdua valde est ista difficultas, cuius occasionẽ nobis dat Aristo. qui tex. 5. asserit, nõ aliam esse Intellectus huius naturã, quam esse potentiã omni actu priuatam, quod eo argumento probauit, quia omnia intelligit: debet ergo secundum se denudari ab omni actu. Hoc autem intelligendum est de eo Intellectu, cuius est intelligere, qui dicitur Intellectus possibilis. Quamuis autem ardua sit quæstio, tamen est valde vtilis, quippe ex ipsius resolutione conuincitur, Intellectum non esse organicam potentiã, nec esse corpus, quæ duo simul multum conducunt ad immortalitatem animæ rationalis probandam.

Primum arg. ꝙ nõ sit pura potentia.

Vt igitur ab argumentis, quæ difficultatem faciunt, incipiamus est primum argumentum contra partem affirmatiuam quæstionis, quod videtur esse Arist. Si Intellectus est potentia intelligibile, cùm intelligibile sit ipsum ens, tam substantia quàm accidens, sequitur quòd Intellectus erit potentia, & non actu substantia, vel accidens, hoc autem esse non potest: ergo non est potentia omne intelligibile. Minor probatur: quia quod non est actu substantia, vel accidens, nihil est: at Intellectus aliquid esse videtur.

2. Arg.

Probatur secundò. Intellectus seipsum intelligit, vt dicitur tex. 8. ergo ipse est intelligibilis à se: quòd si intellectus est in potentia omne intelligibile, erit in potentia ad seipsum, quod est impossibile.

3. Arg.

Probatur tertiò. Quod recipit, solũ debet esse denudatum ab eo, quod recipitur, at Intellectus recipit non res ipsas, sed rerum species; ergo, secundum se, debet tantum denudatus esse ab ipsis speciebus, poterit ergo esse actu aliqua res, imò poterit esse calidus, vel frigidus, quia non recipit calorem, sed speciem caloris. Vnde quamuis actu sit calidus, manet in potentia ad speciem recipiendam caloris externi, non ergo colligitur, quia intelligit omnia, ꝙ nullius debet esse naturæ.

4. Arg.

Probatur quartò. Visus percipit colores omnes, & tamen colorem habet, non ergo oportet potentiam denudari ab eo, quod percipit. Minor probatur, quia visus sensorium corpus est mixtum, at omne mixtum coloris est particeps, similiter visus percipit quantitatem, & tamen quantus est ipse.

5. Arg.

Probatur quintò contra differentiam inter sensum, & intellectum in tex. 7. Nam læsò organo corporeo etiam læditur intellectus operatio, vt patet in phreneticis, & alijs morbis laborantibus, ergo intellectus cum corpore est, sicut sensus.

Primus opinio Alex.

In hac re sunt tres opiniones, prima est Alex. 1. de anima, cap. 1. de vi rationali, cuius sententiam citat Philopo. in præsenti, qui putat intellectum possibilem esse omnino

nũo puram potentiam in genere entis, tam materialis, quàm immaterialis, hic in. quamuis Intellectum possibilem dicat esse à natura ẽt in pueris existentẽ, tñ nõ putat esse aliquã aiæ facultatem, aut vim positiuam, qua possit intelligere. Hęc eñ vis post aduenit cum ipsa intellectione, & speciemon est aũt aliud Intellectus possibilis, ẽm ipsum, q̃ quòd aia possit postea temporis successu, & exercitatione hanc vim intelligendi sortiri, quod magis explicabitur inferius, hoc modo, Intellectus possibilis, pura est potentia, nihilq; habet actu, hæc eadem sententia est etiam Aureoli, qui lib. 6. vt refert Capre. 1. Sen. d. 3. putat intellectum esse puram potentiam in genere entis materialis, vel immaterialis, cùm vtrumque intelligat.

Secta quorundã opinio.

Altera sñia est aliorũ, q̃ Intellectum actũ quendã esse dicũt, exponũt autem Arist. dictum hoc modo, ꝙ Intellectus est pura potentia, id est, nullam ex se hẽt speciem obiecti intelligibilis, vt volebat Plato.

Reijcitur hęc opinio.

Hæc expositio reijciẽda est, quia si Aristot. vellet dicere Intellectum esse in potentia ad recipiendas species; tamen in se esse aliquam naturam actu eorum, quę intelligibilia sunt, tunc ex hoc non probatur, quod esset non mixtus, & non organicus. At Arist. probat non esse organicum, quia tunc actu esset calidus, vel frigidus, quod esse non potest, cum sit potentia, ergo intendit, quòd actu nulla est natura eorum, quæ intelligi debent.

3. Opinio. Philop. et Simplic.

Tertia sententia est Philopo. Simpli. & Themist. qui Intellectum aliquid actu esse docent, dicunt tamen ipsum in genere intelligibilis esse puram potẽtiam, quod idem affirmat S. Tho. q. 8. de veritate.

Dubium.

Dices tu, Quid significat istud, quòd Intellectus in genere rei sit actus, tamen in genere intelligibilis sit pura potentia?

Respõsio.

Hoc opus, hic labor est. Insudarũt multi illustres Philosophi in huius rei discussione. Aliqui verò non intelligentes, negauerunt doctrinam Arist. & communem. Dicam ergo quæ mihi post longum studium, multamq́ue huius rei meditationẽ cognoscere datum est.

1. Concl.

Sit prima conclusio. Intellectus est denudatus ab oĩ natura, cuius primò spẽm recipit, & ab oi eo, à quo primò mouetur.

Sic, Intellectus est denudatus ab oi natura, cuius primum spẽs recipit.

In huius declarationem aliqua sunt notanda. Primum est, duplex esse obiectum Intellectus. Vnum motiuum tñ, alterum terminatiuum, & aliquo mõ simul motiuum. Id dr motiuum, quod speciem imprimit ipsi Intellectui, quamuis non sit ipsũ, quod cognoscitur ab Intellectu. Terminatiuum est, & aliquo modo etiam motiuũ, quod cognoscitur ab Intellectu, & ipsius etiam species in Intellectu est.

Primum fundamẽtũ duplex esse obiectum motiuum, & terminatiuum.

Intellectus motiuũ obiectum est phantasma sensibile, id est, species recepta in imaginatione: nihil enim in isto statu potest intellectum nostrum primò mouere ad intelligẽdũ, nisi sensibile phãtasma, nõ tñ phantasma est obiectum terminatiuũ, quia nõ est ipsum, quod Intellectus intelligit. Terminatiuum autem est natura, & res in phantasmate inclusa, & per speciẽ repręsentata, quæ est natura etiam sensibilis, aut ordinem habens ad sensibilia.

Quid sit proprium obiectum adęquatum motiuũ in hoc statu.

Vnde si obiectũ ꝓpriũ, & adæquatum motiuũ Intellectus nostri ꝓ statu, quo in corpore est cõsideret, non est aliud, q̃ ens sensibile, non. n. per alias species, quã sensibilium rerum, vel ad ipsas ordinem habentium intelligimus, cùm à sensibilibus phantasmatibus sint abstractæ.

2. Fundam. eũ in aliquo subiecto est aliqua forma nõ ꝓ aliã similẽ recipere nec eius spẽm.

Alterum est notandum, ꝙ cùm in aliquo subiecto est actu aliqua forma, non potest in eo recipi alia similis, nec ipsius species intẽtionalis. Verbi gratia, vbi calor est, non potest recipi alius calor similis, nec ipsius species. Quantum enim ad hoc, æqua est conditio rei, & spẽs ipsius, vt bene dixit Iandu. q. 4. Et hoc experientia constat. Oculus enim colorem habens realem, impeditur à recipienda specie illius coloris similis, & auditus habens realem sonum, impeditur à percipienda specie alterius soni, similiter in alijs sensibus. Et hoc multum est notandum pro intelligẽtia huius doctrinæ Arist.

3. Fundam potentia nõ dẽt esse denudata ab omni actu, sed ab eo tantum à quo patit.

Nota tertiò, quòd potentia cognoscẽs, nõ debet absolutè denudari ab actu, nisi ab eo solum, à quo patitur, & cuius spẽm in se recipit. Vnde oculus ab illis coloribus est denudandus, à quibus mouetur, & quo-

Universidad de Deusto Biblioteca

& quorum species habet recipit, non autem ab alijs accidentibus.

Ex dictis probatur conclusio.

Ex his sequitur declaratio, quo intellectus est pura potentia: intellectus.n. non patitur, nec speciem recipit, nisi à phantasmate, & naturis sensibilibus, solum.n. hæ sunt, quæ in ipsum agunt: erit ergo intellectus denudatus ab omni natura sensibili, nullaq; erit sensibilis natura. Hoc tñ non arguit non esse alicuius naturæ, imò conuincit esse alicuius naturæ spiritualis, & incorporeæ, cum debeat denudari à naturis corporeis, à quibus patitur.

Cõfirmatur rõ. & declarat quõ intellectus ẽ pura potentia in genere suorum intelligibiliũ.

Per hæc manifesta est conclusio. Manifesta etiam est sententia tertia Græcorũ, q̃ Intellectus est pura potentia in genere suorum intelligibilium, non.n. est vlla natura corporea, q̃ est primò intelligibilis à nobis, & cuius speciem Intellect⁹ recipit. Et hæc est causa, vt dicemus, cur seipsum intelligere non possit primò, nõ enim est natura sensibilis, quæ sola Intellectũ mouet. Vnde eleganter. S. Tho. 3. Contra gen. c. 43. dicit Intellectum possibilem tantùm esse potentia ea omnia, quæ virtute Intellectus agentis cognoscitur. Hæc autem non sunt nisi materialia.

Nota, cur Intellectus seipsũ nõ primò intelligat. Primum dubium.

At, vt magis ista declarentur, propono aliquot dubia. Primum est. Si intellectus nõ est eius naturæ cuius spẽm recipit, sequitur, q̃ vna aĩa separata non posset recipere speciem alterius aĩæ, nec vnus Angelus speciẽ alterius: quia sicut natura corporea non põt recipere speciẽ similis naturæ, ita nec vnus Angelus, vel natura incorporea speciẽ alterius, cuius tamen oppositum docet Theologia, quæ in animabus, & angelis species infusas ponit.

Solutio.

Hoc dubium fateor, q̃ difficile est soluere, imò ex hac parte argumentũ Aristo. vr̃ claudicare. Dico tñ pro ipsius defensione, q̃ si species in aĩa separatę essent, sicut species hæ inferiores, nõ possent recipi in ipsa aliarũ aĩarum species, at nõ sunt: est enim duplex discrimẽ. Species.n. illæ aĩarum, & Angelorum non sunt adæquatæ vnius, imò per vnam speciem multæ naturæ distinctę compræhenduntur: ob id species nõ est adæquata, & propria vnius obiecti, nec eiusdem ordinis. Alterum discrimen est, quia illæ species sunt exemplaria, in quibus lucẽt, & repręsentantur res cognitæ ab ipso Intellectu, non autem sic sunt species inferiores, sed sunt principia adæquata, quibus Intellectus percipit obiectum, à quo eam speciem recipit, & talem speciem nõ posset vnus Intellectus habere alterius, vt bene cõcedit Capreol. 2. Sen. d. 3. q. 3.

2 Dubiũ.

Alterum dubium est, quia non vr̃ Intellectus esse pura potentia in ente sensibili, quia immutatur ab omnibus sensibilibus phantasmatibus: nam sensus cõis recipit species omnium sensibilium, non tñ est pura potẽtia, imò est in corpore sensibili.

Responsio prima.

Respondeo, esse disparem rationem, primò, quia non immutatur immediatè à sensibilibus, sed per alios quinq; sensus; at Intellectus immutatur immediatè ab omnibus phantasmatibus.

Secunda,

Secundò, qđ magis ad rẽ est. Sensus cõmunis nõ percipit integrè sensibilia illa oĩa, sed ſm gradum aliquem, non.n. calorem percipit, nec alias tangibiles qualitates in quocunque gradu, sed in excessu, sicut & tactus percipit, at Intellectus de oĩ gradu iudicat, ob id ab omni etiam gradu debet denudari, sic prorsus incorporeus erit. Hæc igitur sunt, quæ mihi in huius declaratione dicenda visa sunt.

2. Conclusio Intellectus possibilis non est virtus organica.

Secunda conclusio. Intellectus possibilis non est virtus organica, quæ p̃ corpus intelligat, sicut sensus. Hanc probauit Aristo. tribus rationibus in textu. Prima est, Intellectus patitur à quacunq; natura sensibili, ergo denudatus est ab omni natura sensibili, sed si esset virtus organica nõ denudaretur etiã ab omni natura sensibili, sicut nec sensus, vt notum est, ergo Intellectus non est vis organica.

1. Ratio.

2. Ratio.

Secunda est, si esset vis organica, aliquod sortiretur organum determinatũ, sicut patet in alijs cognoscitiuis potentijs organicis, at nullum tale organum inuenitur.

3. Ratio.

Tertia est. Omnis virtus organica lædi tur ex cognoscibili vehementi, vt notum est in omni sensu, at Intellectus non læditur, sed potius perficitur ex suo vehemẽti cognoscibili, ergo non est vis organica.

nica. Hæ sunt rationes Aristot. possumus etiam alias superaddere.

4 Ratio.

Sit quarta ratio. Omnis organica virtus debilitatur corpore debilitato: at Intellectus non debilitatur, imò augetur pò tius, ergo non est organica virtus. Discursus est notus. Maior probatur: in senio. n. ex corporis debilitate omnes sensus, & potentię nutritiuę minuutur, & deficiunt minor patet, nam tunc viget Intellectus: in senibus enim prudentia est.

Cõfirmatur ratio.

Hoc etiam manifestum est in somno, ligatis. n. sæpe corporeis uirtutibus, aliqñ mirabilia intelligimus, & distinctius quã vigilantes quod argumento est, non esse Intellectũ vim corpoream, nec organicam.

5. Ratio.

Quinta. Virtus organica intelligit, seu percipit obiectum cum loco, figura, quãtitate, & accidente sensibili, vt patet per oẽs sensus interiores, & exteriores, at Intellectus ab oĩbus illis abstrahit, dum vniuersale cognoscit, dum rei quidditatem contẽplatur, ergo nõ est organica uirtus.

6. Ratio.

Sexta. Virtus organica non sentit, quæ sunt in se, vt tactus non percipit sui organi qualitates: at Intellectus percipit habitus, species, actus, qui in se sunt, vt post dicemus, non est ergo vis organica.

7 Ratio.

Septima. Si esset potentia organica, ergo corrupto organo corrumperetur, & ita sequeretur animam post mortem carere intellectu, & ita nil intelligere omnino, quod & absurdum est, & erroneum.

Hæc argumenta sufficiant pro præsenti conclusione.

3. Concl. Intellectus non est corpus.

Tertia conclusio. Intellectus nõ est corpus, seu anima intellectiua nõ est corpus. Hæc probatur omnibus rationibus, quibus probata est conclusio præcedens, id est, Intellectum non esse virtutem organicam. Probatur ẽt illis rationibus, quibus probatum est superius, animam non esse corpus, quas omnes nõ opus est repetere Superest igitur ad argumenta respõdere.

Ad primũ Nota duplex obiectum intellectus. vniuersalitatis, & primitatis.

Ad primũ aduerte, obiectũ intellectus esse duplex, Alterũ uniuersalitis, alterum primitatis seu modificationis. Vniuersalitatis id est, quod continet quicquid ab intellectu quocunque modo cognosci põt, & hoc est totum ens, cõplectẽs substãtias materiales, & immateriales, & oĩa. Primitatis id est, quod primò mouens seu motiuum potest imprimere speciem sui in ipsum intellectum, & hoc nõ est totum ens, nisi sensibile, ab hoc enim mouetur per species receptas à phãtasmatibus: immaterialia. n. vt docent Theologi, nõ possunt imprimere speciem sui in anima nec separata, nec coniuncta. Vnde Deus non videtur in cęlo per speciem creatam. Angeli videntur quidem per species, sed non productas ac in intellectu nostro impressas, sed à Deo infusas.

Solutio argum.

Dico igitur, q̃ Intellectus est in potentia ad totum illud intelligibile, à quo patitur, & cuius speciẽ recipit, cum autem hoc sit sensibile solum intellectus non erit vlla corporea vel sensibilis natura, erit tamen spiritualis & incorporea.

Ad secundum.

Ad ſm dico, q̃ intellectus non intelligit se directè, vt ostẽdemus in quæst. sequẽti indirectè, & per speciẽ alterius. Vnde non oportet, vt denudeť à se ipso, sed ab illius natura, à qua speciẽ recipit, ppriã.

Ad tertium.

Ad tertium solutio nota est ex his, quæ notauimus circa primam cõclusionem: vbi diximus, quòd quatum ad hoc, eadem est ratio rei, & speciei ipsius. Oculus.n. habens colorem, non solum alium, aut simile non potest percipere, sed nec ipsius recipere speciem, & sic in alijs sensibus, erit ergo idem in intellectu.

Ad quartum. 1.

Ad quartum dico tria. Primum est, q̃ oculus nõ denudatur à quanto, nec à sensibili communi, quia non recipit ipsius speciem, sed proprij sensibilis.

2.

Dico secundò. quòd oculus non omnino colore priuatur, habet.n. quendam imperfectum, id est, diaphanum. Si tamen diaphanitatem colorem vocare licet, ob id non percipit oẽs colores in quocunq; gradu, vnde nõ videmus diaphana, nisi ex oppositione coloris opaci. At Intellectus, vt diximus, de oĩ gradu coloris, & qualitatis iudicat, ob id simpr̃ est denudatus.

3.

Dicò tertiò, & melius, q̃ nõ est necessarium, vt omnia mixta habeant colorem, sed esse possunt diaphana, & pspicua, vt vitrum, & christallũ, & adamas, quia diaphaneitas non est color, & talis est oculi

pupilla,

pupilla, imò & omnino perspicua nil ve
tat esse, atq; ideo oia diaphana mixta pñt
omnium colorũ species retinere, & plus
aut minus, quò magis, vel minus sunt dia
phana. Imò quamuis aliquem renuem co
lorem habeant modò sint diaphana, non
impedit receptionem specierum.

Ad quintum. Ad quintum. Fateor intellectum aliqñ impediri organo læso: sed tale impedimentum est ab extrinseco, quia læditur id, in quo sunt phantasmata, quæ ipsum mouent: sensus autem læditur ab intrinse co læsione proprij subiecti.

Cõfirmatur solutio exemplo. Et est exemplum appositum satis. Oculus non bene iudicat aliqñ, quia ipse est malè dispositus in se, aliquãdo cum obiectũ non est bñ dispositum, uel quia distat, vel quia medium nõ est rectum. Dico igitur, ꝙ læsio intellectus est ex læsione corporis sedo modo, nã motiua intellectus erant in corpore: at sensus læsio ex læsione corporis est primo modo. Arist. autem non in his lesionibus argumentũ fundat, tunc.n. id discrimẽ sensus, & Intellectus probãdum erat, sed in hoc. ſ. ꝙ unius obiectum lædit alterius persicit potentiã suã, cum vehemens est: quod indicat sensum esse vim organicam, non autem Intellectum. & ista sufficiant de hac quæstione.

AN INTELLECTVS POSSIbilis sit potentia animæ. Vel (quod in idem recidit) an intellectus possibilis sit informans, an substantia separata. Quæstio X.

Qñ vtraque quæstio in idẽ coincidat. Difficultas hæc alia coincidit, puta an intellectus possibilis sit substãtia separata, & non informans corpus, seu virtus talis substantiæ separatę, an non sic, sed sit forma informans seu virtus formæ informantis mãm. Idem.n. est fere petere, an sit forma seu ipsius uirtus, non. n. virtus operatur sine eo, cuius est virtus: ob id per intellectum cõiter subiectum cum ipsa ui intelligendi sumũt, subiectum, inquam proximum, & immediatum, sicut uisus potentia cum organo aliquando dr, sicr quilibet alius sensus.

Primũ ar. ꝙ intellectus possibilis sit separatus & nõ informãs. Sunt igitur argumẽta, quibus probari vr intellectum possibilẽ esse separatũ, & nõ informãtẽ. Primum est ab authoritate Arist. n. tria attributa cõcessit Intellectui possibili, id est, ꝙ sit impassibilis, ꝙ sit immixtus, ꝙ sit separatus. Sed hæc non pñt cõpetere intellectui, si sit forma in materia, ergo est separatus, & assistens tñ. Discursus est notus cũ maiori. Probatur minor. Si.n. est forma in corpore, patietur simul cũ corpore cõiũcto, sicut & aliæ formę: erit ẽt mixtus cũ qualitatibus sẽsibilibus sicut & alię formæ, nõ erit nisi tñ rõne separatus à materia, ergo si i materia est intellectus, oppositæ attributa sortit.

2. Argu. Secundum argumẽtum est. Obiectum habet proportionem cum potentia, sed Intellectus obiectum est uniuersale abstractum ergo & ipse intellectus erit ab- & non singularizatus per aliquam sensibilem materiam. Cõsequentia probatur à simili. vt enim sensus obiectum singulare est, sensusque singularis, ita intellectus erit abstractus cum suo obiecto.

3. Argu. Tertium est Auer. Si intellectus possibilis non est abstractus, aut est uirtus organica, aut uirtus limitata & contracta corpore, sed utrumque repugnat intellectui possibili. ergo est abstractus. Maior est nota. Minor patet, qa si est singularis per materiam, non recipit speciem, nisi singularẽ, & sic nõ vniuersale cognoscet.

4. Argu. Quartum est Auicẽ. Vniuersale cognitum ab intellectu uel ex se habet uniuersalitatẽ, & hoc non, quia tunc essent uniuersalia in rebus actu, ante opus intellectus, Vel habet ab intellectu, ꝙ si id ita est, ergo intellectus ex se uniuersalis est: aliter non daret alteri uniuersalitatem.

Varietas & confusio philosophorum in hac quæstione. Quintũ argumentũ est Themist. c. 32. Principia cognitionis p se nota eadẽ sunt pro oibus, similiter idem ab omnibus cognoscitur, ergo intellectus oium unus & idem est: ergo nõ est in materia aliter.n. multiplicaret pro indiuiduorũ multiplicitate. Hæc sunt argumenta in hac re.

Quid autem dicant Philosophi, nõ est facile recensere; Omnes. n. adeo obscurè loquuntur, ut uix unius sententia ab altero fideliter recitetur, & hoc mihi argumento

mento est, illas sententias esse monstruosas, & fictitias, quas nec ipsi intellexerũt, nec à posteris percipi possunt, qua tamen diligentia potero fideliter elucidabo.

Diuisio Philosophorũ in duas sectas. Philosophi circa intellectũ possibilem in duas sectas diuisi sunt. Quida.n. eũ multiplicarunt pro indiuiduorum humanæ naturæ multiplicitate. Quidã ipsum non multiplicarunt: sed vnum esse numero dixerunt in omnibus hominibus assistẽtem.

Prima secta q intellectũ multiplicãt in singulis individuis, quadruplex opinio Illorũ aũt, qui ipsum multiplicauerũt, quadruplex est opinio. Prima est Alexan. Hic.n. triplicẽ distinguit intellectum. Primus est in potẽtia qui possibilis dr, & hũc putat, esse præparationem q̃dam aiæ ad recipiendum influxum intellectus agentis, quẽ vocat Deũ: & ꝙ hoc influxu accedente recipit speciẽ, & sit Intellectus habitualis; hi sunt tres Intellectus. Illam verò præparationẽ & aptitudinẽ, quæ Intellectus potentia dr, putat esse virtutẽ corpoream, & organicã, ex mixtione elemẽtorũ resultantẽ cũ ipsa aia: & hinc affirmauit illã temerariã & impiã opinionẽ, seu potius errorem, animas rationales esse formas corruptibiles, eductas ẽ, de potentia materiæ, sicut reliquas omnes corporum.

Secunda opin. Auemp & Albuna Rar impia etiã & erronea. Secunda sententia fuit Auẽp. & Albunazar Arabum, quos refert Auer. com. x. Isti putauerunt intellectum possibilẽ esse imaginatiuam uim, in qua recepta sunt phantasmata sensibilia. Putauerunt isti intellectum agentem esse unum in omnibus hominib. separatũ, & per se existentem: hunc autem illustrare phantasmata, quæ sunt in imaginatiuis diuersorum hominum, ita ut per talem illustrationem in phantasmate appareat natura uniuersalis, quæ antea non apparebat nisi singularis: sicut lumẽ manifestat ea, quæ occulta prius erãt: & per talem illustrationem nobis copulat, & in singulis intelligit: imaginatio aũt, quatenus cotinet phãtasmata illustrata, dicitur intellectus possibilis.

Nota. Debes. n. aduertere, ꝙ isti non ponunt species intelligibiles productas in intellectu, sed tñ ipsa phantasmata illustrata in quibus apparent naturæ uniuersales.

Cũ aũt vis imaginatiua multiplex sit & organica, inde multiplicant intellectũ possibilem, dicuntque esse multos, pro indiuiduorum multiplicitate.

3 Opin. Plut & Plur. et erronea. Tertia sñia est Plutarchi, vt refert Phil. qui sequitur Platonem circa intellectum possibilẽ. Ponit.n. esse multos intellectus pro multitudine indiuiduorum hominum, & esse virtutem non organicam: tamẽ asserit animam rationalem non informare corpus, sed esse ut nautam in naui: asserit etiã aiam & intellectum introduci cum speciebus rerum omnium.

Et putat hoc esse de mente Arist. in quo iure reprẽhenditur ab Ammo. & Philop. cum clarè constet secundum Arist. intellectum possibilem esse in potentia, & recipere de nouo species.

4. Opinio Philopo. et Ammo. et Auicẽna, S Th. et Albert. vera. Qurrta sñia est ipsius Philopo. & Ammon. q intellectus possibiles multiplicãt, uirtutesq; & facultates aiæ ponũt, esseq; in potẽtia ad species recipiendas à phantasmate: & ẽ an Arist. putant aiam ipsam formam esse informantem, vt in 2. lib. retulimus: idem docet Auicen. qui q̃tum ad intellectũ possibilem, & aiam bene dixit ipsam esse formã informantem: incipientem cum cõposito, & manentem post intellectum possibilẽ ipsius esse virtutem, non organicã. Idem docet Alber. tract. 2. c. 12. & S. Tho. & alij: hæ sunt sñiæ illorum qui multiplicant intellectus possibiles.

Secunda secta philosophorum qui non multiplicant intellectũ opi duæ. Prima opinio. Themistij & erronea & impia. Illi, autem, qui unum ponunt in omnibus, sunt diuisi in duas partes. Altera pars est Them. & Theophrasti, quos citat Auer. Themist. in lib. 3. à ca. 13. vsq; ad 36. de intellectu tractat, estq; in ista sñia. Putat.n. rationalẽ, & intellectiuã animam vnam esse in omnibus hoibus immortalem, & aternam: hancque duplici parte substantiales componi: altera quę est vt materia, & dr intellectus possibilis: altera quæ est velut forma, diciturque intellectus agẽs: id autem quod ex utraque constitutum est, dicitur intellectus speculatiuus.

Vlterius putat Themi ꝙ intelligere nõ fit ex eo, ꝙ intellectus possibilis recipiat species aliquas in se: sed ex eo quod participat lumen ipsius intellectus agentis: cumque semper participet, inde dicit speculatiuum intellectum esse, & intelligere ab externo: nos autem intelligimus,

prout magis vel minus cõmunicatur nobis lumen istud Intellectus agentis. Vnde primò participamus Intellectum possibilem absq; lumine, postea lumẽ ipsius agẽtis intellectu temporis successu participamus, & nobis communicat. Hæc sunt, quæ ex hac sententia haberi possunt.

2 Opinio Auer. erronea. & impia.

Altera sníæ est Auerr. q sere idẽ cũ The. dicit, sed in hoc differt, q̃ putat Intellectũ hunc recipere de nouo species intelligibiles à phãtasmatib. hoium diuersorum, per quas intelligit in diuersis hoibus quibus tali modo copulatur: & rõne receptionis harum specierum, dr̃ possibilis. Differt & secundò, q̃ non constituit essentiã animæ rationalis ex duobus illis intellectib. possibili ut materia, & agente vt forma.

Hæ sunt sníæ Philosophorũ circa Intellectum possibilem. & quia nos superius in quæst. de aiæ rõnalis informatione, multa diximus cõtra hanc Intellectus veritatem nõ erimus modò prolixi: sed aliqua, q̃ negotio præsenti comperunt, discutiemus.

1 Concl. Intellectiua anima non cõponitur substantialiter ex duplici realiter distincta, puta intellectu s. agente. & possibili.

Sit igitur prima conclusio. Intellectiua aia non cõponitur substantialiter ex duplici parte realiter distincta, i. Intellectu possibili, & agẽte, ita uti Intellectus sint partes duæ substantiales aiæ. Ista conclusio non est contra Auerr. hic. n. clare docet intellectum possibilẽ esse eandem substantiam cum agente: tũ est contra Themistiũ, qui vr̃ distinctionẽ realẽ inter has substantias poneret: dicit. n. intellectum speculatiuum esse cõpositum ex possibili, & agẽte, sicut ex materia & forma: & cap. 36. dicit, q̃ sicut flos præcedit fructus, ita possibilis prius tempore est in nobis, q̃ ipse agens: quod videtur indicare distinctionem realem, in his substantijs, & aliqui sustinent: contra hos ponitur conclusio nostra.

Prima rõ si plures aiæ intellectiuæ essent.

Et probatur primò contra eos, qui ponunt plures aias intellectiuas. Aia componitur ex duplici substãtia, vel ergo est cõpositio per se, vel per accidens. Non per accidens: quia tunc anima erit ens per accidens: quod est falsum. Si igitur est compositio per se, necessariò oportet fateri, quòd vna pars sit actus, & altera potẽtia: et tunc erit compositio ex materia, & forma, cum sint partes distinctæ. Hæc oĩa, qui illam in eo sensu defendunt, concedunt. Sed probo id esse impossibile. Sumo illã partem, quæ est in materia, & peto. Vel est eiusdem speciei cum alijs, quæ sunt in alijs aĩabus, vel diuersæ. Si diuersæ: ergo aiæ intellectiuæ differunt specie: quæ enim sunt eiusdẽ speciei, non habent materiã primam nisi eiusdem speciei: at animas intellectiuas specie differre impossibile est. nam ita neque homines essent eiusdem speciei. Si igitur illa materia est eiusdem speciei: ergo habet potentiam ad omnes Intellectiuas agentes alios, qui sunt eiusdẽ speciei: erit ergo anima transmutabilis: quod falsum est, non ergo anima materiam habet.

Secũdaria si vnicam tantũ animã ponerẽt inhærentem substantiam.

Secundum argumentũ est contra eos, qui vnicã in omnibus intellectiuam animam ponunt, quæ sit intelligentia aliqua separata, & spiritualis. Si talis intelligentia aliquid habet, vt materiam: ergo non est in ea idem quid est, & quod quid est: hoc autem est manifestè contra Arist. 8. Metaphy. tex. 16. qui in intelligentiis, & separatis à materia idẽ dicit esse quid, & quod quid. Sequela patet, & probatione nota, quid, appellari ipsãm naturam rei: quod quid, ipsum suppositum, & habens naturã. Aristoteles putauit in compositis substantijs non esse idem quid, & quod quid: nam quod quid includit materiam: in his tñ, quæ materiam non habent, quia nulla est alia substantia, nisi forma per se, ob id dixit esse in separatis idem quid, & quod quid. Hæc est sententia Aristotelis, vt quilibet in eo versatus facilè recipiet.

Primò.

Ex hac manifestè probat intentũ. Si talis intelligentia aliquid vt materiã habet, aliqd vt formã re distinctã: ergo nõ est in ea idẽ quid, & quod quid: nõ ergo est substãtia spiritualis nec æterna: quales ponit Arist. intelligentias. Hoc argumentũ puto esse demonstrationem in doctrina Arist.

Secundò. Tertia rõ siue ponatur vna, siue plures anima.

Secundò itẽ, si unica esset tantùm, omnia quæ cõtra Auerrois unitatem intellectus allata superius fuerunt, contra hanc adduci possent, vnde eius impietas & error opinionis perspicuè constat.

Tertium argumentum est generale siue sit una, siue plures animæ, anima intellectiua habet materiam: ergo est induduata

duata per materiam, ergo aliquod indiuiduũ intrinsecam habens materiã intelligit, i. ipsa anima cõposita, ergo nõ intelliget ipsa uniuersalia. Consequẽtia probatur, & ad hoiem, quia ob id ipsi aĩam à materia abstrahunt, vt uniuersalia intelligat.

Confirmatur ratio.

Probat. Sensus ob id vniuersalia nõ cognoscunt, quia q̃d sentit materiam habet, hoc eodẽ argumento ad probandam animã non esse compositã ex aliqua materia & forma vritur S. Thom. 1. p. q. 79. art. 5.

4. Ratio.

Quartum argumentum est. Si anima habet materiam: ergo est corpus: hoc autem esse falsum, alibi probandum est.

Reỹcitur solutio.

Dicent isti, q̃ non est corpus: quia materia hęc non est capax quãtitatis. Sed istam responsionem nullam esse ostendo, quia esse corpus dicit meram substantiam, & in prædicamento substantiæ est, non ergo quantitas quicquam facit ad corporis rationem, sed materia. Vnde substantia eo ipsa corporea est, quo materiam habet, q̃ autem hæc sit capax quantitatis, illa non facit esse corpus, vel non corpus, sed esse aliud, & aliud corpus.

5. Ratio.

Quintũ argumentũ est. Aut informantem eam faceret, aut assistentem; Si informantem iam compositum ex materia & forma informaret, & esset forma corporis, q̃d est ridiculum, & quodammodo implicat, vt materia informet, vel totũ compositum simul cum sua materia informet. Si verò assistentem tñ eam animã rationalem faciunt, iam homo non esset essentialiter rationalis, omnia argumẽta, quæ contra assistentem animam fiunt, contra hãc quoq; militarẽt. Alijs posset argumentis hæc cõclusio probari: sed ista sufficiãt.

2. Concl. Intellectus possibilis nõ est vis imaginativa, nec aliqua facultas in corpore inhærens.

Secunda conclusio. Intellectus possibilis non est uis imaginativa nec aliqua facultas in corpore immediatè inhærens.

Hæc est contra Alex. & Auempacem, & manifesta est ex argumentis factis in quæstione antecedenti probantibus Intellectum non esse virtutem organicam.

1. Ratio.

Adhuc tamen hoc argumento probat, quia Intellectus possibilis debet recipere species intelligibiles, cum ipsius sit intelligere, at species intelligibiles cũ vniuersalium sint, nõ possunt in corpore diuisibili recipi, non ergo imaginatio, vel alia uis simílis, est intellectus possibilis.

3. Ratio.

Adde ẽt, q̃ tunc esset calidus, vel frigidus, sicut sensus: cui⁹ oppositũ dicit Arist.

3. Concl. Intellectus est vis nõ organica anima informãtis corpus.

Tertia conclusio. Intellectus est uis non organica animæ informantis corpus.

In cuius declarationem aduerte cũ Alber. tract. 2. c. 52. vbi eleganter hoc tractat, q̃ in natura hoc inuenimus. s. perfectiones rerum plurium congregari in unica substantia, hancq; operari ea, quæ multæ per se operantur: in mixtis. n. elementorũ operationes inuenimus, in plantis, quę in elementis & mixtis sunt, in animalib. ultra etiam alia plura. Cum autem anima rationalis sit forma naturalium perfectissima, ipsa continet aliarum perfectiones, vt possit ipsa sola exercere, quæ aliæ per se possunt, ipsa enim cum materia corpus facit, ipsa est motus, & nutritionis principium, ipsa etiam sentiendi causa.

Primum fundũ. q aia rõnalis, qa sit ocium naturalium formarũ ipsa alter possit earũ ipsarum exercere operationes.

Non solum autem inferiores perfectiones continet, sed aliquid superioris perfectionis participat, & simul etiam principium est intelligendi. Vnde, quamuis anima una sit in substantia, tamen uirtute, & potestate plures est, quia plurium perfectionem participat.

Nota animã habere operationes eẽs cũ superioribus Intelligentijs.

Hinc sequitur unum notandum, quòd iste gradus intellectualis naturæ, vt talis considerationis, si per se esset, utriq; separatus esset à corpore: at quia non est purus, sed simul cum gradu sensibilis & animalis naturę, trahitur ad corpus, nõ ratione sui per se, sed ratione aliorum graduum, qui cum ipso identificati sunt, tamen ipse ex se est magis abstractus. Non est autem arbitrandum, esse illos gradus realiter diuersos, imò nec formaliter à parte rei in animæ essentia, sed solum rationale. in se autem à parte rei est simplex, & una essentia talis formæ, & animæ mediæ inter corporeas, & purè spirituales.

Nota gradum animæ rõnalis. et qũ. informet, & quãdo separata.

Obiectio.

Obijcies fortasse. Si fm gradum intellectiuum illũ nõ informat, sed est separata, ergo non daret esse rationale homini, sed solũ esse animal sensitiuum vel uegetatiuum: & ita homo nõ esset animal rõnale.

Responsio.

Respondeo, q̃ aliud est esse rationale, & aliud purum, & simplex intellectiuum,

Universidad de Deusto Biblioteca

vt sunt Angeli. Nã esse rõnale propriè dicit discurrere ab vno ad aliud, & vnũ post aliud, & à sensu etiam phantasmata mendicando. Esse autem intellectiuũ propriè & simpliciter, dicit simul omnia intelligere, & non unum post aliud vt angeli: & anima etiam in vltimo eius actu contemplationis & sapientiæ, in quo attingit infimum Angeli. dicimus ergo animam non solum quatenus continet gradus vegetatiuos, & sensitiuos informare, sed etiam secundum gradum rationalem, atque ideo dare toti homini esse animal rationale, sed secundũ illum vltimum intellectiuũ, in quo conuenit cum Angelis, sic considerata non informat: vnde nõ facit propriè hominem esse animal intellectiuum, vt Angeli sunt, sed esse animal rationale: hęc ergo satis probabiliter dicuntur.

Sed vt antea diximus in qõne alia secũdi libri, melius dicimus esse vnũ solũ simplicissimũ gradum mediũ inter Angelos & formas sensitiuas, qui eminẽter cõtinet inferiores, & subeminẽter attingit infimũ superioris, s. Angelorum, non per diuersos gradus, sed per unum & eundẽ mediũ inter utrũque, & ita ẽm totum illum informare, & ẽm illum posse separari corpore, quia eminenter continet vtrumque.

Nota ex anima cũ sit forma media pro dire potẽtias separatas, & non separatas.

Ex hoc ẽt aliud sequitur, q̃ cùm ex substantia fluant virtutes & potentiæ operatiuæ ab anima multæ fluunt, tamẽ Intellectus inter alias: quia ab anima fluit secundum illũ gradum qui ex se separatus est, vel ab illo medio in se continente infimũ Angeli, vt talis est ob id est potẽtia nõ organica, quales sunt aliæ omnes sensitiuæ.

Nota cau sam erroris Philosophorum quorũdã.

Et iste fuit error Philosophorũ ponentium intellectũ abstractũ, nõ. n. considerarunt intellectum nostrum simpliciter non esse purum, sed rationale cum discursu & cõiunctum cum sensu, & vegetatiuo: Fuit eriã error aliorum ponẽtium Intellectum organicum: non. n. considerarunt, intellectum consequi animã ratione gradus naturæ, qui secundum se abstractus est, aut illius medij, q̃ in idẽ recedit, vt diximus, & hæc philosophia est multum notanda.

Probatur tertia cõclusio.

Ex qua patet cõclusio posita. Intellectus enim est uis nõ organica animę, quę quidem forma est corporis, quamuis non secundũ illum ultimum intellectiuum gradum, à quo Intellectus fluit. Vel certe, si nolis multos gradus ponere, sed unum medium; ille unus medius; quia medius est, potest partim separatas potentias producere, Intellectum & voluntatem: partim non separatas, vt sensus & alia: quia omnia in se in virtute eminenter continet.

Primo ab auctoritate.

Hęc conclusio multis testimonijs Arist. probata fuit in quæst. de animæ informatione, quibus modò super sedeo, q̃a volenti ea scire, facile erit quęstionem relegere.

Secundo

Vnico tamen nunc vtar testimonio huius lib. tex. 11. vbi ponens quo sensitiuum, & intellectiuum principium separent, dicit, non aliter separari, q̃ re, quæ sentitur, & re, q̃ intelligitur, puta, singulari & uniuersali. Constat aũt ita non re, sed ratione separari, & hoc est testimoniũ cõuincens.

Tertia ratio.

Ratio etiã est manifesta, quia nihil dat alicui actum secundum, quin det primũ, sed intellectus dat homini intelligere, ergo dat prius esse, igitur forma, vel uirtus formæ. Alias rationes quære ibi.

Quarta conclusio. Intellectus possibilis multiplicatur sẽm multiplicationem individuorũ.

Ex his sequitur quarta conclusio. Intellectus possibilis multiplicatur secundum indiuiduorum multiplicitatem.

1. Ratio.

Et hæc patet, quia si est uirtus informãtis formæ, hæc autem si informat, necessariò multiplicat, vt ostendimus antea, ergo & virtus, & potentia ipsa. I. lege sect. 30. probl. q. 4. vbi hæc omnia docet Arist. Superest ad argumenta respondere.

Ad primum. Nota pertinẽtia dicti xã, interpretationem.

Ad primum nota, Alex. peruersè interpretari illa tria attributa intellectui. Dicit enim intellectum dici impassibilem, quia non ẽm se, sed ratione corporis patitur dici immixtum, quia non præcessit corpus, quod aũt alteri miscetur, est ante mixtionem, dici separatum, quia est distinctum à corpore. Sed hęc apertè sunt cõtra Aristo. saltem duo vltima. Si enim sic intelligẽda essent non differrent sensus, & intellectus in his. at Arist. vult in eis Intellectũ differre à sensu, aliter ergo intelligenda sunt.

Cur ab Arist. intellect⁹ dicit impassibilis, immixtus

Dico ergo, quòd intellectus dicitur impassibilis, quia dum intelligit nõ patitur vera passione, scilicet corruptiua, & in hoc non omnino differt à sensu, immò ex parte

Sui separatus. Vera expositio, & argumenti solutio.

parte conuenit. ex Arist. tex. 3. ex similitudine posita inter sensum & intellectum, intus ille esse impassibilem, sicut sensum. Sed idemmet Aristoteles tex. 2. & 7. dissimilitudinem inter vtrumq; posuit, & inter vtriusque passionem, & impassibilitatem, q̃ sensus ab excellenti sensibili corrumpatur, & impediatur: at intellectus ab excellenti intelligibili nõ corrumpitur nec impeditur, sed perficitur. Quare intellectus impassibilitas colligitur simpliciter, sensus verò secundum quid. Per immixtum, & separatum idem intelligitur, s. nõ esse organicum, vt in text. satis ostensum est. Vnde nec per separatum intelligas abstractum, & per se existens cum Themist. nec distinctum tantùm cum ipso Alexan. sed non organicum, nec vtentem corporis instrumento cum in corpore sit. Et sic patet solutio argumenti cui multum fidunt isti ponentes vnum intellectum.

Ad secundum.

Ad secundum fateor obiectum habere proportionem cum potentia, ob id, cum vniuersale cognitum non sit realiter abstractum à materialibus conditionibus, & singularibus nisi solum ratione; nec intellectus erit realiter abstractus, & seiunctus à materia sed solùm ratione. Vnde pro nobis argumentum facit.

Adde ẽt, q̃ istud vniuersale solũ est, qd abstractum cõsideratione à qualitatibus sensibilibus particularibus: & ad hãc vniuersalitatem sufficit intell⁹, non organicus, nec qualitatibus mixtus, vt dictũ est.

Ad tertium.

Ad tertium solutio patet: quamuis eũ intellectus sit potentia formæ, quæ informat corpus, non tamen recipit ipsas species cum corpore, aut corporeas, sicut sensus, sed in seipsa, ob id immateriales sunt, & indiuisibiles, sicut & ipsa. Nec putes singularitatem obstare ad intelligenda vniuersalia, hoc. n. est falsum. Sic non enim cognoscerent vnquam, cùm nihil sit existens per se vniuersale. Sed obstat singularitas in qua materia est intrinsecè, sicut in sensu, at non ita est in intellectu, qui indiuiduatur per materiam, sed non cum materia, non enim coniunctum immediatè intelligit, sed anima, & eius itellectus, totum autem per animam.

Ad quartum.

Ad quartum dico, quòd intellectus ei, qui vniuersalitatem facit. Nec oportet, q̃ ipse sit vniuersalis, sed quòd sit nõ organicus, nec sensibili organo vtens: hoc ẽm sufficit, vt faciat vniuersalitatem, quæ nõ est vera, realis, & vniuersalitas.

Nota.

Est autem notandum, q̃ esse vniuersale dicit duo, & naturam, & modum, sicut esse particulare. Natura est res ipsa, quæ vniuersalis dicitur, vel particularis. Modus est vniuersalitas, vel particularitas, id est, indifferentia ad multa. Sed limitatio intellectus nõ facit naturã, sed modum, dum enim naturam ẽm se considerat, in tali consideratione communitatem quãdam acquirit, sicut cùm est in se, particularitatem, ob id modus prior, scilicet vniuersalitas rationis est, posterior verò ens reale, quia inest rei secundùm se.

Ad quintum.

Ad quintum, solutio est manifesta, est enim vanum argumentum, & indignum Themist. non enim quia obiectum cognitionis idẽ est, ob id cognitiones, & cognoscentia idem sunt numero: aliter enim vnus esset visus omnium aspicientiũ eundem colorem, de his tamẽ plura diximus in quæst. illa allegata.

AN INTELLECTVS SEIPSVM intelligat. Quæst. XI.

Occasio quæstionis.

DIfficultas ista est circa textũ octauũ, vbi Arist. docet intellectum in habitu se posse intelligere. Vnde colligitur, i habitu non est, nec alia intellexit, q̃ seipsum nõ poterit intelligere. Sed an hoc ita sit, videtur dubium: nam videtur, quòd seipsum ẽt in potentia existens possit intelligere.

1. Arg.

Primò. Scia non sit sine intellectione, sed est scientia de intellectu ipso potẽtia, ergo ipsius est intellectio. vlterius ipsius est intellectio tanq̃ intelligibilis, & ipse est, qui intelligit, ergo seipsum intelligit.

2. Arg.

Probatur secò intellectus possibilis est sub obiecto intell⁹, cum sit ens, ergo intelliget ab ipso itell⁹, itelliget igit seipm.

3. Arg.

Probatur tertiò, intellectus intelligit alia per ipsorũ species; quatenus per species res intellectui fieri possunt præsentes:

Universidad de Deusto Biblioteca

tet, at Intellus multò magis est sibimet p̃sens, ergo multò meli⁹ se ipsũ intelliget.

4. Arg.

Probat quartò. Anima separata à corpore se ipsam intelliget: ergo & in corpore, quia non mutatur natura Intellectus ex separatione: Antecedens probatur, qa anima separata est, vt Angelus quidam: at Angelus se ipsum cognoscit, & intelligit: ergo & anima ipsa.

In hac difficultate prima opinio. Alex.

Aduerte in difficultate ista quatuor esse sñias p̃ter eã, in qua veritas cõsistit. Prima est Alex. quẽ citat Auer. com. 8. & Iocus, vbi Alex. id dicit, est 12. Metaphys. supra tex. 39. & idẽ dicit Themist. cap. 18. q̃ intellectus se intelligit modo accidẽtali.

Explicat hãc opinio

Notandũ pro declaratione', q̃ Intellectus, dum rem intelligit actu, dr esse idem re nõ essentialiter, sed accidentaliter, qa tenus eadem est operatio, qua obiectum agit in Intellectu, & qua Intellectus intelligit, & apprehendit, sicut dictum est supra de sensu, & sensibili. Dicunt ergo isti, q̃ dum Intellectus intelligit rem aliam, & se ipsum intelligit, quia ipsa res est facta vnum, & idem cum Intellectu, sed modò accidentali, cum non sit facta vnum in essentia, sed in operatione.

Reijcitur prima opinio.

Sed ista sñia meritò reijcitur à Simpli. & Philop. Hic. n. modus non cadit experiẽtiæ. Experimur. n. nos intelligere nostras intellectiones, & nostrũ Intellectum per se, & nondum alia tantùm intelligimus.

2.

Adde etiam, quòd illo modo se sensus sentiret, nullaque esset differentia ipsius ab Intellectu.

Secunda opinio. Philop. et Plotini.

Altera sententia est Philop. & Plotini, quẽ ipse citat, quòd Intellectus se ipsum per se, & per essentiam suam intelligit, & magis quam alia, quæ per species, & non per se, seipsa intelligit.

Obiectio.

Quòd si ab eo petas. Quare ergo, cùm semper sit sibi præsens, non se ipsum semper intelligit.

Solutio.

Philopo. reddit huius duas causas. Altera est, propter magnam familiaritatem sui ad se, Ponit exemplum. Si tibi duo occurrant homines, alter multum familiaris, alter non ita, tunc alloqueris, & manum porrigis non ita familiari, relictofamiliari. Ita intellectus rarò se intelligit.

1.

Altera causa est propter occupationẽ corporis, & rerum externarum. Si enim corporis affectio impedit Intellectum aliquã do quominus intelligat alia ex se, vtpotè, in ira laborantibus, multò magis impediet ipsum à sui cogitatione.

2

Plotinus dicebat, Intellectum se semp intelligere, nos tamen non id semper aduertimus quia occupati sumus alijs.

Alij autẽ res ponẽt idem cũ Philopo. opinãtes.

Hanc Philo. sententiam tenet. Greg. 1. Sent. d. 3. q. 2. vbi dicit quòd Intellectus intelligit directè suas species, sicut visus videt colores, similiter etiam intelligit suos actus & habitus, ex se directus.

3. Opinio Alphara.

Tertia sñia est Alpharabij lib. de Intellectu, quem citat Auerro. Com. 8. q̃ Intellectus possibilis fit actu per speciem exterioris intelligibilis, & postea suiipsius formet aliam speciẽ, qua se cognoscit. Hoc tenet probabiliter Caiet. Thien. quòd Intellectus sui speciem formet.

4. Opinio Auerro. Explicat opi. Auer.

Quarta sñia est Auerro. Com. 36. qui dicit Intellectum adeptum se intelligere.

In declarationem nota; q̃ Intellectus agens est, qui facit per abstractionẽ obiecta intelligibilia ex sensibilibus, & hæc Intellectus possibilis recipiens, intelligit. Quicquid autẽ Intellectus agens potest abstrahere, possibilis potest intelligere: & dum magis, & plura abstrahit, magis actuat, & pficit possibilis. Cũ aũt iã receperit omnia, quæ põt agens abstrahere, tũc erit possibilis perfectus, & absolutus: qđ fiet, cum oĩum rerũ materialium habuerit cognitionẽ & acquisiuerit oẽm sciẽtiã, & tũc dr possibilis adeptus, & in hoc statu possibilis intelliget Intellectum agẽtem per ipsummet, & in ipso oẽs Intelligentias, quia agens fiet forma nostra, per ipsum intelligemus & alia separata: & hanc ponit hominis esse fœlicitatem.

Nota mõ struosam Auer opi.

Vide quale monstrum sibi fingat Auerro. sed de hoc post dicemus. Interim vide quomodo Intellectus seipsum intelligat. Atque hę sunt sententiæ Philosophorum, quarum nulla vera est.

4. Opinio.

Alij aliam viam veriorem sequuntur, vt explicabimus.

Prima cõclusio Intellectus ipsum intelligit non primò & directè sed indirectè. Explicat cõclusio

Sit ergo, p̃ determinatione prima conclusio. Intellectus seipsum intelligit, non quidem per se primò, & directè, sed indirectè ex alterius externi cognitione.

Explico hoc. Intellectus quidem nõ conuertitur in seipsum, vt in obiectum primum & proximum, vt Philopo. vult: sed ex actu suo se aduertit, & actum suum ex obiecto. Verbi gratia: intelligo equũ, ex hoc, q̃ equũ intelligo, conuerto me ad ipsummet actum intelligẽdi, & ex actu ipso conuerto me ad ipsam potentiã, vel habitum vel speciem: tamen talis cognitio reflexa ab obiecto externo ortum habet, sine cuius consideratione non fit: ob id indirecta dr. Non. n. vel est uera conuersio: sed in obiecto ipso, vel per obiectum, actum cognosco meum. s. me intelligere, & potentiam similiter, & habitum.

Nota duplex intellectus cognitio sui ipsius.

Nota etiam, q̃ duplex est cognitio. An sit, & Quid sit. Cognitio ista, quæ dicta est, est quatum ad An sit, ex obiecto. n. existentiam sui actus, & sui etiam met percipit Intellectus, quid tamen sit non statim vno actu consequitur, sed discursiu, & meditatione multa: ob id omne se intelligere possunt percipere, sednõ quid actus sit, vel quid potentia.

Auctoris huius sententia.

Hæc est sententia S. Tho. 1. p. q. 87. ar. 1. & puto esse mentem Simpli. quamuis nõ clarè manifestet, & forsan hoc voluerunt dicere Alexan. & Themist. in sua opinione: & est aliorum sententia.

1. Ratio.

Probatur primò, auctoritate 12. Meta. tex. 39. id docet expresse Arist. inquit intellectus se intelligit assumptione intelligibilis, id est, dũ alia speculatur aliorũq; recipit spẽs, se intelligit. Vnde oportet, q̃ sit i actu alterius obiecti, ut se intelligat.

2. Ratio.

Probatur secundò. Si se directè intelligeret, utique posset in corpore substãtias spirituales intelligere per se, & distinctè, qua ipse intellectus est eiusdem substantiæ immaterialis, & indiuisibilis: & illud esse falsum ostẽdetur post manifestè, non ergo se intelligit directè.

3. Ratio.

Probatur tertiò. Si se, & sua directè perciperet, vtiq; nõ dubitarent hoies, an essent spẽs, an habitus distinguerenẽ ab ipsis, an esset intellectus separatus: horũ incuidẽtia manifestat intellectũ nõ se directè cognoscere, sed per aliorũ speciem.

Secunda conclusio. Dum intellectus se intelligit, & ea quæ in se sunt, non facit per aliam speciem, q̃ per illam eandem obiecti externi. Hæc est contra Alphar.

2. Conclusio. Intellectus se et ea quæ in se sunt non intelligit per aliam speciem ab illa per quã prius intellexerat.

Et patet. Si. n. à se reciperet speciẽ, vel ab his, q̃ in se sunt: tunc à se pateretur: esset igitur in potentia ad se ipsum: vt. n. superius diximus, intellectus possibilis fm se, est in porentia ea omnia, a quibus patitur & quorum per se recipit speciem. Hanc conclusionẽ tenet S. Tho. vbi suprà.

3. Ratio. Nota est. D. Tho. tria esse spiritualium substantiarum genera, et tripliciter intelligendi modũ.

Est aũt, cum eodẽ notãdũ, esse tria substantiarum spiritualiũ genera. Est prima quędam substantia purus actus, id est, quę à nullo aliquo externo perfectionem recipit aliquam: & hic est Deus. Est alia substantia, quæ nõ est purus actus, sed aliqđ habens potentiæ quatenus ab alio suam sumit perfectionem, & talis est Angelus. Tertia est in ultimo gradu multum habẽs potentiæ, & hæc est anima in corpore.

Vt igitur in actu differunt, sic etiam in cognitione. Deus. n. qui à nullo alio recipit perfectionem, & se, & oĩa alia extra se per seipsum intelligit, & per nullã speciem. Angelus verò se ipsum sine specie intelligit: at res alias per species à Deo infusas cognoscit: anima verò nostra tam se, quam alia per species cognoscit.

3. Concl. Intellectus non eodẽ actu quo obiectum cognoscit se vel suã actionẽ esse op. D. Thom.

Tertia cõclusio. Intellectus nõ eodem actu, quo obiectũ cognoscit se, vel suum met actũ cognoscit: sed alio q̃ reflexus dr.

Hæc est contra Iandu. q. 13. q̃ putat, q̃ eodem actu cognosco leonem, & cognosco me cognoscere leonem. At S. Th. quis id dicat esse verũ in angelis, tamẽ in anima negat, & mihi ita negandum videtur.

1. Ratio.

Quia aliud est actus cognitus, aliud obiectũ: & possum cognoscere obiectũ, non cognitio actu, ut notum est. Non. n. semper intelligimus nos intelligere, ergo id fit alio actu, adhuc ille alio cognoscit.

Occurritur obiectioni.

Nec putat S. Thom. esse inconueniens esse processum in infinitum, q̃ unus alio & alius alio intelligat, quia non sunt ordinati essentialiter, vt notum est.

Cõfirmatio rationis.

Et probatur etiam, quia in uoluntate alius est actus desiderare aliquid; & alius est desiderare desiderium: ita etiam in intellectu: pars enim est ratio.

Imò,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarta conclu. Habitualiter quodammodo se ipsum directè cognoscit.

Imò, vt dicit S. Thom. Intellectus ità intelligit actum uoluntatis, sicut suummet actum puta, quia sibi est præsens. sic eadem substantia animæ proximæ.

Quarta conclusio. Anima seu Intellectus seipsum directè, & habitualiter semper cognoscere dici potest. Hanc teneo cum Aegid. 1. sen. d. 3.

Et declaratur. Dupliciter enim stat, intellectum cognoscere. Vno modo actualiter, cùm actu aliquid considerat, & hoc modo intellectus in corpore existens, se non semper considerat, sed aliquando indirectè, directè nunquam.

Altero modo habitualiter, cùm licet actu nõ considerat, tñ habet speciem, & principium, quo possit rem considerare. Vñ quorũ speciẽ in intellectu habemus, dicimur cognoscere, quamuis nõ cõsiderem' actu, & hoc modo dr ẽt intellectus in habitu se cognoscere, dum habet speciẽ alicuius rei, per q̃ põt eã considerare, & ex tali consideratione se cognoscere: & de hac cognitione logtur Arist. in tex. 8. super quem est mota ista difficultas.

Nota dupliciter intellectum cognoscere.

Primus modus.

Secũdus.

Sed notãdum, q̃ nõ semper intellectus dr se cognoscere hoc modo: quia nõ semper habuit species aliarum rerum, nec semper fuit habitu, ut uolebat Plato. conclusio autem posita non est de ullo horum cognitionum modo, sed est alius cognitionis habitualis modus, secundũ quẽ anima se semper cognoscere dicta est.

Nota de numero horũ duorum modorum intelligendi conclusionem.

In cuius declarationem nota, q̃ si anima fm se consideratur, & non ut corpori alligata est, tunc ipsa sine ulla specie directè se cognoscit, nam intellectus est per se intelligibilis à seipso, nec ulla alia indiget specie. At quia corpori alligatur efficiturq; corporis forma, cũ sensitiuoque coniungitur, impeditur à sui cognitione quia sensibus subdit, ut nõ intelligat, nisi quę per sensus percipere põt. cumq; ipsemet non sit sensibilis per se, fit, vt distrahatur à sui directa cõsideratione, ut actu non possit se directè considerare.

Tertius alius modus, quo intelligitur, & patur cõclusio.

Quia uerò ipse sibi semper est præsẽs, & sufficiens principium suæ intellectionis, quantum est ex se, dicitur semper se cognoscere habitualiter, remoto autem impedimento corporis, statim directè se considerat sine specie.

Cõfirmat exemplo.

Et est exemplum de docto homine, qui fit amens. iste enim scientiam non amittit, nec habitum, sed vsum ob læsionem imaginationis: hac temperata, vsus redit. Sic anima & intellectus in corpore missus vsum se considerandi amittit, considerandi, inquam directè, non tamen habitum, qui est ipsemet, ob id se cognoscere habitualiter semper dicitur.

Ad primum.

Superest ad argumenta respõdere. Ad primũ dico, q̃ est qdẽ scientia de intellectu possibili, nec negamus se ipsum cognoscere, nõ tñ directe, ob id sciẽtia ipsi' nõ est per cõceptus ꝓprios, & distinctos, sed p cõcretos & cõfusos, sicut de Angelis, & de rebus immaterialibus habemus.

Ad secundum.

Ad secundum dico, q̃ non quicquid est ens primò & directè ab intellectu cognoscitur, sed sensibilia, & quæ extra sunt intellectumque mouere possunt. Et quamuis intellectus secundum se cognoscibilis sit, tamen ratione corporis impeditur quominus directè cognoscat. Sat est, quòd aliquo modo cognoscat.

Ad tertium.

Ad tertium. Respondeo, q̃ species non solùm est, ut rem præsentem faciat, nam manẽte specie, nõ semper fit intellectio, sed vt ẽt excitet intellectum per motũ ab obiecto, indiget enim anima in corpore excitari. Cùm igitur non seipse moueat per se, ad hoc, non cognoscetur per se.

Ad quartum.

Ad quartum respõdeo, q̃ quamuis anima separata se per se intelligat, non tamen in corpore, non quia defit principium, sed ob impedimentũ corporis. Nec hoc probat esse diuersa, nam anima & intellectus pueri nihil intelligit, at in adulto intelligit. nec ex eo arguitur diuersitas naturę, sed impedimentum aliquod impediens vsum, & actualem cõsiderationem.

Quoniam autem aliud est magnitudo.
Tex. IX.

In declaratione præcedentium ponitur ab Aristot. dubia quatuor.

VAria est interpretũ expositio in his sequentibus textibus, mihi tamen sic exponendi vñr vt Arist. velit, quæ ante dixerat declarare. Docuerat enim tria superius

perius de intellectu. Primum, partem intellectiuam à sensitiua differre: illa. n. sine corpore: hæc cum corpore erat. Alterum est, Intellectum pari, sicut & sensum. Tertiũ est, Intellectum seipsum intelligere. Cira ista, quatuor dubia proponit, & prius tendit ad declarandum quomodo pars sensitiua substantialis, & pars intellectiua distinguuntur, explicatque ipsas partes distingui non re, ita ut una separatur realiter ab altera: sed una sit utraq; substantia, ratione tamen diuersa: & hãc distinctionem, & distinctionis modum ex his, quæ utraque cognoscit, sumit.

1. Dubiũ Arist. quo tendat,

Ponit ergo fundamentum: aliud esse ipsam rem, aliud esse & quiditatem rei, vt patet in rebus physicis. Alind. n. est magnitudo, id est corpus, aliud esse & quidditas corporis, aliud caro, aliud esse carnis. Res enim dicit materiam, ut caro dicit substãtiam compositam singularem: quidditas dicit ipsam formam.

Fũdamẽtũ Arist. Aliud est res, aliud esse rei.

2. Dubiũ. Arist. An una et ea dẽ parte, & principio animę intelligamus rem, & esse rei.

Dubium ergo est, an una & eadem animæ parte eodemque principio, & aliter & aliter se habent, utrumque intelligamus: an diuerso, uno quidem ab altero se parato, & abstracto.

Nota, in quibus distinguũ rei, & esse rei, & in quibus non.

Nota tamen, quod non in omnibus est distinctio, inter rem, & esse rei, in quibusdam enim idem utrumque est, ut in non habentibus materiam.

Nota. 3.

Et nota, q̃ dicit, In quibusdam idem q̃ est caro & esse carnis: improprius est loquendi modus, ut dicit Philop. significat enim nõ q̃ caro, & esse ipsius aliquando idẽ sint, sed q̃ esse seu quidditas rei, & res aliquãdo idem sint, puta, cùm res simplex est, & materia caret.

Sensitiuo igitur calidum.
Tex. X.

Responsio Arist. ad primũ dubium.

EX fundamento infert dubij solutionẽ q̃ parte sensitiua cognoscimus carnem, quæ in mixtione calidi, & frigidi consistit, similiter corpus, & rem, at quid ditatem rei discernimus, aut alia parte substantiali, aut eadem aliter se habente, ita ut una sit substantia, qua utrumque cognoscimus, aliter tñ, & aliter se habẽs.

Ponit exemplum de linea, quæ una & eadem, aliquando recta, aliquando flexa est; hæc. n. non differunt in substantia lineæ, sed in modo se habẽdi. Ita de hac parte qua carnẽ, & esse carnis discernimus.

Nota. 1.

Sed cõsiderãdum, q̃ nondum dubium integre solutum, quia solum determinauit sensu nos discernere carnem sensibilem, sed q̃ alia parte substantiali, uel eadẽ aliter se habẽte q̃ditatẽ cognoscimus nõ determinauit, quia dissictiuè loquit.

Nota. 2.

Et nota appositã comparationem de linea. Quia enim determinaturus est, q̃ eadem parte aliter & aliter se habente cognoscimus utrumque: nam aĩa, vt corpore utitur, tanquam instrumento, carnem & singularia cognoscit, ut autẽ sola operatur, quidditatem cognoscit: ob id dicitur, cognoscit carnẽ habere se vt lineam reflexam, & obliquam, quia cum corpore cognoscit, at ut quidditatem discernit, est ut linea extensa, & recta, cum sola id faciat sine corpore, & sensu.

Iterum autem in iis, quæ in abstractione.
Tex. XI.

Explicatur in mathematicis, quod aliud est res, aliud esse rei.

QVod in rebus physicis dixerat, id tunc in mathematicis ostendit. Res enim mathematicæ materiam claudunt intelligibilem, id est, quantitatem, ut rectum, triangulus, & alia. Dicunt. n. figuram in quantitate, ideoq; alind est in his res, aliud quid rei. Rectum. n. dicit imateriam, id est, continuum, sicut simum apud Physicum dicit nasum & subiectum, at quidditas recti, dicit solã formam, quam Plato putabat dualitatem esse, nam lineę formam dicebat dualitatem, quia duobus punctis claudebatur.

Idem dubium in mathematicis quod in physicis. Nota.

Cum igitur aliud sit in his res, aliud esse rei, idem est dubium, aut. n. alia, & alia parte, aut una aliter, & aliter se habente utrumque discernit.

Hic notandum, quòd sicut res & singularia physica sensu comprehendebantur: ita singularia mathematica imaginatione, tamen utrorumq; naturas Intellectus discernit. Arist. autem intendit docere distinctionem partis intellectiuæ non so-

Universidad de Deusto Biblioteca

lum à sensitiua, sed etiam ab imaginatione, ob id de rebus tam physicis, quàm mathematicis loquitur.

Responsio ad idē dubium.

In vltimis verbis huius tex. dubium vtrumq; soluit, dicens: quod sicut quidditates rei, & res separantur, & sicut id quod sensu, vel imaginatione percipitur ab eo quod intelligitur, ita sensus uel imaginatiua pars ab Intellectiua.

Confirmatur doctrina Arist.

Ex obiectis enim colligenda est distinctio huius Aristo. Sed progrediamur nos vlterius iuxta ipsius doctrinam. Constat enim quidditates non esse abstractas à rebus, vt uolebat Plato, realiter, sed esse in ipsis rebus, & in materia ratione tantum separatas, non enim uniuersalia sunt existentia per se, ergo Intellectiua pars non erit realiter abstracta à sensitiua & imaginatiua, nec à materia, sed in ipsa materia, & idem cum sensitiua, & alijs, ratione tantum distincta.

Nota contra Auer.

Vide quam manifestè sit contra Aristo. fictio Auerr. & Themist. Isti enim turbant & confundunt hos textus contra mētem Aristotelis, suis expositionibus. Hæc autē est expositio germana. & consona Aristo. & notatu digna.

Dubitabit autem vtique aliquis. Tex. XII.

Secūdum Arist. dubiū cū intellect' careat materia, quo ab alio pati potest.

Circa secundum, quod superius docuerat, scilicet Intellectum pati ab obiecto, sicut sensum dubium secundum ponit. Cum, intellectus simplex sit, nullamque materiam habens communem cum aliquo, quomodo dici potest pati? Quod enim patitur ab alio, communem cum eo materiam habet, vt dictum est in lib. de Generatione. Huic dubio non respondet statim, sed tertium proponit.

Amplius autem si intelligibilis. Tex. XIII.

Tertiū dubiū Arist. An cū se itellectus intelligit,

Tertium dubium est circa id dictum, puta intellectum se intelligere, & dubium hoc est, vt bene exponit Philop. Si intellectus à se intelligibilis est, peto; Vel quatenus intellectus est, intelligibilis est, vel quatenus aliud quid, sicut alia quę intelligibilia sunt, si ille intellectus qui est una species entium intelligibiliū, intelligibilis est quatenus intellectus, ergo omne intelligibile, est intellectus. nam reduplicatio, vt Logici docent conuertitur in uniuersalē simplicem, vt homo inquātum animal, est sensibile, ergo omne sensibile est animal. Si verò intellectus non quatenus intellectus, intelligitur, sed quatenus aliud quid, ergo iam intellectus nō erit simplex, sed compositus ex eo quod intelligit, & eo, ratione cuius intelligitur. Hæc est dubij expositio.

sit intelligibilis quatenus est ītellectus in alia ratione.

An pati quidem secundum communia. Tex. XIIII.

Nota primo circa, verborū textus ex positionē.

Respondet antecedenti dubio secundo, dicitque superius esse distinctum pati, puta 2. de anima c. 5. Nam agens, & patiēs habere aliquid commune, certum est: tamen in passione corruptiua debet esse communis materia: at in passione perfectiua qualis est cognitio, non est necessaria cōmunis materia, sed quædam propositio secundum unum est in potentia, & velut imperfectum, & perfectibile, alterum ut actus & perficiens. Sic se habent Intellectus, & obiectum. Est enim Intellectus in potentia ut tabula, quæ nihil habet depictum, est tamen apta depingi: obiectum autem est perficiens, & pingēs dum sui similitudinem imprimit.

Responsio Arist. ad secundum dubium.

Nota.

Nec exponas intellectum esse tabulam in qua sunt multa depicta, sed non apparent, sic enim aliqui dicebant, vt not. Philo. Volebant enim sententiam Platonis tribuere Aristot. quòd intellectus semper habeat omnium species, sed hoc est apertè peruertere tex.

Et ipse etiam intelligibilis est. Tex. XV.

Responsio Arist. ad tertiū dubium.

Dubio tertio respondet, & responsio consistit in hoc, esse duplicia intelligibilia. Quædam per se, & ex se, quales sunt immateriales substantiæ. Quædam per accidens, quatenus

ans ab alio efficiuntur intelligibilia: & hæc sunt sensibiles res, quæ non sunt intelligibiles, nisi per abstractionem speciei immaterialis.

Admittit ergo argumentum, ꝙ omne intelligibile, quod ex se est intelligibile, id est, immateriale, id tale est intellectus, seu intelligens, non tū ea, quæ non sunt verè, & per se intelligibilia. Cum igitur intellectus noster sit immaterialis, est intelligibilis, simul & intelligens.

Vnde dicit, ꝙ in his verè intelligibilibus, ista coniunguntur, & idem sunt, qđ scit, & quod scitur, id est, intelligens, & intelligibiles. Res enim sensibiles tantum cognoscuntur: sensus tantum est cognoscens: at intellectus est cognoscens, & cognitus à se.

Nota tex. verba.

Nota tex. verba. Per ipsa intelligibilia, significat ea, quæ verè sunt intelligibilia, id est, immaterialia, è quorum numero est intellectus.

Nota 2.

Aduerte etiam, ꝙ licēt intellectus noster sit, quod cognoscit, & quod cognoscitur, sicut intelligentia; tamen modus cognoscendi alius est: intelligentia enim per se, noster intellectus per alia se intelligit, vt diximus.

Cur autem non semper intelligat. Tex. XVI.

Quartū dubium Arist. Cur si se intelligit intellectus nō semper se intelligat.

Dubium quartum proponit. Si intellectus se intelligit, cur non se semper intelligit? Huic non respondet, sed dicit alibi esse considerandum.

Responsio ad quartum dubium.

Responsio patet ex his, quæ diximus. Non enim per se, sed per alia se intelligit.

Redit ad tertij dubij solutionem.

Statim redit ad quæstionem tertiam, vt optimè notant Græci, ponitq; vnum membrum intelligibilium, quæ supra diximus, scilicet, quæ non sunt per se, vt materialia, & istis dicit non inesse intellm, at intellectus noster, quæ est potentia qua ista cognoscimus, cùm immaterialis sit, erit intellectus, & simul intelligibilis, & sic patet solutio dubiorum propositorum.

AN SINGVLARE SENSIBILE Intellectus percipi possit. Quæst. XII.

Sensus quæstionis.

Sensus quæstionis est non de singulari immateriali, sed de sensibili, & hoc non vago, sed determinato, id est, Petro, Ioanne, hoc, vel illo corpore, de illo inquam, quod sensu percipitur, an tale percipiatur intellectu. Hanc dubitandi nobis occasionē dat Arist. tex. 9. vbi sensu dicit carnem percipi, quid verò carnis, intellectu. Quo loco multi vtuntur ad probandum intellectū non percipere singulare, de ea re igitur nos dubitamus in præsenti.

Occasio dubitādi.

Primum argu. ad partē negat ab authoritate Arist.

Et vī, intellectum non percipere illud. Primumq; argm est ab authoritate Arist. 1. Physi. tex. 49. Dicit ꝺm rationem, id est, intellectum esse notum vniuersale, at ꝺm sensum singulare, & lib. 5. Metaphys. cap. 11. sensibus singulare dicit esse primò notum, intellectu verò vniuersale, & hoc text. 9. singulare sensu percipi docet.

2. Argu.

Alterum argm est. Si singulare est cognitum ab intellectu, ergo non est necessarius intellectus agens, nam intellectus agens ad hoc ponit, vt à phantasmate singulari abstrahat speciē vniuersalem, non igitur singulare percipitur intellectu.

3. Argu.

Tertium est. Singulare est quid materiale, at intellectus immaterialis est, non ergo potest agere in ipsum intellectum nō enim materiale agit in immateriale, non ergo cognoscetur ab intellectu.

4. Argu.

Quartum est. Intellectus est non quantus, nec est in loco, nec situ, ergo nō pōt cognoscere singulare sensibile, qđ est quātū, in loco, & situ. Consequētia patet, qa hoc non pōt agere ob id in intellectum.

5. Argu.

Quintum est. Ita se habet sensus ad singulare, sicut intellectus ad vniuersale, sed sensus tantum singulare percipit, ergo intellectus tantum vniuersale.

6. Argu.

Sextum est. Quia si intellectus singularia percipit, frustra profecto sensus ponuntur, cū non sint necessarij: Multitudo autem sine necessitate ponenda non est. Hæc sunt argumenta quæ in hac re præcipuam videntur habere difficultatem.

Primaop. Philopo-

Sunt ergo multæ sententiæ Philoso-

Universidad de Deusto Biblioteca

ci, Alex. & Themi Rij. &c.

phorum in hac parte. Prima est Philop. & Alex. in præsenti, & Themistij cap. 20. & Auerr. Comm. 9. hi enim putant Intellectum non intelligere singularia, sed per sensum, ita vt actio immediata cognoscēdi singulare, à sensu sit, tamen Intellectus intelligit seu cognoscit singularia per sensum, vt per instrumentum suum.

Secunda opinio.

Altera snia est aliorum quam recitat Iand. q. 22. q; Intellectus quidē per se cognoscit singularia: modus aūt cognoscendi hic est, quod phātasma imprimit speciē primò in Intellectu, per quam Intellectus cognoscit primò vniuersale: postea volūtate applicate Intellectū, ipse Intellectus recipit phantasma, & per phantasma absque alia specie cognoscit singulare.

3 Opinio Ianduni.

Tertia snia est ipsius Ianduni, qui concedit quidē Intellectū cognoscere per se singularia, tū in modo differt. Dicit.n. q; species ipsa vniuersalis habet quandā conformitatē cum phantasmate, quo est producta: vnde Intellectus ratione speciei cognoscit vniuersale, seu quidditatē, ratione conformitatis cognoscit singulare.

4. Opinio Caietani.

Quarta snia est Caieta. 1.p. q.86. art.1. qui fere idem dicit cum prima sententia. Putat enim Intellectū per se nunquā cognoscere singulare determinatum: sed solum cognoscit singulare sub ratione naga, & sub ratione singularis, idq; non statim, sed, vt ipse dicit, arguitiuē, id est, discursu, & ratiocinatione: nam cognoscens vniuersale intelligit, q; illa natura nō potest sic per se existere: sed necessariò debet esse in aliquibus: & hac via percipit singulare alio modo, non nisi per sensum.

5. Opinio S. Thom.

Quinta sententia est S. Thom. 1.p. q.14. ar.11. ad 1. & q.86. art.1. putat Intellectum quidem percipere singularia, sed non per propriā speciem, nec directè, sed per conuersionem ad phantasma. Notat enim q; species Intellectus dupliciter potest considerari. Vno modo ēm se, & sic est vniuersalis repræsentatiua, Intellectusq; per eā primò cognoscit vniuersale. Altero modo, vt pendet a phātasmate, à quo producta est, & conseruat: & tunc dum per eam Intellectus conuertit se ad phantasma, tale singulare phātasmatis cognoscit. Hanc puto dici conuersionem à S. Thoma.

Vltima opinio Thienen Burlei, Durādi, Scoti, &c.

Vltima snia est, q; Intellectus cognoscit singulare per propriā speciē sicut sensus cognoscit. Hæc opinio est Caiet. Thien. & Burlei. 1. Phys. est etiā Theologorum fere cōis, Duran. 2. Sent. 3. q. & Scot. 4. Sent. d. 45. q. 3. & Grego. 1. Sent. d. 3. q. 1. art. 2. Hæc sunt, quæ viri antiqui, & iuniores in hac parte senserunt. Supereſt, vt quod probabilius mihi videtur, proponam.

1. Concl. Intellect⁹ & se cognoscit singulare determinatum.

Sit igitur prima conclusio. Intellectus per se cognoscit singulare determinatū, ipsiusq; intellectionē format, & non tantum per sensum. Hæc est contra primam sententiam, & contra Caietanum.

1. Ratio.

Probat rationibus efficacissimis. Prima est. Dria inter Petrum, & hominem, inter indiuiduum determinatum, & speciem, est cognoscibilis, vt experientia patet: ergo vel sensu, vel Intellectu percipitur, vel vtroq; simul. Non vtroq; simul: quod manifestè patet ex Arist. 2. de anima tex. 146. vbi pp hoc argm colligit esse aliū sensum cōem, præter visum, & gustum, quia percipit driam inter saporem, & colorem, quam neuter simul percipere potest, sicut nec duo homines, quorum vnus colorem, alter saporem perciperet. Ita à pari, sensus & Intellectus simul non percipient illam differentiam. Nec sensus per se, quia non cognoscit vtrumq; extremum, sicut nec visus, aut gustus per se percipit illam differentiam: ergo erit Intellectus: ergo vtrumq; cognoscit extremum: aliter impossibile est iudicare de vtroque. Ista ratio concludit, quantum puto.

2. Ratio.

Secuda est. Intellectus corrigit sensum circa singulare determinatum: ergo ipse per se cognoscit illud. Consequentia est certa: quomodo enim potest potentia corrigere nisi cognoscat errorem. At antecedens patet de Sole, qui paruus apparet oculo, & de baculo apparenti fracto.

3. Ratio.

Tertia est. Discurrit Intellectus & facit propositiones de subiecto singulari: ergo cognoscit singulare. Probatur consequentia: quia sensus non potest componere talem propositionem, quia non cognoscit prædicatum vniuersale: erit ergo Intellectus, & vtrumque cognoscet singulare, & vniuer-

uersale, nam compositio propositionis vna est actio, ad vnum igitur pertinet potentiam.

4. Ratio.

Quarta. Potentia superior cognoscit omnia, quæ inferior ei subordinata: sensus est subordinatus Intellectui: ergo cognoscet Intellectus singularia, quæ sensus percipit. Maior patet in sensibus: communis enim percipit omnia, quæ exteriores percipiunt: imaginatio, quæ exteriores, & cōmunis: memoria omnia conseruat.

5. Ratio.

Quinta est. Intellectus practicus, ars, prudentia, circa singularia versantur, illi autem sunt habitus Intellectus, ergo intellectus per se cognoscit singularia, & non tantùm per aliam potentiam.

2. Concl. Intellect⁹ per propriā spēm singulare cognoscit.

Secunda cōclusio. Intellectus per propriam speciē singularia cognoscit, sicut & sensus. Hanc teneo, & probabiliorem cum sententia vltima contra alias sententias, putoq; esse multū veritati cōformē.

1. Ratio.

Hanc probo. Primò: Singulare, si non potest per propriam speciem, & per se ab Intellectu cognosci, vel id est, quia singulare est, vel quia materiale est, sed neutrū impedit: ergo intelligibile est per se. Minor probatur. Non quia singulare, quia singularis non impedit cognitionem Intellectus: singularia.n. immaterialia, p se intelligibilia sunt. Nec qa materiale, quia hoc mō vniuersale cognosci non posset, quia dicit materiam: caro.n. in vñ materiam dicit, & homō carnem, & ossa, vt notum est. Si ergo singulare nō haber aliud q̄ materiā, & singularitatē, & neutrum obstat intelligibilitati p se: ergo est p se intelligibile. Est autē notandum istud argumentum, puto enim esse fortissimum.

2. Ratio.

Secundum argm est. Si Intellectus intelligit per conuersionem ad phantasma tm ipsum singulare, peto, Quid est illa cōuersio? Non.n. est ipsum phantasma, nec ipse intellectus, nec intellectio vniuersalis, nec species, nec respectus intellectionis, vel speciei. Quid ergo est?

Reijcitur solutio.

Dicent, q; est species ipsa, vt è phantasmate procedit, vel cōformitas quædam illius, seu potius cognoscere singulare propter illam conformitatem vel dependentiam speciei à phantasmate. Sed hoc nihil

1.

videtur valere. Primò, quia tunc si duo singularia vnius speciei considero, oportet habere simul duas species ipsius vniuersalis eiusdē, quia vna non producitur à pluribus phantasmatibus, nec una potest cōformis esse pluribus distinctis.

2.

Probatur, quia nō videtur, quid aliud sit illud in specie, nisi relatio ipsa: at per relationem non cognoscitur habitantia de individuum.

Reijcitur altera solutio.

Nec potest dici cum secunda opinione, quòd singulare sine specie intelligitur per solum phantasma, quod est in sensu, hoc enim modo non esset species necessaria saltem sensui. Fictum ergo videtur sic philosophari.

3. Ratio.

Tertium argm est. Intellectus percipit similitudinem multorum singulariū, vnū alteri comparat, differentiam facit, & sic vniuersale cognoscit, at ista non fiunt, nisi per propriam speciem cognoscantur ergo singulare per se intelligibile est.

Cōfirmatur tertia ratio.

Adde etiam, q; homines rustici, qui non cognouerunt vniuersale, singularia multa intelligūt, & vix possumus declarare modum intelligendi hunc, nisi per propriā speciem singularia cognoscantur.

3. Concl. Intellect⁹ in multis differt à sensitiua obiectum.

Tertia conclusio. Intellectus in multis differt à sensu circa obiectum: Primò: sensus tantùm singularia cognoscit, Intellectus singularia, & vniuersalia.

Primadifferentia.

Secundò, sensus cognoscit rem solam, at Intellectus ēt quid rei, vt docet Arist. tex. 9. Ne putes esse idem cognoscere quiditatem, & vniuersale, stat.n. rem in vniuersali cognoscere, & ignorare quod sit.

Secunda. Tertia.

Tertiò: sensus concretas formas in subiectis quātis percipit: at Intellus abstrahit, & subiectū ab accidenti, & accidētia inter se, & alia multa, vt post dicetur. Hęc igitur est determinatio huius quæst.

Corrigit Auersam opinionem 1. Phys. expressam.

Quòd si primo Phys. diximus singularia non per se intelligi, id tunc obiter diximus: non enim erat locus eius disputationis, & tanquam probabilem opinionem S. Thomæ, eam ibi retulimus, nunc autem hæc, re meliùs considerata, visa est probabilior.

Ad primum ex Arist.

Ad argumenta igitur respondetur. Ad primum testimonium ex primo Phys. di-

co

Universidad de Deusto Biblioteca

co Aristotelem posuisse differentiam inter sensum & Intellectum, ob id solum assignauit id, in quo differentia est, q̃ Intellectus vniuersale percipit, sensus autem singulare; non tamen negat quin & Intellectus etiam singulare percipiat.

Ad alterum testimonium.

Ad 5m testimoniũ dico, quod Arist. loquitur de intellectu speculatiuo, & cum habitu scientiæ, & ille primò vniuersalia speculat, singularia aũt per accidens, non enim scientia est per se, nisi vniuersalium.

Ad aliud testimoniũ Arist.

Tertium testimoniũ nihil probat, non enim in hoc textu comparatur singulare ad vtle, sed res ad quiditatẽ suam: illa sensu percipitur, hæc intellectu, nec ob id negat intellectum etiã intelligere rem, sed solum dicit, q̃ sensus solam percipit rem, ita intellectus etiam quid est rei.

Ad sextũ argu.

Ad secundum argumentum neganda est consequentia. Non.n. intellectus Agẽs est necessarius ad hoc, q̃ eliciat species vniuersales, sed ad hoc, q̃ phantasma possit imprimere sui speciẽ in intellectu, qa intellectus est immaterialis, nec posset à solo phantasmate pati, quod est materiale, hoc tamen post dicemus.

Ad tertiũ argum.

Ad tertium dico, q̃ illud argm̃ est etiã contra ipsos, nam si phantasma est materiale, & ob id non potest imprimere sui speciem, eadem ẽt causa nec poterit imprimere speciem vniuersalem, vt dicunt.

Solutio.

Respondeo tamen, quòd materiale virtute sua tantùm non agit in immateriale at virtute agentis immaterialis, s. intellectus agẽtis optimè aget, præsertim actione perfectiua, & intentionali, & hoc est, quod dixit Arist. text. 14. respondens dubio secundò.

Ad quartum.

Ad quartum respondeo, q̃ Intellectus dependet à quanto, licèt ipse non sit quãtus, & dependet ab eo, quod est in situ, & loco, ob id potest pati intentionaliter à quanto, & existente in loco.

Ad quintum.

Ad quintum, non valet ille argumentandi modus in potentijs subordinatis, superior enim cognoscit obiectum inferioris, & alia vlterius, in potentijs non subordinatis valeret, at sensus intellectui subordinatus est.

Ad sextũ.

Ad sextum, neganda est consequentia, quia intellectus cognoscit quidem singularia: sed nõ ab ipsismet immutatur, sed media imaginatiua, sicut immaginatiua medijs alijs sensibus, q̃ superflui nõ sunt.

Caput quintum.

Quoniam autem in omni natura. Tex. XVII.

De intellectu agẽte.

DE intellectu possibili potentia, & habitu hucusq; disputauit, nũc de alijs duobus intellectibus, scilicet agente, & in actu tractare aggreditur, ac prius de agente, de quo tria ostendit, necessitatem ipsius, officium, ac substantiam.

Quæ, & quot transeunda.

Primũ de necessitate eius, q̃ sit necessariũ illũ esse.

Incipit à necessitate, pbans opus esse ponere intellm agentem tali syllogismo. In oi natura, idest, in oi effectu, & re facta duo principia necessaria sunt, vnũ materia, quæ sit potẽtia oia illius generis, alterum efficiens, quod talem materiam, & potẽtia in actum redigat, qđ fit, vt ars ad materiã suã. Sed intelligere est q̃d effectũ, ergo oportet duo hęc principia facere, vnũ, qđ sit, ut materia intellectionis, alterũ, vt efficiẽs, & hoc est intellectus agens.

Nota 1.

Hic valde nota, q̃ naturam vocat genus quodcunq; eorum, quæ principium habent transmutationis alicuius, qualia sunt omnia effecta in quibus, & materia, & efficiens danda sunt.

Nota 2.

Aduerte etiam, q̃ loquitur de vniuersalibus principijs, vt sit sensus, q̃ sicut est vnà materia cõis eius generis effectibus multis, ita est vna causa cõis respõdẽs materiæ illi, qualiter se habet cœlum in naturalibus, & ars in artificiatis, idcirco vti tur exemplo artis, vt significet vniuersalitatem principij in causando.

Et est quidam talis. Tex. XVIII.

Explicat latius illa tam conclusionẽ.

COnclusionem ex ratione præcedenti illata, latiùs explicat, dicẽs, quòd in anima intellectiua est duplex principium, & intellectus, alter, qui omnia sit, id est, qui omnium recipit species, quibus similis factus rebus, intelligit ipsas, diciturque intellectus possibilis, alter qui omnia facit, omniumque

Duplex ĩtellectus. Agẽs, & possibilis.

species abstrahit, & dicitur intellectus agens, qui se habet ut lumen ad colores. Colores enim erant potentia visibiles, at lumine accedente fiunt actu visibiles: un de lumen facit quodãmodo colores actu colores. Dicit, quodammodo, quia non facit colores simpliciter secundum esse, sed secundum operationem, ut uideantur, ita intellectus est habitus, id est, forma quædam, quæ facit potentia intelligibilia actu intelligibilia, id est, ut intelligantur, in hoc explicatur munus, & officium intellectus agentis, hoc enim erat secundum post ipsius necessitatem.

Quod sit effectiũ intellectus agentis.

Et hic intellectus separabilis est Tex. XIX.

De substãtia intellectus agẽtis, q̃ et qualis sit.

TErtium explicat, quod erat qualis esset intellectus agens, ipsiusq̃ substantia, & quatuor ei attributa dat. Primum, est separabilis, id est, non affixus organo. Alij iuxta suam opinionem exponunt, esse assistentem, sed hoc examinabitur post.

Primum eius attributũ esse separabilem.

Alterum, est immixtus, id est, non constat realiter ex ipsis corporibus sensibilibus intellectis, ut putabant Empedo. Democr. & alij, de quibus dictum est, primo de anima.

Secundũ esse immixtum.

Tertium, est impassibilis ulla passione propria, & læsiua.

Tertium, esse ipassibilem.

Quartũ, est actu, dum est in actu, semper intelligit. Hæc est communis continuatio huius text. sed forsan multo subtilius, & conformius possemus aliter continuare: Dixerat enim Aristotel. intellectum agentem facere possibilem in actu, postea comparauit lumini, quòd colores facit actu, posses dubitare, quia comparatio potius explicat, quòd obiectum faciat actu, quam quòd potentiam. Ad hoc uelut respondens, dicit esse idem obiectum in actu, & intellectum, seu potentiam in actu, ob id quod facit unum, facit alterum.

Quartũ, est actu.

Probat. tria priora attributa.

Attributa tria priora probat. Agẽs nobilius est passo: & principiũ, id est, causa efficiens, nobilior est quàm materia, at agens intellectus est ut efficiens, possibilis ut materia, nobilior ergo est agens intellectꝰ possibili, sed possibilis, ut superius ostensum est, est separatus, immixtus, & impassibilis, ergo & agens.

Idem autem est secundùm actum scientia. Tex. XX.

De intellectu in actu.

COmmunis expositorũ expositio est, ut modò Arist. tractet de intellectu quarto, scilicet in actu. Nec est idem intellectus agens, & intellectus in actu, nam intellectus in actu est intellectus possibilis dum operatur.

Quid sit intellectus agens

Differentia triplex huius ad intellectũ potentiæ, & habitu.

Ponit igitur differentiam huius ab intellectu in potentia, & postea declarat qualis sit. Triplicem ergo differentiã constituit intellectus in actu ab eo, qui est potentia, & etiam in habitu. Prima est: intellectus in actu, & res intellecta in actu, idem sunt, intellige de idenitate accidentali quantum ad operationem, at intellectus potentia non sic est idem cum re. Et aduerte, quòd per scientiam intelligit intellectum.

1.

Nota.

Altera differentia est, intellectus potentia est prior tempore, quam intellectus actu in uno indiuiduo, nam omnino, seu uniuersaliter loquẽdo, neuter est prior: quia cum fuerint homines infiniti, non dabis intellectum in potentia unius, quin alterius intellectus actu illum præcesserit, sicut de ouo, & gallina, uniuersaliter enim loquendo, neuter præcessit, suppositа mundi æternitate a parte ante.

2.

Tertia differentia est, intellectus potentia seu habitu aliquando intelligit, aliquando non, at intellectus in actu, dum est in actu, semper intelligit. Hæc est communis continuatio huius text. sed forsan multo subtilius, & conformius possemus aliter continuare: Dixerat enim Aristotel. intellectum agentem facere possibilem in actu, postea comparauit lumini, quòd colores facit actu, posses dubitare, quia comparatio potius explicat, quòd obiectum faciat actu, quam quòd potentiam. Ad hoc uelut respondens, dicit esse idem obiectum in actu, & intellectum, seu potentiam in actu, ob id quod facit unum, facit alterum.

3.

Prima expositio.

Altera expositio.

Sepa-

Separatus autem est solum hoc.

Prima ex positio.

QVamuis S. Thom. hæc de Intellectu utroque simul tam possibili, quam agente interpretetur, tamen magis de intellectu actu exponenda uidentur cum Philopo. & alijs, explicat igitur qualiter se habeat intellectus in actu, dicitque, quòd secundum id quod est, id est, secundum substantiam est non organicus, ob id immortalis, & perpetuus, non tamen secundum operationem, quam in corpore habet, unde operatio destruitur, substantia ipsius manet.

2. Exp. Quod sit sensus actus secundum substantiam non sit organicus sitque immortalis, & perpetuus.

Cur post mortē nō reminiscimur cum ália post mortem maneat.

Vnde fit, quòd post mortem non reminiscimur, id est, non intelligimus ea, quæ in corpore intelligebamus per intellectū passiuum, id est, imaginationem, ut omnes exponūt cum Themist. cùm igitur ista non maneat, quia uis est in corpore, non intelliget anima illo modo, quo ante, at quia immortalis est, alio modo intelliget. Multæ & insignes in hoc capite difficultates occurunt, quæ ordine sunt discutiendæ.

AN SIT INTELLECTVS agens. Quæst. XIII.

Primū argumentū ad partē negatiuam.

ARdua est difficultas hæc ob diuersitatem Philosophorū opinionum. Vt igitur ab argumentis, quæ difficultatem faciunt, incipiamus, uidetur primò, quòd non sit ponendus intellectus agens. Non est sensus agens: ergo nec erit talis intellectus. Consequentia probatur, nam ratio Arist. si ualida esset, etiam oporteret ponere sensum agentem, nam sensus est potētia passiua quę ad actum reducitur, sicut intellectus.

2. Argu.

Secundum argumentum intellectus agens, uel est necessarius propter phantasma, uel propter medium, uel propter potentiam: sed nullo modo est necessarius, ergo non est. Maior est nota, quia nihil uidetur aliud ad cognitionem necessarium præter obiectum mouens medium, ac potentiam. Minor probatur, nō enim phantasma indiget illo Intellectu, quia potest mouere intellectum, sicut obiectū sensus ipsum sensum. Nec est propter medium, quia nullum est in intellectu. Nec etiam propter possibilem, quia est potentia per se sufficiens percipere suum obiectum: sicut sensus sibi proprium incipit.

3. Argu.

Tertiū est. Si intellectus agens necessarius est, est maximè, vt faceret phātasmata intelligibilia actu, sed hoc esse non potest, quia nihil agit imprimendo, uel remouendo à phātasmate: manet enim hoc sicut ante, ergo non est necessarius.

4. Argu.

Quartum est contra comparationem de lumine, quia intellectus iste dicitur esse causa efficiēs intelligibilium, at lumen non est causa efficiens uisibilitatis colorum, non ergo comparatio est bona.

Varię opiniones Philosophorum, ad quatuor capita reducuntur.

In hac difficultate sunt multę Philosophorum opiones, & difficiles, quæ tamen ad quatuor capita reduci possunt. Primū est negantium intellectum agentem: alterum est ponentium ipsum, sed ex parte intellectus possibilis, tertium est pariter ponentium ipsum: sed ex parte phantasmatum, & obiecti. Quartum est ponentium ipsum ex parte utriusque.

Primum Secundū. Tertium. Quartū.

Primū caput negātiū intellectum agentē Durādi, etc.

In primò capite est Duran. 1. Sen. d. 3. q. 5. dicit enim non esse opus intellectu agente, sed phantasma per se imprimit speciem in possibili, & possibilis per speciem intelligit, non interueniente alio. Hoc idem habuit quidā dictus Isaac Narbonensis: quem citat Mirandulanus: idem etiam habuerunt alij ante Duran. nam Alber. sum de hoie, in q. de Intellectu agente, refert ante se id habuisse aliquos.

Secundū caput cōtendentiū esse intellectum agentē ex parte possibilis.

In quo secūda hæc opinio differat à prima.

1.

In secundò capite ponētium ipsum, tū ex parte intellectus possibilis sunt duæ sentētiæ: prima Themist. cap. 24. & Theophrast. dicētiū intellectum agētē esse formam intellectus possibilis, & quò magis participat, & cōmunicat ipsi possibili, eo magis intelligit formas in ipsis phantasmatibus absq; ylla receptione speciei, & quia possibilem facit actum ad intelligēdū, ob id dicitur facere res intelligibiles.

Prima opinio Themistij. Theoph. &c. Secūda opinio lādi.

Altera sententia est Iandun. q. 23. dicit intellectum agētē facere intellectionem in possibili, putat enim, quòd phantasma imprimit sui speciem in intellectu possibili,

bili, & intellectus passibilis disponitur p talē speciē intelligibilē, & agēs tūc producit aliā qualitatē in ipso possibili, quæ dr intellectio. Possibilis. n. mediāte specie recipit intellectionē productā ab agēte intellectu, sicut substātia per quantitatē recipit colorem, & dum possibilis recipit il lā qualitatē, intelligit. Hęc est imaginatio Ianduni, de cuius inuentione gloriatur.

Authores huius secundæ opinionis.

1. Opinio.

Tertiū caput concedentiū ex parte phātasmatū intellectū agentem. Prima opinio Auempace.

2. Opinio.

In tertio capite ponētium intellectum agentem ex parte phātasmatis, multiplex est opinio. Prima est Auempace in Epist. de luce, & lumine, putat. n. intellectū agētem producere quoddam lumen in ipsis phantasmatibus, quod receptum in eis facit ipsa intelligibilia, in ipsis q. naturę vniuersale, apparēt, quę phantasmata sic illustrata ab intellectu possibili cognoscunt.

Authores huius quartæ opinionis.

Altera sentētia est aliorum, qui dicunt, q Intellectus agens illuminat phātasmata, in ipsisq; facit apparere naturas cōes, nam phantasma ex se repræsentat singulare, puta, hunc hominem, hoc animal, hoc corpus, tamen ratione huius luminis repræsentatur in ipso uniuersali intellectui. Vt enim lumen facit muro apparere colorē, ita ipsis phantasmatib. intellectus agēs facit apparere uniuersalia. Vnde q̄uis phātasma ſm se sit sensibile & singulare, tū rōne huius luminis obijcit intellectui, vt uniuersale, quod non est aliud, q̄ q̄ intellectus cognoscat, & respiciat speciē vniuersalis, quod in phantasmate inclusum erat, & hoc est, quod ipsi dūt phātasma in esse relucentiæ esse vniuersale.

Quartum caput concedētium intellectū agentē ex parte utriusq; phantasmatis, & intellectus possibilis. 1 Opi. Alberti.

Hæc sńa differt in duob. à præcedenti. Primum est, q̄ illa dicit lumen recipi in phantasmate, at hæc non, sed solum assistere. V.g. lumē exterius habet duos actus, alter est inhærentiæ, & sic est in medio diaphano. Et alter est apparentiæ respectu colorum, non quòd illis inhereat, sed quòd eos apparere faciat, hoc secundum competit intellectui agenti sine primo.

2.

Alterum, in quo differt est, quod illa sententia negat mitti species ab istis naturis illustratis in intellectum possibilem. Ista uerò dicit hæc phantasmata imprimere species vniuersalium in possibili.

Hæc sententia est expressa Caiet. 1. p. q. 79. art. 3. & S. Thom. ibidem, & 2. Contra gen. c. 77. & Heruæi. 1 Sent. dist. 17. q. 2.

1. Concl. Intellectus agens est necessarius. Prima ratio. ab authoritate.

Tertia sententia est eorum, qui dicunt Intellectū agentem per se producere species intelligibiles, & abstrahere à phantasmate, quibus possibilis intelligit.

Quarta est aliorū, qui dicūt, intellectū agentem tanq̄ causam principalē, & remotā unà cū phantasmate producere speciem in intellectu, ita ut phantasma sit actuum principium proximū specie, instrumentale tū, ut agens intellectus sit ut causa principalis, sicut q̄ calamo scribit.

Hæc sententia est expressa S. Thom. 3. par. q. 9. art. 4. ad 2. & Scot. 1. Sent. d. 3. q. 8. & Sonzina. 7. Metaph. q. 12. & Caiet. Thienensis in præsenti, imò Caiet. Cardinalis suprà locum citatum S. Thom.

Quinta sententia est quorundam, qui dicunt nullum ab intellectu agente produci lumen, sed requiri, vt ad præsentiam solam phantasmatis faciat speciem ipse solus, vt phātasma nil aliud faciat, quàm esse præsens, & ita determinet intellectū per solam præsentiam ad hanc, vel illam speciem producendam.

In ultimo capite ponentium intellectū agentem ex parte utriusque sunt duę sententiæ. Altera Auicen. qui dicit, q̄ agens intellectus producit species in possibili, & per se etiam intelligit.

Altera Alber. summa de intellectu dicit intellectū agentem producere species in possibili, & intelligere non per se vt dicit Philop. sed producēdo species in possibili, dicitur intelligere, & possibilis etiā recipiendo intelligit. Vnde dicit, Intellectum agentem intelligere per extra missionem, sicut dicebat Plato de visu; possibilem uerò per intus susceptionem, vt de visu sentit Arist. Hæc sunt placita Philosophorum uaria in hac re.

Dicā ergo in tanta uarietate, q̄d mihi probabilius tenendū vr, & sit prima conclusio. intellectus agens est necessarius.

Hanc probo contra primam sententiā Duran. duplici ratione. Altera est ex omnium Philosophorum, & Theologorum consensu, præter Durand. & paucos aliōs quosdā. Et profectò hęc authoritas debet

esse satis valida ratione, cum nulla sit ratio efficax in contrarium.

1. Ratio. Altera aũt ratio talis est, Materiale, & diuisibile non põt virtute propria agere in indiuisibile, & immateriale: sed phantasma est qd mãle, & diuisibile, at intellectus immaterialis, et indiuisibilis. nõ ergo virtute ꝓpria agit: indiget ergo aliqua cã immateriali, qua cũ agere possit, speciẽq; indiuisibilẽ producere: talis cã est intellectus agens: necessariò ergo ponendus est.

2. Conclusio intellectus agens non intelligit. Secunda conclusio. Intellectus agens non intelligit. Ista probatur. Primò, illius est intelligere, cuius est recipere species, quibus determinatur ad operandum, at agens intellectus non recipit species, nisi possibilis: ergo non est ipse, qui intelligit.

1. Ratio.

2. Ratio. Probãt secdò. Si intellectus agens intelligit, vel intelligit intellectione recepta in se, vel in ipso possibili. Non in se: quia nõ est receptiuus, nec est in potentia. Nec in possibili, vt dicit Iand. quia intellectio est operatio immanens, debet ergo esse in eodẽ principio proximo, a quo producit.

3. Concl. Sit conclusio tertia. Ponendum est lumen quoddam internum ab anima, seu intellectu agente productum, quo illustrentur phantasmata.

Primò ab authoritate. Hæc cõclusio probat. Primò auctoritate Arist. tex. 18. huius tertij libri dicentis, esse in intellectu lumen, quod se habet, sicut lumẽ ad colores. Accedit cõsensus penè Philosophorũ, paucis demptis, sic. n. lumen hoc cõcedunt S. Thom. Scotus, Sonzinas, Caietanus vterque, Herueus, Auempace, & plures alij locis supra citatis.

Secundò ratione. Secdò, accedit rõ satis cõmoda ex analogia ad sensum. Nã, vt lumen Solis. V. g. facit colores visibiles actu eos cõtingẽs, & quæ latebant in aere, ostendit, & actu visibilia facit, vt ea videamus, & efficit, vt colores possint producere species in medio, & in oculo, ac sensu, quibus sensus videat obiectũ, & possit sensationẽ efficere; Ita lumen intellectus productum illustrat phantasmata, & facit ea actu intelligibilia, & vt in eis appareant, quæ latebant, & efficit, vt producant species intelligibiles in intellectu, qbus postea fiat intellectio.

Confirma Simile ẽt esse põt de vase vitri intra se multa cõtinente, q̃ oia nõ vñr, sed illustra-

tur à simili. ta lumine apparent oia interius cõtenta.

Iam verò, vt illæ species in aere, & oculo productæ ab obiecto illuminato sunt immaterialiores, quàm sit ipse color, ita etiã illę species intelligibiles sunt immaterialiores, quàm sit ipsum phantasma, & non inconuenit, quandoquidem, vt illic eam immaterialitatem accipiũt ratione luminis spiritualioris, quam sit color: ita etiam hic ratione luminis intellectus omnino spiritualis, & ipsius intellectus quoque omnino spiritualis, fiunt omnino spirituales, sicut illic ratione etiã virtutis Solis mediante lumine id efficiens.

Nam intellectus agens se habet vt Sol illuminans, lumen respondet lumini, & phantasma colori, atque ideo omnia pari proportione consonant: & solùm in eo differunt, ꝙ illic lumen ab agente producitur externo, hic verò ab interno.

Et simile omnino esset, si ipsimet oculi ex se emitterent lumen, quo illustrarent obiecta, quæ viderent, iuxta Platonis opinionem, quod etiam de quibusdam animalibus conceditur, vt de felibus, quæ noctu vident, & eorum micant oculi.

Occurritur obiectioni. Siue autem dicamus, illas species fieri efficienter ab ipso intellectu ex phantasmate illuminato, & ex illo sic dispositio extrahi tanq̃ ex eius potentia materiali, sicut agẽs educit formam substantialem perfectiorem ex potentia materiæ dispositæ. Quod sanè vr valde probabile, siue dicamus produci efficienter solùm ab Intellectu, vel a lumine eius, aut ab ipso mediante lumine, & phãtasmate solùm obiectiuè concurrente, quod etiam valde esset probabile, siue dicamus ab intellectu producì mediante ipso phantasmate, vt sit ꝓcipua causa intellectus, & instrumentum phantasma, aut dicamus phantasma efficere partialiter cum intellectu, vel etiam à solo phantasmate sic illuminato effici, non valde refert. Nam etiã consimilis esse posset difficultas de colore, & speciebus immaterialibus in aere, & in ipsomet viso productis, an videlicet à solo corpore, vel luminoso, vel lumine, vel colore, vel ex potentia subiecti educantur, vel fiant.

Quo-

Quocunque autem modo dicatur, hoc certum est, species produci obiecto illuminato, & nõ aliter, & res lumine posito apparere, q̃ alioquin occultatæ tenebant & latebant in aere inclusæ, vel aqua, &c.

3. Ratio. Probatur adhuc tertiò ex cõi loquendi modo hoium. Solemus enim dicere, valere illum lumine intellectus, alterum paruo præditum lumine, & in aliquo negocio, vel qõne paruum eos habere lumen, uel magnum: & petimus ac desideramus illuminari à Deo, & ab hoibus: & lumen naturæ non sine cã dicimus, quia est uis illa insita, quæ tale lumen producit ad intelligendũ, cum intelligimus, & lumẽ ẽt

4. Ratio. ideo merito supnaturale cõcedũt Theol.

Confirmat hæc tãdem sñia: quia sic facillimè reddimus causas, qũo vniuersalia cognoscant ab intellectu illustratis phantasmatibus, quo modo denudentur à conditionibus indiuiduãtibus, quo modo Intellectus ibi separet unum ab altero, ex omnibus tam uniuersalibus, q̃ particularibus conditionibus, quæ simul illic apparent, sicut uisus in colore illustrato uidet colorem, figuram, magnitudinem, intensionem, & cætera, quæ in eo continentur: ablato autem hoc lumine, & eius illustratione phantasmatis, uix aliquid dici poteſt, quod satisfaciat in specierum intelligibiliũ productione, & cæteris omnibus.

4. Concl. Intellectus agens producit lumen in phantasmatibus vt in subiecto. Quarta conclusio. Intellectus agens non producit lumen ipsum in ipsis phantasmatibus receptum, ut in subiecto. Hæc est contra Auempa.

1. Ratio. Probatur. Vel illud lumen est materiale, uel immateriale. Non immateriale, quia recipitur in phãtasmate materiali, & receptum est ad modum recipientis.

2. Ratio. Nec est materiale, quia tũc maneret phãtasma materiale, ut antè, nec fieret intelligibile non ergo lumen illud producit.

Secũda rõ: qa unũ accidẽs absolutum, unaue qualitas nõ põt esse subiectũ inhę sionis alterius qualitatis uel accidẽtis absoluti realiter diuersi: & solũ hoc habet q̃titas, quia se tenet ex parte materiæ. sed nulla qualitas, ergo spẽs nõ pñt esse subiectũ luminis. Cõfirmat, qa spẽs sensibiles in aere non sunt subiectum inhæsiuè luminis, sed aer est subiectum utriusque.

5. Concl. Non est satis ut extrinsecè illumineñ phãtasmata. Quinta conclusio. Nõ est satis ut Intellectus agens producat lumen illud secundum actum apparentiæ ab externo tantum, faciens in phãtasmate apparere vni uersalia. Hæc est contra Caiet.

1. Ratio. Probatur Primò, quia sic non esset causa efficiens cognitionis sicut nec lumẽ uisionis: at Arist. causam efficiẽtẽ esse dicit.

2. Ratio. Probatur secundò: quia non potest sic esse actus apparentię nisi ipsi phantasmati inhæreat, uel alicui medio. Hæc autem esse non possunt quia nõ est ibi medium.

6. Concl. Probatur, quia, ut probatum est, intellectus pcipit singularia p propriã speciẽ.

Sexta cõclusio. Lumen intellectus agẽtis illustrat quidem species intelligibiles productas, non solum extrinsecè, sed interne, phantasmata uero extrinsecè.

Explicat & probatur cõclusio. Pro ipsius probatione notandum, lumen quidem illuminare colorem extrinsecè per solum cõtactum superficiei, aerem uero & oculũ, & diaphana, ac species similiter in ipso aere ac in oculo existẽtes, intrinsecè illuminare. Sũt. n. ãn eodẽmet subiecto tã species, q̃ lumen, & ratione luminis ipsæ species inhærent, & recipiuntur in ipso. Iam ergo phantasmata sensitiua se hñt ad Intellectum, ut color extrinsecus ad uisum, species intelligibiles in Intellectu se hñt, ut sensibiles ꝑducte in ipso sensu, uel aere. Quare lumen qdẽ Intellectus agentis intrinsecè illuminabit species intelligibiles in Intellectu possibili simul existẽtes, ut in subiecto utrũq; phantasmata uerò extrinsecè, ut lumen illustrat colorem, ut dicebat Caietanus.

Nota. Quamuis etiam si quis diceret intrinsecè ipsa quoque phantasmata illustrari aliquo lumine, uidelicet illo ipso spirituali, & immateriali sẽsitiua potẽtia, ubi est phãtasma, producto ab Intellectu, & in eo recepto, aut ex eo, quòd utrumq; sit in eadem anima, uel alio materialiori lumine illustrari, non caret etiam probabilitate: imò uerò neque repugnat spirituale, & immateriale in subiecto corporali, & materiali collocari, ut anima rationalis in corpore, sed ꝑbabilius putamus, ꝙ in cõclusione diximus. intrinsecè species

Universidad de Deusto Biblioteca

intelligibiles, phantasmata verò extrinsecè illuminari Intellectus lumine modo exposito.

7. Concl. Intellect' agens non producit species intelligibiles.

Septima cõclusio. Intellectus agens solus non producit species intelligibiles. Argũ est manifestum. Vel reducit illas ex potentia phantasmatum, vel ex potentia Intellectus possibilis, vel producit illas nõ educendo. Non primũ, quia tunc species reciperet in phãtasmate, quia impossibile est aliud educi ex potentia alicuius, quin recipiatur in ipso. Nec secundũ, quia potẽtia Intellectus possibilis est differens, & agẽs similiter, cum sit cõe: ergo impossibile est ex ipsius potentia educi species aliquas, & eodẽ argumento, nec solus agens producet, quia est commune agens.

1. Ratio.

8. Concl. Intellect' agens unà cum phantasmate ꝑducit speciem intelligibilem.

Octaua conclusio. Intellectus agẽs tanquam præcipua causa, vna cum phantasmate illuminato producit speciem intelligibilem. Est enim hic intellectus vis quędam animæ, quæ excitat, & eleuat phantasma illuminatum, vt ipsum vna cũ tali virtute ut causa principali producat speciem. Vnde ipsum phantasma etiam agit, & immediatè, saltem obiectiuè.

1.

2.

Probat primò ex tex. 14. vbi ait, obiectũ agere in intellectum. Scẽdo probatur, quia ideo dr̃ iste intellectus illuminare, & denudare phantasma, & transferre de ordine in ordinem, i. facere rem intelligi, quæ ante sentiebatur tm̃, quæ omnes sunt operationes intellectus in phantasmate.

9 Concl.

1.

Nona conclusio. Puto esse sniam Durãdi probabilẽ, & eorum, qui negant Intellectum agentem, aut saltem sola ponunt ratione distinctum. Neque.n. duos habemus Intellectus vt vr̃, sed unum, sicut nec duas voluntates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas imaginationes, sed unã, &c. Et secundo, quia ille unus satis esse vr̃ ad producendũ lumẽ, & postea eliciendũ species, & producendũ in se notitiã. Nil.n. verat in seipsum agere actione perfectiua. Et tertiò, quia nulla est ratio contra hoc conueniens: tamẽ quia nec in cõtrarium rationes habentur conuincentes, sequimur cõmunem sententiam.

2.

3.

Ad primum. 1.

Ad argumenta rñdetur. Ad primum Auerr. 2. de anima cõm. 60. putat esse sensum etiã agentem, substantiam separatã: sed nos id negamus: non.n. est par ratio sensus & intellectus: nam obiectum sensus est proportionatum sensui: vtrũque.n. materiale, & quãtum est, at phãtasma est improportionatum, cum sit alterius ordinis: est.n. nõ quãtum: Intellectus verò non quantus, ob id indiget principio eleuante, id est, intellectu agente, & eius lumine, quod sit in genere immaterialium, & indiuisibilium. Et hæc fuit Aristot. ratio, quod efficiẽs principium & materiale debent ad unum pertinere genus: non autem pertinet phantasma nudum & intellectus, sicut sensus cum suo obiecto.

2.

Deinde: quia, vt diximus sensus indiget Sole illuminante, vel alio luminoso & lumine producto, vt eius obiectum fiat actu visibile, & ut species producantur, & ideo non indiget sensu agente: sic ergo intellectus indigebit illuminãte suum obiectũ, quod cum nõ sit externum, necesse est sit internum, illuminans. s. intellectus agens.

Ad secundum.

Ad secundum patet solutio. Agẽs enim est necessarius propter phantasma, vt illuminetur, vt hoc medio intellectu agente immutare possibilem: nam etiam, vt diximus, obiectum sensus indiget lumine illuminante ipsum: & quantum ad hoc est eadem ratio phãtasmatis ad intellectum, & obiecti ad sensum.

Ad tertium.

Ad tertiũ dico, verum esse intellectum agentem nil imprimere in phantasmate tanꝝ in subiecto, id est, nullam qualitatẽ in eo inhærentem, nec auferre à phantasmate. Dr̃ autem facere rem intelligibilẽ in actu: quia phãtasma illuminat extrinsecus, vt diximus, & ita simul cum Intellectu illo fit capax ad imprimendũ sui speciem intellectui possibili, qua mediante res intelligitur, sicut color extrinsecè illuminatur ad producendam speciem.

Ad quartum.

Ad quartum dico cum S. Thom. 1. p. q. 79. art. 3. ad 2. quòd comparatio luminis in hoc tenet, quòd sicut colores absq; lumine producto à corpore luminoso non possunt visum immutare: ita nec phantasmata absq; intellectu agente & eius lumine, non tamen intellectus iste in reliquo similis est, nam concurrit cum phantasmatibus, vt agens causa principalis: lumen verò præcipuè tanquam medij dispositio, vt alibi diximus.

Nisi quis vellet dicere, lumen esse cãm etiam cum colore efficientem, nam color ex contactu luminis fit potens producere species in medio, quas antea nõ posset.

AN INTELLECTVS AGENS sit substantia separata. Quæst. XIIII.

Ex dictis antea soluta qõ.

HÆc quæstio partim est determinata superius, dum ostendimus Intellectum possibilem non esse separatam substantiam, sed virtutem non organicam animæ informantis materiam: nam sic simul etiam determinatũ est, Intellectum agentem non esse substantiã separatam in opinione Themist. Theoph. & Auerro. qui agentem, & possibilem vnam faciunt substantiam, & eandem separatam, contra hos enim cum de possibili ostensum fuerit, de agente ostensum erit, cum re idem sit apud eos agens, & possibilis intellectus. Idem etiam ostensum videtur cum demõstratum fuit, animam rationalem esse informantem, & actum corporis. At quia sunt alij, qui duos faciũt intellectus vnum possibilem alterum agẽtem, diuersos in substantia: ideo determinato etiam dubio priori de possibili intellectu, adhuc determinandum supereſt alterum de agente. Et quia hoc præcipuè tractatur circa doctrinam Aristo. iuxta eã etiam id erit statuendum.

1. Arg. ꝙ sit substãtia separata.

Videtur ergo, ꝙ sit aliqua substantia separata, imò ipse Deus. Primò Intellectus agentis est omnia facere: sed hoc attributum nulli, nisi Deo competit, ergo agens intellectus Deus est, & non virtus animę.

2. Arg.

Secundò. Intellectus agentis actio dicitur esse substantia ipsius text. 19. sed nulli actio est substantia eius, nisi Deo ipsi, qui simplicissima est substantia: ergo intellectus agens non est animæ virtus.

3. Arg.

Probatur tertiò. Intellectus agens dicitur semper intelligere, text. 20. hoc autem non uirtuti animæ, sed Deo ineſt, non ergo est agens intellectus animæ virtus.

4. Arg.

Probatur quartò. Agens intellectus similatur arti respectu artificiatorum, at ars est extra artificiata: ergo agens intellectus est separatus à possibili, qui est, vt materia, in qua intellecta recipiuntur.

5. Arg.

Probatur quintò. In vno & eodem subiecto non possunt esse simul potentia, & actus, sed in anima est potentia, scilicet intellectus possibilis: ergo non poterit esse agens, qui actus est, erit ergo separata substantia.

Prima opinio Alex.

In hac re variæ sunt opiniones Philosophorum, sicut in alijs fere omnibus. Alexandri fuit prima sententia, qui putauit intellectum agentem esse Deum ipsum, & hoc idem affirmabat esse secundũ mentem Aristot. huius argumenta erant illa tria prima proposita.

2. Opi. Marini Auẽpace. Auicen. et Caietani.

Altera sentẽtia est cuiusdam Græci, dicti Marini, cuius meminit in præsenti Philo. Hic.n. non Deum putat esse intellectũ agentem, sed angelum quendam, qui est substantia inferior Deo, est tñ separata. Vnde possibilem ponit esse in nobis non separatum, agẽtem verò separatum. Hoc secutus est Auempace in Epist. de luce, & Auice. 9. Meta. c. 4. Colchodeam.n. illam dixit esse intellectum agentem, & species facere in possibili: & inter nostros Caiet. Card. Hi.n. omnes, intellectum agentem separatam ponunt substãtiã præter Deũ, quamuis Caiet. ſm Aristo. solum teneat.

3 Opi. Plotini.

Tertia snia est Plotini, qui intellectum agentem non separatam aliquã substantiã ponit, sed nobis in existentẽ, & cuique suam propriam: dicit tñ intellꝰm agẽtem, & possibilem duas esse substantias, agens sp in nobis intelligit, possibilis verò aliqñ intelligit aliquando non intelligit.

4 Op. Plutar. et Philoponi.

Quarta sententia est Plutarchi: quẽ citat Philop. & ipsius etiam Philop. qui agentem intellectum ipsam animam ponunt, vt actu contemplatur, nec aliam putaot esse substantiam.

5. Opinio S. Tho. & cõmunis.

Vltima est S. Tho. 1. p. q. 79. art. 4. & q. de anima artic. 5. & in hoc capite præsenti, Arist. putat enim agentẽ Intellectum esse animæ uirtutem, & facultatẽ quandam, quæ cum phantasmate species imprimit in possibili intellectu. Hoc sequitur communis schola Latinorum, atque hæc sunt placita

placita Philosophorum in hac re, quid tenendum videatur explicabo.

Primaconclusio, Intellectus agens nō est Deus.

Sit ergo prima conclusio. Intellectus agens non est Deus: hęc est contra Alex. & conatur Philoponus multis argumentis sumptis ex verbis Arist. in hoc capite male intellectis reijcere, quorum aliqua concludūt absolutè, aliqua ad hominem.

Primò ab autoritate Arist.

Primò dicit Arist. ꝙ post mortē non reminiscimur, nec cognoscimus, quæ antè, at hoc non pōt de Deo ipso dici, ergo Deus non est Intellectus agens. Hoc argm̄ simpliciter non concludit, quia hæc verba non sunt de Intellectu agente, sed de Intellectu actu, concludunt tm̄ ad hominem, nam Alex. oia hæc huius capitis de agente interprætatur, sicut etiam Philop.

Secundū testimoniū Arist. Reijcitur solutio.

Probatur 2do. De hoc Intellectu separato, seu agente dr̄, ꝙ solum est immortalis, at multa sunt præter Deum immortalia non ergo Deus intellectus est agens.

Nec valet dicere, ꝙ Arist. dicit, eorum, quæ nostra sunt, solum Deum esse immortalem, quia secundum Alex. non est Deus aliquid nostri ergo dictio exclusiua, absolutè omnia excludit. Hoc etiam est ad hominem propter rationem dictam.

3. Testimonium. Arist.

Probatur tertiò. Ille intellectus dicitur aliquando intelligere, aliquando non, quod Deo non potest inesse.

4. Testimonium. Arist.

Probatur quartò, & hoc iam non est tm̄ tùm ad hominem, quia dicitur Intellectus agens non omnino res facere, sed facere intelligibiles, quemadmodum lumē non facit omnino dolores, sed vt videantur, at Deus omnia absolutè facit, & omnium esse causa est, non ergo intellectus agens est Deus.

5. Testimonium.

Probatur quintò. Intellectus agens dicitur esse dr̄ia animæ nostræ vna cum possibili, at Deus nullo modo est alicuius entis differētia, nec alicui generi limitatur, non ergo Intellectus agens est Deus.

6. Testimonium Arist.

Probatur sextò. Ille Intellectus dicitur lumen, & habitus, id est, forma, & Deus non est forma, nec habitus alicuius, non ergo Arist. pagētē Intellectum intelligit.

7. Testimonium. Arist.

Probo etiā septimò ratione ex doctrina Aristo. Deus non operatur in his inferioribus, nisi motu cęli, & lumine, vt patet. 8. Phys. 12. Metaph. & alibi frequenter at nec lumine corporeo, nec motu potest talis abstractio, vel operatio Intellectus possibilis fieri, ergo Deus non est Intellectus agens.

8. Testimonium.

Probatur octauò. Si Deus immediatè facit hoc ex se ipso, ergo assistit nobis tanquā intelligentia orbi cęlesti, at habemus manifestè ex 8. Phy. tex. 84. non sic Deū esse, sed esse vtique, & in cœlo potissimum, ergo id prorsus repugnat doctrinæ Arist.

Rōnibus idem probatur.

Probo etiam hoc idem ratione secundum veram Philosophiam. Causa vniuersalis nō concurrit ad proprias operationes naturales rerum immediatè, nisi positis ex parte ipsarum rerum, & agentium proprijs virtutibus, vt Deus nō immediatè ad calefaciendum concurrit cum igne quin ignis habeat in se propriā virtutem communicatam ad calefaciendum, aliter enim essent causæ inferiores imperfectæ, imò non essent causæ, at intelligere est hominis operatio propria, ergo præter Dei concursum, qui est vniuersalis causa, etiā est in homine virtus particularis, ad illā operationem, scilicet abstrahēdi species: nec Deus immediatè facit absque virtute propria particulari, aliter esset homo omnium agentium imperfectissimus, cū non haberet in se virtutem actiuam suæ operationis. Et hæc est elegans ratio S. Tho. 1. p. q. 76. ar. 4. & hoc lib. lect. 10.

1. Ratio.

Nota.

Et nota, quod non negamus Deum ad intellectum concurrere, & ad abstrahendum species nobiscum, sicut concurrit cū omni causa particulari ad suas operationes, tamē dicimus in nobis etiam esse virtutem propriam participatam ad illam operationem, ob id Intellectus agens non luci, sed lumini similatur, quod est qualitas participata, & deriuata à luce, sic intellectus agens noster à prima causa.

1. Conclusio. Intellectus agens non est substātia separata, sed aliquid animæ.

Aut verò potius similis est ipsi corpori luminoso, puta, Soli lumen producenti, ꝙ tū Sol à prima causa factus est, & conseruat, & cū eo cōcurrit ad ꝓducendū lumē.

Secunda conclusio. Intellectus agēs nō ē substātia aliqua alia separata ꝑter Deū.

1. Ratio.

Hęc potest probari ex Aristotele, qui ait, quòd intellectus agens, & possibilis sunt animæ differentiæ, & partes animæ, & principia intelligendi in anima, vt 3. lib. ca. 3. tex. 150. & cap. 4. tex. 1. & cap. 5. tex. 17. & alibi &c. quæ non possunt separatæ conuenire substantiæ.

2. Ratio.

Secundo probatur ratione, quia debet esse virtus nostra, cum operatio sit nostra alias nō intelligeremus nos, sed alius ꝙ nobis, aut nos essemus solum virtus passiua, & receptiua, & non actiua & operatiua nostrarum opationum: ꝙ sane est per q̄ absurdum. Confirmatur inductione: qa oē res naturales efficiunt suas operationes, nō vero eas solum paituntur. Confirmat: quia hęc magna esset naturę rōnalis imperfectio, ꝙ nulli alteri rei in suo gñe conueniret, vt scilicet solum pateretur suas operationes naturales, & nō ageret.

3. Ratio.

Probatur tertiò quia experimur hoc totum esse opus nostrum: dum. n. nolumus intelligimus, non autem dum nolumus: ergo vere in nobis est actiua virtus.

4. Ratio.

Quarto: quia illa intelligentia separata, cū debet abstrahere phāta sma, vel cognoscit illud, vel nō. Si nō: quō applicabitur ad abstrahēdū: Si cognoscit: ergo recipit speciē ab illo, vt determineē: & si hoc ita est, iā nō solū agens, sed possibilis erit.

5. Ratio.

Probatur quinto: quia sicut phāta sma potuit illi imprimere speciem, posset etiam nostro Intellectui, & tunc non esset talis substantia necessaria.

Tertia cōclusio. probabiliter. Intellectus agēs est potentia re distincta à possibili. 1. Ratio. 2. Ratio.

Tertia conclusio probabiliter. Intellectus agens est virtus animæ, & facultas re distincta à possibili.

Anima. n. habet virtutem producendi lumen, vt vna cum phantasmate illuminato possit producere speciem, & facultatem, ēt vt recipiat, & intelligat: quæ virtutes: vt vr̄, non possunt re esse vna & eadem: quia non videtur, agere, & pati vni, & eidem potentiæ re conuenire posse.

Hæc conclusio sequitur etiam ex præcedentibus. Si. n. non est substantia separata, erit ipsa anima: sed anima virtutibus operatur: erit ergo animę facultas. Ex his argumenta solui possunt.

Ad primum.

Ad primum peto ego ab Alex. cum dicitur intellectus possibilis omnia fieri, an Intelligat, quòd realiter fiat omnia, scilicet lapis, ignis, & alia. Respōdebit nullo modo, sed intelligibiliter. Iuxta hoc ego etiam dico, quòd agens facit omnia intelligibiliter, id est concurrit ad omniū intellectionem: hoc tamen est opus solius Dei, Deus enim omnia secundum esse ipsorum reale facit; nihil igitur ex illo argumento concludit Alex.

Ad secundum.

Ad secundum dico, sensum uerborum illorum hunc esse, quòd Intellectus agens est ex natura sua ad agendum, non ad recipiendum intelligibilia: vt sicut Intellectus possibilis est ad recipiendum solum, ob id in potentia dicitur, ita agens ad efficiendum: ob id ex natura sua actus dicitur, non tamen quòd sua operatio interna sit sua substantia, sicut in Deo: non. n. talem habet operationem intra se: non enim ipse est substantia se intelligens: nam in his uerbis substantia sumitur pro essentia, & natura.

Ad tertium.

Ad tertium respondeo, quòd illa uerba sunt de Intellectu possibili in actu, nō de agente, & sensus est, non quòd semper intelligat, sed quòd, dum actu est, semper intelligit.

Ad quartum.

Ad quartum respondeo, quòd similitudo artis in his duobus consistit. Primò, ut ars est causa communis oium effectuum artificatorum: sic agens omnium specierum, unus est pro omnium intellectione. Secundo, ut ars est separata ab effectibus: ita agens Intellectus à rebus intellectis, non tamen debet esse extra possibilem, imò intra ipsum est, ut notat Themist. cap. 25.

Ad quintum.

Ad quintum respondet S. Tho. in præsenti, lect. 10. ꝙ intellectus agens non est actus formalis, ita vt ipse sit formaliter res omnes intelligibiles: sic. n. posset esse in eodem subiecto simul cum possibili, qui est potentia res intelligibiles: unde agens non est formaliter species intelligibilis ulla: est tamen actus, id est, potentia actiua specierum intelligibilium, & sic nihil prohibet in uno subiecto esse potentiam receptiuam speciei, & potētiam actiuam ipsius remotè, una cum ipso phantasmate ut instrumento, & per hęc patet huius quæstionis resolutio.

AN

Universidad de Deusto Biblioteca

AN RATIONALIS ANIMA SIT immortalis secundùm Aristotelem. Quæst. XV.

Difficultas quæstionis.

NOn est facile hoc determinare obtantâ opinionum diuersitatem, & Philosophorum præsertim quorúdam neotericorum impiè opinatium, & antiquorum etiam controuersiam: ego tamen, quod puto certum ac verum in doctrina Arist. & fm veram Philosophiam, aperiam & proponam.

Sed antequam ad controuersiam accedam, illud vnum supponendum est, quod aliàs pro viribus in Aristotele manifestauimus, animam intellectiuam formam esse, dantem esse; nec vnam in omnibus hominibus, sed plures: hoc autem suppositio, quæstio hęc præsens, quia in doctrina Arist. posita est, modò uerbis ipsius, & ab ipso rationibus petitis agenda est.

Suppositio.

Nunc tractãda qõ secũdum. Arist. post ea secũdũ ueram Philosophiam idem probandum. Primũ argu. ad partem negatiuam ab authoritate. Arist. Secũdum testimonium. Tertium testimonium. Quartum testimonium. Quintum testimonium.

Deinde quæstione sequenti secundùm veram philosophiã idem erit tractãdum.

Probatur ergo animam mortalem esse authoritatibus, & hoc sit primum argumentum. 1. Physi. tex. 83. dicit se tractaturum de formis physicis generabilibus, & corruptibilibus: at inter has formas physicas est anima: ergo est corruptibilis.

Probatur. 2. Phys. tex. 12. formã dici naturã, & hanc non posse separari à materia, nisi ratione tm, anima ergo cùm sit forma non separabitur à materia re.

Probatur. 4. Physi. tex. 17. probat formam non esse locum, quia locus separatur à re, non tamen forma, non ergo anima separabilis est.

Probatur. 8. Physi. tex. 52. dicit principia, quæ se mouent per accidens esse corruptibilia, at anima mouet se per accidẽs dũ mouet corpus, ergo corruptibilis.

Probatur. 7. Metap. tex. vltimo dicit q partes, quæ destructo toto manent, erant materiales, & elementares, & illæ cũ forma faciebant totũ, si ergo aĩa manet, non erit forma, sed materialis pars, aliaque erit in homine toto forma præter ipsam.

Sextum testimonium.

Probatur. 12. Metap. tex. 39. dicit quod Deo inest fęlicitas perpetuò, nobis autẽ pauco tempore, non ergo est anima perpetua, & immortalis.

Septimũ testimonium.

Probatur. 3. Ethi. c. 6. dixit, quod fortis in mortis periculo timet, quia ultimũ terribilium mors est, & mortuo nihil boni, uel mali accidere uidetur. Hoc est igitur primum argumentum ab authoritate.

2. Argu. Probatur idem rationibus ex doctrina Arist.

Secundum argumẽtum ex doctrina ipsius. lib. 1. de anima, tex. 13. dr, q si anima nõ potest intelligere sine imaginatione, non põt separari à corpore. at lib. 3. tex. 39. dr, q sine phãtasmate nihil intelligit, idem ẽt tex. 20. concluditur, ergo, anima non est separabilis. Hoc est argumentum fortissimum Alexan. & sequacium ipsius.

3. Argu.

Tertium argumentum 1. de Cęlo tex. 126. omne genitum esse corruptibile, omne quod habuit principium, habere finem, anima ergo, cum forma sit, incipit esse, habebitque finem.

4. Argu.

Probatur quartò. Si anima incipit esse, vel fuit educta ex potentia materię, vel non. Si educta, ergo dependet in esse à materia nec poterit separari. Si verò non, ergo creata, quod tamen esse videtur contra Aristotelis principia.

5. Argu.

Probatur quintò. Si anima est separabilis à corpore, erit mobilis, mouebiturque à loco in locum, at hoc repugnat Arist. 6. Physi. ubi probat nullo modo indiuisibile moueri posse, non ergo est separabilis. est enim secundum se indiuisibilis.

6. Argu.

Probatur sextò. Si aĩa manet separata in perpetuum, cum ipsa sit forma secundùm se, manebit extra statum naturalẽ, eritq; violentata, at nullum violentum posse esse perpetuum docet Arist. 2. cœli. tex. 18. imò habebit potentiã ad corpus, talisque potentia manebit in perpetuum frustrata, quod est contra ordinem naturæ, quem docuit Arist.

7. Argu.

Probatur septimò. Talis anima manebit ociosa, quia non habet corpus, quod ipsa moueat. atq; hoc argumentum fecit Arist. contra idæas Platon. 12. Meta. ca. 6. tex. 30. q ociosæ essent nihil mouentes.

8. Argu.

Probat octauò. Essent aĩæ infinitæ supposita mundi æternitate, quam Arist. fatetur, at actu infinitũ nõ admittit, ullo modo Aristoteles ergo non est consona ipsius doctrinæ animarum immortalitas.

Nonum

Nonum argũ ex interpretũ quorũdã authoritate.

Nonum argũ est auctoritas Philosophorum magnorũ afferentium hãc fuisse mentẽ Arist. Primò Aristoxenus et Dicearchus, ipsius Arist. auditores, anima mortalem, ipsum sequẽtes affirmarunt, vt refert Mirandula. lib. 4. examinis. c. 8. Plutarchus lib. 5. de placitis Philosophorũ, c. 1. Aristotelẽ animam mortalem putasse affirmat. Idẽ Gale. in historia philosophica. & Alexãd. magnus interpres, & antiquus: idem inter Catholicos Theoderetus lib. de curandis Græcanicis affectionibus. putat. n. Arist. esse huius placiti. idem Grego. Nyss. lib. de anima, & inter Latinos id putarunt Pompona Caiet. Card. Simo. Portius, & alij. Scot. autem 4. Sent. d. 43. q. 2. & Heruæ. Quodlib. 1. quæst. 11. dubiũ fatentur Aristotelem in hoc, quamuis magis declinasse fateantur ad mortalitatem.

Primum fundũ. Aĩa immortalitatem posse bifariam intelligi, et ꝑpetuã aut à parte ante, aut à parte post.

Hæc sunt igitur quæ pro hac parte illustres Philosophi sentiunt de Aristotele.

Pro resolutione huius difficultatis aduerte animam intellectiuam bifariam posse dici immortalẽ & perpetuam. Vno modo ita ut corpus nõ antecedat, sed incipiat de nouo esse, tñ duret post perpetuo separata à corpore: quod alij uocant ꝑpetuum a parte post. Altero modo ut ẽt ante corpus sit perpetua: nec de nouo fiat, quod dicunt à parte ante: & de perpetuitate, vno, vel altero modo, difficultas est in Aristotele, & controuersia.

Prima conclusio. Aĩam rõnalem nõ destrui destructo corpore. Arist. docet: oppositum est contra eius doctrinam. Primo ex eõi sententia Arist. esse ueritũ animam immortalẽ.

Sit igiĩ prima cõclusio. Aĩam rõnalem nõ destrui, destructo corpore Arist. docet, & oppositum est cõtra ipsius doctrinam.

Hæc conclusio probatur. Primò, quia fuit sententia communis omnium Philosophorum Gręcorum sui temporis, & antecedentium, imò etiam vulgi: quibus omnibus non est credẽdum ipsum in sua doctrina repugnasse, cum nullam fortem habuerit rationem mortalitatis.

Quòd autem cõis fuerit sententia de mansione animæ post corpus, ostendunt tres sectæ Philosophorum, qui eã confessi sunt. Plato enim princeps Accademicorũ expressè immortalitatẽ docet in Timeo, plerique Stoici & Pythagoras, qui apud Italos primus docuit, immortalem credi derunt animam, vt refert Plutarch. lib. 4. de placitis, c. 7. Adde etiã, q Græci suam Philosophiam hauserunt ab Hebræis, vt refert Ioseph. lib. 1. contra Appion. & Eusebius lib. 10. de præparatione, & Berosus lib. 3. Hi autẽ manifestè animę immortalitatẽ probabant, & Herodo. lib. 2. refert Pythagoram sumpsisse placitum de transmigratione animarum ab Aegyptijs: erat enim semper communissima, & antiquissima sententia ab omni republica receptissima de animæ mansione post corpus.

Vt quid igitur Arist. huius oppositũ sine certa & euidenti ratione debuit docere, vel qũo ipsum sensisse mortalitatem fatebimur, cùm nullum tale verbum extet expressum in eius uniuersa doctrina.

Secunda ab authoritate celeberrimorum discipulorũ, et Interpre. Aristo sic de Aristotele sentientium.

Probatur hoc idẽ secundo auctoritate insignium tum discipulorum tum Interpretum Aristotelis tam Gręcorum, q Latinorum, & Arabum, qui animæ immortalitatem Aristot. fateri non dubitant. Sunt enim hi, Theophrastus, ipsius discipulus, & Themistius, quauis. n. hi unam animã dicant, nolunt tñ admittere mortalitatem: at alij immortalitatem cum pluralitate ponunt, quales sunt Simp. 1. animæ tex. 66. & 3. animæ tex. 20. Philop. in prologo de anima, contra Alexand. Ammonius Alexandreus, Ammonius Hermeus, Olimpiodorus, quorum meminit Mirandula. lib. 4. examinis c. 9. Idem etiam inter Arabes Auicen. inter Latinos, S. Tho. Albert. Aegid. & alij magni nominis.

Tertia testimonij Aristotelis manifesti & euidentis. Nota ual de. Primũ testimoniũ.

Sed probatur tertiò ipsius Arist. testimonijs expressis. Et nota, nullum esse testimonium, vbi verbum aliqđ dicat de mortalitate: sed isti per consequẽtias quasdã extortas colligunt, nos tamẽ per expressa, & euidentia testimonia probamus.

Primum sit tex. 1. de anima tex. 66. vbi dicit, quòd amare, cogitare, & similia, destruuntur cum corpore, at Intellectus diuinum quid, & impassibile est. Vide clare immortalitatem intellectiuæ partis.

Secũm testimoniũ.

Secundum ex 2. de anima tex. 22. Intellectũ aliud genus animæ esse dicit à sensitiuo, & vegetatiuo, & id posse ab his separari sicut perpetuum à corruptibili.

Tertiũ testimoniũ.

Tertium est ex 3. de anima tex. 20. vbi dicit, quòd Intellectus in actu, quo con-

Universidad de Deusto Biblioteca

templamur, quantum ad operationem non manet post corpus, tamen secũdum se, ac suum esse, immortalis est.

Quartũ testimonium. Quartum ex 12. Metaphys. tex. 17. dicit mentem, & animam intellectualem non posse esse ante corpus, tamẽ manere post, nihil prohibet: quia habet, ait, actionem separatam à corpore, scilicet, contemplationem, & iste est tex. notandus.

Quintum testimonium. Quintum est lib. 2. de Generat. animalium, c. 3. vbi expresse dicit, q̃ cum actione Intellectus nihil communicat corpus, ob id, quòd sine illo esse potest.

Sextũ testimoniũ. Sextũ est, 1. de par. c. 1. vbi dicit nõ esse Physici tractare de omni anima. Non. n. de Intellectiua tractat: quia est separata, id est, non habet esse à corpore pendens.

Septimũ testimonium. Septimũ est, 1. Ethic. c. 11. dicit, q̃ ista, q̃ accidũt in mũdo, parũ mortuos tangunt: quia nec sufficiunt facere beatos eos, qui nõ sunt, nec eos, qui sunt beati, nõ beatos facere: sunt igitur animæ post mortem.

Nota val de. Hæc sunt igitur testimonia. Tu perpende, an testimonijs expressis possis refragari per consequentias quasdã inutiles, quæ si quid concluderent potius cõtradictionẽ in doctrina Aristo. & verbis concluderent. Sed tũ soluuntur facillimè illæ fallaces eorum consequentiæ, vt post dicemus.

2. Concl. Arist non posuit animas ante corpus existentes. Secunda conclusio de animæ perpetuitate ante corpus, sit hęc: Aristoteles non posuit animas ante corpus existentes.

Probo manifestè hoc ex 12. Metaphys. tex. 17. vbi dicit mentem seu animam intellectiuam fuisse non posse ante corpus, quia est tanquam ratio. i. forma corporis.

Prima authoris 2. Ratio. Et ratione præterea manifesta ex ipsius Aristotelis principijs probatur, quia cum sit actus corporis, vt ostensum fuit, per se creari non debebat, sed in corpore, iuxta videlicet naturam & appetitum materialem: aliàs violenter generaretur, & violenter esset antea extra corpus.

Obiectio. Quòd si quis obijciat ex lib. 2. de generat. animal. c. 3. vbi videtur dicere mentem fuisse ante, & de foris seu exterius venire.

Prima solutio. Rñdent aliqui probabiliter, q̃ hoc loco, loquitur fm aliorum opinionẽ, & nõ propriã, sed Antiquorum, non autem in Metaphysicis, sed fm propriã: & hoc colligunt satis probabiliter propter tria. Primò, quia illa erat doctrina non multum speculatiua, sed historica. Metaphysica verò exquisita. Secundò, quia talis sententia potest multis adscribi. Tertiò, quia ibi insimulat animas habere corpora quædam non ex elementis, sed atherea corpora: quod tamen certum est, esse contra eius doctrinam. Quare non hæc, sed sententia textus Metaphysici, quòd mens non sit ante corpus, propria ponenda est. 1.

Secunda solutio. Secundo rñdemus, nil in eo loco contrarium dici, proposuit etenim duas qõnes. Prima, an animæ omnes essent ante corpus, an nullę, an aliquę sint, aliquę nõ. Secũda, an in materia ipsius essent, an ex semine maris aduenirent, & sic cũ maris semine, an ex vi eius oẽs fierent, an extrinsecus, vel partim extrinsecus, partim nõ.

Et rñdet primæ qõni, animas oẽs impossibile esse antea. Ad secundũ aiam rõnalem seu mentem extrinsecus aduenire, hoc est, non ex vi seminis seu maris, seu (quod idẽ est) non educatur de potentia materiæ, sed fit ab extrinseco, & nihil ait aliud, & hic est sensus uerus illius loci.

Tertiò confirmamus id: quia multa eodem cap. 3. dicit quæ ostendunt animam non fuisse ante. Nam ait, omnes, etiam intellectiuam animam esse prius potentia, deinde actu esse, & prius fieri uegetatiuum, deinde animam sensitiuam, deinde rationalem infundi, & tandem mentem, seu intellectiuam animam à corpore esse separabilem, & separari ibidẽ ait. Quòd *Nota.* si ita est, vt diximus, & fateri necessario oportet, habemus doctrinam expressam Aristotelis animam incepisse, sed nunquam desituram. 2.

3. Concl. De statu animæ post mortẽ quædã magni momenti ab Arist. habemus. Tertia conclusio. De statu animæ post mortẽ, quædã habemus ab Arist. nõ parui momenti, sed eiusmodi, vt ex illis multa alia certa liceat demõstratione colligere. 3.

Asseruit. n. animam immortalem, atq; ita manere post mortem, vt uidimus, & asseruit Intellectum eius tam possibilem quàm agẽtem esse à corpore separatum, nec organo vtentem corporeo. asseruit etiam post mortem 1. Ethicorum, cap. 11. vt vidimus, ea, quæ in hoc mundo accidunt, 1. 2. 3.

dunt, mortuos nõ sufficiũt facere beatos, qui non sunt: nec eos, qui sunt beati, non beatos facere. Atq; adeo cõcessit esse post mortẽ quosdam beatos, quosdam nõ ita, quæ tria profectò magni sunt momenti.

4. Et ex his, alijsq; dictis, multa alia possent colligi. Nam si addas, beatitudinem consistere in contemplatione substantiarum separatarum, vt ipse ait 10. Ethic. & præsertim primæ substantiæ separatæ, videlicet Dei: sequetur, animas beatas post mortem substantias separatas, & Deum maximè contemplari.

5. Itẽ si, vt ipse ait, ociosæ post mortẽ manere non debent, & Intellectum habeant, consequitur, vt eius habere possint operationes, & vt antea primo libro diximus, consequitur eas habere appetitũ rationalẽ, qui consequitur ad Intellectũ, s. voluntatẽ, & eius operationes habere: & si operationes voluitatis, ergo & virtutes, & virtutũ operationes, atque exercitia pśertim spiritualiũ, vt iustitiæ, prudentiæ, charitatis, amoris amicitiæ, ac cæterarũ, & similia alia pleraque necessario colliguntur.

6. Similiter, si manet post mortem, sequitur, vt si in hac vita bene egerit, prẽmium habere debeat: & si male egerit, pœnam etiam debitam, vt iustitia suum habere locum possit.

Et quamuis alia occultiora diligẽtius perscrutentur & tractent Theologi, satis fuit Philosophum ea prębuisse principia, ex quibus non pauca, imò magna necessaria demonstratione colligantur.

Hæc sunt, quæ ex Aristotelis doctrina colliguntur, quæ vnicuiq; amatori veritatis, & rerum æquo existimatori, vera & eius doctrinæ consentanea uidebuntur.

Ad testimonia Arist. Supereſt, vt ad argumenta proposita respondeamus, & in primis singulis locis primi argumenti satisfaciamus, quæ profecto nullam habent apparentiam.

Ad primũ testimonium. Ad illud 1. Physi. dico tria. Alterum est, q̃ illic vocat generabiles, & corruptibiles, quæ formæ sunt corporum generabilium, & corruptibilium: non enim formæ fm se generabiles, vel corruptibiles sunt. Talis est anima, est enim forma hominis qui corruptibilis est. Et hoc sufficit, vt Philosophus speculetur de ea, quod uerò post maneat, parum quantum ad hoc refert. Adde etiã, quod si non est corruptibilis, tamen generabilis, seu producibilis est. 1.

Dico secundò, q̃ loquitur de toto genere: quia omnes ferè formæ corruptibiles sunt, tamen anima, cum sit ultimus terminus Physici, habet confinium cum Metaphysica, & abstracta forma, vt sic in materia sit, ac possit separata persistere. 2.

Dico tertiò, q̃ quamuis non corrumpatur quantum ad essentiã & substantiam, tamen corrumpitur quantum ad actum formalem eius, qui est informare: desinit enim informare, & desinit esse actu formam, & ita actus eius formalis corrumpitur, licet non ipsa: & hoc est satis. 3.

Ad secundum testimonium. Ad illud 2. Physic. dico, animã non esse tm naturam: forma. n. natura dicit respectu motus, at anima alias operationes habet prẽter motum, s. intellectionem. Vnde quamuis, qua parte natura est absq; corpore non sit, id est, non possit naturę operationes exercere omnes: tamen, cum habeat aliam separatam, poterit esse absq; corpore. Arist. autem de forma, quæ pura natura est, loquitur, & quatenus talis: qđ si exemplum ponit de homine, id est, tanquam de composito quod constat natura: quod quidem uerum est.

Ad tertium testimonium. Ad illud 4. Physi. solutio est manifesta. Arist. n. hoc argumentum facit, forma nõ separatur à re, manente re: at locus separatur à corpore, manente corpore: ergo forma non est locus: & sic nihil concludit. Nos enim fatemur, q̃ cum anima separatur ab homine, non manet homo.

Confirmatur solutio. Et quod ista sit expressa sñia Arist. ex ea patet: nam hoc argmñ non de sola forma, sed etiã de materia simul facit: quod quia materia nõ separatur à re ob id non est locus: at materia clarum est, quod non separetur à re, & cõposito ipso manente.

Ad illud 8. Phys. respõdeo, sensum Aristo. hunc esse, q̃ principia, quę se per accidens mouent, in corruptibilibus sunt: & ita est. Omnes enim animæ insunt in corporibus corruptibilibus, & generabilibus, quod tamen omnes non maneant post corpus, non colligitur.

Ad quin cum testi eorum.

Ad illud 7. Metaph. respondeo, ꝙ materia & forma, si ad totũ cõpositum comparentur, ipsius sunt elementa, dũrque materia, quia totum est, vt forma illa cõprehendens. Ideo dicit Arist. partes per se esse materiam: tñ si vna respectu alterius cõparetur, vna est forma, & altera materia. Nihil ergo concluditur tali testimonio.

Ad sextũ testimonium.

Ad illud 12. Metap. nota est solutio. Loquitur n. de fœlicitate, quæ homini inest & coniuncto, non aũt aiæ soli: illa aũt parum durat, quia homo corruptibilis est.

Ad septimũ testimonium.

Ad illud 3. Ethic. dico, ꝙ fortis dr mane re, non ꝙ anima non manet, tunc em nõ esset timendum potius: sed quia nihil boni illi accidere posse vr, id est quia cessat sua operatio, nec amplius fortitudinem exercere potest, hoc dico secundum Aristot. vide ergo quam facile soluantur omnia testimonia, quòd si tu rectus iudex huius esse vis, & tentaueris soluere loca, quæ probant immortalitatem, videbis nullo modo posse solui.

Nota.

Ad ſecundũ argumentum, rñdetur vñibus ex Doctrina Arist. Dubium. De aia puerorũ.

Ad ſm argm, quod tanti fecit Alexander, probabiliter rñdeo, ꝙ quis in principio, vt moueatur, & incipiat cognoscere indigemus phantasmate, tñ post rem semel intellectam, & seruatis speciebus intelligibilibus, phãtasmate nõ indigemus.

Quòd si obijcias de animis puerorum, quæ nihil intelligentes, obierunt, nõ posse post mortem intelligere destitutas oĩbus speciebus intelligibilibus, quas nullas habuerũt, quæ neq; vnquã per phantasma intelligere cœperunt: vnde sequeret ex solutione, oportere dicere esse mortales ſm Aristotelem. Respondendum erit, nos non dicere, per solas species intelligibiles acquisitas i hac vita posse post mortem intelligere: sed ꝙ colligimus esse immortalem: quia habet nunc operationem separatam, nempe intelligere per species intelligibiles spirituales acquisitas, & nõ solum ex phantasmatibus primò mouentibus sensitiuis.

Reſpõſio 1.

2. Nota duplicia esse intelligibilia.

Secundò ét si non posset sine phantasmate, respondeo ex ipsius doctrina Arist. tex. 15. duplex esse intelligibile. Vnum in potentia, alterum per se & actu. Potentia intelligibilia sunt res omnes sensibiles, & corporeæ, per se aũt sunt res immateriales: inter quas est ipse intellectus. Dico ergo, ꝙ sensibilia absq; phantasmate non intelligit: immaterialia sine vllo intelligit & hæc separata cognoscit, & seipsam.

Cõfirmatur ſolutio.

Et constat expressam hanc esse sententiam Arist. Nam text. 20. dicit, ꝙ intellectus in actu, quamuis non sit immortalis secundum operationem, ita scilicet, ut semper sit in actu intelligens, quia cum phantasmate intelligit: tamen secundum suum esse, immortalis est.

Nota 2.

Aduertendum igitur, ꝙ Arist. bene quidem fatetur perire operationem, quęcunq; cum phantasmate: tñ adhuc dicit, quantũ ad esse immortalẽ, esse Intellectum. Non ergo valet argumentum apud Aristotelem: quia destruitur ista operatio, ergo destruitur Intellectus, & ratio est, quia manent alia intelligibilia ſm se, quæ si non essent, non vtiq; diceret Arist. ꝙ secundũ se manet: nõ ergo omnem operationem habet dependentem à phantasmate: sed rerum sensibilium cognitionem.

Dubium. An hac vita existens anima intelligat immaterialia.

Peres fortasse, an in corpore existens in hac vita intelligat ista immaterialia. Respondeo, impertinens esse. Sat est, quòd ab ea possint percipi, quòd si non in corpore, saltem extra intelliget.

Reſpõſio. Nota.

Est aũt notandũ, ꝙ similẽ, & eandem qõnem proposuit Arist. inferius tex. 36. & reliquit illic absq; determinatione: suppo fuit tñ tanquam verum, & certum, ꝙ poterant intelligi ab Intellectu nostro separata, & immaterialia: an verò in corpore, vel extra, reliquit absq; expressa determinatione. Sed nos lib. 1. de anima multorũ testimonia, & hominum magnorum citauimus, ꝙ ſm Arist. anima in corpore existens intelligat etiam separata, & duas habeat operationes: alteram physicam rerũ sensibilium, alteram abstractam & contemplatiuam rerum spiritualium. Vide itaque illam quæstionem: & sic puto sufficienter solutum argumentum.

Ad 3. Prima ſolutio.

Ad 3. dico tria. Primum est, ꝙ si modus argumentandi secundum Aristot. doctrinã obseruari debuisset, ita oportebat dicere, Quod incœpit, non est perpetuum: anima est perpetua: ergo non incœpit.

Istud

Istud argm̃ est magis conforme Arist. nã minor testimonijs expressis probari potest. At illi extra rem sumunt minorem, quam non possunt probare ex Arist. & si probent, statim ex eodem Aristotele solueretur suum argm̃. Ipsi. n. faciunt minorem: Aia incœpit esse cum corpore. Si q̃s neget, probanda est per 12. Metaph. tex. 17. ꝙ mens non fuit ante corpus, Sed statim ibi tex. cõuincit ipsos; nam, sic dicit, non fuisse ante corpus, qđ manet post: & sic illorũ maior est falsa. Atq; hæc sola satis esset solutio, q̃ sanè est notatu digna.

Secunda ſolutio.

Dico secundò, quòd Arist. illic loquebatur contra Platonem, qui mundũ ex materia genitũ posuit, & æterno duraturũ: contra hoc direxit argumentum. Quod enim genitum est ex materia principium habuit, necesse est corrumpi.

Confirmatur ſolutio.

Et ꝓbatio Arist. hoc manifestat: q̃a materia ſp est in potentia ex se: loquit ergo de cõposito, & ꝓducto ex materia, at aia simplex q̃dam, & incõposita est substãtia, ob id si incœpit, non tñ corrumpetur.

Cõfirmatur ſecundo.

Et ꝙ hæc glossa sit ſm Arist. apertè patet cum inueniam tex. expressum vbi mẽtem incœpisse fatetur non tñ desituram.

Tertia ſolutio.

Tertiò respondeo, Aristotelẽ ibi loqui de inceptione & productione per motũ, vt ex toto eius progressu disputationis cõstat. Dicemus ergo, Quicquid incœpit per motum, desiturum esse, & qđ per gñationẽ producit, corruptum iri, atq; ita q̃d generabile est, esse corruptibile. At verò quod non incipit per gñationem, & motum, sed creatur, non sequitur, quod corrumpetur, sed ꝙ ea potestate; à qua productum est, seu creatum, scilicet, à Deo, posset corrumpi; & ita creabile, est annihilabile, & generabile, est corruptibile.

Ad 4.

Ad quartum dico, non esse eductam ex potentia materiæ in doctrina Aristotelis animam rationalem, & hoc certũ esse in doctrina Aristotelis, quandoquidẽ extrinsecus aduenire dixit, & non ex vi seminis cum mare, & esse diuinum qd, & separatum à corpore, & manere post corpus, & operationem habere à corpore separatã, & esse in organicam potentiã intellectũ, ex quibus manifestè colligitur, non esse materialem, nec corpoream, nec virtute posse corporea produci, nec ex materia.

At vero, an creetur, vel non, secundum Aristotelem, ipse expressè non dixit: ex dictis autem eius videtur ratione manifesta posse colligi creari animam.

Aduertendum tamen: Nõ quicquid de nouo est, cum ante nihil illius esset, dicit creari, seu creatum esse, aut id satis esse, vt creetur. Hoc apertè ostendo. Forma enim ignis, & quæuis alia de nouo habet esse, & incœpit, & tñ nihil illius formæ ꝓfuit, non tñ dr creari. Aliter. n. fateberis necessario omnia hæc creari, ét in Aristotele, quod falsum est. Sed creari est, cum sic incipit esse, quod nihil illius præfuit, nec ali quod à quo in esse penderet. vnde cũ formæ sic producantur, vel esse acquirant, ꝙ per se produci non possent, nisi materia supposita, in qua necessario deberent produci, ob id apud Aristo. & secundum veritatem creari non dicuntur.

De aia verò rõnali medium quid contingit, nã ꝓducit quidem in materia, sed non dependet ex ea in esse, atq; ideo propriè dici posset increatio, seu cõcreatio, simplex verò creatio esset, si per se produceret existens, & non in materia, vt Angelus. Igit ex doctrina Aristotelis hoc sequi necessario vr. Quòd si q̃s de nomine vellet certare, & hoc genus productionis apud Aristotelem non vocari creationem, sed cum res tota per se existens producit, & nil illius præfuit, atque ideo non dici creari animam secundum Aristotelem, quamuis non educatur ex potentia materiæ, quia in ea inducitur: certè quæstio esset de nomine: est enim tale genus productionis in materia, sed ab extrinseco, & non ab ea pendens necessario, vt sit.

Reſpõſio. Quid ſit educi ex potentia materiæ.

Dices tu, Quid ergo est educi ex potentia materiæ? Respõdeo, ꝙ illa forma, apud Aristotelem, dicitur educi de potẽtia materiæ, quæ totum suum esse habet cũ materia. Cuius signum est à posteriori, quòd nullã habet operationem, nisi cum materia, & illa dicitur non educta, quæ quãuis fit necessariò in materia producta, tamen nõ habet totum suum esse à materia pendens. Cuius signum est operatio non

communi-

communicans cum materia: & talis est anima intellectiua.

Quòd autem totum esse non habeat immersum materiæ, ex eo ēt colligitur, q̄ tēporis successu mutatione materiæ oia naturalia pficiunt, vt puer pficiē tpe quantū ad vires, quantum ad partē sensitiuam, & vegetatiuam: at intellectus non perficitur mutatione materiæ, nisi accedēte studio, & doctrina: non ergo totum esse aiæ est immersum animæ: ob id separabilis est.

Tertium dubiū an et quomodo hēat perfectionem rōnalis aia supra materiam. Rēsp̄sio.

Dices, Vnde est, q̄ ista anima habeat illum gradum perfectionis, & eleuationē supra materiam?

Respōdeo interrogatione quadam. Peto, vt tu mihi respondeas, Quare in materia eiusdem speciei induci potest forma vna perfectior & nobilior altera? Dices profecto, ex parte agentis: nam materia hoc præstare non potuisset, & eius dispositiones adhuc ab agente sint, oportet.

Rursus peto, Quare in mūdo, cum materia sit eiusdem rōnis, quædam sunt, & esse potuerunt perfectiores alijs formę, & pfectiores quoq;, aut minus pfectæ dispositiones ad easdē formas suscipiendas? Dices sanè necessario in Aristotele, Quia talis est natura rerum, & cuiusq; formæ, & quia totū pendet ex causa perfectissima, variè se per productionē communicante.

Respondeo igitur tibi secūdum Aristotelem, Hominis aia perfectior & eleuata est propter eum, qui generauit, cuius substantia, & effectiua virtus est adeò perfecta, & ita totum hoc referendum est in ipsam causam diuersitatis formarum.

q̄ Dubiū, An à solo Deo fiat aīa rationalis.

Sed petes, Nū à solo Deo, ſm Aristotelem, fiat efficienter aīa rationalis, an verò ab alia causa, vel causis vniuersalibus, q̄ quidē non ex potentia materiæ educitur secundum ipsum, & extrinsecus aduenit.

Rēsp̄sio.

Respondeo, quòd necesse est, cum sit secundum illum, separata, immaterialis, & spiritualis substātia, quòd fiat à causa spirituali, secundum illum. Cæterum de hac causa, quæ sit, vtrumq; esset probabile in Aristotele, vel quod sit immediatus Dei effectus, vel quòd à Deo cum causis alijs vniuersalibus, homine prębente materiā, & disponente fiat, & ita simul causis concurrentibus, atq; hoc fortasse in Aristotele esset probabilius, atque ita argumento abundè satisfactum est.

Ad quintū puto me sufficienter respondisse, in q. 8. lib. 1. de aia, vbi de motu rerū icorporearū tractaui, inde petat̄ solutio. *Ad 5.*

Ad sextum respondeo nō paruum hoc esse argūm pro corporum resurrectione. Nam cum aia sit forma, & habeat naturalem appetitum ad corpus, profecto sequitur frustra futurum esse talem appetitum: & nisi unquam expleretur, violentū quid fore. Et sanè non est minoris efficaciæ in vera philosophia, quam alia pleraque argumenta, quæ putantur in philosophia necessaria. Aristoteles autem fortasse hoc non cogitauit, sed posteriores. *Ad 6. 1.*

Cæterum Philosophum non oino conuinceret. Nam ideo Pytagoras hac fortasse ratione motus transmigrationem animarum posuerat. Alij, vt Auicenna, semel fuisse expletum eius appetitum diceret, nec amplius id appetere dici posset vnam animam non habuisse virtutem informatiuam, nisi vnius tantum corporis. *2.*

Præterea aliqui dicunt, & bene, q̄ violentū apud Aristotelē id dr̄, qđ est extra locum naturalem, impeditumq; est, cum habeat in se virtutem perueniēdi ad locū proprium, at anima non sic se habet, non enim est extra locum, vel in loco aliquo non naturali, nec habet virtutem redeundi ad propriū corpus, nec tale corpus est. *3.*

Dico præterea, q̄ Arist. nec vllus Philosophus naturalis cognouit corpus humanū futurū absq; passione, & laboribus, & corruptione, & pugna cum rōne: ideoq; Philosophi nō putarunt esse extra naturalem pfectionē aīam extra corpus: & præsertim, qui eam ponebant tanq̄ in carcere ibi deiectam, & impeditam quasi compedibus, imò putabant esse liberatam à miseria. Vnde primò de anima tex. 49. Melius, inquit, est intellectui esse corpore. *4.*

Nec ob id dicitur naturalis potētia frustari. Illam enim potentiam philosophi putarunt impotentiam: ego enim etiam sum in potentia ad febrim, sed talis potius est impotētia, cum ad malum sit; melius q̄; est ut talis potentia ad actum non reducatur, & hoc ipse Aristoteles docet 9. Metaph. tex. 19. In malis melior est potentia, quam actus, sicut in bonis melior est actus quam potentia. Vide ergo solutionem argumenti in Arist. physica.

Aduertendum est autem, in hac re partim Philosophos bene dixisse, partim nō bene. Nam esse quidem sine hoc corpore corruptibile, & tot malis obnoxio, & rationi repugnante, haud dubie animæ rationali bonum est. Sed errabatur quia putabant, nunquā intellectum futurum in corpore, quin corpus esset corruptibile. At nos, vt veritas habet qui credimus immortalium corporū resurrectionem, dicimus, melius esse rationali animę esse cum tali glorioso corpore. Et hoc idem supius monuimus 1. li. de anima tex. 40.

Ad 7. Ad septimum respondeo, nō dici ociosum animam, cum intelligat & habeat operationem separatā, vt dixit ipse Aristoteles, quòd si ideas uocauit ociosas, cum non mouerent, id est, quia non omnes intelligabāt, posuit enim Plato ideas etiam inanimatorum.

Obiectio. Solutio. Dices, Deum ipsum Arist. dixit mouere, ne esset ociosus. Respondeo uerum esse, & ocium esset. cùm potentia est, putauit. n. Arist. quòd cum Deus habeat potentiam mouendi, nisi moueret, ea potentia ociosa esset, & ipse secundum illam potentiam: at animæ non possunt id facere ob id non ociosæ dicendæ sunt: nam nō facere, quod non possis, ocium nō est.

Ad 8. Ad 8. lege quæstionem nostram 2. de anima, de animæ informatione, & ibi manifestam solutionem inuenies.

Ad 9. Ad 9. respondeo, quòd si illi Doctores sunt in illa sententia, pro nostra sunt ēt grauissimi doctores, imò grauiores & in philosophia longè peritiores, vt in hac causa profecto simus superiores, ac multò magis, si de ipsis testimonijs & rationibus Aristotelis sit iudicium habendum. Adduximus enim testimonia euidentia, & obiectiones manifestè dissoluimus, atque hæc sunt, quæ in doctrina Arist. dicenda erant.

AN SECVNDVM PHILOSOphiam anima rationalis sit immortalis. Quæst. XVI.

Intentio & scopus disputationis.

POst quàm de doctrina Arist. nobis iam vtcunq; cōstat, nunc hoc idem dubium naturalibus rationibus discutiendum est, an. s. aliqua ratione naturali probari possit aiæ immortalitas, remota fidei certitudine, quę ipsam precipit immortalem confiteri. Et ut morem solitum seruemus ac ueritas magis eluceſcat argumenta in contrarium prius proponamus.

1. Argu. ad partē negatiuam. Est ergo argumentum primū pro parte negatiua. Quorum est idem ortus & processus, idem uidetur finis: at hoium & iumentorum idem videtur ortus; ex terra enim sunt, idem processus: ab eisdem. n. vtrorumque vita efficitur, ergo idem est finis. At animæ iumentorum corruptibiles sunt: ergo & hominis anima.

Cōfirmatio primi. argumenti. Accedat etiam in minoris probationem, quòd dicitur Eccleſiast. 3. hominum & iumentorum similis est interitus, & æqua utriusque conditio.

2. Argu. Secundò. Principium respondet fini, & econtra, sed cuncta ex nihilo sunt, ergo in nihilum redibūt. Vnde cecinit Gallus:

Cuncta suos ortus repetunt, matremque requirunt.

Et redit ad nihilum qđ fuit ante nihil.

Et hoc sibi pſuasit Plinius lib. 5. c. 55. ubi sic errās, falsā putat aīarum imortalitatē.

3. Argu. Tertiò. Anima in intelligendo pendet à phantasmate: ergo separata à corpore, in quo est phātasma, nō intelliget, nō ergo erit, quia nihil est q̄ p se opari valeat.

4. Argu. Quartò. quia omnes operationes hominis non habent uestigium durationis perpetuæ, quia in omnibus deficimus, & lassamur, nec multum continuari possunt, ergo anima perpetua.

5. Argu. Probatur quinto, quia si manerent animæ, vtique essent distinctæ formæ sine materia, differrent ergo specie, quia differentia numerica à materia est. At absurdum est, quòd ante differant numero solo, postea speciei, non igitur animæ post corpora manent.

Ad

Universidad de Deusto Biblioteca

Nota tria quæ dissentire potuerunt conungere philosophi Primo opinio Platonis &c.

Ad huius dissolutionem quæstionis notandum, Philosophos Ethnicos non potuisse coniungere tria prædicata de anima intellectiua, pura, quòd sit forma immortalis, & plures, unde diuisi fuerunt in varios errores, excepto Arist.

Quidã immortalem quidem aiam receperũt, & plures, tñ esse formã reiecerũt & huius sententiæ fuit Plato. Plotin. Philopon. & alij, q̃ aias existẽtes in corporibus putauerunt tanq̃ nautas in nauibus.

Secunda opinio Alexandri, &c.

Et ratio horum erat, quia si forma esset à materia pẽderet, nec immortalis esset. Loquor de forma informante.

Alij formam crediderunt, & plures, tamen consequenter negarunt immortalitatem, vt Alexã. Aristoxenus Dicearchus Plini. Gale. Epicurus, & alij.

Tertia opinio Themistij & Theop. &c.

Quidã autem immortalem dixerunt, non tamen esse formam, nec plures, sed vnam in omnibus animam posuerunt, vt Them. Theophrast. Auer. & alij, quia non poterant intelligere in non formis pluralitatem numericã. sic omnes hi errabant.

Opinio Aristotelis & veritas catholica. Nota contra Pomponat. & quosdam alios impie loquẽtes.

At veritas Catholica, & fides determinauit omnia ista tria coniungenda: est. n. anima forma immortalis, & multiplicata secundùm indiuidua & hoc, idem ut ostendimus, sensit, & asseruit Arist.

Simul etiam determinatum est secundùm Fidem, vt diximus 1. de aia, q̃ ista non repugnant rationi naturali, & ueræ philosophiæ. Vnde errauit Pompona. dicens, aiam mortalem fm philosophiam, & quamuis non esset forte error, dicere, q̃ non potest demonstrari naturaliter animæ immortalitas, hoc. n. dicit. Scot. 4. Sen. d. 43. q. 2. q̃uam & hoc ipsum, post concilium Vienense, & Lateranense sub Leone x. vt dictum termerarium. sed tñ error iste est, dicere, esse contra philosophiam, aut non esse fm philosophiam.

Primum fundamẽtum antẽ demõstratũ animã esse formã mediam.

Quo vero modo ista sint philosophiæ conformia, diximus supra: est. n. anima media natura participãs intellectiuum, & sensitiuũ, qđ ex ipsius opationibus sentiendi, & intelligendi cognosci põt. Vñ sic est spũalis, vt simul sit forma: sic est forma, vt simul sit per se, nec a materia in esse pendeat, ob id oia illa tria verificatur.

Sit igitur prima cõclusio. Animam rationalem esse immortalem, etiam rationes naturales ostendunt.

Prima cõclusio, animam rationalem esse immortalẽ ratione naturali est dñ.

Hęc conclusio, cum sit magni momenti, & dignissima scitu & vtilissima, probanda erit diligentissimè, idq̃ue pluribus, ac necessarijs rationibus, quas quidem in aliquot capita, distinctionis & perspecuitatis, ac memoriæ causa, distribuemus.

Primum ergo id ostendemus, ex potentiarũ aiæ capacitate infinita & obiecto. Et primo quidem intellectus, deinde secundo voluntatis. Rursus tertio ex appetitibus animę varijs, à nã infitis. Quartò, & quintò, ex operibus eius à corpore separatis, tam voluntatis q̃ Intellectus. Sexto ex gũatione aię, & causis corruptionum, quæ in anima rationali esse nõ põt. Septimo ex cõuenientia eiusdem animę rõnalis cum Angelis, & Deo. Octauo ex præmio, & pœna bonis malisque debita. Nono ex fine vltimo & beatitudine nostra, q̃ in hac vita nõ esse potest. Decimò varijs virtutibus, & eorum actionibus, quæ perirent & vitijs, ex q̃ contra sequerentur. Vndecimo, expugnãtia sensus cũ rõne, & è contra. Duodecimò, ex maiori omnium Rerum publicarum imò omnium ferè hominum cõsensu. Tertiodecimo ex maiori deniq; vtilitate, securitate, decentia huius opinionis, q̃ contrariq. Postremo dissoluemus obiectiones in initio qõnis propositas. Ex quibus quidẽ oibus manifestè constabit, q̃rum illi delirent, q̃que temerariè opinentur, qui dicere nõ verentur, probari necessaria rõne naturali non posse animæ immortalitatem. Sed iam ad primum caput rõnũ accedamus.

Primũ caput rationũ ex capacitate, obiectorum 1. Ratio.

Ex potentiarum animæ capacitate infinita, ac earum obiecto. Ac primo, ex capacitate, & obiecto Intellectus, animæ rationalis immortalitas probatur.

Intellectus infinita est capacitas, quia quo plura cognoscit, plura adhuc potest discere. Potest enim intelligere nõ solum totum mundum, sed duos, & tres, &c. sine statu, & potest intelligere perfectionem vnius gradus, & maiorem, vt potè duorum & trium & cẽtũ, & mille, & sic sine statu: tandem põt intelligere infinitum, & imaginati perfectionem infinitã. Iam verò, si infinita ei? est capacitas, ergo aliq̃ repleri debet, non in hac vita, vt uidemus: ergo postea, Deo videlicet infinito.

Confirmatur.

Confirmat. Nam in progressu numerorum, põt quouis numero dato, vlterius ei addi: similiter in progressu figurarum ex duabus, tribus, quatuor superficiebus, & sic vlterius, quauis data posset alia superficies concipi, & superaddi sine statu.

2. Ratio.

Item, si infinita est capacitas: ergo & duratio erit perpetua: quia quale proprium rei, talis est rei essentia, & existentia, & quale vnum proprium, tale & aliud. Si vnum infinitum: ergo & alterum.

3. Ratio.

Præterea, ex obiecto intellectus. Omnis potentia percipit distinctè oia ea, quę sub obiecto continenẽ, obiectum intellectus est ens complectens materialia, & immaterialia: ergo intellectus noster percipiet distinctè totũ hoc. Sed, dum est in corpore, non potest distinctè immaterialia comprehendere, vt constat: ergo erit alius status post corpus, in quo etiã immaterialia distinctè percipiat. Discursus hic patet: sed maior probãt, quia visus percipit omnes colorum dñas, quia colorẽ pro obiecto habet, & quisque alius sensus omnia inferiora obiecti percipit. Minor probatur. Intellectus noster iudicat de rebus immaterialibus, & ipsorum habet sciẽtiam: ergo habet pro obiecto totum ens, non solùm materiale, sed & immateriale.

Obiectio.

Quòd si obijcias, Non cognoscit res immateriales, nisi sub specie materialiũ. Dico, q̃ hoc ipsum est, à quo vis argumenti sumitur: nam si iudicat de rebus immaterialibus secundùm se, ipsasque in corporeas & intellectuales substantias apprehendit, & esse assentiẽ, perueniet ad statũ in quo distinctas apprehẽdat ipsas, vt apprehensio conformetur iudicio: aliter intellectus esset in suo genere imperfectissima potentiarum cognoscitiuarum.

Reijcitur obiectio.

4. Ratio.

Item obiectũ intellectus, est ens in cõi, quod complectitur omne ens, & veritas in cõi, quę est ratio, sub qua cognoscit omne ens. Ex hoc manifestè sequitur, nõ posse quiescere intellectum, quousque peruenerit ad aliquid, in quo est omne ens, & omnis veritas, quod quidem est Deus visus post hanc vitã, in quo sunt omnia eminẽter, qui & est ipsamet veritas fm essentiam, quod quidem hic non accidit. Nam quouis particulari ente, aut quauis particulari veritate cognita, necesse est ulterius tendat, neq; quiescat, quia eius obiectũ plura complectitur, alias s. veritates, & alia entia, ergo oportet, quod pueniat ad eum, in quo est omne ens, & omnis ueritas, imò qui est ipsamet veritas, et ipsum ens simpliciter: & denique ad vltimum, & primum ens perueniat, oportet, vltra quòd vlterius non possit progredi, & ad eius claram cognitionem, si quidem omne ens est obiectum intellectus.

Confirmatur.

5. Ratio.

Itẽ, naturale est intellectui viso effectu, aut re aliqua, statim causam eius inquirere, & causam causæ vsq; ad primã & ultimam. Nam oẽs homines naturaliter expetunt scire, & scire, est per causam cognoscere. Et rursus cũ ad eã peruenit, desiderat naturaliter scire, qd est, causę, & eius scire essentiã, qua effectus fit. At hoc in hac vita nõ cõtingit, cũ Deus sit prima causa, & eius essentia per solã visionẽ clarè possit cognosci, ergo necesse est, altera sit uita, in qua hoc contingat post mortem.

Secundũ caput rõnum ex voluntatis capacitate & obiecto, ac alijs eius ppris. 1. Ratio.

Ex voluntatis infinita capacitate, & obiecto, & alijs eius propriis idem quoq; confimiliter probatur, sicut ostendimus in intellectu.

Volũtatis. n. infinita ẽt est capacitas. Nã põt desiderare, aut amare nõ solum vnius gradus bonũ, sed maius, ac maius, vtpote, trium, & quatuor, & cẽtum, & mille graduum bonũ, & sic fine termino: imo potest amare & desiderare, si velit, sibi bonũ infinitum. Iam verò hæc eius infinita capacitas aliquando tandem repleri debet, non in hac uita, ergo postea in futura.

Præterea, ex libertate volũtatis, ppria, animæ immortalitas etiã comprobatur.

2. Ratio.

Nam libertas voluntatis, quæ est quasi infinita quædam potentia, planè indicat immortalitatem animæ, quandoquidem eam neq; Angeli, neque omnes creaturæ simul possunt vincere. Cum si homo nolit, nullus possit eum cogere, aut necessitatem inducere ad amandum, aut vt velit

aliqua, quæ non uult, nisi solus Deus, qui eam creauit.

3. Ratio. Item ex hoc ipso, q̃ seipsam primo mouet & suas actiones, & est domina suarũ actionum, & operationum: consequit planẽ, eam esse immortalem. Nam quicquid se primo mouet, & quod nõ mouetur ab alia creatura naturaliter naturali motu, ab aliquo agente naturali, est æternum & non potest interire: nam si deberet interire, & corrũpi, deberet moueri ab aliquo naturali agente naturaliter, et efficaciter.

At sicut non potest moueri efficaciter ad suam operationem, ita neque moueri ad essentiæ ipsius corruptionem, & sicuti eius operatio nõ potest impediri, ita neque eius essentia aut essentię existẽtia, & sicut necessitas, aut uis non potest uoluntati inferri ullę creaturę, ita nec eius essentiæ. Nam, ut diximus, quales operationes sunt, & quales potẽtię rerum, talis & earum essentia, & subsẽtia, & existentia.

4. Ratio. Item ex obiecto uoluntatis. Voluntatis nostrę obiectum est bonum in cõi, ut de intellectus obiecto dicebamus, non hoc aut aliud particulare bonum, sed bonum in cõi. Vnde unumquodq; in quo sit ratio boni, à uoluntate expetitur: ergo impossibile est, q̃ uoluntas quiescat, aut naturalis eius appetitus, quousq; habeat omne bonum, aut in quo sit omne bonũ, at hoc in hac uita non contingit, ergo in altera, ubi Deus uidebitur, & ipso uiso fruetur uoluntas, qui quidem est ipsummet bonum, imò ipsamet bonitas per essentiam, & commune, & vniuersale bonum, imò ipsamet ratio boni perfecta & absoluta, & in quo omne bonum est, & omnis est perfectio, & ab ipso ad alios deriuatur.

Confirmatur. Tertium caput rationum ex uarijs appetitibus. Et tãdem, quia ultimum est bonum & summũ, necesse est, voluntas non quiescat quousq; ad illud bonum ultimum peruenirat, vltra qd̃ vlterius progredi nõ possit, si quidem omne bonum expetit, qũquidem in Deo eminenter est omne bonum.

Ex varijs appetitibus naturalibus à natura insitis, immortalitas animæ manifestè etiam ostenditur.

2. Ratio. Primò, in genere ex insatiabilitate appetitus: & formatur sic argũ. Quibus natura dedit appetitum, ordinauit ea, quæ talem appetitum complerent: sed natura homini dedit appetitum: ergo etiã constituit aliquid, quod ipsum implere possit. Sed nihil sub Sole hominis appetitum implet, in nullo, quod sub sensu sit, hois desiderium quiescit, nisi ex parte, & ad modicum: ergo alius profecto status est, in quo appetitus compleri debet, ne opus tãtum naturæ, quale homo est, imperfectum maneat, ergo anima manet post corpus.

2. Ratio. Deinde, si ad aliquos particulares appetitus accedamus, & eorum insatiabilitatẽ idẽ manifestè colligere licebit. Nã insatiabilis est, & à natura insitus ille ipse appetitus boni, ita, vt post cõsequutum quodcunq; bonum, voluntas tñ ulterius expetat, & vt antea de capacitate dicebamus, ita nunc de appetitu. At hic appetitus aliqñ tãdem satiari debet, cum sit naturalis, & non superfluus, aut vanus, sed non in hac vita, vt experientia testatur: ergo postea in altera, in Deo scilicet summo bono.

3. Ratio. Itẽ appetitus beatitudinis & felicitatis est nobis à natura insitus, & summi boni. Omnes.n. volunt esse beati. At summum bonum excludit omne malum, & includit omne bonum: hoc autem in hac uita esse non potest, vt experientia testatur, quæ plena est mille malis & miserijs, ergo superest, vt sit in altera. Sola sanè hæc ratio si nulla alia esset, videtur sufficere.

4. Ratio. Ex appetitu scientię. Insitus est nobis a nã præterea insatiabilis appetitus sciẽtię. Nã posq̃ quisque plura sciuerit, plura adhuc scire cupit, at hic appetitus expleri debet, cũ nõ sit uanus & nãlis, sed nõ explet in hac uita, vt constat: ergo in altera cũ cognoscet & videbit Deum: Vnde non solum in intellectu agnoscimus infinitã capacitatẽ, vt antea ostendimus, sed scientiæ appetitum inexplebilem, in hac uita:

5. Ratio. Præterea ex appetitu æternitatis. Insitus est & appetitus æternitatis omnibus hominibus à natura, qui quidem non est frustra, nec inanis, ergo expleri debet: nõ in hac uita, ergo in altera.

Confirmatur. Confirmatur hoc sic. Nam quilibet intelligens naturaliter desiderat se esse perpetuum, non solum secundum speciem, sed

sed ẽt ſm indiuiduum: qđ sic ostenditur. Naturalis.n. appetitus quibusdã quidem inest ex apprehẽsione, seu cognitione: vt lupus naturaliter desiderat occisionẽ aĩalium, quibus pascit. Quibusdã vero absq; cognitione ex sola inclinatione seu propensione naturaliũ principiorũ, vt graue naturali appetitu expetit esse deorsum: & ita eodem modo res oẽs expetunt esse.

Cuius signum est: quia resistũt corrumpentibus: istę quidem res, quę cognitione carent, resistunt virtute suorũ principiorum naturaliũ: in qbus si sit vis, vt se ppetuo tueãtur, manerent ppetua, vt cęli, sin autem, se conseruant quamdiu possunt.

Illæ aũt res, quæ cognitionem hũt, resistunt ẽt ſm modum suę cognitionis. Hãc aũt dr̃iam oportet in ũstis inuenire, vt si sint illa, quæ non cognoscunt esse, nisi, vt nunc, desiderãt esse, vt nunc, nõ autẽ ſm per, quia esse semp, & perpetuum nõ cognoscunt: desiderãt tñ esse speciei perpetuum, sed absq; cognitione, qa virtus generatrix, quæ ad hoc deseruit, præambula est, & nõ subiacens cognitioni. Illi igitur, q̃ ipsum esse perpetuum cognoscunt, & apprehendunt, desiderant ipsum naturali desiderio, hoc autem conuenit omnibus substantijs rõne præditis, & intelligentibus. Oẽs igitur substãtiæ rationales, & intelligentes naturali desiderio expetũt esse perpetuum, ergo impossibile est, quòd esse desinant, siquidem naturalis & non inanis hic est naturalis appetitus.

6. Ratio. Ex appetitu ẽt glorię, honoris, & famę idem ostendit. Insitus est à natura hic gloriæ & famæ appetitus post mortem, atq; ió hoies magnã in ea re adhibere solent diligentiã, vt bonum post se nomen relinquãt. Indicat ergo hic appetit⁹, aĩam manere post mortem. Nã alioquin nihil, prius expectaret post mortẽ, neq; qd alij de ipsis sentirent curarẽt. Quare, aut manet aĩa, aut inanis & irritus esset talis appetitus, Imò neq; inesset prorsus hoibus talis appetitus, non magis q̃ brutis, quæ de fama eorum, aut bono noie post mortem, imò neque in vita, non sunt solicita.

Confirmatur. Confirmatur. Quia cum gloriam expetunt, & famã post mortem, æternitatem quodammodo expetunt, vt scilicet viuãt in mentibus hominum perpetuo. Quare plane hoc indicat vitæ perpetuæ insitum appetitum ex quo hic alius procedit, famæ appetitus post mortem.

Quartũ caput. ex aĩa à corpore separatis. Axioma. Ex operationibus animæ à corpore separatis. Axiomate quodam proposito ab omnibus Philosophis recepto, manifestè ostenditur animæ rationalis immortalitas. Est autem hoc axioma.

Oẽs res ex earum opationibus cognoscuntur, & hæc proxime earum indicant naturam. Nam qualis rei est operatio, talem rem esse necesse est, cũ opatio ex natura proueniat, & si eędem opationes in specie, res esse easdem specie colligimus, & si diuersas habeant operationes, diuersas esse specie. Et opationes præterea ostẽdunt potentias, & virtutem potentiarum ex qua procedunt, & rerum propria. Nã si sit operatio, ab aliquo principio procedit, & si propria operatio, à proprio principio. Et ita ex actibus potentias, & ex potentijs rei essentiã cõsectamus atq; colligimus imò etiã demõstramus. Nec verò certiorem ullã habemus, aut habent Philosophi de essentijs rerum demonstrationes, aut certiorem scientiam, quàm quæ ex rei actibus, & operibus colligitur.

Atq; ideo etiã res oẽs naturales p motum cognoscuntur; & ex motu demõstrãtur, q̃ rationem philosophandi secutus est meritò Aristoteles, & denique causas per effectus, & ignota per notiora, qualia sunt effectus & opera, cognoscimus. Nam quales operationes rei sunt, & quales effectus eius, talis est rei natura, & essentia, & potentia, & virtus rei ipsius.

Qõ ex operationibus aĩa, immortalitas eius possit colligi. Cõfirmatur ex dictis, Iam ergo, si ita est, anima ex operibus & actibus eius cognoscenda erit, sitr, & eius pariter immortalitas, & existentia, & eius esse post corpus separatum. Si igitur operationes habuerit aliquot, q̃ non pẽdeant ex corpore, à corpore separatas, & quæ non fiant, neque suscipiant in organo corporeo, erit certum, & euidẽs argumentum, eam posse à corpore separari, & esse separabilem, & spiritualẽ, vt pote, quæ habeat immateriales & spũales operationes à corpore separatas & seiun

Universidad de Deusto Biblioteca

max. Si quidem qualis operatio, talis natura rei, vnde procedit. Atque hanc viam secutus est Aristoteles in libris de anima, vt in proœmio, & tertio libro, & alijs locis ipse testatur.

Contra vero, si nulle essent tales operationes, verum omnes corporeę, & cũ corpore coniunctæ, & organo corporeo, ac sensu, & oẽs à corpore pendentes & sensu: tunc aia separari non posset, sed esset corpori necessario coniuncta. Et præsertim, quia, si tunc diceremus separari posse, esset extra corpus ociosa, sine vlla operatione, cum sine corpore nullam habere posset. At si habet talẽ aliq̃, nõ esset ociosa, si quidẽ saltem vel illã habere posset.

Ex operibus volũtatis à corpore. 1. Ratio.

Sed iam ostendamus habere plerasque operationes separatas: ac primo in volũtatis, deinde Intellectus operationibus.

Voluntatis igitur operationes separatæ sunt hæ. Primo in voluntate, velle, & nolle libere, est operatio super omnem sensum, & supra oẽm sensitiuũ appetitũ, imò contra illum omnino. Nec.n. pendet ab appetitu, aut sensu, cum q̃quid agat appetitus, aut sẽsus, aut corpus, possit voluntas velle, & nolle, & est libera, vt diximus. Quare isti actus voluntatis liberi, manifestum est, quòd nõ pendent à sensu necessario, aut à corpore: si quidem sunt, & esse possunt contra ipsum potius sensum & corpus, & supra ipsum sensum, eidem dominantes, & imperantes ei.

Cõfirmatur 1.

Item, qñ voluntas vult, aut eligit, non est necesse vtatur appetitu sensitiuo ad eligiendum: sed se ipsa sola hunc actu eligit ẽt cõtra appetitum, tñ obest vt oporteat appetitũ sensitiuũ cũ ipsa cõcurrere.

Cõfirmatur 2.

Iam vero nõ solum sensus, aut corpus, aut appetitus ei necessitatem inferre nõ potest: sed nec etiã ipse Intellectus: nam postquam cognouit Intellectus, voluntas potest eligere, & non eligere, velle, & nolle: imò etiam intellectum auocare aliò, ne consideret. Hęc ergo operatio omnino est separata supra omnem sensum, & corpus, & supra omnem causam naturalem corpoream, quare a potentia alia separata & spirituali facta est.

2. Ratio.

Præterea sunt quædam uirtutes, & virtutum actus, q̃ nullo modo esse possunt in sensu aut in corpore: vt iustitiæ virtus, religio, spes in Deo, timor Dei, reuerẽtia Dei, fiducia in Deo, amor Dei, &c. sensus namq; aut appetitus non põt ascendere ad tã altum obiectum amãdum, uel expetendum qualis est Deus, & quales res sunt diuinæ, atq; spirituales. Quare profectò, si qs rectè cõsideret, ex singulis istis nolũtatis operationibus singula poterunt necessaria argumenta desumi, ex pijs ꝑsertim, quæ sunt circa Deum, & res diuinas, cum ad illud altissimum obiectum sensituus appetitus nõ ascendat: neq; illę uirtutes & opationes in sensu tanq̃ in subiecto, aut in appetitu sensitiuo, esse possint.

Quintũ caput, ex operationibus intellectus, à corpore separatis.

Sed iã ad Intellectus operationes separatas accedamus. Operationes igitur Intellectus separatæ sunt hæ. Primo fides in Intellectu, & fidei actus, imò nõ solum diuinæ, sed ẽt humanæ, est actus separatus, & supra oẽm sensum, & corpus, neq; ab eo pendens: nã credimus, quia uolumus. Neq; Intellectus noster cogit ad credẽdũ ui rõnis, aloquin esset sciẽtia, uel opinio; sed mouet solum authoritate, & hoc quia uult ei consentire & credere, quod quidem Doctores appellãt piã affectionem.

Et si non uult credere interius, non potest ab ullo hominum cogi, aut necessitas credendi inferri, imo neque ab ulla creatura: sed solum admoneri alter poterit, aut persuadere, non tamen protrahere ad credendum, si nolit.

Quare actus fidei, & fides nõ solum diuina qua Deo credimus, sed ẽt humana, qua alijs credimus hoibus ob authoritatem dicentis, est actus à sensu & corpore separatus & sciunctus: siquidem oĩbus positis sensitiuis actibus & corporeis, & omni agentis naturalis actione, non cogetur Intellectus credere, si quis non uult.

Cõfirmatur.

Confirmatur: quia ideo in brutis animantibus non reperitur fides, neque hic actus credendi diuina, uel humana, uel alia ad eos attinentia. Neque habent, aut habere possunt: uel sibi, uel alij fidem.

3. Ratio.

Præterea anima nostra seu intellectus noster ponit differentiam inter corpus & spiritum, sed si esset corporea anima, aut corpus, non põt hanc dſiam constituere.

3. Ratio.

Item põt abstrahere à corpore, & à materia, vt Mathematicha scientia, & Metaphysica: ergo est abstracta ipsa à materia. Item cognoscit anima sine conditionib⁹, & proprietatibus corporalibus, sine hic, & nunc, sine quantitate, & figura, &c. & abstrahere põt ab ijs oĩbus, vt cognoscendo spiritum, & vniuersalia: ergo, &c.

4. Ratio.

Item iudicium, seu iudicãdi actus, quo iudicat Intellectus, ita esse, aut non esse, vt exempli gratia, totum est maius sua parte, Deus immortalis, iudicium, inquã, enunciationis, seu ratiocinationis factæ; Nam hoc iudicium, licet pendeat ab apprehensione terminorum, q̃ appræhensio non est sine phantasmate, & ita requirat phantasma, & appræhensiones terminorum, tanquam causa, sine qua non: tñ per se ipsum iudicium est separatum, & sine materia vel phantasmate.

5. Ratio.

Præterea: quædam aliæ sunt propriæ operationes Intellectus, quas sensus non põt efficere, sed sunt supra sensum. s. ratiocinari, syllogismos conficere, diuidere, definire demonstrare, ordinare: quod qui dem est sapientis, vt ait Aristoteles in Proœm. Metaph. Item numerare, imò & enunciationes, aut propositiones efficere, &c. Quare ex singulis istis singulæ vñr proponi posse necessariæ rónes. Nã, si sensus hæc non põt efficere, neque corpus, oportet sit altior potẽtia, quæ istã operet, .s. Intellectus spiritualis, atque adeò essentia spiritualis, cuius illa est spiritualis potentia: siquidem qualis operatio, talis potentia: & qualis potentia, talis essentia.

Cõfirmatur.

Et has quidem operationes licet Intellectus efficere sine sensus adminiculo, & phantasmatibus ablatis non posset: tamẽ his positis, Intellectus ipse per se has efficit: neque sensus hæc potest: quod probatur, manifestè. Id enim liquet in brutis animalibus, & in dormiẽtibus, & pueris & stultis. Hæc ergo potentia, quæ has facit, supra sensum est, & supra ipsum corpus separata, non corporea, ergo, &c.

6. Ratio.

Præterea. Intellectus propriũ est, phantasmata à sensu oblata illuminare, & præterea denudare, (vt dicunt Philosophi) à conditionibus indiuiduantibus, s. corporeis & materialibus, & elicere species intelligibiles, & producere intellectionem, & eam in se suscipere, & per susceptam cognoscere. Hæc autem omnia non potest sensus neque facit, vt ipsimet Philosophi concedunt: ergo, &c.

Cõfirmatur.

Confirmatur: quia illuminare phantasmata corporea, & illa irradiare, & cõuertere se ad illa, est spiritualis potentiæ, q̃a corpus non põt conuerti supra ipsum corpus, aut supra seipsum, aut sic illuminare: nec sensus potest suamet phantasmata cognoscere, aut suammet cognitionem, aut phantasmata priora, aut clariora facere, quam in se sint potest: ergo, &c.

Cõfirmatur.

Confirmat ſcdò, q̃a q̃ denudat à cõditionibus materialib⁹ & corporeis, nõ est materiale, neq; corporeũ, sed spũale & incorporeũ efficiẽs. s. sibi obiectũ, ꝓportionatũ immateriale, & incorporeum. Obiectũ. n. debet esse potẽtiæ ꝓportionatum: & si obiectũ immateriale, ergo actus, & potentia talis obiecti erit imaterialis. Nã potẽtia p actus, & actus p obiecta cognoscunẽ, vt ait Aristoteles: nec naturalis potentia põt habere obiectũ immateriale.

Cõfirmatur.

Item, q̃a est cõtra natũrã corporis, vt ipsum denudet à cõditionibus corporeis & materialibus, quare nõ põt eẽ corpus, quod hoc facit, neq; alijs dare, quod ipse non habet, neque efficere effectum sublimiorem, & perfectiorem, & puriorem se.

7. Ratio.

Præterea: postquã p sensum & per phãtasmata primò cognouit Intellectus, postea cõtẽplat, & speculat p spẽs intelligibiles ex phantasmatibus elicitas. Nã sensus per illas elicitas spẽs non contemplatur, sed solum Intellectus, cũ sint spẽs intelligibiles, productę q̃dẽ ex phãtasmatibus p Intellectũ, sed tñ postea permanentes, & relictis phantasmatibus ipsis speculat postea, vt cõstat in contemplatione rerum spiritualiũ, cum iã nõ recordat sensus, aut eorum, quæ per sensus primò cognouit, sed rei alterius ex ipsis collectæ.

8. Ratio.

Præterea: sunt aliæ Intellectus operationes à corpore separatæ, circa obiecta, videlicet varia, ac ẽt à corpore separata, q̃ sensus nequit cognoscere, ut cognitio

vniuer-

Universidad de Deusto Biblioteca

vniuersalium, vt v.g. homo, animal, ens, cognitio indiuisibilium rerum, vt instantis, & puncti. Item cognitio æternorum, imò cognitio ipsius æternitatis. Item cognitio relationũ, & proportionis, & ordinis, pulchritudinis, & harmoniæ, &c.

9. Ratio. Item dat cognitio spiritualium rerum vt Dei, & Angelorũ, &c. sicut antea de virtutibus voluntatis etiam dicebamus, ad quorum cognitionẽ sensus, nõ põt peruenire. Cum ergo obiectũ harum cognitionũ sit supra sensum, necesse est confiteri, nõ esse has sensus operationes, neq; ab ipso posse fieri, qñquidem nõ põt agere, nisi circa proprium obiectũ, & proportionatum & sensibile, & materiale, vt diximus.

Cõfirmatur ex dictis. Iam ergo ex his manifestè sequitur animam esse immortalem, & incorruptibilem, & immaterialem, & incorporeã, & indiuisibilẽ, q̃ cognoscat immaterialia, indiuisibilia, perpetua, vniuersalia, & spiritualia, alioquin nõ posset hæc compræhendere, cum (vt diximus) oporteat esse proportionem debitam inter obiectum actus, & potentiam, & quale obiectum, talis actus, & qualis actus, talis potentia, siquidem potentiæ per actus, & actus, per obiecta, oportet agnoscere, vt vidimus, & ipse etiam confitetur Aristoteles.

10. Ratio Præterea, in Intellectu sunt sciç, quas ipse Intellectus comparat per abstractionem à materia, & à rebus sensibilibus, & corporeis. Atq; ita philosophia naturalis abstrahit à materia indiuidua, Mathematica à materia sensibili: Metaphysica, q̃ altior est & perfectior scia, abstrahit ab oĩ materia, & corpore, atq; ẽt Theologia: & quò pfectior est scia, & altior, eò magis abstrahit, & magis separat à corpore. Atque ita Intellectus intelligendo separat̃ à materia & corpore, & quo magis separat̃, eò altius intelligit, ergo ex operatione & operandi mõ manifestè conuincit aĩam à corpore eẽ separabilẽ, & supra corp⁹, &c.

11. Ratio Demum ex dictis ostenditur immortalitas, quemadmodum eã ostendit D. Thomas lib. 2. Contra gent. c. 79. Nulla eñ res corrumpitur ab eo, in quo consistit sua perfectio. Hæ. n. mutationes sunt contrariæ, s. ad perfectionem, & ad corruptionẽ. Perfectio aũt aiæ humanæ consistit in abstractione quadã à corpore. Perficit. n. aĩa scia, & virtute: Scd̃m sciam aũt tantò magis perficitur, quantò magis immaterialia considerat, & magis abstrahit à corpore, vt vidimus. Virtutis aũ perfectio consistit in hoc, q̃ hõ corporis passiones nõ sequat̃, sed eas f̃m rõnem temperet, & refrenet: Non ergo corruptio animæ consistit in hoc, quòd à corpore separetur.

Si autem dicatur, q̃ perfectio animæ consistit in separatione eius à corpore secundùm operationem: corruptio autem in separatione secundùm esse. Obiectio.

Nõ cõueniẽter obuiatur. Operatio. n. rei demõstrat substantiã, & esse ipsius: qa vnumquodq; operatur f̃m qd̃ est ens, & propria operatio rei sequitur propriam ipsius naturã, & entitatem. Nõ põt igitur perfici operatio alicuius rei, nisi f̃m qd̃ perficitur eius substantia. Si igitur anima secundum operationem suam perficitur in relinquendo corpus, & corporea, igitur substantia sua in esse suo, non deficiet per hoc, quòd à corpore separetur. Soluto.

Item unumquodq;, quod recipitur in aliquo, recipit̃ in eo f̃m modum eius, in quo est: formæ autem rerum recipiuntur in Intellectu possibili, prout sunt intelligibiles actu: sunt autẽ intelligibiles actu, prout sunt immateriales, & uniuersales: & per consequens incorruptibiles, est igitur anima humana incorruptibilis.

Ex reflexione aiæ, & suarum potentiarum & operationum supra se, immortalitas quoque cõuincitur. Est. n. Intellectus quædam admiranda operatio, imò oĩum potentiarum animæ rationalis, qua se cõuertunt supra seipsas. Nam aĩa intelligit se uelle, & uult se intelligere, & memoratur se uoluisse, & intellexisse, & intelligit etiã, & ult se memorari: atq; ita intellectus conuertitur ac reflectitur supra uoluntatem, & uoluntas supra intellectum, & uterq; supra memoriam, & econtra. 12. Ratio

Imò uerò Intellectus ipse supra seipsũ conuertitur ac reflectitur, nam intelligit se intelligere, & uoluntas supra seipsam: nam ult se uelle, & memoria supra se ipsam, nã memoratur se fuisse memoratã.

At

At verò hæc reflexio, & conuersio animæ supra seipsam, & potentiarum eius supra se inuicem, manifestè indicare vt̃ aiæ immaterialitatẽ, & ita ẽt immortalitatem, cum corpus supra seipsum totum reflecti nequeat, aut conuerti, aut ipsum sibimte superponi, neque vna pars eius supra seipsam. quare hoc indicat aiam esse spũalem, & incorporeã, & immaterialẽ, atq; ideo incorruptibilem, & immortalem.

Cõfirmatur. Cõfirmatur, quia unaquæq; potentiarum aiæ ita reflectitur supra alias, vt oẽs eas capiat, & totum earum obiectum, & oẽs earum operationes, & ab alijs ipsa vicissim, eius obiectum quoque & opationes capiantur, & concludantur. Nã intellectus intelligit voluntatem, & memoriam, & bonum qd̃ est obiectum voluntatis, & quoduis bonum, & oẽs voluntatis operationes. Similiter volũtas amat ueritatem, quæ est obiectum intellectus, & quasuis ueritates, atque ipsum intellectũ & põt ẽt uelle, & imperare omnes intellectus operationes, & in memoria sit̃ reponuntur cognitiones oĩum rerum, ẽt ipsius intellectus, & uolũtatis, & actionum ipsarum. Ergo necesse est, has potentias esse spũales, quandoquidem nulla corpora ita se possunt habere, ut unumquodq; ex tribus, simul oĩa ex æquo capiat, nec tres ullæ unquam corporeæ mensuræ tales reperientur, ut singulç capiant alias omnes, aut una tantum capiat q̃tum tres.

13 Ratio Amplius, præter modum cognoscẽdi proprium, quem habet anima per sensus, habet alterum per influxum & motum superioris causa suscipiendo, ex Deo uidelicet per reuelationem & infusionem scientiæ. At uerò hic intelligendi modus erit haud dubiè à corpore, & sensu planè separatus: qñquidem ex alio principio altiori & lõgè diuerso Intellectus operationes susciplet, & intellectiones, & intelligendi lumẽ, nõ uero à sensibus, ergo &c.

Cõfirmatur. Confirmatur. Cùm igitur aĩa rõnalis, & intelligẽs duplicem habeat intelligendi modum. Alterũ inferiorem à sensibus accipiendo, alterum supiorem suscipiendo ex Deo, necessario consequit̃, separari posse & pmanere post corpus, si q̃dẽ nũc secundum modum intelligendi separata habere poterit. Eum uidelicet modũ aut similẽ quo aliæ intelligentiæ intelligunt quæ sunt à corpore prorsus separatæ.

Ex generatione, rursus animę. & corruptione rerum aliarum naturalium ostenditur animæ immortalitas. Sextũ caput rationum ex generatione animæ & causis corruptionis.

Ac primo ex generatione, seu productionę aię palã colligit̃ esse immortalẽ, & nõ posse ab ullo naturali agẽte corrũpi. Nã cùm sit intellectualis aĩa, & rõnalis, non potuit generari ab ullo corpore, est. n. perfectior omni corpore, qd̃ rõnale est, & intelligens, nõ ergo potuit à cã imperfectiori perfectior effectus produci, Quicquid. n. fit, uel in semine paterno, uel materno uẽtre, materiale est & corporeũ, & lõge imperfectius q̃ sit anima rõnalis ergo similiter neque ab ullo corpore, aut naturali agente potuit corrumpi. 1. Ratio.

Præterea. Quæcunque incipiũt esse, & definunt, per eandem potentiam habent utrumq;: eadem. n. est potentia ad esse, & nõ esse, sed substãtię intellectuales nõ potuerunt incipere esse, nisi p potentiã primi agentis, tũ ob cãm iã dictã, quia non poterant ab aliquo corpore aut naturali cã fieri, tum quia intellectuales substãtiæ nõ sunt ex materia quæ potuerit præfuisse, sed immateriales. Cuius signũ est quia qd̃ recipitur in intellectu, non recipitur in materia, sed immaterialiter cognoscitur: Cùm igit̃ receptio formarum in intellectu nõ sit receptio formarum in materia, impossibile est q̃ intellectus sit forma materialis: Igit̃, si nõ sũt ex materia: (vt ostẽsũ, est) nõ erit̃ eis aliqua potẽtia ad nõ esse earũ, nisi i primo solo agẽte ex ea parte, qua põt non influere in eis esse. 2. Ratio.

Præterea. Vnumquodq́ue perficitur secundum modum suæ substantiæ: ex modo igitur perfectionis alicuius rei potest accipi modus substantiæ ipsius. Intellectus autem nõ perficitur per motum, sed per hoc, q̃ est extra motum existens, & quod subiacet motui naturali corporeo, perficitur enim Intellectus scientia, & prudentia, quæ non subiacent motui corporali, atque etiam perficitur uirtute sedatis perturbationibus, & corporalibus 3. Ratio.

animæ

animæ passionibus, vt ait ēt Arist. 7. Ethicor. Item perficitur maxime in quiete cōtemplationis. Modus igitur substantiæ intelligentis est talis, vt esse suum sit supra motum, & in quiete & ex consequenti supra tempus. Esse autem cuiuslibet rei corruptibilis subiacet motui, & tēpori. Impossibile est igitur, substātiā intelligētem, qualis est anima, esse corruptibilem.

Cōfirmatur. Neque anima pōt corrumpi per accidens ad corruptionem sui subiecti, puta corporis. Impossibile est.n. aliquid subsistens per se, generari, aut corrumpi per accidens, ideſt, aliquo gñrato, uel corrupto: Eodē.n. modo competit alicui generari, & corrūpi, sicut & esse. Vnde, quia accidentia & formæ substantiales materiales non subsistunt in se, neq; per se, ideo corrumpūtur per accidens ad corruptionem subiectorum, & compositorum. At vero aīa rōnalis est per se subsistens, qđ ita probatur. Nā quod per se potest operari, per se pōt subsistere: & qđ per se operatur, per se subsistit. Nō.n. est opari, nisi entis in actu. Vnde eo modo aliquid operatur, quo est: pp qđ non dicimus, qđ calor ipse est, quod calefacit, sed calidum, vt V.g. ignis, calor aurē est, quo calidum calefacit. Actiones enim sunt subsistentium. At intellectus, & anima habet operationes p se, cui nō cōmunicat corpus, vt ex supra dictis patet, ergo &c. Nullo ergo modo poterit per accidens corrumpi, cum per se subsistat, ad corruptionem, inq̄ corporis vel subiecti, vel compositi.

Cōfirmatur. Confirmatur secundò. Omnis forma: quæ non habet totum esse dependens à materia, non potest corrumpi separata à materia, sed anima rationalis non habet totum suum esse pendens à materia, ergo non corrumpitur à materia separata.

Hic discursus est notus, sed maior probatur. Aliqua.n. forma corrumpi potest tripliciter. Primò, a contrario vt calor à frigiditate, & sic anima corrumpi nō potest, non.n. contrarium habet cum sit substantia. Secundo ad absentiam causæ efficientis, sicut lumen destruitur extincta lucerna, nec sic anima corrumpi potest. non.n. ab aliqua causa naturali sic dependet, nisi à solo Deo, qui animam, & omnia pōt annihilare pro placito suo, sed non id facit. Tertiò ad subiecti corruptionem: vnde destructo coniuncto: destruuntur ea, quæ in ipso habebant esse, & hoc modo nō pōt corrumpi anima: quia non habet totum suum esse pendens à materia ipsa, in qua est idcirco materia indisposita, & turbatata, ita vt forma in ea nō permaneat, nō ideo totū suū esse amittit, cum non totum sit ab ipsa pendens.

Minor, modo illa probatur, videlicet, q̄ non sit totum suum esse pendens à materia, quia esse est pp operari, & operari est fm esse, sed operari nō pendent à corpore. s. intelligere, ergo gradus ille ipsius esse fm qđ est intelligere, non est à corpore pendens, nec separatione corrumpitur. Quod autem operari non sit dependens, probatur oībus illis argumentis q̄bus superius probaui nō esse intellectum virtutem organicam: & quibus probaui operationes plures habere separatas.

4. Ratio. Quarto. Omne id, quod cum corpore desinit, deficit, & declinat magis ac magis declinant pariter deficiente corpore, sed intellectus non sic se habet, non ergo perit cum corpore. Maior patet de parte sensitiua, vegetatiua, de robore, de forma & pulchritudine & alijs, hæc.n. oīa senio, infirmitate corporis q̄; passione marcescunt. ideoq; oīa hæc morte pereūt. At intelligere viget in senibus in corpore debilitatis, & i his sępe, q̄ ppe mortē sūt, solēt.n. multū pollere tūc iudicio acīgenio, ergo vere nō destruit, copore deficiente.

Septimū caput ex conuenientia aīæ rationalis cum Angelis. Et cōueniētia aīæ rationalis cum Deo & Angelis immortalibus plane conuincitur: eādem quoque esse immortalem. Ipsos etenim inde colligimus, & asserimus immortales esse, quòd sint intellectiui, & rationales: at aīa est rationalis & intellectiua: erit ergo & immortalis ex eadē cā.

5. Ratio. Cōfirmatur. Confirmatur, quia si est anima immaterialis, & in corporea, & simplex, & spiritualis, ergo erit incorruptibilis, quia ex his Angelos, & Deum conuincimus incorruptibiles, quia qđ spūale est, non potest corrumpi ab agēte corporeo, aut naturali, cum omnia talia habeant actiō-

nem

nem corporeā, quàm in spiritualem rem non possunt imprimere, nec corporalis effectus in spirituali suscipi.

1. Ratio. Ité, quia spirituale non habet in se, aut sua compositione partes aduersantes contrarias, aut corruptionis principia: nec substātię spirituali aliquid est contrariū.

Quintum caput ex præmio & pœna post mortē debita, et vitā mundi gubernatione. Ex præmio, & pœna post hanc uitam debita, ac iustitia Dei, & recta mundi gubernatione.

Certū est in hac uita aliquos sceleratos esse, & aliquos bonos, et plerumq; ēt contingere, vt scelerati in hac vita sint prospe ri, & rebus huius mūdi affluentes, vt opibus, porētia, salute, lōga uita, honore, uoluptatib. &c. Et cōtra, vt boni sint pauperes, afflicti, miseri, in hac uita, in carceribus cōclusi, ignominia habiti, occisi, &c. At Deus iustus est, nō iniustus: & prēterea iustitia ipsa, & rō, & lex, & æquitas natura ipsa rerū postulabat, vt boni bene haberent, & mali malè. Igitur dū in hac vita hoc non uideamus, fatendū est necessario in altera uita remanere, iſtis quidem præmiū pro benefactis; quod nō susceperunt, cū eo essent digni: & alijs remanere supplicīū debitum, & pœna pro malefactis, quam meruerunt, & hic non receperunt.

Profectò hæc sola rō satis esse deberet vnicuiq;, & planè cōuincit, ac persuadet quēcunq; aīum bene institutum, bonæq; indolis. & nisi quis sit obstinatus aut planè impius, vel stultus, illi non aduersabit.

Confirmatur. Cōfirmatur ex gubernatione uniuersi. Dispositio vniuersi est gubernatio, & monarchia maximè ordinata omniū, quę intra ipsum sunt: sed nisi alia post corpus uita homini restaret, esset maxima inordinatio: ergo tenendū est certum, animā manere. Minor probat: quia experimur hoies bonos fm rationem uiuentes multa mala pati, multis iniurijs affici, & infirmos, & debiles, quibus etiam natura nocuisse vī naturalibus malis: malos uerò fęlices, & in honore habitos, & naturæ dotibus ornatos: vtrorumq; tamen idē est discessus & mors: quòd nisi alius esset locus retributionis, nihil esset inordinatius: non ergo animæ pereunt post corpora.

1. Ratio. Prēterea, ex spe, uel minore circa mortem hominibus insita, animę immortalitas colligitur. Circa mortem namque, qui benè atque optimè uixerunt, spem quandam in se sentiunt futurę uitę, & futuri prēmij, & lęti discedunt. At contra, mali & facinorosi in morte constituti, timore, & horrore concutiuntur, quasi hi prēsentiant pœnā sibi imminere ex malè factis.

Nonū caput ex fine ultimo & beatitudine. Ex fine vltimo & beatitudine nostra, qui non est in hac uita, sed in altera.

Primò. Oēs ens naturale habet finē, in cuius cōsecutione quiescat, & delectetur: homo igitur, qui oīum naturalium est res prēcipua, habebit hunc finē, quo fruatur. Sed nullus in corpore talis apparet finis, imò uita tota hois est solicitudine, & laborib. plena: nec ullum animal ita solicitudine & timore, ac dolore concutitur, sicut homo: qui etiā in delectabiliū prēsentia, futurorum cogitatione uexatur, & continua mentis agitatione propellitur.

1. Ratio. Adde ēt uitę breuitatem, cùm tū multa infinita aīalia longissima sortiant uitam: quę oīa argumento sunt ueram hominis durationem, & finem non esse in hoc corpore: nō ergo perit anima ipso pereunte.

2. Ratio. Deinde: Finis vltimus nr̄, est perfectissima cognitio pfectissimę rei: & perfectissimus amor, est fruitio perfectissimi boni. Perfectissima aūt cognitio, est uisio rei in pūtia, & essentiā rei videndo. Res aūt perfectissima est Deus: ergo finis vltimus & beatitudo erit hęc Dei uisio per essentiā: sed hęc in hac uita esse non potest: ergo in altera. Et similiter de amore boni idem sequitur: est enim amor perfectissimus perfectissimę rei, & rei prēsentis, qua fruitur in actu, scilicet amor Dei uisi, sed hoc nō contingit in hac uita: ergo in altera.

3. Ratio. Prēterea, quòd nòn sit finis noster ultimus, & beatitudo in hac uita probatur. Quia alioquin paucissimi, aut nulli cōsequerentur illum finem: imò uerò esset impossibile. Idq̄ue sequitur siue dicas, beatitudinem esse perfectam actionem uirtutis, uel perfectam scientiam rerum spiritualium, uel scientiam naturalium, aut substantiarum separatarum in hac uita: quod quidem uidetur esse optimum, quod in hac uita potest contingere. Nam neque

pueri, nec fœminæ, nec pauperes, nec stulti, neq; hi qui citò moriuntur ad illũ finẽ possẽt peruenire: imò nec rudes ingenio, aut iuuenes, aut agricolæ, ad talẽ scientiam possent peruenire, aut perfectionem virtutis assequi, & eius actionem perfectam.

Confirmatur. Imò, & hi, qui ingenio maximè ualẽt, & ocio abundant, & opibus & præceptoribus, & omni cõmoditate ad discendum ad eam scientiam non possunt peruenire, nisi longo tempore, in senectã, q̃ rarò, & pauci, neque ad virtutum perfectionem.

Confirmatur 2. At verò finis ultimus nõ solum hoium, sed aliarũ rerum, debet esse talis, vt eũ finẽ oẽs magna ex parte saltem, consequantur, aut consequi certè possint: alioquin malè à natura constitutum esset, vt cæ res ad eũ finẽ ordinarentur rarũ, vel impossibilẽ, imò & inaniter, ac superfluè sic ordinarentur. At hoc non est asserendum de natura, aut naturæ Authorẽ: ergo post hanc vitam finis vltimus alius necessario manet; igitur erit immortalis anima.

4. Ratio. Præterea, beatitudo est ea, in qua nullum est malum, vt antea diximus: at hoc non contingit in hac vita: ergo &c.

Confirmatur. Item, beatitudo, vt ait Boetius de Consolatione, est status bonorũ omnium aggregatione perfectus: at hoc non contingit in hac vita, cùm omnes aliquibus bonis careant, ac eis multa deficiant humanæ naturæ perfectioni debita: ergo &c.

3. Ratio. Præterea, beatitudo debet esse certa, vt de ea habemus certitudinẽ, alioquin animus non esset quietus, sed inquietus, anxius, & ambiguus: At in hac vita nulla potest esse beatitudinis certitudo, neque quod eam acquirat quis, neque quò acquisitam conseruabit: ergo &c.

Confirmatur. Beatitudo debet esse firma, & stabilis, alioquin mens esset anxia, & solicita. At in hac uita omnia sunt fluxa, & caduca; ergo &c.

6. Ratio. Præterea, in beatitudine, nulla debet esse tristitia, aut dolor: pugnat. n. esse beatũ, & dolere. Et confirmãt: quia proprium est beatitudinis esse summè iucundum & delectabile, vt ait Aristoteles lib. Ethic. 1. & 10. vbi ẽt ait, summã voluptatem summo bono esse coniunctam: ergo debet excludere omnem dolorem: at hoc in hac vita non contingit: ergo hic non est nostra beatitudo, sed in altera vita.

7. Ratio. Præterea. Beatitudo debet esse per se sufficiens, etiam ait Arist. 1. Ethic. vt nullo indigeat neque pro se, neque pro suis, ex sibi necessarijs, vel vtilibus, at hoc nõ contingit in hac vita: igitur hic non est beatitudo nostra, sed in altera vita post mortem: manet ergo post mortem anima.

Decimũ caput ex variis uirtutibus, et eorũ actionibus, quæ pereunt, et uarijs quæ contra seruantur.

Ex varijs uirtutib⁹, & earũ actionib⁹, ac officijs, quæ ẽt virtutes esse desinerent, ac perirent, si anima esset mortalis: & ex eis vitijs, quæ tunc sequerẽtur, idẽ probatur.

Si anima nõ esset immortalis, sed mortalis, multæ virtutes perirent, & eis nõ esset locus: & multa sequerentur uitia, imò in vniuersum, virtus esse virtus desineret.

1. Ratio. Primò. Nullus. n. uellet mortem pro republica oppetere, vel pro virtute, pro veritate, aut pro iustitia, cùm inde sibi nullũ bonum, sed contra potius extremum ei adueniret malum: si quidem mortuus capax non est in se vllius boni, sed morte omnibus bonis esset priuatus, atque ipsamet vita, & corpore, & anima.

2. Ratio. Itẽ, si anima esset mortalis, haud dubiè eius beatitudo, & finis vltimus esset i hac vita; & is quidẽ vel ipsa uita, vel uitæ hui⁹ cõseruatio: & bonorũ huius uitæ, siue iucunditatũ, ac voluptatũ eius, ocij, & diuitiarum, & luxus, & pompæ cum cæteris &c.

Confirmatur. Et esset præterea finis ultimus idem & beatitudo eadẽ, quæ brutorum, plus minus, aut certè parum diuersa; & lanè hoc pacto omnes herent Epicurei.

Obiectio. Nec uerò quis cõmodè occurret, si dixerit, virtutẽ potius, & eius actionẽ esse tũc quoq; finẽ vltimum, & ẽm rectam rõnem viuere: aut virtutem tunc solã esse meliorem, & magis expetendã, q̃ cætera omnia, & per se solam tunc facere beatiorem.

Confutatio, qua et tertia ratio. Nam facile dici potest, tunc hoc ipsum fore virtutem, puta, vitam conseruare bonis refertam, ocium sequi, voluptatẽ consequi, & iucunditatem quàm maximam quisque posset in uita longiori: si quidem virtus, quæ illis bonis priuaret huius vitæ, nullum maius bonum ipsa tunc afferret in hac uita præsenti, neque in altera.

Atque

Atque ita non esset virtus tunc hæc contemnere, sed potius uitium. Aut certè esset planè inutilis ipsa per se virtus, bonis huius vitæ expolians, & nihil melius nobis afferens, neque hic, neque alibi.

Cõfirmatur. Confirmat. Nã tunc ipsa recta ratio esset, quæ præciperet, illa huius vitæ tẽporalia bona sequenda, & vitam conseruandã esse, si quidẽ post hanc vitam, imò nec in hac vita, vlla essent maiora, quæ sequeret recta ratio, aut recta electio virtutis, & hoc ipsum esse prudentia & contrariorũ imprudentia. At hoc absurdum, ergo &c.

4. Ratio. Item, quia virtus ad suam operationẽ requirit etiam externorum bonorum sal tem sufficientiam, & sanitatẽ ac vires, & denique ipsammet vitam, nam aliter operari non posset. Quare etiam si virtutem quis vellet amplecti, vt finem suum vltimum, oporteret necessario pariter expetere alia bona, sine quibus neq; ipsa virtutis actio posset consistere, aut ipsa virtus.

3. Ratio. Item, quia obiectum virtutis nõ est ipsa virtus, sed res aliæ ab ipsa bonæ, vel malæ, expetendæ, vel fugiendę. Hæc. n. sunt virtutis materia, quam si auferas, non habebit virtus vbi pedem ponat, quid expetat vel fugiat. Igitur ex istis virtus eligit, & ideo ipsa est virtus, quia ex illis eligit bona & præsertim meliora, & fugit mala. At tunc, obiectũ & materia virtutis solũ essent illa bona, & nõ essent alia tunc maiora: ergo necessario conuincitur, tũc virtutẽ ea maximè sequi debere, & si non sequeretur, nõ esse virtutẽ: Virtutis enim ratio & essentia illic pendet, ex obiecto, & materia eius. Quare tunc verè sequeretur illud Sardanapali Epitaphium, vt dicitur, eius sepulchro inscriptum.

Cõfirmatur.

Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.

At, vt quidam alius commodè dixit, cùm hæc legeret.

6. Ratio. Quid aliud in sepulchro suo bos iuberet inscribi?

Præterea sequeretur inde, vt facilè quiuis vellet occupare tyrãnidem per fas, & nefas, & sibi bona accumulare etiam cũ aliorum damno, & iniuria, & si possent, si quidem in hac solum fruendum est vita.

Præterea. Nullus fidem seruare vellet aut veritatem, aut amicitiam, aut fœdus, cũ mors inde sequi deberet, idq; ob causam dictam, quia nullum inde, videtur ei bonum sed summum malum sequi.

Cõfirmatur 1. Confirmatur: Tunc summum malum esset mors, si moritur anima, ergo tũc secũdum rectam rationem esset, vt minus malum eligeret, & permitteretur potius ad euitandũ summum malum, q̃ contra.

Cõfirmatur 2. Nam etiam, si inde ignominiam contraheret, & dedecus, etiam hoc esset minus malum, quam mors, si anima esset mortalis, & ita posthabendum, nam per mortem nõ solum honore priuatur, cum non sit amplius, sed bonis alijs omnibus, etiam se ipsa & suamet essentia & existẽtia, quo maius esse nequit.

8. Ratio. Præterea. Nullus esset Dei timor, dum modo quis hic frueretur, & potiri posset rebus optatis: præsertim cũ Deus in hac vita nõ soleat statim punire post flagitia, vt videmus, atq; ita nulla religio, nulla iustitia, sed occasio oĩum flagitiorũ & scelerũ dum tũ quis ea impune perpetrare posset, ex tali doctrina, & opinione sequeret.

9. Ratio. Item, non esset locus oĩbus ijs virtutibus, tẽperantię, sobrietati, frugalitati, virginitati, pœnitentiæ, & afflictionibus, ac mortificationibus corporis, humilitati, cõtẽplationi Dei & diuinarũ rerum, paupertati, vitę hęremiticæ, religionis, statui, & ordini, q̃quidem oẽs hæ virtutes habent actus, qui priuant voluptatibus huius vitæ corporalibus, & temporalibus; imò priuãt maximis voluptatibus huius vitæ, & maximis commoditatibus, quæ esse possunt; & priuant quoque maximis huius vitæ bonis, puta, honore, diuitijs, pompa, fastu, imperio, potestate, & vt diximus, omni temporali bono.

10. Ratio Confirmatur. Ita esset locus contrarijs vitijs, & eis campus latus aperiretur, superbię, scilicet, ambitioni, vanæ gloriæ, luxuriæ, immundicici, gulę, ebrietati, cõmessationibus, & c. nã dum quisq; istis dum viuit, potiretur, nihil curaret post mortẽ.

Præterea, hinc sequeretur flagitiosissimorum hominum vitam esse beatiorem in hac vita, & magis expetendam, quàm

Universidad de Deusto Biblioteca

bonorũ, & optimorum vitã, & qui virtutem sequunt. Nam virtus in labore est posita, & labor in virtute, & est ardua, & difficilis virtus; at cõtrà, vitiũ facile, & molle, & delectabile sensui, ac suaue. Et plana ac lata via est, quæ ducit ad perditionem: ardua verò, & arcta, quæ ducit ad vitam. Si ergo in hac solũ vita esset sperandum, quid, obsecro, vtilitatis esset, tanto labore, sudore, ac difficultate acquisiuisse, & conseruasse virtutem statim perituram?

Confirmatur 1. Confirmat: quia cũ boni in hac vita p virtutẽ à corporalibus, & talibus bonis abstineant, & plerũq; mala plurima perpetiantẽ: contra verò, mali plerũq; corporis, & externis bonis huius vitæ abundẽt, & prosperè oĩa succedãt (vt aĩ diximus:) sequeret haud dubiè, istorum vitã beatiorem esse in hac vita, q̃ altera alterius solius nudæ & solitariæ, & inutilis virtutis si post mortem nihil aliud supereſt: Et illud optimè & verissimè Diui Pauli dicere sancti, & boni viri possent, [Miserabiliores essemus cunctis hominibus, si in hac vita tantùm sperantes essemus.]

Confirmatur 2. Tunc.n. virtus nihil haberet utilitatis, aut parũ, sed mali plurimum, ut diximus vtpotè, quæ vitã præsentem laboriosam & dolore plenam, anxietate & fastidio redderet, & aliquando etiam morte priuaret, quæ tunc esset summè malum.

Confirmatur 3. Confirmatur. Quid rogo, utilitatis tũc esset in uirtute? Fac aliquem uirtutem secutum, & ideo potius uoluisse ignominiã pati, & paupertatem, & uerbera, & mortẽ (vt sit non rarò:) fac verò alterum uirtute relicta uoluptatem secutum, & honorem, & diuitias, & potentiam, & uitam iocundam seruasse diuturniorem: quid, rogo inquam, in illo utilitatis attulisset virtus? at in isto uidemus non unam modo, sed multas utilitates attulisse.

4. Ratio. Illa ipsa tunc uirtus ẽt tunc piret peunte aĩa: nã periret pariter subiecto pereunte, & ita uirtus ipsa se una cum aĩa interimeret: & tũ nihilo magis animam faceret beatiorẽ, sed omnia potius destrueret simul & seipsam. At profectò uirtus tali dicenda non esset, quæ seipsam destrueret, & quæ destrueret, & in nihilum rediget cum, cuius est uirtus, & subiectum, in quo est. At potius uirtus ea est, quę pficit eum, in quo est, & bonum reddit, & fin suam naturã perfectum & aptum ad operationem, non uerò quę destruit & corrumpit.

Confirmatur 1. Et confirmatur: quia impossibile est, q̃ sit aliqua perfectio alicuius, imò vltima eius perfectio, & sit corruptio eiusdem.

Confirmatur 2. Et hæc præterea est propria natura mali, vt & seipsum, & subiectum, in quo est, corrumpat; tantum abest, ut sit hoc uirtutis, & boni proprium. Quare planè cõsequitur, si anima nõ esset immortalis, non esse ea uirtutem, quæ modo est, & quam modo uirtutem putamus, & asserimus.

Vndecimum ex pugnãtia sensus cũ ratione, et contra. 1. Ratio. Ex pugnãtia sensus, & rationis, immortalitas animæ conuincitur. Primo igitur ex rõnis pugna cum sensu, sic ostenditur. Cuiq; operi naturali natura concessit statum aliquẽ, quo quiesceret, suamq; consequeretur perfectionem: at ratio hominis est opus, & satis nobile naturæ, ergo status est aliquis, quò suã perfectionem obtineat. Sed dum in corpore isto est, semper est in luctã cum sensu, nec partes istæ sibi unquã concordes sunt, alius ergo status est, quo ratio libera sit, & quieta: anima ergo non perit cum ipso corpore.

2. Ratio. Præterea. Id quod aduersatur corpori, & eius desideriis, necesse est, non sit corpus, sed spirituale: nam corpus aut corporale haud dubiè corporalia secundum naturam sectaretur. Quod ergo à corporalibus desiderijs abstinet, & corporis appetitui nõ consentit, necesse est, sit spirituale.

Confirmatur 1. Confirmatur. In uiris bonis, & qui uirtutẽ consectatur, perspicuè satis hæc pugnantia apparet sensus & appetitus cum ratione, & plus quàm uellent, eam quoti die experiuntur, ut etiam in incõtinente, & continente ait Aristot. 7. Ethicorum.

Confirmatur 2. Item quod imperat sensui, & appetitui & corpori, est supra sensum, & supra appetitum, & supra corpus: at ratio imperat, & spiritus: ergo est supra corpus, & spirituale, & ideo etiam immortale.

12. Caput ex omniũ pene Rerum publ. Ex communi Rerum publicarum consensu, ac penè omnium hominum.

Octauò, ex cõmuni penè omnium cõsensu idem ostenditur. Omnes enim respublicæ

publicę receperunt animas, manere post mortem, sicut esse Deum.

Quòd si hoc negatũ fuit ab aliquibus, id non à communitate aliqua vel tota re publica fuit, sed ab hoc vel illo particulari, ergo reuera natura prędicat animæ immortalitatem.

Et rõ, quia natura dans finem, dat necessaria media. Cum ergo dederit homini finem secũdum rationem viuere, vtique nisi aĩa immortalis esset, nullus in ipsa re publica rationi, & veritati vacaret, propter summam difficultatem, & continuã, & diuturnã, anima ergo immortalis est:

13. Caput ex maiori utilitate, securitate & decentia huius opin. quã cõtraria. 1. Ratio. Ex maiori vtilitate, securitate, & decẽtia huius opinionis, quam contrariæ.

Tandem melius est, & tutius sic opinari pro nobis, quam contra nos ipsos. Nam aut hæc fides, & opinio vera est, s. animã esse immortalem, & tunc quidẽ, si quis eã non crediderit, aut credere noluerit post mortem luet pœnas, & feret supplicium, id qđ non putat, & quod oportuisset in hac vita præcauere. Aut non est vera opinio, animam. s. immortalem, & tunc nihil erit periculi post mortem, sic fuisse opinatos in vita: quia cum anima postea nõ maneat, redargui non poterimus de ea re, *2. Ratio.* neque puniri ob id. Item, sic opinari pro nobis, & pro dignitate aĩæ nostræ honorabilius est, & honestius ac decentius, & quamuis gratis sic esset opinãdum, decet de nobismet, & de natura nostra humana à Deo accepta, & de aĩa nostra amplè, & magnificè sentire, nõ verò demissè & abiectè, ac sordidè: quod est vilioris animi.

Cõfirmatur. Confirmat, saltẽ ne velimus esse similes bestijs, & brutis animãtibus, sed potiꝰ Angelis, & Deo, vt etiã hoc pacto illos velimus imitari, & ut assurgamus ad diuina opera, & diuinarum rerum contemplationem, & imitationem: non verò ad brutorum similia opera, & imitationem quorum nos putaremus solùm esse similes.

3. Ratio. Denique hoc est melius, & perfectius nobis, & desiderabilius, ergo ita libet potius opinari, & credere, & id ẽt rectè, piè, iustè sanctèque vitã instituendã accomodatius: putãtes nãque nos esse immortales maiorẽ curã virtutis ãgemus, & Dei cultus, ac religionis, & futuri pmij ac beatitudinis, & finis vltimi, qui nos expectat in altera vita, vt ante diximus Amen.

Satis ergo ex dictis apertè constat animæ immortalitas, est autem nobis venia danda, si paulò diutius in ea demonstranda immorati sumus, id enim necesse fuit tum ob rei dignitatem, tum ob comprimendam quorundam temeritatem.

2. Concl. Aia brutorũ sunt mortales. 1. Ratio. Secunda conclusio. Animæ brutorum sunt mortales, hæc est de Fide, vt notat S. Tho. 2. Contra gen. c. 82. Et probatur rõne naturali, quia nullam habẽt operationem propriam, sed cum corpore communem: ipsorum nam operatio præcipua est sensatio, hæc autem cum corpore perit.

3 Concl. Aia separata se intelligit & alias intelligẽtias. 1. Ratio. Tertia conclusio. Anima separata se intelligit, & alias intelligẽtias, sicut una ex istis, & alia, quæ in corpore cognouit.

2. Ratio. Nã species intelligibiles rerum, quas in corpore habebat, nõ pereunt, qa erant in ipsa aĩa sola, sicut nec pereunt habitus ipsius. Hæc est S. Tho. 2. Contra gen. c. 81.

1. Ratio. Et deinde, qa, (vt antea diximus) ẽa sunt intelligibilia per se, vt sunt res spirituales, quæ non per phantasmata necessario cognoscunt, sed p se intelligi possunt.

3. Ratio. Rursus tertiò, quia potest à Deo immediatè recipere tum cognitiones, tum species sicut etiam in hac uita quandoque recipit, imò etiam ab Angelis illuminari posset, vt alij Angeli illuminant Angelos, & collocutione eorum spirituali discere.

4. Quartò tandẽ, nõ vacat magna probabilitate, se ipsã p se ipsã tũc posse cognoscere, et ex seipsa discursu suã cam, et alia.

5. Quintò ẽt, per species acquisitas posse post mortem intelligere mẽdicatas ex rebus, sicut ait Scotus de Angelis, nil vetat.

Ad 1. Superest iam ad argumenta posita respondere. Ad primũ dico, similem ortum esse, & processum hominum, & iumentorum quantum ad corpus, non tamen quo ad animam. Ortus enim hominis dissimilis est secundum animam, nam hominis anima à Deo solo creatur, nec est educta de potentia materię, reliquorum aĩalium animæ causis etiã particularibus producuntur, & de materiæ potentia aducunt.

Vnde optime notat S. Thom. 1. p. q. 75. ar. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

6. ad primũ quod ob id dicitur in Genesi alijs animalibus, producat terra animam viuentem, at de rationali dicitur, insufflauit in faciẽ eius spiraculum vitæ.

Nec etiam est similis processus quo ad animam, nam hominis anima est domina corporis, sepeq; agit ipso renuente nõ autem anima bruti. Cum igitur non sit similis ortus, nec processus quo ad aiam, nec erit quo ad animam similis finis.

Ad illud ex Ecclesiaste citatum, esse vocem insipientis & impij, q ibi à Salomone introducitur, illa secum cogitans, vt exprimur Sapientiæ 2. & ideo concludit Ecclesiastes, Vltimo reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus reuertatur ad Deum, qui dedit illum.

Ad 2. Ad secundum respondeo q̃ respectu Dei, qui cuncta fecit ex nihilo, dubiũ non est cuncta posse ab ipso redigi in nihilũ: non tamen respectu causarum secundarum, quæ non producuntur ex nihilo, sed ex aliquo, nec harum respectu finis respõdebit principio, nisi in his, q̃ ab ipsis producũtur. Sed anima rationalis à solo Deo immediatè habet esse, & eius quoque potestate est producta: & ita eius quoque potestate, ac voluntate conseruatur.

Ad 3. Ad tertium nota esse argumentũ quo Pompo. contendebat secundum philosophiam animam esse mortalem, quia non est alia actio in corpore nisi per phantasma, sed cum hæc non possit esse absq; corpore, sequitur animam non posse separari, atque adeo separari animam non esse secũdum philosophiam sed cõtra ipsam.

1. Sed ad hoc argumentum responsum est supra, falsum assumere, cum etiam in corpore existens intelligat per species intelligibiles & immateriales, & habere præterea alias innumeras operationes separatas, vt pote iudicium intellectus post rẽ apprehensam, & velle, & nolle, & cognitionem abstractam vniuersalium, & prouidentiam futurorum, & discursum ac illationem vnius ex altero: imò & ex Deo immediatè in hac uita posset recipere scientiam infusam, & ab Angelis, vt constat experientia multorum.

2. Sed præterea ex abundanti nunc addimus, etiam si in hac uita nõ posset cognoscere nisi per phantasma, nil sequi.

Quod vt ostendamus, notãdum, quod Philosophus debet considerare in actione duo præter alia, & ipsius substantiam, & ea, quæ intrinseca ipsi sunt, & similiter modum ipsius actionis secundum quam fit, vt, q̃ uisio fit in coniuncto, est natura ipsius visionis, quod sit in tali distãtia modus est. Vnde in intellectione ista duo cõsideranda sunt, & ipsius substantia, & hęc est, q̃ sit accidẽs immateriale soli animę inhærens absque corporis coniunctione, & modus, & hic est qđ fiant per phantasmata obiecta. Res igitur iudicanda est secundum actionis substantiã potius quam secundum modum: modus enim mutabilis est. Cum igitur substantia intellectionis sit absq; corporis commercio, anima iudicanda est immortalis & separabilis. *Nota.*

Et id est secundum veram philosophiã Vnde sic oculis male habens, videt tantũ cominus, at bene habens, idem videt eminus, siue vno, vel alio modo, tunc substantia visionis eadem est, tamen modus mutatur ob diuersam habitudinem oculi. Ita anima dum in corpore est, per corpus medium intelligit, tamen separata sine ipso intelligit, modusq́ue variatur, non tamẽ substantia intellectionis, quia semper est ipsa anima, quæ immediatè intelligit. Est que hæc etiam notanda solutio. *Cõfirmatur solutio.*

Ad quartum dico, quòd debilitatur intellectio propter medium quę per corpus est, vt paulò ante dicebam, sed non secundum se. Sed neque verum est, omnes, cũ corpore debilitari: nam iudicium potius agetur in senibus, & uoluntatis actio, qa vult, vel non vult, etiam si omnes simul creaturæ & corpus, & externa cõtra contendent, ipsa voluntate nolente, non facient velle, nec volẽtem nolle, sine etiam infirmitas sit, siue etiam mors, vt anteà diximus. *Ad 4.*

Ad vltimum respondeo cum S. Thom. quod sunt animæ diuersæ numero penes diuersa corpora, quæ habuerunt: quæque enim suo corpori apta est, sed de hoc maior erit postea disputatio, interim hoc sufficiat. *Ad 5.*

AN

AN ANIMA RATIONALIS producatur à virtute seminali.
Quæst. XVII.

Difficultas quæstionis.

HAec difficultas est circa originẽ animæ, quæ multũ vexauit Philosophos antiquos aliquando & Theologos, adeo vt August. 1. lib. Retract. c. 1. fateantur se nescire animę originem, & Hieronym. declarat illud Eccl. Viam spiritus ignoras, id est originem animæ.

Sensus q̃stionis.

Quæstio igitur est. An rationalis anima sit producta à virtute illa existente in semine, sicut quæuis anima alia: an non sed à causa aliena extrinseca, quod alij vocant educi uel non educi de potentia materiæ. Et q̃uis antea hac de re nõnulla dixerimus in quæstione de immortalitate animę secundum Aristotelẽ, nunc paulo plenius tractanda est, nec solum secundum Aristotelem, sed secundum veritatem, ac veram philosophiam.

Argu ad partẽ affirma.

Igitur vt ab argumentis incipiamus, probãt pars affirmatiua qõnis, q̃ à virtute seminali producatur. Primum argumentum est. Homo est vniuocè animal cum omnibus alijs: ergo idem est ipsius & aliorum productionis modus: sed alia producuntur per eductionem animæ à propria virtute seminali. ergo etiam hõ.

2. Argu. Secundum. Homo est cã hominis, sicut vnus ignis alterius, & equus equi est cã, ergo producit virtute sua aiam. Nam alter non esset cã. Materiam. n. non facit, vt notum est, nec ipsam animam vt dr, ergo uere nihil facit: quia homo nõ est aliud, q̃ anima & corpus, seu forma, & materia.

3. Argu. Tertium est. Causa attingens ultimam dispositionem alicuius formæ, producit talem formã: ut si ignis producit ultimũ calorem, cũ quo includitur forma ignis, dr producere talem formã. Sed uirtus illa omnem dispositionẽ & organizationem facit, ad quã inducitur anima rationalis in materia. ergo etiã producit animam.

4 Argu. Quartum est. Si non producitur à uirtute: ergo præcessit iam anima facta: sed hoc esse non potest, quia causa formalis non producitur, nec habet esse nisi in eo cuius est causa, ut dicitur 12. Met. tex. 17. Anima rationalis autem forma est, ergo producitur à uirtute ipsa seminali.

Quatuor errores circa animæ originem. 1. Error. Aduertendum circa animæ originem quatuor fuisse errores, & in philosophia, & in Fide nostra. Primus fuit eorum, qui dixerunt animas omnes multo tempore simul fuisse creatas à Deo extra corpora, & postea corpora subintrare propter ipsarum peccata, quæ extra corpus cõmittebant: hic error fuit Origenis. lib. 1. Periarchon. c. 7. & præsertim fuit Platonis.

Secundus error. Alter fuit, animas oẽs fuisse ab æterno in numero certo finito, subintrareq; corpora diuersa, modò unũ, modò alterũ: & hic error fuit Pythagoræ, quem sumpsit ab Aegyptijs, ut refert Herodotus. lib. 1.

Tertius error. Tertius error est aliorum, qui animas non antecessisse corpora dixerunt: sed simul cum illis produci, tamen non à uirtute seminali: sed ab Angelis creari: & hic fuit Auice. & id receperunt quidam hæretici. s. Seleucus, & Hermias, quorum fit mentio lib. 7. histor. tripar. c. 11.

Quartus error. Quartus fuit aliorum, qui animas à patribus produci dixerunt, ut corpus à corpore, & anima ab aia sit facta: huius erroris fuit Tertul. ut refert August. lib. de hæresibus. c. 86. Idẽ dixit Apollinaris hæreticus, ut refert. S. Thom. 2. Cõtra gen. c. 86.

Nota testimonia Arist. cuius occasione aliqui errarunt. Aduertendum ulterius, Aristotelẽ li. 2. de gen. animal. c. 3. proposuisse quæstionẽ, an omnis anima producantur à uirtute seminis, & respondit omnem produci, præter intellectiuam, quæ aduenit de foris, ideſt extrinsecus, quem locum superius adduximus, quia eius occasione nõnulli errant in uia Aristotelis.

1. Concl. Non præcessit tẽpore corpus. Pro huius resolutione sit prima conclusio. Anima rationalis non præcessit tempore corpus. Hæc est contra duos illos errores primos.

1. Ratio. Probatur autem primò ex Arist. 9. Metaph. tex. 13. Actus prior potẽtia est in diuersis, tamen in eodem posterior est, sed anima est actus, corpus uerò potentia: ergo in unoquoque prius est corpus, q̃ aia.

2. Ratio. Secundo probatur. Quod est secũdum naturam, prius est quàm quod præter naturam: animam esse in corpore est secũdum naturam; esse uero extra, est contra naturam,

Universidad de Deusto Biblioteca

naturam ergo prius est esse in corpore, quã extra corpus: Maior probatur, quia vnicuique prius ineſt, quod ſm ſe ineſt, q̃ ꝙ ſm accidens. Oppoſitum autem eſſet inordinatio maxima. Quod vero eſt ſecundum naturam, ineſt rei per ſe, quod autem præter naturam ſm accidens: illud ergo prius eſt. Minor probatur, quia cum anima ſit forma corporis eſſentialis, natura ei eſt eſſe in corpore, & conſequẽter prꝛter naturale eſſe extra corpus.

3. Ratio. Tertio probatur. Si anima præceſſit corpus, & poſtea fuit detruſa in corpus, peto, Vel id fuit, videlicet, in corpus detrudi violẽtũ aĩæ vel naturale, vel ſm voluntatẽ ipſius Nõ violẽtum: quia tunc homo eſſet non naturale ens: quod eſt abſurdũ cũ ſit naturaliũ primus. Et probatur quia aĩa nõ haberet deſiderium naturale permanendi & cõſeruãdi in corpore, cuius oppoſitũ experimur. Nec eſt naturale quia tunc extra corpus maneret contra naturam, quia cum vnus terminus eſt naturalis, alter eſt contra naturam. Et iam prætereа probatum eſt in ſecundo argumẽto nõ fuiſſe prius, qđ eſt cõtra naturã.

Nec eſt ex volũtate, qa eligere, qđ deterius eſt, procedit ex errore, vel ignorantia Intellectus: ar eſſe in corpore deterius ei eſſet & præſertim in tali corpore, cum multa mala in ipſo patiatur, nõ ergo volũtate eligeret eſſe in corpore, niſi decepta. Nõ vr aũt cã huius deceptionis dari poſſe. Probant: qa non eligeret eſſe in corpore, niſi ipſum cognoſceret prius, & qua rõne ipſum cognoſceret, & oĩa alia naturalia cognoſcet, ergo, ſi ſic eſt, aĩa introducitur cũ ſciẽtijs: cuius oppoſitum alibi probandum eſt, & facilè probari poteſt.

1. Concl. *Aĩa rationalis non producitur ab vlla virtute ſeminali, nec ab aliquo agente naturali.* Secunda concluſio. Anima rationalis non producitur à virtute ſeminali, nec ab aliquo agente naturali. Hæc concluſio eſt multum notanda, deſtruit. n. errores aliquos philoſophorum, & probatur rationibus valdiſſimis.

Prima eſt. Nullum agens naturale poteſt producere aliquod eſſe ſupra ipſam materiam, anima rationalis habet eſſe ſupra materiã ergo non poteſt produci ab aliquo agente naturali.

Diſcurſus eſt notus: maior probatur.

1. Ratio. Omne agens naturale agit actione circa materiã, & recepta in materia: non ergo põt producere, niſi eſſe, quod ſupra ipſam non eleuat, nec eſt alterius generis. probatur ẽt à ſimili. Ex parua certaq̃ ceræ quantitate poſſunt fieri multæ imagines, ſi tamen q̃titatem ceræ nõ excedant. tũ turris magna excedens q̃titatem ceræ, nullo modo fieri poteſt, quia non eſt ſub poteſtate talis cerę, & agens artifex nihil agit vltra poteſtatem materiæ illius.

Minor probatur: quia anima rationalis habet operationem eleuatam ſupra materiã puta, intelligere, vt dictum eſt, ergo ẽt ipſum eſſe, & hoc fuit argumentum, quod merito cõuincit multos. intellectiuum. n. ſupra materiam eſt: non ergo ab agente in materia produci potuit.

2. Ratio. Secunda eſt. Omne agẽs naturale agit actione recepta ĩ materia, & materia neceſſario eſt diuiſibilis, ergo & actio neceſſario eſt diuiſibilis. Sed actio eſt idem re cum termino & forma, ergo neceſſario omnis forma producta actione phyſica eſt diuiſibilis. Sed rationalis anima eſt indiuiſibilis, vtpote, quæ ſit immortalis, vt alibi deduximus, ergo impoſſibile eſt animam produci actione phyſica.

3. Ratio. Tertia ratio eſt. Forma, quæ ab agente phyſico producitur, nõ p ſe, ſed cũ cõpoſito cõproducitur & eadem actione, ſed omne qđ cũ cõpoſito eadem actione cõproducitur nõ habet eſſe per ſe, niſi in cõpoſito, aliàs nõ illa actione, ſed alia produceretur, nõ igit haberet aĩa eſſe extra cõpoſitum, nec immortalis eſſet: qđ cum falſum ſit, profecto eſſe per ſe habet, qđ ſi habet, non actione phyſica, quæ in cõpoſitum terminatur, ſed alia actione eſſe habet. Suntq̃ notatu digna hæc tria argumenta quibus hæc veritas confirmatur.

3. Concl. *Aĩa non eſt ab Angelis producta.* Tertia concluſio. Aĩa non eſt ab Angelis producta. Hæc probaẽ. Aut. n. creatione, aut ex potẽtia materię produceretur: Nõ creatione, quia nihil facit ex nihilo, niſi ſolus Deus. Nõ ex materia, qa tũc fierẽt argumẽta facta in cõcluſione ſecũda. 1. Ratio.

Et probatur: quia Angelus produceret ex materia animã, vel vt cauſa vniuerſalis, vel vt particularis. Si vt vniuerſalis, tunc non immediatè, ſed concurrente ſeminis virtute. Si vt particularis: tunc ſimiliter in ſpecie oportebat produci.

4. Concl. *Aĩa rationalis à ſolo Deo eſt producta per creationem.* Quarta concluſio. Anima rationalis à ſolo Deo eſt producta per creationem.

Hæc concluſio primo ſic induci poteſt à ſufficienti diuiſione. Si enim anima habet principium ſui eſſe, & illud non eſt agens naturale, vt ſufficienter probatum eſt, nec agẽs ex materia ſeu ſine materia, ergo agens aliquod erit agens, quòd agit ex materia, ſeu ſine materia.

Nota primò modũ quo anima rationalis producitur. Eſt aũt notandũ primò, ꝙ Deus, non ſic aĩam rõnalem ꝓducit, ſicut reliquas formas: reliquas. n. producit cum cauſis ſecũdis, ita vt qua actione cauſa particularis producit formam, eadem ẽt Deus producat ſimul cum ipſa cauſa particulari. At aĩam rationalem ſolus ipſe facit, nec vtiꝫ actione cauſæ particularis. Vñ ſicut Deus ſolus angelum creat, ſic & animam, ita, vt actio hæc in ſolam aĩam terminet: & ſicut illã creat in corpore, ita eadẽ actione poſſet extra corpus creare, & ꝓducere.

Dubium, An prius natura ſit aĩa rationalis quã homo, & quã ſit in materia. An verò prius natura aĩa habeat eſſe in ſe, quam ſit homo, & quam ſit in materia: Puto dici poſſe in vtramuis partem probabiliter, vel prius natura eſſe in ſe, vt terminet ſic creationẽ Dei: vel nõ prius, ſed ſimul natura infundi & eſſe in corpore, quia hæc nõ eſt omnino ſimplex creatio, qualis eſſet Angeli, ſed increatio, ſeu concreatio: creatur enim non in ſe: ſed in corpore, & intra corpus.

Reſpõſio. Sed tũ quicquid ſit de prioritate naturæ, tũ de prioritate temporis dicendum eſt, ꝙ non prius tempore producit illam, quam vniatur corpori, ſed in vno temporis inſtanti vtrumq; fit. Scis enim, quòd in primo eſſe introducitur forma agens: ergo diſponit materiam vſque ad illud inſtans, quod eſt primum eſſe introducendæ formę, & in illo inſtanti Deus creat, & agens naturale vnit cum materia.

Nota ſecundo, duas eſſe actiones Dei in a-

nima pro duitione. anima verè dr nõ educta de potentia materiæ, & hunc modũ productionis Ariſt. partim cognouit: ſic. n. dixit, aĩam Intellectiuam extrinſecus venire, & non educi ex potẽtia materiæ, vt diximus ſuperius, q. 15. Atq; hæc eſt reſolutio huius difficultatis. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad primum. Ad primum dico, quod id, quod gĩeratur, non eſt niſi cõpoſitum ipſum, vt alibi ſæpe diximus: & quantum ad generationẽ cõpoſiti, non eſt dſia inter hominem, & alia aĩalia; homo. n. hominem, & equus equum producit, & hoc ſufficit ad vnitatem generica. Diſcrimen tũ eſt, quod homõ nõ cõproducit animam, ſicut equus, & alia, ſed iſtud diſcrimen non impedit, quin ſit idem genus productionis, qa productio à termino primò & per ſe quod eſt ipſum compoſitum, ſumi debet. Illud tũ facit diſcrimen hoc, ꝙ ſicut homo cuncta excedit aĩalia, ita ipſius productionis modus. Tria aũt hic interueniunt, aut quatuor, vt poſſit dici vera hois extrinſecè generatio. Primò, quia exhibet alteram partem compoſiti, puta materiam, & corpus vnde generetur. Secundò, quòd cõcurrit, etſi nõ ad eſſentiam aĩæ, ſed ad eius vnionem cum corpore, & ad eius informationem. Tertiò, hinc ẽt concurrit ad productionem totius compoſiti. Quartò, quia facit oẽs diſpoſitiones vſq; ad vltimam, quæ ſunt neceſſarię ad ipſius animæ introductionem: & ita concurrit quoque diſpoſitiuè. Et hæc ſunt ſatis ad vniuocam generationem, licet in eſſentia animę ſit diſcrimen ob ipſius perfectionem.

Ad ſecundum. Ad ſecundum patet ex dictis ſolutio. Homo enim cauſa eſt hominis, non quod formam facit, hoc enim per accidens eſt in generatione, ſed ꝙ compoſitum, ſicut dicitur etiam aliquid cauſa mortis hominis, non ꝙ deſtruat animam, ſed ꝙ compoſitum ipſum, in hoc enim vera ratio corruptionis conſiſtit.

Et quamuis non faciat materiã, tamẽ dat materiam, & dat corpus organicũ & præparat, ac diſponit. Et quamuis non faciat corpus, cõcurrit tamen ad eius vnionem & ad eius informationem.

Ad tertium dico, quòd cauſa inducens

dispositionem vltimam, est causa ēt formæ, qñ forma est eiusdē generis prorsus cū dispositionibus: vt sicut ipsæ nō eleuātur à materia, ita nec forma. At nō sic est aīa rōnalis: habet.n. esse eleuatū à materia ob id indiget alio agente præter ipsū disponēs. Deinde secundò. Respondeo, q̄ causa inducens vltimā dispositionem, est causa introductionis formæ: & hoc semper est verum, etiam in anima rationali.

Ad quartum. Ad quartum nota est solutio ex quarta conclusione. In eodem enim instanti temporis anima producitur à Deo, & vnitur mediante causa naturali.

Dubium. Hic tamen posset esse dubium cum intellectiua aīa sit eadem cū sensitiua, quare nō dicetur educi ex potentia materia pp sensitiuam: sicut dicimus, q̄ sensitiua, vt eminenter cōtinetur in rationali, creatur, quia idem est cum intellectiua?

Respōsio. Respōsio manifesta est. Nā agens superius pōt attingere gradus inferiores: at inferius nō pōt superiores. Vñ dicimus, agens naturale quamuis sensitiuā per se posset producere: non tñ eam, cum idem est cum intellectiua: qa ageret iā vltra naturā. At Deus creās intellectiuā, creare ēt pōt inferiores gradus ipsi idētificatos, & in ea eminenter contentos. s. sensitiuam, & vegetatiuam: quæ omnia vna anima sunt cum intellectiua in ipso homine.

Secundo respondemus melius, & facilius, vnum solum gradum animæ constituendo: q̄ anima rationalis medius quidem est gradus inter Angelos & sensitiuā animam, & quidem spiritualis: atq; ideo creari à Deo potest, produci ab agēte naturali corporeo non potest. Et per hæc patet huius difficultatis dissolutio.

AN ANIMAE INTELLECTIuæ sint inter se æquales. Quæst. XVIII.

Sensus q̄ Hienis. NOn hic de æqualitate in quantitate sermo est: non.n. aīa quāta est, cum sit indiuisibilis: sed de æqualitate in perfectione, an vna sit ita perfecta sicut altera. Est autem perfectio duplex. Vna accidentalis, quæ spectatur ſm ea quæ accidūt rei: & hmōi perfectio non inest oībus animabus æqualiter: nec de his est quæstio. Altera est perfectio substātialis, & intrinseca, ſm quam substantia vel vnum ens altero perfectius est, ſm seipsum: & de hac est quæstio, an vna anima sit secundum se altera perfectior.

Primum arg. quod anima rationalis sit altera pfectior. Et videtur ita esse. Primò ex Arist. 2. de gener. anim. cap. 3. dicit, q̄ prout anima est perfecta magis, vel minus, ita corpus præparat magis, vel minus perfectam.

2. Argu. Secundo. Per operationes iudicandum est de substantia rei: ergo penes diuersitatem qualitatum, & operationum, erit iudicādum de diuersitate, vel qualitate substantiæ. Sed hominum operationes sunt diuersæ multum: quibusdam enim perfectissimæ, quibusdam imperfectissimę operationes insunt: ergo idem erit in animabus secundum se: quædam enim perfectæ quædam imperfectæ erunt.

3. Argu. Tertio. Si omnes animæ sunt æquales in sua substantia, sequeretur, quòd separatæ à corpore non possent distingui inter se, quia non habent per quid distinguantur, cum per omnia sint æquales.

4. Argu. Quartò, est argumentum Theologum. quia vī absurdum dicere, q̄ aīa Christi, & anima rustici sint æqualis perfectionis substantialis. Et in quodam articulo Parisiensi definitum vī, q̄ sit error dicere, q̄ anima Christi nō sit nobilior anima Iudæ; nō igitur omnes animę sunt æquales.

Prima opinio communis. Secunda opin. Caiet. Aduertendum, opinionem cōmunem esse, animas esse æquales in perfectione substantiali: de hac enim est disputatio. Caieta. tamen 1. p. q. 85. art. 7. dissentit ab hoc, putans esse inæquales, ita vt vna sit perfectior substantia, quàm altera. Exemplum esse potest ad huius opinionis intelligentiam. Sit album vt vnum: sit aliud, vt duo, aliud vt tria, & cętera, sunt potius illæ ipsæ albedines gradu perfectiores: sic putat esse animarum rationalium substātias, & putat hoc esse S. Thom. Et hoc posset forte videri S. Thomam id dicere in illomet articulo, cum tamen non ita sit, sed ab alijs Thomistis aliter exponatur. D. Thomas, nempe de sola perfectione quæ accidit, vel ex prima naturali corporis dispositione, vel postea ex aliqua eius acci-

accidentali mutatione.

1. Concl. Oēs aīa rationales sunt æqualis pfectionis in sua substantia. Vt tñ, q̄d tenendū sit, statuamus in hac re, sit prima conclusio. Animæ omnes intellectiuæ sunt in substantia sua æqualis pfectionis. Hęc cōclusio est cōtra Cai. cuius sniam puto periculosā, & nullo modo tenendam. Probo aūt id aliqbus rōnibus.

1. Ratio. Ab autoritate Ari. Prima est expressa auctoritas Aristo. 3. Metaph. c. 3. tex. 11. dubitat, quare species, cum prædicetur in q̄d de multis, puta, indiuiduis, nō dicatur genus. Respondet, q̄ in genere est prius, & posterius, idest, vnū est altero perfectius eorum, qui sub ipso continentur: at in specie non est prius & posterius: sunt.n. oīa indiuidua æqualis pfectionis substantialis, vide manifestam sententiam Arist. pro conclusione.

Præterea, alibi ait, q̄ in genere latent æquiuocationes, hoc est, diuersæ pfectionis species: at si sub specie essent etiam diuersæ perfectionis indiuidua, etiam sub specie laterent æquiuocationes.

2. Ratio. Altera ratio est. Si in substantia animæ huius est aliquis gradus, qualis non est in substantia alterius: ergo istæ duæ aīæ differunt specie. Probo consequentiā manifestè: qa ex recta Metaph. doctrina non est alia dīa specifica quam hæc, quæ gradū perfectionis substantialis addit. Ex hoc.n. probatur, q̄ homo differt specie ab equo: quamuis.n. vtrumq; sit animal, tñ in substantia hominis est aliquid, quod non est in equo. Eodem ergo modo erit in animabus, differuntq; sicut duo Angeli diuersæ speciei: hoc autem est falsissimum in philosophia: q̄ specie differant, & in Fide error. Nam ita etiam homines essent diuersæ speciei, qui ex diuersæ speciei animabus constarent. Sunt igitur animæ æqualis substantialis perfectionis, & hoc est argumentum valde efficax.

3. Ratio. Tertia ratio est. Si anima esset pfectior pro corporis perfectione, sequeretur, q̄d eadem anima mutatur, & modo minus postea magis esset perfecta essentialiter, & substantialiter: quod est impossibile. Sed probo sequelam: quia corporis perfectio mutatur: est enim imperfectissimum cum anima inducitur: postea magis, & magis perficitur, acciditque mutari complexiones, & dispositiones: oportebat ergo aīam ēt mutari, q̄ iuxta corpus pficiē.

4. Ratio. Quarta rō est. Si iuxta corpus magis pfectum aīa est perfectior, sequeret, q̄ corpus daret esse animæ, & ex ipsius potentia educeretur: non.n. aliter posset animā perfectiorem causare: sed hoc falsum est, imò anima in se prius natura habet esse per creationem, quam sit in corpore. Aut ēt, si simul natura infunderetur, tñ à solo Deo efficienter produciturr: nō ergo sumit substantialem pærfectionem à corpore.

Reiicitur solutio. Respondebunt, q̄ ita est, tamen Deus est, q̄ pro corpore perfectiori aīam creat perfectiorē. Sed contra hoc est manifesta ratio. Nā, vel Deus creat aīam perfectiorem pp corpus perfectius, vel facit corpus perfectius pp animam perfectiorem. Non primum: quia illud esset ordinare iā causam ad instrumentum: & perfectius ad imperfectius: quod non decet. Non.n. scriba pp calamum, sed calamus pp scribam est. Nec est illud ſm: quia corpus præparat per causas secundas necessarias, cōcurritque cum ipsis ad modum ipsarum: at animas liberè & immediatè creat: non ergo ordinat, quod necessarium est, in id quod liberum est: esset enim liberum restringere, si veller.

5. Ratio. Quinta ratio est Theologica: qa multæ aīæ hoium, qui ignorantes fuerunt in hoc sæculo, & imperfectæ temperiei, ac ob id ipsę fuerunt minus perfectæ in substantia, excedent in gloria alias aīas, quæ habuerunt corpora optime temperata & perfectiora, ideo erūt perfectiores in substantia. Hoc autem dicere, videtur inconueniens: nam hunc potius ordinem habere deberent, vt perfectiores natura essent in gratia & gloria, sicut & Angeli: debuit ergo idem esse in animalibus, si inæquales sunt. Cum igitur non sit: sequitur, esse, omnes æquales in substantia.

6. Ratio. Prętera sextò. Si hoc in animabus hominum conceditur substantiali differre perfectione, idem deberet concedi in omnibus formis omnium specierum, cùm eadem sit ratio. Vnde fieret, vt vna forma ignis esset substantialiter perfectior altera, quòd dispositione materię, & aquæ, &

Universidad de Deusto Biblioteca

ueris &c. Et ita ẽt in oĩbus alijs mixtis animatis & inanimatis: imò ẽt in accidentibus numero sub eadẽ specie differẽtibus, sequeretur esse substantialiter, seu essentialiter & intrinsecè perfectiora: vt vna albedo æquè etiã intensa cum altera, v.g. duæ albedines, vt tria: duæ nigredines, vt tria, duo colores, ut tria: si quidem ex sola indiuiduali differentia, & numericè, sub eadem specie colligitur diuersa substantialis, & intrinseca perfectio, aut si hic non, cùm sit absurdum: ergo nec in specie animarum rationalium.

7. Ratio. Præterea septimò, quia si ex dispositione corporis licet colligere maiorem, vel minorem perfectionem substantialẽ indiuiduorum animæ, & ideo aliquis habeat animã ingeniosiorem, & melioris Intellectus altero, sequitur, ꝙ cũ aliqui à natura nascãtur stulti, & fatui, illi habeant aĩam stultam & fatuam; imò cũ nunq̃ per totã vitam utantur, nec uti possent ratione, sequitur, ꝙ habeant animam impotentem rõne vti, & planè irrationalem: quod est error. Et præterea, cùm nunquam vtantur ratione, ita etiam nec libertate, quæ ex electione, & deliberatione rõnis pendet. Vnde sequeretur, animam etiam illam carere libero arbitrio, & voluntate: quod asserere est etiam impium, & error.

8 Ratio. Itẽ sequeretur octauò, ꝙ sicut una anima alterã in substantiæ perfectione superaret, ita etiam in potẽtiarum perfectione: & ita vnus homo haberet altero perfectiorem potentiã intellectus, & perfectius liberum arbitrium, quod etiam est error.

9. Ratio. Præterea nonò & ultimò manifesta rõne à posteriori cõuincit, non esse unã animã substantialiter & extrinsecè perfectiorem alteram: quia oĩs dria, quæ reperitur in diuersis hoĩbus quantũuis maxima cõtingat, & reperiatur in eodemmet hoĩe ex sola corporali dispositione, contingit.n. vt idẽmet homo nũc ualeat ingenio, & memoria, & intellect⁹ acumine, vel iudicio, paulò pòst ex morbo vel aliquo accidẽte amittat ingenium, & memoriam, & iudiciũ, & fiat hebes omnino & tardissimus. Item, vt nunc sit rõnis cõpos, & prudens, postea fiat amẽs, ac rõnis expers: nũc bonus, postea malus, nũc aptus, postea ineptus, & ecõtrà. Quare manifestè colligit ex diuersa hac dispositione corporis & organorũ prouenire, nisi veiles stultissimè dicere, ẽt in eodẽmet mutari aĩæ substantialem perfectionem: quod est impossibile, aut quotidie pro dispositione corporis infundi meliores vel peiores aĩas in eodẽ homine, quod est plus quam ridiculum, et error stultissimus, est ergo temeraria, & periculosa talis assertio animarum rationalium, ꝙ perfectione differant substantialiter & intrinsecè animæ rationales.

2. Concl. Aĩæ non differunt numero ꝑ diuersas cõmensurationes ad diuersa corpora. Sit secũda conclusio. Aĩæ nõ differunt numero per diuersas cõmensurationes ad diuersa corpora. Hæc q̃uis videatur esse dissona sniæ S. Tho. 2. Contra gen. c. 81. tũ puto verã. Cum D. aũt Thoma multi sentiũt, dicẽtes, ꝙ sicut anima in specie intrinsecè, & essentialiter dicit ordiné, & cõmensurationẽ ad corpus huius speciei, sic hæc numero aĩa ad hoc numero corpus, ita ut illa cõfiguratio & proportio ad hoc corpus sit de essentia huius animæ, ipsamq̃ue indiuiduans, manensq̃; in ea, sicut figura recepta à sigillo manet in cera, & per has diuersas commensurationes, dicunt animas etiã separatas distingui. Sed nos hac conclusione asserimus oppositum & talem commensurationem non constituere hanc animam, sed consequi potius animam iam singularem, & indiuiduam.

Explicat conclusio.

1. Ratio. Hoc probatur Primò. Anima non educitur ex potentia materiæ, vt dictum est, nec habet esse à materia pendens omnino, sed est etiam subsistens, creataque à Deo. Ex hoc facio argũ. Id quod prius natura est in se, q̃ in aliquo, non potest indiuiduari ad illius indiuiduationẽ, sed anima prius natura est in se per creationem, quàm in materia, ergo prius natura est indiuidua, quàm sit in materia. nõ ergo per illam commẽsurationem ad hanc materiam indiuiduatur, tunc enim oporteret, quod ex tali materia educeretur.

Confirmat. Nam ẽt si esset simul nã, & informaret, tũ non accipit esse & substantiã suam à corpore, vel ab informatione, q̃ informat, & est effectus eius formalis.

2. Ratio Probatur secundò: Si indiuiduatur per commẽ-

surationem ad hanc materiã, maximè erit ad illã materiam, in qua primò introducẽs in embrione: sed accidit aut totam prorsus illius materiã abijci, aut ferè totã, & deperdi successu temporis, vt ipse S. Tho. fatetur, ergo impossibile est intrinsecè per aptitudinẽ ad illam indiuiduari, tunc.n. non esset eadem numero anima.

3. Ratio. Probatur tertiò, & est argũ ex ipsa Diui Thomæ, & eorum doctrina. Ipsi enim fatentur, ꝙ anima immediatè unitur materiæ, ita, vt prius ipsa informet materiã, posteriusque natura consequantur accidentia. Et hoc sit argumentum. Corpus nunquam est corpus, nec hoc corpus nisi per accidentia, sed anima prius natura vnitur materiæ, quàm accidentia: ergo prius est in materia: quam materia sit hoc corpus, non ergo indiuiduatur per hoc corpus, est enim indiuidua dum primum in materia est: cum iam sit producta.

4. Ratio. Probatur quartò. Illa commensuratio est idem cum animæ substantia, imò est huius animæ substãtia, ut ipsi dicunt: tunc est argumentum. Contra sunt inæqualis perfectionis, ergo & illæ commensurationes, sed hæ sunt substantiæ animæ, ergo iam animarum substantię sunt inæquales, quod est contra ipsos. Hæc argumenta sufficiant ad huius conclusionis probationem. Scotus enim alijs utitur argumentis non spernendis, quæ prætermitto.

3. Concl. Aĩæ rõnales ſe ipſis differũt numero intrinſecè. Nota. Tertia conclusio. Animæ rationales seipsis prorsus differunt numero intrinsecè, non per respectum ad aliud.

Hic nota, esse necessarium recurrere in indiuiduitate ad aliquid, quod se ipso indiuiduetur, & hoc ẽt in opinione illorum manifesto. Sumo duos ignes æquales & peto ab eis, Quo horum formæ differunt? Rũdebunt, per has materias. Idem dicam, Quare sunt hæ materiæ indiuiduæ? Rũdebunt, Per has quantitates, quibus sunt diuersæ. Iterũ dicam: Quare quãtitates sunt hæ? Dicet, Seipsis. Vide ergo fistendum in aliquo seipso indiuiduo. Cùm hoc ita sit, profectò magis uidetur conforme, vt tale primum indiuiduum sit forma & anima præcipuè rationalis, ipsa enim est, quę dat esse materiæ, & composito, quantitas potius à substantia indiuiduatur, q̃ indiuiduet, cùm capiat esse ab ea, nõ autem det. Et hoc est argumentum, animam ipsam seipsa indiuiduari, ab aliaq; seipsa numero distingui, non autem per aliud, puta, per corpus, immo corpus per ipsam habet indiuiduationem, sicut habet esse.

Probatur concluſio.

A posteriori autem & extrinsecè colligimus diuersitatem rectè ex corporis diuersitate, & eatenus vera erit aliorum opinio, sed non intrinsecè.

4. Concl. Aĩæ rõnales nõ hãt operationes æqualiter perfectas ꝓp diuersitatem corporis organorum. Quarta conclusio. Animæ rõnales non hãt operationes æqualiter perfectas ꝓp diuersitatem corporis organorum: est enim organum animæ ipsius instrumentum.

Et hoc manifestè probatur. penes.n ea, quæ accidentaliter eueniunt, iudicamus naturalia, vt Arist. fecit in Prædicam. Qua lit. Penes modum, quo ex accidenti fimus rubei colligit modum, quo nã liter homo rubeus fit. Eodem modo in pũti, idemmet homo, vt antea diximus: sanus, & phreneticus, pacificus, & iratus, iuuenis, & senex operationes uarias exercet: modo enim promptus ad intelligendum, modo ineptissimus est. Hoc tamen non mutationi, nec diuersitati alicuius animæ tribuitur, sed organorũ dispositioni, ergo quod in diuersis hominibus secundùm naturalem dispositionem fit, non in equali substantiæ animæ perfectioni, sed corporum varietati tribui debet. Et hoc argumentum conclusionem probat, & simul oppositæ sententiæ argumentum soluit. Supereſt igitur ad argumenta respondere.

Ad primum. Ad primum dico Arist. loqui de diuersis animarum speciebus, & generibus, scilicet, sensitiua, vegetatiua, & intellectiua, non de his, quæ sub una specie sunt.

Ad ſecundum. Ad secundum dico, ꝙ qualitates operationis nõ solùm indicãt substantię diuersitatem, sed aliquando existente eadẽ substantia & agẽte, indicãt diuersitatem instrumenti: & sic sit in præsenti. Idem enim aliquando male, aliquando bene scribit cum calamus non uno modo aptus est.

Ad tertium. Ad tertiũ diximus, animas seipsis differre, & q̃uis non seipsis differrent, nihil argũ concluderet, quia possent differre penes diuersa corpora, in quibus sunt,

vel

vel fuerunt: vel melior est prior solutio.

Ad quartum. Ad quartum, nihil inconueniens est dicere, quàtum ad substãtiam, animã Christi, qualem alijs, cum certũ sit quantum ad substantiam esse inferiorẽ angelis, rñ gratia oẽm excedit creaturã ẽt & gloria.

Et ad articulum illum Parisiensem responderi solet, non transire Articulos illos vltra Sequanam, quod est ipsorum Parisiorum flumen. Cæterum responderi potest non fuisse in illo articulo de anima Christi, & Iudæ id definitum, sed in genere, vt ex ipso articulo constat: si quis assereret hoc, quod inconueniens est, ponere aliquos intellectus nobiliores alijs, sit error, quod verum est de angelis & hominibus, & inter ipsos angelos diuersę speciei.

Illa verò de Iuda fuit ratio solùm, non definitio articuli, vt ibidem constat. Rõnes autem, & quę obiter dicuntur in illis præsertim articulis eius vniuersitatis, nõ sunt Fidei Catholicæ.

Tertiò respondemus, nobiliores fuisse, non substantialiter, sed in donis naturalibus, accidentalibus, vtpote ingenio, memoria, iudicio, & optima corporis temperie, ex quà hæc pendebant ex parte, & præterea multo plus supernaturalibus donis, quæ etiam perficiunt naturam, & si ita in telligatur, verus erit articulus, & ea ratio non aliter.

Caput sextum.

Indiuisibilium igitur intellectio. Tex. XXI.

Quod duplex sit intellectus in actu seu duplex intellectus operatio simplex, & cõposita.

INcæperat tractare de intellectu actu, textu præcedenti, nunc prosequitur idem, ac modo duplicem intellectum in actu distinguit, & simplicem, & compositum: iuxta operationem simplicem, & compositam. In textu igitur isto distinguit duas has intellectus operationes alteram simplicem, quà res ipsas appræhendimus tantum, quæ dicitur intellectio indiuisibilium. Alteram, quà ipsas res conceptas componimus, quod fit, dum mente propositionem facimus.

Differentię vtriusq;. Inter has duplex ponitur discrimen.

1. Alterum est, quod in prima operatione non inest ulla falsitas, at in secunda verum est, uel falsum: non enim Intellectus falli dicitur, quousq;, componat, & copulet unam rem conceptam alteri.

2. Altera est, q̃ prima operatio præcedit secũdam, non enim componimus, nisi quæ prius simpliciter apprẽhendimus. Habetque se intellectus in hoc sicut natura in generatione animalium, ut dicebat Empedo. q̃ putauit, quòd natura prius fecit membra per se, vt caput, manus, & reliqua, postea per cõcordiã fuerunt conniũcta. Sic Intellectus prius diametrum per se cognouit, & incommensurabile per se, postea copulauit diametrum esse incõmensurabilem.

Si autem factorum, aut futurorum. Tex. XXII.

Progredit in eodem discrimine ostẽdẽdo in cõpõne et diuisione in esse falsitatẽ posse duplici de causa.

OStenderat falsitatem in compositione esse, eaque erat ratione rerum cõceptarum: Cum enim componimus, quæ nõ componenda sunt, vel diuidimus, quæ non diuidenda sunt, falsum dicimus. Vt si hominem non esse animal, vel cygnum esse nigrum dicamus. Nunc ostendit etiã alia causa posse falsitatem inesse in compositione, puta, cum conceptus quidem bene coaptati sunt, tamen tempus uerbi non ita, vt si dicas de eo, quod modò incipit esse album quod fuit album, vel de eo quod fuit, dicas, q̃ erit. Et hic est sensus horum priorum verborum. Si, inquit, tempus futurum, vel præteritum cointelligens, fuerit intellectus, tunc supple etiã inest falsum.

Statim autem, quod dictum erat, clarius distinguit, repetitque in compõsitione esse falsum, & non alibi, & per compositionem, affirmationem intellige, per diuisionem verò negationem. Idcirco dicit, quod omnia per diuisionem contingit dicere, id est, quæ affirmata sunt, negari possunt. Dicit etiam vlterius, falsum non solum inesse ratione compositionis, vel diuisionis, sed etiam ratione temporis, vt dictum est, causa autem compositionẽ hanc faciens, est intellectus.

Indi-

Indiuisibile autem quoniam dupliciter. Tex. XXIII.

De simplici operãne intellectv quæ indiuisibilia cognoscit.

PArticularitèr nunc de priore operatione Intellectus tractat, qua simplicia, quæ indiuisibilia vocat, intelliguntur: distinguitq́ue ista indiuisibilia esse tria. Primum est aliquod totũ, quod partes habet, sed per modum vnius intelligitur, quod vocat continuum, & longitudinẽ, & dicitur indiuisibile actu, quia actu non est diuisum, potest tamen diuidi. Et per hoc indiuisibile debes intelligere, q̃cunque cõplexũ, quod per modum vnius apprẽhenditur, vt animal rationale, homo albus, vir iustus, & alia. Tractat ergo quomodo Intellectus ista apprẽhendat.

Tria esse indiuisibilia.

De primo indiuisibili de toto, et qũo intelligat.

Tripliciter potest intelligi totum.

Et quidem hoc totum tripliciter potest intelligi. Primò, vt totum quoddam tantum non diuidendo in partes: secundo diuisim intelligendo partes: tertio omnes simul partes intelligendo.

1. Si primo modo consideretur, tunc habet rationem indiuisibilis actu, & sic in tempore indiuisibili intelligitur, id est, non intelligitur aliquid illius in parte tẽporis vna, aliud in altera: sed in quacunque parte totum: & rationem huius dat: quia tempus correspondet diuisibili magnitudinis. Cum igitur magnitudo seu totum aliud non diuidatur intellectu, nec tempus diuidetur, sed in toto aliquo tempore, & in quacunque parte illud totum simul intelligitur.

Probat iterum: quia si tempus diuideretur in vna parte, aliquid illius totius intelligeretur, in altera aliud: & hoc non ita est. Vt enim diximus, totum, vt quoddam vnum indiuisum consideratur: ergo in tempore indiuisibili.

Nota. Et notandum hic, vocare tempus indiuisibile non solum instans, sed etiam tempus, quod non diuidetur secundum diuisionem rei intellectæ.

2. Statim declarat quomodo intelligit tale totum: cum seorsum partes intelligit. Dicitq́ue, quòd, cum intellectus seorsum partes intelligit, tunc diuiditur tempus, vt in quacunque parte temporis pars distincta intelligatur: oẽs autẽ simul, quod

3. erat totum tertio modo, omnibus etiam partibus simul illius temporis intelligantur. Sic ergo percipitur primum simplex, & indiuisibile.

Quod autem non secundum quantitatem. Tex. XXIIII.

De secundo indiuisibili secũdum formam, & qũo intelligatur.

MOdo tractat secũdum indiuisibile, quod est secundum formam, id est, est aliqua res simplex, vt homo, ignis, animal, & alia: & talia dicit intellectum intelligere intellectione indiuisibili, & tempore indiuisibili: non enim partes habẽt sicut priora, secundum quas intellectio, & tempus diuidi possint.

Reijcitur obiectio. At quia posses dicere, ista partes habere: ignis.n. & homo, & alia, diuisibilia sũt: similiter & ipsum tempus diuisibile est. Respondet ad hoc, tam ista, q̃ ipsum tempus esse diuisibilia, sed secundum accidens, & non inquantum talia sub intellectione sunt, sed in quantũ indiuisibilia.

Nota. Est autem notandum verbum. [Quod intelligit.] debes enim per hæc intellige re rem, quam intellectus intelligit: hæc enim dicitur diuisibilis per accidens, & non vt talis est, cognoscit modo, sed vt indiuisibilis.

Dubiũ 1. et eius re sponsio. Dices, Quare vocat tempus diuisibile per accidens? Respondeo, quia ad intelligenda illa singula vnum sufficit instans, quòd si durat intellectio per tempus, id est per accidens.

Dubiũ 2. et eius re sponsio. Posses etiam dubitare, an sit in tempore aliquod indiuisibile. Respõdet esse quidem, sed nõ separatum, sicut in ipso continuo, & linea, vt dictum est alibi. Est ergo notanda expositio: locus enim hic obscuriſſimus habetur.

Punctum autem, & omnis diuisio. Tex. XXV.

De tertio indiuisibili nõ solũ actu sed potentia, et qũo intelligat.

TRactat nunc de tertio indiuisibili, scilicet, quod est indiuisibile non solum actu, sed potentia, quale est punctum, quod dicitur diuisio, quia per id continuantur, & diuiduntur partes: similiter de nunc, in tempore dicẽdum est.

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc ergo indiuisibile non per se apprehenditur, sed per contrarium. Per negationem enim continui percipitur indiuisibile, sicut priuatio per positiuum, vt malum per bonum, nigrum per album id est tenebræ, quæ priuatio est per lucem & sic intellige exemplum: nigrum enim positiuum est.

Statim declarat hunc cognoscēdi modum esse Intellectus, qui est in potentia, & cui res intellecta inest potentia. At si quis intellectus est, cui non est contrarium: id est, cui nihil inest potentia, talis per seipsum omnia intelligit, & actus est, ac separatus: & iste intellectus est diuinus, ut omnes exponunt.

Est autem dictio quidem aliquid.
Tex. XXVI.

De cōposita operatione intellectus, quomodo in ea sit veritas & falsitas.

POstquam de simplici operatione dixit, regreditur ad compositā, quam Dictionem vocat, quæ est affirmatio, vel etiam negatio alicuius de aliquo: hanc dicit omnem esse veram, vel falsam: non tamen Intellectus omnē simplicem operationem. Intellectus enim, qui est circa quid est, id est, circa rem ipsam, vt post declarabitur, non errat, sed semper est verus: sicut visus circa proprium obiectum semper est verus. In applicatione vero obiecti, vt quòd hoc, vel illud sit coloratum, errat vt diximus superius. Sic intellectus circa quid est, non errat, nisi tantum in compositione.

Nota.

Et nota, Intellectus hic sumi, vt comprehendit tam eum, qui est in prima operatione quam in secunda, ob id dixit, quòd non omni intellectui semper inest.

Verum statim addit hæc verba, (Sic se habēt, quæ sunt sine materia:) quorū sensus est, vt notat S. Thom. quod sic se habent Intelligentiæ separatæ in sua cognitione, sicut nos in prima: nunquam enim errant.

Alij aliter exponunt.

Caput septimum.

Idem autem est, quæ secundum actum.
Tex. XXVII.

Cōparatio intellectus actu et intellectus potētia.

CVm de intellectu actu tractauerit, nunc ipsum ad intellectum potētia comparat, ponitque differentias duas. Altera est, quòd intellectus actu, est idem cum re. Altera quòd intellectus actu posterior est intellectu potentia in vno, & eodem: tamen vniuersaliter non est: quia ante quemcunque intellectum potentia, datur alius in actu, vt notum est, Ante quemcunque intellectum potentia discipuli, præcessit alius in actu magistri docentis. Hoc autem partim declaratum est superius, & magis inferius examinabitur, atque hæc de intellectu in actu.

AN COMPOSITIO INTELLECtus sit vnicus ipsius actus.
Quæstio XIX.

Sensus q̄stionis.

SEnsus huius difficultatis iste est, an cum intellectus percipit aliquam propositionem, puta, Homo est animal, id faciat vnico actu, & operatione simplici, an multis singulis correspondentibus singulis vocibus, & rebus compositis.

Nota duplicē esse operationem mētalem.

Est autem notandum, aliquos distinguere duplicem propositionem mentalem. Vna dicitur iudiciaria, quæ non est aliud, quàm iudicium, quo assentimur compositioni vel propositioni alicui, vt cum iudicamus mente hominem esse animal: & hanc dicūt esse vnum actum simplicem, nec de ea est dubium. Altera dicitur apprehensiua, vt cum intellectus apprehendit ante iudicandum propositionem: & de hac dubium est, putantque non esse vnum actum intellectus, sed multos simul, sicut sunt multæ voces. Hæc autem difficultas est eadem cum illa, an propositio mentalis apprehensiua sit vnica simplex qualitas, scilicet vnicus intellectus actu, an potius multæ simul.

Vide-

2. Argum. Quòd non sit vnus actus.

Videtur autem, q̄ non sit unus. Primo authoritate, tex. 21. dī secunda operatio Intellectus compositio multorum conceptuum, at cōceptus actum ipsius Intellectus significat: sunt ergo multi actus.

2. Arg.

Probatur secundò. Cōceptus seu actus intellectus respondet uocibus, vt dicitur 1. Periher. sed uocalis propositio non est una uox, sed multæ: nec ergo mentalis erit unus actus, sed multi.

3. Arg.

Probatur tertio. Propositio in mente successiuè producitur: non enim in uno instanti tota profertur, nec percipitur: ergo sunt plures actus. Vnus enim in uno instanti producitur.

4. Arg.

Probatur quartò. Videtur hic diminutus Arist. non enim meminit alterius operationis intellectus præter compositionem, scilicet rationalis.

3. Funda. Multis hominib. vocari actū Intellectus, quo rē apprehendimus.

Circa huius dubij dissolutionē, notandum primo actū intellectus, quo rem apprehendimus, multa sortiri nomina: dī. n. simplex, & prima operatio; dicitur notitia, quasi ea noscamus: dī ét intentio formalis, quasi sit forma qua mediante intellectus formaliter est intendens, & cognoscens: sicut per operationem res formaliter dicitur operans: dicitur & conceptus formalis, quasi forma, qua res cōcipimus: est enim actio in ipso existens intellectu.

2. Funda. Cur dicatur conceptus formalis, & obiectum.

Notandū & secundò, q̄ addimus illud verbum: Formale: nam res ipsa per talem actum cognita, dī etiam conceptus obiectiuus, quasi obiectum conceptum, & cognitum: dicitur etiam intentio obiectiua ob eandem causam: & hac uocabulorum diuersitate Logici frequenter utuntur.

3. Funda. Qñ dicatur actus Intellectus, simplex.

Notandum & tertio. Actum primum Intellectus non dici simplicem, eo q̄ res apprehensa sit tantum una: cōtingit enim esse multas, vt dicemus: sed quia per modum unius apprehenduntur: unde cum hominem album per modum unius apprehendo, dicitur talis apprehensio simplex operatio: hoc tamen melius in conclusionibus explicabitur.

1. Concl. Propositio apprehensiua est vnus actus simplex intellectus.

Sit igitur prima conclusio probabilis. Propositio apprehensiua est unicus actus simplex intellectus, id est, cum intellectus hanc propositionem apprehendit, unico actu totam apprehendit.

Explicat conclusio.

Aduerte uerò, q̄ non nego, prius singulos actus habuisse singulorum terminorū & rerum significatarum: prius enim intellectus hominem, & Animal, & Ens, singulis conceptib. percipit: tamen nullo illorum, nec oībus simul rem totam seu propositionem, ut propositionem apprehendit, nisi unico alio actu superueniente.

Primo ab authoritate Arist.

Hoc manifestè probat. Primò authoritate tex. 23. docet Arist. q̄ cū totum aliqd habens partes, ut totum, & ut unū quoddam considerat: tunc uno eodemq; tēpore totum percipitur: talis est propositio.

2. Ratio.

Probatur secundò. Propositio non est tm illa tria, sed simul dicit unionem quandam ipsorum: sed nullus conceptus illorum, quæ sunt circa partes, nec omnes simul apprehendunt illū unionis modum: ergo unus est alius conceptus, quo propositio, ut unum quid apprehenditur.

3. Ratio.

Probatur tertio: quia cum prius natura sit propositio mentalis, quàm uocalis, erit magis una: principium enim minus est multiplex, quàm quæ à principio procedunt: erit ergo unus actus Intellectus apprehendens totum id, quod tribus uocibus explicat, uel pluribus.

4. Ratio.

Probatur quartò. Quia experimur aliquos terminos oēs alicuius propositionis apprehendisse, adhuc tamē nondum propositionem percepisse: quia defuit actus, quo omnia, ut unum, apprehenderentur: unus est ergo actus, quo tota propositio, ut talis est, apprehenditur ab Intellectu.

2. Concl. Propositio mentalis nō solum est apprehensio, sed etiā iudicium.

Secunda conclusio. Propositio mentalis nō solum est apprehensio, sed etiam iudicium. Hæc est iuxta cōem modum loquendi multorum: Putant. n. esse propositionem apprehensiuam in mente, ut aliēsum quoq; seu iudicium, quo ipsa apprehensio iudicatur. Et id merito, quia cōponere, uel diuidere nō solū ad apprehensionem, sed etiam ad iudicium pertinet.

Nota. Explicat, & probat conclusio.

Vbi notandum, q̄ propositio potest ad Intellectum dupliciter comparari. Vno modo tanquam obiectum purum, quod ubi intellectu percipitur, sicut alia simplicia: & sic dicitur esse in apprehensione, & ita talis apprehensio dicenda est propositio

tionis: nam in compositione & propositione semper verum, vel falsum inesse docet Aristot. & talis apprehensio in se ipsa, antequã ab aliquo iudicetur, vt V.g. quòd astra sint paria, vera uel falsa est.

Altero modo cõparatur ad Intellectũ velut effectus, quasi ipse intellectus sit, qui cõponat vel diuidat iudicando sic esse, vt illa prima dr ꝓpositio apprehensiuè, vel non sic esse, vt cum assentit vel dissentit: nam sic vr ex se propositionem quandam facere, & talis actus est etiam uera mentis ꝓpositio, in qua existit quoq; verum, uel falsum. Nã si assentit ueræ apprehensioni, verus est assensus, & si dissentit ei, erit falsus: & è contra, si apprehensio est falsa in se propositio, & tũ ei dissentit, erit verus assensus, si tunc assentit erit falsus. Vnde apprehensione propositionis existente uera, contingit iudicium esse falsum, vel uerum, & similiter existente falsa apprehensione, cõtingit uerum, & falsum esse iudicium. Quamobrem utraq; est propositio, si quidẽ vtraq; est vera vel falsa, & vtraq;, licet diuerso modo componit, & diuidit, & vtraque dr compositio, quamuis simplex actus sit, ab effectu & significatione, nam illa apprehendendo, ista iudicando faciunt compositionem, vel diuisionem.

3. Concl. Rõcinatio ad compositionẽ de duci põt. Nota.

Tertia cõclusio. Ratiocinatio ad cõpositionẽ reduci põt: non.n. est aliud quam vna hypothetica propositio, & totũ iudicium, ꝙ hoc inferatur ex alio; totum autem iudicare, etiam componere potest.

Nec audiendus est Philop. in hac parte, q̃ putat esse duas distinctas animæ potentias, quibus apphendimus, & cõponimus. Non.n. ita est, sed ad unã eandemq; pertinent. Non.n. cõponeret potentia, nisi cõposita apprehenderet, & cognosceret, aliter incognita copularet; quod esse non potest. Supereſt ad argumenta rñdere.

Ad 1. Ad primum dico, conceptum in textu significare rem ipsam conceptam, & cognitam, & sic unico actu intellectus multa cognoscuntur per modum unius.

Ad 2. Ad secundũ potius est contra ipsos. Nã sicut uocalis propositio nõ est tres uoces tũ, sed totum compositum ex ipsis, ita in mente præter tres cõceptus erit unus, quo propositio vt unum quid percipitur.

Ad 3. Ad tertium dico, illam successionem prouenire, quia antequam Intellectus apprehendat prolatam propositionem totam, præcedunt conceptus singularum partium, vt dictum est.

Ad quartum, iam dixi reduci ad compositionem.

AN QVID EST, SIT OBIECtum primum Intellectus. Quæst. XX.

Occasio qõnis.

DIfficultas ista est supra tex. 26. vbi Arist. docet, intellectum nõ decipi circa quid est, tanquam circa proprium obiectum, sicut nec uisus circa colorem.

Nota primo intentionem, et scopũ quæstionis.

Aduerte aũt, ꝙ non hic petimus de primitia gñationis, s. ꝙ ens sit prius cognitũ ab intellectu, an vniuersale magis, an minus vniuersale, vel singulare, hoc.n. 1. Phy sic. disputatum est, sed petimus de primo obiecto adæquationis, ꝙ cõprehendit adæquare intelligibilia, & sub cuius ratione ab Intellectu percipiuntur, ꝙ se habeant ad Intellectum sicut color ad visum.

Nota secundo Interpretationẽ textus Arist. quæ difficultatem facit.

Aduerte etiã, multos per quid est in illo tex. intelligere definitionem, & naturam rei, quasi hoc sit obiectum intellectus, & iuxta eam interpretationem difficilis est quæstio, quomodo id ueritatem habeat.

Est igitur primum arg. ex 2. de aĩa tex. 66. Visibile est obiectum uisus, ergo intelligibile erit obiectum intellectus: nam inter sensum, & intellectum est proportio.

1. Arg.

2. Arg.

Probatur secdò. Obiectum Intellectus debet cõprehendere omnia, quæ ab Intellectu percipiuntur: sed Quid est, non comprehendit omnia, sed potius ens, nõ enim Intellectus tantum rei naturã, sed etiam passiones & accidentia percipit: ergo ens potius, quàm Quid est; erit obiectum.

3. Arg.

Probatur tertio. Id est obiectum Intellectus, in quo distinguitur à uoluntate, q̃ sibi est proxima, scilicet in eodem subiecto proximè; sed in hoc est distinctio, ꝙ cum vtraque sint circa ens, Intellectus est circa uerum, uoluntas circa bonum, ergo uerum erit obiectum Intellectus.

4. Arg.

Probatur quarto. Id vr obiectum intellectus, quod opponitur obiecto sensus, sed

sed sensus obiectum est singulare, ergo intellectus obiectum erit uniuersale.

1. Funda. De apprahẽsione et iudicio Intellectus, et vtriusque obiecti.

In hac quæstione si qua est discordia, potius est in uerbis, ꝙ in re, est.n. perplexa multum propter uarios loquẽdi modos, qui tamen non discrepant, ideo explicanda est in præsenti, & sic dirimenda.

In cuius declarationẽ aduerte primò, intellectum duplicem operationem exercere circa suum obiectum. Altera est simplex apprehensio, & simplex cognitio ipsius, in qua nihil veri, vel falsi inest. Altera est composita apprehensio, & iudicium, & assensus, uel dissensus, qui etiam compositio, & diuisio dicitur, in quibus iam uerum, vel falsum inest.

Hæc autem, quæ à nobis apprehendun tur, sunt in triplici differentia. Quædam sunt simplices naturę, uel res, ut homo, animal, album. Quædam sunt composita, vt animal rationale, homo iustus, quædam sic composita, vt habeant verbum, sintque propositio: vt homo est animal, Deus est iustus, & circa ista tria uersatur apprehensio.

Iudicium tamen, quod apprehensionem præsupponit, uersatur tantum circa hanc tertiam apprehensionem, non circa alias, nam iudicium est compositorum, & propositionum.

2. Funda. Triplex potentia obiectum motiuum & terminatiuum, et motiuũ ac terminatiuum simul.

Vnde colligit, adæquatum obiectum iudicij esse minus, q̃ obiectum apphensionis, quantum ad modum obiecti, quãuis enim de ente iudicemus, non tamen, nisi de composito, at omnia apprehendimus.

Aduerte secdò. Alicuius potentię triplex potest esse obiectum, Vnum motiuum, & terminatiuum: Alterum terminatiuum, sed nõ motiuum, põt etiã esse aliud motiuum, sed nõ terminatiuum. Id dr motiuũ & terminatiuum, quod mouet potentiã cognoscitiuã imprimendo sui speciem, & cognoscitur etiã ab illa potentia. Vt lapis visus à me, mouet uisum meum, & uisio in ipsum terminatur. Terminatiuum, sed non motiuum est, quod à potentia pcipitur, sed non mouet ipsam per speciem. Verbi gratia, Aestimatiua bruti recipit speciem alicuius animalis, & per illam percipit sibi inimicum, tunc inimicitia est terminatiuum obiectum, sed nõ motiuum, qa non impressit ipsam speciẽ, sed cognita est à potentia. Motiuũ & non terminatiuum est, quod mouet, sed non cognoscitur à potentia, & huius exemplum ponetur post in conclusione. Hæc omnia intellectui adaptanda sunt.

1.

3. Funda. Aliud esse obiectũ aliud circumstantiam seu cõditionẽ obiecti.

Aduerte tertiò, aliud esse obiectũ, aliud conditionem seu circunstantiam obiecti. Obiectum est, ꝙ mouet potentiã ad agendum, cõditio uerò est id, sine quo nõ esset actio. Exemplũ est in naturalib⁹. Obiectũ calefactionis est aqua, uel qđ calefit: cõditio est, quod sit approximatum. Vlterius, obiectum uisus est color, cõditio est, ꝙ sit in singulari, vt inferius declarabit. Similiter, ꝙ sit uisibilis, vnde uisus non percipit singularitatem nec uisibilitatem, sed colorem, quia potentia nõ circa conditionem, sed circa obiectum operatur.

1. Concl. Obiectum motiuum Intellectus in corpore existẽtis, est ens sẽsibile.

His suppositis, sit prima cõclusio. Obiectum motiuũ intellectus, dum est in corpore, est ens, non quodcunque, sed sensibile, siue singulare, siue uniuersale. Probat. Illud est motiuum obiectum, qđ speciem imprimit, sed nullũ ens, nisi sensibile sui imprimit speciẽ in intellectu, ergo solum illud est motiuum. Minor probatur, quia non mouet intellectus nisi à phantasmate, at phantasma tantum est rei sensibilis.

1. Ratio.

Nota.

Nota hic, quòd res sensibilis potest dici obiectum motiuum, & terminatiuum, qa ipsius est species, & ab Intellectu percipitur, at ipsum phantasma, quod est in sensu, posset dici motiuum tantum: quia imprimit speciem non ad cognoscendum ipsummet phantasma, sed rem ipsam, cuius est phantasma.

2. Concl. Obiectum Intellectus cõprahẽdens, terminatiuũ et motiuũ est ens uniuersaliter sumptũ. Explicatur & pbatur.

Secunda conclusio. Obiectum intellectus cõprehendes motiuum & terminatiuum est ens vniuersaliter sumptum complectens materialia, & immaterialia: Nolo dicere, quòd intellectus dum est in corpore, intelligat distinctè intelligentias. hoc non ita est, sed quòd intelligit illas saltem cõfusè, & conceptu connotatiuo. Sat tamen est, quòd cognoscat intellectus omne ens, quocunq; modo id eueniat, nõ enim de modo hic disputamus: sed de re cognita: at experientia constat, quòd &

Deum, & intelligentias, & alia omnia intelligimus ob id obiectum vniuersale Intellectus dicimus esse ens absolutè.

Nota.

Verum quidem est, differentiam esse. Nam sensibilia percipiuntur à nobis specie propria, ideoque ipsa sunt obiecta motiua & terminatiua: at immaterialia, & insensibilia non propria specie, sed altera cognoscuntur; ob id terminatiua tantùm obiecta dici debent.

Tertia conclusio. Conditio obiecti Intellectus multiplex est.

3 Concl. Conditio obiecti intellectus est multiplex. Prima.

Pro declaratione repete, quod diximus in tertio notabili, aliud esse cõditionem, aliud obiectum, & inuenies triplicẽ conditionẽ in obiecto Intellectus. Prima est vniuersalitas. Vt.n. ens ab Intellectu percipiatur, debet esse abstractum à singularibus: ac ob id vniuersalitas dicitur esse conditio: sicut in sensu conditio obiecti est ꝙ sit in singulari. Hoc autem est apud eos qui tenent Intellectum non percipere nisi vniuersalia: nos uerò, qui dicimus etiam percipere singularia dicemus, ꝙ non tantum conditio est vniuersalitas, sed etiam singularitas. Vnde cùm dicitur Intellectus cognoscere vniuersale, non intelligas, ꝙ semper cognoscat vniuersalitatem, sed ꝙ cognoscit ens cum hac conditione, quòd sit in vniuersali, vel singulari.

2.

Alia conditio est intelligibilitas. Non enim cognoscitur, nisi quod est intelligibile: sicut non videtur nisi visibile, scilicet ens percipitur cum hac conditione, quod sit intelligibile: sicut etiam dicimus, Ignis comburit sibi proxima.

Tertia est ueritas tam simplex, q̃ complexa, quæ est in propositione. Eo enim, quod intellectus intelligit ens simplici cognitione, efficitur ei similis per speciem, quæ similitudo dr̃ veritas, & eo ipso, ꝙ iudicat, resultat veritas, vel falsitas. Vnde omnia ista, vniuersale, intelligibile, verũ, non sunt obiecta Intellectus adequata: nõ enim est aliud, nisi ens: sed dicunt ista, seu explicant obiectum cum conditione, & circunstantia, quæ concurrit, quando Intellectus percipit suum obiectum.

Comparãtur conditiones ad obiectũ ipsum.

Aduerte etiam, ꝙ inter has circunstantias seu cõditiones. quædam sunt antecedentes actum Intellectus circa obiectum, vt intelligibile: antè enim q̃ ens intelligatur, est ista cõditio, quod sit intelligibile. Apud eos uerò, qui putant vniuersale tantùm cognosci ab Intellectu & fieri per intellectum agentem, vniuersaliras est conditio antecedens: quia prius abstrahitur per agentem, quã intelligatur à possibili. Tñ ẽm nos, qui putamus Intellectum cognoscere singularia, non ita est: sed singularitas est conditio antecedens: quia verò vniuersale fit à possibili, dicimus esse inter alias conditiones, quæ dr̃ consequentes actu Intellectus: ex eo enim, quòd intellectus percipit naturam, consequitur, quòd dicatur vniuersalis, quia percipitur non perceptis singularibus: & ista est conditio consequens ex parte obiecti.

Est etiam conditio consequens veritas: eo enim, ꝙ intelligit rem, siue apprehendendo, siue iudicando, dicitur verum: si fuerit in apprehensione, est uerum transcendentale, si in iudicio, est verum logicum. similiter etiam, & falsum.

Discrimẽ Intellectus à sensu in cognitione horũ conditionum obiecti.

Nota etiam, ꝙ non sic se habet Intellectus circa suas conditiones, sicut sensus. Sensus.n. non percipit suam cõditionem. Visus.n. videt colorẽ, at non visibilitatem nec singularitatem: at Intellectus est tam amplæ cognitionis, vt se conuertat, & reflectat ad conditiones intelligendas, & percipit vniuersalitatem, singularitatem, intelligibilitatem, ac ueritatem, & omnia alia, ac ex conditione facit sibi obiectum per actus reflexos, & secundo.

4. Concl. obiectum Intellectus quãtũ ad iudiciũ est ens complexè sumptum.

Quarta conclusio. Obiectum Intellectus quantum ad operationem iudicatiuam est ens complexè, & in propositione sumptum. Hæc manifesta est ex dictis. Superest argumenta soluere, quorum solutio ex dictis est manifesta.

Ad 1.

Ad primum respondeo, ꝙ tam uisibile in uisu, q̃ intelligibile in Intellectu nõ solum dicunt ipsum obiectum formale, sed simul important conditionẽ antecedentem: at nos de obiecto formali petimus.

Ad 2.

Ad secundum simili modo dicimus, etiã verum dicere obiectũ, scilicet ipsum ens, cum conditione tamen consequente, & fortasse non sic se habet verum ad Intellectum,

ctum sicut bonum ad voluntatem. Nam bonum mouet volũtatem, sicut ens intellectum: verum autem dicit obiectum cũ conditione: non enim est veritas ratio, quæ mouet intellectum semper, sicut bonitas est ratio mouendi voluntatem.

Ad 3.

Ad tertium nos quidem fatemur ens esse obiectum adæquatum, nec Arist. per Quid est, intelligit definitionem, sed ipsam rem, vt simplici apprehẽsione cognoscitur. Si enim diceret ens, comprehendetur obiectum operationis iudicatiuæ, & non semper esset verus. Vt autẽ Arist. manifestaret se loqui de obiecto intellectus quod subsstat simplici operationi, dixit, Quid est, nam ista operatio nõ erat, sicut nec sensus: est igitur Quid est, ens cognitum prima operatione intellectus.

Ad quartum patet solutio ex dictis. Vniuersale enim dicit obiectum cum cõditione.

Videtur autem sensibile ex sensitiuo Tex. XXVIII.

De intellectu practico & speculatiuo.

DE intellectu in actu suum hucusque instituit sermonem Arist. à text. 20. nunc de intellectu practico, & speculatiuo, qui sunt species Intellectus in actu, tractat: incipitque à practico.

De quib. & qũo agit Arist. Quadam quæ in sẽ sunt reperiũtur in quibus assimilatur intellectui. 1.

Et cum sensus, ac intellectus proportionem quandam habeant, per sensum, explicare aggreditur quod intendit.

In primis ergo aliqua, quæ in sensu sunt enarrat. In primis hoc inest sensui, ut ad actum potẽtia reducatur ab ipso obiecto sensibili. Nec ob id intelligẽdum est, ipsum sensum alterari propriè, aut pati, seu moueri, nõ enim ista operatio est motus qualiter definitus est 3. phy. illic enim est cum aliqua corruptione motus, at hic non est nisi operatio perfectiua absq; vlla destructione, idcirco alio nomine vocari debet. Quicquid igitur sit, saltem sensibile educit ad hunc actum ipsum sensum, atque hæc est prima cognitio partis sensitiuæ, quæ est apprehensio & cognitio simplex obiecti sui, assimilaturque apprehensioni intellectus, quam vocat dicere, seu intelligere.

Inest secunda illa operatio sensui, scilicet percipere sensibile sub ratione conuenientis, vel disconuenientis, iracundi, vel molesti, quod fit per Æstimatiuam, & in hac operatione assimilatur intellectui affirmanti, vel neganti, non quòd sensus affirmet, vel neget, sed qa operatur ad modum intellectus componẽtis. Intellectus enim affirmans, vnum alteri componit: sensus autem per hanc operationem sensibile sub ratione iucundi, vel molesti percipit, videturq; iucundum cõponere cum obiecto: post hoc statim sequitur appetitus, scilicet persecutio, uel fuga. Sensatio enim iucundi, uel molesti, appetitum sensitiuum mouet, siue ad prosequendum, siue ad fugiendum, quod iudicat. 2.

Et est delectari, aut dolere. Tex. XXIX.

PRosequitur explicare tertium, qđ inest sensui, idest, mouere, & causare appetitum in actu, dicitq; non esse aliud dolere, aut delectari fuga, uel appetitus, id est, prosecutio & desiderium in actu, nil aliud inquam, ista esse, quam motum sensus agentis, & cognoscentis bonum, vel malum, vt talia sunt.

Addit etiam vnum, quod potentię istæ appetitiuæ, scilicet appetitiuum, quod est circa bonũ, fugitiuum, quod est circa malum, non differre subiecto inter se, nec à sensitiuo, vt putabat Plato, qui sensitiuũ in corde, appetitiuũ in iecore posuit, nõ autem sic subiecto differre putandum est, sed ratione, & definitione, cum tamen in vno subiecto proximo sint. Hæc sunt, quę sensui insunt.

Cogitatiuæ autem animæ phantasmata. Tex. XXX.

Applicatur illa q̃ cõmunia sensui intellectui.

APplicat intellectui, quæ dixerat de sẽsu: in primis phantasmata sunt intellectui quem vocat aiam discursiuã: quia intellectus practicus discursiuus est, iunt igitur phantasmata intellectui, sicut sensibilia sensui: vt enim sensibilia agunt in sensum, ita phantasma in intellectum.

Inest

Universidad de Deusto Biblioteca

De practico intellectu, quis sit.

Inest etiam aliud intellectui, iudicare obiectum apprehensum esse bonum, uel malum, sed p propositionem, & non sicut sensus facit, & ad talem intellectum mouetur appetitus, & ille intellectus dicitur practicus, puta, qui motiuus est ipsius appetitus. Ex hoc unum sequitur, q sicut in sensu nunquam est iudicium boni, uel mali, nisi præcedente sensibili, ita nec est talis intellectus practicus sine phantasmate præcedente. Vide, quod non generaliter loquitur Aristo. sed de practico Intellectu, qui est ad operandum.

Sicut enim aer pupillam huiusmodi.
Tex. XXXI.

Quo sciat habeat practicus intellectus proportione ad sensum.

NVnc qualiter se habeat iste intellectus practicus, explicat adhuc per similitudinem ad sensum. Vult; docere, sicut est unus communis sensus, qui patitur ab omnibus sensibus exterioribus ita intellectus qui patitur ab omnibus phantasmatibus.

Dicit ergo quod obiectum agit in pupillam, & quodque aliud in suum exteriorem sensum, tamen singuli exteriores sensus agunt in unum communem, & ultimum, qui est uelut ipsorum medietas, qualis est sensus communis, uel imaginatio, ac ob id superius tex. 29. uocauit sensitiuam medietatem. Hunc sensum dicit esse unum re, tamen ratione plures, quia sic est unus, vt sit etiam multorum terminus, & principium, vt diximus superius. atque hoc sensu calidum à dulci distinguimus, differentiamque diuersorum sensibilium percipimus.

Et hoc vnum proportione.
Tex. XXXII.

Applicat quæ dixerat. Nota.

APplicat quæ dixerat, dicens, quod hoc, scilicet intellectus & sensus cõmunis, sunt unum proportione, seu numero. Per proportionem intelligit, similitudinem in communi, per numerum intelligit similitudinem, quam nos dicimus proportionalem.

Et sensus est, intellectum, & sensum esse similes in proportione, quam habet uterque ad suum obiectum, scilicet intellectus ad phantasmata, & sensus ad sensibilia omnia externa, uel quam habent sensibilia inter se. Vt enim se habent sensibilia ad sua phantasmata, sic sensus communis ad intellectum, seu imaginatiua. Modo enim non distinguit communem ab imaginatiua.

Ratio, q sit vnus intellectus re, et multiplex ratione.

Ad hoc autem ostendendum vtitur ratione sumpta ex sensibus, parumque referre dicit siue sensibilia sint vnius sensus siue diuersorum exteriorum. Est igitur argumentum. Sicut se habet album ad nigrum, ita se habet phantasma albi ad phãtasma nigri, ergo permutando, sicut se habet album ad suum phantasma, ita nigrũ ad suum. Si igitur phantasma albi, & nigri vni insunt, & circa vnam potentiam versantur, sicut album, & nigrum, illa potẽtia erit, sic & ista, sed ista, quæ est sensus communis vna est re, plures ratione, ergo intellectus respectu phantasmatum etiam erit vnus re, & plures ratione, id est, percipiet omnia, quæ ab alijs sensibus proueniunt, vnde nunquam percipiet nisi in phantasmate, sicut nec communis sensus, nisi per exteriores.

Quia autem exemplum posuit de albo & nigro, quę ad vnum videbant pertinere sensum, dicit idem posse dici de albo & dulci, & de sensibilibus diuersis. *Nota 1.*

Nota præterea per A, album. per B, nigrum, per C, phantasmata albi, per D, phantasma nigri, intelligit. *Nota 2.*

Concludi tur q sit itellectus practicus.

Est igitur intellectus practicus vna potentia, quæ tamen non immediatè circa res, sed circa ipsarum phantasmata operatur, ab ipsisque proximè mouetur, hoc enim est quod ostendit.

Et sicut in illis determinatum est.
Tex. XXXIII.

A quibus moueat itellectus practicus.

POstquam ostendit, quid sit practicus intellectus, & qualiter se habeat per analogiam ad sensus, nunc à quibus moueatur ostendit, docetque aliqs à presentis sensibilis phantasmate, aliquando ab absentis, aliquãdo ab ipsa specie intelligibili

bili manẽte in intellectu, quam speciem vocat intelligentiam. Sæpe enim rebus absentibus intra nos cogitantes deliberamus futura, conferimusque præsentibus.

Exemplũ Arist.

Et ponit exemplum, cum à præsentis sensibilis phantasmate fit intellectus practicus: & exemplum sic est intelligẽdum, imo legendum: nam litera hæc non est correcta. Aliquis igitur videt facem ignitam, & sensu communi illam moueri cognoscens versus se, tunc intellectu practico percipit esse sibi hostem. Solebant. n. olim facibus pugnare ardentibus. Ecce quomodo à phantasmate rei præsentis mouetur intellectus. *Nota 1.*

Aduerte & verba in principio tex. Sensus enim est, Sicut in illis, scilicet sensibilibus præsentibus, intellectus percipit fugiendum, vel sequendum, ita extra sensum, scilicet absentibus sensibilibus. *Nota 2.*

Statim sequitur exemplum, quo modo præsente sensibili operetur intellectus practicus, vt diximus.

Et cum dixerit, quòd ibi iocundum.
Tex. XXXIIII.

Intellectus practicus apprehẽdit res etiã absentes, sub ratione boni, vel mali, et ita mouet appetitum.

CVm dixisset, Intellectum operari, & intelligere in absẽtia sensibilis, quia id cõe erat intellectui etiam speculatiuo addit, quod cum sic intellexerit in absentia, q sub ratione boni, vel mali apprehenderit, & iudicauerit rem, tunc mouetur appetitus, & in actione est, id est dicitur practicus, seu actiuus intellectus.

Differentia inter itellectũ practicũ, & speculatiuum.

Statim ponit differentiam inter practicum intellectum, & speculatiuum, in quo manifestat, quid speculatio sit intellectus, dicit, qđ verũ, & falsum sine actione, id est, speculatiuum, est in eodẽ genere cum bono, & malo, id est, practico, solum differunt penes uniuersale, & particulare. Sensus ũte est: Speculatiuus, & practicus sunt circa cognitionem veri, vel falsi, tñ uerum, qđ speculatiuus tractat, est cõe, non ordinatum ad opus. Cognoscit. n. speculatiuus solum uerum secundum se, at uerum practicum est uerum contractum ad opus, nam practicus cõsiderat uerum, ut operetur, ac idcirco in ordine ad conueniens, vel disconueniens seu bonum, uel malum considerat. *1.*

Quæ verò abstractione dicuntur.
Tex. XXXV.

Quo intellectus speculatiuus considerat mathematica.

CVm dixisset, intellectum speculatiuum uerum uniuersaliter, & abstractum cõsiderare, nunc ostendit, quo cõsideret abstracta. s. mathematica: & determinat q cõsiderat ea, quæ in materia q dẽ sunt, no tñ, ut in materia sensibili sũt.

Et ponit exemplum de curuitate nasi, quæ similitas dr: Sic. n. talis curuitas cõsideretur, uriq; cum materia considerabitur, ut similitas est, tamẽ si illa absolute, ut curuitas consideretur, utique sine materia cõsiderabitur. in quo significat, quòd res abstracta est eadem, quæ in materia est, sed non ut in materia tali est cõsiderata. *Nota.*

Est notandum, q in hoc exemplo dat intelligere duos intellectus speculatiuos, unum physicum, qui formas in materia considerat, alterum mathematicum, qui formas in materia existentes sine materia cõsiderat, de quo alibi satis diximus.

Omnino autem intellectus.
Tex. XXXVI.

Ratio cur intellectus quadã intelligit abstrahendo, materiam cã materia.

REddit rationem præcedentis doctrinæ, quare quædam intelligat abstrahendo à materia, quædam uerò cum materia. Ratio est, quia intellectus actu conformatur rebus. Vnde quæ ex natura sua materiam habent, cum materia intelliguntur, quæ uerò non habent, quamuis in ea sint, sine ea intelliguntur, at sicut vtraque re in materia sunt, ita intellectus in materia realiter est.

Dubium.

Vnde ex hoc posset dubium suboriri, An dũ est intellectus in materia, & quanto, id est, corpore, possit abstracta realiter intelligere, scilicet intelligẽtias, quia non eis conformatur. Hoc tamen alibi speculandum dicit.

Nota.

Notandum etiam hic, intellectum, & animã non esse realiter abstractam à materia, sed esse formam, dubium enim procedit ex hoc suppositio.

AN

Universidad de Deusto Biblioteca

AN SINT SPECIES INTELLIgibiles necessarię. Quæst. XXI.

Primũ argu. ad partẽ nega.

SIcut species, qbus cognitio sensitiua fit, sensibiles vocãtur: ita quibus intellectus intelligit, intelligibiles dicuntur. Est igitur difficultas, an tales species sint, an sine his Intellectus intelligat. Et quamuis de his antea obiter dicta quædam fuerint, nunc diligentius de ipsis disputandum.

Videtur autem, eas non esse necessarias, & est primum argumentum. Si tales species, sunt, vel producuntur ab ipso Intellectu, vel à phantasmate: sed neutrum esse potest. Non ab ipso Intellectu? quia ipse recipit, nihilque agit, nec producit aliquid in se. Non à phãtasmate: quia hoc est diuisibile: at species est indiuisibilis & & spiritualis: nil ergo est, quòd faciat species: ac consequenter non sunt ponendæ.

2. Argu. Probatur secũdo. Si istę species essent, vtique in Intellectu ipso conseruatæ manerent, sicut fit in sensu interiore: sed id non potest esse: ergo non sunt. Maior est nota: sed minor probatur: quia si species productæ semel manent in intellectu: ergo intelligeremus continuo, dum sunt illæ species, quod tamen falsum apparet.

Reijcitur solutio. Nec valet dicere, q̃ in sensu interiore sunt, & non semper sentit: quia dum non sentimus species nõ sunt in potentia, sed in spiritibus organi: at intellectus nõ habet organum: nec species illæ indiuisibiles alibi esse possunt, quam in intellectu.

3. Argu. Probatur tertio. Si essent species in intellectu saltem postquam semel rem percepimus, non indigeremus phãtasmate, sicut sensus interior nec idiget exteriore postquam rem percipit: tamen illud esse falsum experientia ostendit. Nihil enim intelligimus etiã eorum, quæ aliàs intelleximus, nisi phantasmate ipso prẽsente, signum ergo est, non per species, sed per phantasmata solam animam intelligere.

1 Opinio. Themist. & Theophr. &c. In hac difficultate fuerũt, quatuor Philosophorum sentẽtiæ. Prima fuit eorum, qui negauerunt species intelligibiles esse necessarias ad intelligendum prẽter phãtasmata: hi fuerunt Themist. & Theophr. vt supra meminimus. Similiter Auempa. Epist. de luce: & inter Theologos Ioannes Bacho. 1. Sent. q. 2. prologi, & Enri. quodlib. 5. q. 14. omnes hi dicunt sufficere phantasmata, intellectumq̃ue in ipsis cognoscere naturas repręsentatas vniuersales absque vlla specie, sicut visus colores videt in subiectis absque specie vlla.

Suppono. n. gratia exempli, quòd non reciperet visus species, sed ad prẽsentiam luminis videret obiecta, colores: ita se habet intellectus, ad præsentiam enim intellectus agentis in phantasmatibus cognoscit res repræsentatas, vt in speculo.

Nota. Quamuis autem omnes hi in hoc conuenerint, tamen in ponenda intellectus natura discordes fuerunt. Nam Themist. posuit separatum agentẽ, & possibilem. Auempa. solum agentem separatum, & Theologi posuerũt vtrumq̃ue animę virtutem, & potentiam sicut nos.

2 Opinio. Auicen. Sententia secunda est eorum, qui posuerunt esse quidem species intelligibiles in intellectu, non tamen manere in intellectu nisi dum intelligit, sicut in visu non manent species, nisi præsente sensibili, & visione. Hoc habuit Auicen. li. de anima cuius meminit S. Tho. 1. p. q. 79. ar. 6.

3 Opinio. Alij dixerunt tertio, manere species, ita, vt postquam semel alicuius recipit intellectus speciem intelligibilem, non amplius indigeat phantasmate illo, sed possit sine phantasmate speculari.

4. Opinio. Vltima sententia est, quòd quamuis maneant species, semper tamen est necessarium ipsum phantasma. hoc tenet S. Tho. 1. p. q. 84. art. 7. & Aegid. in præsenti, & est communior sententia, quam postea explicabimus.

1. Concl. Spẽs intelligibiles sunt necessaria ad intelligendum, primo ab authoritate Arist. 1. 2. 3. Circa huius resolutionem sit prima conclusio. Species intelligibiles sunt in intellectu necessario ad intelligendum.

Hęc ꝓbatur primo authoritate Aris. 3. de anima. dicit, intellectum esse impassibilem, susceptiuum tamen formarum, & specierum. & eodem lib. 3. tex. 30. cum dixisset, sensibile agere in sensum, ipsumq; ad actum reducere: dixit, quod phantasma se habet ad Intellectum sicut sensibile ad sensum: ergo imprimit speciẽ, Probatur, tex. 38. Manifestè dicit, q̃ lapis nõ est in Intellectu, sed spẽs lapidis: & itellectus fit ꝑ itelligibilia, sicut sẽsus sẽsibilia.

2. Ratio. Probatur secundò ratione. Ita se habet intellectus respectu sui obiecti, sicut sensus respectu sui, sed sensus recipit speciẽ sui obiecti: ergo & intellectus.

3 Ratio. Probatur tertiò, & hoc est optimũ argumentum. Nulla potẽtia indeterminata ad operãdũ, in se põt aliquid operari, nisi in se determinetur: sed Intellectus est indeterminata potentia ad hoc, vel illud intelligendum: ergo prius debet in se determinari ad intelligẽdum hoc vel illud: talis autem determinatio non est nisi per speciem, ergo necessaria est species.

2. Concl. Species intellig. manẽt in intellectu. harum respectu dicitur & intellectus memoria. Secunda conclusio. Species manent in Intellectu ẽt cessante actuali intentione. & respectu harum dr̃ intellectus memoria. Hæc est contra Auicen. Probat aũt primò authoritate 3. de anima tex. 6. aiam intellectiuam dicit locũ esse formarũ, ergo manẽt species: Si enim nõ manerẽt, nõ diceretur locus earum, sicut nec sensus exterior dicitur locus, sed subiectum tantum.

Primò ab auctoritate Aristo. 1. 2. 3. Probatur, text. 8. dicit, intellectũ in habitu esse similem rebus per species, & q̃ tũc manet in potentia adhuc ad intelligẽdum: si ergo species simul esset cum intellectione tantum, non esset in potẽtia vnquam intellectus cum specie.

2 Ratio. Probatur, text. 33. dicit intellectum in absentia rei intelligere per phantasmata conseruata vel per intelligentias, scilicet species: manent ergo species ipsæ.

Confirmatur ratio. Probatur secundò. Intellectus recordatur intelligibilium intellectorum semel, sicut sensus sensibilium, ergo manẽt species intelligibiles. Eodem. n. argumento vtimur ad probandũ in memoria sensitiua manere species: erit igitur memoria in tellectiua respectu suorum intelligibiliũ memoratorum, vt docet August. lib. 10. Confess. c. 8. quamuis nõ puto esse distinctam re ab Intellectu, sed ratione tantũ.

3. Ratio. Probatur tertio. Quia eodem modo se haberet intellectus docti: & sapientis, ac illius, qui primò incipit discere: q̃a vtriusque intellectus est in pura potentia dum

actu non cõtemplatur: qd̃ tũ absurdũ vr̃.

4. Ratio. Probatur quartò, & est argumentum. S. Thom. Ita se habet Intellectus in ordine intelligibilium, sicut materia in ordine generabilium, & sensibilium; sed materia retinet formam etiam cessante actione agentis, ergo intellectus etiam retinebit species, cum maioris sit virtutis Intellectus, cum sit immaterialis.

Primò notãda discrimẽ inter spẽs sensibiles, & intelligibiles. Hic notãdum est, species intelligibiles aliter se habere, quã sensibiles. Primò rõne subiecti: sensibiles. n. ī cõiũcto insunt, ob id diuisibiles sũt ꝑ accidẽs ad ipsius subiecti diuisionẽ, sicut accidẽtia alia, q̃ in corpore sũt. At itelligibiles sũt i sola aia, q̃ cum indiuisibilis sit, nõ recipit nisi spẽs indiuisibiles: quare huiusmodi spẽs sunt accidentia spiritualia, & indiuisibilia.

2. Præterea: Species sensibiles, quæ in corpore sunt, expositæ sunt multis variationibus, motu. n. alteratione, destructione corporis subiecti, ipsæ mutanẽ, varianẽ, alteranẽ corrũpũtur: at q̃ in aĩa sunt, qa nõ ꝑ se aĩa patiẽ nec alteraẽ, minus sunt spẽs variabiles, magisq; durant, quãuis ẽt destruantur aliqñ: quia non sunt accidentia naturalia animæ: sed ab extrinseco veniunt, scilicet ab obiecto producuntur.

Aduerte ẽt, q̃ fieri põt, vt nõ oĩum, quę intelligimus spẽs ꝓprias intellectus habeat: sed quod determinatur specie alicuius naturæ, ꝑ illã naturæ partes speculaẽ & alia multa ad ipsã ptinẽtia indagat, q̃ oĩa obiecta terminatiua dr̃, vt superius diximus. Et in sensu simile quid cõtingit per speciem visibilem, quæ pariter ostendit intensionẽ, distantiã rei, figuram, &c.

Tertia cõclusio probabilis. Intellectus hoc statu non intelligit sine phantasmate seẽ dum itelligẽdi modum. Tertia cõclusio probabilis. Intellectus in hoc corpore corruptibili existens, pro hoc statu secundum communem naturalem intelligendi modum nõ intelligit, ni si imaginatione aliquo modo cooperãte.

Hæc conclusio est declarãda. Aduerte igitur, q̃ intellectio dupliciter pro hoc statu corruptibilis corporis pendet à phãtasmate. Vno modo antequam addiscat aliquid: & tunc ab ipso immutatur, & speciem recipit, taleque phantasma antecedit operationem ipsius Intellectus.

Exponit conclusio. Altero modo postquã iam Intellectus

recipit speciem rei: & tunc non indiget phãtasmate aliquo vt ab eo recipiat speciem, tñ indiget quodámodo phantasmate ad hũc sensum, ꝙ intellectus nõ intelligeret ſm naturalem & cõem modũ intelligendi, nisi simul imaginatiua illius aliquod idolum sibi fingat, non ut ab eo sumat Intellectus speciẽ: sed ut actus ipsius quodámodo in eo vel ad eũ terminetur.

1. Ratio. Et in hoc sensu S. Thom. 2. Contra gen. c. 73. docet intellectum, etiam postquàm habet species indigere phãtasmate, id est opus est, vt simul cũ intellectu imaginatiua operetur, fingatque idolum terminans aliquo modo id, quod intelligitur.

2. Ratio. Et hoc prima experientia constare videtur. Quicquid enim mente communiter cogitamus, semper imaginationis aliquo idolo coniungimus, nullusque se aliter intelligere communiter experitur.

3. Ratio. Patet etiam alia experientia, quia læsa imaginatione hominis docti, etiam impeditur cognitio recta intellectus.

4. Ratio. ex D. Th. Patet etiã hoc idem ex eo, ꝙ exempla mãlia ad intelligẽdas res nobis ipsis proponimus, & aliis ét damus, & de vtroque modo cognoscendi per dependentiam à phantasmate est intelligenda conclusio.

Nota. An sit naturale animæ sic intelligere an ex peccato originali.

S. Tho. 1. p. q. 84. art. 7. reddit ét rõnẽ huius: dicitq; hunc modũ cognoscendi esse animæ naturalem in hoc statu uitæ huius in corpore. Cùm. n. nõ sit oĩno naturæ separatæ, non põt intelligere res oĩno separadas, quin limitet ad aliquod idolũ corporeũ: quis possemus dicere, ꝙ prouenit ob nimia coniunctionem cum corpore, ita ut non possit anima operari, quin simul corpus, & imaginatiua operetur.

Opinio D. Thomæ.

Opinio Scoti. Scot. 1. Sent. d. 3. q. 3. nõ admittit talem modũ cognoscendi esse animę naturalẽ, quia post resurrectionem non ita intelliget; sed omnino per se: quod si esset id naturale, non auferretur: quia Deus non destruet naturam, sed elenabit. Credit autẽ Scot. esse pœnam originalis peccati ut cognitio intellectus subdatur imaginationi corporeæ: & forsan Theologo conformius est hoc, quamuis posset negari.

Soluitur ob Scoti. Non enim valet argm̃ Scoti, quia anima post resurrectionem nõ intelliget per species sumptas à corpore, sed per infusas, per species autem sumptas à phantasmate eodem modo cognoscet.

Quicquid tamen sit, saltem dum est in corpore hoc corruptibili talem habet intelligendi modum.

Nota esse posse aliquas intellectiones sine imaginatione. 1. Diximus tñ in conclusione, ſm cõem modũ, & naturalem intelligendi in corpore corruptibili. Non. n. negandũ est, ꝙ etiã in hac uita per reuelationem ex Deo acceptã, aliquãdo cõtingat, intellectum intelligere sine imaginatione, imò etiã in scientia & contemplatione sapientis rerum abstractarum, non caret idem maxima probabilitate, ita ut conclusio posita sit uera & certa, in cõmuni tantum modo intelligendi, in quo moueri simul contingit phantasiã, & Intellectum. At cum supra omne corporeum se mens eleuet sapientis sine imaginatione est (vt videtur) illa ultima, & altissima intellectio, & contemplatio omni relicto corpore.

2. Et tale qd ét accidere vr̃ in extasi, & qñque in infirmitate, aut prope mortem absorptis omnino sẽsibus, & imaginatione.

3. Et maximum certè est argm̃, ꝙ cũ post mortẽ anima, & post resurrectionem reassumpto corpore, & ét in hac uita per infusionem ex Deo sic posset intelligere: ꝙ etiam naturaliter aliquid possit tale: nam habet potentiam, quæ sic potest sine sensu omni cognoscere: oportet ergo illam cõclusionem intelligere de communi tantum modo naturali intelligendi, in hoc corruptibili corpore: & eatenus uera erit sentẽtia Arist. oportere intelligentẽ phantasmata speculari, aliàs satis erit; species intelligibiles aut scientiam & cognitiones abstractas, ab omni sensu, vel infusas à Deo, speculari, ut ostendimus.

Ad 1. Superest ad proposita argumẽta respõdere. Ad primum solutio patet ex his, quæ supra diximus. Non enim solum phantasma imprimit speciem, sed cõcurrente virtute intellectus non possibilis, sed agentis, vt antea alibi diximus.

Ad 2. Ad secundũ negatur, intellectum semper intelligere, cum species habet. Non enim est necessarium, quòd posita specie in potentia, ponatur actio: nam aliquando

do species est in oculo, & nõ vr̃, quia deest aduertentia: ita posset dici de intellectu.

Secundò, quia species in intellectu, vel memoria reseruatę non mouent nisi illuminentur ab intellectu. Non autem semper illuminantur nisi cum se ad eas conuertit intellectus: conuertit autem se, vel aliũde excitatus à sensu, vel imaginatione, aut uerò ab ipsius voluntatis imperio, volentis hoc aut illud cogitare.

Sed alia etiam est præter hanc causam, siquidẽ uera est tertia conclusio, quia non operatur cõiter nisi imaginatione etiam operãte, vt diximus superius propter necessariam connexionem: hæc autem non semper operatur, ob id nec intellectus.

Ad 3. Ad tertium solutio ex dictis patet, aliter enim phantasma est necessarium habenti speciem, aliter non habenti.

AN INTELLIGERE SIT PATI formaliter. Quæst. XXII.

QVia superius determinauimus, species intelligibiles esse necessarias ad intelligendũ: dubium consequens est, an intelligere sit sola receptio speciei: sic enim erit passio quædam ipsa intellectio, & apprehensio, an sit præter receptionem actio quędam ipsius potentiæ. Et quia hoc super lib. 2. abundè disputauimus de sensu, nihil modo aut parum dicam. Est enim prorsus eadem ratio de intellectu, & Doctores allegati, quam sententiam sequuntur de sensu, eãdem de intellectu tenent. Referam tamen breuiter sententias aliquas.

Explicatur sensus qñis, & eius opinio nes. Quidam dicunt, intelligere non esse aliud q̃ recipere speciem, & purum pati.

1. Opinio. Alij secundo dicunt, intelligere esse pati, sed hoc modo, quòd possibilis intellectus recipit speciẽ à phantasmate, & agẽs producit in possibili intellectionẽ ipsam, postquam est dispositus per speciem, & dum possibilis recipit intellectionem ab agente intẽllectu, intelligit, tale enim recipere, patiq́ue est intelligere, & hoc dixit Iandu. q. 24.

2. Opinio.

3. Opinio. Alij tertio, crediderũt, quòd intelligere est etiam agere, sed hoc modo, quod intellectus cum specie tãquam duo agentia partialia, & immediata producunt actum intelligendi.

4. Opinio. Alij, ꝙ est quidem agere, sed non immediatè ab Intellectu, sed intellectus recipit speciem, & per hanc producit intellectionem, sicut ignis calefacit per calorẽ. Hæc omnia supra citauimus de sensu.

1. Concl. Quid sit tenendũ. Nota. Nos tamen diximus speciem non esse principium effectiuum cognitionis, sed solum Intellectũ possibilem, vel sensibus sensum, species autem est dispositio modificans & excitans intellectum ad operandum, & ut motiuum obiectũ concurrens obiectiuè ac terminatiuè immediatè.

Vnde intelligere est actio immediatè prouenies à potentia ut a principio effectiuo: quamuis præsupponat speciem, & hoc eisdem rationibus supra inductis probari potest, quas non repeto, quia illic facile est videre.

Est autem aduertendum, ꝙ sermo est de apprehensione, nam de compositione ac iudicio non est dubium apud omnes.

Interim tamen, ne nil dicamus circa hanc quæstionem, aliquas differentias inter sensum & intellectum colligamus.

Intellectu differt à sensu ꝛ cognoscendi modo in quatuor. Primò ex obiecto quadruplex differentia. 1. 2. 3. 4. Aduerte igitur intellectum differre à sensu quadruplici ex parte, puta, ex parte obiecti, ex parte operationis, ex parte ipsiusmet potentiæ, ex parte subiecti, & in singulis multipliciter differt.

Primò rõne obiecti quadrupliciter. Intellectus. n. vniuersale cognoscit per singulare, sensus uerò singulare. Et notandum quoque, ꝙ sensus, vti diximus, non cognoscit ipsam conditionem subiecti, scilicet singularitatem, at intellectus percipit. Secundo intellectus percipit, Quid est, & definitionem rei, sensus aũt solũ ipsam rem. Tertio intellectus percipit substãtiam, & accidentia, sensus uerò tantũ accidentia, & concreta. Quarto intellectus non lædit̃ à magno intelligibili, at sensus lædit̃.

Secunda ex operatione multiplex differentia. Nota. Ex parte autem operationis etiã multipliciter differt. Primo intellectus, vtitur abstractione obiecti a loco, & tempore, & præsentia obiecti, non autẽ sensus. Vbi nota, quòd sensus exterior percipit rem sine materia quidem, tamen non sine cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditionibus materiæ, id est, sine loco sine figura, sine præsentia: non enim rem nisi præsentem & in loco percipit, & cum ẽti tate. At sensus interior maiore vnitur abstractione quatenus sine pręsentia percipit, non tamen sine loco, nec sine quanti tate percipit, cum his enim rem imaginamur: at intellectus ab vtroque abstahit, remque intelligit in vniuersali, separando à loco, quantitate, præsentia, & alijs.

2. Secũdo differt operatio intellectus: nã est abstractiua non solum vniuersaliter, vt diximus, sed etiam formaliter. Abstractio autem formalis est, cum rem intellectam soluit in partes, ac vnam ab altera discernit, omnesque cognoscit: vt cum re soluuntur in partes, substantiæ, in genera, & differentias: ab accidẽte subiectum fecerint. Et hæc operatio intellectus est in qua omnes scientiæ fundantur: nã per ipsam rerũ cognitio distincta habetur. At sensus nõ alia abstractione vtitur, nisi dũ cognoscit rẽ, nõ cognitis ijs, quę ab ipso cognosci non possunt, vt visus videt colorem alijs relictis, quæ videri non possunt.

3. Differt ẽt ratio. Operatio itellectus est reflexiua. Nã intellectus intelligit suam met actionẽ & seipsum, & animã ipsam, in qua est: quod nulli sensui conceditur.

4. Quarto. Intellectus operatio multiplicior est: cõpositio enim, & discursus non competunt sensibus.

5. Probatur ẽt quito. Intellectus corrigit sensus omnes etiam interiores. s. imaginationẽ cum deficiunt, vt notum est in multis apparentibus fallacijs, differt ergo intellectus à sensu ex parte operationis.

Tertio ex parte potentiæ duplex differentia. Differt ẽt itellectus ex parte ipsiusmet potentiæ dupliciter, Primo, potentiæ ipsę intellectus ex se non repugnat distincte percipere substãtias immateriales, at sensui corporeo est impossibile, sicut calori frigefacere. Secũdo, Intellectus est potentia, quę perficitur per habitus, & propter scięntias varias, & alias suas operationes, at sensus non perficitur habitu, imo tanquã quid imperfectum ipso tẽpore perficitur, dũ corpus à vi nutritiua perficitur.

Quarto. Differt etiã intellectus ex parte subiecti dupliciter. Primo intellectus est in sola anima immediatè, ideoque habet hoc secundum, quod sit indiuisibilis, & spiritualis, & tertiũ, qđ sit incorruptibilis sicut etiam anima. At sensus in coniuncto ob id diuiditur cum ipso, & corrumpitur cum ipso. Non enim potentiæ sensitiuæ manent in anima. His igitur modis differt intellectus à sensu. Additur ẽt, quod sensus ministrant intellectui, eique subordinati sunt, non tamen econtra.

Ex subiecto triplex differentia. 1. 2. 3.

Cõueniunt tñ sensus, & intellectus in duobus. Primum est. q̃ sicut sensus patitur à sensibili, dum ipsius formã recipit, ita intellectus ab ipso phãtasmate, quamuis non eodem modo in omnibus, quia phantasma agit in intellectũ possibilem medio agente intellectu. Secundũ est, sicut sensus agit, dum sentit, nec solum recipit, ita intellectus, vt dictũ est superius.

Intellectus et sẽsus conueniunt in duobus. 1. 2.

Circa ipsum rursus intellectum aduerte, multipliciter ipsum diuidi. Primo. n. intellectus est duplex. Alter est agens, cuius est vna cum phantasmate species producere. Alter est possibilis, cuius est intelligere. Iste possibilis est duplex. alter potẽtia, alter in actu. Possibilis in potentia est ipsa animæ facultas, qua intelligere possum° ẽm se cõsiderata, itellectus i actu est ipsamet cũ opatione & actu intelligẽdi.

Intellectus multiplex diuisio ac subdiuisio. *Primo diuisio.* 1. 2.

Nec est ista diuisio, sicut diuisio superior. Nam intellectus agens & possibilis sũt duę animę virtutes, at intellectus potẽtia, & intellectus in actu, vna & eadem prout varie cõsideratur, secundum se. n. sola dr potẽtia, simul vero cũ actu, dr intellectus in actu: Vnde intellectus in actu hẽt se per additionem ad intellectum potentia, sicut Petrus albus, ad Petrum.

Nota.

Secundum igitur quòd iste actus intellectus multiplex est, ipse intellectus in actu multiplex dici solet. Nã intellectus actu diuiditur in theoricum, & practicum. Theoricus est quo cognoscimus, nõ vt operemur, practicus vero est quo cognoscimus, vt operemur, & hic duplex est, actiuus, & factiuus. Actiuus est, qui dirigitur ad actiones immanentes, qualis est, qui fit secundum prudentiã, factiuus est, qui dirigitur ad faciendum opera externa, qualis est secundũ artes. Theoricus autem

3.

4.

aũt in opinatiuum, & necessarium distinguitur: necessarius in physicum, mathematicum, & metaphysicum. Iuxta. n. ea, quæ intelligimus, actusque intelligendi distinguitur intellectus actu.

Nota. Et perpende, q̃ diuisiones hæ non ponunt diuersam aiæ virtutẽ, sed vnã, vt diximus, simul tñ cum actu ipso, & operatione. Cumq̃; ista multiplex sit, multiplex denominat Intellect° apud Philosophos. & hæc sint satis ad quæstionẽ propositã.

AN INTELLECTVS IN CORpore distinctè percipiat Intelligentias. Quæst. XXIII.

Occasio q̃stionis. ARist. tex. 36. hoc idem dubium proposuit, & insolutum reliquit, nos tamen in præsenti ipsum discutere intendimus.

Tituli q̃stionis explicatio. Et uduertendum, q̃ loquitur de cognitione distincta rei, quæ habetur per propriam rei speciem, vel per ipsammet rẽ, quæ dicitur notitia visionis: de hac enim dubitamus, an Intellectus dum est in corpore, possit talem notitiam habere separatarum substantiarum.

Primũ argu. ad partem affir. Videtur aũtem, q̃ sic. Primo: Intelligibile per se magis percipitur ab intellectu quam quod est per accidens: sed substantiæ separatæ, cum sint actus, & immateriales, sunt per se intelligibiles, sensibilia vero per accidens: ergo tales substantiæ melius ab Intellectu nostro percipientur. Hoc est argumentum Themist.

2. Argu. Probatur secundo. Intellectus potest abstrahere quidditatẽ ab eo, cuius est qd ditas: & iterum hanc quidditatẽ resoluere donec ad quidditatem simplicem, & iã irresolubilẽ veniat: ergo poterit per hæc sensibilia peruenire ad intellectionem separatorũ, quę sunt simplices quidditates.

Confirmatur ratio. Et est exemplum. Sicut Æstimatiua ex re sensata elicit cognitionem rei non sensatæ: ita Intellectus ex sensibilibus poterit elicere cognitionem intelligibilium. Hoc argumentum est Auempace.

3. Argu. Probatur tertiò. Appetitus naturalis nõ est frustra: sed naturaliter appetimus percipere ista immaterialia, & indiuisibilia: ergo reducetur ad actũ, poteritq̃; Intellectus ista aliquando percipere.

4. Argu. Probatur quartò. Forma perficitur in materia: ergo non impedietur ab omni ea actione, quam secundum se habere potest. At anima secũdum se potest percipere substantias immateriales: ergo etiam dum est in corpore, poterit percipere.

5. Argu. Probatur quintò. Est scientia de istis separatis, puta, Metaphysica: ergo distinctè cognosci à nobis possunt. Scientia enim est cognitio distincta rei.

Varię Ethnicorum, philosop. opiniones. In hac re variæ fuerunt opiniones Philosophorũ Ethnicorũ, quarum meminit Auerro Coment. 36. sunt tñ à nobis declarandæ. Prima fuit Auempace, hic, vt supra meminimus, posuit agentẽ intellectũ solũ separatum, possibilẽ aũt in nobis existentem, & organicũ. Dixit igitur, q̃ per abstractionẽ à phantasmate continuo resoluendo rem in suam quidditatem peruenit ad itelligẽdas substãtias separatas.

1. Opinio Auempa. & errorea.

Nec multum differt ab hac fuia Caiet. Thie. qui dicit, q̃ sicut imaginatiua ex specie rei sensatæ elicit speciẽ rei non sensatæ; Intellectus ex specie sensibilis rei elicere poterit speciẽ purã rei immaterialis.

2. Opinio Alexãdri errorea. Altera snia fuit Alex. q̃ intellectũ agẽtem dixit esse Deum, possibilẽ verò dixit esse aptitudinem in nobis ad recipiendas species. Huius snia fuit, q̃ intellectus possibilis per species, quas recipit ab agente, magis ac magis disponitur. Vocat aũt species intellectus in habitu, dicit igitur, q̃ cum receperit oẽs species possibiles, tunc erit optime dispositus, & tunc coniungeẽ nobis Intellectus agens, fietq̃; nostra forma, & per ipsum intelligeret tunc homo, & ipsummet Intellectum & alias intelligentias, hancq̃; dicit esse beatitudinẽ nostram in hac vita consequendam.

3. Opinio Themistij errorea. Tertia sentẽtia fuit Themist. Hic enim tãm agentem Intellectum, quàm possibilem dixit separatum, & incorruptibilem, posuitque possibilem nobis coniungi per phantasmatum cognitionem. Non enim posuit species intelligibiles, vt dictũ est, superius, Dicit autem, quòd cum fuerit nobis summè cõiunctus per omnia possibilia phantasmata, tunc intellectum agẽtem percipiet, & alias intelligentias, & hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc ponit beatitudinem huius vitæ.

4. Opinio Auer. erronea.

Quarta sñia est Auerro. collecta ex sententia Alex. & Themist. Noluit enim cum Alex. ponere Intellectum possibilem corruptibilem; quia non posset ei vniri Intellectus agens, qui est sempiternus, nec voluit dicere cũ Them. possibilem intelligere intelligẽtia, qa ipse est, p quem agens vnitur nobis. Sententia ergo ipsius fuit, q̃ postquàm possibilis fuerit nobis vnitus per omnium possibilium species, tũc vnitur agens, & per agentem intelligemus, & ipsum, & alia separata. Hunc que vocat Intellectum adeptum, & vitæ huius beatitudinem. Hæ sunt sententiæ horum.

Quid sentiat Arist. & varia eius testimonia de hac re.

1.

2.

3.

At Arist. quid senserit, non est multum manifestum. In hoc. n. tex. 36. dubiũ hoc proposuit, sed non soluit, at 9. Metap. tex. vlt. dixit Intellectum nostrũ esse & potentia ad intelligẽda immaterialia, & nõ in potentia cæcitatis, ubi indicat posse nos aliquomodo intelligere illa separata distinctè: & 2. Metap. comparat Intellectum nostrum, respectu horum, oculo noctuæ, respectu Solis: at noctua non omnino priuatur visione distincta Solis & luminis.

4.

Et 2. de Gen. aĩal. c. 3. dicit Intellectum habere quandã actionem, in qua nullo mõ cõicat corpus, nec vt subiectum, nec vt organũ deseruiens: nec vĩ alia actio ista, nisi qua separata intelligũt. Propter q̃ loca diximus superius 1. de anima, cum multis alijs, q̃ fm Arist. Intellectus attingere potest separata, quamuis 1. de partibus. c. 5. dicat nos leuiter attingere ista separata: quod videtur indicare cognitionem confusam. Quicquid sit, hoc certum est secũdũ Arist. extra corpus Intellectũ nostrum distinctè illa percipere, vt alibi diximus,

2. Conclu. Opiniões Auer. Te miſt. figmẽta quædam.

Vt igitur veritatẽ in hac parte resoluamus, sit prima cõclusio. Opiniones Alex. & Themist. Auerro. non sunt opiniones dicendæ, sed figmenta, & meri errores contra philosophiã, & rationẽ naturalem: & in hoc apparet talium opinionũ vanitas: nec illa mõstra Intellectus separati & subsistentis alium exitum habere potuerunt.

Primò cõsulendus radix, &

Aduerte igitur radicẽ huius esse, quod hi Philosophi duas veritates de anima cõfessi sunt. Altera est, naturale desiderium habere capacitatem percipiendi substantias separatas. Altera, hoc desideriũ nõ esse frustra, sed q̃ explebit, aliter hõ suo fine priuaretur. Et hac duplici veritate debuerunt sic colligere: q̃ cum in corpore non contingat talis cognitio, q̃ alia erit post corpus: habebitq; statum alium. At ipsi opposito modo errãtes collegerunt, scilicet, anima cùm mortalis sit, cõsequetur in corpore talem cognitionem.

fundamẽtum erroris istorũ philosophorum.

Et nota q̃ perperàm collegerint: certior .n. est illa minor, q̃ non cognoscat distinctè tales substantias in hoc corpore, q̃ q̃ sit mortalis. Vnde ex minore incertiore colligebant conclusionem certiorem.

Quã male colligerint illam falsã suã conclusionem.

Omissis autem rationibus metaphysicis, quibus hæ opiniones à S. Thom. impugnantur 3. contra. gen. c. 41. & sequentibus, hoc maximè impugnari possunt: quia beatitudo debet esse possibilis obtineri, & communis, quam plures consequantur, & durabilis: At horum beatitudo impossibilis est: quia nemo potest scire omnia scibilia, quæ tamen scire debet, vt fiat illa vnio Intellectus.

2. Ratio.

Et dicat Auerroes, qui coluit Aristotelem tanquàm exemplar hominum à natura datum, an sciuerit omnia: Arist. profecto plura ignorauit, & sæpe ipse se ignorare, & probabiliter loqui fatetur: quomodo ergo volebat esse beatum?

Confirmatur secunda ratio.

Et rursus Themist. dicit maximam partem eorũ, quæ scimus, esse minimã eorũ, quæ ignoramus: si ergo tam minimã partem homo tanto tpe consequitur, quanto indiget tpe ad totum consequendum? at breuitatem vitæ quis ignorat?

3. Ratio.

Præterea: dato, quòd esset possibilis, pauciſſimis cõtingeret, vix vni inter mul lia millium.

4. Ratio.

Et præterea pauciſſimo tempore, & in fine vitæ, cum potius homines infœlices dicendi essent, cùm tot corporis laboribus onerarẽtur: qualis ergo esset natura, quæ tot laboribus tanto tempore continuis, vnius horæ beatitudinẽ venderet? Profecto etiam rustici possent capere hoc esse monstrum, & figmentum, ac tale ab omnibus reputari debet: sunt enim isti potius naturæ destructores, & scientiæ ac animę

animæ ipsius inimici, quàm amici, seu Philosophi.

1. Concl. Per phantasmata non possumus venire in cognitionẽ distinctã substãtiæ materialis.

Secunda conclusio. Per Phantasmata nullo modo possumus peruenire in cognitionem distinctam substantiæ immaterialis. Hæc est contra Auempa.

Et probatur primo. Magis distat immaterialis substãtia à sensibili, quàm vnum sensibile ab altero, vt notum est, cum illa sint generis diuersi, at per speciẽ, vel phãtasma vnius sensibilis impossibile est distinctè alterum cognoscere. Cæcus enim à natiuitate per q̃cũque cognitionẽ aliorũ sensibiliũ numq̃ puenire poterit in vllã cognitionẽ distinctã colorũ, ergo nec p phãtasma rei sẽsibilis poterit distinctã cognitionẽ habere substãtiæ imaterialis.

2. Ratio.

Probatur secũdò, intellectus resoluens quidditatem & abstrahens, non peruenit nisi ad conceptum aliquem componentẽ talẽ quidditatem, vt patet, quia resolutio stat vsque ad genus supremum. At quidditas substantiæ immaterialis non componit substantiam sensibilem, ergo per talem abstractionem peruenire non poterit vsque ad abstractionem vel intellectionem distinctam intelligentiarum.

3. Ratio.

Probatur tertiò, quia nullus vnquàm quantumuis doctus confessus est se talem cognitionem habuisse: signum ergo est id fieri non posse.

3 Concl. Intellect⁹ in corpore non potest habere naturaliter cognitionẽ destinctã et veram substãtiæ immaterialis

Tertia conclusio. intellectus in corpore non potest habere naturaliter clarã & distinctam cognitionẽ substantiæ immaterialis. Addidimus illam particulam, Naturaliter; quia supernaturaliter infusa cognitione ab ipso Deo, nil vetat etiam in corpore existẽtẽ distictè cognoscere. Hęc patet ex eo, q̃ p phãtasma intelligimus, vt probatũ est superius, at ex phãtasmate non potest talis cognitio haberi, vt probatum est in conclusione præcedenti.

4. Ratio.

Patet etiam conclusio ex eo, q̃ nec substãtias materiales distictè cognoscimus,

2. Ratio.

nisi per ordinem ad effectus, & accidẽtia sensibilia, vt experiẽria ostẽdit: ergo multominus substantias spirituales. Præterea etiam præcipuè, si intellectus ea percipere posset, vtiq; à pricipio itelligeret illas.

Reijcitur solutio.

Quòd si dicas, nõ ita esse, quia intellectus debet prius disponi per cognitionẽ sensibilium, sequeretur, quòd nec postea cognosceret: quia rerum omnium sensibilium cognitio non est sufficiens dispositio cognitionis Dei, & substãtiarum aliarum: sicut nec res oës sensibiles adęquant perfectionem illarum substantiarum.

4. Cõclu. Substantia immateriales à nobis confuse cognoscuntur. Nota triplicter nos cognoscere substantias immateriales.

Quarta conclusio. Substantiæ immateriales à nobis confusè in hoc statu cognoscuntur. Notandum pro declaratione, tripliciter nos cognoscere substantias hasce. Vno modo cõceptu cõi contracto per negationem sensibiliis. vt, quòd sunt ens sine materia, sine quantitate, substantia absq; corruptione. Secundo modo, cõtractione facta per effectus, vt ens gubernãs, & mouens inferiora. Tertio modo per conceptus communes coniunctos, vt causam cum primo cõiungimus, dicimusque causam primam actum purũ, & alia: tamen oës hi cõceptus nõ sũt distincti, sed cõfusi collecti ex rebus sensibilibus, nec aliter intelligimus ista, dum in corpore sumus.

Notandum autem hos cõceptus, q̃uis non sint clari, & distincti, esse tũ certos & veros, ac necessariæ veritatis, nec solũ esse opinabiles, etiã si non sint distincti, & clari, sed esse posse certos & necessarios.

Ad 1.

Ad argumenta autem respõdere oportet. Ad primum dico, quod quamuis illæ intelligentiæ sint per se intelligibiles, & ex natura sua, non tamen in hac vita nobis, q̃ dũ in corpore sumus, non ita forte habemus mẽtis ituitũ, sicut Sol ex se qdẽ maximè est visibilis, nõ tũ maximè a debili percipiẽ oculo, & hac cõparõne vsus est Arist. 2. Metaph. ad hoc idẽ declaradũ.

Ad 2.

Ad secundum, diximus iam, nunquam intellectum abstractum aliquid naturaliter percipere ex phantasmate sensibili, quod re non sit cõtractũ in ipso sensibili.

Ad 3.

Ad tertium, fateor desiderium naturale non frustrandum, tamen non ob id sequitur, quòd dum est in corpore, intellectus impiebitur: est enim alius status extra corpus, cum illud impleri debet.

Ad 4.

Ad quartũ dico, id veritatẽ habere in formis, q̃ totaliter à materia pẽdẽt: & in ipsa esse totum habẽt. At aĩa nõ sic est, ob id totã perfectionẽ nõ habet in corpore.

Et hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hoc debuit esse illis argumẽtum immortalitatis ipsius, imò etiã glorioſi posteà corporis, cum quo optime intelliget.

Nota tria vestigia ī anima a Deo posita esse ad ipsũ Deũ & aliam vitã possit mouere.
1.
2.
3.

Nota tamen hic vnum dignum consideratione, quòd cum Deus hominem fecerit ad se ipsum, reliquit illi quædam vestigia, quę hoc indicarent, & per quæ ipse homo eleuaretur ad inuestigandũ suum principium supra omnia inferiora.

Fuerunt autem tria vestigia. Primò in intellectu, reliquit capacitatem quãdam interminabilem, qua plura, & plura cognoscere posset, nec vnquam dicere posset, non amplius valeo. secundò in voluntate reliquit insatiabilitatẽ, vt nihil possit appetitum satiare, cũctaque fastidium faciant. Tertiò in corporeis omnibus delectationibus apposuit laborem, vt patebit per omnes discurrenti, vt homo per hæc cognoscereet ultra ista omnia, aliud esse maius, quod hoc perficere posset. Nõ enim frustra intellectui talis capacitas data est, nec volũtati isatiabilitas, & fames, nec delectatio cũ amaritudine mixta est.

Nota secũdo, qũo Deus & altera vita, cum corpore ãiam nõ impedient sed colligabit.

Aduerte etiam, quòd Deus voluit totum hominẽ ad se perducere, & animã, & corpus, & ideo ea inter se fecit contraria, quæ hoc indicarent. Animam.n. cum sensu coniunxit & intellectum in corpore imaginatione obscurauit: vt hinc colligeret, si intellectus, dum in corpore est, obscuratus manet, ergo alius erit status, in quo perfectus sit, & distinctè intelligat. Vlterius, si intellectus extra corpus est, imperfectus erit, manebit enim sine sensu: quid ergo erit, nisi, quòd intellectus erit in corpore non mortaliter, & tale quale modo est, vt & sit anima cum sensu, & intellectio sit perpetua, & optima, ac perfecta? At Philosophi solutionem non attingentes in dubijs confusi sunt, ac quisque in via sua errauit.

Ad 5.

Ad quintum respondeo, esse scientiam simplicem, quæ definitione habetur, & discursiuam, seu cõplexam per propositionem. De separatis habetur cognitio confusa, simplex quantum ad ipsorum quidditatem, at distincta complexa habẽtur, id est, propositiones aliquæ, de ipsis demonstrantur, nec ista scientia est tam distincta quantum est scientia rerum sensibilium, quæ ex vtraq; parte distincta est.

Caput octauum.

Nunc autem, quæ de anima. Tex. XXXVII.

Quodam sit quodãmodo omnia.

QVę de sensu, ac Intellectu dicta sunt, ad vnum quoddam reducit, puta, animam rationalem quodam modo esse omnia, quod probat. Nam omne ens, uel est sensibile, vel intelligibile, at anima ratione sensus, est omnia sensibilia; ratione intellectus, & scientiæ, est omnia intelligibilia, ergo anima omnia est.

Quomodo autem hoc sit oportet. Tex. XXXVIII.

Explicat ab Arist. qũo ania sit omnia.

ADhuc propositionem dictam explicat, & modum, quo omnia sit, exponit. Sensibile enim aut intelligibile dupliciter dicitur, actu, scilicet, dum actu sentitur, vel intelligitur; & potentia dum sentiri, vel intelligi potest. Vt igitur secantur, & diuiduntur ista, sic sensus, & intellectus seu anima. Nam ratione ipsius potentiæ, est omnia actu, simul sumptis sensu, & intellectu.

Modus autem, quo omnia est, non est, quod ipsa anima in se sit, lapis, vel homo, vel ignis, vel aliud intellectorũ, sed quia ipsorum formas recipit, & species. Vnde anima dici potest, sicut manus, organum organorum, & instrumentum instrumentorum. Manus, enim quamuis non sit vlum in se instrumentum eorum, quæ ab externo sint, tamen omnia instrumenta facit, & omnium rationem inducit. Sic est anima in genere intelligibilium, non enim vlla est res ex intelligibilibus, tamen omnium formas recipit: ob id forma formarum, seu species specierum dici potest, intellectus quidem forma formarum intelligibilium, & sensus formarum sensibilium, Et Sect. 30. Proble. q. quarta idem dicit, mentem enim dicit esse animæ, sicut manum corpori.

Quo-

Quoniam autem neque res vlla est Tex. XXXIX.

Explicat, cur anima ab/q; sensu non intelligat sed indigeat phãtasmate.

QValiter Intellectus se habeat ad sensum, explicat, docens, non intellige re animam absque sensu. Cuius rationẽ dat; quia nulla est res separata magnitudinibus sensibilibus, vt apparet, etiã ipsæ res mathematicæ, quæ sunt in abstractione, re tamen in corpore sensibili sunt. Hinc fit, vt nihil intelligamus, nisi in phãtasmate sensibili, & per ipsum.

Nota 1.

Vbi notandum illa duo, quæ supra diximus; Dicit enim, quòd dum de nouo discimus indigemus phantasmate, puta, vt ab eo speciem Intellectus sumat, etiam postquam didicimus, cum ipso speculamur, quia simul est operatio Intellectus cum imaginatione ipsa, vt declaratum fuit.

Nota 2.

Et nota hic Aristote. loqui quãtum ad intellectionem rerum physicarum, & mathematicarũ, talis enim Intellectus Physicus est, nam de separatis non meminit, quia reiecerat in alium locũ, vt patet tex. 36. Sed iam superius determinauimus ẽt in intellectione naturali rerum separatarum indigere phantasmate, quamuis in Arist. id non sit admodum certum, vt mõstraui in locis ipsius citatis.

Phantasmata autem velut sensibilia sunt.

Quomodo se habeat phãtasma ad intellectũ

QVomodo se habeat phantasma ad Intellectum, ostendit, dicens, esse sicut sensibilia ad sensum, vno excepto; q̃ phantasmata non habent materiã, id est, nõ sunt res ipsæ materiales, sed species interioris sensus ipsarum.

Actus autem & operatio ipsius imaginationis, non est actus, ipsius Intellectus, qũ dicitur affirmatio, vel negatio, in hoc enim est compositio quædã vera, vel falsa conceptarum rerum, non in imaginatione. Simplex quidem Intellectus operatio videtur assimilari imaginationi, sed non est, quamuis ab ipsa pendeat. Atque hæc sunt, quæ de parte intellectiua Aristoteles docuit.

Caput nonum.

Quoniam autem animalium anima. Tex. XL.

Posita de Intellectu disputatione, hic de loco motiuo incipit agere.

ANimæ definitio quatuor erat partibus composita, puta, vegetatiuo, sensitiuo, intellectiuo, & loco motiuo; quarum tres hucusq; discussæ sunt, nunc quarta discutienda proponitur, scilicet loco motiuum.

Cur vltimo de loco motiuo agat.

Posset aũt quis merito dubitare, quare hæc vltimum locum teneat, videtur enim post vegetatiuum aut saltem sensitiuum tractãda, cum cõmunior sit intellectiuo. Respondeo id esse factum, quia motiuũ non exit in actum nisi præcedente intellectione, vel sensatione, ideo ordine doctrinæ debuit vtrique postponi.

Intentio Arist.

In hoc igitur textu Aristoteles suã proponit intentionem, quæ talis est. Vt enim primo de anima dictum est. Antiqui animalium animam duobus definiebant, scilicet iudicatiua facultate, quæ sensum & Intellectum comprehendit, & motiua secundum locum. Cum igitur iam de sensu, & Intellectu tractatum sit, pars hæc tractanda superat.

Quæstiones erunt de motiuo secundum locum.

De motiuo igitur principio tria speculanda proponit. Primum est, an sit tota anima, an pars animæ. Per partem intelligere possumus duo, & facultatem, seu potentiam & partem animæ substantialẽ; sicut ponebat Plato diuersas partes aiæ substantiales in vno homine, quæ erant singulæ animæ.

Prima quæst.

Secunda quæstio.

Ex quo secũda quęstio est, si est animæ pars, quomodo sit pars, an distincta ab alijs magnitudine & subiecto, sicut distinguebat Plato rationalem, & irascibilem. Quòd si ita est, erit pars substantialis. Vel non ita sit, sed solum distincta ratione, & definitione. sic enim erit facultas.

Tertia quæst.

Tertia quæstio est. Si sit pars, an sit distincta ab his, quæ communiter ponĩ solent, scilicet rationalis, irascibilis, concupiscibilis, vel ab his, quas Aristot. posuit lib. 2. scilicet Intellectu, sensu, & vegetatiuo distincta, an sit vna pars ex his.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habet autem dubitationem mox.
Tex. XLI.

Dubiū de nō quot animæ partes distinguendæ sint, & de earum numero.

AD prædicta determinanda vnum dubium necessarium ponit, scilicet, quis sit modus distinguendi animę partes, & qualis sit ipsarum numerus. Videntur enim esse infinitæ, scilicet indeterminatæ, nec ad certum numerum reductæ. In cuius probationem citat duas sententias diuidentium animæ partes. Prior est Platonis, qui in tres partes animam diuisit, in rationalem in cerebro positam, in irascibilem in corde, & concupiscibilem in iecore. Posterior est aliorum, qua etiam ipse in moralibus sæpe vsus est; puta in partem rationalem, & irrationalem. Contra hanc vtrāque diuisionem, argumentatur, insufficientesque esse probat.

Opinio Platonis esse tres.

Opinio aliorū esse duas.

Secundum enim differentias per quas.

Primū' argum contra Platonis opinionem.

PRimum argumentum est: quia spectata ratione, & causa propter quam isti tales potentias multiplicant, alias etiam ponere oportet potentias. Ipsi enim ob illorum varias operationes inter ipsas ponunt differentiam: sed sunt aliæ potentiæ multò magis differentes à rationali, quam irascibilis, & concupiscibilis: ergo oportebat has diuidere, & assignare. Potentia autem hæc, est vegetatiua: magis enim differt à rationali, quam illæ duæ: quia ista ineſt plantis, quibus nec sensus nec ratio ineſt: illæ verò duæ insunt habentibus sensum, qui propinquior est rationi. Hæc argumenti pars est contra Platonem.

Secūda argumenti pars contra secundam aliorum opinionem.

Alia argumenti pars, quæ posset nouū esse argumentum, est contra secundam opinionem. Sensitiua enim potentia nec est rationalis, nec irrationalis; non ergo est sufficiens diuisio.

Dubium.

Quòd si dicat. Quomodo sensitiua nō est irrationalis; Respondeo, quòd potest sic probari, vt notat S. Tho. Nam irrationale, vel sumitur negatiue pro eo, quod non habet rationem, & sic non diuiditur potentia, quia etiam lapidi competit. Vel sumitur priuatiue, vt ponit potentiam ad rationem & sic sensitiua brutorum est irrationalis: nullius enim rationis est capax. Hoc tamen inferius in quæstione magis declarabitur.

Responsio.

Secundum argumentum est de imaginatione, quæ verba meliùs cum sequenti textu copulantur, ob id ibi exponimus.

Adhuc autem & imaginatio.
Tex. XLII.

2. Argu.

SEcundum argumentum est commune contra vtramque diuisionem: de imaginatione, quæ in primis non videtur esse ab assignatis à Platone, sed esse, & in natura differre ab omnibus illis. Et argumentum fortius est contra Platonem, qui has tres partes distinguebat subiecto, singulasq; in singulis partibus subiecti ponebat.

Tunc enim difficile est assignare, cum qua illarum coniungetur imaginatio. Ratio difficultatis est ista: quia imaginatio omnibus vtitur illis partibus, seu omnesipsa: rationi enim ministrat, similiter appetitui: nō ergo videtur magis ab vna quàm ab altera separāda; quòd si ab omnibus separetur, iam insufficiens erit diuisio. Ita est locus intelligendus.

Nota.

Potest etiam hoc argumentum esse contra secundam opinionem, sicut probatum est de sensitiua, quod non est irrationalis, quòd enim non sit vtraque rationalis, tam sensitiua, quam imaginatiua, per se notum est.

Ad hæc autem appetitiua quæ & ratione.

Tertiū arg. ponit contra Platonē.

HOc est argumentum tertium magis contra Platonem, & est obscurus sensus. Vt autem intelligas, scito, Platonem irascibilem, & concupiscibilem, ac rationalem non potentias animæ, sed animas distinctas existimasse.

Nota.

Intendit ergo Arist. argumentum hoc facere, in rationali anima esse appetitū quendam distinctum. s. voluntatem: & tamen non ponitur esse anima per se: non ergo illos duos appetitus oportebat animas distinctas facere. Quod si tres animas voluit facere, sicut in rationali præter ipsam, est suus appetitus. s. voluntas, ratione distincta. Ita etiā in singulis aliis erunt appetitus proprii: eruntq; tres appetitus, & sic multiplicantur potentiæ.

Hoc est igitur, quod dicit, Est appetitiua ratione distincta ab aliis, quam diuelere & animam per se facere est inconueniens, quia tunc erunt plures tribus: hæc autem est voluntas in rationali parte sicut in sensu illæ duæ; Si ergo anima est triplex, multiplicabitur etiam appetitus.

Et etiam de quo nunc sermo.
Tex. XLIII.

4. Argu.

QVartum facit argumentum, occasione cuius dubium est motum. argumentum autem de motus localis principio. Probat autem quod non sit vlla assignata potentia, primum tamen excludit ea, quæ non faciunt difficultatem. Animal enim mouetur augmētatiuè, & diminutiuè: sed huius motus qui omnibus viuentibus ineſt, facile est inuenire principium. Cum enim omnibus insit, erit ipsius principium id quod omnibus ineſt viuentibus, scilicet anima nutritiua. Alii motus non sunt communes, vt somnus, vigilia, respiratio, & alia: ob id maiorem habent difficultatem. Sed de his post est dicendum.

Sed de motu secundum locum.
Tex. XLIIII.

Progreditur in eodem argumento de principio motus localis. s. progressiui.

EXclusit quod facile erat, & reiecit difficile, quod non attinebat ad considerationem præsentem, nunc quod est præsentis negotii, discutit, scilicet de motus localis principio, qui dicitur motus progressiuus. Et probatur primò, quod non sit ipsius principium nutritiua potētia, seu anima idque duobus argumētis.

Quod nō sit eius principiū anima nutritiua. 1. Ratio. 2. Ratio

Primum est, quia iste motus progressiuus fit cum imaginatione & appetitu: at nutritiuæ animæ illa non insunt.

Secundum est: quia nutritiua ineſt plantis, non autem talis motus: quòd si hoc esset principium essentiale, vtique moueretur. Et nota, quod dicit, qui non mouetur appetitu, & imaginatione violenter mouetur, vi cùm vi trahitur animal.

Similiter autem neque sensitiuum.
Tex. XLV.

Quod nec ālā sensitiua sit sibius motus progressiui principiū. 1. Ratio

PRobatur secundò, quòd nec anima sensitiua sit huius motus principiū. Et argumentum est, quia non omnia habentia sensum, mouentur. Sunt enim animalia aliqua fixa, quæ nullum locum ex se mutant.

Excludit obiectio.

Excludit autem obiectum quod dam. Posset enim quis dicere, huiusmodi non mouentur, non quia desit principium, sed quia deest instrumentum. Cōtra hoc argumentatur, dicens, q̄ natura nihil facit fauſtra, nunquam deficit in necessariis, sed quibus dedit principium, dedit quæ necessaria erant ad vsū illius, dūmodo non sint orbata, & monstruosa animalia, sed illa immobilia sunt in sua specie perfecta & non monstra, cùm generent sibi similia, & augeant. Si ergo principium haberēt motus à natura, vtique haberent instrumēta necessaria, sicut habent ad alta opera. Cum autem nullum tale sit: non ergo habent tale principiū, & consequenter sensitiuum non est principium huius motus.

Qā principium intelligendi non sit principiū progressiui motus, ac primo, q̄ nō speculatiuus intellect' 1. Ratio.

At vero, neque ratiocinatiuum.
Tex. XLVI.

PRobat tertio, quod nec principium intelligendi, siue discurrendi, quod idem est, sit huius principium. Ac primo probat de Intellectu speculatiuo, quod non sit principium motus.

Non sit motus, nisi cognitio sit circa aliquid conueniens, vel disconueniens a

Universidad de Deusto Biblioteca

gibile,sed speculatiuus intellectus nihil agendum considerat: non ergo est motus principium.

Cõfirmatur ratio.

At quia aliquando agibilia contemplatur speculatiuus,dum ipsorum naturam cognoscit,quamuis non ordinet ad actionem,probat quòd nec talis intellectus speculatiuus moueat, quia sæpe mouemur Intellectu non imperãte talẽ motũ: consideramus enim terribilis alicuius naturam,nec iudicamus timendum esse modò.& tamen vna pars mouetur timore,scilicet cor,in quo est irascibilis secundum Platonem : similiter si sit delectabile , non mouetur alia pars, scilicet iecur,in quo est concupiscibilis iuxta Platonem.vtitur modò opinione Platonis.

Vis Arist. rationis

Ac si dicat,Intellectus speculatiuus rerum pure speculabilium,quæ à nobis fieri non possunt,non mouet,nec similiter Intellectus speculatiuus rerum agibiliũ, quę nõ dirigit ad opus,nec percipit actionem,neuter enim Intellectus est motus huius principium.

Amplius & præcipiente Intellectu.

Tex. XLVII.

Quòd nec intellect' practicus, sit principium progressiui motus.

PRobat modò de intellectu practico, qui percipit fieri,quod cognoscit.Argumentum est:quia sæpe percipit Intellectus aliquid esse faciendum,& tamẽ homo sequitur appetitum,& facit oppositum motum,vt sit in hominibus incontinentibus,qui contra rationem & dictã mẽ Intellectus mouentur. Similiter idẽ videtur in medico non enim semper secundùm artem quam habet , medetur, quod manifestat aliud esse principium motus in ipso.

1.Ratio.

Qd nec appetitus sensitiuus sit eius motus pri ncipium.

2. Ratio.

Tandem probat ,q̃ non sit appetitus sensitiuus principium.Sæpe enim appetitu inclinante ad aliquem motum non sequitur motus talis, sed alius secundũ rationem,vt apparet in hominibus cõtinentibus,& studiosis,qui appetitus inclinationes relinquentes,quod ratio dictat exequuntur.Videtur ergo ambiguum,q̃ sit motus huius principium.

AN SIT BONA DIVISIO POtentiarum in rationalem,& irrationalem.Quæst.XXIIII.

Occasio prioris quæstionis ex locis Arist.

IN hac re id difficultatem facit, q̃ Aristot.reprehẽdere visus est hanc distinctionẽ,qua ipse vtit sæpę in moralibus,præsertim S. Tho. cap. 13 Et probatur,quia sicut animal diuiditur per rationale,& irrationale,vtique etiam diuidetur potentia animæ pari ratione.

Alterum, dubiũ,cur infinitas dixerit potentias videri. Primum fundamẽtũ quod sit ratio & quotuplex.

Huic consequens est aliud dubium, Quare tex.41. potentias quodammodo videri infinitas dixerit, cùm nulla sit apparentia qua infinitæ videantur.

Circa prioris dubii resolutionem, aduerte aliqua.Primũ est, q̃ intellectus & ratio nõ sunt distinctæ potentiæ animæ, sed vna & eadem,secundum varias operationes.Vt enim percipit tantum res ipsas,& ipsarum naturas,siue proprietates dicitur intellectus:vt tamen tali modo intelligit,s.discurrendo:& ex vna cognitione aliam inferendo, dicitur ratio.

Triplicitèr diuiditur ratio. Prima diuisio.

Notandum autem,quòd tripliciter diuidi potest ista ratio secundum varias operationes: Primò est ratio practica, & est ratio speculatiua. Ratio practica dicitur cum discurrit in agibilibus,seu factibilibus,quod fit per artes,& prudentiam Ratio speculatiua dicitur,cùm discurrit in contemplabilibus,quod fit per habitus scientiarum.

Secunda diuisio.

Secundò vtraque à Theologis diuiditur in rationem inferiorem,& rationem superiorem: quas aliqui vocãt duas portiones rationis.Ratio inferior, est ratio discurrẽs in rebus creatis tam practica, quam speculatiua,superior verò,quæ discurrit,& attendit altissima & quæ Dei sunt tam speculatiua,quam ipsius attributa,& naturam speculatur,quam etiam practica,quæ regulas cogitat ad operandum iuxta Dei voluntatem.

Tertia diuisio.

Diuiditur etiam tertiò ratio præsertim practica in rectam,& non rectam. Ratio recta dicitur,si fuerit inferior,quæ operãdum præcipit iuxtã regulã naturæ,& eã, quæ ipsi cõformia sunt,si fuerit superior quæ

quæ operandum præcipit iuxta diuinũ mandatum,& regulam,hæc est rectitudo in ratione practica,correspõdęq; veritati in speculatiua . Vera enim ratio est,qua sicut res est,cognoscit,& iudicat,oppositũ est falsa ratio, & in practicis nõ recta.

Nota,nomen rationis pro actu & pro potentia accipi Secundũ fundamẽtũ de appetitu sensitiuo, & rationali. De dominio,& voluntate rationis in appetitũ sensitiuũ 1.Ratio.

Notandũ est q̃ nomẽ rõnis aliqñ sumit nõ pro intellectu discurrente, sed pro ipso discursu,& opere Intellectus , quomodo syllogismus ratio dici solet.

Aduerte secundò,quod appetitus sensitiuus, qui sequitur sensum , non semper conformatur rationi,nec voluntati,quę dicitur appetitus intellectiuus, tamen est subiectus & seruus rationis,subditurque voluntati,& rõni ita ut ratio dicatur dña

Hoc autem dominium in duobus maxime cernitur.Alterum est,quantum ad actus ipsius appetitus,& partis sensitiuæ. ratio enim impedit actus sæpe appetitus qui , nisi ratio esset insurgerent, inducit etiam alios actus,qui non essent,nisi ratio imperaret. Verbi gratia,aliquando apparet aliquod terribile,vt leo,quem nisi rõ diceret esse ligatum non posseq; nocere, utique timeremus. Similiter aliquando apparet aliqd̃ periculum , vel malum superandum,quo irascimur , quia rõ ita iudicat.Vñ dicebat Aristo. q̃ fortis mouet irascibilem:subditi ergo quantũ ad actus.

2.Ratio.

Alterum dominium est, quantum ad executionem,& corporis motum.Impossibile enim est,quòd appetitus sensitiuus in homine quandiu est rationis compos, moueret corpus,nisi accedat etiam voluntatis consensus saltem virtute:nã voluntate dissentiente nõ mouebit vnquam siue enim ludere,siue comodere,siue progredi,uel aliud simile sit,non fiunt,à solo appetitu,nisi accedẽte uoluntate,& intellectu.Hoc tamen uerum est,quod appetitus secum fert uolũtatem sæpe non necessario mouendo,sed inducendo,& proponendo obiectum , secundum q̃ obiectũ aliter & aliter apparet,put est appetitus.

Aliqui motus qui non obediunt uoluntati,&

Alii quidẽ motus sunt,qui non subdũtur uolũtati,ut passiones aliquæ corporis,& alterationes cõsequẽtes,ipsas in his igit duobus appetitus subditi parti rõnali.

Hinc nota sit illa distinctio Aristote. 1. Ethic.ca 13.q̃ potentia rationalis duplex est:vna per naturam suam,altera per participationem. Intellectus ipse dicitur rationalis secũdum naturam & essentiam: quia ipse est ratio,sicut usus est usus,At appetitus , & pars sensitiua est rationalis per participationem, quia quamuis ipse non sit ratio,tamen subditur rationi , & operatur aliquando secundum rationẽ.

rationali, potentia rationalis Duplex, una per naturam alia participationẽ.

Aduerte tertiò, quòd cum aliqua plura aliquo modo habent ordinem ad vnũ, aliquo modo possunt diuidi per illud,secus tamen non: uerbi gratia . omnes hominis potentiæ habent ordinem ad rationem intellectus,quia est ratio pars sensitiua, quia eam participat,pars uegetatiua quia est potentia aiæ habentis rationẽ

Tertium fundamẽt. de diuisione potẽtiarũ in rationalis & irrationalis.

Hinc est , quod hominis potentiæ possunt utiq; diuidi in rationales,& irrationales Rationales erunt,& quę sunt per se,& quæ per participationem, irrationales verò,quæ cùm in eadem sint anima,rationem non habent.

Quo respõdetur ad primũ dubium quæstionis propositæ.

Absolutè uerò & in genere sic diuidere potentias non est bonum quia aĩaliũ brutorum potentię non debent dici irrationales,sicut nec lapis,quia nullum ordinem intrinsecum ad rationem debent.

Defendit hic Arist. & sibimet cõciliatur.

Hinc colliges Aristot. in morali bene usum fuisse hac diuisione,quia, de homine tantum ibi est sermo,cuius potentias diuidebat,tamẽ illi Philosophi absolutè diuidebãt animalium potentias, ob id reprehenduntur.

Ad arg. contra primam quæstionis dubium. 1.Ratio.

Nec argumentum concludit,nam cum diuiditur animal,tunc,Irrationale,nec sumitur negatiuè nec priuatiuè,sed ponitur loco unius differentiæ positiuæ innominatę,quæ est communis omnibus brutis.Hoc autẽ non potest fieri in præsenti, quia tunc non comprehenderet eas potẽtias,quæ sunt in homine.

2.Ratio. Responsio ad dubiũ rationis cur infinitæ potentiæ videri dixit.

Et probatur , quia non esset apta diuisio,potentiarum,Nam oportebat sub dividere ad cognoscendum numerũ potentiarum distinctum, quod ipsi non fecerunt & sic probatur primum dubiũ.

Circa secundum existit duplex opinio Altera est Iandun.q.18.qui tenet tot esse potẽtias animę distinctas,quot obiecta

specifica.

Universidad de Deusto Biblioteca

Prima opinio rationib. primæ opinionis.

specifica. Vnde putat uisum,& potentiam qua uidemus album,distingui specie à uisu, quo uidemus nigrum. Hoc sibi persuadet propter unicum tex. 3. Phys. tex. 11. ubi dicitur non esse idem posse sanari,& posse infirmari,ubi uidentur distingui potentię per obiecta specifica,scilicet infirmitatem,& sanitatem.

Secunda opinio.

Altera opinio timens textum Arist. dicit,in potẽtiis materię,& corporũ id habere locum,qualis est potentia ad sanitatem,& ad ęgritudinẽ,ad colorem,& frigiditatem,at in potẽtiis animę,quia sunt abstractiores,id locum non habet, sed una est potentia specie pro contrariis.

Confutatur utraq; opinio.

Vtraq; hęc opinio,(pace ipsorũ dicã) est uana & indigna philosopho. Quid.n. clamat aliud Arist. quam vnam & eandẽ esse potentiam contrariorũ? & Capite tactu distinguit tactus non pro singulis cõtrariis, sed ꝓ singulis contrarietatibus?

1. Ratio.

2. Ratio.

Præterea: quis patiet esse innumeros, uisu,,auditus,olfactus,pro specierũ obiectorũ diuersitate? Consequenter id oportet dicere de intellectu & uolũtate,q̃ multiplicare esset somniũ, non philosophia.

3. Ratio.

Præterea,ut antea ostendimus,ex illa regula distinctionis potentiarum à posteriori,colligimus unam esse potentiam ẽt multorum actuum, & multorũ obiectorum. Quoties uidemus q̃ qui unũ actum illorũ habet,ẽt habet omnes alios, & è cõtra,& qui põt in unum obiectum, põt in omnia alia,& è cõtra,si priuatur uno, priuatur ẽt aliis. Vt V.g. in uisu,qui videt albedinem,põt ẽt uidere nigredinem, & alios colores,& qui nõ põt videre nigredinem, seu albedinem, nec potest alios colores. Et ita colligimus unam esse omnium istorum uidendorum colorum potentiam,atque ita in aliis.

Responsiones ad dubium de infinitate potentiarum. Ad Arist. testimonium.

Propterea dicamus nos, vt diximus lib. 2. de anima, non mutiplicari potentias nisi secũdùm rationes primas formales,genericas obiectorũ, & à posteriori, modo dicto: quòd ibi latè ostendimus.

Quòd si Arist. dixit hic uideri infinitas, uoluit ꝓ infinitũ idicare eẽ indeterminati numeri, ex una.n. parte tres,ex altera duæ,ex altera quatuor, vel plures videnť, sed nõ sũt ꝓter eas quas postea posuit.

Ad rationem primæ opinionis.

Nec argumentum quicquam valet, in cuius solutionem nota potentiam ad recipiendam formam dupliciter posse considerari. Vno modo secũdum se tantum, alterò modo secundum id quod simul cum ipsa ponitur. Nunquam enim aliq̃d est in potẽtia ad unum contrarium, quin sit cũ oppositio extremo, quod enim est in potentia ad album, sed non est albũ, est cum nigro, uel medio, quod est infirmum est potentia ad sanum, & sic in aliis. Respondeo igitur, ꝙ Arist. si solam potentiam considerasset, vtique unam & eandẽ posuisset, at quia potentiam cum adiũcto sumpsit, ideo distincta protulit.

Nota ꝑ mum.

Solutio.

Nota 2.

Et nota, quòd non dixit non esse eandẽ potentiam ad sanitatem, & ęgritudinem, sed nõ esse idem posse sanari, & posse infirmari: illa enim potentia mutatur ab infirmitate in sanitatẽ, hęc à sanitate in infirmitatem. Solet etiam dici potentia oppositorum, uel differentium specie, diuersa ratione variarum dispositionum, quas quæque forma in subiecto requirit.

Est ergo notanda ista solutio, cætera lege in quæst. allegata.

Caput decimum.

Videntur autem duo hæc. Tex. XLVIII.

Aristotelis sententia de principio motiuo animalium.

CVm superius dubitasset de principio motiuo localiter animalium, nũc ueritatẽ determinare aggredit, duoque principia esse dicit, ſappetitũ, & intellectionẽ, his.n. duobus animalia mouent.

Notat tamen per intellectionem non solùm esse intelligẽdam cognitionem intellectus, sed etia sensus, qui dicit imaginatio: hæc enim etiam cum appetitu mouet, quamuis non sit cognitio intellectus, vt in homine, qui aliquando ducitur imaginatione, & non intellectu, & etiam in brutis, quæ carent intellectione.

Possumus ergo dicere, appetitum, & cognitionem esse duo principia, quæ simul mouẽt animal, & per cognitionem, tam

tam iudicium imaginationis, quàm intellectus complectimur.

Intellectus autem qui propter aliquid. Tex. XLIX.

Quis intellectus sit motus illius principium.

QVia intellectus dixerat esse principium motus, declarat non quemcunque nec speculatiuum, & practicum, & qui actiuus dicitur. Differt autem à speculatiuo in fine: nam speculatiuus cognoscit solùm propter cognitionem, at practicus cognoscit ꝓp opus.

Nota ex Philop.

Notat Philop. quo pacto hic ab Arist. idem dicatur intellectus speculatiuus, & practicus, soloq; fine differãt: quòd si speculatiuus immortalis dictus est, etiã erit practicus immortalis quantum ad esse ipsius, & naturam.

Et appetitus propter aliquid omnis est.

Qd simul practicus intellectus & appetitus sint principiũ motus.

PRobat, quod dictum est, scilicet tam practicum intellectum, quam appetitum simul esse principia motus. Assumit autem duas propositiones. Altera est: quòd omnis appetitus est propter aliquid, id est, aliquem intendit consequi finem. Altera est: id quod appetitus intendit, est principium intellectus practici, id est enim primum, quod intellectus practicus cognoscit. Finis enim in intentione primus est.

Prima suppositio.

Secda suppositio.

Verbi gratia, appetit infirmus sanitatem, hæc est, quam primò sibi in mente consequendam proponit: quamuis quantum ad executionem operis, non sit ipsa prima: priùs enim exequitur media ipsa, incipitque ab hoc vltimo in intentione. Verbi gratia, apprehendit sanitatem, & postea remedia, & post cognoscit opus esse Medico: ab hoc vltimo statim incipit.

Explicat exemplo.

1. Ratio.

His suppositis, tale conficit argumentum. Appetitus non mouet, nisi intendat aliquid: sed istud nõ potest mouere appetitum, nisi prius intellectu, & cognitione comprehendatur: ergo est necessarius intellectus seu imaginatio ad motum.

Vlterius: imaginatio seu intellectio nõ mouet sine appetitu, cùm moueat, quia proponit appetibile: ergo vtrũq; est motus principium. Cognoscitiua enim potentia finem apprehendit, & iudicat, qui appetitum ad motum incitat: tam ergo cognitio, quam appetitus simul sunt motus principium.

Vnum quid igitur mouens sum. Tex. L.

Quòd illa non sint duo motus principia, sed ad unum principale reducunť ſappetitum.

VIt modò reducere ad vnum principium principale illa duo, scilicet ad appetitum, & probat, quòd non sunt duo illa principia ex ęquo, tanquam duę causæ non ordinatæ.

1. Ratio.

Et argumentum est hoc. Si essent duo principia, puta, non ordinata, appetitus & intellectus, vtique cõmunem haberent aliquam rationem, qua mouerentur, sed hoc esse non potest, ergo non sunt duo per se mouentia non subordinata.

Minoris probationem ponit, quia tũc vnum ablq; altero moueret, at id esse nõ potest: nam intellectus absque voluntate, quæ appetitus est, mouere non potest, at appetitus absque intellectu mouere potest: ideo primum locum obtinet appetitiuum in motu.

Maioris probationem ponunt Themist. & Philop. Bipes & quadrupes ambulant non subordinata: ergo quia rationem communem habẽt, scilicet, quia pedes habent. Ex hoc vlterius sequitur, quòd vnumquodq; per se ambulare possit. Concludit ergo appetitum magis esse principium, & intellectus per appetitum mouetur.

Intellectus igitur omnis rectus est. Tex. LI.

2. Ratio.

QVod magis moueat appetitiuum, probat alio argumento, quod tale est, intellectu recto existente: imaginatione autem recta, & non recta existente semper ad omnem motum concurrit appetibile: ergo uidetur, quòd maiorem rationem mouendi habeat appetitus.

Nota,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota.

Nota, quòd ratio, seu intellectus dicitur semper rectus quantum ad principia prima practica: non enim est deceptio in his, quòd malum est fugiendum, bonum est prosequendum, & in aliis: at deceptio est in particularibus subsumptis, quod hoc vel illud sit bonum, aut malum, conueniens, vel disconueniens: & ob id imaginatio, quæ circa particularia est, sæpe est non recte iudicans bonum, quod non est, & econtra: ob id appetitus non semper à bono vero mouetur, sed aliquando ab apparenti.

Concluditur ratio.

Cùm igitur intellectus rectus sit, non tamen motus semper rectus sit: similiter cùm imaginatio varietur, tamen hoc sèper inuariatum sit, quòd debet esse aliquod bonum, & appetibile: signum ergo est appetitum esse causam motus præcipuam. Nota tamen, non quodcunque bonum mouere appetitum, sed agibile, id est, quod sub actione cadit, vt possit obtineri, & non obtineri.

Quòd igitur huiusmodi potentia. Tex. LII.

Concluditè appetitum cè primũ, & pcipuũ mouens.

Colligitur potẽtiarũ numerus cõtraduas illas antiquorũ opiniones.

VErba priora textus, conclusio sunt præcedentium, scilicet, quòd appetitus sit primum ac præcipuum principium mouens animal. In sequentibus verbis potentiarum numerum colligit contra prædictas sententias: dicens, quòd si partes animæ sumantur non pro speciebus, & partib inferioribus: (sic enim tria sunt genera animarum, vt dictum est:) sed si partes pro potentijs sumantur, tunc istæ debent esse nutritiuum, sensitiuum, intellectiuum, & deliberatiuum, ac appetitiuum: dicitque has partes magis differre, quam concupiscitiuũ, & irascitiuum. Hæ enim ad idem pertinent genus, scilicet appetitiuum: at illæ genere differunt.

Nota Platonis reprehensionẽ.

Hic notat Platonem, quòd animæ potentias fecerit animas; & adhuc, q nõ sufficienter diuiserit. De hoc numero potentiarum in quæstione aliquid dicemus.

Quoniam autem appetitus fiunt contrarij. Tex. LIII.

Qualẽ appetitiuum hominem moueat vnum scilicet genere, sed diuersum numero.

EXplicat, quale appetitiuum moueat hominem: dicens, non esse vnum appetitum numero, qui ipsum mouet, sed specie, id est genere vnum. Hoc autem probat, quia homo appetitibus contrarijs mouetur, modò vno, modò altero: non ergo vno numero semper mouetur.

Contrarij in homine appetitus.

Ostendit autẽ, quando id fiat, & quare id fiat. Tunc fit, cùm ratio est cõtraria appetitui sensitiuo, quia vnum ipsa percipit, & aliud appetitus appetit: tunc necessarium est, hunc appetitum esse contrarium appetitui, qui sequitur rationem.

Causa autem est: quia homo habet cognitionem diuersorum temporum, præsentis, & futuri. Vnde, quia aliquod bonũ videtur de præsenti, appetitus, qui sequitur sensum de præsẽti, appetit: at quia ratio futurum esse malũ præuidit, renuit. V.g. appetitus febricitantis, aquam bonũ iudicat, quia per sensum delectationem præsentem iudicatat intellectus dãnum futurum præuidet, ob id disconueniens indicat, fiuntq; inde cõtrarij appetitus.

Contra ẽt circa delectabile futurum, quod secundum præsens nocet, quale ieiunium, vel potio amara, appetitus renuit, voluntas amplectitur.

Hæc est igitur causa, quare non vnum tantum numero sit appetitiuum mouẽs hominem, sed numero plura, vnum genere. Nam appetitiuum, vt tale est, siue sit hoc, siue illud, mouetur.

De appetibile quod sit ẽs vnũ genere.

Similiter est etiam vnum appetibile, primũ obiectum commune, quod etiam mouet immotum, vt dicemus. Hoc autẽ appetibile mouet, prout apprehenditur intellectu, vel imaginatione, ob id non est vnius rationis semper quod mouet, sicut nec appetitus, sed vnum genere.

Nota 1.

Nota hanc literam, propter parenthesim longã, legendam esse suspensiuo sensu vsque ad initium tex. sequentis, in quo continetur cõclusio illata, scilicet vnum genere esse appetitiuũ & appetibile vod mouet, nõ vnũ numero, vnde male diuisit Auer. hos duos tex. sicut semper fere solet:

Nota 2. contra Aver.

Quo-

Quoniam autem tria sunt, unum quidem. Tex. LIIII.

Quod in motu interuniãt quod mouet, quod mouetur, & quo mouetur.

NVnc distinctè, quæ in motu animalium conueniunt, describit, enarratis, quæ in motu uniuersali accidunt. Hæc enim in motu solent intercedere, quod mouet, quod mouetur, & quo mouetur, scilicet instrumentum motus.

Præterea, quod mouet duplex est. Vnũ. quod mouet, & non mouetur, vt intelligentia, & quod mouet, & mouetur, ut orbis, uel mouentia particularia.

Quomodo hæc inueniãtur in motu ãlium.

Hæc omnia congregata sunt in motu animalium, est mouens immobile, scilicet appetibile. Hoc enim mouet appetitum in genere causæ finalis, atq; ideo mouendo nõ mouetur. Est etiam mouẽs motum, scilicet ipsemet appetitus: mouetur .n. ab appetibili, non, inquit, motu uero sed motu qui actu quidem est, sicut sensatio, uel intellectio: ita appetitio, mouet etiam corpus. Est etiam quod tãtum mouetur, scilicet corpus ipsum, & quo mouetur, & hoc pars corporis, q̃ instrumentum est motus: de qua non est modò tractandum, quia in præsenti agitur de anima secundum se, talis pars est compositã subsstantia, debetq; tractari in ijs libris, in quibus de toto animali ipsiusq; partibus integrantibus agitur. Hæc igitur sũt principia motus animalium in communi.

Nota de instrumẽto motus ãlium.

Nunc autem, vt in summa dicam. Tex. LV.

Describũtur conditiones instrumenti motus ãlium.

NE videretur in totum se excusare ab isto instrumento declarando, conditiones saltem illius describit, quæ sunt tres. Prima, quòd sit principium motus, secunda, quòd sit finis, tertia, quòd sit immobilis, debet esse principium, vt ab eo motus incipiat, & finis, tãquam extremum, ut in eo terminetur à quo incipitur, & immobile, vt possit esse principium, & finis.

Exemplo declaratur.

Ponit similitudinẽ de cardine. In cardine portæ est quædam cõcauitas, in qua pars portæ extrema innititur, & ibi duæ superficies simul sunt, quãuis ratione distinctæ. Vna est ipsius extremitatis portę quę dicitur concaua, & finis motus incipiendo motus diuisionem à tota porta uersus cardinem. Altera ipsius cardinis, quę connexa dicitur respectu portę, & hęc est, velut principium motus, & hęc est immobilis.

Ita in instrumento motus animalis, quod pulsu, & tactu, extẽsione, scilicet & constrictione membrorum mouetur, erit pars, quę sit principium extensionis, & finis constrictionis vna & eadem, licet ratione diuersa, respectu enim unius motus, est principium, respectu alterius, est finis, erit etiam immobilis, ut centrum, quod quiescens, est principiũ motus omnium partium circuli.

Quomodo ista sint intelligenda, declaratur in quæst. seq. Interim nota, Boetium non uertisse cardinem, sed ossium commissuram, quamuis uerbum Græcum, scilicet γύγλισμος, significet cardinem. Nec est multum dissimilitudinis, nam sicut se habet cardo ad portam, ita os ad os: habet enim excauitatem quandam, cui dorsum alterius aptatur, & forsan Boet. ita traduxit, quia Arist. id significabat metaphorico vocabulo, & tunc nõ erit similitudo, sed uera res, ut dicã in quæst. latius.

Nota.

QVOD SIT INSTRVMENtum motus animalium. Vbi etiam tria alia dubia de potentijs motiuis tractantur. Quæstio XXV.

Primum dubiũ an deliberatiuum, & intellectiuum sint potentia distincta. Resposio quorũdã.

IN hac re non solum, quod propositum est de quibus exolicare intendimus, sed alia etiã tria dubia, quę in isto capite occurrunt, ut tota quæstio sit ex resolutiune quatuor dubiorum.

Primũ est circa tex. 52. vbi enumerans potentias, ponit deliberatiuum, & intellectiuum, dicitque ista differre magis inter se, quam concupiscitiuum, & irrascitiuũ: qd vr falsum, quia eadem est potentia, q̃ deliberat, & intelligit, scilicet itellectus, at illæ sunt potentię realiter distinctę.

Ad hoc aliqui facile se expediũt, dicentes, quòd non propter illas duas id dictũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est sed propter alias enumeratas scilicet nutritiuum, sensitiuum, appetitiuum, & intellectiuum, ac deliberatiuum.

Reijcitur responsio hac. 1.

Sed hæc responsio non videtur valere: qa illic intēdit ex æquo distinguere numerū potētiarū. Accedat ét notādus tex. 1. li. magno. mora. c. 35. vbi id ,pbat Arist. dicens, qp sicut sensus & intellectus differūt inter se, quia vnū est circa sēsibile, alterum circa intelligibile, ita hæ duæ partes, qbus scimus, & deliberamus, qa vna est circa necessariū, altera circa cōtingēs.

3.

Accedat etiam Philop. qui intellectū non unam potentiam facit, sed multas.

Responsio cōis, & vera.

In hoc dubio mihi videtur cum communi sententia dicendum vnam, & eandem esse potentiam qua intelligimus, & qua deliberamus.

Nota. Quod actus antecedāt deliberationem. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta.

Vt autē quid deliberare sit, intelligas multos actus ipsum præcedere scito. Primò enim omnium intellectus finem apprehendit sub ratione conuenientis. Secundò uolūtas appetit & inclinat in ipsum. Tertio, uoluntas delectatur in ipso, qui actus dicitur fruitio. Quartò intendit ipsum, id est, inclinatur ordinando ad opus & executionem. Quinto applicat intellectum ad media quærenda. Sextò, Intellectus varia sibi media proponit, & reiectis aliis vnum, vel quæ conuenientiora sunt sumit, & hoc deliberare.

Concluditur eiusdem potētię esse deliberare, & cognoscere finē. Ad textū Arist. sōlutio.

Vnde potest eiusdem potentiæ esse deliberare, cuius fuit cognoscere finem, circa quem media proponit, & quærit.

Ad tex. igitur Arist. ita est rñdendū, qp Arist. non sumit ipsum solum principiū operationis, id est, potentiā nudā, sed pfectam iam habitu, vt possit operari: & sic intellectiuum, id est, principium scien di, & deliberatiuum, id est, principium de liberandi, differunt, quia illud ponit habitum speculatiuum, & hoc practicū, quæ genere, & re differunt, reliquæ potentiæ non habent habitus, sed per se sunt principia, operandi perfecta: ob id non eodē modo distinctio earum sumitur. Et nota hoc, quia est optima declaratio Aristotelis, & sic resolutum est dubium primum.

Secundū dubium, an intellectus & imaginatio, nō numerentur inter mouentia. Responsio.

Alterum dubium est circa tex. 54. quare inter mouentia non numeratur intellectus vel imaginatio, sed appetitus cùm sine cognitione nō moueatur appetitus.

Rñdeo, qp intellectus vel imaginatio non mouent per se, sed sunt conditiones mouentium, sicut approximatio ignis non est, quæ comburit, sed cōditio ignis cōburentis, ob id inter mouentia nō cōputatur. Ita appetibile est, quod mouet appetitum, intellectus vel imaginatio est applicans, & proponens hoc appetibile, habet ergo se, vt conditio, & applicās ipsum mouens, sed non est quod mouet.

Vnde Arist. in eodem tex. dicit eleganter, appetibile, ut intellectū uel imaginatū mouet. ubi illa dictio, Vt, nō cām mouē tē, sed conditionem notat: sicut dicimus, Ignis, ut approximatus est, comburit.

Differēter ergo se habet Intellectus, & appetitus: appetitus. n. est mouēs corpus, at intellectus vel imaginatio conditio obiecti mouētis appetitū. Quamuis autē necessaria sint imaginatio & intellectio, non ob id sequitur esse principium: nam ét approximatio ignis necessaria est ad cōburendum, non tamen ob id est principium, & sic patet resolutio huius dubij.

Tertium dubiū an potentia motiua et appetitiua distinguantur. Responsio prima.

Tertium dubium est, quia uidetur Aristot. non distinguere potentiam motiuā ab appetitiua, non enim inter mouentia computat, nisi obiectum, & appetitum, & superius tex. 51. inter quinque potentias non numerat motiua.

Forsan dici posset esse eandem potentiam motiuā, & appetitiuam, quæ, ut mouetur ab appetibili dicitur appetitiua, ut mouet dicitur motiua, & hoc magis forsan alicui uidetur conforme. Arist.

Responsio secunda uersor.

At ne discedamus à communi sententia, dicamus tres esse potentias motiuas. Vna est, q̄ mouet dirigendo, & ostendēdo finem & uiā motus, & hæc est intellectus, & imaginatio, quamuis non sit hæc propriè potentia motiua. Altera est, q̄ mouet corpus imperādo, & applicādo, ad motū partes, & hæc est appetitiua. Tertia est, q̄ mouet exequendo motū ipsum partiū, & hæc est propriè, quam motiuam dicimus.

Arist. ergo meminit appetitiuę, quia ipsa est principalis, & propria, intellectus uerò non propriè mouet. Executiua autem

tem non est principalis, sed ministra, & cum instrumento ipso computatur. Et hæc est dubij resolutio.

Quartū dubium primum, & præcipuum in quæstio. propositū de instrumēto mouētis, aialium, qđ sit.

Vltimum dubium est principale propositum in quæst. circa tex. 55. quale sit illud instrumentum quo motus animalis fit. Circa quod variæ sunt sententię Philosophorum in illo tex.

Prima opinio Sancti Th. & Auer. Verā hāc esse sententiam sed non euacuare difficultatē in Arist. Secunda opi. Philoponi.

S. Th. & Aegid. & Auer. dicunt esse cor quod est principiū, & finis motus, & immobile: est quidem principium motus ex tēsionis, & dilatationis, & finis motus cō tractionis: vtroq; n. motu mouetur cor, vt apparet in pulsu. Est ét immobile: quia in vno loco manens secundum totum dilatatur, & constringitur secundum partes.

Hęc sententia veram doctrinam continet, sed non consonat Aristotelis intentioni: non enim. de motu naturali, qualis est ille cordis, & pulsuum sermo hic est, sed de motu voluntario, & progressiuo. Huic autem non consonant illa tria in corde, id est, principium, finis, & immobile, vt notum est.

Reijcitur secunda opi. 1. 2. 3.

Alia est expositio Philop. qui putat hoc instrumentum esse spiritus ipsos motiuos, qui per totum corpus sparsi mouentur partes dilatando, & cōtrahendo eas: & his ipse applicat illa tria.

3. Opin.

Sed mihi expositio nō placet: quia putat Philopon. spiritus esse animatos, & ita mouere animali motu, quod nō videtur.

Et prętera, quia non continuant cum reliquis partibus corporis, sed sunt in corpore, sicut in vase: non ergo possunt sic mouere: & quia sunt tenuissima substantia, quæ non possunt solidiores, & grauiores trahere, aut pellere.

Reijcitur 3. Opin. 1. 2.

Tertia sententia est aliorum, qui dicūt hoc instrumentum esse chordam coniunctam neruo: vtrūque enim mouet. Est. n. chorda sub neruo, & neruus sui extensione causat motum, dilatationes partium: chorda uero contractionem facit.

Hæc sententia mihi non placet. Primò, quia chorda, quę ligamentum dī, est substantiæ osseę, & expers sensus, sicut os: nō ergo habebit motū. Hoc ét docet Gale. li. 12. de usu part. c. 3. qui dicit non mouere quia caret sensu. Sedò quia nō est talis dispositio partis, ut ista sententia fingit.

4. Opin. Reijcitur

Quarta sententia est aliorū, qui neruo hoc tribuunt. Sed mihi hoc nō placet: qa sicut pupilla nō sola dī organū uisus sed oculus: ita non est neruus organum motus, sed aliqua pars dissimilaris, vt docet Arist. 2. de partibus c. 1. Quare mihi uidetur dicendum cum Alb. tractat. 4. cap. 8.

5. Opinio.

6. Opin. Alber. Primum fundam. ex Galeno, q̄ sine necessaria, vt sint instrumentum motus animalis.

In cuius declaratione nota ex Gal. 12. de usu partium, cap. 3. & Vesalio lib. 2. cap. 2. Instrumentum motus debuit habere duas conditiones. Altera est, vt sentiat: altera, vt moueat: neutra sine altera perfici pōt. Hæc tū non potuerunt commodè coniungi in una substantia. Nam ad sensum necessaria est humiditas partis, quæ ipsam tenerā facit: ad motum necessaria est durities, vt sit fortis, parteśque graues possit sustinere. Si ergo dura est, sicca est, & motus ac sensus erit expers: Vnde neruo inerit quidem sensus pp humiditatē, sed non durities: ligamento inerit durities ob siccitatem, sed non sensus.

Instrumētū motus esse musculū ex multis cōpositum.

Natura ergo sapiens inuenit viuā hāc, qp ligamentum in minutas fibras diuisit, similiter & neruū, ipsasq. inter se miscuit, carne, uenis, & arterijs inserta inter ipsas posita, ne ligamenta sua duritię neruum lęderent, atque hoc totū dī musculus, instrumentumq; est motus. Nā partes neruorum motum dant, ligamenta verò fortitudinē, & consistentiam: & vtrūq; concurrit in uno instrumento sicut filum debile coniunctum forti non facile rumpitur. Hęc est doctrina Galeni & notanda.

Secundū fundam. est Alber. q̄ sit pars quiescens in motu animalis. f. mouens immota.

Aduerte vlterius ex Alber. loco allegato, qp Arist. non loquitur de uno instrumento tm̄ totius motus animalis, sed de multis. Scito enim, non fieri motum voluntarium in animali, nisi aliquo quiescēte, & illud dī esse instrumentum motus, quod mouet aliud per musculum ipsum. Verbi gratia, digitus non mouetur, nisi manu quiescente, & si manus mouetur, quiescit brachium: si brachium, humerus: si aūt totum animal mouetur, non fit motus, nisi quiescente aliqua parte: uno enim pede quiescente mouetur secundū alterum: uermes autem quiescunt secundū unā partē, dum alteram contrahunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tales ergo partes quiescentes, super quas reliquæ mouentur, optimè assimilãtur cardini, & propriæ sunt commissuræ ossium, quas natura ad motum fecit: istæ partes quiescentes per musculum mouent alias: & de his est sermo Arist.

Nota pro prium motus instrumentũ esse cor, vel cerebrum

Non tamen negamus, cor esse precipuum instrumentum secundum Aristo. quia nerui ab ipso fluunt, & spiritus: ẽm Galenum cerebrum est potius; sed de his nihil tractamus in præsenti, ex his dubio proposito est abundè satisfactum.

Caput vndecimum.

Omnium igitur, sicut dictum est. Tex. LVI.

De principio motiuo animalium imperfectorum.

POstquam in vniuersali de principio motus animalium disseruit, nunc in particulari differit de quibusdam, quę difficultatem habent, scilicet de animalium imperfectorum motus principio, atque de hominis etiam motu.

Appetitiuum inquantum tale, est principiũ motus.

Primo autem infert ex his, quæ prius dicta sunt, appetitiuum, ut appetitiuum, esse principium motus animalium: at ne de quocunque appetitu uideatur loqui, limitat de illo loqui, qui cum imaginatione est, siue ista imaginatio sit rationalis, idest intellectio, siue sit sensitiua, qualis inest brutis.

Et nota hoc loco nomen imaginationis communiter sumi pro cognitione, vt cognitionem sensus, & Intellectus complectitur sicut superius sumebatur intellectio.

Nota.

Proponit igitur dubium de istis animalibus imperfectis, quibus non inest, nisi tactus, ut uermes, & animalia ista immota sunt, an habeant imaginationem, & appetitum.

Primum dubiũ an animalia imperfecta habeãt imaginationẽ & appetitum.

Respondet appetitum habere: quia inest eis dolor, & uoluptas, vt manifestum est: quia si pungantur, se contrahunt: at ista non sunt sine appetitu. Respondet etiam habere imaginationem, sed imperfectam, & indeterminatam, qualis est iporum motus.

Responsio Arist.

Nota cur dicatur

Nota, quòd imaginatio horum dicitur indeterminata, & ratione subiecti, quia non habet certum organum, sed per totum corpus est, sicut tactus: & rõne obiecti, quia quicquid percipiunt vel sub ratione conuenientis, uel disconuenientis, percipiunt, non distinguentia an sit hoc, uel illud conueniens, vel disconueniens. Est etiam imperfecta: quia tantum à præsentibus mouetur, & nó ad vllum locum certum distantem, sed secundum præsentia iudicant, ac mouentia se creant.

imaginatio illorũ animalium imperfecta.

Sensitiua igitur imaginatio sicut dictum est. Tex. LVII.

COncludit, animalibus oĩbus ab homine inesse imaginationem sensitiuam: si enim inest imperfectis, inerit etiã perfectis. Homini tamen inesse docet deliberatiuam imaginationem. Et probat: quia deliberare, est conferre multa sub una communi mensura, & quod conuenientius est, ac melius ad finem eligere, sed hoc facere rationis est: vnde reliqua animalia non habent talem opinionem, ideſt, iudicium, quia nõ syllogizant, sicut homo. Solus enim homo ex multis phantasmatibus facit vnum, id est, ex multis medijs ad finem propositis eligit vnum, reiicit alia, quæ non sunt apta.

Omnibus animalibus inesse imaginationem. Sed hominis, & cæteriorũ animalium differre. Nota.

Notandum, quòd homo, dum deliberat, unam mensuram sibi præfigit, scilicet, id, quod magis ad finem consequendum est, & per ipsum media mensurat. Verbi gratia, qui infirmus est, sibi sanitatem acquirendam proponit, ac sumit hoc ut regulam, quæ sanitatem magis faciunt, petenda: & iuxta hoc medicum uocat, & peritiorem, & alia huiusmodi consequentia. Hoc facere nulli bruto concessum est.

Vicit autem aliquando, & monet Voluntatem.

Quod aliquãdo homo ex rationali, et aliquãdo ex appetitu sensitiuo, mouetur.

OStendit, q̃ non semper homo secundum appetitum rationis mouet, sed aliquando sensitiuus uincit rationalem: quod fit in incõtinentibus, ut dictum est. Aliquando rationalis uincit sensitiuũ, & secum

secum fert, sicut superior sphæra fert inferiorem: & iste motus est ordinarius, & secundum naturam, cũ homo ratione mouetur, & uincit appetitum: & tunc fertur tribus lationibus, id est, motibus.

Dubium. Respõsio.

Dices, Quid est, quòd fertur tribus motibus? Alber. uno modo exponit, S. Tho. alio: sed mihi inter omnes Themist. uidetur ueram attingere expositionem, quæ perfectior fiet adiunctis aliquibus ex nostra expositione. Notandum igitur, quòd quando homo ratione ducitur contra appetitum, tunc sunt tres motus. primus est rationis, & uolũtatis, alter est ipsius appetitus contradicentis. Tertius est corporis obedientis rationi. At cum appetitus uincit, non sunt, nisi duo: nam uoluntas decepta acquiescit appetitui, & pro uno motu reputatur. Vt enim supra diximus: appetitus sensitiuus non sufficit ad motum, nisi acquiescente uoluntate: uoluntas uerò sufficit renuente appetitu, ob id cum ratio dominatur, tunc tres lationes fieri solẽt quamuis non semper, quia aliquando etiam appetitus acquiescit. Et nota expositionem huius loci.

Scientificum autem non monet. Tex. LVIII.

Qualis cognitio intellectus hominem mouet.

QValis cognitio intellectus moueat hominem, docet: dicens, nõ esse speculatiuum, hic. n. inquirẽ est, nec ad operationem ullam est. Practicus uerò duas partes habet. Vna, qua uniuersale cognoscit. sipsa maior syllogismi practici, talis operatio dr̃ ratio: altera, qua minor, & conclusio, quæ singulares sunt, dr̃que existimatio. V. g. dicit infirmus, Qd̃ sanitati necessarium est, mihi est faciendum, hãc sumere potionẽ est necessarium: sumenda ergo est. Dicit Arist. q̃ utraque mouet, sed ꝓpinquius, & ꝓximè cõclusio, & minor singularis, maior uerò nõ ita propinque: magis. n. ad speculationem accedit.

Nota q̃ oĩs malus dicitur ignorans.

Vnde error in opere procedit ex falsa subsumptione & illatione, propter quod omnis malus dicitur ignorans: quãuis in maioribus uniuersalibus non erret, errat in his particularibus, q̃ facienda sibi proponit. Atque hæc sunt, quę Arist. docet de motiua potentia.

AN APPETITVS SIT POTENtia animæ. Vbi quid, & quotuplex appetitus, ac de eius passionibus. Quæst. XXVI.

NOn est difficile sensũ huius quæstionis percipere: ut. n. intellectus sensusue sunt potẽtiæ, quæ non nisi ratione animæ insunt, an talis appetitus sit, quærimus. Videtur autem, quòd non sit potentia animæ. Quæ inest etiam anima carentibus, non est animæ potentia: sed appetitus omnibus inest, cuncta enim sua appetũt perfectionem: ergo non est potentia animæ.

Primarũ ad partẽ negatiuã.

Prętereà: uidetur nõ distingui a cognoscitiua potentia. Nam quæ habent idem obiectum, non distinguuntur: at sensus, seu intellectus idẽ obiectum habent cum appetitu: non ergo distinguuntur. Discursus est notus cum maiore. Probatur minor, quia quod intellectus seu imaginatio pcipit, id prorsus appetitus appetit.

2. Ratio.

Circa resolutionem huius aliqua aduertenda sunt. Primum est, appetitus sensitiuus est facultas, seu potẽtia animalis, qua quæ sibi conuenientia sensu percipit, prosequitur: & quæ inconuenientia, propellit. Quæque enim res in sibi conuenientia inclinatur, talisque inclinatio appetitus est. Non tamen quæq; res, quod sibi conueniens est, percipit. Vnde appetitus non cogniti conuenientis dicitur naturalis, is uerò qui est conuenientis cogniti per imaginationem, appetitus sensitiuus dicitur, sicut rationalis est boni per intellectus iudicati. De hoc igitur appetitu sensitiuo, quæ sensualitas à Theologo dicitur sermo est. Sensualitas enim dicit appetitum, qui cognitionem, & iudicium sensus sequitur, qui appetitus solet rationi contradicere.

Primum fundam. de appetitu naturali, & sensitiuo, atq; utriusque officio.

De appetitu cõcupiscibili, & irascibili, & utriusq; officio ac opere.

Non tamen, quòd natura sapiens, aut potius naturæ Author, nõ solum dedit rebus appetitum quo sibi cõuenientia prosequerentur, sed etiam quo impedimẽta, quæ suam consequi perfectionem prohibent,

Universidad de Deusto Biblioteca

hibent, arcerent, ac propellerent. Vnde igni leuitatem dedit, qua sursum ferret, & calorem, quo impedimenta arceret. Hoc autem nō negauit animalibus: nam appetitum dedit, quo bona prosequerentur, fugerentque mala, & alium, quo obstantia impedimenta, quæ bonum consequi, vel malum fugere prohibent, arcerent. Prior appetitus concupiscibilis dicitur, posterior irascibilis. hic enim versatur in remouendis obstaculis concupiscibilis: ob id dicitur habere pro obiecto bonum arduum, vel malum arduum, illud ad obtinendum, hoc ad propellendum.

Exemplo declarat.

Verbi gratia, canis videt cibum, percipitque sibi conuenientem: at simul percipit difficultatē, quia est custos prohibēs: tūc inclinat irascibilis in id bonum, non obstante illa arduitate obtinendi.

Secundū fundam. de sex passionibus concupiscibilis.

Secundo aduerte concupiscibilem sex habere passiones: irascibilem vero quinque. Sunt autem sigillatim exponendę. In primis concupiscibilis versatur circa bonum prosequendum, malum verò fugiendum. Circa bonum sunt tres passiones,

1. Amor.

amor, desiderium, delectatio, quæ dicitur voluptas, seu gaudium, seu lætitia.

Cùm enim imaginatio proponit bonum aliquod seu conueniens, statim in appetitu fit quędam cōplacentia in ipso, & quædam inclinatio, quæ amor dicitur.

2. Desiderium.

Quòd si proponat tale bonum absens, & futurum, sequitur in appetitu quędam passio, quæ est prosecutio quædā, & velut tendētia in ipsum, & dicitur desiderium.

3. Voluptas, seu delectatio.

Quòd si vt iam præsens & obtentum proponatur, sequitur quædā quies appetitus in ipso, quę dicitur voluptas, vel delectatio, quę finis est amoris. Amor assimilatur cōnaturalitati & aptitudini, quam res inanimatæ habēt ad suum finem: quæ metaphoricè dicitur amor in ipsis. Desiderium similatur motui, quo in finem vel in locum mouentur. Voluptas assimilatur quieti ipsarū in fine & loco proprio.

Nota proportionē, totidem quodāmodo reperiuntur in appetitu naturali.

Tres alia cōtraria passiones. Prima odium.

Alię tres sunt passiones oppositę, & cō trariæ circa malum. Prima est odium: cū enim imaginatio aliqd sub ratione mali, vel disconueniētis proponit, fit quædam displicentia in appetitu, quæ odium dī.

Cum autem proponitur vt malum ad uentās, est alia passio, quæ dī fuga, & auersio quædā appetitus contraria desiderio.

Secunda fuga seu auersio contraria desiderio.

Cùm verò malum, vt præsens iam, & in actu proponitur, fit passio dicta tristitia, vel mœstitia contraria voluptati. Atque hæ passiones in concupiscibili sunt.

Tertia tristitia.

Irascibilis passiones.

In irascibili verò, quæ circa ardua versatur tā bona q̄ mala hæ passiones in sūt.

Prima Spes.

Prima est spes circa bonum arduum obtinendum. Spes enim est inclinato in bonum propositum arduum absens, possibile tamen obtineri.

Secunda audacia.

Audacia circa malum arduum aggrediendum: dicit enim quandam appetitus eleuationem, & motum ad malum superandum arduum.

Nota.

Non est tertia passio, quæ dicat quietē: quia cùm bonum possidetur, non est arduum iam, nec irascibili indiget.

Tres alię passiones dictis contraria.

Circa idem arduū ad fugam sunt tres passiones. Prima est desperatio contraria spei: cū.n. bonū impossibile, aut multum difficile proponitur, est displicētia appetitus & abiectio, quæ dicitur desperatio.

Cùm verò proponitur malū arduum, scilicet cum difficultate aliqua cauendi, fit quædam depressio & turbatio appetitus, quæ dicitur timor.

Prima desperatio.

Secunda timor.

Cùm verò malum est præsens, difficileque se animal ab eo liberari posse percipit, fit ira, quæ non habet contrarium, vt diximus, quia debebat esse bonū prę sens, sed iam tunc non est arduum. Vnde ira sequitur ex tristitia præcedenti, quæ circa malum est præsens, & in ipsam etiam terminat. Hæ sunt passiones irascibiles.

Tertia ira.

Tertium fundam. de passionum ordine ac primo concupiscibilis ad irascibiles.

Aduerte tertio, vt ordinem intelligas inter has, quòd in cōcupiscibili sunt passiones, quę dicūt quietē, & finē, vt delectatio, & tristitia, sunt aliæ, quæ dicūt motū ī terminū, vt amor, desideriū, odiū, fuga.

Perpendēdum est igit̄, q̄ passiones concupiscibiles, quæ sunt in motu, obtinent primum locum in executione, ēm locum obtinēt passiones irascibiles, si bonū vel malum sit arduum: tertiam concupiscibiles, quæ dicunt quietem. Vnde passio incipit à concupiscibili & terminat in ipsa.

Verbi gratia, circa bonū prima passio est amor, statim desiderium, post, si sit arduum, spes, vel desperatio: quòd si consequitur bonum, fit delectatio. Circa malum prima est odium, post illud fuga auersionis: deinde si sit arduum, audacia, vel timor; & tandem ira, cum sit præsens: quòd si non vincit malum, sit consummata tristitia, quæ incipit aliquando ante iram. Hic est ordo executionis.

Ordo passionū concupiscibilis erga bonū, & malum.

Amor omnium passionū prima est causa.

Zelus effectus amoris.

Nota tamen, q̄ ea, quę sunt in concupiscibili circa malum, id est, odiū, fuga, tristitia, sunt posteriores ijs, quæ sunt circa bonū: quia.n. bonū amamus, inde oppositum odio habemus, & sequūtur oīa alia.

Amor igitur est omnium prima, & ipsarum parēs: ob id aliquādo ipsi tribuuntur. Dicimus enim amor irascitur, sperat, desperat, gaudet, tristatur.

Amor hic habet vnum effectum, qui dicitur zelus, quo auersamur oīa, quæ bonū amatū impediūt, vel contra ipsū sūt.

Quartū fundam. cur dictæ passiones: ac de corporali passione quæ simul cū eis accidit.

Aduerte quartò. Omnes passiones prę dictæ ea de causa passiones dici, nō q̄ nō sit potentiæ actus: sed cū alteratione quadam sensibili fiunt, & cordis motu. Ira.n. choleram diffundit, timor sanguinem ad cor trahit, partesque corporis frigidas, pallētes, ac tremētes relinquit, amor spiritus accendit, delectatio sanguinē & spiritus p̄ corpus spargit, mēbraque saltitare facit: tristitia spūs obnubilat, icrassatque sāguinē: & sic ēt in alijs passionibus.

Nota cur cōsiter dicimus aīa passiones quatuor esse.

Est autem notandum, q̄ communiter quatuor animę passiones ponuntur. s. gaudium, tristitia, spes, & timor. Duæ primæ ponūtur, quia sunt fines omnium passionum prædictarum; duæ verò ultimæ, quia à concupiscibili statim oriuntur, à desiderio, spes, ab odio timor. Hæ igitur eadē causa tanquam principales, sumuntur.

1. Concl. appetitus sensitiuus est potentia aīa solū aīaliū propria.

1. Ratio.

2. Concl. appetitus sensitiuus in corde præcipuè subiectat.

His igitur suppositis sit prima conclusio. Appetitus sensitiuus est potentia animæ solum animalibus propria. Hæc facilè probatur: quia non ineſt nisi habentibus sensum: hæc autem tantum sunt animalia: horum igitur est propria.

Secunda conclusio. Appetitus sensitiuus cordi præcipuè subiectatur.

Probatur: quia vbi alterationes, quæ sunt velut materia passionum, fiunt, ibi & passiones, & potentiæ sunt: sed tales motus, & alterationes fiunt in corde, & à corde vt notum est: ergo & potentia talis scilicet appetitus, ibi est.

1. Ratio.

Tertia conclusio. Irascibilis, & concupiscibilis sunt duæ potētiæ realiter distinctæ. Hæc est S. Thom. 1. p. q. 81. ar. 2.

3. Concl. irascibilis & concupiscibilis sunt duæ potentiæ realiter distinctæ.

Et probatur primò: quia irascibilis sæpe fertur in obiecta contra concupiscibilem: canis enim fert percussionē per irascibilem, vt recipiat cibū: contraria omittit ex timore quod appetit: & in multis alijs patet, distinguuntur enim inter se.

1. Ratio.

Probatur secūdo: quia passiones vnius impediunt passiones alterius: aliquando iratus enim impeditur ab amore.

2. Ratio.

Probatur tertiò: quia vna est alterius ministra: differunt ergo inter se.

3. Ratio.

Ad primum argumentum respōdetur, quòd nō ineſt omnibus huiusmodi appetitus nisi animalibus, vt dictum est.

Ad 1.

Ad secundum dico, q̄ circa idem obiectum materiale fertur appetitus & sensus, sed diuersum est formaliter. Sensus.n. percipit, quia sensibile est: appetitus verò quia conueniens est, appetit: sicut Intellectus percipit rem, vt ens & verum: voluntas vult, vt bona.

Ad 2.

AN SIT ALIVS APPETITVS præter naturalem, & sensitiuum. Quæst. XXVII.

Occasio quæstionis.

APpetitum naturalem cum superius diximus esse, quo vnūqdque in id, quod sibi cōuenit, fertur, ac quod sibi aduersū est, refugit, nulla in eo talis conuenientis vel disconuenientis existētę cognitione. Cum autem sensu quod sibi conuenit, aut nocet: iudicat, iam tunc appetitus sensitiuus dī: q̄ si tale iudicium Intellectu fiat, tunc appetitus est rationalis, qui dī volūtas; dubium autem est, an is à sensitiuo distinguatur.

Primum argumen. ad partē negatiuā.

Videtur autem, q̄ non. Primo, quia circa idē obiectum versantur: quòd enim sit Intellectu, vel sensu cognitum, videtur per accidens, cum semper sit appetibile.

2. Arg.

Et probatur secundò: quia vterque versatur circa singularia, & particularia bona; non

Universidad de Deusto Biblioteca

ua; non ergo vlla videtur distinctio.

Nota.

Hęc quæstio non est inter doctos controuersa. est.n. in ea communis consensus. quamobrem statim per conclusiones est resoluenda: q̃ quidē sunt valde notāda.

Prima cōclusio, appetitus rationalis est distinctus a sensitiuo.

Sit prima conclusio. Appetitus rationalis est distinctus à sensitiuo.

1. Ratio.

Hęc probatur primò: quia isti duo sunt sæpe inuicem contrarij, non ergo vna potentia specie esse possunt. Antecedens notum est, tā in homine incontinēte, in quo pualet appetitus sensitiuus contra rationalē, q̃ in continente vbi contrarium fit.

2. Ratio.

Probatur secundò, quia rationalis appetitus nō solum in hoc, vel illud singulare bonum fertur, sed vniuersale: voluntate.n. bonum in communi appetimus, sensitiuo verò nō nisi singulare. sunt igitur distincti, sicut sensus, & Intellectus.

3. Ratio.

Probatur tertiò ex subiecto: rationalis enim in sola anima est subiectatus, sensitiuus verò in coniuncto.

Quarta ratio ex octo differētijs volūtatis ab appetitu sensitiuo.

Probatur quartò ex multis alijs differentijs, puta, octo notandis, quæ sunt inter utrumque appetitum.

Prima differētia ꝫ obiecto.

Prima est: uoluntas est circa bonū uel malum Intellectu iudicatū: sensitiuus verò circa id, ꝙ imaginato iudicat. & ex hoc fit, ꝙ rationalis sit circa uniuersale, & particulare bonum uel malum, uti diximus: at sensitiuus sit circa singulare.

Secunda differētia in libertate.

Secunda est cōsideranda: uoluntas est libera: id est, cùm intellectus iudicat aliquid bonum & faciendum, pōt uoluntas uelle, & non uelle, id est, actum suspendere. Et hæc dr libertas cōtradictionis, quia potest producere actum, & non producere: & non solum hoc potest facere, sed ēt uelle, uel nolle. Nolle.n. non dicit actus priuationem, sed actum contrarium. & hunc pōt uoluntas facere circa bonum aliquod particulare propositum, quæ dr libertas cōtrarietatis, quamuis respectu boni in communi non possit dicere, Nolo: sed potest manere absque actu cum libertate contradictionis quām semper habet respectu cuiusq; dum est in corpore.

Nota qd nā libertas sit cōtrarietatis ꝫ cōtradictionis.

Restringitur differentia secunda.

Hoc debes intelligere de actu uoluntatis, qui pręsupponit usum rōnis, & discursum. Aliquando enim passiones corporis insurgunt ita vehementes, & celerrimæ, vt antecedant discursum rationis, intellectumque turbent: & tunc voluntas ablato vsu rationis, vel in primo motu operatur necessario, & naturaliter talem operationem quæ non ex iudicio & deliberatione rationis procedit in voluntate, vocant Theologi motum primum, in quo non est peccatum, cùm libertate careat: vocant etiam motum subreptitium.

Nota qd libertas quo ad exercitiū actus & quo ad specificationem.

Volūtas igitur circa ea, quæ ratio proponit, libera est libertate contrarietatis & cōtradictionis. Hæc eadē alijs vocabulis efferunt Theologi: nā voluntatē esse liberā libertate cōtradictionis dicunt esse liberā q̃tum ad exercitium actus, vt possit operari, & non operari, ꝙ vero sit libera in contrarietate, vocant esse liberam quātum ad specificationem actus, id est, quantum ad actus speciē, vt possit hūc. s. volo, vel illum, scilicet nolo, producere.

At appetitus sensitiuus est necessarius vtraque necessitate apposita. Circa.n. conueniens sibi propositum non pōt appetitus bruti nō appetere, nec pōt repellere, & nolle: sed ad vtrumque astringitur statē boni & conuenientis imaginatione.

Tertia differētia in actuū multitudine ac diuersitate.

Tertia differentia est in actuum multitudine. Plures enim actus habet atque diuersos voluntas, quām appetitus, in primis habet amorē beneuolentiæ. Et.n. duplex amor, alter concupiscentiæ, alter beneuolentiæ seu amicitiæ. ille est velle bonum ad se ordinando, quo amore vtilia & delectabilia amamus. Alter est velle bonum propter seipsum: quo amore honesta tantum amamus, & in hoc amore fundatur vera amicitia, qua alicui bonum propter se volumus. Talis amor nō est in appetitu sensitiuo: ideo bruta non sunt circa honesta, sed tantum circa delectabilia, & utilia, nec amicitiam ullam habent ueram inter se; at talis amor in uoluntate est, atque ea ratione homo honestum respicit & amicitiam colit.

Primus actus.

Nota qd nā amor amicitiæ, & concupiscentiæ.

Secundus voluntatis actus.

Præterea in uoluntate est actus, qui dicitur consensus seu electio. Propositum enim bonum ab intellectu, uti diximus, potest uoluntas uelle, & non uelle: cum autē uult, illa acceptatio dicitur cōsensus, & electio; recipit.n. voluntas illud medium ab intellectu propositum, alijs reiectis: & ideo volūtas dicitur liberum arbitrium: quatenus.n. libere recipit, quod intellectus arbitratur, & deliberat esse faciendū, dr liberū arbitrium. Multa etiam alia insunt, quæ non cōpetunt appetitui.

Quarta differentia ex dominio uolūtatis in appetitū sensitiuū, & multis alijs.

1.

2.

3.

5. Differ. Motiua potētia in hoīe non exercet actum sine cōsensu uoluntatis.

6. Differ. Voluntas non subditur influxui cœlesti: appetitus verò sensitiuus subditur.

7. Differ. Appetitus solus non habet meritum, uel demeritū nisi accedat uoluntas.

8. Differ. Ex reflexione, supra seipsam & alias.

Quarta differentia est, ꝙ voluntas dominatur appetitui per rationem. Primo, quia, vt diximus, multos ipsius actus impedit, multos alios ipsum exercere facit.

Secundò, multa alia insunt appetitui à parte rationali, scilicet pudor, qui est dolor dedecoris præsentis, vt sequitur affectus erubescentię. Inest etiam commiseratio, vnde planctus: inest etiam risus, & alia quæ brutis non insunt.

Tertiò appetitui ob voluntatem & rationem insunt virtutes duę cardinales, in concupiscibili est temperantia, in irascibili fortitudo.

Quinta differentia est: motiua potentia nō exercet actum in hoīe quādiu est rationis compos pp solū appetitum, nisi accedat voluntas: hæc autē sufficit etiam cōtra appetitū, vt superius declaratū est.

Sexta differentia, voluntas non subditur influxui cœlesti in suis actibus per se, appetitus verò subditur, quia in corpore est, ac in corporis complexione, vnde voluntas in quacunque complexione libera manet, Deo enim immediatè subijcitur, & ab eo mouetur immediatè, non à causis naturalibus, nisi per appetitū, qui non infert necessitatem voluntati vllam.

Septima est, appetitus solus nihil habet meriti, vel demeriti nisi accedat volūtas: subiectiuè.n. meritū, in volūtate est primò, & ab ea talem rationē sumit, desiciēte autem ipsius actu, deficiunt & ista.

Octaua est, volūtas mouet appetitum sępe, & mouet intellectū ad operandum, & supra seipsam se multipliciter reflectit, vult.n. se velle, & se desiderat se velle, & se desiderare, quæ appetitui nō insunt. Non enim appetitus bruti mouet imaginationem ad imaginādum, sed quæ imaginationi occurrūt, appetit, vel retinuit nec supra se ipsum reflectit. His igitur omnibus, & alijs differentijs patet voluntatem longe ab appetitu differre.

Secunda conclusio, uoluntas nō dimiditur in irascibilē & concupiscibilem, sed in duas potētias realiter distinctas.

Secunda conclusio. Voluntas non diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem tanq̃ in duas potētias realiter distinctas.

Sęsus huius est, ꝙ in voluntate sunt alij actus omnes similes illi, qui erant in appetitu sensitiuo. s. spes, amor, odium, &c. tamē in appetitu sensitiuo diximus duas potētias esse realiter distinctas, vnam ad actus esse bonum, vel malum, alteram ad arduum bonum, vel malum. Modo dicimus, ꝙ vna volūtas sufficit ad oēs actus, nec est opus diuidere duas potentias.

Explicatio conclusię. 1 Ratio.

Et ratio est, quia voluntas est immaterialior appetitu, idcirco vna existens potest facere ea, quæ plura materialia faciebāt. Sicut sensus cōmunis, quia superior est, vnus percipit sensibilia omnia aliorum, & vnus intellectus percipit, quæ plures sensus percipiebant; ita vna voluntas facit omnia, quæ duæ potentiæ sensitiui appetitus faciebant.

2. Ratio.

Secunda ratio. Quia à posteriori (vt sępe diximus) deprehēdimus, ꝙ qui potest voluntatis vnum actum exercere, potest etiam alterum, & omnes actus voluntatis, & circa omnia obiecta cognita, & qui vnum nō potest, nec alias potest, & ideo vnam potentiam voluntatem esse meritò dicimus, & omnes actus illos ad vnam spectare voluntatem. At in appetitu sensitiuo non ita est, quòd non solum in animalibus imperfectis videmus, sed etiam in eodē animali & homine ipso aliquando, ex morbo vel alia causa aliquem adiram esse propensissimum & irasci, vel contra irasci omnino, non posse bene tamen appetere, concupiscere, & contra.

3. Ratio.

Tertia ratio ex obiecto, quia voluntas tendit in bonum vniuersaliter & in communi, atque ita in omne id, quod habet rationem boni, atque adeo vna sola est potentia. Hoc etiam tenet Sanctus Thomas. 1. p. q. 82. ar. 5.

3. Concl. Voluntatis subiectum ipsa met est anima.

Tertia conclusio. Voluntas est in sola anima rationali, sicut intellectus, subiectata, nam æqua est vtriusque ratio.

Nota de

Hinc est, quòd anima separata secum fert volnntatem cum intellectu, & habitus, qui in eis erāt, qui non dicebant im-

Universidad de Deusto Biblioteca

anima separata.

perfectionem. Isti.n.imperfecti non manent in beato, vt spes, nec fides, saltem in actu, in purgatorio bene manet: Irascibilis, & concupiscibilis, qui erant in coniuncto, destruuntur, sicut sensus: resurget tñ cum corpore, quamuis glorioſum corpus nõ exercebit actus irascibiles, vt nũc ex indigentia, quia tunc nullum erit impedimentũ auferens bonũ concupiscibili, in qua erit amor cum delectatione.

Concl. Voluntatis actus non semper præcedit actum intellectus. Nota.

Quarta conclusio. Voluntatis actus nõ semper præcedit actum intellectus.

Notãdum itaq;, q̃ uoluntas mouet intellectum ad intelligendum, & intellectio sequitur voluntatis imperium: tamẽ non in omni actu id fit: quia voluntas nõ mouet, nisi prẽexistente cognitione intellectus. Scias igitur, intellectum primum actum esse absq; voluntate: quia ex sensu, vel ab alio externo principio obiiciũtur ei aliqua, quæ necessario apprehendit: & per talem intellectionem uolũtas potest applicare intellectum ad discurrendum, vel ad alia cognoscendum. Quamuis posset dici, q̃ voluntas mouetur etiam ab his, quæ sensus sentit: & per hoc applicat intellectum ad intelligendũ circa illud, & ita concessit S. Tho. 1. 2. q. 10. art. 3. ad 3.

Ad 1.

Solutio argumentorum facilis est. Ad primum dico, q̃ quamuis voluntas versetur circa appetibile, non tamẽ eadem ratione: id enim est, quod apprehenditur intellectu, ob id differt à sensitiuo, sicut sensitiuus differt à naturali: quia naturalis est sine cognitione vlla. Quod aũt sit appetibile per sensum vel per intellectũ cognitum, & iudicatum, multiplicem facit differentiam, vti diximus in prima conclusione.

Ad 2.

Ad secundum iam solutio est nota ex dictis. Fertur enim voluntas non solum in bonum singulare, sed etiam vniuersale: quia bonum etiam communiter volumus, sicut & intelligimus.

Caput duodecimum.

Nutritiuam igitur animam. *Tex. LIX.*

Confert Arist. nutritiuam, sensitiuam, & intellectiuam inter se

ABsolutis animæ partibus quatuor, nunc ipsarum species tres, scilicet nutritiuam, sensitiuam, ac intellectiuam confert. Motiua enim non species, sed potentia animæ est.

Nutritiua necessaria est omni uẽnte ab initio vsque ad mortem.

Qualiter nutritiua se habeat, nunc primo explicat, dicens, In omnibus uiuentibus necesse est animam nutritiuam esse à principio generationis vsque ad mortẽ. Nunc probat esse: viuens à generatione, aut augetur, aut minuitur, aut in statu est: sed nihil horum fit absq; alimento: ergo omne viuens animam nutritiuam habet: absque hac enim non est alimentum, nec alitio. Nota igitur vegetatiuũ omnibus inesse animatis.

Sensum autem non est necesse. *Tex. LX.*

Quòd sensus nõ insit cuctis viuentibus. Prima vẽ Arist.

NVnc de sensitiua tractat, ac duo docet. Primũ est: Sensus non inest cunctis viuentibus: qd dupliciter probat. Primò; quæ corpus simplex habent, non possunt habere tactum: at viuentia aliqua corpus simplex habent: ergo non possunt habere tectum: ergo nec sensum: nullus enim est sensus sine tactu, ut alibi dictum est.

Nota.

Nota, quòd simplicia uocat, quibus multum dominatur elementum aliquot, quales sunt plantæ, abundat enim in ipsis terra: non tantum secundum substantiam, sic enim in animalibus etiam abundat, quæ plus terræ habent, quam alterius elementi: sed secundum qualitates alteratiuas: hæ enim tactum impediunt, vt inferius dicetur.

2. Ratio.

Probatur secundò: quia non omnia viuentia susceptiua sunt formarũ sine materia, id est, specierum sensibilium, vt species sunt: ob id non sentiunt.

Quod omnia animalia sẽsum habent.

Alterum, quod docet, est: Omnia animalia sensum habent. Circa huius probationem supponit duo. Alterum est: natu-

Duæ suppositiones Arist.

ram nihil frustra facere. Alterum, quòd omnia, quæ natura fiunt, propter finem fiunt. Vnde casus & fortuna, in his, quæ præter finem sunt, eueniunt: casus autem circa naturalia contingit.

Ex his duobus sequitur vnum, quòd naturalia habent sufficientia media à natura, quibus consequantur finem, aliter enim frustra essent ordinata in finem.

Primum nãtur.

Ex hoc suppositio, est ratio. Animalia absque alimento finẽ suum consequi non possunt, sed absque sensuali non possunt, ergo necessario habent sensum. Discursus est notus cum maiori. Probatur minor, quia non sunt sicut plantę, quæ vnde natę sunt, & vbi, habent etiam suum alimentum scilicet ex terra, at animalia non sic, sed motu indigent, vt quærant, opus est ergo discernente.

Nota.

Hæc ratio adducitur ab Arist. pro animalibus progressiuis, à quibus alimẽtum distat, ob id sensu indigent, quo simul cum motu quærant sibi cibum. Inferius autem ratio communis ponitur etiam pro animalibus affixis, quæ locum non mutant, hæc enim etiam indigent sensu, sed alia causa.

Non est autem possibile, vt corpus. *Tex. LXI.*

Reijcitur obiectio.

EXcludit quãdam obiectionem, in qua explicat, quo modo se habeat intellectus ad nutritiuum. Posset dici, quòd nõ est necessarius sensus cum nutritiuo ad discernendum alimentum, sed sat est intellectus: vnde erit animal cum nutritiuo, & intellectiuo. Contra hoc dicit fieri non posse, quòd animal progressiuum habeat intellectum sine sensu, non solum si sit generabile, sed etiam quamuis ingenerabile sit.

Quod animal habere intellectum sine sensu non possit.

Si enim intellectus est sine sensu, quæ causa huius esse potest? Nam vel est propter bonum ipsius intellectus, vel propter bonum corporis. Non primum, quia intellectus non melius habet, imò peius, quia intellectus in corpore non intelligit sine phantasmate, quod est sensus ipsius. Nec secundum: quia corpus non conseruabitur melius sine sensu, quàm cum sensu, imò peius, nullum ergo est corpus quod habeat intellectum sine sensu, & sic omne mobile animatum sensum habet. Hæc est expositio huius loci certissima, vt ex conclusione illata patet, est enim vniuersalis complectens animatum corruptibile, & incorruptibile mobile, omne enim sensum habet.

Nota circa textus expositionem.

Alij aliter exponunt. Alex. enim putat, quòd sit sensus, ingenerabile habere intellectum sine sensu, quia non est bonum illi, nec corpori. Non illi quia obscuratur intellectio per sensum. Non corpori, quia efficitur corruptibile, si sensum habeat, & per hoc animatum ingenerabile cęlum intelligit.

Secunda expositio Alex.

Sed hæc expositio est manifestè contra tex. vbi dicitur, nec ingenerabile habere intellectum sine sensu.

Reijcitur hæc secunda expositio. Tertia etiam Plut. expositio reijcitur.

Plutarchus, vt refert Philop. eodem modo exponit, sicut nos, sed putat hic loqui de cœlo, dicitque sensum habere. Hoc tamen est contra. Arist.

Quarta expositio vera.

Idcirco mihi placet expositio S. Tho. quòd per hoc ingenerabile animatum intelligat dæmones secundum opinionem Platonis, quæ animalia dicebat esse aerea tempore sempiterna, & de his Arist. dicit, quod non possint etiam hæc habere intellectum sine sensu, non quòd probet ea esse, sed ex suppositione etiam si essent. Nec de cęlo hoc debet intelligi, quod propriè animatum non est, sed valde impropriè.

Nullum ergo corpus non manens. *Tex. LXII.*

Quod ea animalia debeant habere sensum tactus, atq; secundo mixtum corpus.

INtendit docere, qualem sensum necessariò habeant animalia, facitque rationem. Si animal sensum habet debet esse corpus mixtum, non autem simplex: si enim simplex esset, non haberet tactum, vt inferius probat, ergo cum necessario habeat tactum, erit necessario mixtum.

Occurritur obiectioni.

Dices, probãdum esse, quòd necessario tactum habeat, hoc enim intenditur, Respondeo id statim probari à fine.

Supponit nũc aliqua. Primum est, ani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primaria obiectum.

tal omne est corpus: Alterum est, corpus tale tangibile est. Tertium est tangibile est tactu perceptibile.

Ex his fit argumentum. Corpus animalis est tangibile: ergo est alterabile à tangibilibus: ergo is aliquem sensum debet habere ad sui conseruationem, is erit tactus vt sit simul tactiuum. Probatur consequentia: quia omnia alia obiecta per medium externum alterãt animal, nec sunt destructiua per se substantiæ, nisi per accidẽs, prout aliquid destructiuum ipsis coniungitur: at tangibilia per se & realiter immutant animal, & sunt destructiua substantiæ, vt notum est: indiget ergo animal, cum tangibile sit, & alterabile, tactu ad sui conseruationem plus quam alio quouis sensu, quo discernat tãgibilia nociua, & conuenientia.

Confirmatur ratio ex gustus necessitate.

Vnde gustus necessarius est hac ex parte, qua tenendo sentit, non vt gustus est saporum, necessarius est, sed vt tactũ quendam coniunctum habet: si enim nõ esset, cum eo destrueretur à gustabili, quod simul est tangibile: ob id natura cum gustu tactum coniunxit in lingua: est enim omni ex parte necessarius.

Sonus autem, & color, & odor.
Tex. LXIII.

Quòd alij sensus nõ sint simpliciter necessarij omnibus animalibus, sed solum motiuis.

SEnsus alios non esse simpliciter necessarios animali docet, nisi quibusdam scilicet motiuis, debent enim cognoscere eminus. Absolutè tamen & generaliter omni animali solus tactus est necessarius, & immobilibus, quia solus tactus est alimenti sensus, non autem alij. Vnde quia gustus est circa alimentum, coniunctus est vt diximus, tactui; debuit enim gustu immediatè alimentum percipere, quod alteratiuum est.

Hoc autem erit, si per medium.
Tex. LXV.

Progreditur in eodem.

EXplicat, quomodo obiecta aliorum sensuum per medium externum mutẽt organum. Dicit in illa mutatione esse tria, sicut in motu locali. Est vnum mouens non ab alio motum, & hoc est obiectum: Et mouens motum, & hoc est medium, siue vnum sit, siue plura. Est vnum motum tantum, & organum sensus.

Nota. Nota tamen hanc mutationem magis assimilari alterationi, quam motui locali: nam in locali ista tria locum mutant & alteratio fit his tribus quiescentibus in loco. Ignis enim per aerem calefacit aq̃ nullo mutato loco. Huic simile est, quod circa sensum fit, manens enim obiectum mouet quiescentem sensum.

Quo autẽ modo id fiat, explicat exemplo. Sigillum aliquando imprimitur corpori, quod non recipit figuram, vt lapidi, aliquando recipienti, sed secundum superficiem, vt ceræ, aliquãdo recipienti secundum totũ, vt aquæ, & magis aeri. Si enim sigillum per aquam, vel aerem, continuè ducas, per totum illud profundum recipitur figura, quamuis non retineat. Ita fit in præsenti, obiectum est imprimens sui formam per totum, profundum medium vsque ad organũ, sicut sigillum per aquã, vel aerem, hoc vno adempto, quod non mouet obiectum per medium, dum imprimit, sicut sigillum, id enim alterationẽ fit, vt dictum est.

Dicit tamen, quòd forma obiecti imprimitur per aerem medium, dummodo vnitus sit, vt cum inter leuia corpora inclusus est, cùm enim diuisus est, non recipit formam integram.

Reprahensio Platonis de visione emittẽdo.

Ex hoc excludit Platonem, qui dicebat visum mittere radium in obiectũ, & hunc iterum refrangi in visum ad videndum.

Melius, inquit est obiectum ponere, vt mouens, sensum vt motum, vt dictum est.

Nota. Nota circa literam, quòd illa comparatio de sigillo est ad explicandum obiectum imprimere sui similitudinem per totum medium continuum, & organum, non tamen comparatio est in eo, q sigillum mouetur localiter, non enim alterario in sensibus similatur in hoc motui locali, sed alterationi sensibili.

Caput

Caput decimumtertium.

Quòd autem impossibile sit simplex.
Tex. LXVI.

Quod corpus animalis esse non possit simplex ex vno elemẽto.

QVia corpus animalis simplex esse non posse dixerat, scilicet ex vno elemento, id nunc ostendit. Supponit primo, quòd nullus est sensus sine tactu, omneque habens sensum, tactiuum est, seu tactum habet, quo supposito, facit duas rationes.

1. Ratio. Altera est. Tactus in percipiendis primis qualitatibus non vtitur medio externo simplici, ergo non potest esse in corpore simplici. Antecedens patet, quia per seipsum sentit sine medio externo, ob id tactus dicitur. Probatur consequentia, quia, si simplex esset, vtique etiam medium haberet simplex, sicut alij sensus simplices sunt: oculus enim in aqua, auditus in aere consistit ob id simplex mediũ habent.

Nota. Nota, quòd alii sensus etiam tangunt obiecta, sed mediatè, scilicet per medium per quod suam multiplicant virtutem, & speciem.

Neque itaque terrenum. omnium enim.

2. Ratio. ALtera ratio est ad idem probãdum, scilicet, quòd nec fit tantum ex terra, vel vllo alio elemento animal. Et est vna suppositio, tactum non solum vnius esse qualitatis perceptiuum scilicet coloris, vel frigiditatis, sed pluriũ contrarietatum. Est igitur argumentum. Tactus, vt percipiat omnes qualitates tangibiles, debet esse in potentia ad illas, sed non est in potentia, nisi consistat in temperie illarum, ratione cuius temperiei sit in potentia ad excessus illarum, talesque possit percipere: at ista temperies non est in simplici elemento, ergo nec tactus.

Confirmatur ex signo. Id etiam signo patet. Ossa enim, pili, & alia sensu priuantur, quia in eis vnum excedit elementum, ergo à fortiori ipsum elementum priuatur sensu. lib. 2. ista omnia sufficienter declarauimus.

Manifestum est igitur, quòd necesse est.
Tex. LXVII.

Quod tactu destructo animal destruit, & contra.

CVm tactum necessarium animali omni dixisset, aliqua infert. Primum est, Animalia destrui tactu destructo, quia non est animal sine tactu, nec tactus sine animali, vnde mutua est vtriusque corruptio.

Quod excedentia sensibilia destruunt tactũ, & animal.

Alterum quòd sensibilia excedentia corrumpentia tactum, etiam corrumpunt animal: alia enim sensibilia sensum corrumpunt, non animal, vt visibilia, audibilia, & alia: quia isti sensus non sunt necessarij animali. Aliquando corrumpunt animal, sed per accidens, ratione adinnecti alicuius, at tangibilia per se corrumpunt.

Nota. Hoc debes intelligere de toto tactu, qui est per corpus sparsus, pars enim corrumpi potest viuente animali, vt si manus cõburatur tantum.

Omnis enim sensibiles exuperantia.
Tex. LXVIII.

PRobat excedentia tangibilia corrumpere animal. Omne excedens sensibile corrumpit sensum, ergo excedens tangibile corrumpit tactum, corrupto tactu, corrumpitur animal: ergo excedens tangibile corrumpit animal.

Quod tactus sit necessarius ad vitam cuiusque animalis, reliquos secundum quid, & vt cessari ad melius se animal habeat. vitam omni animali, alij sensus secundũ quid.

Tertium, quòd infert, est, tactum esse tantum necessarium ad vitam cuiusque animalis, reliquos secundum quid, & vt cessari ad melius se animal habeat. Gustum habet, vt in alimento delectetur, visum, vt eminus percipiat, linguam, vt affectus alijs significet, auditum, vt audiat, & aliorum percipiat affectus, olfactum, vt cibum distantem quærat.

Nota. Nota, gustum dupliciter considerari. Vno modo, vt est saporum perceptiuus, & sic necessarius non est, sed ad delectationẽ animali datur, vt delectatio ipsum ad alimentum percipiendũ illiciat, quod

necessa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

neceſſarium eſt. altero modo conſideratur ratione tactus ſibi adiuncti, & tunc habet neceſſitatem non ſecundum ſe, ſed ratione tactus adiũcti. Et per hoc tollitur contradictio in Ariſt. modo enim neceſſarius, modo non neceſſarius dicitur.

Atq; hic eſt nr̃æ in tres libros, de anima enarrationis finis. Quod ſi in tanta & tam profunda difficultate & controuerſiarum multitudine minus fortaſſe, quã par erat alicubi noſtro muneri ſatisfeciſſe non videamur, venia certè nobis dãda erit. Si quid tñ claritatis veritatis & diſtinctionis attulimus, Deo oĩum bonorũ largitori, totum adſcribatur, cui ſit laus, honor, & gloria p infinita ſęcula ſęculorũ.

Finis expoſitionis librorum de Anima.

Laus Deo, & Domino noſtro Ieſu Chriſto, & Virgini Mariæ, eius matri ſacratiſſimæ, Amen.

Hæc Commentaria vnà cum Quæſtionibus in libros Ariſtotelis de Anima, nil continent Fidei Catholicæ, aut bonis moribus contrarium; & ſunt vtilia, quæ ſtudioſis Philoſophiæ prælegantur.

† *D. Ledeſma* †

† *M. Antonius.* †

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Omnes ſunt duerniones.

VENETIIS, Apud Juntas. M D XCII.

Universidad de Deusto
Biblioteca